TEKELİSTAN 1

YALÇIN KÜÇÜK

İsimlerin İbranileştirilmesi

TÜRK YAHUDİ İSİM SÖZLÜĞÜ

tekelistan I

isimlerin ibranileştirilmesi

TEKELİSTAN I

İSİMLERİN İBRANİLEŞTİRİLMESİ

YALÇIN KÜÇÜK

SALYANGOZ
YAYINLARI

Salyangoz Yayınları: 37
Akademi Dizisi / Yalçın Küçük Kitaplığı: 2

Yalçın Küçük

Tekelistan I
İSİMLERİN İBRANİLEŞTİRİLMESİ

Yayın Yönetmeni: Kâzım Uğur Kızılaslan
Yayına Hazırlayan: Güneş Ayas
Kapak Tasarım: Ömer Ülkenciler
Mizanpaj: Mert Meriç

Birinci Basım: Eylül 2006
ISBN: 975-6277-49-1

Baskı ve Cilt: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Tel: (212) 551 11 19

Salyangoz Yayınları
Cemal Nadir Sok. Akşam Han Kat: 2 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 528 92 15, Fax: (212) 528 92 14
www.salyangozyayinlari.com

İçindekiler

SALYANGOZ ÖNSÖZÜ

İsrael'in, Lübnan'a saldırısına cevaptır; bu kitabı cevap olarak yazdım.

Yeni'dir. Cevapsa, yeni olmak zorundadır.

İsrael, Türkiye'de, İsrael'dekinden daha güçlüdür; hep bunu söylüyordum. İsrael'in Lübnan saldırısı vesilesiyle bir kez daha teşhis ediyoruz.

Daha güçlü olduğu yerde, burada, en güçlü tepeler olarak matbuat ile idare'ye işaret etmiştim, üniversiteleri ihmal etmiyoruz; içimizdeki İsrael'liler, İsrael'in Lübnan ve Gazza zulmünden şehevi hazlar çıkardılar. Kendi aralarında, tepededirler, suyun başını tutuyorlar, bilinmediklerini düşündüler, tepelerde bulut vardı ve başımıza kum yağdırmışlardı, şehevi hazlar aldılar.

Bu kitap ile tepeleri açıyorum; alt-yapıyı çıkarıyorum. Artık görüyoruz, bulutları delen göz yapıyorum, artık gözümüz var; iniyorlar. Artık kumdadırlar.

Koyunlarına kum dolduruyorlar. Ağıt yakmıyorum.

✦ ✦ ✦

Şehevi haz alttan alınmaktadır.

Altlarını, göstermeye çalışıyorum. Bu, bir deşifrasyondur. Şimdi utanmak ile utanmamak arasındadırlar.

Deşifrasyon mu, bir yanıyla güçsüzleştirmek ve güçlenmek için ise, mutlaka bir yanı güçsüzleştirmek zorundayız. Deşifre olan, güçsüzdür.

Güçlülük, relativite'dedir. Demek ki güçlenmek, güçsüzleştirmek'tir.

Öyleyse savaş halindeyiz.

Artık çöldedirler.

Çöl savaşı yapıyoruz.

✦ ✦ ✦

Bilim, silah'tır.

Bu kitabı, İsrael'in Lübnan saldırısına karşı sıktım.

Kitap yazmadım. Kitap sıktım. Kitabı ateş ettim, demek istiyorum.

Artık, yazmak, sıkmak'tır.

Kitap, ateş'tir.

✦ ✦ ✦

Ateş sıkmaya çağırıyorum.

✦ ✦ ✦

Araplarla yan yana sıkıyorum.

Doğu Birliği'ndeyiz.

Ottoman Empire of America'ya savaş açmış haldeyiz.

Hazar'da değil harb'teyiz.

✦ ✦ ✦

Cumhuriyet'in de facto kuruluşu 1925/26 yılındadır.

İsrael, fiilen, 1967 yılında kurulmuştu. Yenebileceklerini gösterdiler ve gösterdiklerini hep yaptılar.

Kırk yıl geçti; yenilmeyi öğrenmeye başlıyorlar. Püskürtüldüler.

Yeni bir tarih mi; görmek durumundayız.

✦ ✦ ✦

İçimizdeki İsrael, saldırıya, şehevi haz çıkararak başlamıştı. Sanki hücum, içimizden çıkıyordu. Şimdi kırgındırlar ve hüsranı tadıyorlar.

✦ ✦ ✦

Cumhuriyet'in en büyük masallarından birisi Araplar'ın bizi arkamızdan vurdukları üzerinedir. Bu bir ideolojidir ve hegemonya kurmuştur. Çünkü İsrael, burada, İsrael'de olduğundan güçlüdür.

Biz yönetendik, bizden bağımsız olmak istediler ve bunun için İngiliz emperyalizmi ile anlaştılar.

Doğru olan bizden bağımsız olmak istedikleridir ve amma bunun için emperyalistlerle birleşmeleri mutlak kötüdür. Şimdi bir bölümü Amerikan emperyalistleriyle savaşıyorlar. O halde birlikte sıkmamız gerekiyor; ama şimdi ancak kitap sıkabiliyoruz. "Doğu Birliği" için pek gereklidir.

Aynı yönde sıkmak aynı hedefi tutmaktır.

Öyleyse "arkadan vurdular" masalı ile "vatan-turan" masalı, bir ve bütündürler.

Siyonizm kokmaktadırlar.

Siyonizm, Türkiye'de henüz yenilmemiştir.

✦ ✦ ✦

Ateş yazıp sıkmak durumundayız.

✦ ✦ ✦

Sion Katır Birliği, Gelibolu'da, bizi cepheden vuruyordu. Vuranlara su taşıdılar. Kimseler yazmadılar.

Gizli Tarih'te yazılıdır.

Gelibolu'da askerlerimize karşı cephe tuttular ve ne hoş, Araplar'ın bizi arkamızdan vurdukları masalını tekrarlayanlar, Sion Katır Birliği'nden söz etmek için hiç yürek bulamadılar. Fakat şimdi, Siyon Katır Birliği, yüzlerini dövmektedir.

✦ ✦ ✦

İsrael Devleti'nin gizli tarihi mi; bir simetri meselesidir.

Bizde gizli olanın orada üstü örtülüdür.

Simetri mi, yoksa tahteravalli mi, buna bakıyoruz.

✦ ✦ ✦

İsrael'in kuruluşunda Katır Birliği kadar ve hatta daha önemli olan, "nili" casusluk şebekesidir ve bize karşı oldular. Ahfadı, adlarını, "nili" veya kısaca "nil" aldılar, hem bize karşı ve hem de Birinci Dünya Savaşı'nda idi, Suriye-Mısır Cephesi'ni çökertiyordu, bu "nili" şebekesi'nden hiç söz edemediler ve gizlediler. Bulutlar arasında ve pınar başlarında, herhalde "nili" veya "nil" çağıranlar gülüyorlardı; çünkü, karşılarında ahmaklar var. Öyle düşünüyorlardı.

Gülen mi, ya ahmaktır ya da ahmaklara gülmektedir.

Ve şimdi "nili" şebekesi bu ateş-kitap'ta var. Doğru, daha önceki çalışmalarımda da söz etmiştim, şimdi daha çok analiz edebiliyorum ve bundan da geniş bir etüdü "Savaşlar" kitabıma bırakıyorum. Demek ki, "nili" veya nil'in deşifrasyonunu yapıyoruz.

Neden şimdi var; Engels, hiçbir problemin, tarihsel olarak olgunlaşmadan ele alınamayacağını yazmıştı, cevabı buradadır. Bu casusluk şebekesi, "nili" şimdi olgunlaşmış haldedir. O kadar öyle ki günlük politikada dahi yerini bulmaktadır.

✦ ✦ ✦

Amma şu anda kısa bir parantezin gerekli olduğunu düşünüyorum; "nili" ile Genelkurmay Başkanı Yaşar Paşa Hazretleri'nin adı birlikte yazılmaktadır. Bazı internet yerlerinde Orgeneral Büyükanıt'ın büyüklerinden birisinin "nili" içinde olduğu iddia edilmiştir ve ölümü buna bağlanıyor. O halde çok kısa ve sınırlı bir açıklamanın Savaşlar'ı beklememesi münasiptir; bu nedenle parantez açıyorum.

Bir, "nili" şebekesinin faal mensubu Sarah Harunoğlu, "Aaronsohn" aslıdır, dayanıklı ve yürekli bir Yahudi kızı çıkmıştı; İttihat ve Terakki troykasından Cemal Paşa memurlarının ağır işkencelerine da-

yandığını biliyoruz. Hiçbir bilgi vermedi, intiharı seçmişti, bu kitapta fotoğrafı var. İki, yargılamalar Şam'da yapıldı ve Yahudi kaynaklarına göre çok az sayıda şebeke üyesi sorguda öldüler. Üç, idam kararı alanlar iki veya üç kişidir, Cemal Paşa Hazretleri'nin cezalarda mülayim davrandığını söyleyebiliriz ve bütün işler Şam'da tamamlandı, biliyoruz. Dört, bu nedenle, her kim olursa olsun, bugünkü İsrael'deki bir mezarın, "nili" ile bağlantısını kuramayız. Beş, "nili" içinde fazla aktif olmadığı ileri sürülen bir Tuba'ya rast geliyoruz, not etmiştim; ancak Osmanlı-Türk-Müslüman adı göremiyoruz.

Televizyon programında, ak-ist yöneticilerin, böyle bir meseleyi, en az üç yıl önce bana sorduklarını açıklamıştım; ak-istler, internetten öğrenmediler ve bilgileri dahilinde idi. Sky televizyonundaki bu pazar programından bir gün sonraki Hürriyet'te, pazartesi, Fatih Çekirge, Paşa Hazretleri'nin dedelerinin mezarının bugünkü İsrael'de bulunmakla şehit olduklarını haber verdiler. İkna edici olmaktan çok uzaktır; şehadetin dayanaklarını bilmiyoruz.

Unutulan bir nokta var; bugünkü İsrael, dünkü Osmanlı toprağıdır. Pek çok Osmanlı ve kamu görevlisi, o topraklarda yaşıyordu ve çatışma dışında ölmeleri de muhtemel ve mümkündür. Öte yandan Allenby kuvvetleri marifetiyle Filistin'de yenilgi ve teslimiyet, bu vakadan daha sonra geliyor; burada, Osmanlı'ya karşı savaşan bir "Yahudi Birliği" var ki, Savaşlar'da yazmayı planlıyorum. Sion Katır Birliği'nin devamı ve çok daha genişletilmiş halidir; örtülerini atmayı planlamış durumdayım.

Özetle ve benim bilgilerim çerçevesinde, Yaşar Paşa Hazretleri'nin soyu ile "nili" şebekesi arasında bir bağ kurmanın maddi dayanakları mevcut görünmemektedir. Şimdilik durum budur; gerekirse, Savaşlar'da, tekrar ele alabilmeyi ümitvarım. Parantezi kapatmakla devam ediyorum.

✦ ✦ ✦

Roman, özgürlük alanıdır.

Özgürlük alanımızı, özgürlük düşmanlarına, tekeliyet'e, bırakmış haldeyiz.

Canlılığını ve yaratıcılığını yitiren aydın, özgürlük alanının dışında yaşamaya veya sürünmeye razı yaşayabilmektedir. Ölüme yol almaktadır.

Yoksa çoktan öldü mü; bu soru, doğru'dan daha gerçek'tir.

✦ ✦ ✦

Tekelistan'da seleksiyon yoktur; deseleksiyon var. Hem darvinizm'in ve hem de kapitalizm'in yok olduğu yere "tekelistan" diyoruz. Roman yazarlarının dahi tayin edildiği bir topraktayız; "boğuluyoruz" demek istiyorum.

Özgürlük alanını teslim etmek, boğulmak ve bu yolla tükenmektir.

Tükenmeyi böyle tarif edebiliyoruz.

Aydın alanında bir dejenerasyon var.

✦ ✦ ✦

İlk kez Sovyet araştırmaları sırasında fark etmiştim; "yanlış yedi canlıdır" keşfi o zamandan kalmadır. Bir kez öldürmekle ortadan kaldıramıyoruz; çok dirençli görünüyorlar ve/veya tekrar tekrar diriliyorlar. Ama artık daha kesin bakabiliyoruz, düzenin yanlışa daha çok eğilimli olduğu bir çağdayız; bu nedenle artık "doğru söyleyeni yedi köyden kovarlar" sözünü de eskitmiş durumdayız. Çünkü tekelistan'a, üç vardiya çalışan bir yanlışlar imalathanesi gözüyle bakabiliyoruz. Egemenlerin doğru söyleyenden değil doğru'dan korktukları ve kaçtıkları bir dönemdeyiz; yanlışları hırsla imal ediyorlar ve yanlışlara kıskançlıkla bağlıdırlar.

Egemen ideoloji, egemenlerin bakışıdır ve sadece yanlış üzerine ayaktadır.

Şöyle de söyleyebiliriz, her yanlış, egemenliğin bir kerpiçidir. Bunun için ayrılamıyorlar; entegre haldedirler.

✦ ✦ ✦

Şu "ilk kurşun masalı", baktığımızda ne görüyoruz, artık bir yanlış-

lıklar heykelidir; dikili pozisyondadır. Ne büyük tutku ile bağlıyız; aşkla sarılıyoruz, bir, ben yazdım, iki, Genelkurmay Harp Tarihi ilan etti ve üç, daha sonra Turgut Özakman Üstadımız, en yaygın gazetede tam bir sayfa ayırdı, eğer müstevliye kurşun sıkıldı ise, ilk kez işgalcilerin ilk çıktıkları yerde ve Dörtyol'da sıkılmıştır. İşte "doğru" budur ve o halde, doğru ne kadar basittir; Beethoven'in müziğinin notaları ölçüsünde basittirler, diyebiliyoruz. Ama, en yüksek yerdeki ve en saygı davet eden zevat dahi, bu basit doğrudan korkuyorlar ve bu yanlışta ısrar ediyorlar. Çünkü hegemonya budur; hegomonik durum yanlıştadır.

Resmi görüş, hutbe'dir.

Tekelitan'da yanlışta yaşamak esas'dır ve yanlış, can'dır. Hutbe, damarlarda dolaşan kan'dır.

Doğru, hem basittedir ve hem de basit halktadır; kurtuluş'u orada görebiliyoruz. İsimsiz ve Beethoven'in notaları kadar basit halkın, ilk gördükleri işgalcilere içgüdüsel saldırmasında ve kurşun sıkmasında buluyoruz. Bu doğru, basit olduğu ölçüde yüceltici ve halkçıdır; bundan kaçıyorlar. Doğru'nun yayılma etkisinden korktuklarını teşhis edebiliyoruz.

Doğru'ya karşı barajlar kurdular. Yanlışların önü açılmıştır. Daha hızla yayılmaktadır ve buna ihtiyaçları var.

Resmi görüş alçaltıcıdır.

Tekelistan, hödüklerin yükseldikleri ve tepelerin sadece hödüklere açık olduğu hükümet türüdür. Bu kuralı artık okuyabiliyoruz.

✦ ✦ ✦

Peki ben ne yapıyorum ya da ben ne yapmıyorum ki; kaç on yıldır, "varlık vergisi faciası" dediler ve ben "can'larıdır" dedim. İkinci büyük "primitif akümülasyon" olarak tarif edebiliyorum ve büyük servet transferleri mekanizmalarından birisi olarak görüyoruz. Yahudilerimizi ve dönmelerimizi, ol tarihte "sabetayist" sözünü henüz icat etmemiştik, taş kırmak üzre Aşkale'ye sürdüler, deyu ağıt düzdüler; ama doğrular, Beethoven'in notaları misli basittirler ve ben çevrede kırılacak taş mı yoktu ki Aşkale'yi akıl ettiler, yollu sordum, Gizli Tarih'tedir.

Yakında "Savaşlar" çalışmamda daha ayrıntı ile ele almak durumundayım; tam o tarihte Hitler, Selanik'te Yahudi toplayıp ölüm kamplarına sevk ediyordu ve Türk yönetenler, Hitler'in hayaletini sınırda duydular, önce Yahudilerimiz'i vikaye etmeyi düşündüler; karakollardaki ilk kurtarılacaklar listesinde adları başta yazılıdır. "Aşkale nire Hitler nirde" böyle mütalaa ettiklerini tezekkür ediyoruz; kaldı ki Sovyet sınırına da çok yakındılar ve o tarihte Yahudilerimiz için en emin yer olarak Sovyetler'i biliyorduk. Hitler'in hayaleti yaklaştıkça Yahudilerimiz'i en emin yerlere taşıdık; bu arada ikinci büyük ilkel akümülasyonu realize ediyorduk. Yaptığımız budur ve cansiperane'dir.

Burada ve hala beni en çok şaşırtan şudur; bir taraf diğer tarafı "Varlık Vergisi" faciası deyip hep suçluyordu ve diğer taraf ise hiçbir şekilde kendisini savunmuyordu, "koruyorduk" demiyordu. İlk bakışta bu, beni çok şaşırtıyordu; ama sadece ilk bakışta'dır. Çünkü, yanlışa mahkum olan düzen'dir ve "facia değil koruma idi", demek, düzeni deşifre etmektir. Buna güçleri olmadığını kabul etmek zorundayız; demek ki asıl facia, "facia" olmadığını söylemektir.

Demek ki ve çok zaman düzene daha çok bağlıdırlar.

Demek ki yanlışlar birbirine kenetlenmiş haldedirler ve kopamıyorlar.

Öyleyse doğrular, yerçekimi teorisi kadar basittirler.

✦ ✦ ✦

Korudular ve koruma verdiler. Varlık'larını buna bağladılar.

✦ ✦ ✦

Bir de Varlık Vergisi ile "sermayenin türkifikasyonu" masalı var.

Sermayenin türkifikasyonu hala çok uzaktadır.

Sermayenin türkifikasyonu hala düzen dışı'dır. Düzen değişikliğine ihtiyaç var.

Henüz buradayız.

✦ ✦ ✦

Gerçekten yanlışlar, Leontief'in tablosu misli birbirine girmekte ve birbirinden çıkmaktadır. Bu nedenle ve bu tablodan kurtulabilmek için kitap sıkmaya mahkumuz.

Bilimin silah olduğu yerdeyiz.

Roman, özgürlük alanıdır. Bu alanda teslim olmuş haldeyiz.

✦ ✦ ✦

Ne yapmıyorum ki, ama "cürüm" tarihimi yazmayı hiç düşünmüyorum; çok çalışmam gerekiyor ve zor'dur. Bununla birlikte Sabahattin Ali üzerinde çok kısaca durabilirim, ihtiyaç duyuyorum. Bana göre naivite'ye yakın ama çok önemli bir edebiyatçımızdı, sevdiklerim arasındadır. Sol-ulusal martyr'lerimizden olup başlarındadır; vahşetle öldürüldüğünü biliyorduk, gizli servisler tarafından öldürüldüğüne inanıyorduk. Buraya kadar olan sol resmi'dir.

Aydın Üzerine Tezler'de yazmam gerekiyordu, incelemeye başladım ve doğrusu, sezgisel olarak "gevşek aydın" sayıyordum, kişiliğine sempati duymadan araştırıyordum. Halbuki araştırdıklarımın hepsine bağlanıyordum, birlikte çalıştıklarıma aşık olma huyum var, kollektivitenin yaratacılığına ve büyüsüne hep inanıyorum; yaşamında ve ölümündeki maddesel bilgileri hiç kimsenin yan yana getirmediğini kısa zamanda fark etmiştim. Birbirini tutmadılar.

✦ ✦ ✦

Doğru peşinde serüven mi; yanlışların hegemonyasından kurtulmakla başlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonundan itibaren ve Nazım Hikmet'in hicretine kadar, böyle bir zaman aralığında, insanların hep , demir perde gerisinden hür dünyaya kaçmaya çalıştıklarına inanıyorduk. Ama buna inanıyorsak, bir siyah bulutun içindeyiz, demektir, hiçbir doğruyu bulamayız.

Tersini düşünmemiz gerekiyordu, insanlar, Sovyet ülkelerine kaçma yarışındaydılar, Türkiye'den en kolay olarak, Bulgaristan'a kaçıyorlardı ve kaçakçı şebekeleri oluşmuştu. Gizli servis bu şebekeleri yakalayamıyordu ve bir mesele budur.

✦ ✦ ✦

Sabahattin ise, kendisinin, çok zeki ve gizli servisleri kandıracak ölçüde zeki olduğuna inanıyordu. Solcu aydınların masasından kalkıp devlet erkanının arasına giriyordu; herkes ile konuşuyor ve artık herkesi korkutuyordu. Durum, budur.

✦ ✦ ✦

Ne kadar zekidir, bilemem, amma yanındaki adama başını taşla ezdirecek kadar aptal değildi ve kaçışı ya da "hicret" için, çok karışık tedbirler almıştı. Bir kağıda yeşil mürekkepli dolma kalemi ile nokta koymuş, kağıdın yarısını almış, aynı mürekkeple bir nokta koyup göndereceğini tembihlemişti; bu kağıda noktayı ancak özgür ülkede atacağını da belirtmişti, burada hiç kuşku bulmuyoruz. Yeşil noktalı kağıt gelmiş ve herkes Sabahattin'in özgürlüğe kavuştuğuna inanmıştı; ama bir müddet sonra, yanındaki arkadaşı tarafından başı ezilerek öldürüldüğü haberi basında çıkıverdi. Cesedini teşhis için en yakın arkadaşı Aziz Nesin'i buldular; Aziz Bey, Sabahattin'in ölümüne de tanık olmuştu ve hepsi budur.

✦ ✦ ✦

Şunları çıkardım; bir, Sabahattin, Bulgaristan'a geçmek üzere, Bulgaristan'a adam kaçıran kaçakçı şebekesini yakalatmak üzere, gizli servislerle anlaşmıştı. Sabahattin geçecek, şebeke yakalanacaktı, anlaşma buradadır. İki, Sabahattin, şebeke ve gizli servis elemanlarıyla Bulgaristan sınırına gelmişti ve önünde Bulgaristan vardı. Kaçakçı şebekesi reisine yeşil noktalı kağıdı verdi, çünkü artık Bulgaristan dağlarındaydı, sınırdadır, kağıt gidecek ve paranın diğer bölümü ödenecekti, böyle kurdum. Üç, o halde taşla başının ezilmesi uydurmaydı, arkadan kurşunla öldürülmesi gerekiyordu ve böyle yazdım.

Belki de sol-ulusal bir martyr asıl şimdi öldürülüyordu ve böyle bir niyetim olmamıştır.

✦ ✦ ✦

Çok kızdılar.

Ama şunlar da oluyordu; Ankara'nın renkli ve pek parlak belediye

başkanı Vedat Dalokay'ın hem danışmanı ve hem de dostu olmuştum, birbirimizi pek seviyorduk. Telefonda hep "burnumda tütüyorsun" diyordu. Hep buluşurduk, bir gün, heyecanla, Vedat da heyecan duymadan konuşmazdı, "Hayrettin Ağabeyi'mi gördüm, arkadan vurulmuştu, doğru, doğru, diyor" diyordu; Doktor Hayrettin Dalokay'dı, İstanbul adli tıb'bında doktordu, Sabahattin'in adli tabibliğini yapmıştı, başında eziklik yoktu ve arkadan vurulmuştu, haber budur. Ben derhal yazılar sıktım; benim dışımda birisinin Doktor Dalokay ile konuşmasını bağırdım, kimseler konuşmadılar.

Artık Vedat ve Doktor Dalokay yoklar. Göçtüler.

Solumuzdakiler de yanlışlara pek düşkündürler.

✦ ✦ ✦

Ama asıl sürpriz Aziz Bey'den geldi, o tarihlerde henüz yakın dost değildik, Aziz Bey anılarına kıskançtır, anlatmayı sevmez ve hep kendisi yazmayı planlardı; umulmadık bir müdahale yaptığını görüyoruz. Demirtaş Ceyhun'un edebiyat dergisinde, ben buluşumu orada yayınlamıştım, bunun, doğruya en yakın anlatım olduğunu ilan ediverdi; Sabahattin'in en yakın arkadaşı, gizli servislerle işbirliğini doğruluyordu. Ayrıca, Çetin Altan'a dayanarak, o zamanın başbakan yardımcısı Nihat Erim'in, "Sabahattin Ali'yi biz öldürdük" anlamına gelen sözlerini hatırlatıyordu; Çetin Altan, o tarihte korku çağını yaşıyordu ve inkar ettiğini hatırlıyoruz.

✦ ✦ ✦

Aziz Nesin bir de, benim için, "arkeolog" diyordu. Sabahattin üzerine araştırmamı arkeolojiye benzetmişti, beni "arkeolog" ilan etti. Hiç inanmadım, ama çok sevindiğimi saklamıyorum. Bu söz, bana, hala heyecan vermektedir.

✦ ✦ ✦

Aziz Nesin'in de zekaya çok düşkünlüğü vardı ve kendisinden daha zeki bir insan düşünmezdi. Belki haklıdır; halkımızın mutlak aptallığı üzerine teoremini buraya bağlayabiliyoruz.

✦ ✦ ✦

Sıkıyönetim mahkemesi beni sekiz yıla mahkum etmekle kalmadı ve bir de, gerekçeli karara "şeytana pabucu ters giydirecek kadar zekidir" yazdı. Bu, zekanın mahkeme kararı ile tespit ve teyidi olarak anlaşıldı ki ben hiç ciddiye almadım. Kendimi önemli ölçüde aptal buluyorum, ama, kimseyi inandıramıyorum.

Yattım, tahliye oldum ve mahkeme devam ediyordu. Askeri Yargıtay bozuyor, Selimiye'deki askeri mahkeme kararında ısrar ediyordu ve o sırada hep Aziz Bey ile beraberdik; Selimiye mahkum ettikçe üzülüyor ve yüksek mahkeme bozdukça seviniyordum. Ancak Aziz Bey, sevinmemek bir yana, ilgilenmiyordu bile ve bu beni düşündürüyordu. Aramızdaki yakın dostluğa sığdıramıyordum.

Sonra bir gün zekaya olan düşkünlüğünü hatırladım. Aziz Nesin, bir zeka partizanıdır ve bu nedenle oğullarından Ali Nesin'i, daha zeki sayıp daha çok severdi. Ben Alev Nesin'i ve bahusus Ahmet Nesin'i pek severdim. Canlı buluyordum ve bu notla devam ediyorum.

Yine Askeri Yargıtay bozmuştu, yine sevinmiştim, yine Aziz Bey'le beraberdik ve yine söyledim, yine ilgilenmedi; sanki duymuyordu. Duymak istemediğini anladım ve ısrar ettim, bir formül bulmam gerektiğini anladım, nerede ise kolundan çekiyordum; "Aziz Bey, Aziz Bey, yüksek mahkeme neden bozdu, biliyor musun" dedim, ilgilenmeye başlamıştı ve önemli bir keşfim olduğunu hissediyordu. "Hani o karar vardı ya.." böyle devam ettim, "o kararı" merak ediyordu, Selimiye Mahkemesi, benim, "şeytana pabucu ters giydirecek kadar zeki" olduğumu hükme bağlamıştı ya, işte Yüksek Mahkeme bunu doğru bulmuyordu, "Aziz Bey suçsuz olduğum için değil, zeki olmadığıma hükmederek kararı bozdular" dediğimi hatırlıyorum. Aziz Bey'i hiç bu kadar sevindirememiştim, dakikalarca güldüğünü hatırlıyorum, güzel yanakları şişmiş kırmızı olmuştu; birlikte güldük, güldük. O kadar öyle ki arada bir Aziz Bey ellerini birbirine vurur ve ben bu mahkemeyi çalardım ve hep gülerdik.

Aziz Bey de ben de şakaları kendimiz için uydururduk. Çünkü kimse bize şaka anlatmıyordu, Aziz Nesin'den hep şaka bekliyorlardı ve

benim dünyamda gülünçlük partisyonları olduğuna ise kimse ihtimal vermiyordu, çaresiz, biz söyler ve biz gülerdik.

Hala kendi kendimi güldürmek için şaka icat ediyorum.

✦ ✦ ✦

Cumhuriyet'te yazdığım sıralar, Ceyhun Atıf Kansu, bana, "iktisatın ozanı" diyordu, hoş ama, inanmıyordum.

Cemal Süreya "gizli şair" olduğumu ilan etti, "ozan" veya "şair" dünyası sırlıdır; kendimde o dokuyu bulamıyorum.

Arkeolog olmaya gelince, çok isterdim; teoridir ve pratiktir, aşırı sabır ve yüksek titizlik istemektedir. En önemlisi bir keşiş yaşamıdır; gıpta ettiğim kesindir.

En parlak öğrencilerimize arkeoloji kapalıdır. Bundan büyük acı duyuyorum.

✦ ✦ ✦

Bu kitapla ne yapıyorum, yaptığımı, İkinci "Boğazköy Kazıları" olarak nitelemeyi çok istiyorum. Birincisi Anadolu'nun altında, başka bir dil, başka bir iktidar, bir baş-balık "Hattuşaş", ortaya çıkarmıştı; Hint-Avrupa dilinin merkezi yer değiştiriyordu. Dil ve Tarih Tezleri'nin çıkışını, Boğazköy Kazılarının verimlerine bağlayabiliyoruz ve geç icatlarıdırlar.

Bu ateş-kitabı alttaki iktidara sıkıyorum.

Bir arkeoloji çalışmasıdır.

Polis dili ile, arkeolog olmayan birisinin eli-mahsülü bir kazı'dır.

Arkeologlardan cüretimi affetmelerini diliyorum.

✦ ✦ ✦

Yerleştirmeleri, Salyangoz'dan Güneş Ayas, Mert Meriç ve Ufuk Berksoy yaptılar. Sevgilerimi yazıyorum.

✦ ✦ ✦

Kurtuluş Savaşı'nda, Ermeniler'den aldıkları arazi, konak ve güzel kızları tahkim etmek isteyen Kürtler'in müsbet rolleri var.

İsrael Devleti'nden önce, İbraniler'in, yurt arayışları önemlidir.

Kürtleri itersek ve İbraniler sadakatlarını yitirirse, ne olur; bu kitap ateşli bir soru'dur.

✦ ✦ ✦

Hertzel, biz "Erçel" de diyoruz, bir devlet adamı sayılıyordu ve sayıldığı zamanda devleti yoktu. Devleti olmayan devlet adamları var.

Önce Enver ve sonra Mustafa Kemal, milliyetçi idiler ve milletleri yoktu. Demek ki milletsiz milliyetçiler teşhis ediyoruz; meseleleri yaratmak olmuştur. Şimdi tersine dönmüştür.

Kuzey Irak'ta bir savaş ilan edilmiştir; ne askeri ve ne de komutanı var.

✦ ✦ ✦

Önemli olan ilan'dır.

Olurlar.

yalçın küçük
26 ağustos, beşinci yıl
balgat-balat
ankara-istanbul

BİRİNCİ KİTAP

YEDEKİSTAN

BİRİNCİ BÖLÜM

İSİMLERİN İBRANİLEŞMESİ

Bilim bir yana, bilgi'den ne zaman korkuluyor; her halde, feodalitede ve tekelistan'da, diyebiliyoruz. Tekelistan'ı ise, desintellectualisation ve deshumanisation operasyonlarına ilave olarak, "bilgiden korku" çağı olarak görebiliyoruz. Demek ki, tekelistan, aydın-sız ve insan-sız düzenlerdir; bunlara, aydın'ı, "aklıyla mücadele eden canlı" tarifimi ekleyebiliyorum. Öyleyse, aydınsızlaştırma, "aydın-lıktan çıkma" da diyebiliyoruz, akla karşı büyük kırım, anlamındadır.

Öyleyse "topyekün jenosid" de diyebiliriz. O halde, hali hazırda, topyekün jenosid başlamışken, kısmi jenosid'leri tarihte arıyabiliyoruz. Bu ise, hem refleksif, hem paradoks ve hem de teselli arayışıdır; demek ki insanlığın paradoksa ve teselli'ye pek muhtaç olduğu bir çağdayız.

Orta Çağ ile Tekeliyet, birbirine yakındırlar.

Tekeliyet, kapitalizm'in çocuğu veya ürünü ve ileri aşamasıdır.

İmparatorlukların yıkılışından feodalite ve kapitalizmin çözülüşünden tekeliyet çıkmaktadır. Çıktıkça, kapitalizmi, bütün kurumlarıyla kemirmekte ve kazımaktadır.

Başka yerlerde, "Tekeliyet" çalışmalarımda, özgürlük arayışının feodalitede çıkmaya başladığını göstermeyi denemiştim. İnsanlığın en yüksek "insan modelleri" de feodalitede çıktılar, kararlı ve sadıktılar,

sadakatı insanın inançlarına bağlılığı, sevgi bir inanma halidir, olarak anlıyoruz ve kapitalizmin sadakat ile alay düzeni olduğunu da biliyoruz; kapitalizmde de insan olduğunu kabul ediyoruz, ancak, eksik, küçük ve sayısızdılar. Öte yandan feodalitede asillerin dışında insanı ve kapitalizmde ise büyük insanı bilemiyoruz. Ama obje, eksik, küçük ve sayısız ise bilme'yi tamamlamakta zorlanıyoruz.

Bu nedenle olabilir, büyük romanlar, insanı hep eksikli olarak yazdılar. Eksiksiz insan, romanın büyük paradoksu'dur, hep gerçekliğe aykırı bulunuyordu, "romantik roman" sayılıp küçümsendiğini biliyoruz.[1] Demek ki, insanı, mükemmel ölçülerde, ancak, Tekeliyet'e girerken öğreniyoruz; kaldı ki, insanın kıyamette kalkışına, düşünce planında, eğitimliyiz.

İnsanın insan-lıktan çıkarılışını Kafka ve Huxley, önce ve çok iyi gördüler. Sanki bir Indian Summer, insanı işaret edebildiler.

O halde kapitalizmin büyük dönüşümü, tekeliyet'i vermektedir. Artık bunu çıkarmak durumundayız.

Demek ki kapitalizm, akrep idi.

Doğururken öldürmektedir, demek istiyorum; öldürürken ölmektedir ve bu durumda, mücadele, yaşamak'tır.

İnsan mı, artık, isyan'dır. Mücadele mi, plansız ve örgütsüz, isyan'dır. Sonuçsuzdur, amma insanlık ile teselli vermektedir.

İsyan, var olmak'tır ve tekelistan'da isyan etmemek, deshumanizé olmaktır. Yavaş yavaş, ancak, mutlak olarak insan'dan çıkış, demek istiyorum.

İki yolu var, birisi bilgi ortamını karartma ise, ikincisi bireyleri sürüleştirme'dir. Her ikisini de yaşıyoruz.

---

[1] Bizim tek ve en büyük romantik romanımız, kurtuluş tarihimiz ve bahusus Mustafa Kemal'dir. Bu nedenle, Gizli Tarih'i yazarken, "masal" demek ihtiyacını duydum. Masal'da Mustafa Kemal yine "büyük" kalmakla birlikte eksikli çıkıyordu, gerçekçi'dir.

Mustafa Kemal, hamidien dönemde forme oldu, hamidien saltanatta, mükemmel'i arayıp bulmak saçmadır. Belki mükemmele en yakın, İbrani asıllı ve Ermeni kırımında baş rol oyuncularından, Doktor Nazım idi; "efsanevi ihtilalci" çağırıyordum, aynı yerdeyim, "yazık oldu, asıldı". Yazılmamış roman kahramanıdır.

Neler gözleyebiliyoruz; televizyonlar her eve girmiş durumdadır. Artık mobil, insanların yanlarında taşıdıkları, Fransızlar "portable" diyorlar, uzaktan haber ve görüntü veren aygıtları var. Ayrıca adına "arama motoru" denilen düzeneklerle, mümkün olan pek çok bilgiyi alma imkan ve şansının doğmuş olduğunu biliyoruz. Bunları görebiliyoruz.

Ne kadar güzel; ancak, ne yazık, gözleyebildiklerimiz bunlardan ibaret kalmıyor. Adı üzerinde, bu uzaktan görüş sağlayan kutuları her açtığımızda, hem bunların artık pandora'nın kutusu olmadığını anlıyoruz, kutular merakı tutukluyorlar ve hem de acıklı bir cehalete tanık oluyoruz. O kadar yaygınlar ki, bir yarış sonucu, ancak cahilleri, paradoksal söyleyiş ile, "kutuya çıkardıklarını" düşünebiliriz ve bu, gerçekten trankilizan bir düşünme'dir, böyle tezekkür edebilirsek, insanlığımız adına rahatlayabiliriz. Bunun dışında, teskin edici kimyadan uzak kaldığımızda ve bu teknolojik yeniliklerle içine girdiğimize inandırılmak istendiğimiz "bilgi çağı" ile cehaletin yükselişi arasında bir asosiasyonu kabul etmek zorunda kalıyoruz. Peki, kabul edelim, amma bu ikisi arasında bir illiyet bağı var mı, doğrusu, tekeliyet olgusunu bir boyut olarak dahil etmediğimiz hallerde, sevindirici bir cevap bulamıyoruz.

Peki, "bilgi çağı", bir karartma asrı mı, bu soruyu formüle ederek, bırakıyorum.

Bu kutunun tekeliyette icat edilmesi, insanlığın en büyük talihsizliklerinden birisi olmalıdır. Orta Çağ'ın en acımasız cezalarından birisi, gözlere mil çekmek idi; bu kutular, gözlere demir perde indiriyorlar. Aşırı ışıkla ve kütlesel olarak yapabiliyorlar.

Bunun sonucu mu, bu çağda, aynı zamanda insanlar arasında mesafe ve aynı anlamda kullanıyorum, zamanın arttığını da sezebiliyoruz. Burada sadece "sezgi" sözcüğünü kullanıyorum, çünkü, bu görünürdeki hareketlilikte yavaşlığı ve görünürdeki hızda birbirinden uzaklaşmayı, zaman içinde fragmantasyon'u, aynı zamanın farklılaşmasını, söyleyebilmek için, düşünme düzeneklerimizde yıkış ve yeniden kuruluşlara ihtiyaç var. Mevcut halde ancak sezebiliyoruz.

Orta Çağ'da papalık, bir sistemleştirici idi; papalık, tek haber ve tef-

sir sağlıyor ve bunu, bugünden çok daha fazla yayabiliyordu. Aydınlanma'nın yaptığı da bu oldu; papalığı etkisizleştirirken sistemli düşünmeyi halklaştırdı, buna, "demokratizasyon" da diyoruz. Aydınlanma'da halk, haberi birbirinden alıyordu ve tekelistan'ın en büyük imkanlarından birisi bunu yok edebilmesidir. Şimdiki hali, belki en çok feodalitedeki fragmantasyon ile karşılaştırabiliyoruz. Belki daha bölük-pörçük haldeyiz.

İnsanlarımız, apartmanlardaki karşı kapılar kadar birbirinden uzak oldular. Yan kapılar kadar ayrı zamanlarda yaşıyorlar. Sosyete'nin, pörçükleştiği bir asırdayız.

Yaygınlaşan tarikat'ları da böyle ele alabilirmiyiz; tarikatlar'ın büyük bir iki yüzlülükle, Furkan'ı, kararttığını söyleyebiliriz. "Furkan", genel olarak "Kutsal Kitap" ve özel olarak da "Tevrat" anlamındadır ve tarikatların, "Furkan" ile birlikte peygamberleri de kürsülerinden indirdiğini görebiliyoruz. Tek olan peygamberler, büyük bir iki yüzlülükle "lip-service", dudak ucuyla bağlılık ve methiye düzüldükten sonra, kürsülerinden indirilmekte ve yerlerine bir sürü efendi ikame edilmektedir. Bu peygamberlerin, fragmantasyon'u ya da parçalara ayırarak çoğaltılması sürecidir. Amipleşme var.

En önemli soru bu idi, "Yavuz mu büyük Fatih mi", Mütareke Dönemi'ne işaret ediyorum. Bu soru, çöküş dönemlerinde tarihe duyulan ilgiye de şehadet ediyor; birincisinin oku Şark'a ve ikincisininki Garb'a dönüktür. Şimdi benzer bir düzlemde, "Peygamber mi büyük, yoksa Efendi mi" sualini formüle edebiliyoruz. Bu suali anlamadan veya postüle etmeden, asri İslamı anlamamız imkansız görünüyor.

Tek Tanrılı dinlerin sonu mu; sormaktan korkmayı da, tekelistan'da öğreniyoruz. Bunu en iyi ben öğreniyorum, çünkü kendimi hep, korktuklarını yapmaktan alıkoyamayan bir canlı olarak algılıyorum. Tekelistan, mahkeme ve hapishanede sorguların çok arttığı ve bunun dışında sorma'nın yok olmaya başladığı bir düzen olmalıdır, anlamanın eşiğindeyiz.

Semavi dinlerin de fragmante oldukları bir asırdayız. İnsanlar, fragmanları ile yetiniyorlar.

Karartma'nın bir başka hali'dir.

Fakat, karartma teknikleri ne kadar ilerlerse ilerlesin, aydınlanmadan beri bilgiye akan insana müdahale etmeden, böylesine bir desintellectualisation ve deshumanisation düşünemeyiz. Aslında bu iki süreç varsa, tek tanrılı dinlerin ve büyük peygamberlerin sonundayız, demektir.

Şimdi insana müdahale, bireyi sürüleştirme'dir.

Arabi "resul" değil, Farisi "peygamber" sözcüğünü tercih ediyoruz; bizim İç Asya Türkçemiz'de "savcı" diyorduk. "Haberci", Batı dillerinde ise "messenger", anlamındadır;[2] peygamberler, gerçekten de haber getirenlerdir. "Haber" ise hep yeni olmak durumundadır.

Öyleyse, haber'i ve haber-vereni, Farisi "ber", meyva ve "taşıyan" anlamlarını taşıyorlar, bizim dilimizde, "veren", Tanrı-Verdi, "beren", Tanrı-Beren, olarak da söyleniyordu, laisize etmeyi düşünebiliyoruz.[3] Bu açıdan baktığımızda, problemimizin de şu aşamada sezgisel işleme daha yatkın olduğu için, laik haberciler ararken edebiyat dünyasına bakmamızın daha verimli olabileceğini düşünebiliyorum. Kuşkusuz, Hobson-Buharin-Lenin çizgisini ayrı ve yüksek tutuyorum; yalnız, Lenin, kapitalizmin insan yaratıcılığı ve yarattığı türün kalıcılığı konusunda oldukça muhafazakar kalabilmektedir. Kalabilmiştir.

Kapitalizmin insan yaratma gücüne ve hatta yarattığı varsayılan insana güven, belki de sosyalizmin çöküşüne anahtardır. Kendi içinden çöktüğü noktasında ısrarımın temelinde de bu olmalıdır, başka bir yerde ele almayı umuyorum.

---

[2] peighamber, celui qui apporte des nouvelles, messager,& prophete, peigham & peyam, avis & nouvelle
Diran, Kelekian, Dictionnaire Turc-Français, Constantinople, 1911

[3] Sözcüklerimizin hepsi Farisi veya Arabi kökenli olmaktan uzaktırlar; "haber" aynıyla İbrani'de de var, "bilgin" ve dindar anlamlarını taşıyor ve İbrani'de "b" ve "v" birbirinin yerine geçtikleri için "haver" olarak da yazılabiliyor. Öte yandan -al ve -el ekleri, İbrani'de de "Tanrı" anlamındadır, Gur-el veya Gür-al, Tanrı'nın Aslanı anlamını da veriyor. Aynı şekilde "haber-al", Hakk'ın Bilgini olarak anlaşılabiliyor. Batı Avrupa'da, bir zamanlar, haham olarak tarif edilmemiş Talmud alimleri, "haber" veya "haver" çağrılıyorlardı.
H.W.Guggenheimer & E.W. Guggenheimer, Jewish Family Names and Their Origins – An Etymological Dictionary, Ktav Publishing House, 1992. p.311
Öte yandan Kürtler'in "Abdo" yerine, "Avdo" çağırdıklarını biliyoruz; "b" ve "v" değişimleri pek yaygındır, bizdeki İbrani etkisi mi, bilemiyoruz.

Emperyalist sürecin "insanı" üzerinde akıl yürütmeyi ihmal etmemiz, önemli bir eksikliğimiz olarak duruyor. Bunda kapitalizmi yükseltmenin ve ebedileştirmenin her halde büyük bir rolü var. Ayrıca Hobson-Buharin-Lenin bakışında, aklın yöntemi ve alet kutusu, baskın bir yere sahipti; ilk haberlerde ise sezgi ve felsefe daha öndedir.

Belki Kafka ile Huxley, dünyaya geliş tarihini şaşırdılar; Huxley'in, Yeni Dünya'yı daha önce yazmış olmasını tercih ederdim, bilgiden korkutma üzerine, egzersizlerin anti-ütopik düşünülüşüdür, mükemmel, diyebiliyorum. Sovyet düzenini hedef almıyordu, hem Huxley sosyalizm ile o kadar ilgili görünmüyordu ve hem de o sıralar dünya aydınları, sosyalizmi ve Sovyetler'i hala yüksek görüyorlardı. Moskova Mahkemeleri'nden önceki zamandayız, desenchanté oluşları çok daha sonradır, o kadar öyle ki, Orwell'in ilk kitabının dahi Sovyetler'i hedef almadığını artık biliyoruz. Orwell'in 1984'ü, 1948'in iki sayısının mutasyonu olup, anti-Sovyet kullanımın bir cia marifeti olduğu da artık netleşmiş durumdadır. Orwell, Huxley'den sonra gelmekle birlikte, daha gelişmiş sayamıyorum.

Adı ne olursa olsun, Batı'da tekelistan'ı gördüler ve "uğursuz" müjde'yi verdiler.

İnsanın sürüleşmesinin ilk büyük habercisi, "peygamber" diyebilirim, Kafka idi ve Hobson'dan sonra ve Lenin'in Emperyalizm'inden öncedir. Huxley, daha sonra yazmakla beraber, insanların kütlesel olarak "epsilon" yapılışlarını anlatıyordu ve acılı bir kütle üretimi var. Yazdığı bir büyük fabrikadır ve bebekleri alıyorlardı, "epsilon" çıkarıyorlardı. Elektrik şarjı ile bilgiden korkutuyorlardı; daha sonra elektrik vererek korkutmanın yayıldığını biliyoruz.

Huxley'de müdahale var, Kafka, kendiliğindenlik boyutunu ekliyor; insanların, hiçbir dış müdahale olmadan böceğe transformasyonlarını görebiliyordu; bu görüş, müthiş'tir. 1915 yılındadır. Bu tarik'te, Kafka'yı, "körleşme" ile Canetti izliyordu ve belki de, ilk zamanlar Amerikalılar'ın "aptal kutusu", chatter box, tabir ettikleri bu kutuların karşısına geçenler, hep körler idiler. Belki de geçenler, körleşiyorlardı.

Ya körler, kutunun karşısına oturuyorlar ya da kutular, aslında bir "körleşme" makinasıdırlar. Hangisi, bunu araştırmanın zahmetine

değmeyeceğini sanıyorum; çünkü bu kutunun körleşme makinası olarak işe yarayacağının keşfedilmesi çok daha önemlidir.[4] Çünkü, maksat, körleştirme ve körleşme'dir.

Kafka, Çek ve Canetti ise Osmanlı tebası olarak dünyaya gelmiş Yahudiydiler, ilkinin eşkanaz ve ikincisinin sefarad olduğunu biliyoruz.

ŞEMON İVRİ

Başka çalışmalarımda ve mülakatlarımda, bir ülkede, onomastique, ki "isim-bilim" diyoruz, ve "mezar taşları okuması" yoksa, ciddi bir tarih biliminden söz edemeyeceğimizi ısrarla ileri sürüyordum. Hem onomastique ve hem de mezar taşları, tarih yazımının çok önemli kaynakları arasında olmalıdır; tarih'i ise, kendimizi bilmenin kaynağı olarak da görebiliyoruz.

Bu önermenin bir yanı, mezar taşları ile ilgili olanı, derhal kabul edilmiş görünüyor; ancak bu kabulün kutusal olduğunu hemen anlayabiliyoruz. Henüz, eski mezarlıklara kamera götürüp, Kur'an ve ilahi okuma aşamasındayız; kutusal ve turistik bir çeşnisi var. Fakat hala mezar taşlarını tarih yazımına ithal etmiş olmaktan çok uzağız. Bilimsellikten çok dinselliğe yardakçılık var; bilimsellikte ise bir neden-sonuç ilişkisini araştırma ve yeni-bilgi'ye yürüyüş esas'tır.

Önerinin diğer bölümüne gelince, artık tepkileri tümüyle "bilgiden korkma" olarak anlayabiliyoruz. Elit sektör, şimdi, "onamastique" ve "isim bilim" sözcüklerini bir büyük günah olarak görmeye ve göstermeye başladılar. Her ikisini de düzen bozucusu sayıyorlar; bir ölçüde haksız olduklarını söyleyemiyorum, çünkü, gerçekten var olan bilgi

---

[4] Planlı dönemde, 1960 yılı itibariyle başlıyordu, bir program planda yer almadıkça, yürütülemiyordu; Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'nda bazı sektörler, televizyon dahil, benim sorumluluğumda idi ve ben, birinci beş yıllık plan döneminde, ülkeye televizyonun sokulmaması yolunda, program geliştirdim ve yazdım. Yöneticiler, Osman Nuri Torun, Necat Erder, Atilla Karaosmanoğlu, Ayhan Çilingiroğlu, Atilla Sönmez, ittifakla bu programı benimsediler ve yüksek planla kurulu'nda ödünsüz savundular. Kurul'a, Başbakan İsmet Paşa başkanlık ediyordu ve bizim programımıza çok karşı çıkmadığını hatırlıyorum. Sonra mı, şu anda da bu aptal kutularından yoksun bir dünya hayal etmekle beraber, girişinin önlenebileceğini hiç beklemiyordum. Ama yine de, Türkiye'yi bu kutudan beş yıl kadar koruyabildiğim için, geçmişe baktığımda, hayli mennunum.

düzlemini yıkıcı bir dinamiği görebiliyoruz. Kendimiz hakkında bilgilerimizi ve bilincimizi değiştirmek zorunda kalabiliyoruz. Kendimizle ilgili sırları yırtıyoruz; perdenin arkasından bir başka kavmiyet ve tekel sistemi çıkmaktadır.

Belki de tarihin en iyi korunmuş "gizli örgütü" ile karşı karşıya geliyoruz.

Onomastique, bu bağlamda ve sadece kısa bir süre için, artık Economie Politique'in yerini almak üzeredir; karşılaştığı husumetten bunu çıkarıyoruz. Çünkü onomastique'te düzene ve oligarşiye karşı bir tehdit teşhis ediyorlar.

Komünistlerin benzetildiği, "asimilasyon" anlamında kullanıyorum ve isim-bilimcilerin isyancı sayıldığı bir Türkiye'deyiz. Demek ki, yönetenlerle, en rahat dönemlerinde, en çok yönetilenler ile yönetenlerin ayrı ayrı tayfa olduklarının gösterilmesinden korkuyorlar.

Hep masonizm ile ilgilenmiş ve şimdi tapınak şövalyeleri ile ilgili en küçük bilgi kırıntısından büyük bir heyecan çıkaranların, İbrani isim-bilim'i düşman saymaları şaşırtıcıdır. Her halde bunların, isim-bilim düşmanlarının, gizli İbrani olduklarını düşünmeye zorlanıyoruz.

✦ ✦ ✦

Mehmet Akif Ersoy

İstiklal Marşı

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül...ne bu şiddet, bu celal?

• • •

Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

• • •

Canı, cananı, bütün varımı alsın da Huda
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

✦ ✦ ✦

Oluşmakta olan onomastique disipline düşmanlık, bizi, bizde bir isim-bilimin yokluğu üzerinde düşünmeye sevk ediyor; yokluk, kasıtlı mıdır, bunu sorabiliyoruz. Buradaki terminoloji ile bir karartmadan söz etmemiz münasiptir; çünkü, bu disiplini geliştirdikçe, tarihe yeni bir anahtar bulma düşüncesinden uzaklaşamıyoruz. Sanki onomastique çözümler bir şifre'dir ve bununla tarihimizi ve kendimizi yeniden görmeye başlıyoruz.

Onomastique araştırmanın yeni bir tarih yazımının da kapılarını açabileceğini, başında hiç düşünememiştim. Şimdi düşünebiliyorum ve hem, kronik ihmalin ya da karartmanın hem de onomastique araştırmalar karşısındaki bu büyük korku'nun yeni bir tarihten korkma olduğunu görebiliyorum.

Düşmanlıkların hepsi, yeni görüş'e yönelmektedir.

Bu açıdan baktıkça her adımda şaşırmamız kaçınılmaz oluyor; şu ünlü "soy adı" devrimi hal-i encamı sürprizlerle doludur. Bir kez hem çok övünüyoruz ve hem de hiç bilmiyoruz; üzerine yapılan araştırmaların fakirliği yüreğimizi parçalıyor. Neden ihtiyaç duyuldu, yeni isimleri kimler saptadı, hangi ilkeler işliyordu ve esin kaynakları oldu mu, bunlar ilk akla gelen sorular olmakla hiç tartışılmadıklarını biliyoruz.

Benzerleri var mı; Yahudi isimlerinin ibranileştirilmesini, hebraization, biliyoruz, İsrael Devleti'nin kurulmasından önce başlamıştı, Jewish Agency tarafından yönetiliyordu, amma, bu Teşkilat, İsrael Devleti resmen kurulmadan önce de "İsrael Devleti" olarak kabul ediliyordu. Dünya Yahudi Ajansı'nın yaptığı işler, resmen devlet kurulunca, İsrael İç İşleri Bakanlığı'na aktarıldı. İsimler, İbrani dili ve tarihinden çıkarıldı ve hepsi "şemon ivri" adı altında toplandı, ciltlercedir, bu ibrani isimler listesinden isim seçmek esas oldu. Grun, Amerika'daki adıyla, David Green, Ben-Gurion, Isaac Shimshevich, Ben-Zvi, Golda Myerson, Meir, Shnayer Zalman Rubasov, Israel Shazar oldular; bunlar ilk sionistlerdendiler, sonra bakan, başbakan ve cumhurbaşkanı olarak görüyoruz.

Hemen tanıyoruz, İbrani ş'leri "s" olarak okumalıyız, "şem", sem ol-

makla "isim" anlamına geliyor ve İbrani'de "b" ve "v" bir birinin yerine geçebiliyor, hep tekrarlamak ihtiyacını duyuyorum, "ibri" veya "ivri" okuyabiliriz ve böylece ibrani isimleri ciltlerini buluyoruz. İsrael Devleti'nin resmen kuruluşundan önce başlayan cereyan pek çok on yıllar devam etmişti; bizde otuzlu yıllarda bir "devrim" olarak başlamıştır, aşamaları var.

Peki, "şemon ivri", Türkiye'deki soy adı reformunu etkiledi mi; soru, verimlidir. Komisyonda kripto-Yahudi veya İbrani dil ve tarihine vakıf olanlar var mı; şemon ivri'nin dil ve tarihe dayandığını artık çıkarabiliyoruz. İbrani dilinden ve tarihinden isimler çıkarılıyordu; bizde de reformist isimler saptanırken Türkçe önemli bir kaynaktır, "nevzad" veya "nevzat", artık "doğan" oluyordu, daha eskiye gidip "tugan" diyenleri de biliyoruz. Ancak sadece Türkçeleştirme ya da "arı dil" değil, bir de arı dil ile yeni isimler icat ediyorduk. "Erdal" belki de ilk icatlarımızdandır.

Hoş, eğer "erdal" ise, bunun soy adı devriminden önce icat edildiğinden eminiz, çünkü, daha önce doğan bir "Erdal" var. Eğer daha önce icat edilmedi ise, Mevhibe Hanım'ın, o sırada soy adı olmadığı için ve tarihe bağlı kalarak, "Mevhibe İnönü" diyemiyoruz, ilk oğlu "İzzet" zayi olunca gelene "Erdal" adını koymuştu; neden "Yaşar" koymadı, tahmin edemiyorum.

Ne anlama geliyor, hiç bilemiyorum; Türkçe'de sıfatlar, "uzun adam" misalinde de görüyoruz, isimden önce geliyor ve "er" sözcüğünü sıfat saymak zorundayız. Asker veya erkek anlamları var, "askerdal" ya da "erkek-dal" olabilir, düşünebiliyoruz. Saçmadır.

Ancak görüyoruz, hem isimlerin ilk defa kullanıldığı tarihler ve hem de etimolojileri üzerinde en küçük araştırma ve işaretlerden yoksun bulunuyoruz. Saussure'ün synchronique dil-bilimi dışında dil biliminde ise daha da yoksul olduğumuzu kabul etmemiz yerindedir; "b" ile "v" misli "d" ile "z" de bir birinin yerine geçebiliyor; "gıda" sözcüğünü İrani'lerden ödünç almamıza karşın, İraniler, artık "gaza" diyorlar, "z" ile telaffuz ediyorlar. Bizim "Ramazan" dediğimize ise Araplar da "Ramadan" diyebiliyorlar ve bizde "Fadıl" ile "Fazıl" aynı ad kabul edilmektedir. Dolayısıyla "Erzal" okuyabiliyorum.

Doğrusu "erkek-dal", "Erdal İnönü" üzerine çalışmayı sürdürüyorum ve "Erkek Dal İnönü" adını çok saçma buluyorum; o halde çeşitli hipotezler kurmak verimlidir. Bir kez, "Erzal", bazı keşiflere gebe görünüyor; öte yandan, bu meselede, Kepler'in elipsi bulmadan öncekine yakın zaman harcadığımı not etmekle, hem İbrani'de sıfatın isimden sonra geldiğini kaydediyorum ve hem de "erz-al" bölmesini öneriyorum. Güzel, buradayız.

Güzel, "d" ile "z" birbirinin yerine geçebiliyor ve "erz" ya da "arz" ortaya çıkıyor, tabii bizler, "erez" söylenişinden de haberdarız ve buna "al" veya "el" sözcüğünün, İbrani'de de, "Hakk" anlamına geldiğini ekleyebiliyoruz. Ayrıca, bugün dahi, "erdal" adının saf İbraniler tarafından da taşındığını, daha önce, not etmiştim; o zaman, "Hakk'ın Toprağı" veya "Hakk'ın Yurdu" anlamına pek çok yaklaşıyoruz. İnandırıcı mı, "Erkek Dal İnönü" anlamından daha akla yatkın görünüyor, devam ediyorum.

Doğru mu, doğrusu etimoloji hipotezlere dayanmaktadır ve rakip kabuller çoktur. Bu nedenle "doğrudur" diyebilecek durumda değilim; ancak, Mevhibe Hanım'ın, Ersoy'un, "doğacaktır va'dettiği günler Hakk'ın" sözleri aklında, ilk oğlu İzzet'in kaybından sonra, gecikmeden ikincisini doğurunca, 1923 yılında, bunu, Hakk'ın vaadinin tahakkuku sayması da ihtimal dahilinde görünüyor. İkisini birleştirebiliyoruz. Ersoy'un o zamanlar için pek çok yeni "yurd" sözcüğünü seçmesini şaşırtıcı buluyordum, şimdi bulmuyorum.

Tabii bu kurgu, bilim eninde-sonunda kurgu'dur, tümüyle yanlış olabilir ve dal'ı, bir kol veya bir soy olarak anlayabiliriz. "Soy adı" sözcüğü icat edilirken de "soy" sözcüğünün bir dal, bir aile, ism-i aile, Arabi "ism al-aila"[5], olarak geliştirildiğini de hesaba katabiliriz. Bu takdirde, yine, Mehmet Akif'in ersoy'u ile İnönü'nün erdal'ını birleştirmiş oluyoruz.

---

[5] "Le nom de famille héréditaire n'est pas désigné de la meme partout. Au Liban, il s'appelle choura, littéralement 'renommée', en Syrie kounia, a ne pas confondre avec kounia de l'identité médiévale qui indiquait de qui on était le pere ou la mere. Ailleurs, il s'appelle simplement ism al-aila, ou nom de la famille."
Jana Tamer, Dictionnaire Etymologique-Les Sources Etonnanntes des Noms du Monde Arabe, Paris, 2004. p.21

Tarih de, önemli bir kaynak olmalıdır; “Atilla” bunlardan birisidir.

Bu isim, “Atilla”, daha önce kullanılıyor mu, bunu bilmiyoruz; başka kavimler ve özellikle Macarlar tarafından, Eşkenazlar ve dolayısıyla bizim dışımızda, Hun’lar ile bağlantılı olarak “Hungarian” diyorlar, tarafından da kullanıldığını biliyoruz.[6] Ancak ad ve soy adı reformından önce pek taşınmadığını tahmin edebilmekle, bunu, kesin olarak söyleyemiyoruz. Ancak her halde “şemon ivri” reformasyonundan sonra olmalıdır; “Cengiz” adını da buraya koyabiliyorum.

Öte yandan benim çalışmalarımla gelişmeye başlayan ve her halde beni aşan yeni bilgi ve bulgularımız, bizdeki “çağdaş” nomenclature ile hebraization programı arasında paralellikler olduğu izlenimi veriyor. Zaman zaman bu paralellikler o kadar güçlü ki, ortak süreçlerden bahsetmek dahi mümkün olmaktadır. Ortaklıkların saptanması ise, bilim aynı zamanda ortak değişme ve gelişmelerin tespitidir, korku ve karartma eğilimlerini daha da tahrik ediyor.

Bilimden korku var. Öyleyse, tekeliyet’te özgürlük yolları ve kapıları kapalıdır. Şimdi de buradayız.

Halbuki korkmamak isabetlidir; çünkü, her bilgi hem bir soru ve hem de yeni bir bilgi arayışı için bir başlangıçtır, öyle telakki etmeyi öneriyorum. Mehmet Akif Ersoy Meselesi’nde bunu daha iyi görebiliyoruz ve görebiliyorum.

Bir kez “er” İbrani onomastique’te önemli bir işarettir. Bir kez, Tevrat’ta, İbrani “Torah” veya “Tora”, “er” adına rastlıyoruz. İkincisi, İbrani “Har” sözcüğünü, “Har Zion”, ki “Sion Dağı” anlamında, biz, h’yi yutarak ve “ar” veya “er” olarak söyleyebiliyoruz. Üçüncüsü, “ar” veya “er”, “man” veya “-men” misli “oglu” demek de oluyor; “dönmezer”

---

[6] Güvenilir bir kaynak, Attila’nın aslının “atalık” ve kökünün “ata” olduğunu ileri sürüyor ve İbrani “ab” veya “av” adının yanına koyuyor, “baba” demektir.

“Before quitting this prefix ab, it seems to be the place to remark upon a name coming to us through the Tartar stock of languages from the same source-Ab. Ata, (father, the source of Atalık, fatherlike or paternal) is to this day a title among the Usbeks of Bokhara. Thnece that regent of Huns, the Scourge of God, who spread terror to the gates of Rome, would have been called Attalik among his own people, and historians have written his name of terror Attila.”

Charlotte M. Yonge, History of Christian Names, London, 1884. p.13

sözcüğünü alırsak, bilinen anlamın dışında, eğer "dönme/zer" düşünürsek, Farisi "zer" ile "altın dönme" veya "dönmez/er" olarak bölersek, "dönmezoglu" diyebiliyoruz. "Soy" ise kavim anlamını da veriyor ve "kök" ile birlikte sıklıkla tercih ediliyor.

Fakat bu kadarı beni hiç düşündürmedi; ne zaman ki ahfadında "güler" soyadı ortaya çıkınca, ki bunu da "gül/er" ve başkalarıyla birlikte "güloglu" olarak anlayabiliyoruz, düşünmeye başlamıştım. Düşünmek, sormaya başlamaktır. Soru olarak yazdım ve bir yerlere bıraktım.

Şimdi sormanın ne kadar verimli olduğunu daha iyi görüyorum.[7] Birlikte yaptığımız çok basit bir tarama ile şunları bulabiliyoruz; bir, Türkler'in istiklal marşında, "Türk" sözcüğü geçmemektedir. İki, "islam" ve "müslüman" kelimelerine de rastlamıyoruz. Üç, "Allah" ve "Tanrı" yer almıyorlar. Dört, Türk tarihi ve kahramanlıklarına atıf bulunmamaktadır. Beş, devam etmiyorum ve bu sırlı alana girmiş olanlar ile diğer araştırmacılara bırakıyorum.

Her halde bu bulgular hepimiz için yeni ve şaşırtıcı olmalıdır. Demek ki Akif'i unutsak bile sormak her zaman verimlidir. Çok kısa bir yoldan İstiklal Marşı'mızın analizine başlayabiliyoruz. Ve Akif'in bazı sözcükleri kullanabilmek, yanyana getirebilmek için, şiirini ne kadar zorlamış olduğunu da tespit ediyoruz.

Daha önce Gizli Tarih'te not ettim, her dinin Allah'ını tarif eden peygamberlerdir; islam'da Peygamber Hazretleri, "la ilahe illallah" diyordu, "ilah yoktur Allah'tan başka" anlamındadır. Öyle, güzel, amma pek de calib-i dikkattir, adı üzerine "İstiklal Marşı", bir cenkler manzumesi olmak durumundadır; cenk edenler "Allah-u Ekber" deyu yürüyorlardı ve Ersoy, bunu unutmuştur. Bunun yerine "va'dettiği günler Hakk'ın" var.

Peygamber Hazretleri Muhammed'in haberini verdiği Allah'ın vaad ettiği günlerden haberimiz yoktu ve artık olmuştur. Bunu, bu haberdar oluşumuzu, herhalde isim-bilime borçluyuz.

---

[7] Buradaki egzersizi, arkadaşım ve sürekli soran Gürkan Hacır'a borçluyum; Gürkan'ın, Ersoy'u, derin araştırmalara dayalı olarak yazmasını bekliyoruz. İstiklal Marşı üzerinde yazabilecekleri de önemli görünüyor.

Candan'ın sevgilisi olmayı kim istemez

Bankacılıkta 21 yıl üst düzeyde çalıştıktan sonra bir anda işi bırakıp kitap yazmaya karar veren Candan Erçetin'in sevgilisi Hakan Karahan, "Candan'ın sevgilisi olmak hoşuma gidiyor" dedi.

Kırım'dan Sevgilerle: Hakan & Candan & Er & Kara

Hürriyet, 17 Nisan 2006

Seray'a kaya gibi SEVGiLi

Adı aylardır Çelik'le anılan, hatta onun Buket Saygı'dan boşanmasında etkisi olduğu iddia edilen Seray Sever'in, Antalya'daki Kaya Belek ve Kaya Select Otel'in sahibi Burak Kaya ile birlikte olduğu ortaya çıktı.

■ Bu yaz Gülben Ergen ve Hülya Avşar gibi isimleri otellerinde sahneye çıkararak adını duyuran Burak Kaya, yaklaşık bir aydır Seray Sever ile birlikte... Çift şu sıralar da beraber tatil yapıyor. Kaya'nın lüks teknesiyle önce Göcek, sonra da Bodrum koylarını dolaşan sevgililer, ardından Kos'a gitti. Çift Kos tatilinde de yine bu lüks teknede kalıyor.

Kırım Buluşması: Seray ve Kaya ve de Burak-Sever

Hürriyet, 1 Ağustos 2006

İsimlerde Frekans

KIRIM'DAN GÖÇENLERDE

Giray/Geray, Seray/Saray, Bulut/Bulutgil/Bulutoglu, Kaya/Kale Sıla/Selah/Aslı, Nadir, Kara/Karay, Şahin.............

• • •

Kuşkusuz, alp, çiçek, batı, batu, berke, bagatur, batur, bahadır, kaan, kağan, tarhan, tarkan ve benzerleri de var. Fakat ben yukarıya, "calque" yoluyla, "öykünme" demek istiyoruz, konanlar hariç, Karadeniz'in Kuzey'inden gelenler ile çok sıkı bir bağa işaret edenleri almış bulunuyorum. Bu isimleri taşıyanların çoğunda, Kırım ve çevresi ile bir kök bağı, çok büyük bir ihtimaldir.

Eğer doğru ise, isim koymanın, çok büyük ölçüde tesadüflere bağlı kalmadığını ve bir kurallığı ve dayatması olduğunu da denemiş olabiliyoruz.

✦ ✦ ✦

Çok kurallıdır; bu nedenle "Mehmet Ali" isminin, İslam dünyasında bir anomali olduğunu tespit ile açıkladığım zaman çok yadırgandığını hatırlıyorum. Halbuki ve pek garip, İslam Ansiklopedisi, bir tek "Mehmet Ali" girişine yer veriyor; Sabetay Sevi'nin sürgün ile yaşayıp bu dünyadan ayrıldığı Arnavutluk'tan Mehmet Ali Paşa'dır. Buna mukabil, islamik yönelişi çok güçlü bu hükümette bu adla bir bakana, Mehmet Ali Şahin'e rastlıyoruz. Bu, bir anomali'dir, şimdi buradayız.

Soru şudur; Mesih iddialı Sabetay Sevi, islam dinini kabul ettiğini söyleyip "Mehmet" adını almıştı, acaba, bu tarihten önce, "Mehmet Ali" ismi var mıydı, bilemiyorum. Çünkü bizde isim-bilim gelişmemiş ve isimler tarihi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, daha önce "Mehmet Ali" isminin olmaması büyük bir ihtimaldir; çünkü, bu bizim keşfimizdir. Arap dünyasında "Mehmet Ali" adının taşınmadığını ve taşınmasına da iyi gözle bakılmadığını biliyoruz.

Şunları tespit edebiliyoruz; bir, bende mevcut Arap isimler sözlüğünde, "Mehmet Ali" adı yer almamaktadır. İki, Erk Yurtsever'in, belli başlı Türk dili sözlükleri, Kaşgarlı dahil ve yazıtlarını tarayarak ortaya çıkardığı "Türkçe Adlar Derlemesi" ise, hem "Ali" ve hem de "Mehmet" adlarını vermiyor. Üç, daha da önemlisi çok çok az istisna bir yana, Arap dünyasının, iki sözcüklü isimleri hiç bilmediğini görüyoruz. Sadece Tanrı'nın sıfatları ve "din" ile, "abd" veya "hamd" ve benzeri sözcüklerin bileşiminden isimlere rastlıyoruz; abdullah veya hamdullah en çok bilinenler arasında yer alıyorlar.

Bu noktayı açmam yerindedir, bir kaynak, islamik isimler üzerine

yazarken, "double names were formerly rare" kaydını düşüyor;[8] islamda çift isme rastlamıyoruz. Şimdiki zamanda yine çok az olmakla birlikte çift ismin taşındığını görüyoruz. Araplara gelince, hala mennudur; Jana Tamer, "hormis les noms théphores de Abd-et d'un noms ou surnoms de Dieu, il n'existe pas prénoms arabes composés, comme Jean-Claude ou Anne-Marie, ni de prénoms multiples" demekle, kesin görüş bildiriyor. Araplar, iki veya üç isimden oluşan isim taşımıyorlar. O halde, islam dünyasında, eğer çift isimli şahıslara rastlıyorsak, bunların Arap dünyasının dışında olduklarına hükmedebiliyoruz.

Peki Arap dünyasında "Mehmet Ali" hiç mi yok, bu soru Mehmet Ali Paşa'yı akla getiriyor ve küçük bir tartışmayı tahrik edebiliyor. Tartışma şudur; Mısırlılar, biz ne dersek diyelim, Mehmet Ali'yi, kendilerinden saymaktadırlar. Mısır'daki Mehmet Ali'lere de, "Mrad" ya da "Murad" isimlerini taşıyanlarla aynı kategoriye koyuyorlar; heterodoks telakki ettiklerini biliyoruz. Nitekim Jana Tamer, "Mehmet Ali" ile ilgili olarak, "prénom masculin combinant les noms du Prophete de son neveu et gendre, il est essentiellement donné par les familles chiites ainsi que dans des pays, comme l'egypte, en raisons de l'influence fatimides".[9] Tamer, Muhammed veya Mehmet adıyla Ali adının bir arada ve tek bir isim olarak sadece Şiiler ve Mısır'da Fatimi etkisinin olduğu yerlerde taşındığını tespit ediyor ki, ben, buradaki "Şii" veya "Fatimi" tarifini, heterodoksi'yi içine alacak ölçüde geniş tutmak gereğini not ediyorum. Çünkü Şiiler'de de "Mehmet" adı istisnai konumdadır ve dolayısıyla, Mısır'da "Mehmet Ali" adının, islami kimlikleri tartışmalı zevatı işaret ettiğini çıkarabiliyoruz.

Şunu ekleyebilir miyim; "medeniyetler çatışması" dahi dediler, "köktencilik" tabir edenler var, islamın siyasileştiği ve eylemci olduğu kesindir. İlgi çekiyor ve üzerinde pek çok yazılıyor; Gilles Kepel, yazanlardan birisidir, "Tanrı'nın İntikamı" nam eseri İngilizce'ye de çevrilmişti; burada herhangi bir Mehmet Ali'ye, Muhammed Ali ve çokça Mohammad Ali yazılıyor, rastlamıyoruz. Mark Juergensmeyer'in daha ayrınıtılı çalışmasında ki dünyanın her yerinde islamist aktivist ve li-

[8] Annemarie Schimmel, Islamic Names, Edinburgh University Press, 198p-1997, p.4

[9] Jana Tamer, Dictionnaire Etymologique – Les Sources Etonnants des Noms du Monde Arabe, Paris, 2004, p.268.

derler ile mülakatlara dayanıyordu, endekste olmasa dahi içinde bir Mohammad Ali Jinnah'ı buluyoruz. Hindistan'da idi, Londra tarafından genel vali atanmıştı, Pakistan'ın kurucusu olduğunu biliyoruz. Fakat ne ölçüde müslüman olduğunu bilmiyoruz.

Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'ya ilgi duyan Aga Han'ı ise biliyoruz; heteredoks idi, "ismaili" olduğu kesindir ve ne kadar "müslüman" sayılacağı tartışmalıdır. Kaldı ki, Hilell Halkin'i artık tanımak zorundayız; Halkin'i, biz hep h'leri yutarak, "Alkin" olarak taşıyoruz ve Halkin, bir "lost tribe" arayıcısıdr, bizim hazine avcılarına, benzetebiliyoruz. Kitabının alt başlığı, "in search of lost tribe of Israel" idi; judaizmin kayıp kabilelerinin peşine düşmüş görünmektedir.[10] Hindistan'da bulduğunu yazmaktadır.

Şöyle özetleyebiliyorum; bir, Türkler'de, köklerinde, "Mehmet" ve "Ali", dolayısıyla "Mehmet Ali" hiç bulunmamaktadır. İki, islamın tarihinde ise çift isimler yoktur. Üç; kuşkusuz islami isimler derken esas olarak Arab dünyası adlarını akla getiriyoruz; özellikle imkansızdır. Dört, Mısır'da var, ancak bunlar da yabanıl görüyorlar.

Bir de şu var; Şiilerin "Mehmet" ve sünnilerin "Ali" adına kuşkuyla yaklaştıkları coğrafyada "Mehmet Ali" adının, kendi halinde merak uyandırması normaldir. Ancak merakı arttıran başka işaretlerle de karşılaşıyoruz, bilimsel araştırma tekniğini, hep anomalilere dikkat ve bunları bir araya getirip aralarında ilişki kurma olarak da gösterebiliyorum; çünkü, "Erbil" soyadı da, İbraniyet'te düzenli olsa da Türkiyat'ta düzen-dışıdır. Çünkü bizde, "Erbil'li" veya "Bingöl'lü" olmaktadır; dolayısıyla "Mehmet Ali Erbil" çok daha fazla dikkat çekmektedir.

Uzatmak istemiyorum, ancak kendisi, isim-bilim açısından bir düzensizlik olan her Mehmet Ali'nin yanında bir veya daha çok düzensiz-

---

[10] Mustafa Kemal'in, ezberinden, az bar, Farisi göğsünden demektir, "Şema O İsrael" okuduğunu ileri süren de bu Halkin veya Alkin'dir; Hillel Halkin, Hindistan'da, kayıp Yahudi aşiretlerinden birisini bulduğunu yazmaktadır. Burada sözü geçenler şunlardır, sıralıyorum.

G.Kepel, The Revenge of God, The Pennsylvania University Press, 1994

Mark Juergensmeyer, The New Cold War? –Religious Nationalism Confronts the Secular State, University of California Press, 1993

Hillel Halkin, Across the Sabbath River-In Search of a Lost Tribe of Israel, New York, 2002

lik bulmak, daha çok dikkat çekici olmaktadır. Türkiye'de "Ezra-Cem" evliliği de, bizde Ezra'ya "Esra" diyorlar, ya aşırı bir düzensizlik ya da, onomastique planda pek aşırı bir uyumdur; böyle bir evliliğin bir başka Mehmet Ali ile asosiye olması ise, ya mükemmel bir karışıklık ya da mükemmel bir uyum'dur. Yaşıyoruz ve biliyoruz.

Kaldı ki ne "Esra" ve ne de "Ezra", ne islami ne de arabi isim sözlüklerinde yer almıyor. Tevrat'ta var, bahusus İbraniler tarafından taşınıyorlar. Bize de, İbrani isim dünyasından taşındığını düşünebiliyoruz. Cem'e gelince, Fatih'in oğlunu karıştırmıyoruz, çünkü İkinci Mehmet çocuklarına hep "Abayezid", ki Ebu'nun akuzatif hali olan Aba'nın a'sı düşerek, "Bayezid" çıkıyor, Yezid'in Babası olmakla, İslamda çok çok az taşınmaktadır veya Farisi'de İskender veya Süleyman karşılığı olan "Cem" misli heterodoks isimler koyuyordu.[11] Şimdi bu adla, ilk planda, Cem Boyner ve İsmail Cem İpekçi misli İbrani kökenlileri biliyoruz. Güzel, amma, burada durmuyoruz.

Bilim, bazı karşılaştırmalara çok eğilimlidir; ülkedeki Mehmet Ali'lerin tüm erkekler içinde veya okumuş Mehmet Ali'lerin tüm okumuşlar arasındaki payına bakabiliyoruz. Bununla medya ve/veya eğlence sektöründeki Mehmet Ali'lerin payını karşılaştırabiliriz; eğer çoksa, karşılaştırmadan çok olduğunu söyleyebiliyoruz ve bu durumda, Türkiye'de, Mehmet Ali adının bazı kapıları açan bir anahtar olduğu sonucuna varabiliyoruz. Bu ad, bir pasaport olabilmektedir; taşıyanlara hak etmedikleri imkanlar açabilmektedir. Bu ise büyük bir adaletsizliktir ve benzer adaletsizliklerden sadece biri olarak not edebiliyoruz.

Peki Türkiye bir cennet mi; çok eksik bir sorudur. Çünkü cennet hiçbir zaman herkes için değildir; ama öyle anlıyoruz, isimlerin ibranileştirilmesi, cennet'i bir tekel haline getirebilmektedir. Bunu tersinden de söyleyebiliriz; tekel varsa, cennet oradadır. İsim, kapı açabilmektedir.

---

[11] "Hazreti Süleyman ile İskender'e de Cen denir ve biribirlerinden şöyle ayırdedilir: bad=ruzgar, hatem=yüzük, mür=karınca, div=şeytan kelimeleriyle birlikte söylenirse Hazreti Süleyman, cam=kadeh, bade=şarap kelimeleriyle birlikte söylenirse Cemşid, ayine, sed kelimeleriyle söylenirse İskender'dir."
Gencinei Güftar Ferhengi Ziya Farsça-Türkçe Lugat, İstanbul- 1984. Cit I, s.659

Gerçekten de İbraniyet'te isimler ile cennet kapısı arasında çok sıkı bir bağ bulunuyor. Bir kez, Museviler, Cennet'in kapısını tutan meleklerin sadece İbrani bildiklerini varsayıyorlar; bu, İbrani dilinin Cennet'te konuşulan tek dil olmasından kaynaklanıyor, buna inanıyorlar. Dolayısıyla Cennet'in kapısını tutan melek, bir ölüyü Cennet'e kabul etmek için ismini bilmesi gerekiyor ve sadece İbrani anladığı için, Cennet'e girişi garantilemek isteyen bir Yahudi'nin mutlaka İbrani bir isim taşıması zorunludur. Ayrıca melek, sadece Tevrat okuduğu için de, bu isim, mutlaka, tevratik olmak zorundadır; buna "şem hakodeş" ya da "kudsi ad" diyoruz. Demek Cennet'in kapısını açabilmek için Tevrat'tan alma bir isim şarttır. Bu nedenle "İsmail Cem İpekçi" çok uygundur.

Birincisi, ki bir Yahudi olan bundan önceki Amerikan Dışişleri Bakanı Madam Albright, bir kez Tevrat dilini kullanarak "Yişmael" çağırmıştı; Abram'dan olma ve Agar'dan[12] doğma, zaman zaman "Hacer" olarak söylesek de, doğru telaffuzu budur, Yişmail'dir. "Cem", Şlome'nin yerine kullanılmakla birlikte, İbrani kinnui ve Arabi kunye, New York'ta "sem" olarak söylenmesi halinde yine Tevrat'ta yerini bulmaktadır. İpekçi ise "Kazaz" adının tam Türkçe karşılığıdır; "Kazaz" veya "Kazez" ki "casez" de yazılabiliyor, çok tipik bir İbrani adıdır.

Böylece isimlerin ibranileştirme sisteminin sırlı kapısını aralamaya başlamış oluyoruz.

✦ ✦ ✦

Süleyman	Özer	Silier

✦ ✦ ✦

Görebiliyoruz, "Süleyman", Tevrat'ta ve İbrani "Şlome" olmakla, tam anlamıyla kutsal bir addır ve yerini buluyor. Bizi burada "Özer" adı ilgilendiriyor; ancak hem İbrani ve hem de Arabi veya Farisi karşı-

[12] Mehmet Ağar'ın, propaganda filminde Alpman'ın "memletim" şarkısını kullanması, bu şarkıyı yeniden tartışma konusu yapıyor; Profesör Veysel Batmaz'ın kısa incelemesini, internetten alarak, bu bölüme ek olarak yayınlıyorum. İbrani ilahi'si olduğu biliniyordu; "Alp-man" üzerinde ise çok yazdığımı sanıyorum. Kırım'dan göçenlerden mi; araştırmaya bırakıyorum.

laştırmada, O'nun noktalarını hep ihmal edebiliriz. Ayrıca, bu karakter, İbrani ve Arabi'de vav olmakla, "u" veya "o" söylemekte serbestiz. Bu bakımdan soyadı açısından eski bakanlardan Behçet Uz ile yakında kaybettiğimiz pek sevgili arkadaşımız Erdal Oz arasında bir fark göremiyoruz. Aynı şekilde "Uzan" veya "Ozan" diyebiliriz; dil bilim ve isim bilim düzlemlerinde her ikisi de yerindedir.

Burada diasporada isim üretmenin kesin ve çok işlek motorlarından birisini buluyoruz. İbrani telaffuzu, aynı ile veya çok yakınıyla bulup taşımaktır. "Ozer" veya "Özer" çok başarılı bir fabrikasyon olarak önümüzde duruyor; Türkçe'de Özer'in ne anlama geldiğini bilemiyorum, "Ozer" İbrani'de tamıtamına "yardımcı" demektir. Aynı sözcük, isim fabrikasyonunun bir diğer kuralına da ışık tutuyor; bu, tamıtamamına çevirmektir, "yardımcı" soy adını biliyoruz. Celal Yardımcı, muhtemelen Kürt-Yahudi kökünden, Ellili yıllarda bakandı, hatırlıyoruz.

Bu arada not etmek istiyorum, tam çeviri, her yerde işletilen bir motor olup, Latin kökenli dillerde, "Hayyim" karşılığı olarak "Vital" adını biliyoruz. Bizde "Hayati" veya "Can", pek münasip olmakla, dil ve soy adı devrimleri icatı olarak görünüyor, post-reformasyon keşiflerimiz arasına giriyorlar.

Önceye, Ozer veya Yardımcı, isimlerine dönecek olursak, bir de "ezra" adına rastlıyoruz, hemen yukarıda değinmiştim, İbrani "yardım" demek olup tevratik bir yeri var. Biz "azra" ve çoklukla da "esra" olarak kullanıyoruz; artık biz sonore karakterleri hiç sevmiyoruz, bu nedenle "s" ile değiştiriyoruz.[13] Yalnız bu büyük değişikliği sadece buna bağlayamıyoruz.

Devamla, İbraniler'in melekleri sadece dile meraksız saymakla yetinmiyorlar ve bundan cennette kolej olmadığını da çıkarıyoruz ve aynı zamanda meleklerin IQ'larını pek düşük ve dolayısıyla zekalarını kıt telakki ediyorlar. Bunu şuradan çıkarıyoruz, Yahudiler'in bir ve önemli kısmında, Eşkenazlar'da, yaşayan babanın adını oğluna vermesi as-

[13] Şu söylenebilir, son zaman sultan kızlarında, ki bunlara da "sultan" diyoruz, "esra" adına rastlayabiliyoruz. Bu nedenle, "esra" adının hanedana ait olduğu cevabı verilebilir; ama, hayır, bu bir cevap olmaktan çok yine bir sual'dir. Bu suali şöyle formüle edebiliyorum; hanedan judaize oldu mu ve eğer oldu ise ne zaman; bu suali, "savaşlar" çalışmamda ele almayı planlıyorum.

la caiz değildir. Çünkü meleğin şaşırma ihtimali var; bir eve, Rabb'in emri üzre can almaya gelen meleğin, evde iki Süleyman, iki Şlome veya Zalma veya Zalman olması halinde, can almak için isim sorduğunda yanlış yapabilir, gencecik oğuldan, adının, Şlome olduğunu öğrenmesi halinde, canını alıp götürebilmesi mümkündür. Bu durumda yaşlı Şlome yaşayacak ve oğul Şlome canını kaybedecektir; Rabb'ın emrine ve adalet duygusuna aykırıdır. Bu nedenle, Yahudiler ve burada Eşkenazlar'ı kastediyorum, yeni doğanlara yaşayan babanın adını asla vermemektedir.

✦ ✦ ✦

kaynak: http://www.jewishgen.org

✦ ✦ ✦

Eşkanaz isim tablosu son derece öğreticidir; Moshe adı bir ailede ancak dördüncü kuşakta tekrar veriliyor, zalman veya zalmay, harun ya da aron, kemal ya da samuel var, ancak moşe uzun süre verilmemektedir. Fakat 1899 ve 1900 yılında moşe adının verilmeye başlandığını görüyoruz, artık yeni doğan üç oğulda moşe'dir; bundan büyükbüyük baba Moşe'nin uzun yaşadığı ve en geç 1899 yılı başında göçtüğünü çıkarıyoruz. Demek ailede yaşlı moşe kalmamış, meleklerin şaşırma imkanının ortadan kaldırılmış olduğunu görüyoruz.

Bu tabloya baktığımızda, bu ailenin, eşkanaz olduğundan hiç kuşku duymuyoruz. Aynı şekilde, "zalman" veya "zalma" adının da eşkenazlar tarafından taşındığını bir kez daha teyid etmiş oluyoruz; Afgan Yahudileri, "zalma-i" diyorlar ki Amerika'da "zalmay" söyleniyor. Güzel, lakin duramayız, bazı ayrıntılarla devam etmek durumundayız.

Annemarie Schimmel'in bir tespiti var; "sometimes a deceased uncle or aunts name was given; the fathers name appears only and not very often, when he died before the boy was born", müslümanlar da Eşkenaz-Yahudiler ile aynı düsturdadırlar.[14] Yaşayan babanın adı asla oğula konmuyor, çok istisnai hallerde, çocuk ana rahminde iken ve baba Tanrı'nın rahmetine kavuşmuşsa, baba adını oğul taşıyabilmektedir. Bu da bir kural olmaktan uzaktır; müslümanlarda oğul ana rahminde iken babanın ölümü halinde dahi, oğula ölenin adını vermek bir ayrık durumdur. Bu istisnadan da anlıyoruz ki, müslümanların melekleri de pek titiz değiller; yanlış can almalarından endişe ediliyor.

Eğer İslamiyet şüphesini akla getirmez ve kripto-Yahudi olduğuna ihtimal vermezsek, Profesör Kaya Çilingiroğlu, hayatta iken doğan oğluna kendi adını, "kaya" koyarken, müslümanların meleğine güvenmede tereddüt göstermemiştir; meleğin doğru can alacağında bahse girdiğini anlıyoruz. Melek, oğul Kaya'nın değil, baba Kaya'nın canını almıştır; bunu da tespit ile arkada bıraktığı Gülümser Hanım'a sabır dilemekle, "toprağı bol olsun" diyoruz. Fakat devamla, bu kez oğul Kaya, ana rahmine düştüğünü haber ile bizleri sevinçlere gark eylediği mahdumu için yine "Kaya" adını münasip görürken, öyle sanıyorum, melekleri kandırmak istemiş olabilir, kandırmak adetidir. Ol zamanda, melek kapıyı çalınca ve sual edince, minnacık Kaya, "benim" derse, ne büyük yanlışlık, orta Kaya, Cebrail'in elinden kurtulabilecektir. Cebrail'i, elinde minnacık Kaya'nın canı, göklere uzaklaşırken görüyorum, içim yanıyor. Ama içimde bu yangın, amma onomastique pençelerden kurtulamıyor, izin vermiyoruz, yanlışlık yapmıyoruz, pençeler, Farisi "penç", beş'ten geliyor, beş parmak yakasındadır; demek, bilimin, Cebrail'den güçlü olduğu durumlar ve zamanlar var.

Bir nokta var, ortodoks müslümanlar ile eşkenazlar aynı doktrinden hareket etseler de, Muhammedi ve Musevi içtihatlardaki yakınlık

[14] Annemarie Schimmel, Islamic Names, p.15

pek şaşırtıcıdır, en passant not etmiş oluyorum, Yahudiler'de ayrı doktrinde olanlar çıkıyorlar. Bunun için Rabbi Kaganoff'a başvurmamız isabetli ve verimlidir.

Benzion Kaganoff, kendisini, uzun yıllar, "Rabbi of Congregation of Ezras Israel" olmakla tanıtıyor; Israel'in Yardımcıları Cemaati'nin hahamlığımı yapmıştı, Tevrat'ta isim olarak da bulunmakla birlikte, "Ezra" veya "Esra" bu, "yardımcı", anlamdadır. Amerika'da bir Rusya göçmeni olduğunu hemen ve isminden anlıyoruz.

Nasıl mı; çok basit, "cohen", belli aşiret bağı olan din adamlarına verilen addır, hep kudsiyet çağrıştırıyor, Türkçe Tevrat'ta "kahin" olarak geçiyor ve "cahane" olarak da yazılıyor. Ancak Rusyalılar, "x" karakteri ile gösterilen ve gırtlaktan çıkarılan, Huruşof örnektir, asla Kruşev veya Khuruşef değildir, ünsüzü söyleselerde , "hasan" diyemiyorlar ve "gassan" telaffuz ediyorlar. Baba Aliyev, Sovyet yöneticisi iken "Haydar" değil "Gaidar" olarak biliyorduk. Aynı şekilde Ruslar, cohen veya cahan'ı, "kagan" olarak telaffuz ediyorlar, kagan-ov veya kaganoff, aileyi bildiriyor, biz kaganzade, kaganzad, kaganoğlu veya kagangil diyebiliriz. Ancak biz aynı şekilde, g'yi de pek sevmiyoruz, aga'yı, ki Türkçe değil Moğolca'dır, "ağa" yapıyoruz, İraniler hala "aga" biliyorlar, "Aga-i Sülü", Sülü Beyefendi, anlamındadır.

Bu kadar da değil, biz g'yi önce yumuşatıyoruz, "kağan" yapıyoruz ve daha sonra da kovup, "kaan" diyoruz; bizde kovmadan önce yumuşatmak esas'dır. Demek ki, bizdeki "kağan" veya "kaan", en azından bir kısmı, mutlaka kagan veya kohen'dir. Bu, bir ara sonuçtur; demek ki, dilleri ve isim-bilimi çalışırsak, yeni aydınlıklara çıkabiliyoruz. Amerikalı Rabbi Benzion Kaganoff, Rusya göçmenidir ve tabii ism-i ailesi, esas olarak da "kohen" olduğu için Yahudi'dir. Burada her türlü kuşkudan uzağız, ayrıca Yahudi olduğunu, Kaganoff, kendisi zikrediyor. Bu babta bedihi olanı açıklamış oluyorum ki bu morfolojik analiz için gerekli olmuştur, yerine getiriyoruz.

Bu arada not etmek istiyorum, Kaganoff, İbrani isimler, tarihi ve etimolojisi açılarından, benim en çok güvendiğim kaynaklardan birisidir. Bu nedenle, tam burada, bir-kaç aktarma yapmakta hiçbir sakınca görmüyorum, pek verimli görüyorum. İlki şudur: "But a more popular procedure was to draw on the tribal lineage of the family. Those

who were descended from the priestly caste, kohanim, became cohen, Kahn, Barkan, "son of Kahn", and Katz, the latter an acronym for kohen tzedek, 'priest of righteousness',- or, in Slavic countries, where there was no 'h' sound, Kogen, Kagan and Kaplan."[15] Buradan, "Kaplan" adının da Kohen'in bir versiyonu olduğu haberini alıyoruz; Amerika Birleşik Devletleri'nde pek çok "Kaplan" soyadına rastlıyoruz. Bu soyadının, Kaplan, Türkler'den çıktığını düşünmemiz yerindedir; tam tersine, Türkiye'deki Kaplan'ların da bir kısmı da aynı kaynaktan, İbraniyet'ten geliyorlar.[16] Fakat hepsinin aynı kökten çıktıklarını, ileri sürmek imkansızdır; bizde "kaplan" olmasa da "aslan" adı ve soy adı yaygındır, biliyoruz.

Rabbi Kaganoff, "barkan" soy adının da Kohen ile ilgili olduğuna işaret ediyor ki çok önemlidir.[17] "Barkan", Kohenoğlu olmakla bir değil iki açıklama gerektiriyor; birincisi, Yahudiler, sanıldıkları kadar dil ve adetlerine sadık olamadılar. Asuri esaretinde Arami konuştular ve nitekim, burada, "ben" değil "bar" buluyoruz ki, Arami "oğlu" anlamındadır. Bizde bar'lı başka soyadlarına da rastlıyoruz, "barlas" bunlar arasındadır. Bir de "barda" var, ataları Bülbül Deresi'ndeler, bunlar arasında Profesör Süleyman Barda'yı biliyoruz. O halde, İsrael'i hala iki dilli[18] düşünebiliyoruz.

---

[15] Benzion C. Kaganoff, A Dictionary of Jewish Names and Their History,London, 1977-1996. p.24

[16] Sağ'ın önemli figürlerinden birisi, Profesör Mehmet Kaplan'ı hatırlıyoruz. Ancak hakkında özel bir bilgim bulunmamaktadır.

[17] Bir zaman geldi, Türkiye'de ve özellikle sol entelijansiyada Profesör Ö.Lütfi Barkan'ın yıldızının çok parlatıldığını görüyordum ve ancak anlayamıyordum. Profesör Barkan, bazı imarethanelerin kayıtlarını incelemiş ve önemli sonuçlar bulmuştu; ancak, bütün kariyerinde yaptığı bundan ibaret idi ve bunu da değerli bulmakla birlikte hiçbir şekilde abartamıyordum. Onomastique çalışmalarım sonucunda, "Barkan" soyadının, "Kohen'in Oğlu" olduğunu öğrenince, kafamdaki sorular yatıştı. Ülkemizde ve asıl daha çok dış akademik çevrelerde bar'lı soyadlarına ve özellikle barkan'a büyük primler ve ödüller veriliyordu.
Biz bilmiyorduk, ancak, bu soy adının İbrani dünyadaki yerini biliyorlardı, bunu anlamış bulunuyoruz.

[18] Aslında bizde ve özellikle On Dördüncü yüzyılda ve hala, iki dilliyiz; Farisi ve Türki, demek istiyorum. Bizdeki Arabi sözcükler, İran üzerinden geçmedir, Arabi "şükran" değil, İrani "teşkur" diyoruz. "Teşıkkur mikonam", tamıtamamına, "teşekkür ederim" demektir.

Bunlar, sadece Rabbi Kaganoğlu'na bir teşekkür sayılmalıdır, katkılarının zenginliğini not etmiş oluyorum, ama, Kaganoff'dan asıl aktarmak istediğim şu idi: "In the post-Talmudic period two diverse namig practices are followed by the Ashkenazim and Sephardim".[19] Demek ki, Alman ve İspanyol Yahudileri, çocuklarını isimlendirme alanında, iki ayrı yol tutuyorlar ve bu Post-Talmud dönemdedir. "Among the Sephardim there is no fear or hesitancy in naming a child after a living father"; Sefardim Yahudileri'nin, korkuyu yenerek, oğullarına yaşayan babanın adını vermeye başladıklarını öğreniyoruz. Kaganoff, judaizm'in İspanyol altın çağında tanınmış şair Judah Halevi'in, biz genellikle h'leri atıyoruz ve bazen i'den de vazgeçip "alev" diyoruz, bir şiirinde torunu Judah'dan söz ettiğini de haber veriyor, demek Halevi, Cebrail'in yanılma ihtimalinden ürkmüyordu.

Kaganoff, serafad'larda, Halevi misli dedenin değil, yaşayan babanın da adının oğula verildiğini açıklıkla not ediyor ve ancak bunun yaygın olmadığını eklemektedir. Buna mukabil, Kaganoff, "among the Jews of Yemen it is a custom to give a child the name of his father" da demektedir; Yemen Yahudileri'nde yeni doğan bir çocuğa babanın adının verilmesinin adet olduğunu, bu şekilde, öğrenmiş ve tesbit etmiş oluyoruz.[20] Yemen Yahudi tradisyonu, bizde, sanıldığından daha etkilidir; kaydediyorum.

O halde bir özet yapabiliyorum; bir, müslümanlar ve Yahudiler'in eşkenaz kolu, babanın adını yeni-doğan , "nevzad" demektir, çocuğa asla koymuyorlar. İki, Osmanlı sultanları içinde, kendi adını, oğluna

---

[19] B.Kaganoff, A Dictionary of Jewish Names, p.98

[20] Yemen Yahudiliği, genel olarak judaizmi ve özellikle bizdeki Yahudiliği ve özellikle kripto judaizmi etüd için büyük bir kaynak olmalıdır. Bizdeki sabetayistlerin köklerini Yemen'de araştırmak yerinde ve verimlidir. "Saba" veya "Tuba" türünden adlara eğilim, Yemen-i kripto Yahudilerde daha köklüdür.

Öte yandan sefardim'de bu usüle Kolatch da işaret ediyor.

"Sephardic Jews-from Spain, Portugal, Italy, North Africa and the Middle East- do not share the Ashkenazic belief that a person's life will be shortened if a newborn to name after him."

"Sephardim therefore do not hesitate to name thier offspring after living grandparents and occasionally, though infrequently, even after themselves."

Alfred J. Kolatch, The Complete Dictionary of English and Hebrew First Names, New York, 1984. p.xxi

verene rastlamıyoruz, en azından, kayıtlı olan yoktur. Abayezid, birinci Bayezid veya “Yıldırım”, takip eden iç savaş’tan biliyoruz, oğullarına süleyman, musa, isa türünden başka dinlerin peygamber adlarını koyarken, “Mehmed” de var, kendi adını vermeyi seçmemiştir. Umulmadık bir hezimet sonucu, oğulları birbirini kırmaya başladıkları için adlarını bilebiliyoruz, aksi takdirde bilemeyecektik; dolayısıyla Timur önünde büyük yenilgi, Anadolu’yu yoksullaştırsa da, isim-sözlüğümüzü zenginleştirmiş durumdadır.

Üç, İspanyol Yahudileri ve özellikle Yemen’dekiler, oğullara yaşayan babanın adını koyuyorlar; Yemen Yahudiliği’nde üstelik bu bir usüldür. O halde, bilim dışı itirazları, mantık dışı sayarak, oğullarına, yaşarken, kendi adlarını verenlerin, İbrani köklerinin çok güçlü olduğunu düşünmek zorundayız.

✦ ✦ ✦

İsrael Tarihinden

SEÇME İSİMLER

Bazı açıklamalara ihtiyacımız var, şöyle ki “şahar” olmakla biz “sahar” diyoruz. “Şalom” ile “selam”, “şomer” ile “somer” aynı sözcüklerdir. Şomer veya “somer” ailesi, Hocamız Doktor Ziya Somer dahil, Bülbül Deresi’ndedirler. “Şakina”, Tevrat’ta var, “Sekine” olmakla birlikte diktatör Kenan Evren’e eş seçilmiştir. “Kenan” veya “canan”, öte yandan “su” ve “miray” ile “sekine”, İbraniyet’te karşılığı olan isimlerdir. “Evri” veya “ivri” de biliniyor; “evren” çok uzak düşmüyor.

Her yerde Amerika görüyoruz.

Hiçbir yerde İsrael aramıyoruz.

Gözleri açık uyuyanları uyandırmak çok zordur.

1980 Eylülist Darbesi, başında Orgeneral Kenan Evren vardı, bir İsrael Derbesi’dir.

Nisan, Tammuz ya da Temmuz ve Elul veya Eylul, İsrael’de zaman zaman Tanrı ve ay adı olmakla biz isim olarak taşıyoruz. Eylülist darbede, Türk aydınına, görülmemiş kin, Arap yanlısı bir tutum alan soldan intikam idi; bir İbrani olan Hiram Abas, bu kini temsil ve en yüksek noktada realize ediyordu. İsrael kinidir ve Irak’taki Ebu Gareb hapishanelerinin provası sayabiliyoruz.

İbrani’lerde bir isim var, “şemtov”, biz “adıgüzel” veya “iyinam” diyo-

ruz. Birincisi tam karşılığı ve ikincisi korkakcası'dır. Demek ki biz, sözcük ve bizim bahsimizde isim alırken, bir kural olarak, ş'leri, "s" yapıyoruz. Şem, "sem" ya da "ism" olup öylece söylüyoruz. "Şem" ad ve "tov" güzel demektir.

Arabi ve İbrani'de vav'ları "o" veya "u" söyleyeiliyoruz, bizdeki "uz" ve "öz" aynıdır, İbrani "oz" söylenmektedir. Aynı şekilde "v" ile "b" birinin yerine kullanılabiliyor, "tov", tuv, veya "tub" olarak da seslenebiliyor, demek tuba'ya yaklaşmış dururmdayız, "tuba", güzel, demektir.

Ancak bu kadar değil, a'ları, bizim daha önce "^", şapka koyduğumuz, ağzımızın ön bölmesinden ve ağzımızı açarak söylediğimiz a'ların dışındakileri "e" söylüyoruz. Arabi ve İbrani "Amina" veya Tevratik "Şakina" önümüzdedir. "Amin" dediğimiz, bildiğimiz emin'dir. Farisi'de sıfat olan ve isim olmayan "Buland", ki "bülent" yapıyoruz; "a", e'ye çevrilirken, "o" ve u'ları noktalıyoruz, Farisi "gul" da noktalarımızın saldırısından kurtulamıyor. Bizde İbrani asıllıların bülend'i, "ram" karşılığı kullanmaları muhtemeldir. Ancak "ram" yerine, "yüce" veya "yücel" ve hatta "ulu" daha yaygın olarak taşınıyor.

Şimdilik bu kadar yeterlidir; Encyclopedia Judaica, "aliyah" yazıyor, sondaki "h" sadece, önceki a'yı okutmak içindir. Burada "h" olmazsa, Anglo-American dünya, önceki a'yı nasıl söyleyeceğini bilememektedir: -kiy'deki "y" de bu işlevdedir. Burada "y" olmazsa, -ki'ye "kay" demeleri büyük ihtimaldir, halbuki biz "ki" diyebiliyoruz. Öyleyse, "h", dilsizdir, "muet" diyoruz.

Eklemeler de yapıyoruz; "kağan" adındaki, ğ'yi söylemezken ve "kaan" yapıyoruz, ulu cami'den de bildiğimiz ulu'yu, "uluğ" ve refi'yi de "refiğ" yapıyoruz. İkincisinde rafi'yi ve birincisinde ulu'yu gizlemeye çalışıyoruz.

Demek ki, aliyah, "aliya" ve bizde de aliye'dir. Başlıyorum

Aliya/Aliye

Çok eskiden beri var, Mısır'dan çıkışa da "aliye" deniyor, Erez İsrael'e uçmak anlamındadır. Kelime anlamı, asansiyon veya yükseğe çıkış'tır, hava şirketi "el-al" adında da var, bu şirket de, "yükseğe doğru" çıkmayı kastetmektedir. "Zion", dağ olduğu için, Har Zion, Zion Dağı'na işaret ediyor ve biz buradaki h'yi yiyoruz ve a'yı e'ye çevirerek "er" de diyebiliyoruz. Ancak "ar" olarak bıraktığımız da oluyor, "sanıyorum", "ar-çelik" veya "ar-seven" sözlerinde böyle bir bırakma var.

Orta Çağ'daki bazı seyyahlar, Yerusalem veya Safed'deki yahudi ailelerin sayısını bir elin parmaklarıyla veya birkaç katı ile gösterebiliyorlardı. Judaica Ansiklopedisi, 1741 yılında, bugünkü İsrael'deki Yahudi nü-

fusunu on bin olarak bildiriyor. Bu nüfusu artırmak için toplu uçuşlara ihtiyaç oluyordu, "aliye" denmektedir; kudsiyet içermesini buradan çıkarabiliyoruz..

Museviler, dinlerinin emirlerinin ancak ve mükemmellikle, Erez İsrael'de gerçekleştirilebileceğine inanıyorlar; yalnız bu inanca rağmen, Erez İsrael'in her daim bir çekiciliği olmadığını görebiliyoruz. Bir "yurt" olarak, Kıbrıs'ın peşinde koşmaları ve bir ara Uganda'yı tartışmayı kabul etmeleri şahidimdir; ayrıca "aliye" düşük frekans'lıdır. Fakat yurt sevgisi baki idi, bizde de öyle değil mi; ilk okulda her sabah, "sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak" misli çığırmıyor muyduk, ayrıca hep "yurdakul", yurdusev, "yurdagül", yurdanur ve saire çağırıyoruz. Amma, "aliye" için dışardan "itiş" gerekiyor, sabatean hareket, ki Sabetay'ın İbrani telaffuzu "Şabbatay" idi, bir heyecan ve itiş sağlamıştı, sürekli olmuyor.

Buna karşın 1967- Altı Gün Savaşı, çok büyük bir "push" etkisi yaptı, biliyoruz ve ben de, diğerleriyle birlikte, ayrıca İsrael'in asıl kuruluşu tabir ediyorum. Beklenmedik bir zamanda Arapları, hezimete uğrattılar ve İsrael'in bir kalıcı "yurt" olduğuna inandılar. Sovyetler'deki Yahudi muhalefeti işte bu tarihte başladı; Sovyet Yahudileri "aliye" mücadelesini açtılar.

Yıkılışın başındayız.

Bizdeki İbrani asıllıların sosyalist hareketi boşaltmalarının başlangıcı da bu tarihtedir. Bunlar da bizim sosyalist hareketten "aliye" yapıyorlardı; uçarken, yıkıyorlardı. Judaizm'de kavgaların önemli bölümü kalanlar ile gidenler arasındadır; Türkiye İşçi Partisi'nin iç savaşı'ndan söz ediyorum.

Ne ilginç, aliye'nin tarihi, Rusya-Türkiye tarihi'dir.

Rusya'dan uçuyorlardı ve Türkiye'de bir yere konuyordu. Buna "aliye" diyoruz; uçanlar, İsrael Devleti'ni kurdular. Demek ki "aliye" olmasa İsrael Devleti olmayacaktı; kudsiyeti ve Türkiye'de ad ve dizi olmasını buna bağlıyoruz.

En büyük aliye'ler, Sultan Hamid zamanında ve izleyen Jön Türk iktidarındadır. Jön Türk ayrı, Sultan Hamid'in, siyonistlerle mücadele ettiği, tam bir falsifikasyondur. İsrael'in temelleri, Hamidiye Devri'nde atılmıştır; "aliye" şahidim oluyor.

Gidenler Eşkenaz'dılar. Türkiye'de kalanlar Seferad idiler.

Dokuzuncu Siyonizm Kongresi'nde Osmanlı Delegesi, sonraki adıyla Munis Tekinalp, "vaad edilmiş toprak" burasıdır, deyu haykırıyordu; "haydi, gelin, haydi" misullu çığırıyordu. Belki de eşkanazlar ve sefaradlar arası "yurt" savaşı yapılıyordu, bilemiyoruz.

Birinci Aliye, 1882-1903 tarihleri arasında gerçekleşmişti; Rusya ve

ŞEBNEM İYİNAM

Sabah, 28 Mayıs 2006

Aliye & Mine & Edin
Hürriyet, 30 Mayıs 2006

VEFAT

Cumhuriyetin ATATÜRK döneminde yetiştirdiği ilk öğretmenler kuşağından, 1912 Malkara doğumlu, eşraftan merhume Dürriye ve merhum Lütfi Yazıcıoğlu'nun kızı, merhum Vahit Yaveroğlu'nun baldızı merhume Hatice Yaveroğlu'nun ablası merhum Fazıl Öncel'in sevgili eşi, annemiz, teyzemiz, aile büyüğümüz

ALİYE ÖNCEL

3 Aralık 2005 tarihinde Ankara'da Hakk'ın Rahmetine kavuşmuştur.

Naaşı 5 Aralık 2005 Pazartesi günü (bugün) Maltepe Camiinde kılınacak öğle namazını müteakip Karşıyaka'daki ebedi istirahatgâhına tevdi edilecektir.

Evlatları ve Torunları: Fulya-Alpay Ankara, Meltem-Târa-Tacihan Uygur, Lütfi-Tümay Öncel, Deniz-Mine Öncel, Hülya-Derin-Ruhi Ayangil, Levent-Füsun-Tolga-İdil-Kaan Yaveroğlu

Aliye & Ankara
Hürriyet, 5 Aralık 2005

ACI KAYBIMIZ

Semahat Orhan Sezai ERK'in sevgili kızları, Evnur ORAL, İhsan ERK, Dr. Kenan ERK, Lale ve Dr. Gülcan ERK'in canı ablaları, İnş. Yük. Müh. Birant ORAL'ın baldızı, Evrim, Ece ORAL'ın sevgili teyzeleri, Gizem, İrem, Görkem ve Gökmen, Deniz ERK'in haloşkaları, Ebru SÖNMEZ'in melek annesi, Noter M. Yıldırım SÖNMEZ'in biricik eşi, Ankara Barosu Avukatlarından

ALİYE ÖZNUR SÖNMEZ

24.07.2001 tarihinde Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 26.07.2001 Perşembe Günü (Bugün) Kocatepe Camiinden öğle namazını müteakiben Karşıyaka Mezarlığına defnedilecektir.

Aliye & Oral & Ebru & Birant & Öznur
Hürriyet, 26 Temmuz 2001

Romanya'dan 20 bin ile 30 bin, Yahudi, Osmanlı mülkü Filistin'e göçtüler. İkinci Aliye'yi, 1904-1914 yılları arasında oldu, Erez İsrael'e yerleşenlerin sayısı, ikincisinde 40 bin çevresinde tahmin ediliyor; İsrael Devleti'ni kuran kadrolar, bunlardan ve bahusus İkinci Aliye'den çıktılar.

İkinci Aliye'de, 1905-Rusya Burjuva İhtilali'nin yarattığı hayal kırıklığının rolü büyüktür, izleyen baskılar, bundist, judaik disiplinde alyansist ki ben "rezervist" terimini öneriyordum, politikalardan kopuşu da beraberinde getirmişti; Yahudilerin kurtuluşunu "yurt" topraklarında arama eğilimi güçlenmişti. Bu açıdan temsili bir değeri var, ikinci aliye'de İyusuf Trumpeldor çok öğreticidir; bir ölçüde Burjuva- Demokrat İhtilali de doğuran Japon-Rus savaşında kahramandı, bir kolunu kaybetti. Sonra, Zion Katır Birliği'nin kuruluşuna öncülük etti ve Türkler'e karşı Gelibolu'da savaştı, daha sonra Araplar tarafından öldürülenler arasındadır, 1920 yılını biliyoruz. Ben-Gurion veya Ben-Zvi, bu zamanda uçtular; demek ki, kurucular, büyük ölçüde, Hamid ve daha az ölçüde İttihat ve Terakki iktidarlarında yerleşmişlerdi; bunu, netlikle tespit ediyoruz. Üçüncü Aliye, 1919-1923 yıllarındadır.

Devam ettiler; bir de "Aliye Bet" var; bunlar, kaçak, illegal imkanlarla göçenlerdir. Cumhuriyet kurulduktan sonra, Türkiye'den Aliye Bet olduğunu biliyoruz. Bu konuda uzman Yahudiler var; ancak çok çeşitli kaynaklarda, Rüştü Aras ve özellikle Selim Sarper'in çok yardımcı olduğunu öğreniyoruz.

Araplar arasında da "Aliye" adının taşındığı yazılıdır; ancak, Arapları, hep müslüman olarak anlamıyoruz. Jana Tamer, "le féminin, Alia, est employé dans toutes les communautés mais plus rarement par les chrétiens" diyor; hayli dikkat çekicidir, Hrıstiyan Araplar arasında "Aliye" adının çok istisnai olması, önemlidir. Hristiyanlar, judaism çağrıştıran isimlere karşı hassastırlar. Öte yandan Schimmel, "islamic names" nam çalışmasında, "Aliye" adından hiç söz etmiyor.

Bunları yan yana getirdiğimizde, kültive müslüman arapların ve özellikle hrıstiyan arapların "Aliye" adına uzak durmalarını başlangıç alıyorum. Bu başlangıç ile Kaganoff'dan şu paragrafı alabiliyoruz: "And for the girls, there are invented names, too; Herzlia (in honor of Theodore Herzl) Aliyah (wave of immigration) Tziyonah (feminine of Zion, Tehliya ('revival', 'renaisance') Balfura and Nili (an acronym for netzah yisrael lo yeshaker, 'strength of Israel will not lie", the name of the Jewish secret intelligence)." Demek, "Aliya" adı, uydurma olmakla, zionist hareketle birlikte ortaya çıkmıştır, bunu da öğreniyoruz.; Kaganoff, "aliye" adının, icat edilmiş bir ad olduğunda hiç kuşku bırakmamaktadır.

Bir nokta kaldı; bunun için de Ahmet Almaz'ın çalışmasına bakmak durumundayız. Almaz, bizim için, Bülbülderesi'nde mezar taşlarının bir bölümünü okumuştu, tamamını sanmıyorum, ama yine de ilk ve önemli bir çalışmadır. Buna dayanarak yaptığımız tespit ise şudur; Bülbülderesi'nda yatanlardan Aliye P, 1894, Aliye Ü, 1905, Aliye Ö, 1901, Aliye H, 1863, Aliye Ö, 1918, Aliye İ, 1897, Aliye G, 1905, Aliye S, 1913, Aliye A, 1877 ve Aliye N, 1898 doğumludurlar. Bu işaretler de bize, "Aliye" adının, Erez İsrael'e göçlere izafeten, bir hayranlık sonucu ve aynı zamanda katılamamanın verdiği hüzün ile konduğunu gösteriyor. Birinci Aliye'den hemen önce iki sim var, ama, "aliye" sözcüğü, daha önce de biliniyordu; İbraniyet'te var. Ancak bir moda olarak taşınması, siyonizm ve aliye dalgalarından sonradır.

Bu konuda, "aile ağaçları" çıkarımında, uzman olan Gökyüzü, Türkiye sosyalizminin meşruiyet kazanması ve kütlelere girmesi alanında en büyük katkı yapanlardan Mehmet Ali Aybar'ın, artık göçük, annesinin adının da "Aliye" olduğunu haber veriyor; Aybar, tek çocuğu olan kızına da "Güllü" adını koymuştu. Bilimsel araştırmalarda istatistik teknikler, çokluk tespiti ve işlenmesi açılarından, önemli bir yere sahiptir ki burada da onomastique bir üçlü-çokluk görüyoruz ve üç kuşağı içine almaktadır. Dördüncüsüne gelince, henüz tahlil edemediğim sadece, "ay/bar", budur ; izleyen bölümlerde bir deneme yapmam münasip olmalıdır, öyle sanıyorum. Aybar'ın annesinin, "Birinci Aliye" çağında gün ışığını görmüş olabileceğini tahmin etmek zor görünmüyor; muhtemeldir.

Daha sonraki "aliye" adlarının bir bölümünün torun-kızlar olduğunu düşünmemiz yerindedir; çünkü sefaradlarda isim koymanın çok kurallı

olduğunu not etmiştim. Belli kurallar ve sıralar içinde, hiç de alevi, Ali partizanı, olmayan ailelerde birden bire bir "Aliye" ile karşılaşmamızı, bu kurallara bağlayabiliyoruz.

Nili/Nil

Tarih'in de bir "domino kuralı" yanı olmalıdır; ilk kez Kissinger'in formüle etmiş olması ihtimali var. Vietnam düşerse, bunu, düşeceklerin izleyeceği, anlamındadır; bir ara Türkiye ve Elenistan da birbirine, böylece, bağlanmıştı ve komünizme, elele düşeceklerine inanılıyordu, düşmediler. Aynı şekilde bir tarih yeniden yazılırken, başka tarihlere de sıra gelebilecektir; "domino", bu bağlamda bir hatırlatma olabiliyor.

Güzel, İsrael'lilere bir "yurt" ilk kez Balfour Deklarasyonu'nda yer aldı, bundan dolayı bu Deklarasyon'u, İsrael'in kurucusu sayma eğilimi güçlüdür. Ama buna rakip olarak ve daha önce Zion Katır Birliği'ni* ve Nili Casusluk Örgütü'nü gösterebiliriz. Bir de Ben-Gurion'un işaret ettiği üzere "Tikva" var ki, biz "Umut" veya "Ümit" olarak taşıyoruz, daha ilerde ele almayı umut ediyorum. Zion Katır Birliği ve Nili'yi, bir anlamda, Balfour Deklarasyonu açısından bir ikna edici mütalaa edebiliriz.

Aslı, "Nili" daha çok, Nilüfer'in kısaltılmışı olarak çağrılıyor, biz, şimdi göçük ve pek sevgilimiz, kız kardeşim Nilüfer'i, "Nülü" olarak kısaltır ve söylerdik; İbrani asıllılar "Nili" demeyi seçiyorlar. Adalet'i de, Adalet Cimcoz'dan biliyoruz, "Ada" yapıyorlardı, bir İbrani adıdır; yukarıda, Kaganoff'dan da aktarma yaptım, Nili, Şemon İvri'de yazılıdır. Ancak, İbrani asıllılar, "Nil" olarak taşımayı seviyorlar; Bülbülderesi'nde, "Nil Arısal" için bir mezar taşı var; Ahmet Almaz, bizim için, okumuş durumdadır. Türevlerine ve bu arada, "Nilay", türüne de rastlıyoruz.

Ne hoş ve belki de çok acıdır; tarihimizi yazıyoruz ve Cemal Paşa'yı anlatıyoruz, amma nili'den söz edemiyoruz; halbuki, hem Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında ve hem de İsrael Devleti'nin kurulmasında çok önemlidir. Ansiklopedi Judaica, "nili" ile ilgili maddesine şu şekilde başlamaktadır: "Secret pro-British spying organization, that operated under Turkish rule in Syria and Palestine during World War I, from 1915 to 1917, under the leadership of Aaron Aaronsohn, Avshalom Feinberg, Sarah Aaronsohn and Yosef Lishansky." Güzel, başında Aaron Aaronsohn vardı ve Gizli Tarih'te tanıttığım Vladimir Jabotinsky ile ortak yanları ön plana çıkıyor; Jabotinsky ve Aaronsohn, bütün diğer siyonist aktivistlerden farklı olarak, Osmanlı Devleti yıkılmazsa, Yahudiler'in rahata ve özgürlüklerine kavuşamayacaklarına inanıyordu. Her ikisi de, Rusya'ya nefreti unutarak, Almanya ile dostluğu bırakarak, Londra yanına katılmanın gereğine inanıyorlardı; Büyük Britanya İmparatorluğu'na yararlı olduklarını gösterme telaşına düştüler ve bu yola girdiler.

Jabotinsky, Gelibolu'da, Türkler'e karşı savaşacak, Zion Katır Birliği'nin fikir babasıdır, Zion Katır Birliği, Gizli Tarih'e kadar tarihlerimizden gizlenmiştir ve Aaron Aaronsohn da, bu casusluk örgütünü kurmuştur; Filistin ve Suriye ile ilgili bütün savaş bilgilerini, Kahire'deki İngiliz karargahına aktarabiliyordu. Balfour Deklerasyonu'nun temeline, Zion Katır Birliği ve Nili Casusluk Örgütü'nü koyanlara hak vermekten yanayım ve doğru bir tarih yazdığımızı düşünüyorum.

Aaron Aaronsohn, Cemal Paşa'nın karargahındaydı, çok güvendiğini biliyoruz; aslında, nili'yi, Aaronsohn ailesinin örgütü de sayabiliriz. İçlerinde yakalananlardan en yürekli çıkan Sarah Aaronsohn'dur, önce bir İstanbul Yahudisi ile evlenmiş, İstanbul'a gelmiş, ancak sıkılmıştı; Erez İsrael'e döndü ve casusluk şebekesine girdi. Yakalandıktan sonra büyük işkencelere uğradığı, İsrael tarihinde yazılıdır, tutuklu olarak başka bir yere nakledilirken köyündeki evine uğramasına izin verilince, intihara teşebbüs etmeyi başarmıştı, derin acılarla üç gün sonra öldü. Mezar taşında yalnızca üç karakter var, "SRH", İbrani'de "sarah" demek için yetebiliyor.

Şebeke'deki kızlardan birisi de Sarah'ın arkadaşı Tuba'ydı; şimdi, Türkiye'de İbrani asıllıların, bu ada düşkünlüklerini tespit ile not ediyorum. Sarah'ın adı ise, Abraham'ın karısı olmasına ilaveten, "sara", sera veya "serra" ve "zara" olarak taşınmayı sürdürmektedir. Demek, adları tarihlerinden alabiliyorlar ve bana, çıkarmak düşmektedir.

İsim şaşırtmamalıdır, Arabi ve İbrani'de çift harf yazılmıyor; ama, ağzın ön kısmı iyice açılarak, dil alt damağa yapıştırılarak çıkardığımız bir "a" var, eskiden bunların üzerine şapka, "^", koyuyorduk, Batılılar ise yüksek "a" için, iki "a" işaretini kullanıyorlar. Biz, belki da a'yı yüksek söyletebilmek için başına "h" ekliyoruz, bu bildiğimiz harun'dur. Ayrıca her zaman "o" ile "u" seslerini, birbirinin yerine koyabildiğimizi, hatırlatıyorum, İbrani okursak, "ozan" ile "uzan" arasında bir fark bulamıyoruz. Aron'u biz, "aron" veya "harun", bazen "arend", arendt veya "aren" olarak biliyoruz.

Soyadındaki "sohn", oğlu yerindedir, buradaki h'yi başkaları da yutuyorlar, Yahudi asıllı iktisatçı Samuelson'daki "son", oğlu, demektir ve aynı yerdeyiz. Bizde "alanson" ve "somerson" soyadlarında rastlıyoruz. Demek ki şebeke başı, Harun Harunoğlu idi; Osmanlı'yı yıkmada rolünü tespit ediyorum.

Adları mı, Tevrat'ta var, Tevrat'taki "neza Yisrael lo Yeşakker" cümleciğinin baş harflerinden oluşuyor, onomastique'te bu tür isimlere acronym diyoruz, judaizm'de yaygındır, "Barlas" adındaki "bar", Arami, "oğlu", İbrani "ben" karşılığı ve "las" da, Rabbi Layb Sofer'nin adının baş harfleridir, araya "a" koyuyoruz. "Nili", işte buradan çıkıyor. Ayrıca judaik onomastiqu'de bir ayrılığı daha tekraren not ediyorum, önermeler,

cümlecikler, isim oluyor; Sarah, Abraham'ın cariye Agar'dan çocuğu olması emrine, "herkes yişmael" cümleciği ile tepki göstermişti, "ismail" veya "duyar" olmakla, her ikisini de taşıyabiliyoruz. Kendinden çocuk yapılmasına da, ileri yaşı nedeniyle, "herkes itzak" demişti, "isaac" da yazılıyor, "güler" anlamındadır, güler'i de her yere koyuyoruz.

Ansiklopedi Judaica, "the strength of Israel will not lie" olarak çeviriyor; Guggenheimer&Guggenheimer, çevirmiyor; yeni bir ad olduğunu tespitle "Nilli" olarak da taşındığına işaret etmekle yetiniyor. Kaganoff; Judaica çevirisini tekrarlamaktadır; Kolatch ise ikircikli görünüyor, "the glory or eternity of Israel will not lie" demekle, "izzet" veya şan ile ebediyet ya da "ilelebed" arasında karar verememektedir.

Fakat öyle sanıyorum, Nili'nin, Batı dünyasında ve muhtemelen de Türkiye'de yeniden duyulmasında, Anita Engle'in "The Nili Spies" çalışmasının rolü büyüktür; bu çalışmada, hem casusluk şebekesinin ve hem de Sarah'ın efsaneleştirildiğini görüyoruz; yayınlanması 1959 yılındadır. Bizdeki, Nilüfer'ler bir yana, Nil'lerin büyük çoğunluğunun da 1959 sonrasında dünyaya gelmiş olmaları de bu görüşümüzü destekliyor. Anita Engle, Peygamber Samuel'in bu cümleciğini, "the eternity of Israel will not lie" olarak vermektedir; Şebeke, ismi, Tevrat'tan çıkarmıştı, bunu bi-

Nil Eldem
Akşam, 20
Ağustos
2006

Nil Türkoğlu
Hürriyet, 25
Nisan 2006

Yahudi İsimleri: Nil & Ediz & Elhadef & Bentürk - 14 Ekim 2004

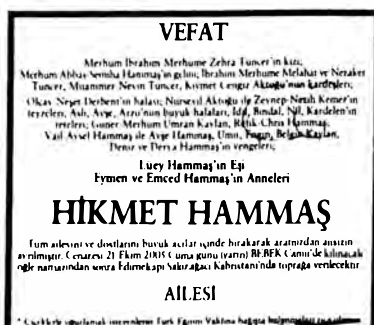

ACI KAYIBIMIZ

Erdal ve Erkan Atrek'in annelerı
Aydan ve Serpil Atrek in kayınvalidelen
Nil İnci, Serkan ve Alper'in babaanneleri

ESMA AKSIN (ATREK)

06 Haziran 2006 tarihinde
VEFAT ETMİŞTİR

Nil
Milliyet,
6 Haziran
2006

VEFAT

Merhum İbrahim Merhume Zehra Tuncer'in kızı;
Merhum Abbas Semiha Hammaş'ın gelini; İbrahim Merhume Melahat ve Nezaket Tuncer, Muammer Nevin Tuncer, Kıymet Cengiz Aktoğu'nun kardeşleri;
Olkay Neşet Derbent'in halası; Nursevil Aktoğu ile Zeynep-Nezih Kemer'in teyzeleri, Aslı, Ayşe, Arzu'nun büyük halaları, İdil, Bindal, Nil, Kardelen'in teyzeleri; Güner Merhum Umran Kaylan, Refik-Chris Hammaş, Vail Aysel Hammaş ile Ayşe Hammaş, Umit, Fusun, Belgin Kaylan, Deniz ve Derya Hammaş'ın yengeleri;

Lücy Hammaş'ın Eşi
Eymen ve Emced Hammaş'ın Anneleri

HİKMET HAMMAŞ

Tüm ailesini ve dostlarını büyük acılar içinde bırakarak aramızdan ansızın ayrılmıştır. Cenazesi 21 Ekim 2005 Cuma günü (yarın) BEBEK Camii'de kılınacak öğle namazından sonra Edirnekapı Sakızağacı Kabristanı'nda toprağa verilecektir

AİLESİ

Nil & Semiha & Eymen-Hürriyet, 20 Kasım 2005

liyoruz.** Bazı çevrilerde de, "lie" yerine "lie" down" okuyoruz ki, bunu ise daha çok, "çökmek" veya "sönmek" olarak anlıyorum.

Tevrat'ın, bendeki, Türkçe çevirisi anlamsızdır; buna mukabil, İngilizce Tevrat'ta "the glory of Israel does not lie" okuyoruz, "glory", şan, zafer, "izzet" olmakla, Samuel'in o andaki ruh haline de uygun düşmüyor. İsraellilerin Filistinli'lerle savaşları sırasındadır, yenildikleri, püskürtüldükleri zamanlar çoktur ve bu ise yendikleri bir zamandadır, kişisel kriz var ve Peygamber Samuel kızgınlıkla alıp başını gitmek üzeredir. Bu sözü işte bu sırada söylüyor; "neza", karşılığı, İngilizce "eternity", olup bu cümleciği, bizdeki şiir dilini de hatırlayarak, "İsrael'in şanı ilelebed sönmez" şeklinde anlamayı tercih ediyorum. Sonda, hem İbrani ve hem İngilizce versiyonlarda, olumsuzluk olmasa, "lo" ve "not", "İsrael, ilelebed muzaffer olacaktır" şeklinde de çevirebilirdik; ama, "sönmez" daha uygun görünüyor.

Anlayışım doğru mu, hem Tevrat ve hem de İbrani uzmanı olmadığım kesindir; ancak, bu alanda çok değerli ve Aaronsohn'un anılarına da dayanılarak yazılan bir çalışmada, "nili", İngilizce'ye "Jewish eternity shall not lie" olarak çevriliyor ki, benim önerime çok yakın düşmektedir.*** "Yahudilik ebedidir ve yıkılmaz" yerine, "İsrael'in şanı, ilelebed sönmez" daha şiirsel oluyor ve kaldı ki, ben de bu versiyonu, şiir ve marşlarımızdan çıkarıyorum.

Doğrusu, bu casusluk şebekesinde, "nili", işler pek iyi gidiyordu ve bir güvercin hata yaptı; Cemal Paşa tarafı, bir casus güvercinini yakaladılar. Tuba, Sara, Lişanskiy ve diğerleri yakalandılar; yakalananlardan bir kısmı yürekli çıktı ve bilgi verenler çok oldu. Lişanskiy, kaçmayı başardı ve "Şomer" adındaki ihtilal örgütüne sığındı, Şomer, Lişanskiy'i, Mısır sınırına götürüp bıraktılarsa da Bedeviler'in eline düştü. Sattılar; idam edilen iki kişiden birisi olmaktan kurtulamadı. 1917 yılına geldiğimizde ise İngilizler'in, Mısır'dan karşı taaruzu başlıyordu; Filistin'e ve Kudüs'e girmeleri, Osmanlı Devleti'nin sonudur.

Şomer/Somer

Bu da, ikinci aliya ile göçenlerin kurdukları bir örgüttü; Ben-Zvi de kurucular arasındaydı. Rusya'daki deneyimlerinin uzantısı sayabiliriz, bir bölgede yaşıyorlardı ve iri-ufaklı pogrom oluyordu ve savunmaya muhtaç hissediyorlardı ve kendilerinden bir "bekçi" düzeni kurmaya karar verdiler. "Şomer", İbrani, bekçi demektir ve biz "somer" diyoruz.

Yalnızca İbrani asıllıların yattıkları Bülbülderesi'nden, H.Somer, 1921, Emel Somer, 1923, Hale Somer, 1921 ve felsefe öğretmeni Ziya Somer ise 1914 doğumludurlar. Şomer ya da Somer'e bir kuruluş yılı seçecek olursak, 1909 uygundur. Adını, hızla duyurduğunu biliyoruz.

Arin Somer ile Tuba Turan'ın nikahı, Atatürk'ün doğduğu evin bitişiğindeki TC Selanik Başkonsolosluğu'nda kıyıldı.

Somer & Tuba
Hürriyet,
19 Mayıs 2006

KREDİ kartlarında yaşanan gerekliliğini savunmakla birlikte limit kartlarması gibi uygulamalara karşı çıkan Yapı Kredi Bankası Genel Müdür Yardımcısı Nazan Somer, "Elektrik, su faturasını ödemeyenler yüzünden diğer abonelerin suyunun kesilmesi düşünülebilir mi, bu böyle bir mantık" diye konuştu. BKM Başkanı da olan Somer, 200 bin sorunlu kişi yüzünden 14.8 milyon kişinin cezalandırılamayacağını dile getirdi.

Naz Somer
Hürriyet, 5 Şubat
2006

ACI KAYBIMIZ

Merhum Prof. Dr. Ahmet Orhan Şaşmaz ile Odette Şaşmaz'ın biricik evlatları, merhum Mehmet Şükrü-Hadiye Şaşmaz'ın ve Gabrielle-Pierre Toulousy'in torunları, Necla Başkaya'nın yeğeni, Bülent Başkaya'nın Kuzeni, Selma-Atilla Somer'in ağabeyleri, Alev-Selim Somer'in dayıları, Bige İlkuçan'ın eniştesi,

Sera Duru'nun Cemoş'u,

Selin, Deniz, Lara Şaşmaz'ın sevgili babaları

Yudum Şaşmaz'ın sevgili eşi

ORHAN CEM ŞAŞMAZ

Somer & Sera & Duru & Cem
4 Ağustos 2005

Somer ile Nili arasında bir rekabet vardı; bir kez, Osmanlı'nın şiddetinden korkuyorlardı ve uyandıracak hareketlerden çekiniyorlardı. Osmanlı İdaresi'nde güçlü olduklarını ya bilmiyorlar ya da bilmezlikten geliyorlardı; eşkenaz-sefarad çekişmesini de, bu ölçüde abartmış olmaları ihtimal dahilindedir. 1942 yılına kadar, zionistler, resmen "devlet" sözcüğünü ağızlarına almadılar; hep İngilizce "home" ve Türkçe "yurt" sözcüklerini kullandılar. Jabotinskiy ve Aaronsohn, bu nedenle, çok husumet çektiler. O kadar öyle ki, Somer, önce Lişanskiy'i kaçırdılar ve sonra da yakalanıp konuşunca tekrar kaçırıp öldürmeye karar verdiler. Ama, Türkler tarafından idam edildiğini not ettim.

Bekçiler, şomerim, Arabi konuşuyorlar ve Arap veya Çerkes giysileri giyiyorlardı; İngiliz işgali başlayınca, Jewish Legion'a katıldılar; Legion, Zion Katır Birliği'nin devamıdır ve Türkler'e karşı savaştılar.

Somerim, bekçiler, 1920 yılında, Hagana'ya katıldılar. "Savunma" demek olup, gizli, müdafaa teşkilatı oldu.

İrgun/ Ergun

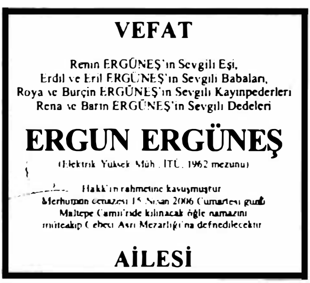
Bu ad, İbrani "İrgun" veya Türkiye'de "Ergun", "teşkilat" anlamındadır.

Avner Ergun, Ermeni suikatları sırasında Viyana'da öldürüldü.

Ne kadar, şaşırtcı ve bilgi yüklü bir ölüm oldu.

Başbakanlık'ta olduğum zaman, Evner, adı çok zaman "Enver" yazılır ve söylenirdi, düzeltirdi, kibar ve yakışıklı bir arkadaşımızdı. Hep iktidardan yana idi, hep yükselirdi, İbrani olduğu hiç aklımıza gelmezdi; hem solculuk yaygındı, "kardeşlik" aksiyomunu da içeriyordu ve hem de 1967 tarihinden önceydik. Benim, İsrael ile en önemli sorunum, kibutz'ları sosyalist göstermelerinden kaynaklanıyordu, "İsrael Sosyalizmi" de bir model olarak önümüze konuyordu. İtiraz ediyordum.

Artık biliyoruz, "av", baba ve "ner", İbrani'de ışık demektir, "nir" ile karıştırmıyoruz, sabancı'ları ilgilendiriyor ve "avner", ışığın babası veya "kandil baba" diyebiliriz. Ama Devlet Planlama Teşkilatı'nda, Evner, daire başkanı ve ben de, şube müdürü olarak çalıştık; bir mimardı ve sadece hak etmediği yere geldiğini düşünüyordum. Sosyal Planlama Dairesi başkanı olmuştu ve daha sonra da Viyana'da kalkınma ile ilgili uluslara-

VEFAT

Renin ERGÜNEŞ'in Sevgili Eşi,
Erdil ve Eril ERGÜNEŞ'in Sevgili Babaları,
Roya ve Burçin ERGÜNEŞ'in Sevgili Kayınpederleri
Rena ve Barın ERGÜNEŞ'in Sevgili Dedeleri

ERGUN ERGÜNEŞ

(Elektrik Yüksek Müh. İTÜ. 1962 mezunu)

Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur
Merhumun cenazesi 15 Nisan 2006 Cumartesi günü
Maltepe Camii'nde kılınacak öğle namazını
müteakip Cebeci Asri Mezarlığı'na defnedilecektir

AİLESİ

Ergun Ergüneş: Erdil & Eril & Roya & Burçin & Rena & Barın - Hürriyet, 15 Nisan 2006

ACI KAYBIMIZ

Hacı

FİKRET NİMETULLAH ERGUN

AİLESİ

Ergun: Hale & Esra & Gün
Hürriyet, 17 Nisan 2006

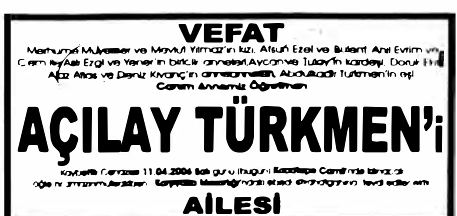

VEFAT

EMEKLİ GENERAL

HÜSEYİN ERGÜN

AİLESİ

Ata & Kaplan & Okan & Ergun
Hürriyet, 24 Şubat 2006

VEFAT

AÇILAY TÜRKMEN'i

AİLESİ

Türkmen: Irgun & Ergün & Ezel
Hürriyet, 11 Nisan 2006

rası teşkilatta iş buldu. Orada öldürüldü.

İki noktayı artık düşünüyorum; birincisi, Ermeniler, başlarına gelenlerden İbraniler'i sorumlu tutuyorlar. İkincisi, "who is who" çok iyi biliyorlar. Hem "irgun=ergun" özdeşliğini kuruyorlar ve hem de Evner Ergun'u izliyorlar. Bunu anlıyoruz; daha ne kadar anlıyorlar, "savaşlar" kitabımı hazırlıyorum.

Evner Ergun, 1936 yılında doğmuş olabilir mi? Bizde "Ergun" adının, daha çok 1936 yılından sonra doğanlara konduğunu düşünebiliyorum. 1936 yılında büyük Arap isyanı var.

Geçerken bir sorudan kurtulamıyorum; Hatay'ın sonuçlanmasında bir etkisi oldu mu? Ben daima, Musul'u çok kolay verdiğimizi ve Hatay'ı çok kolay aldığımızı düşünüyorum.

İrgun Zeva'i Le'ummi, Milli Askeri Teşkilat, daha önce kurulmakla birlikte, kısaca "İrgun", 1936 yılındaki Arap Kalkışması'ndan sonra ikiye bölündü. Jabotinskiy'in revizyonist siyonizmi, mevcut Ergun'u pasiflikle suçluyordu ve daha sert ve silahlı bir mücadele istiyordu. 1937 yılında ayrışma oldu ve sertlik yanlıları, kanlı bir mücadele başlattılar. O kadar öyle ki, bunlardan birisi Şlome Ben Yosef, İngiliz manda idaresi tarafından idama mahkum edildi ve asıldı. Bir Arap otobüsüne silahlı saldırı düzenlemişti.

Bizdeki Ergun'ların Arapları sevmediklerini tahmin edebiliyoruz.

Etzel / E z e l

Ansiklopedi Judaica, "I.Z.L., Ezel or Irgun" demektedir. Sorun İbrani askeri sözcük, "Zeva'i" ile ilgilidir; tsadik karekterle başlıyor ve bu karekterin ltinize edilmesinde hep sorunlar yaşıyoruz. Somer'in kurucularından Ben Zvi veya Şabbatay Sevi de aynı harfle başlamaktadır; "tz" veya b "sebi" ve çokça da "zvi" yazılıyor; dolayısıyla, "ezel" çok daha standarttır.

Öyleyse, teşkilat'ın adı "ızl" karakterlerinden ibarettir; hem bir acronym var ve hem de İbrani'nin konsantal bir dil olduğunu tekrar görüyoruz. Ayrıca, irgun'un, "ergun" söylenişine de tanıklık ediyoruz.

Guggenheimer&Guggenheimer, bu ismi, kaydediyor; ancak, İsrael'de ve özellikle bizde taşındığını biliyoruz. Bizde üniversitede ve eğlence sektöründe ezel'ler var. Orada yükseliyorlar ve böylece, tekeliyet'in en işlek olduğu yerlere işaret etmiş oluyorum.

Tammuz /Temmuz

Sumer'lerde bir Tanrı ve judaizmde bir ay adıdır.

İbraniyet'te Temmuz'un on yedisinde oruç tutuluyordu, sabetayizm, judaizmde reformlar zinciri içinde, bunu da lağvetmişti. Bizde de ad olarak taşınmasının nedeni yine başka yerdedir.

Altı Gün Savaşları'nda, 1967-Haziran, Arapları, en çok zırhlı birliklerin ve tankların perişan ettiğine inanılmaktadır. Nitekim Moşe Dayan, "in June '67 tanks were the leading land forces in every front" diyordu. Zırhlı birliklerin komutanının adı General Tal ve tankın adı da "Tammuz" ya da Temmuz idi. Bu heyecanla isim olarak da taşınmaya başlandığını biliyoruz.

Bu arada "Tal" adı, bizde, çevirinin dışında, Tali, Talu, Talia, Talya ve Talat olarak da taşınıyor. Schimmel, bir de "Taliş" adını tespit etmiş durumdadır.

Bizde "Temmuz" adının, 1967 yılının ikinci yarısından sonra ve özellikle 1968 yılından başlamak üzere taşındığını varsayabiliriz.

Bizde, İbrani asıllılar, İsrael-Arap savaşlarını, kalpleri İsrael için çarparak, yakından takip ettiler. Çocuklarına ad çıkardılar.

---

*Gizli Tarih'te var.

** Anita Engle, The Nili Spies, Edinburgh, 1959. p.99

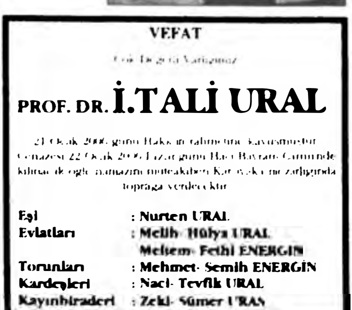

1967 Savaşında Temmuz Tankları Komutanı General Tal

6 Gün Savaşında Asker-Kızlar. Varda'ya biz "Verda" diyoruz.

VEFAT

PROF. DR. İ.TALİ URAL

Eşi	: Nurten URAL
Evlatları	: Melih- Hülya URAL
	Meltem- Fethi ENERGİN
Torunları	: Mehmet- Semih ENERGİN
Kardeşleri	: Naci- Tevfik URAL
Kayınbiraderi	: Zeki- Sümer URAS

Melih & Tali & Ural Hürriyet, 21 Ocak 2006

Anita Engle, casus Tuba ile ilgili olarak şu bilgiyi veriyor: "Toba Gelber, who was taken for interrogation at the same time as Sarah, was not tortured", Sara ile birlikte sorguya alınan Tuba'ya işkence yapılmadığını öğreniyoruz. Tuba'nın, hapisane diliyle "öttüğünü" düşünmek mümkündür.

***, A. Verrier, ed, Agents of Empire, Anglo-Zionist Intelligence Operations 1915-1919 – Brigadşer Walter Gribbon, Aaron Aaronsohn and NILI Ring, London, 1995. p.307

✦ ✦ ✦

ONOMASTİQUE VE TARİH

Ne kadar dil biliyoruz ve aynı şekilde tarih biliyor muyuz; onomastique disiplini, öncelikle dil bilgisine ve tarihe dayanıyor. Ancak isimbilim de dediğimiz onomastique gelişmediği sürece, tarih bilimi, cılız kalmaya mahkumdur. Bizimkinin çok cılız olduğunu görüyoruz.

Din bilgimiz var mı; yoksa, ilahiyet fakülteleri ile imam okullarını din bilgisini köreltmek için mi kurduk, aslında kuruluşunda böyle bir maksadı görmesek de şimdi bulmak zorunda kalıyoruz. Ayrıca, genel analphabetism fabrikaları olarak da düşünmemiz yerindedir. Doğrusu, "müslüman bir ülke" iddiaları var, amma "Halil" adını kaç "müslüman" biliyor; daha çok "Halil Allah" olarak taşınıyor; "Allah'ın Dostu" olmakla, Abraham'ın künyesinden birisi sayılmaktadır. Kolatch, İbrani isimler arasında göstermektedir; İngilizce transcription'u "chalil" ya da "Halil" veya "Hallil", çift karakter sadece yükseltme işaretidir ve İngilizce "flute" anlamına gelmektedir. Güzel, devam ediyoruz.

Diğer yandan Guggenheimer&Guggenheimer çok daha genel bir sözlüktür, not etmiştim; burada, "Benderli" veya "Özbahar" dahil, ki "Oz" olarak kaydediliyor, pek çok Oz'lu veya Öz'lü isimlerin İbranilerce de konduğunu görüyoruz. "Benderli" soyadını, bizde İbrani asıllıların sevdiklerini ben de teşhis etmiştim; fakat, bir güvenilir kitapla desteklenmesini, şaşırtıcı ve mennuniyet verici buluyorum. Bu geniş lügat, Halil Allah'ı, Abraham'ın künyelerinden birisi olarak kaydetmektedir.[21] Guggenheimer&Guggenheimer, Halil Allah'ı, Arabi karakter-

---

[21] H.W. Guggenheimer and E.H. Guggenheimer, Jewish Family Names and Their Origins –An Etymological Dictionary, Ktav, 1992, p.

lerle de gösterdikten sonra, yanına, "Friend of God" ve "amigo" ile "filo" sözcüklerini de ekliyor. Demek ki zaman zaman "amigo" ve "halil" isimlerinin Abraham yerine taşındığını anlayabileceğiz.

Şimdi isim-bilim'in neden bu kadar ihmal edildiğini daha iyi anlıyoruz.

Bu arada, önümüzde, söz gelimi, Halil Berktay, Halil Bezmen ve Halil Özal var. Duruyorlar.

Bunlardan sadece Halil Bezmen'in İbrani asıllı olduğundan eminiz, çünkü, anılarında deklare etmiş vaziyettedir. Onun dışında, Berk'tay'ın "Dağlı" anlamına da geldiğini ve bu sözcüğün, Kafkasya'da, "yahudi" yerine geçtiğini kaydetmiştim. Sonuncuya gelince, eşinin Semra'dan başka , "Nazlı" ve "Yöneyman" adları olduğunu hatırlıyoruz ve noktasız okuyacak olursak, "oz/al", İbrani'de "Allah'ın Gücü" anlamına geliyor ki, "Allah'ın Dostu" adına "Allah'ın Gücü" soyadı pek çok yakışmaktadır.

Aslında isim-bilim, her yerde deprem yaratan bir silah-bilim değildir; olmasını da imkansız sayıyorum. Ancak bizde, çok bastırıldığı ve çok karartıldığı için, aydınlığı, göz kamaştırıcı olabilmektedir.

Peki bütün bu analizlerimiz, sahih mi; bunu iddia etmekten çok uzak bir yerdeyim. Karakterlerin bu kadar değişken ve önemli olduğu, köklerin, tarihin çok derinliklerine indiği bir alanda, mutlakiyet savı bilim dışıdır. Bilim mutlakiyet peşindedir; benim, "İsrael, Türkiye'de İsrael'den güçlüdür" önermem, mutlaktır ve daima mutlakiyet hırsını da içermektedir. Bu bağlamda, analizlerimin bir bilimsel değer kazanabilmesi için, elitlerin tamamını kapsaması elzemdir; ancak tek tek obje'lerin mutlak doğru olduklarını iddia etmek bilim dışıdır, bunu tekrarlıyorum.

Halil Ozal da bir obje olarak aynı kategoridedir, mutlak doğru, iddiasını yapıştırmıyorum. Ama, çok hızlı yükselişi var; hiç açıklanmamıştır ve sorgulanmadığını da biliyorum. Süleyman Demirel ile beraber, Mayıs İhtilali'nin kurduğu, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'na yedek subay-uzman olarak alınmıştı, uzun yıllar Demirel, her gittiği yere taşıyordu; ancak Halil Bey, yedek subaylıktan sonra uzmanlık tek-

lif edilmeyen ender zevat arasındadır.[22] Umulmadık ve şaşırtıcı yükselişini tahlil ederken, onomastique disiplinden yararlanmamızı teklif ediyorum; demek ki isim-bilimi, tarihin yazımında ve politika pratiğinin tahlilinde bir açıklaycı vektör ve denklem olarak öneriyorum.

Eski kalmış diller, coğrafyanın sıkışıklığını ve mekanın kapalılığını anlatıyor; aynı dili konuşan bir bölge kapandığı zaman, dil zamanla bir lehçe olmaktadır. Bu arada Albay Nogales'in bir gözlemi çok değerlidir; Türk Orduları'nda Ermenistan Genel müfettişi idi, hakkındaki bilgileri ancak Gizli Tarih'te bulmak mümkündür, Doğu'da, "Kürtler" arasında, Musevi aileler teşhis etmişti, ama dilleri ile zamanın İbrani dili arasında bağ kurmak çok zordu. Demek gelmişler, yerleşmişler, "ana yurt" ile bağları kopmuş, dilleri bile farklılaşmış, bunlarınki çok eskidedir. Aynı şekilde, Afganistan'ın bazı kesimlerinde ve Süleymaniye Kürtleri'nde konuşulan Farisi de çok eski kalıyor; bugünün İranileri tarafından anlaşılması çok zordur.

Diğer taraftan, biz "Behzad" diyoruz, aslı "Bihzad" idi, "Güzel Doğan" anlamındadır. "Nevzad" ise "Yeni Doğan" veya sadece "Doğan" olabilir; Halilzad'ı, "Halil Doğan" sayabiliriz, ama, "Halilzade" olarak anlayabiliriz. Bir de Zalmay'ı var.

Amerika'nın, Irak işgali aktörlerinden Zalmay Halilzad'ın, Afgan asıllı olduğunu biliyorduk; Amerika'da yükselmiş bir Afgan'lı ve dolayısıyla "müslüman" olduğunu düşünmüş olanlar çoktur. "Halil" ve "Halilzad" analizimiz bu tür düşünceyi darb etmektedir. "Zalman" ve "Zalma" ise, Macar Yahudileri'nin Şlome yerinde kulandıkları bir isim idi; bizde, buna yakın, "Salman" var. "Zalmay", Zalma-i, "-i" nisbet ekin almış halidir ve böylece, Irak İşgali arefesinde, Afganistan ve Türkiye'de son derece aktif ve şu anda, işgal altında Irak'ta Amerikan sefiri Zalmay Halilzad'ın deşifrasyonunun sonuna yaklaşmış durumdayız.

[22] Yetersiz sayılıyordu. Süleyman Demirel'e ise uzmanlığın arkasından Müsteşar Kurmay Albay Şinasi Orel'in yerine, müsteşarlık önerilmişti. Devlet Başkanı Orgeneral Gürsel'in kabul ettiğini biliyorum.

Aynı zamanda Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı kurmay başkanı olan, Orel'in de İbrani asıllı olduğunu tahmin edebiliyorum. Seleksiyon, bu yönde idi; Turgut Özal'ın kabul edilmemesinin, bununla, ilgisini göremiyoruz.

Devamla, Fukuyama'nın yeni kitabına geliyoruz; Fukuyama, Bush yönetimini, gerçek bir "komplo" ile ele geçiren, Afganistan ve Irak işgallerini planlayan, Neo-Conservative'lerin akıl hocasının Leo Strauss olmadığını ileri sürüyor ki, ben de aynı görüşteyim. Strauss'ın yazdıkları, bir program ve doktrine kapı açmaktan çok uzak görünüyor; bunun yerine, Fukuyama, Albert Wohlstetter'e işaret ediyor, "who was the teacher of Paul Wolfowitz, Richard Perle, Zalmay Khalilzad" diyor, Strauss, "hakiki akıl hocası" Wohlstetter ile yetiştirdikleri Wolfowitz, Perle, Yahudidir'ler. Zalmay Halilzad ise, başından beri bu komplonun içindedir[23], yetiştirilmiştir ve yerine uymaktadır, bunlar siyonist ve ayrıca, Likud Partisi'nin, ki Şaron fazla bağnaz bularak parçalamıştı, Amerika kolu kabul ediliyorlar. Buradayız.

Özete ihtiyacımız var ve bir teşekkür borcumu dile getiriyorum; ilk kurşun'un, ne demekse, İzmir'de, şimdi Bülbülderesi'nde gömülü, Hasan Tahsin eli mahsülü olduğu, hem bir yalan ve hem de bir "tarihe el koyma" teşebbüsü idi. Bunu gösterdim, Genelkurmay kabul etti, ama hala, "Hasan Tahsin Kutlamaları" devam ediyordu; artık Turgut Özakman'ın da bu falsifikasyona karşı çıkması sevindiricidir. Özakman da, ilk kurşunun, Dörtyol'da atıldığını teyid etmiştir ve bazı fotoğraflar yayınladığını biliyoruz. Borcumuzu dile getirmiş oluyorum.

Dörtyol, güzel ve pek zengin bir Ermeni Köyü idi.

Annem, "komşumuz Ermeniler'in çocukları, Fransız üniformasıyla geldiler, oğlum" diyordu; daha çok babasından duymuş olduğunu tahmin ediyorum, çünkü işgalde çok küçük olması gerekiyor. Ancak, her ne olursa olsun, bana verdiği ders büyüktür ve ben şimdi, Irak işgaline gelenler, ister Kürt, ister Afgan ve isterse Türk olsunlar, hepsinin Yahudi olduklarını biliyorum. Stratejik pozisyondaki Amerikalılar da Yahudi asıllıdırlar; işgalin mantığı ve dersleri buradadır.

Her açıdan büyük bir falsifikasyondur; hem Hasan Tahsin için icat edilen rol ve hem de Birinci Dünya Savaşı'nı Anadolu'nun iki ucuna göre, özellikle iki ucunu birbirinin karşısına getirerek, yazmak, bir tarihe el koyma teşebbüsü olarak görünüyor. Osmanlı Devleti, bugünkü

---

[23] F.Fukuyama, America at the Crossroad- Democracy&Power and the Neoconservative Legacy. Yale University Press, 2006. p.31

coğrafi taksimat ile, savaşı, Suriye, Musul ve Filistin'de kaybederek yıkılmıştır ve şimdi asıl yıkılışa şahitlik ediyoruz. Yenilgiyi asıl şimdi kabul ediyoruz.

Öyleyse, onomastique, falsifikasyonun deşifrasyonunda ve yeni bir tarih yazımında, bir teknik'tir. İhmal edilmemesi gereken tekniklerden birisi olarak görüyoruz. "Yeni" sözcüğünü ise, daha önce çok ihmal edilmiş olması nedeniyle de kullanıyorum; kuşkusuz, falsifikasyon, yalnız buradan kaynaklanmamaktadır, ama, burada, bunlara, girmiyorum.

Eğer, isimlendirmenin katı kuralları varsa, kurallılık bilimselliğe yatkınlık demektir, onomastique'den kaçamayız ve bilimin olduğu yerlerde de kaçılmadığını biliyoruz. Gershom Scholem, bu babta, güzel bir ders veriyor; "the name Şevi is unknown among the Sephardim, either as a personel or as a family name, and it is likely that both the name and the family of Ashkenazi origin" yollu yazarken, sadece isme bakarak, Sabetay Sevi'nin, İspanyol Yahudisi olmadığı ve İspanya'dan göç etmediğini ileri sürebiliyor.[24] Scholem, Şevi[25] adını yazarken, tam kastettiği Tzvi'dir, ilk karakter İbrani tsadik olup, genel olarak "Zvi" olarak gösteriliyor; ama tatminkar olmaktan uzaktır, ancak "Sebi" veya "Sevi" olmadığını biliyoruz.

Ne anlamı var; şunu görebiliyoruz, Doktor Scholem, Sevi'nin, "İspanyol" değil "Alman" Yahudisi olduğunu görebiliyor; bir büyük ihtimal olarak yazacak kapasitededir. Öyleyse, işgalden sonra, Washington tarafından Irak'a atanan, Amerikan yurttaşı genel valilerin ve şim-

---

[24] G.Scholem, Sabbatai Sevi-The Mystical Messiah, Princeton University Press, 1957-1989, p. 106

Burada, Doktor Scholem, bir dipnotta, bir de şunu kaydediyor ki, önemlidir; "the father was popular with the Turks, who used to call him Kara Mentesh, a diminutive of Mordecai." Modern Ladino'de ise, "Mantash" söyleniyor. Buradan da, Mordehay'a Türkler'in "Menteş" dediklerini, Sevi'nin babasını, sevgiyle Kara Menteş olarak çağırdıklarını öğreniyoruz. Modern Ladino, İspanyol Yahudiler'in ve pek çok sabetayistimizin evlerinde hala kullandıkları dildir; Ladino, Menteş değil, Mantaş, denmektedir.

[25] Burada bir teknik soruna işaret etmek gerekiyor; Scholem, "ş" şeklinde yazmamaktadır, "s altında bir nokta" işareti var, bu tsadik karekterini, latinize etmek için bulduğu yoldur; buradaki güçlüğün sık sık karşımıza çıktığına işaret etmiştim.

di sefir Zalmay Halilzad'ın Yahudi olduklarını görmemize engel var mı; bilim görmek içindir. Dilimizde bilgin olana "nafiz" denmesi işte bu nedenledir; bilgin, derine nüfuz edebilendir, inendir, demek istiyorum.

Bunun tersi de var; Marx'a mal ediliyor, bu, Marx'ın çok okunması ve bu nedenle yaymış olmasından neşet ediyor, görüntü ile esansın ayrılığına ve bilimin esansı dışarı çıkarma demek olduğuna işaret ediyordu. O halde, Washington'un, işgal altında Irak'ta hapishanelere gardiyan seçerken, İbrani asıllı Amerikalılar'ı özellikle seçtiğini düşünebiliyoruz. Ve özellikle "insanlık dışı" işkenceleri bu seçime bağlayabiliriz; üstelik çoğunun, "mizrahi" oldukları yönünde akıl yürütmemiz isabetlidir. "Mizrah", doğu, ve "mizrahi" doğulu demek olmakla birlikte, "Irak Yahudisi" anlamı da var.

Ama bilim ve bilimi bir kenara bırakarak sadece "doğru" diyecek olursak, "doğru" da mutlakiyet peşindedir. 1967 Arap-İsrael Savaşı'ndan sonra, Türkiye'de, tarihinde ilk kez Arap yanlısı bir çizgi tutturan Türkiye aydınına ve Solu'na karşı, bu görülmemiş saldırıda, bir İsrael kini teşhis edebiliyoruz. Bu kin, Hiram Abas ile vücut buluyordu; burada, israiliyeti hemen görüyoruz. Bu kin, eylülist cuntanın başı, Orgeneral Kenan Evren'de de baş veriyordu; Orgeneral Evren hiçbir stratejik pozisyona, İbrani asıllı olmayanı getirmedi.[26] General Evren, Müslümanlara çok güveniyordu, iktidara el koyduğunda, ülke çok derin bir dinselliğe büründü ki, ilk bakışta çok şaşırtıcıdır. Şimdi daha az şaşırıyoruz.

İslamın judaize olduğunu biliyorlar mıydı; işte soru budur. Eğer biliyorlarsa, bilenler, kimlerdir; sorular, birbirlerini izliyorlar. Cevaplarını bilmiyorum.

Ancak şunu biliyorum, Irak işgali sırasında, matbuatta yer almıştı, Amerikan işgal kuvvetlerinde, Amerikan askeri olarak "Türkler" de vardı; bunlar, Türkiye'den gidip Amerikan vatandaşı olsalar da, İbrani asıllıdırlar. Sabetay Sevi'nin İspanyol veya Alman olması ölçüsünde

---

[26] Hala yürürlükte olan anayasa'yı hazırlayan komisyonun başkanlığına Profesör Orhan Aldıkaçtı'yı getirdiğinde çok şaşırmıştı, "gayrı meşhur" bir şöhret idi. Bu kitabı yazdığım sırada göçtü; ölüm ilanı ve torunları, İbrani asıllı olduğu hususunda kuşku bırakmıyordu. "Toprağı bol olsun" diyoruz.

Türk idiler. Bilimsel yanılma sınırları içinde, bunu, gösterebilecek durumdayım. Sadece böyleleri mi Amerikan vatandaşı kabul ediliyorlar, hiç kuşku yok, bunu söyleyemeyiz. Ama, keşif kuvveti olarak, bu kategoriden seçim yapıldığından kuşku duymuyoruz.

O halde, ortaya çıkardığım, seleksiyon veya atama teoreminin, sanıldığından çok daha fazla, mutlak olduğunu görebiliyoruz. Demek ki, isimlerden hareketle, kendimizi yeniden görmeye başlıyoruz. Keşif kuvvetlerini de böyle analiz ediyorum.

Sadece Scholem değil, isim bilim işaretlerinin, bizim de, alet kutumuza girmekte olduğunu tespit edebiliyoruz. Doktor Kafadar, şu sırada osmanist kuruluş alanında tartışılan çalışmasında ve iki yerde, onomastique göstergeleri ele almış durumdadır. Bu da Bektaşi Tarikatı'nın Sünni ya da Şii ağırlıklı oluşu üzerine tartışmalar nedeniyledir; genel eğilim Şia yönünde olmakla beraber Gölpınarlı misli otoriteler Sünni damgasına meylediyorlar.

Profesör Kafadar, Şia ağırlığını not etmekle birlikte, "one of the Baba İlyas's son is named Ömer and a disciple Osman, names that a Shi'i cannot be expected to honor", Baba İlyas'ın, oğullarına "Ömer" adını vermesinin, Şia tezini zayıflattığını düşünmektedir.[27] Şiiler'in ve Aliid'lerin, "Alevi" de diyoruz, Ali Hazretleri'nin rakibi Ömer'in adını taşımaları son derece paradoksaldır;[28] aykırıdır, diyebiliyoruz. Öyleyse Babai veya Bektaşi yolunun, sanıldığından daha da eklektik olduğu teşhisine yaklaşıyoruz. Makul görünmektedir; Osmanlı'nın kuruluşundan tam önceki zamanda, bugünkü taksimat ile Batı Anadolu'da, eski ve doğru söyleyişle Anadolu'da, sadece heterodoksi ve yer yer bir de eklektizm arayışı aramamız yerindedir. Bu açıdan Anadolu ve Balkanlar, "Fatih" çalışmamda tasvir etmeye çalışmıştım, hızla kurulan ve henüz bir birine yapışma öncesinde bir gecekondu mahallesine benzi-

---

[27] Cemal Kafadar, Between Two Words-The Construction of The Ottoman State, University of California Press, 1996, p.75

[28] "Mehmet Ali" adının daha büyük bir paradoks olduğunu hatırlatıyorum. Bu paradokstan, Ali'yi, "Eli" ve Mehmet'i, de, müslüman olduğunu söylediği zaman kabul ettiği adıyla, "Mehmet", Sabetay Sevi'yi taşıdığını postüle ederek, kurtulabiliriz. "Eli", benim Allah'ım demek olup, diğer postüla ile birlikte, Mehmet Ali, "Sabetay Sevi benim Allah'ım" anlamına gelmektedir.

yordu.[29] Şimdi, "kendileri olamadan", o mahalleleri sürüleştirmeye çalışıyorlar; ikinci kez köklerinden kopuyorlar, diyebiliyorum.

Profesör Kafadar, isim bilim verimlerine ikinci kez başvurduğu sırada, Prens Cem'in oğullarından birisine "Oğuz" adı koymasını da dikkate değer buluyor;[30] o tarihte Osmanlı Hanedanı, türkisite yüklü isimlerden ısrarla kaçınıyorlardı. Cem, bunun dışındadır; ancak Doktor Kafadar'ın da burada, at stake olanı, asıl kozu, görebildiğini sanmıyorum. Şöyle bakabiliriz, Abayezid'inki, bir Yahudi-Müslüman iktidarı arayışı ise, Cem, daha sonra adını seçenlerin çoğunu hayal kırıklığına uğratmak pahasına, bir yanı Hıristiyanlık olan bir iktidar kurmaya mahkum olmuştu. Bu iktidarın diğer yanı, şu anda, bizi ilgilendirmemektedir; ileride ve şimdi Osmanlı prenslerinin çok politik olduklarını tespit ile yetinebiliyorum.

Her ne olursa olsun, Doktor Kafadar'ın, isimlendirmede kurallılığı dikkate alması ve yüksek açıklayıcılık değeri yüklemesi, her halde övgüye değer görünmektedir. Övgüye değer, her yerde bulamıyoruz ve nerede kurallılık arayışını yadırgıyorsak, orada bilimsellikten uzaklaşıyoruz.

Paul Wittek'i ise, osmanist kuruluş tartışmaları nedeniyle hatırlıyoruz; bu tartışmaları başlatan Gibbons ile Köprülüzade Fuad arasında ve daha çok Köprülüzade'ye yakın idi. Ama asıl çalışması "Menteşe Beyliği" üzerinedir;[31] değerli bir çalışma olarak elimizdedir. Söz etmek durumundayım.

---

[29] "Osmanist Kuruluş Üzerine" Tezleri, yazma zamanım yaklaşmaktadır. Profesör Kafadar, buradaki nazariyeleri tekrar değerlendirmekle, "Tezler" için bir hazırlık işlevi görüyor. Öte yandan, İstanbul'un kuruluş arefesinde, Osmanlı'yı "statükocu" ve ekspansiyonist" iki partili bir düzen olarak resmeden görüşümün en muhafazakar tarihçiler tarafından da, bunlar arasında Doktor İnalcık da var, kabul edilmeye başlandığını görüyorum.
Bana referans yapıyorlar mı; hiç beklemiyorum ve hiç yapmıyorlar. Bu da beni hiç rahatsız etmiyor, çünkü önemli olan, görüş'ün galip gelmesidir.

[30] "By that time, it was rare for members of the Ottoman family to receive Turkic names and a symbolically charged name like Oğuz stands out in particular".
İbid., p147

[31] P.Wittek, Menteşe Beyliği –13-15. Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik, Türk Tarih Kurumu, 1934-1986

Yalnız, Scholem'den söz ederken, Scholem'in de, "Menteş" adının, Mordehay'ın, Ladino karşılığı olduğunu kaydettiğini not etmiştim; Ladino, İspanyol Yahudileri'nin, bunlardan Anadolu'ya göçenlere, çok eski kaynaklardan öğrendiğimize göre, "Kendigelen" de diyorduk, "avdeti" de söylüyoruz, konuştukları dildir. Demek, Menteşe Beyliği'nin adı, İbrani'de Mordehay olup, "Menteşe" bir varyantı olmakla, Türkiye'de, Yahudiler tarafından kullanılıyordu. Wittek'in değerli araştırmasında bu detaya rastlamıyoruz. Ama bilim, detay üzerinde ısrarla başlamaktadır.

Geçerken not edebiliyorum, bizatihi "kendigelen" adı, biz koymuştuk, bir davet olmadığını da akla getiriyor. Tabii asıl büyük göçleri, 1391 tarihinde ve hemen sonrasındadır; Birinci Bayezid'in Ankara yenilgisi, bunun on yıl kadar arkasından gelmişti ve bu çöküntü zamanında, Anadolu bir iç savaş meydanı idi, dağılmak için daha uygun yer zordur. İkinci Bayezid'e gelince, Yahudiler'in İspanya'dan resmen çıkarılmaları 1492 yılında idi, yüz yıl sonrasına denk düşüyor. O zaman da geldiler, ancak, burada Bayezid'e yakıştırılan rol ve dolayısıyla "beş yüz yıllık kaynaşmışlık" veya "beş yüz yıl vakfı" önemli ölçüde abartmadır, başka yerlerde ele aldığımı hatırlıyorum. Kaldı ki, pek de gerekli görünmüyor, adları üstlerinde, "kendigelen" diyoruz; her tarafa dağıldılar, Elence "diaspora" ve İngilizce "dispersion" deniyor; davet beklemiyorlardı.

Öte yandan, Avram Galanti de, Menteşe'dendir, Milas doğumlu olduğunu biliyoruz, çocukluğu Bodrum'da geçmişti, kapı önünde mahalleli çocuklarla oynadığını tahmin edebiliyoruz, hiç Türkçe öğrenmek ihtiyacı duymamıştı, buradan da kalabalık olduklarını çıkarıyorum. Daha sonra Profesör ve saylav olan Avram Galanti, bu bölgede Yahudiler'in yoğunlukla meskun olduklarını haber veriyor.

Kimler mi, "romanyot" tabir ediliyorlar; 1391 göçünden önce de Yahudiler vardılar. O zamana ait mezar taşları hala duruyorlar; "cıfıt" sözcüğünü içeren yer adları da değerli tanıktırlar. Bu bölge, eskiden ve hali hazırda, dışarıya ve içeriye verdikleri, mühim Yahudi göçü ile de biliniyor.

Bütün bunların tarih disiplini ile ne ilgisi var, şimdi buradayız; bu

arada, Wittek'in "Menteşe Beyliği" monografisini okuduğumuzda, Türkmen prenslerinin, dikkati çeken ölçüde, İbrani adı taşıdıklarını görüyoruz. Bu o kadar açık ki, Wittek ve diğerlerinin, bu ip ucundan hareket etmemelerini çok şaşırtıcı buluyorum. İbrahim, İdris, İlyas, İshak, Musa, Süleyman yeterli olandan çok fazladır ve bu adlar tekrarlanmaktadır. Peki neden; bir cevap bulamamak kadar ihmal etmek de önemlidir, ipucu sayılıp analiz edilseydi, bilim içinde kalmış olacaktık, dışında kalıyoruz. Şimdi, ihmali bir soru haline getirerek telafi etmeye çalışıyoruz.

Bir teorem var, fatihler, bir kültür hegemonyası kuruyorlar; gittikleri yerlere isimlerini, kurallarını ve çok zaman dillerini götürüyorlar; Musa adı bile Kıptice idi ve İsa'nın, sadece Yahudiliği reforme etmek için yola çıktığını ve Paul'a kadar sadece Yahudiler'in İsevi olabildiklerini biliyoruz. Amma hem İsa'nın adı ve hem de İncil'in dili Elence'dir. Demek yenenler, kültürleri ve dilleriyle de hegoman oluyorlar. Fakat, bu teoremin tersi Türkler'de var, Türkler, yendikleri yerlere teslim olanlardır. Bir tür bukalemun sayabiliriz, üzerlerini örtmeye ihtiyaç duymadan, oturdukları yerin, renklerine bürünüyorlar. Hükmettiklerinin adlarını almaları bir ihtimaldir; burada bir genel köksüzlük teorisinin bir elemanını buluyoruz.

Bir de şunu akla getirebiliriz; Selçuklu Prensi, Hazar Devleti'nde muhafız idi ve bütün çocuklarına, bir Türkik bir de İbrani ad koyuyordu, biz, İbrani isimlerini yutmayı tercih ediyoruz. Menteşe'de, bunun, devamını araştırabiliriz; bir damar mı, sorulmuş olmasını tercih ederdim. Ancak sorulmadığını biliyoruz.

✦ ✦ ✦

Yunus Emre

Divan

İlim ilim bilmektir ilim kendin bilmekdür.
Sen kendini bilmezsen ya nice okumakdur

• • •

Dört kitabun ma'nisi bellüdür bir elifde
Sen elif dirsin hoca ma'nisi ne dimektir

• • •

Tevrat ile İncil'i Furkan* ile Zebur'ı
Bunlardağı beyanı cümle vücudda bulduk

Prof. Dr. Faruk Timurtaş, Yunus Emre Divanı, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1980

* Bu sözcük, "Furkan", Arabi "Faruk" ile aynı köktendir; "kutsal kitap" anlamı olmakla hem "Kuran" ve hem de "Tevrat" olarak kullanılıyor, burada "Kuran" olmak durumundadır. "Furkan", bizde, aynı zamanda isimdir; isim oldukları yerlerde "Tevrat" manası daha büyük ihtimal görünüyor. İlerde, tartışıyorum.

✦ ✦ ✦

Tarih mi, şiir mi; önce her kavimde "Yunus" adı olduğunu ve bunu, hiç önemsemediğimizi tespit etmek zorundayız. Ukraynalılar'da Holub, Ruslar'da Golub, Almanlar'da Tauber veya Taube deniyor; İngilizce "dove", güvercin anlamı var. Ancak has Hıristiyan adı olmadığını biliyoruz, Hıristiyan isim sözlüklerinde yer almıyor; ama İngilizce "Jonah" veya "Jona" söyleniyor. Kolatch, "from Hebrew, meaning 'dove' " demekte ve daha sonra İbrani aslının "Yona" olduğunu haber vermektedir. "Yona" maddesinde ise, Yona'nın da bir peygamber bilindiği ve bir balık tarafından yutulduğunu, ancak bir çizik bile almadığı bilgisi var. "Yunus" balığı ise, bizde, yarı-kutsal kabul edilmektedir.

Kolatch, sözlüğünde, çoklukla, İngilizce konuşan Yahudiler tarafından taşınan isimler üzerinde dururken, Guggenheimer&Guggenheimer, daha geniş bakmaktadır; daha verimli olduğunu not etmiştim. Tevrat'ta "Yonas" olan bu ismin Arabi karşılığı "Yunus" olarak kaydediliyor, Arabi ve İbrani isimlerde, belli telaffuz farklarıyla, geniş bir ortaklık var.[32] İspanyol Yahudileri ise, Yones, "Yonis" veya Younes çağırıyorlar; aile bildirenler, patrimonic, tabiatiyle, bizde Yunus-i, ki "Yunusi" oluyor, diasporada Yahudiler'de ise, Yonai, Yonesi, Yunesi veya

---

[31] Bu, yalnızca aynı dil ailesinden gelmelerinden doğmuyor; Kuran, kurban edilmesi söz konusu olanı İzhak değil İsmail olarak göstermesini ve benzeri küçük ayrılıkların dışında, Tevrat'ı tekrarlıyor ve judaik peygamberleri, peygamber kabul ediyor. Reformasyon izlenimi vermenin ötesinde isimleri taşınmaktadır.

Rusya ve Polonya Yahudileri'nde, Yonayov, Yonosoff, Yonovitz ile karşılaşıyoruz.

Demek ki, Hıristiyanlar'da çok ender olması gerekiyor, Yahudiler ve Araplar taşıyorlar; bizim Yunus'un ise Horasan'dan geldiğini şiirlerinden çıkarıyoruz. Hazar Yahudileri, oralarda devlet kurmuştu; Kırım ve Tatar göçmenleri arasında devamlılık tespit ediyoruz.

Hiçbir zaman ortodoks müslüman izlenimi vermemektedir. İçinde, Zebur, Kuran, İncil ve Tevrat'ı taşıdığını yazıyor; uzmanı değilim, ama, "Yunus" adının, takma adı olduğunu düşünebiliyorum. Bu sözcükte, "Yunus", iki tarafa da meyletme anlamı var.

Diğer adına gelince, Emre'nin, İmre ile bağlantısına, başka yerde işaret etmiştim. Ayrıca bu adı, "imre", Macar Yahudileri'nin taşıdıklarını da göstermiştim. Guggenheimer&Guggenheimer, İbraniler'in yeni keşiflerinden olan "imri" dışında, imre'nin, ki "emre" söyleyebiliriz, Macar'lar tarafından kullanıldığını teyid ediyor; ayrıca, daha önce değinmiş olduğum, Avcner ve Mordehay için kunnui rolünü de not ediyor.

Köprülüzade Fuad da, Türk onomastique'ini kurma iddiasıyla yayınladığı bir incelemesinde, "imre" ve Macar bağları kurmaya çalışmıştı. Bu yaklaşımını eleştiren bir notumda, Fuad Köprülü'nün Şark dillerinde pek zayıf olabileceğini kaydederken Rıza Nur'un, Köprülü'nün bu alanda bilgisiz olduğu iddiasını da aktarmıştım; gerçekten, Köprülü, Farisi'den ve dilimiz üzerindeki etkisi, zaman zaman da kurmuş olduğu hegomanyadan habersiz görünmektedir.

Türkler, İran üzerinden Anadolu'ya geldiler ve gelmeden önce çok büyük ölçüde iranize olmuşlardı. Horasan'ı ve bu arada Yunus'u da burada mütalaa etmek durumundayız.

Başka dillerden alıyoruz ve dilimize uyduruyoruz; bu alanda da uzman olmadığımı kabul ediyorum, amma, ödünç aldığımız pek çok sözcüğe tatbik ettiğimiz aynı muameleye bakarak belli usuller çıkarabiliyoruz. Aaron misli, yüksek a'ları, bizim daha önce elif üzerine hemze veya daha sonra "a" üzerine şapka ile gösterdiklerimiz, söyletmek için eklememiz dışında, ağzın ön kısmıyla söylediğimiz h'leri yutuyoruz. "Mehmet" değil, "memet" ve, "ahmet" değil, "a'met" çağırıyoruz. İrani

Hemrah'ın, "Hamrah" da söyleniyor, her ikisi h'sini yiyoruz; "emra" kalmaktadır. İkincisi, ağzın önünden ve ön kısmı açmadan ve uzatmadan, söylenen a'ları, "e" yapıyoruz; İbrani "aliya", bizde aliye'dir. Aynı şekilde, hemrah'ın a'sını veya hamrah'ın a'larını "e" yapıyoruz; iki h'yi de yeyip yuttuğumuzu not etmiştim; demek ki "hemrah", bizde "emre" olmaktadır ve İrani bir sözcük olduğunu gösterebiliyoruz.

İrani dil ailesinden, Hint-İran, gelen Kırmanci'de "hereval" deniyor, bizim etkimiz mi, Kürtçe'de m'nin düşüşü ve rah'ın re'ye çevrilmesi çok öğreticidir, "rah", yol demektir ve "hemrah", tam olarak "yoldaş" anlamındadır. Bizde "emrah" veya , "emre" deniyor ki, Türkçe değil, bizim ağzımıza uydurulmuş olan, bir Farisi sözcük'tür. Buradayız.

Doğru mu, iki kuşku olmalıdır, not ediyorum. Birincisi, etimolojik araştırmalarda da nazariye kurma çok önemlidir ve bu nedenle hep yanılma ihtimalini kabul ediyoruz. İkincisi, benim bütün dil bilgilerim zayıftır, ama bütün dilleri ciddiye alıyorum ve seviyorum. Bunun anlamı, "gelişmemiş" dili kabul edememem'dir. Devamla ve dolayısıyla, isim bilimle ciddi ölçüde ilgilenmeye başladığım andan itibaren, İbrani yakınlığını kurmakla birlikte, doğrudan doğruya hamrah'a veya hemrah'a bağlıyordum. Ancak kesinlik iddiasından hep uzak durdum. Buradayız.

Yalnız devam etmeden önce bir parantez açabiliriz, emre'nin hemrah'tan gelmesi başka, İbrani asıllıların çocuklarına "emre" adını koyarken , İbrani "imre" veya "imri" ya da "imir" adlarını kabul etmeleri ise bambaşkadır; kaldı ki bizde, İbrani asıllılar tarafından doğrudan doğruya "imre" de taşınmaktadır. Bunun bir nedeni, diasporada, yerel isimlere benzetme esası'dır, bu çerçevede "haluk" adının, İbrani "halutz" veya "haluz" ya da "halus" karşılığı olduğunu düşünebiliyoruz. "Oya" ise çok zaman "noya" için taşınmaktadır, "ogan", okan ve ulgen veya ülgen, "ülken" yapılıyor, bu usülü, bundan sonraki bölümde, kısaca ve tekraren ele almak durumundayım.

Türk tarihi ve Türk diline döndüğümüzde, Andreas Tietze'nin erken kaybına ne kadar üzülsek azdır, bir boşluğu, bihakkın dolduruyordu, "Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı", çok büyük bir gü-

ven vermektedir,[33] ne yazık şu anda sadece birinci cildine sahip bulunuyoruz. Profesör Tietze, "emre" için "emrah" referansını yaptıktan sonra, "emrah" için de, Farisi işareti veriyor ve "ham-rah/ham-rah 'yoldaş', 'refik", baştaki /h/'nin düşmesi için krş.emsel" diyor, ilk rah'ın üzerine uzatma işareti var. Bizim "emsel" ise, Latin dillerindeki "con" veya "co", karşılığı "ham"[34] veya "hem" ile yıl ve yaş anlamındaki, Farisi, "sal" sözcüklerinden , "hamsal", dilimize uydurulmuştur; "yaşıtdaş" ve buradan de "benzer" diyebiliyoruz. Diğer taraftan "con", bazen "com" da olabiliyor, Fransızca "camarade" veya İngilizce comrade, "yoldaş" demektir,

O halde, Yunus'un Emre'sinin de takma adı veya şöhreti olduğundan artık şüphe edemeyiz. Kimdi ve neye inanıyordu; bunu bilemiyoruz. Türkçesinin güzelliğinden dolayı, Türk kavminden olduğundan eminiz; ancak, Hazar Türkü mü, sadece sorabiliyoruz.

Bildiğimiz, yaşadığı sıralarda, Anadolu insanını, en çok "sevdiğimin dini var imanı yok" Türküsü anlatıyordu. Din, bir bağdır, aynı zamanda insanları tasnif ediyor ve çok gevşekti; belki de Fatih'in ölümüne kadar, bu topraklarda "iman" çok zayıftır; sevdiklerimizin çoğu için "imanı yok" diyebiliyorduk.

Bunu, ritüelleri yoktu veya herkesin bir diğerinin ritüeline ilgisiz ve duyarsız olduğu şeklinde anlayabiliyoruz. Kulaktan kulağa bütün ki-

---

[33] A. Tietze, Tarihi ve Etimolojik Türkiye Lugatı, Cilt 1 A-E, Simurg, 2002.
Diğer yandan Profesör Eren'in, Macarca'ya vakıf olmasına karşın "emre" girişi ihtiva etmemesi dikkat çekicidir.
Hasan Eren, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ankara, 1999.

[34] Öte yandan "Tavariş", ki yanlışlıkla "tovariş" olarak Türkçeleştiriliyor ve bizde "yoldaş" olarak karşılık buluyor; sözcük olarak, "birlikte" ve "gidiş" parçalarından oluşmamaktadır; ne yazık ki, "yoldaş" sözcüğünün, bu nedenle, suç sayılıp davalar açıldığını biliyoruz. Bana da açıldığını sanıyorum, Rusça kökü olmayan bu sözcüğü analiz etmede etimologlar güçlük çekiyorlar, en güçlü nazariye "tavar"/ "davar" sözcüğünden gelmesidir, "tavar-iş", değerli anlamını vermektedir. Tavar/davar, Türkçe olmakla, Arabi karşılığı "mal" da değer içeriyor, "mal müdürlüğü" veya "maliye" buradan türemektedir.
Türkçeleştirebiliriz ve böylece, bu kitabı yazdığım zaman maliye bakanlığı koltuğunda oturan şahsa, "Davar Bakanı Unakıtan" diyebiliriz; öztükçe'dir.
Rusya ile aramızda isim alış-verişi tarihidir; balaban'ı bizden ithal ettiler, "balabanov" veya "balabanova" var; baran'ı bize ihraç ettiler, isim ve soyadı olarak taşıyoruz, veya "gülbaran" ya da "baranok" misli başına veya sonuna ekler takıyoruz.

tapları "okuyorlar" ve harflere anlam ve dinsellik yüklüyorlardı; "hurufi" diyoruz.

Buradan tekrar Andreas Tietze'ye dönmek istiyorum, başka yerlerde, "Mustafa Ali" üzerine çalışmalarını değerlendirmiştim, bu çok ihmale uğramış çizgi dışı Osmanlı tarihçisini tanıtmakla pek değerli bir iş yapıyordu ki borcumuz var. Şimdi de Yahalom ile birlikte bir başka çalışmasından söz etmek istiyorum; çok ilginç, "Osmanlı melodileri-İbrani ilahileri" başlığını taşımaktadır ve On Altıncı yüzyılda, kültürler arası bir serüveni, "a 16th century cross-cultural adventure" haber vermektedir.[35] Ben de kısaca haber etmek istiyorum, ancak "cross-culture" deyişini, "kültürler arası" olarak yazmakla birlikte, "melez kültür" olarak anlayabileceğimizi de not etmeden duramıyorum. Melez bir kültür serüveni var mıydı; çok yerinde bir sorudur.

Fosilize bir toplumda, en parçalayıcı olan sorulardır. Buradayız.

Öyleyse, Tietze-Yahalom çalışmasından önce ve bu çalışmada olmayan, bir hazırlık yapabilir miyim; bunun için de "reconquista" sözcüğünü hatırlamamız yerindedir. İspanyolca,"yeniden-fetih" ve hatta "ikinci- fetih" olarak anlayabiliriz; müslümanların İspanya'dan çıkarılması anlamına gelmektedir. Bu fetih savaşları, 1262 yılında, bir küçük yer hariç, tamamlanmıştı;[36] artık Müslümanlar sadece Granada'da tutunuyorlardı. Tamamlanması ise 1492 yılındadır; "prise de Grenade par Ferdinand II d'Aragon et son épouse, Isabelle de Castille",[37] bu yenilgi üzerine, Sultan Ayşe'nin kral oğluna, "müdafa etmeyi beceremediğin taht için, kadın misli ağla, erkek de olamadın kral da" dediği meşhurdur. Bu söz, son Müslümanların, İspanya'dan çıkarılmalarını sembolize ediyor; 1492 yılındayız.

Peki tarihte rastlantının rolü nedir, yoksa "rastlantı", henüz izah

---

[35] A. Tietze and J. Yahalom, Ottoman Melodies Hebrew Hymns, Akademiai Kiado Budapest, 1995.

[36] "Prise de Cadix, marquant la fin de la grande période de la Reconquete.L'Espagne musulmane se réduit désormais au royame naçrise de Grenade".
Chronologie Universelle d'Histoire, Larousse, p.495

[37] "La sultane Aicha dit a son fils, le roi Boabdil, 'pleure comme une femme le trone que tu n'as su défendre ni en homme ni en roi'.Fin de la Reconquete."
ibid., 596.

edemediğimiz münasebetlere verdiğimiz ad mıdır; 1492 yılı için bizde bir "vakıf" var. Şu soruyu sorabiliyoruz, Müslüman-Arapların kovulmasına mı, yoksa Yahudiler'in İspanya'dan çıkarılmasına mı çok yanıyoruz; doğrusu birincisini tarih kitaplarımıza dahi almadığımıza göre, bunlar için yandığımızı pek söyleyemeyiz.

Bu kadar mı, Müslümanların son kalesinin de zapt edilip kalanların perişan oldukları bu tarihte, Ferdinand ile İsabelle'in Yahudileri de İspanya'dan çıkarma fermanını yürürlüğe koymaları sadece bir tesadüf mü, yoksa arada daha mantıklı bir ilişki kurabilir miyiz; şimdi soru budur. Şunları biliyoruz; İspanya'da Yahudiler, islamic iktidarlardan hayli memnundular, Arap-Müslümanlar'ın adlarını alıyorlar ve benzer giyiniyorlardı. Birbirinin tarikatlarını kabul ettikleri, karşılıklı olarak ayinlere katıldıklarını biliyoruz; tasavvuf işte burada gelişmişti ve "kabala" nerede ise bir köprü oluyordu. Öylesine kaynaşmışlardı ki, Hıristiyanlar, Yahudiler'in, "işgalci" Müslüman devletleri desteklediklerini düşünüyorlar ve öfkeleniyorlardı;[38] "ortak ikidar" denmese de bir beraberlik kesin ortadadır.

Müslümanlar kovulunca, Hıristiyanlar iktidarı alınca, bir süre sonra Yahudiler üzerinde de baskı kurdular; bu ortak tarih'in bir rolü var mı, zamanla Yahudilere karşı husumet ve baskı artınca, "converso" oldular, bu "gündüz Hristiyan ve gece Yahudi" anlamındadır; bazan hakaret yüklü "marranos" ve bazan da alay taşıyan , "new christian" olarak diğer dillere aktarıldığını bildiğimiz "yeni Hıristiyan" diyorlardı.[39] Çok yükseldiler; daha sonraki yıllarda, pek çok yüksek din adamının, bunlar arasında baş piskoposlar ve rektörler az değildi, kripto-Yahudi olduğu anlaşılmıştı; engizisyonda, bu kaygıların rolü var.

İşte Türkiye'ye bu tecrübelerle geldiler; Müslümanlar tarafından değil, yerleşik Yahudiler'in, ki bunlara "Romanyot" deniyor, büyük tepki ve hatta husumetiyle karşılaştılar. Tietze ve Yahalom'dan öğreniyoruz, Hahambaşı Capsali, İspanya'dan gelen hahamların giysilerini

---

[38] "The first objective of the Spanish Inquisition after the secret Jews, both logically and chronologically, was the secret Moslems."
Cecil Roth, The Spanish Inquisition, N.Y., 1937-1996, p.149

[39] Osmanlı'da, "gündüz Müslüman gece Yahudi" anlamında "nev müslim" ve İran'da "cedid el İslam" çağrıldılar. İspanya aslının çevirisidir.

fazla süslü ve hatta Hıristiyan din adamlarının giysilerine benzer buluyordu, şiddetle karşı çıkıyordu. Karşı çıkılan bir konu da, İspanya'dan gelen Yahudiler'in derhal, Osmanlı aristokrasisi ve elitini taklit etmeleridir; seferadlar, Türk eliti misli süslenmeye, kokular sürmeye hemen başlamıştılar.

İspanya'da Yahudiler, Müslüman-Arap yönetime nüfuz etmişlerdi, iktidara ortak olma tecrübeleri var, Tietze ve Yahalom bu konuya girmiyorlar, ama biz değinebiliyoruz. Kuşkusuz iktidara sızmak ile bir sömürgeci yönetimini birbirinden ayırt etmek zorundayız, "sızmak" mutlaka benzemeyi gerektirmektedir. O kadar öyle ki bu ortak çalışmada, ancak Yahalom tarafından yazılan bölümde, Jewish women are found dipping their fingers in henna in emulation of their Turkish sisters, Yahudi kadınların, Türk kadınlarına öykünerek, kına yaktıklarını da okuyoruz.[40] Bu dönemde, özellikle on altıncı yüzyılın ilk yarısında, Osmanlı'nın altın çağını yaşadığını hesaba katmak durumundayız; İspanyol Yahudileri, bir altın çağı kapatırken, kendi altın çağını yaşayan bir başka düzenin içine düşüyorlardı ki, bundan yararlanmak için yeterli deneyim birikimi olduğunu tekrarlamamız verimlidir.

İspanya'da birbirinin ayinlerine katıldılar; Osmanlı'da, Türk melodilerine İbrani ilahi yazdılar. Daha çok Türk "şark-i" melodilerini aldılar, biz daha sonraları "şarkı" diyoruz, "doğuya ait" anlamındadır, ama şehirli müzik tarzıdır; ancak "turk-i" türünü, biz "türkü" yapıyoruz, Türkler'e ait ve köylü müziğine işaret ediyor, ihmal etmediler. Pir Sultan Abdal'ın şiirlerine, İbrani ilahi uydurduklarını, Tietze ve Yahalom gösteriyorlar; buradan, Pir Sultan'ı, Yahudilerimiz ve Kripto'larımızın çok önceden bildiklerini anlıyoruz.

Bununla birlikte, burada da bir sorunun çıktığını öğreniyoruz, Yahalom, the problematic element yet to be explained, however, is not so much the Jewish assimilation of the Turkish spritiuals, but the adoption of frankly erotic love lyrics, Yahudiler, sadece Türk halk-ilahilerini asimile etmekle yetinmiyorlar, aynı zamanda, erotik güftelere de

---

[40] Son zamanlarda da, Türk büyük zenginleri, düğünlerde kına yakmayı bir ayin haline getirdiklerini görüyoruz: bu, artık biliyoruz, sadece müslümanlık işareti değildir. Tıpkı poligami gibi, kına yakma da artık kripto-Yahudiler tarafında da bir dinsellik kazanmış durumdadır.

Yahudi him'ler yazıyorlardı; tepki çekmesi kaçınılmazdır.[41] Bu çekişmeden ise bu zenginlik döneminde, Osmanlı kadın-elitlerinin İspanya'dan gelenleri kıskandıracak türde giyindiklerini ve Osmanlı toplumunda, erotik şiirler yazılıp okunduğunu çıkarıyoruz. Demek ol tarihte Osmanlı bir başkadır; muhafazakarlığın daha sonra geldiğine hükmetmek zorundayız.

Tietze ve Yahalom'un bu çalışmalarından aynı yüz yılda, Osmanlı toplumunda, kahve içildiğini ve kahvehanelerin ortaya çıkıp yayıldığından da haberdar oluyoruz; kahvehaneler, en çok Suriye'de görülüyordu. Şarkılar da işte bu kahvehanelerde okunuyordu; kahvehanelere gayrimüslimlerin de gelmeleri engellenmiyordu.[42] Romanyot Yahudiler ise, muhtemelen Seferad Yahudiler'in, Türkler ile[43] bu kadar içlidışlı olmalarını tasvip etmiyorlardı; eskilerle yeni gelenler arasında ve her cephede devam eden bu çatışmayı, sonunda, İspanya'dan gelenlerin kazandıklarını biliyoruz.

Peki kahvehanelerde şark-i söyleyenler kimlerdir; bütün bu anlatımdan Türk hanendeler ve sazendeler olduklarını düşünmemiz normal görünüyor, öyle de düşünüyoruz. Güzel, ancak, Türk dili üzerinde pek yetkin olan Profesör Tietze, finally we can state that the prononciation of initial palatal "g" as "y", typical for the dailect of Turkophone jews of today, bu şiirlerde, başlangıçtaki damaksal g'lerin "y" olarak söylendiğini not ediyor; bugünün Türkofon Yahudileri de böyle yapmaktadırlar. O halde, g'ler "y" yapılıyorsa, "gönlüm" yerine "yönlüm", acaba kahvehanelerde şark-i okuyanlar da Yahudi mi idiler, the singers in the cafes, were themselves Jews, bu soru yerindedir. Profesör Tietze bu soruyu formüle etmekle birlikte cevabından emin olamamaktadır, çünkü g'leri "y" söylemek, son zaman Türk Yahudileri'nin bir dialeği olabilir; ama soru, sorudur.

Bir sonuca ulaşıyoruz, İspanya'dan gelen Yahudiler'in Türk melodilerine İbrani ilahi düzenlemeleri, bunların çoğunun, Türkçe ve İbrani olarak, saklanması imkanını da yaratmış olmaktadır; önemli bir ka-

---

[41] A.Tietze and J. Yahalom, Ottoman Melodies Hebrew Hymns, .. p.22

[42] "We can assume that in 16th century Syria performances of Ottoman music were held in coffeehouses- a new social institutions of that century".ibid., p.50

[43] Cem Behar, Aşk Olmayınca Meşk Olmaz, İstanbul, 1998. s.18

zanç olduğundan kuşku duymuyoruz. Güzel, ancak Osmanlı melodilerinin İbrani ilahileri olarak düzenlenmesi nedeniyle kaydedilmesine ilaveten, Tietze de, asıl kataloglanmanın, Albert Bobowski veya Albertus Bobovius iken, Türkler'e esir düşünce ihtida eden bir Polonyalı tarafından yapıldığını bildiriyor; muhtemelen 1650 yıllarındadır. Polonyalı mı Venedikli mi tartışmalı, önce sarayda musikişinas ve daha sonra da tercüman olarak çalışıyor; Müslüman-Türk adı, Ali Ufki veya Ufuki olup Tietze, Ali Ufqi, demektedir. Şimdi de bu baptayız.

Tietze'nin, g'nin "y" olarak söylenmesi türünden çok küçük bir dilbilim bilgisinden ne büyük tarih bilgisine yöneldiğini not ettim; şimdi "Ali Ufki" adını, isim bilim açısından incelemek istiyorum. Bu maksatla da, Ali Ufki hakkındaki biyografik bilgiler için de, iktisat profesörü Cem Behar'ın, müzik üzerine iki çalışmasıyla yetinebiliyorum

Profesör Behar, çalışmasının birinde, "nota bilen, yazan ve on altı ve on yedinci yüz yıllarına ait yüzlerce saz ve söz eserini notaya alarak günümüze dek gelebilmesini sağlayan Ali Ufki..." demektedir. Cem Behar, Ali Ufki'nın besteleme sırasında bile "usul vurarak" okumanın önemine işaret ettiğini de not ediyor; ancak, esas olan nota'dır ve Ufuki'nin bütün ısrarına rağmen, o günlerin Osmanlı toplumunda nota öğrenmek isteyen bir kişi dahi bulamamasını da haber veriyor. Sonunda, Ali Bey, "Mecmua-i Saz u Suz" nam eserinde, zamanına kadarki musiki eserlerinin hepsini notaya çekiyor; bu önemli eser, şimdi British Museum'dadır.

Cem Behar, doğrudan doğruya Ali Ufki üzerinde yazdığı bir diğer çalışmasında, Claes Ralamb'ın, Ali Ufki için, hep, "dindaşlarının arasına ve Protestanlığa geri dönebilmeyi umud ediyordu" notuna büyük değer biçmektedir.[44] Ancak Ufki'yi tanıdığı anlaşılan Ralamb'ın, Venedik'ten savaşta esir alındığını kabul etmemektedir; Lehistan içine akın

---

[44] Cem Behar, Ali Ufki ve Mezmurları, İstanbul, 1990. s.11

Profesör Behar, "mezmur (İngilizce Psalm, Almanca Psalm, Fransızca Psaume) Kitab-ı Mukaddes'in Ahd-i Atik bölümünde Hazret-i Davud'un Tanrıya yakarış ve şikayetlerini dile getiren şiirsel metinlerin her birine verilen addır" demekte ve aslının İbrani "mizmor" olduğunu eklemektedir. Bu gerekli ve yararlı bir bilgidir; Ali Ufki'nin Tevrat'tan mezmur çevirdiğini de öğrenmiş oluyoruz.

ibid., s.48

Doktor Behar'ın İbrani'ye aşina ve Tevrat'a vakıf olduğunu düşünüyoruz.

düzenleyen Kırım tatarları tarafından esir edildiği ve İstanbul'a getirildiği haberini sahih saymaktadır. Profesör Behar'a güvenmek durumundayız.

Çok dil biliyor, sarayda sazende olmasının yanında Tevrat'ı Türkçeye çevirdiğini de öğreniyoruz. Profesör Behar, Ali Ufki'nin bildiği dilleri sayarken, "ayrıca, Kitab-ı Mukaddes'i Türkçe'ye çevirmek için, eğer orijinal metinlere başvurduysa, İbranice ve Aramca'ya da vakıf olduğunu düşünebiliriz"[45] demektedir. Biliyor mu, biliyorsa, İbrani mi; soruların arkası gelmemektedir.

Doktor Behar'ın, Venedik bağlantısını bir çırpıda bir kenara atmasını, ilm-i tarih babında, anlamakta güçlük çekiyorum. Bunun için, en azından, iki neden var, birincisi, Donna Garcia episodu'dur; Garcia Nasi olarak da tanınıyor ve La Senora veya Ha-Geveret deniyor, İbrani "Hanım" anlamındadır. Adına Kıbrıs Adası'nın fethedildiği, İkinci Selim'in de facto hariciye nazırı Yasef Nasi'nin halası ve kayın validesi olarak da tanıyoruz ve Yasef Nasi'nin, zengin halasının kızı Reina veya Reyna ile evlendiğini de not ediyoruz.[46] Garcia, en son Venedik'te yaşıyordu, Hristiyan görünüyordu. Ancak servet meselesinde Garcia, kendi kız kardeşi ile ihtilafa düşünce, onun da adı "Reina" idi, Reina, Garcia'yı ihbar etti, evde Yahudi ibadeti yapıyordu, yakaladılar. Ancak Yahudiler'in büyük koruyucusu "Muhteşem" Süleyman imdadına yetişti; Garcia, İstanbul'a geldi ve açığa çıktı, Yahudi olduğunu ilan etti. Bu ise unutulmaz bir vakıa'dır; Ali Ufki'nin Hıristiyan dindaşlarının arasına gitmeyi hayal ettiği zaman, Venedik'i düşünmüş olması da muhtemeldir.

İkincisi, Ali Ufki'nin açıkça Venedik'i telaffuz etmesi ise zordu; çünkü, 1645-1669 yılları arasında, Osmanlılar ve Venedikliler savaş halindeydiler. Doğrusu Kıbrıs'ın Venedikliler'den ne için alındığı tartışmalıdır, Selim'in şarap düşkünlüğü veya Kıbrıs'ın Nasi'ye yurt verilmesi

---

[45] ibid. s.18

Ancak "İbranice" olmaz, "Aramca" ve İbrani ya da İbranca ve Arami doğru söyleniş-lerdir. Bu tekrar edilen bir hata olmakla birlikte, pek değerli Cem Behar'a yakışmamaktadır, not ediyorum.

[46] Bizde "reina" adına artan merakı isimlerin ibranileşmesine bir misal sayabiliriz. Kürt-Yahudiler de İbrani adları tercih etmeye başladılar.

ihtimalleri var; bunlar ikna edici olmayabilir, ancak Girit'in neden zapt edildiği ve bu kadar uzun bir savaş hali yaşandığı meselesinde bu tür nazariyelerden de yoksunuz. Bu ayrı, amma, Ali Ufki'nin Osmanlı sarayında meşk ettiği bu dönemde, Türkiye Venedik ile husumet içindeydi, bu kesindir.

İşte bu arada, Doktor Behar'dan öğreniyoruz, "Ali Ufki, 1662-1664 yılları arasında, Levinus Warner'in teşvikleri ve parasal desteğiyle, Kitab-ı Mukaddes'i Türkçe'ye çevirir"; çok güzel, yalnız, aynı tarihte bu ikinci çeviri oluyor. Çeviriyi sipariş eden Hollanda'dan Warner olmakla, ilk çeviriyi, Yahya bin İshak yapmıştı; Yahya bin İshak, Türkçe çeviride pek çok İbrani sözcük kullanmıştı ve buna dayanılarak, "Yahudi asıllı olabileceğine" hükmediliyordu. Fakat Levinus Warner, hangi sebeple bilinmiyor, bu işi, Yahya bin İshak'tan alıp Ali Ufki'ye veriyor; böyle bir durumda Ali Ufki'nin İbrani asıllı olduğunu düşünmemiz normaldir. Çünkü daha iyi bir çeviri İbrani'yi iyi bilen birisi tarafından yapılabilir; ama Profesör Behar, böyle düşünmemektedir.

Peki bu kadar mı; Profesör Behar, ayrıca "Ali Ufki'nin mezmurlar elyazması Hazret-i Davud'un ilk 14 mezmurunun Türkçe çevrisiyle notalarından oluşur" bilgisini de veriyor. Bu da, Ali Ufki'nin ibraniyet merak ve bağlantısına, başka bir delil mahiyetindedir; bir Hıristiyan'ın, İbraniyet'e bu denli eğilimli olduğunu düşünmek zor görünüyor.

Bu kadar mı, tarih yazımında, iktisatçı Marshall'ın kısmi analizini fazla ciddiye almak, her halde tarih mesleğinin de sonunu getirebilir; merak bu kadar mı, yalnızca üç tespit ile yetinmek durumundayım. Bir, 1648 yılında, Otuz Yıl Savaşları'nın sonunu buluyoruz ve Westfalya Antlaşması var; başkaları bir yana, bu Antlaşma, Yahudilere büyük umutlar vermişti. İki, 1650 yılında, Amsterdam'da, Menassah ben Israel'in, Fransızca adı "Espérance d'Israel" olan hayli mühim eseri yayınlanmıştı, İspanyolca adı "Miqweh Israel" olup 1659 yılında ve yine İspanyolca, İzmir'de yayınlandı, naşiri, Cedidiye İbn Gabbay olarak kaydedilmektedir.[47] Üç, bu tarihte Amsterdam-İzmir Rekabeti'nden

---

[47] Fransızca, "epérance, İspanyolca "mikva" ve İbrani "tikva" olan bu sözcük, bizde, Farisi "ümid" ve Türki "umut" olmakta, İbrani asıllılar tarafından, tercihen taşınmaktadır.

Bu önemli çalışmadan ve Türkiye'ye yansımalarından Şebeke'nin İkinci Cildi'nde söz edebilmeyi umut ediyorum. Farisi "umidvarım".

söz edebiliyorum; İzmir'de Sabetay Sevi çıkıyordu. Demek ki, Ali Ufki'nin bütün bu işleri yaptığı zamanda, Türkiye, İbraniyet'in yükselişi ile dalgalanıyordu ve sabateyizmin doğuşu da işte bu tarihtedir. Bunları ihmal edemeyiz.

Bir soru da şudur; hazırlatılan Tevrat çevirisinin yüz yıldan daha uzun bir zaman bekletildiğini biliyoruz, peki bunda, Sevi'nin Aziz Mehmet'e dönmesinin bir rolü oldu mu, düşünmek zorundayız. Olmayabilir, fakat, en azından Ali Ufki'yi tekil bir hadise sayamayız.

Peki, Hıristiyan olduğunu varsayalım, ihtida ettiğini düşünelim, neden "Ali Ufki" adını alıyor; usülden değildir. Bizde sultanlar arasında hiç "Ali" var mı, Saray'da bir insanın, Şia ile bağlantılı bir adı almasını düşünmemiz zor olmalıdır. Şabbatay, "Mehmet" olmuştu; "Abdullah" ve "Mehmet" uygun isimlerdi; o halde ve tam burada, hiçbir tarihçinin onomastique verimlerden yararlanmamasını anlayamayız.

Peki, tabii ali'yi her zaman "eli" söyleyebiliyoruz; Yahudilik'te çok yaygın bir isim olup, "Allah'ım" anlamındadır. Diğer taraftan, Kolatch, "afeka" adını kayıt ederek, "from Hebrew, meaning 'horizon' " demektedir; burada, Arabi ve İbrani dillerinin konsonantal olduklarını tekrar hatırlatmak durumundayım. Bunun anlamı şudur, ister "afeka", ister "ufuk" veya "ufki" ya da "ufuki" için, "f" ve "k" karakterleri yeterlidir; sesliler çok zaman yazılmıyor. Bu iki karakteri, uygun şekilde söyleyebiliyoruz ve "k" ile "g" arasındaki ayrılığı çok zaman ihmal ediyoruz. Bu precision ile birlikte, afeka'nın, "horizon", Türkçe "ufuk" anlamına geldiğini de görüyoruz; afeka'dan "ufki" ve şimdilerde "ufuk" çıkarmak ise çok talihli bir iş'tir. İş yapılmıştır, diyebiliyorum.

Bir, istatistik açıdan mükemmel bir uyum var. İki, üstelik de Şabatay Sevi'nin mesih iddiası ile ortaya çıktığı, bütün diasporanın ve bu arada Hollanda'nın, hareketlendiği bir dönemde, Tevrat'ın Türkçe çevirisi için harekete geçmeyi sürpriz sayamayız. Üç, bütün bunlar için bir İbrani bulmak mantıklı ve mümkündür; saray dilini bilmek ise tercih nedeni sayılabilir, anlıyoruz.

Demek ki onomastique disiplin, Ali Ufki'yi daha tarihi bir yere oturmakta önemli bir iş görüyor. Amsterdam ile İzmir, Westfelya ile Türkiye, Girit ile Sabatey Sevi arasında bağlar da kurabiliyoruz. Diğer taraftan hem din ve hem de bilim, bağlar kurmak için varlar.

İki kaynak

Peki , "İsmaili" ise "Türk" Kime Diyorlar

Artık merakımı yazabiliyorum, "Türk" sözcüğünün başka bir anlamı var mı; bunu bilimden çıkan bir soru olarak kayıt edebiliyorum. Menaseh ben Israel, yüz yıllar önce, Kızılderililerin Yahudi olduklarını ileri sürmüştü, şimdilik not düşüyorum.

"An Ishmaeli melody" = "a Turkish Melody"

In the collection from the second generation Shirim u Zemirot ve Tishbahot, Songs, Hymns and Laudations, that was published in Constantinople in 1545 under the editorship of Solomon ben Mazal Tov, approximatley one third of the poems are modeled after Turkish songs. The Turkish songs of this volume are not actually denoted by name. Rather, they are concentrated in a single section of twelve songs written by the editor and bearing the incipit "An Ishmaeli melody", which is to say, a Turkish melody.

Buradan çıkarıyoruz, 1545 yılında, Türkiye'de Yahudiler, "Türk" demiyorlar ve "İsmaili" tabir ediyorlardı. Belki daha eski dönemlerde de "ismaeli" kullanıyorlardı, araştırmaya ihtiyacımız var.

Emmioğlu İsmaeli

...and besides, Jews nourished some foolish sentimental predilection for the Turk, "our cousin Ishmael." True no scholar on earth could tell what relation the Turk, a Touranian tribe, could possibly be to Ishmael the Semite, but there it was, and Nordau himself had had to face that music after his famous rebuke to the Young Turks at the Hamburg Congress.

Jabotinsky, Türk'ün, Yahudiler tarafından "kuzen İsmael" sayılmasına şiddetle itiraz etmektedir.

Vladimir Jabotinsky, Birinci Dünya Savaşı başlayınca, Türkler'e karşı savaşmayı savunan siyonist ve revizyonist idi. Gelibolu'da Türkler'e karşı savaşan Zion Katır Birliği ve daha sonra Filistin'de, Türkler'in yenilmesine katkıda bulunan Jewish Legion, Jabotinsky'nin kafasından çıkmıştı. İsrael Devleti'nin kurucularının başında yer almaktadır.

A.Tietze & J. Yahalom, Ottoman Melodies Hebrew Hymns, Budapest 1995, p.40

V.Jabotinsky, The Story of The Jewish Legion,N.Y., 1945. p.30

VEFAT VE BAŞSAĞLIĞI

Değerli arkadaşımız Eşi ETİ POLİTİ PEKŞEN ve Evlatları İZZET ve MİREY'in Sevgili Babaları

İSMAİL (İSRAİL) POLİTİ PEKŞEN'i

kaybetmenin üzüntüsünü yaşıyoruz.

Cenazesi 27/4/2005 (çarşamba Saat:12:30' da) Hasköy Musevi Mezarlığında İcra Olunacaktır. Ailesi ve yakınlarına Başsağlığı dileriz.

Arkadaşları: **BERAHA, FRANKO, HALİS, MEŞULAM, ROMANO, SALEM, ÜLÇER**

Eti & İzzet & Miray & Şen
Hürriyet, 27 Nisan 2005

✦ ✦ ✦

EGE VE ATA

Bütün bunlardan sonra bir soru formüle edip bir de deneme yapabilir miyiz; peki “ege” adı nereden çıkıyor, soru budur. Bizde “deniz” adı var, ama bir denizin ismini taşıyana hiç rastlamıyoruz.” Kızıldeniz, Akdeniz, Karadeniz, zaman zaman soyadı olsalar da ad olmuyorlar. Bunu tespit ederek başlıyorum.

İbrani “haggai” adını haber veriyorum. Her zaman olduğu üzere, baştaki h'yi yutabiliriz ve a'yı “e” yaptığımızda ege'ye çok yaklaşıyoruz. Ansiklopedi Judaica, “hagga” olarak da veriyor, bu taktirde, tam olarak “ege” ile karşılıyoruz. Doğrudur; -i, mülkiyet ekidir, “ege”, festival veya bayram olmakla, hagga-i, benim festivalim veya bayramın anlamını da veriyor.

Buna ekleyeceğimiz ise şudur, “hacc”, islamdan önce vardı; ayrıca, “hacc” hem putperestler ve hem Abraham ve müslümanlar için bir fuar ve bir festival idi. Demek ki “ege” ile “hac” arasında çok büyük bir anlam yakınlığı kurabiliyoruz. Buradan sürdürüyorum.

Jana Tamer, en araméen, le mot hag/haj signifient ‘fete, festival, festif’, notament en relation avec les fetes religieuses collectves qui se déroulaient a date fixe selon des rites regis par un code précis, diyor; “hag” ile “hac” aynı sözcükler, Arami'den gelmektedir. Kollektif olarak, dinsel kurallara uygun olarak ve belli tarihlerde, ritüellerle birlikte icra edilen festivallere bu adı veriyoruz. Elenler, bu Arami sözcüğü, agios, agia, olarak söylüyorlar; Tevrat'ta, Fransızca yazılışı ile “aggée” olarak geçiyor, küçük bir peygamber olmakla, tamıtamamına “ege” diyebiliyoruz. Artık ege'yi bulmuş haldeyiz.

VEFAT ve TEŞEKKÜR

Merhume Huriye Hanım ile Merhum Nedim Bey'in oğlu,
Burhanettin ve Handan DAMAR'ın ağabeyleri,
Serpil- N.Bülent, Vedat Filiz-Naci, Nükhet- Adnan ve
Ayda- Cengiz'in kıymetli babaları,
Şule- Rahmi ÖNGÖREN ve Cavidan- Hakan DAMAR'ın amcaları,
Evren- Alissa, Işın, Erdem, Haluk, Emre ve Ege'nin sevgili dedeleri,
Sabahat DAMAR'ın 61 yıllık hayat arkadaşı
Emekli Veteriner Hekim

KEMAL DAMAR

6 Haziran 2006 günü vefat etmiş ve aynı gün
Ankara Karşıyaka Mezarlığı'na defnedilmiştir.
Cenazeye katılan ve taziyelerini ileten tüm
akraba, dost ve tanıyanlara teşekkür ederiz.
Allah Rahmet Eylesin.

DAMAR AİLESİ

Evren & Alissa & Işın & Emre & Ege
Hürriyet, 9 Haziran 2006

ACI KAYBIMIZ

Rize Çamlıhemşin Yolkıyı Köyü Eşrafından, merhum Mehmet ve
merhume Hacer Ataman'ın oğulları, Münevver, Metin, Mehide ve
Candan'ın değerli babaları, Yasemin'in kayınpederi,
Alican, Zeynep, Başak ve Burcu'nun dedeleri,
Hacer Ataman'ın çok kıymetli eşi,
Ankara fırıncılarından

ALİ ATAMAN

23 Haziran 2006 tarihinde Çamlıhemşin Yolkıyı Köyü'nde
Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Not: Cenazesi 24 Haziran 2006 Cumartesi günü Yolkıyı Köyü'nde
toprağa verilmiştir. Sevenlerine ve dostlarına duyurulur.
Allah Rahmet eylesin

AİLESİ

Rize Frekansı: Alican & Burcu & Ataman
Hürriyet, 25 Haziran 2006

VEFAT

Merhume Nadire Kozanoğlu ve Merhum Abdurrahman Munir Kozanoğlu'nun oğlu,
Zeynep Bilge - Mehmet Barış Çelikel ve Aslı Gülsen - Emrah Ergelen'in sevgili babaları,
Merhum Yılmaz Kozanoğlu'nun kardeşi, Olcay Kozanoğlu'nun kayınbiraderi,
Aydın - Gülay Kozanoğlu, Aydın - Ayşegül Çamlıbel, Aykut - Melis Kozanoğlu'nun amcaları,
Can Berk, İlhan Ege, Ali, Alp, İpek, Ayşe Belgin, Ece, Alara'nın sevgili dedeleri,
Emine Sema Kozanoğlu'nun kıymetli eşi,

Canımız, Babamız, Mütevazi İnsan

YILDIZ KOZANOĞLU'nu

29 Ekim 2005 tarihinde kaybettik.

Merhumun cenazesi 30 Ekim 2005 Pazar günü (bugün), Zincirlikuyu Camii'nde kılınacak
ikindi namazını takiben Zincirlikuyu Mezarlığı'ndan ebedi yolculuğuna uğurlanacaktır.

Tüm sevenlerinin başı sağolsun, Nur içinde yatsın.
O'nu çok seven

AİLESİ

Nadir & Ege & Aslı & Ergelen
& Sema'nın Eşi Yıldız & Kozanoğlu
Hürriyet, 30 Ekim 2005

ACI KAYBIMIZ

Balıkesirli Merhum Kamil - Merhume Makbule Pürsünlerli'nin kızı,
Merhum Hakkı - Merhume Feride Özol'un gelinleri, Ahmet Varol'un baldızı,
Merhum Dr. Vedat Pürsünerli ve Binzet (Pürsünerli) Varol'un kızkardeşleri
Eren Alp Özol, Aydın Evren Özol ve Aslı (Özol) Kaptanoğlu'nun biricik anneleri,
Dr. Duygu Özol, Av. Ayşe Özol ve Doç. Dr. Erkan Kaptanoğlu'nun kayınvalideleri
Ege ve Deniz Özol'un sevgili babaanneleri,
Doğa ve Duru Kaptanoğlu'nun sevgili anneanneleri ve
Merhum EREN ÖZOL'un kıymetli eşi, sevgili annemiz

Av. Vedide ÖZOL

(İstanbul Hukuk 1960)
sevdiklerinin kollarında sonsuza uğurlanmıştır.
Cenazesi 2 Ekim 2005 Pazar günü Ankara Maltepe Camii'nde kılınacak öğle namazını müteakip
Ankara Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verilecektir.

AİLESİ

Ege & Duru & Eren
Hürriyet, 2 Ekim 2005

BAROMUZ ÜYESİ

AVUKAT

VEDİDE ÖZOL

vefat etmiştir. Cenazesi 02.10.2005 (Bugün)
Maltepe Camii'nde kılınacak öğle namazına müteakip
Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verilecektir.
Üzülerek duyurur, kendisine Tanrı'dan rahmet, Ailesine ve
Baromuz Üyelerine başsağlığı dileriz.
ANKARA BAROSU BAŞKANLIĞI

VEFAT

Tüm hayatı boyunca bizlere sevgi ve adaleti öğreten,
sevgili babamızın vefatından sonra hayatımıza
hem anne hem baba olan
[illegible]
[illegible]

Av. Vedide ÖZOL'u

[illegible]
Seni çok seviyoruz anneciğim.

Alp - Aslı - Aydın ÖZOL

Ertuğrul Özkök | Ayhan Aktokol | Pakize Suda

KANAL D

500.000

Halit Ergenç

Songül Parker, 5,5 yaşındaki oğlu Ege ile

İlk programda 130 bin YTL kazandı

■ Kanal D'de dün akşam yayınlanan "Büyük Teklif" adlı yarışmanın ilk bölümünde, 37 yaşındaki Songül Parker, 130 bin YTL kazandı. Aliye dizisinin sevilen oyuncusu Halit Ergenç'in sunduğu yarışma, daha ilk bölümden nefesleri kesti. ■ 4

Ege & Parker & Ergenç
Güveniyoruz: Yabancıya Gitmedi & Ege Parker'ın Hakkıdır.
Hürriyet, 6 Haziran 2006

Kim vurdu, neden vurdu belli değil

■ Atatürk Havalimanı'nın işletmeci firması TAV'ın önemli anlaşmalarına imza atan Ticari İşler Direktörü Eda Özelmas, gece yarısı silahlı bir kişi tarafından iki ayağından 3 kurşunla vuruldu.

Kurşun yağdırdı

■ Eşinden ayrılan Özelmas, çarşamba günü saat 23.00'te çocuğunu almak için otomobiliyle babasının evine geldiği sırada 20 yaşlarında bir kişinin üst üste ateş etmesiyle yaralandı. ■ 6. sayfada

Hürriyet, 4 Haziran 2006

Hürriyet, 4 Haziran 2006

Ege CANSEN

OYUNUN KURALI

Hürriyet, 3 Haziran 2006

Hürriyet,
9 Haziran 2006

Demek ki her gördüğümüz Hacı'yı, müslüman sayamıyoruz.

Her gördüğümüz Ege'yi, Türk-Müslüman saymak bir falsifikatör ameli'dir. Aynı şekilde ve yeri gelmişken "Türk-İslam" Sentezi'ni hatırlıyoruz.

Ancak bilim her zaman dönüştürücüdür.

Demek ki ve özetle, son zamanlarda yayılan "ege" adının Türkçe olmadığını ve İbrani olduğunu tespit etmiş durumdayız. O halde taklit, calque, yoluyla bu ismi taşıyanlardan gayri baki kalanları, İbrani asıllı mütalaa hayli münasiptir.

Öyle mi, bir nokta kaldı, onomastique tartışmaları başlayınca, Türkiye Yahudi cemaati, "kahal", kal veya "kehale", bunun dışında kalamadı ve "The Sephardic Onomasticon" adıyla çok değerli bir çalışmayı çıkardı ki sadece teşekkür ediyorum; Baruh Pinto'nun imzasını taşımaktadır. Eklerinden bir aktarma yapmak istiyorum.

"1) M.Franco mentions on p.99 of his book a R. Yaacov Hagges (Hadjes), 1620-1674, Italian Rabbi living in Jerusalem.

2) A. Samuel Ben Hagi is mentioned in Enc.Jud. Vol.11. p.795

3) Haggai or Hagga is the name of a Palestinian Amorai, Enc. Jud. Vol. 7. p.1114

Haggai meaning born in Festval.

In my opinion Hagi mentioned above a derivation of Haggai must be right spelling of Haci."

Böylece Baruh Pinto'nun yüksek otoritesi[48] ile ege'nin "haci" demek olduğunu bir kez daha ispatlamış oluyoruz. Bay Pinto, Hagi'nin Haggai'nin türevi ve tamamen "Haci" olduğunu teyid ediyor ki başka bir sağlamaya ihtiyacımız kalmamaktadır. O halde şöyle özetleyebiliyorum; Türkiye'de hahambaşı, bir "Ege" görünce, "Haci" saymakta ve İbrani asıllığı olduğunu kabul etmektedir. "Ege", tartışmasız bir isimdir; kibar "Haci", Ege'dir.

---

[48] Baruh B. Pinto, The Sephardic Onomasticon -An Etymological Research on Sephardic Family Names of Jews of Turkey, Gözlem, 2004.p.319

Burada çok büyük bir kesinliğe ulaştık, "Ata" adı ise, iki yanlıdır. Şunu kast ediyorum; bu adı, "Ata", koyanlar ya çok dindar Müslüman ya da daha dindar bir İbrani asıllıdırlar; tabii, part-time müslüman ve part-time İbrani olanlar varsa, bunlar için ise mükemmel bir ad olarak görüyoruz. Çünkü, Kur'an, Abraham'ı, "ata" kabul ve Tevrat, tüm milletlerin ata'sı ilan ediyor; o halde, bu kabul ve ilandan dolayı, ata'yı, Abraham'ın isimlerinden birisi saymak durumunda kalıyoruz; kısaca, "Ata" gördüklerimizi "İbrahim" veya "Abraham" çağırmamız yerindedir.

Tevrat'ta[49], İngilizce "father" ve Kuran'da, Fransızca "pere" var. Biz "ata" diyoruz ve bu sözcüğün Arabi "ata" ile bir ilişkisi yoktur; Arabi "ata", Atiye'nin bir halidir. Nitekim Arapların taşıdıkları , "ataallah" veya "ataullah" adları, "le don de Dieu" karşılığını oluşturuyor.[50] "Atiye" anlamındadır, Tanrı'nın hediyesi; biz bu anlamda ata'yı değil atiye'yi kullanıyoruz.

İslam Ansiklopedisi, "ata" sözcüğünün, eski ve yeni lehçelerimizde "baba" anlamına geldiğini belirtmekle birlikte sadece bir ata'ya yer vermektedir; 733 yılında vefat eden Yemenli Ata'dır. Ansiklopedi Judaica da bir ata'dan söz ediyor; Abraham ben Nathan, On Üçüncü yüzyılda, Tunus'da yaşamıştı ve diğer adının Abu Ishaq İbrahim ibn Ata olduğunu öğreniyoruz.

Osmanlı'nın son zamanlarında nazır olan bir Ata Bey var; Mehmet Ata olmakla Nurullah Ataç'ın babası idi. Buradaki "Ata" adının "İbrahim" yerine kullanılmış olması ihtimal dahilindedir; uzun süre tek isim olarak biliyoruz.

---

[49] Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarında, "Furkan", Tevrat ile özdeş, Tevrat'ın diğer adı olarak gösterilmektedir. 21/48 şu şekilde yazılıyor, "Andolsun, biz Musa ile Harun'a, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için o Furkan'ı, (Tevrat'ı) bir ışık ve öğüt olarak verdik". Burada bir dipnot var, "Furkan, hak ile batılı birbirinden ayıran demektir"; tabii öyledir, "faruk" ile aynı kökten geliyorlar. Bu nedenle Kutsal Kitap olarak anlıyoruz, hem Kuran ve hem de Tevrat'a işaret etmektedir.

O halde "Furkan" isim konduğu hallerde, Tevrat yerine kullanıldığını düşünmek durumundayız; çünkü bizde "Kuran" isim olarak taşınmazken, Tevrat'ı isim sayma tradisyonumuz var.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an-ı Kerim Meali, Ankara, 2002, s.323

[50] Younes & Néfissa Geoffroy, Le livre des Prénoms Arabes, Beyrouoth, 2000. p.240

İbraniyet'te künye çoktu, bir kısmı, Tevrat'tan kaynaklanıyor; burada, Abraham'ın Doğu'dan kalktığı ifadesi geçtiği için, İbrani "Mizrahi" ve Arabi, "Şıraki", Abraham'ın yerine taşınabilmektedir. Öyleyse biz, buna, "Doğulu" ad veya soyadını da ekleyebiliyoruz. Guggenheimer&Guggenheimer ise, "Bali" ve Macaristan üzerinde "Arpad" adlarının da Abraham'ı ikame ettiğini kaydediyor. Bu kaynağa göre "Beram" da, belki de "Ibram" demek istiyor, Abraham'ın Türkiye'deki adları arasındadır.

Burada "Haber" de, Abraham künyesi olarak geçmektedir; ancak Türkiye'ye bir referans yapmadığını görüyoruz. "Halil" ve üstelik Arabi yazılışı ve "Halilallah" olarak var; Abraham'ın adıdır; tabii "Ata" yer almıyor, bizim katkımızdır. "Halilzad" ile "Atasoy" soy adlarını özdeş sayabiliyorum.

Burhan Oğuz da şu bilgileri sağlıyor: "İbrahim (Abraham) Kur'anda 69 kez geçmekte olup Kitab O'nu, müşrik Araplara karşıt diyanetkar tip olarak tasvir eder ve daha Mekke döneminden itibaren hüviyetini müslim, hanif ve millat İbrahim'in müessisi olarak tanımlar."[51] Şunları da ekliyor; "İslam, İbrahim'i müslim tesmiye etmiş, bu peygamberin dini tutumu, gelişmesinde olduğu kadar ideal gerçekleşmesinde de örnek olarak belirtir." Başka bir deyişle, Kuran'a göre, Abraham, yakışıklı, iyi huylu, Allah'ın birliğine inanan, Allah'a teslim olmuş, "müslim" demektir, putları kıran bir aziz kişidir; övülüyor. O halde Kuran'a inananların da, bu adı taşımak istemelerini anlayabiliriz; "ata" bunun gizli yoludur. Özellikle İbrani asıllılar için gizli bir anahtar oluyor; deşifre etmeye çalışıyorum.

✦ ✦ ✦

[51] Burada "tamamlar" yazılıyor, yanlış olması ihtimaline binaen bu şekle, "tanımlar", çevirdim..
Burhan Oğuz, Türk ve Yahudi Kültürüne Mukayeseli Bakış, İstanbul, 2003. s.140
Buradaki iki sayfayı ekte sunuyorum.

Kutsal Kitaplarda

ATA-ABRAHAM EŞİTLİĞİ

Kuran ve Tevrat'tan aktarmalar yapıyorum.

• • •

Fransızca Kuran: Pere

O vous qui croyez! Fléchisez vos genoux, prosternez-vous, adorez votre Seigneur, faites le bien, et vous serez hereux.

Combattez pour la cause de Dieu comme il convient de le faire; il vous a éjus. Il ne vous a rien commandé de dificile dans votre religion, dans la religion de votre pere Abraham, il vous a nommés musuşmans (qui s'abondonnent a Dieu.

Il vous a nommés ainsi bien avant nous et dans ce livre aussi, a fin que votre prophete soit témoin contre vous et que vous soyez témoins contre le reste des hommes. Observe donc la priere, faite ı'aumone, attachez-vous fermement a Dieu, il est votre patron; et quel patron et quel protecteur!

• • •

İngilizce Tevrat: Father

Abraham fell face down, and God said to him. "As for me, this is my covenant with you: You will be father of many nations. No longer you will be called Abram; your name will be Abraham, for I have made you father of many nations. I will make you very fruitfull; I will make nations of you and kings will come from you. I will establish my covenant as an everlasting covenant between me and between you and your descendent after you for the generations to come, to be your God and the God of your descendent after you. The whole land of Canaan, where you are now an alien, I will give as an everlasting possession to you and your descendent after you; and I will be their God."

• • •

Türkçe Kuran: Ata

Siz ey imana erişenler! (Allah'ın huzurunda) eğilin, yere kapanın ve (yalnızca) Rabbinize kulluk edin; ve iyi işler yapın ki kurtuluşa, esenliğe erişesiniz!

Ve Allah'ın davası için, O'nun yolunda gösterilmesi gereken en zorlu, en üstün çabalara girişin; (mesajına muhatap ve taşıyıcı olarak) sizi seçen ve din konusunda üzerinize bir zorluk, bir güçlük yüklemeyen O'dur: (ve size) atanız İbrahim'in inancını (izlemeyi öneren de O).

Elçi'nin sizin önünüzde ve sizin de tüm insanlığın önünde gerçeğe tanık olmanız için geçmiş çağlarda da, bu ilahi mesajda da, sizi "kendilerini yürekten Allah'a teslim edenler diye isimlendiren O'dur.

Öyleyse, salatta devamlı ve duyarlı olun, arınmak için verilmesi gerekeni verin ve sımsıkı Allah'a bağlanın. Sizin gerçek Efendiniz o'dur; ne üstün ne yüce Efendi, ne üstün ne Yüce Yardımcı!

Le Coran, traduction française, text integral, Paris, 1994, p.224

Holy Bible, New International Version, 1984. p.11

Muhammed Esed, Kur'an Mesajı- Meal-Tefsir,İstanbul,2004, s.686

✦ ✦ ✦

Öyle görünüyor, buradaki "ata" ile Büyük Kurtarıcı'ya verilen isimdeki "ata" arasında hiçbir ilişki bulunmamaktadır. Ata'nın kullanılması çok eski tarihlere uzanıyor ve Kutsal kitaplara dayanmaktadır. Kaldı ki ikisi arasında bir bağ olsaydı, insanların "ata" adını almaları imkansız olurdu; bu noktada bir netlik var.

Diğer taraftan "ata", eski ve yeni Türkçe'de "baba" anlamındadır. Bu nedenle de, insanlarımızın "ata" adını taşımalarını bekleyemeyiz. Babaların, çocuklarına, "baba" demeleri son derece anlamsızdır. Burada da bir mantıki açıklık görüyoruz.

İlaveten, bir "ataizi" veya "atasoy" soyadını da Büyük Kurtarıcı'ya bağlamak mümkün görünmüyor; izinde değiller ve soyunu temsil etmiyorlar. Buna mukabil İbrahim veya Abraham'ı izlemek ve soyundan gelme iddiasında bulunmak makul'dur. Kaldı ki izi, başka yollarla da gösterebiliriz.

BİRİNCİ BÖLÜME BİRİNCİ EK

"MEMLEKETİM" YAHUDİ ŞARKISI

Veysel Batmaz

Mehmet Ağar'ın "Politik Erken Seçim" klibindeki müzik, bildiğimiz o ünlü "Memleketim" şarkısı. Bu şarkı ile ilgili bilgilenmelerimizi tamamladıktan sonra, klip eleştirisine geleceğim. Şimdi okuyalım: "Havasına suyuna...Bir başkadır benim memleketim... Laylay laylay la la laylay" şeklindeki sözlerinden tanıdığınız ve Türkiye'nin tanıtımında kullanılan şarkıyı bilirsiniz. Türkiye'yi hep kökeni meçhul o parçayla tanıtırız. Şimdi o milli tanıtım parçamızın kökenini söyleyeyim, "Kuzey Kıbrıs kimindir; Türkiye'nin mi, yoksa Yunanistan'ın mıdır; yoksa yoksa, İsrail'in midir", kararı siz verin: Mayıs'ın ilk mübarek Cuma günü, namaz saatinden bir saat önce, Haber-Türk isimli kanalda mutat olduğu üzere yukarıdaki hava çalıyor, Kıbrıs şehitleri edebiyatı yapılıyordu. Açtım, "Yahudi İlahileri" adlı kasetin kapağına baktım, o şarkının İsrail ilahisi olduğunu gözlerimle gördüm, kulağımla tanıklık ettim. Ve neredeyse ikinci milli marş haline getirdiğimiz, Haber-Türk'ün, kanlı Noel günü dolayısıyla sunduğu Kıbrıs Şehitleri programında da, sanki Rabbimizin emriymiş gibi dinlettikleri o malum şarkının esasen, "Rabi Elmelek" başlığını taşıyan bir İsrail ilahisi olduğunu fark ettim. (Bkz. Traditional Jewish Music; Geleneksel Yahudi Müziği, Fidan Müzik, İMÇ 6. Blok, No: 6614)

"Üstelik bu 'Memleketim' şarkısına yıllardır ısınamadım. Bir İsrail halk şarkısından araklandığı içinde değil." (Kaynak: Arda Uskan http://www.radikal.com.tr/2000/02/28/yazarlar/ardusk.shtml)

"Sokakta 'Bir başkadır benim memleketim' şarkısı yankılanıyor. Ayten Alpman, bir Yahudi ilahisini seslendiriyor. Bizimkiler Kıbrıs'ı, onlar Arz-ı mevud'u, "Holy Land"ı hayal ediyor..." (Kaynak: Abdur-

rahman Dilipak http://www.haber7.com/artikel.php?artikel_id=133427&comments=all)

Ayten Alpman'da da amma şans var... Halice ayağını daldırsa palamut gelecek neredeyse... Bir İsrail parçasının üzerine Fikret Şenes (sosyetenin meşhur Çapa'ların annesi) söz yazmış "Memleketim" diye.... Aslında sözler çok da güzel... Gerçi bazı yerlerinde "uyaklı" olsun diye epeyi zorlanmış Fikret hanım besbelli... "Ben gönlümü eylerim, gerisi Allah kerim..." ne anlama geliyorsa? İyi ki hızını alamayıp "Benim adım Kerim, hepinizi severim...!" diye şarkıya bir kaç dörtlük daha eklemeye kalkışmamış...(Kaynak:http://www.webkartallari.com/webkartallari/tezahurat_tugrul_yenidogan.asp)

"Ayten Alpman'ın kadife sesiyle okuduğu "Memleketim" parçasını bir reklama feda ederek "Merinosum" olarak değiştirmesi, sanat dünyasını ayağa kaldırdı... Kıbrıs Barış Harekatı sırasında Ayten Alpman'ın hüzünlü sesiyle hayat bulan "Memleketim" şarkısı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İstiklal Marşı'ndan sonra kendi ulusal marşı gibi kabul ettiği çok özel bir eserdi. Türkler'i birbirine gönülden bağlayan bu eser, bir reklam koyunu nedeniyle, hem Türkiye'de hem de KKTC'de yaşayanları şok etti. Bir süredir televizyon kanallarında yayınlanan bir halı reklamı, şarkıyla sevenlerinin arasında koyun krizine yol açtı. Bu reklamda melodisiyle "Memleketim"i seslendiren Ayten Alpman, "Bir başkadır benim memleketim" sözleri yerine reklam gereği, "Bir başkadır benim merinosum" deyince, başta eser sahibi Fikret Şenes'ten olmak üzere büyük tepki çekti." Memleketim'in söz yazarı Fikret Şenes, müziği bir İsrail halk şarkısından alınan eserin reklamla katledildiğini söyleyerek, tepkisini "Ben bittim, mahvoldum" sözleriyle dile getirdi. Alpman'ın kendisini son derece üzdüğünü de belirten Şenes, "Bu şarkıyı reklam cıngılı yaparken kimse benden izin almadı. Ayten Alpman benim 50 yıllık dostum, ama bana işin bu yönünü düşünemediğini söyledi" dedi ve "Bir başkadır benim merinosum" bölümünün değişmemesi halinde hukuki yollara başvuracağını açıkladı. Türk müziğinin efsane isimlerinden Ayten Alpman ise, kendisi için manevi değeri çok büyük olan bu şarkıyı ağlamadan hiç okuyamadığını belirterek, "Reklam için seslendiririrken bu boyutunu düşünemedim. Çok üzgünüm, en kısa sürede o sözleri orijinaline uygun ha-

le getireceğiz" diye konuştu. "Bir başkadır benim merinosum"a, sanat dünyasından da tepki yağdı. Ünlü söz yazarı Sezen Cumhur Önal, bu muhteşem esere Fikret Şenes'in kalbini koyduğunu kaydederek, "Ayten Alpman da muhteşem okuyor. Ama sanatçılara gerektiği gibi sahip çıkılmadığı için böyle bir şarkının tahrip edilmesini üzülerek izliyoruz" diyerek duygularını dile getirdi. Genç kuşağın söz yazarı, bestecisi ve yorumcusu Harun Kolçak da reklamı çok yadırgadığını belirterek, "Bu artık klasik olmuş, manevi anlam yüklü bir eser. Üstelik böyle bir şarkıda merinos kelime olarak da hiç müzikal değil. Pek çok reklam cıngılı hazırladım, ama bu doğru bir cıngıl değil" dedi. İşte kriz yaratan sözler: Havasına suyuna/Taşına toprağına/Bin can feda bir tek dostuna/Her köşesi cennetim/Ezilir yanar içim/Bir başkadır benim merinosum (Kaynak: Nurdan Akıner, http://www.milliyet.com.tr/2000/02/18/yasam/yas02.html)

"Yurtdışında okurken "Bir başkadır benim memleketim" şarkısını dinler, hüzünlenirdim. Bir kasetçalar karşısında yaşlı gözlerle iç çekip, dudak bükmemi garip bulan bir Amerikalı arkadaşım bunun nedenini sormuştu. "Bana güzel ülkemi, Türkiye'mi hatırlatıyor" deyince arkadaşım iyice şaşırmıştı. "Ama bu müzik 14. yüzyılda bestelenmiş bir İbrani ezgisidir!" (Kaynak: 18 Ocak 1999, Cüneyt Ülsever, http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/99/01/18/yazarlar/28yaz.htm)

NOT: "Bir Başkadır Benim Memleketim"in orijinal Yahudi versiyonunu dinlemek istiyorsanız, işte download edebileceğiniz link: http://www.hemenpaylas.com/download/417940/02-Rebe_Elimelekh-Bir_baskadir_memleketim.mp3.html (16 Haziran 2006, www.haber3.com)

BİRİNCİ BÖLÜME İKİNCİ EK

KURAN'DA İBRAHİM

.....İbrahim (Abraham) Kuran'da 69 kez geçmekte olup Kitab onu, müşrik Araplara karşıt diyanetkar tip olarak tasvir eder ve daha Mekke döneminden itibaren hüviyetini müslim, hanif ve millat İbrahim'in müessisi olarak tamamlar.

Kuran'daki İbrahim, tarihi kaynaklarının tahlili ve bunun Hadis'lere yansımaları bizi aşağıdaki sonuçlara götürüyor.

1. Kuran'da, Haggadah kıssaları noksan olup bunlar, ezcümle İbrahim'in Kalde'de doğuşu, Mısır'da kalması, Hacer'le İsmail'in gönderilmeleri, İbrahim'in İsmail'i ziyaretleri, sünnet oluşu ve ölümü gibi tahkiyeler (anlatılar), Müslüman vakanüvislerce hikaye edilmektedir.
2. Yine vakanüvislerin aksine, İbrahim'in tek Tanrı hususunda kralı ile kavgasının öyküsü, onun putları kırması ve ateşe atılması, fazla ayrtıntılara girilmeden irae edilmiştir.
3. Putların kırılması, İbrahim'in babası ve halkı ile olan ilişkileri ve Tevrat'taki kurban kıssaları Kur'an'da çok farklı şekilde takdim edilmiştir.
4. Ve nihayet Kur'an, Kabe'nin inşası ve Hacc'ın tesisine müteallik gelenekler gibi yeni veriler içeriyor.

Kur'an'da İbrahim tarihinin esas amacının böylece, tektanrıcılığın yüceltilmesi olduğu anlaşılıyor, o ise ki Tevrat kıssaları daha çok vaad hususunda İbrahim'e gönderilen vahye bağlanıyor; bu da tümü içinde bütün bir dini tarih telakkiini sürüklüyor. Kur'an'da İbrahim hususunda nokta-i nazırı, necatınkinden çok vahyin, Tanrı'nın hükümlerinden

çok O'nun epiphany'leri ('görünme'leri)nin tarihi gibi kabul edilen dini tarihin bir telakkiinin ifadesi oluyor.

İslam'da İbrahim'in dini görünümü bazı hususların tefrikine olanak sağlar:

1. İslam, İbrahim'i müslim tesmiye etmiş. Bu peygamberin dini tutumu, gelişmesinde olduğu kadar ideal gerçekleşmesinde de örnek olarak belirir.
2. İslam, İbrahim'e iman'ını borçludur. İbrahim, müminlerin babası ve örneğidir; bir olgular sıralaması ve iç tekabüller gereği İslam'ın Tanrı'sı İbrahim'in Tanrı'sı olmaktadır.
3. İslam ona evrenselciliğini medyundur.
4. İslam, İbrahim'de tören, usul ve sıralarını bulmuştur. Hacc, İd alkabir günah ödeyici kurbanıyla son bulur.
5. İslam'ın Peygamberi, İbrahim'in peşinden bir ruhani yol almış olup bunda hayatının başlıca olayları, eczümle hidayet , Miraç (isra), Hicret nakşolunmuştur.

Ve nihayet İbrahim, Tevrat'ta olduğu gibi Kur'an'da da Tanrı'nın dostu olarak görülür ve bu unvan (al-Halil) Araplar tarafından Hebron (Halil-ürrahman) kentine verilmiştir.

Kur'an'da ve ilk mevsük tefsirlerinde Yahudi fikir ve düşüncelerinin çokluğundan Arabistan Yahudilerinin Judaismine derinlemesine vakıf oldukları istiklal edilir, şöyle ki yukarıda ifade ettiğimiz gibi bunlar çoğunlukla sosyal temaslar sonucu sızmışlardır. İslam tefsirlerinden, bu dinin zuhur etmemiş olması halinde Museviliğin, Arabistan'ın tümüne değilse bile, önemli bir bölümüne yayılmış olacağı tahmin edililebilir. Arap Judaismi sair Yahudi cemaatlarınınkinden farklı değildi.

Bununla birlikte Muhammed'in Allah ahad ve O'nun insanoğlunun yaşamının bütün teferruatı üzerinde hükmü iddiası, daha eski bir itikattan basit bir intihal (çalıntı) değildi. Yahudi ulusu, genelde, en iyi günlerinde bile yabancı tanrı ibadetine vahşice; atlamıştı; gerçi sonunda, tutsaklığın demiri ruhlarını delmişti; Doğu'da geçen günlerinde çok şey öğrendiler, ama daha da unuttular ve bu sonuncular arasında, putperestlik günahı vardı.

Bakılacak olursa, Muhammed'in rastlamış olduğu Hıristiyanlar da birden Yahudilerin itikadını, İsa tarafından onlara verilip Yahudilerin reddettikleri daha ali vahyi unutmuşlardı. Monophysite, Yakubi... "heresy"leri doğmuştu.

Yeni amentü iki müdir prensip getirmişti: İradesi hayatın kaidesi olacak olan tek Allah'ın varlığı ve işbu iradenin ne olduğunu ilan eden Muhammed'in elçiliği. Bunlardan ilki en az babasının müminlerin babasının Kalde'deki yurdu, tanrısal iradeye uyarak, terkettiği zamana kadar eskidir; öbürü ise, peygamberlik görevinin genel beyanı içinde, hem Yahudi hem de Arapların geleneksel inançları tarafından tasdik ediliyordu.

İsa, mabet ibadetinin bazı suistimallerini temizlemiş ve bunun tümden ilgasını hedefliyordu; ancak mabedin kendisini yok etmemişti. Aksine, ona mutat toptan bertaraf etmeyi tasarlamıştı; ancak bahis konusu olan, bir tarihi itikat ve bütün Arap ırkı tarafından sayılan pek kadim bir kutsal yerdi. Bildiğimiz gibi Kabe, İsmail ve İbrahim'e hatta Aeth ve Adem'e geri gidiyor. 'De ki: Allah sözün doğrusunu söylemiştir. Onun dosdoğru (insan) olan ve asla müşriklerden olmayan İbrahim'in dinine uyun. İnsanlar için ilk kurulan Ev, Bekke'(Mekke) deki evdir ki kutludur, ve bütün milletler için hidayet (kaynağı)dır' (Kur'an III/95-96)

Burhan Oğuz, Türk ve Yahudi Kültürüne Mukayeseli Bakış, İstanbul 1996

İKİNCİ BÖLÜM

YAHUDİ-TÜRK İSİMLER SÖZLÜĞÜ

Peki ama Türkler yeni mi müslüman oldular, birinci soru budur.

Hayır, eskiden beri müslümandılar; bu cevabı kabul edebilirim, çünkü doğru görünüyor. Fakat bir şartla, aynı zamanda, biz Türkler'in, islamı ve islam tarihini yeni yeni öğrenmeye başladığımızı kabul etmek zorundayız. Aksi halde, "merve", bazan da "merva" söylüyorlar, adının hızla yayılmasını açıklayamayız. Eskiden hiç yoktu diyemiyoruz, belki hiç yoktu veya yok denecek kadar azdı, ne yazık ülkemizde isimlerin taşınma tarihleri hakkında hiç bilgiye sahip değiliz; ancak 1960 yıllarından itibaren ve bizlere, "ne mutlu Türküm diyene" atasözünü hatırlatarak pek mutlu olarak doğan kız çocuklarında, "Merve" adı hızla artmaktadır. Şimdi ülkemizde bir tür "Merve'ye Hücum" var, yaşıyoruz.

Peki neden artıyor ve neden hücum ediyoruz; bu soruya cevap bulmak zorundayız. Hiç kuşkusuz cevap sayamıyorum; ama İsrael'de yeni icat edilen isimler arasında "merve" de var.[52] Hem Encyclopedia Judaica'da ve hem de Jewish Encyclopedia'da "marvah" olarak yazı-

[52] Marve, new, Hebrew, noun, irrigator. Burada bir de İbrani yazılışı var, Mim, Reş, vav, ha karakterlerinden ibarettir, ki "m", "r", "v" ve "ha" veya "a" demek yerindedir. Bu çok önemli sözlükte, Merve'nin İbraniyet'te yeni bir isim olduğu kayıtlıdır. "Sulayan", irrigator, anlamı var.
H. W.Guggenheimer & E.G. Guggenheimer, Jewish Family Names and Their Origins –An Etymological Dictionary, Ktav Publishing House, 1992. p.496

lıyor ve her ikisinde de "Hagar" vesilesiyle geçmektedir. Hagar'ı biliyoruz.

Bu ad, "Hagar", üzerinde durmamız çok verimlidir; çünkü, diasporada da isimlerin nasıl biçim değiştirdiğini ve bizde, İbraniyet'ten ne yollarla isim çıkarıldığını analiz etmede bir model durumundadır. "Hagar" üzerine Rabbi Kaganoff, ki dünyanın pek çok yerinde pek çok tarih araştırmacısı ve yazarı, jewish onomastique babında, en güvenilir kaynak saymaktadır, şu notu, "Hagar, the mother of Ishmael, who was always looked upon as outside the Hebraic fold and tradition", Rabbi Kaganoff , düşmektedir.[53] Anlıyoruz, İbraniyet, Hagar'ı aşağılıyor, "aşağı görüyor" demek istiyor, ve İbrani cemaatin ve geleneklerin dışında sayıyor; bu nedenle isim olarak taşınmamaktadır.

İbraniyet'te Hagar'ın oğlu Yişmael de, biz "İsmail" diyoruz, dışlanmaktadır. "Abraham'dan olma" Yişmael'in ismine, İbraniler'de, nadiren rastlıyoruz. Kuşkusuz sabetayistler'de var.

Abraham, hizmetçisi ve cariyesi Hagar'ı, Sarah'ın kıskançlığı nedeniyle olabilir, evden atınca, Hagar, oğluyla birlikte, Mekke çöllerinde aç ve daha kötüsü susuz kalmıştı, ölecek haldeydi, islamik anlatımın, Yahudi ansiklopedilerdeki yazıma göre, aç ve susuz, Safa ve Marvah tepeleri arasında sürünürken, Cebrail, kupkuru topraklara, topuklarıyla vurarak bir kuyu açmıştı, "Zemzem" işte budur. Safa ve Marvah, bunun iki yanındaki tepe ya da kaya olmaktadır. "Marva" adı da, işte buradan gelmektedir.

İbrani adları, Yahudiler dağılıp saçıldıkları zamanlarda, hayli tahribata uğramıştı; bu nedenle Yahudiler, Filistin'e yerleşmeye başlayınca, hem adlarını yabancı etkilerden temizleme yolunu seçtiler ve hem de tarihlerinden ve dillerinden isimler çıkarmaya başladılar; Marva, İbrani dil ve tarihinden çıkarılan isimler arasındadır. Yeni bir keşif olduğunu biliyoruz ve bizde de yeni yeni yayılmaktadır.

Özetle İbraniler, Hagar veya Agar'ı taşımayı sevmiyorlar, ancak Marva veya Merve ya da bazı Türk kızlarında görüyoruz, "Merva" adını ise çok seviyorlar; bu nedenle diyebiliriz, artık "Türk-İslam" Sente-

---

[53] Benzion C. Kaganoff, A Dictionary of Jewsih Names and Their History, London, 1996. p.81

zi'ne hayli bağlı analar-babalar da kızlarını Marva çağırmayı önemli buluyorlar. Şimdi, Merve'ye hücum var.

Hagar'a gelince, daha çok "Agar" olarak biliniyor. Biz "Ağar" söylüyoruz, g'leri yumuşatmak dilimizde kuraldır. Ancak "Ağar" desek de aslı Agar'dır ve tekrarlamış oluyorum.

Burada Arabi ve İbrani, zaman zaman da Farisi isimleri alırken, uyguladığımız transformasyona yeniden işaret etmek durumundayım. İlke olarak, h'leri sessizleştiryoruz; başta ve sondan atıyoruz ve bazan ortada da, "me'met" söylemiyoruz. "Merva" veya "Ağar" yapıyoruz; temel kural budur. Farisi'den aldığımız "Hemrah", Yoldaş adını, "emre" formuna sokmuştuk; bunu tekrarlamıyorum.

Ancak istisnaları var, "Aaron" yazılmakla birlikte "Harun" diyoruz, a'yı söylerken ağzımızı açıyoruz, dili alṭ damağa yapıştırıyoruz ve muhtemelen bunun için h'ye ihtiyaç duyuyoruz. Diğer yandan, Araplar, Agar'a, "Hajar" diyorlar, bu Fransızca transkripsiyonudur, h, elif, cim ve r ile yazılıyor, dolayısıyla a'yı, ağzımızı tam açarak çıkarmak durumundayız.

Biz, "Hacer" diyoruz; biz de "j" sesi yoktur, "Jale" misli dilimizde "j" ile başlayan sözcük ve adlar hep başka bir dilden ödünçtürler. Halkımızın "jandarma" değil "candarma" demesi de bu nedenle, pek yerindedir; ağzımıza uygun ve doğru olan da candarma'dır; eklemek gereğini duyuyorum. İnce a'ları, Arabi ve İbrani'den ithal ederken, "e" söylüyoruz; öte yandan İbraniler'in Hacer'i sevmediklerini artık biliyoruz, ama ne de olsa Yişmael-i sayıldığımızdan, biz "Hacer" veya "Ağar" olarak taşıyoruz.

✦ ✦ ✦

Yahudi İsimlendirme

MACAR & "LAND OF HAGAR" & HACER-İSTAN

Moise Franco'dan, Osmanlı Yahudisi idi, "Macar" adının, bize, Eşkanazlar'dan geldiğini öğrenmiştik. Ne zamandan itibaren "Macar" dediğimizi bilemiyorum, ancak Süleyman'ın Budapeşte'yi zaptında, Budapeşte Yahudileri'nin şehrin anahtarını Sultan'a verdiklerini biliyoruz. Süley-

man, önde gelen Yahudiler'in çoğunu İstanbul'a almıştı, usülü ve adetleridir. Bu tarihten itibaren kullandığımızı düşünebiliyorum; anahtarı verdiler ve adını koydular.

Şlome yerine "Zalman" adını da Macar Eşkenazları'ndan alıyoruz ve Franco, "Aciman" Ailesi'nin de Eşkenaz olduğunu haber veriyor. Bilgilidir.

Şebeke'de, Kanuni Dönemi'ni, Yahudiler'in iktidar ortaklığı olarak yazmıştım. Aynı yerdeyiz.

• • •

Nora Berend ise, belki de pek farkına varmadan, bize başka bir ad bildiriyor. Doktor Berend, "Hungary itself had a Hebrew name" , Hungary bir de İbrani ada sahiptir, demektedir.

• • •

"Hungary itself had a Hebrew name, in conformity with the medieval Jewish custom of imposing geographic names froım bible upon the countries where Jews lived." İbraniler'de, Yahudiler'in yaşadığı yerlere Tevrat'tan isim vermek usüldür; Doktor Berend'ten bunu öğreniyoruz. Berend, Onuncu-Onüçüncü yüzyıl kayıtlarına bakarak, Yahudiler'in bu topraklara, "The Land of Hagar" dedikleri sonucuna varıyor. "Hungaria" ve "Hagar" sözcüklerinin yakınlığına da işaret ediyor.

• • •

İsim-bilim, probalistik bir niteliğe sahiptir.

Teorik olmak zorundadır.

• • •

Böylece onomastique işaretlere baktığımızda, bu adın, Hun'lardan çıkmama ihtimalini de not etmiş oluyoruz; en azından bir rakip var. Doktor Berend, bunu tercih ediyor, ancak, sözcüklerin benzerliğinin dışında bir kanıta sahip görünmüyor, "whether there was any other reason for the choice of this Hebrew name remains in question" demektedir, bunu anlıyoruz.

• • •

İki işaret üzerinde durabiliriz, birisi, Hint-Avrupa dillerinde, h'ler, İyonya'dan Batı'ya geçerken, "s" oluyor; "Hindus" dediğimize, "Hint" adı ile ortaklıkları var, Latin'ler, "Sindus" diyorlardı. "Haft", yedi, "Hafte, biz "hafta" diyoruz, "yedilik", İrani, "yedi" demektir, "Septe" veya "Seven" olmaktadır. Tersine işaretler var, ancak tarihsel dilbilimdeki tespit budur; dolayısıyla, Hun'dan gelseydi, Latinler'in, "Sungaria" veya şimdi yaptıkları üzere, "Khungaria" demeleri daha büyük ihtimaldi. Ateste "h" ve "s" mütasyonuna aldırmadan, "Hungary" diyorlar.

Milliyet
www.milliyet.com.tr
BASINDA GÜVEN
20 Ağustos 2006 Pazar

Zirvede Star'ın genç starları var

STAR TV'DE ekrana gelen "Yalancı Yarim" dizisi, tüm kategorilerde günün en çok izlenen yapımı oldu. Başrollerini Barış Akarsu ile Merve Sevi'nin paylaştığı dizi "Tüm seyirciler" grubunda 6.30 reyting (izlenme oranı) ve yüzde 26 izlenme payıyla birinci oldu.

YALANCI YARİM AB Ekonomik Statü'de de günü, 5.6 reyting ve yüzde 24.9 izlenme payıyla ilk sırada kapattı. Star TV'nin dizisi, 5.7 reyting ve yüzde 24.2 izlenme payıyla, ABC1+20 grubunda da tüm rakiplerini geride bırakarak zirveye yerleşti. ■ MAGAZİN SERVİSİ

Merve & Sevi
Milliyet, 20 Ağustos 2006

Hasman'ın Kızları: Merve & Mina
Hürriyet, 10 Ağustos 2004

ACI KAYBIMIZ

Yüksek Ziraat Mühendisi

M. BERTAN TISOĞLU

Acımız Sonsuzdur
Allah Rahmet Eylesin
AİLESİ

Ezel & Mina
Hürriyet, 26 Temmuz 2005

KUBİLAY GECELERDE
Kubilay KESKİN

Kulüpte ilginç tesadüf

Eda & Mina & Merve
Hürriyet, 25 Mayıs 2006

Merve & Cansun
Posta, 21 Ağustos 2001

kkeskin@hurriyet.com.tr

Sezenciler

Sezen Aksu, yoğun talepler üzerine önceki akşam bir kez daha Lütfi Kırdar'da hayranlarıyla buluştu. Hayranlarının isteğini kırmayan ve 9 Nisan'da bir kez daha aynı mekanda sevenlerinin karşısında olacağı öğrenilen sanatçıyı izlemeye gelenler arasında Bettina Hakko, Ergun Penbe ile eşinden boşanmasına neden olduğu ileri sürülen sevgilisi Gonca Hanım, Volkan Aslan ve nişanlısı Merve Ata da vardı.

Merve Ata & Bettina Hakko
Hürriyet, 4 Nisan 2005

• • •

İkinci işaret ise Berend'te var.

"What is the signifance of these terms ? Jews were called Judei all over Christian Europe; Ismaelita, Saracenus, Cumanus are also names that were in use in many areas. When used to describe the kingdom's non-Christian population, Judeus, Ismaelita and Saracenus had a legal and religous content."

Doktor Berend, vakainamelere bakarak, bu krallıkta, Hıristiyanların dışında bir de "Judei", ki "Huda-i" okuyabiliriz, İsmaeli ve Saraken'ler olduğunu tespit etmektedir. Bunların, bu arada İsmaeli'lerin nisbi ağırlıklarını bilmiyoruz; ancak bunlara bakarak, Yahudiler'in bu El'e, "Land of Hagar" demeleri mümkündür, çünkü Hagar, İsmaeli'lerin annesidir, çok olduklarını çıkarabiliyoruz. Yahudiler, İsmael'i aşağıladıkları için, ki asla ad olarak taşımıyorlar ve Abraham'ın kurban etmek istediğinin de İsmael değil İsaak olduğuna inanıyorlar, Abraham'a bağlayamazlar; Hacer'i tercih etmeleri anlamlı görünmektedir.

Vakainameler, İshmaelite'ler ile Saxon'lar ve İspanyol'lar arasında bir farka işaret etmiyorlar, gelenler arasındadırlar ve birbiriyle evlendikleri anlaşılıyor. Bütün bunlara Doktor Berend, bir de, "in these texts, there is no explicit reference to the different religious background of the Ishmaelite" notunu düşüyor, demek ki, bu İsmaeli'lerin dinleri hakkında bir tespite sahip değliz.

Çok güzel; Doktor Berend'in ilgi zaman aralığı, yaklaşık 1000-1300 yıllarıdır, belli özelliklerini biliyoruz. Bir kez Hazar Devleti yıkılmıştı, İç Asya'dan Türk ve Hun akınları başlamıştı, Araplar İran'ı çoktan zaptetmişler ve din ve dillerini değiştirmeye zorlamışlardı, müslümanlık İç Asya'ya çoktan girmişti; ancak Moğollar hala müslümanlığı reddediyorlardı ve İran İlhanlı Devleti hanları, müslümanlık babında hala tereddüt içindeydiler, Altın Ordu da henüz müslüman olmamıştı. Türkler dahil göçleri ise, dikkatsiz yazımların aksine müslüman sayamayız; bu nedenlerle, Hungar Eli'ndeki İsmaeli'lerin, hakim bir şekilde, müslüman görülmemeleri, tarihi vakıalarla mutabakat halindedir.

• • •

Önceki bölümde ise, Yahudiler'in, Türkler'e "İsmaeli" dediklerini gösterdim.

Macaristan'da da yaygın olarak İsmaeli görmeleri dikkat çekmektedir.

Hacer'in veya Agar'ın çocuklarına, "İsmaeli" diyorlar. Daha sağlam araştırmalara kadar böylece sayabiliriz.

Moise Franco, Essai sur l'Histoire des Israelites de l'Empire Ottomane depuis les Origines Jusqu'a nos Jours, 1897 Paris, 1973 New York, p.25

Nora Berend, At the Gate of Christendom-Jews, Muslims and "Pagans" in Medieval Hungary c.1000-1300, Cambridge University Press, 2001, pp, 234 -191

✦ ✦ ✦

Yine bir tekrara ihtiyacımız var, İbrani onomastique biseksüeldir; aslında erkek adı olmasına karşın, Ezra'yı, biz, "Esra" veya "Azra" olarak kızlara koyuyoruz. "Mayan", kaynak veya pınar demektir ve "Zemzem" bir pınar'dır ve Türkiye'de hem kızlar ve hem erkekler taşıyorlar.

Peki ama erkekler neden taşıyorlar, bir trivial cevabı anne ve babaları öyle koymuşlar, insanların adlarını değiştirmelerine sık sık rastlamıyoruz. Diğer taraftan, hal böyleyken, "Pınar" adındaki erkeklerin İbrani asıllı olmalarını, daha yüksek bir ihtimal görmemiz icap etmektedir. Bu vesile ile not ediyorum, isim-bilimin probabilistik bir displin olduğunu hiçbir zaman unutamayız.

Aynı şekilde Hagar'ı, "Hacer" biçimiyle kızlar ve "Agar" olarak erkekler taşıyorlar. Bu nedenle, isimlerin biseksüalitesi'ne bakarak ödünç aldığımız onomastique'i teşhis edebiliyoruz. İspanyolca "Mikve"[54], Ladino da olabilir ve İbrani "Tikva", Türkçe karşılığı "Umut" ve Farisi karşılığı "Ümit" olmakla, bizde hem kızlar ve hem de erkeklere konmaktadır.

Tarihsel nedenleri de var, Sultan Hamit zamanında, Filistin, bugünkü İsrael'de, kurulmuş olan model çiftliğin adı "Mikve" veya "Tikva" idi; "İsrael'in Ümidi" deniyordu ve yıllar sonra, İsrael'in kurucularından Ben-Gurion, İsrael Devleti'nin oluşumunda en önemli iş olarak görüyordu. O kadar öyle ki bir benzerini de Aydın çevresinde kurmayı

[54] Çok önemli bir tarihi var, Menasseh ben Israel'in "Espérance ben Israel" nam çok ünlü kitabı, bu Fransızcası olup asıl adı "Miqweh Israel", 1650 yılında Amsterdam'da yayınlanmıştı; 1659 yılında da İzmir'de basıldığı bilinmektedir. Sabetay Zvi'nin yükseldiği bir tarihte idi; "Miqweh Israel", İspanyolca, Fransızcasından da anlaşıldığı üzere, "İsrael'in Ümidi" anlamındadır.
Bu, judaik tarihte pek önemli kitaptan ve İzmir-Amsterdam rekabetinden Şebeke'nin ikinci cildinde söz etmeyi umuyırum.

denediler; bu ad, çok yüksek tutulmaktadır.[55] Bizde biseksüel olarak taşınıyorlar.

Bir noktaya tekrar dönebilir miyim; "Merve'ye Hücum" döneminin 1960 yıllarından başladığını kaydetmiştim, iki açıdan önemi haiz olmalıdır. Birincisi, sınamak mümkündür; işaret ettiğim tarihden önce bir "Merve" biliyor muyuz, bilim her zaman sınamalıdır. İkincisi, bu tarihten sonra bir "adlar ihtilali" yaşadığımızdan kuşku duyamayız. Hatta şu soruyu sorabiliriz; bizdeki ad ve soyadı devrimi, otuzlu yıllarda mı, yoksa altmışlı yıllardan sonra mı, soru budur.

Cevap aramak gerekli ve verimli; ancak nomeclature'de devrimci değişmeler, sadece İsrael veya Cumhuriyet Türkiyesi'nde ortaya çıkmıyorlar, başka yerlerde de var. Sovyetler Birliği'nde "onomastika" alanındaki çalışmalar, Rusya'da ve Sovyetler'de isimlerdeki çok önemli değişikliklerin zamanı ve kapsamı hakkında bize, araştırmaya dayalı, bilgiler veriyorlar.

Altı bine yakın isim var; ancak bunların çoklukla kullanılanı belki onda biri çevresinde kalıyordu. Yapılan bir araştırmaya göre, on yıl iti-

---

[55] Bu isimden olanlar da yükselmektedirler.
Ümit Haluk Bayülken, dışişlerinde çok yükselmiştir. İsminin üç elemanı da sözlükte var.
Aynı şekilde Ümit Yaşar Oğuzcan'ı unutmuyoruz.
Ümit Haluk Bayülken'in bakan olmasına ve Ümit Yaşar Oğuzcan'ın şair sayılmasına, herkes ile birlikte, çok şaşırmıştım. Şimdi, kendi yazdıklarımdan sonra, hiç şaşırmıyorum.
Bu arada not etmek istiyorum, G.Scholem, Yahudiler'de olan üç isim zorunluluğunun sabetayizmde de bulunduğuna işaret ediyor; ancak ilk adın kutsal, hakodeş veya kudsi olması icap ediyordu, bu, tevratik anlama gelmektedir. Süleyman Özer Çiller veya Danyal Oral Çalışlar'da, bu kuralın işlediğini görüyoruz, öyle mi değil mi, burada böyle bir meselemiz yoktur ve önemli olan üç isimde de bağlantıyı bulmaktır. Burada buluyoruz ve burada bilim yapıyoruz.
Şunu çıkarabiliyoruz, sabetayizmin veya İsrael tarihinin önemli adları, Osman Ağa'dan "Osman" veya tarım çiftliğinden "Ümit" de, hakodeş, kutsal, ad sayılmaktadır.
"Tikva, Tikvah. From Hebrew, meaning 'hope' ".
A.Kolatch, The Complete Dictionary of English and Hebrew First Names, N.Y., 1904. p.226
Kolatch, İbraniyet'te, used also as a feminine name", kızlar tarafından da taşındığını işaret ediyor ki biz de öyle yapıyoruz.
Farisi, "ümit", Espanyol "mikve", Fransevi "esperance", İngilizce "hope" ve İbrani "tikva" olan bu ada, biz "umut" diyoruz. Daha çok "ümit" varyantını kullanıyoruz.

VEFAT

İskenderun Belen Eşrafından
Merhum Mehmet Memduh Özer ve
Nigar Özer'in oğlu, Ömer Orhan Özer ve
Zeynep Nurten Sözen'in ağabeyleri, Memduh,
Metin ve Remzi'nin babaları, Elif, Simay
ve Tuba'nın kayınpederi,
Serhan, Beste, Pınar Ata ve Doğa'nın dedeleri,

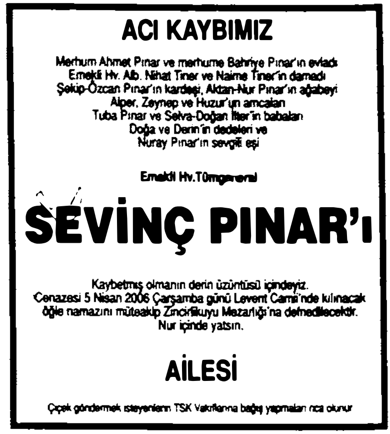
İsmet Özer'in sevgili eşi

MUSTAFA ALTAN ÖZER

Hakkın rahmetine kavuşmuştur.
Cenazesi 31/05/2006 tarihinde Belen Çarşı Camii'nde kılınan ikindi namazını müteakip Belen mezarlığına defnedilmiştir.

AİLESİ

İskenderun Belen'in Biseksüel İsimleri:
Pınar Ata ve Elif & Tuba & Simay
31 Mayıs 2006

ACI KAYBIMIZ

Merhum Ahmet Pınar ve merhume Bahriye Pınar'ın evladı
Emekli Hv. Alb. Nihat Tiner ve Naime Tiner'in damadı
Şekip-Özcan Pınar'ın kardeşi, Aktan-Nur Pınar'ın ağabeyi
Alper, Zeynep ve Huzur'un amcaları
Tuba Pınar ve Selva-Doğan İller'in babaları
Doğa ve Derin'in dedeleri ve
Nuray Pınar'ın sevgili eşi

Emekli Hv.Tümgeneral

SEVİNÇ PINAR'I

Kaybetmiş olmanın derin üzüntüsü içindeyiz.
Cenazesi 5 Nisan 2006 Çarşamba günü Levent Camii'nde kılınacak öğle namazını müteakip Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilecektir.
Nur içinde yatsın.

AİLESİ

Çiçek göndermek isteyenlerin TSK Vakıflarına bağış yapmaları rica olunur

Biseksüel İsimler: Sevinç Pınar

bariyle en çok kullanılan isimler de, yıldan yıla değişiyorlar; 1893-1902 yılları arasında her yıl istikrarlı olarak taşınan isimler, araştırma kapsamında, sadece şunlardı; Aleksandr, Aleksey, Anatoliy, Andrey, Boris, Vasiliy, Viktor, Vladimir, Geogriy, Grigoriy, Dmitriy, Evgeniy, İvan, İlya, Konstantin, Leonid, Matvey, Mihail, Nikolay, Pavel, Pyotr, Semen, Sergey, Stepan, Timofey, Fiyodor, Yakob. Bolşevik Devrim'e kadar isimler repertuarında ve en sık taşınanlarda bir istikrar var.

Araştırmacı Bondaletov, bu istikrarın Yirminci yüzyılın ilk iki on yılında da devam ettiğini kaydettikten sonra, harakter evolyutzii i ee tempı haçnut menyat'cya liş posle Oktyabrya, demektedir.[56] Ekim Devrimi'nden sonra istikrar bozulmaktadır ve pek çok yeni isimler geldiğini görüyoruz.

1921-1930 arasında isimlerin büyük kütlesi yine eski isimlerden oluşuyordu, ancak yeni doğanlara yepyeni isimler veriliyordu. Bu dönemde 159 yeni adın ön plana çıktığını anlıyoruz, hepsini yazmam için bir ihtiyaç olduğunu sanmıyorum; fakat, Avgust, Avenir, ilki "gürbüz" ve ikincisi "gelecek" demektir, en öndedirler. Kim, Kir, Kirill, Klavdiy, Komunar, Fransızca communard'ın karşılığı, Konstantin, Korney,

[56] V.D.Bondaletov, Russk.y Imennik, Ego Sostav, Statistiçeskaya Struktura İ Osobennosti İzmeneniya,
Akademiya Nauk SSSR, Onomastika İ Norma, Moskva, 1976, str.21

Korneliy, Krasnoslav, Kuzma, Lev, Lenin-Ul'yanov, Leonard, Leonid, Lyobomir, "barış-sever", Marks, Mir, "barış", Novomir, "yeni dünya", Oktyabr, "Ekim", Engels, bunlar arasında yer alıyor ve başı çekiyorlar.

Kuşkusuz, Robespiere, Napoleon türü "devrimci" isimleri, Kommunard veya Spartak misli devrimci tarihten çıkardıkları isimler de dikkat çekiyor; ancak "Vilen" de var, Vladimir İliç Lenin ve, "Melisa", Marx, Engels, Lenin, İliç ve Stalin adlarının kısaltılmışı, "Kim", Kommunistiçeskiy İnternatsional Molodeji, Komünist Gençlik Enternasyonali adının baş harflerinden yapılan ve isim bilimde acronym denilen isimler, sıklıkla taşınıyordu. Bunlarla ilgili olarak, Higir'in "Entsiklopediya İmen" adlı küçük ansiklopedisi, "artık tarihte kaldılar" hükmünü vermektedir.

Öte yandan Yu Higir'in bu küçük isimler ansiklopedisi, yeni isimler sözkonusu olduğunda, başka ülkelerden de ithal edildiğine işaret ederken, kızlar için ödünç isimler arasında, "Alia", Leyla ve "Fatima" isimlerini de göstermektedir. Higir, kızlar tarafından taşınan, acronym'lerde,Vladimir, İliç, Lenin, Oktyabr'skaya Revolyutsiya adlarından, "Vilora", Revolyutsiya ve Mir sözcüklerinden, "Revmira" adlarını da kaydetmektedir.[57] Kızlar bir de "Ninel'" adını taşıyorlar ki, Lenin'in tersinden okunmasıyla elde ediliyordu.

Herhalde bu özet aktarma yeterlidir, Sovyet onomastique araştırmalarından şu sonuçları çıkarabiliyoruz; birincisi, acronym yoluyla isim, Sovyetler Birliği'nde de yaygındı, judaik onomastique de bu yola çok sıklıkla başvurmaktadır. Bizde yok, bununla birlikte, bizde de kullanılan, "barda", barkan, "barka", barlas, "bartu" ve "nil", ergun, "ezel", hep ama hep acronym isimlerdir. Demek ki ödünç acronym'ler açısından zenginiz, başkaları da var, fakat ne yazık, bunların hepsinin deşifrasyonunu yapmam mümkün olmuyor; ancak İbraniyet'ten ithal edildiklerini çıkarabiliyoruz.

İkincisi, isimlerde ihtilal, hem Sovyetler'de ve hem de İsrael'de ve daha doğrusu Beni İsrael'de de karşımıza çıkıyor; bizde de olduğunu biliyoruz. Bizde isim devrimi 1930 yıllarında bir kez yapılmıştı ve ancak 1960 yıllarından sonra yenilendiğini ve hatta hızlandığını da tespit

[57] B. Yu. Higir, Entsiklopedia İmen, Moskva, 2001, ctr.27

etmek zorundayız. Hızla ve hızlanarak sürüyor; o kadar öyle ki, bu hıza ve isim devriminin ateşine bakarak, belki de bizdekine, Trotskiy'i anarak, "sürekli devrim", permanent revolution, veya Mahir Çayan'ı düşünerek, "kesintisiz devrim" dahi diyebiliriz.

Demek ki bu ikinci ve büyük isim devrimi ile karşılaştırıldığında birincisi pek sönük kalmaktadır. Ama yol açtığını kabul etmek durumundayız. Şimdi buradayız.

Fakat, durmuyoruz; şu anda televizyonlar isim devriminin ocağına yeni odunlar atıyorlar; dizilerdeki kahramanlar ve küçük küçük oyuncuların seçimlerinde, son derece devrimci davranıldığını görüyoruz. Kuşkusuz bu ateşli isim devrimi ile, "ne mutlu Türküm diyene" atasözünün bağlantısını kurmak gerekiyor; kolay değil, teslim ediyorum. Her zaman tekrarlıyoruz, bilim devamlılığa ve devrim kopuşa bakıyor; peki geriye ne kalıyor, arkada kalan bu sorudur.

✦ ✦ ✦

Çağrıştıran Adlar

DİZİLERLE "İSİM DEVRİMİ" : BİR SEÇKİ

Hepsini buraya almam imkansız görünüyor* ve ihtiyaç duymuyorum.

Dizilerde oyuncu ve "kahraman" isimlerinden bir seçki ile yetiniyorum.

Oyunun Adı	Oyuncunun Adı	Rolün Adı
Aşk Oyunu	Keremcem	Sarp
	Gönen Bozbey	Feryal
	Gürgen Öz	Serkan
	Sevil Uyarı	Yasemin
Aliye	Sanem Çelik	Aliye
	Halit Ergenç	Sinan
	Özlem Çınar	Nur
	Su Dura	Ayşe
	Eser Yemenler	Özgür
	Kudret Sabancı	Rejisör

Avrupa Yakası	Gülse Birsel	Aslı
	Hale Caneroğlu	Yaprak
	Rutkay Aziz	Bülent
	Jale Atabey Özberk	Rejisör
Yanık Koza	Yavuz Bingöl	Galip Çelebi
	Çolpan İlhan	Esmanur Çelebi
	Barış Erdi	Ömer Asaf
Hırsız Polis	Uğur Yücel	Nadir Özkurt
	Cansu Koç	Ümit
Yağmur Zamanı	Tamer Karadağlı	Fırat Çağlar
	Azra Akın	Eylül
	Yazgülü Günsür	Eda
	Berke Hürcan	Erol
	Ece Hakim	Naz
	Duygu Yetiş	Merve
Kurtlar Vadisi	Özgü Namal	Elif Eylül
	Altan Akışık	Doğu Bey
Ihlamurlar Altında	Özge Borak	Elif
	Aydın Bulut	Rejisör
Hayat Bilgisi	Çişil Oral	Biricik
	Merve Sevi	Özge
Beyaz Gelincik	Mine Erol	Aylin
Cemile	Toprak Sağlam	İpek
	Arda Öziri	Kağan
	Mehmet Ali Kaptanlar	İbrahim
	Nil Banu Engindeniz	Semiha
	Haluk Bener	Rejisör
Gümüş	Soydan Soydaş	Berk
	Meltem Ören	Beril

*Kürşat Emre Demir'in, bir İletişim Fakültesi'nde yaptığı dönem çalışmasını özetledim. Teşekkürlerimi yazıyorum.

✦ ✦ ✦

İsimlerimizdeki bu sürekli devrim'i biraz daha açmama izin verilmesini umuyorum; Osmanlı elitini, isimlere bakarak, "Hüda-i" veya Hayati ya da "Ata" türünden çok belirgin ve çok kıt bir isim repertuarı dışında, onomastique imkanlarla analiz etmek çok zordur; biz bunları, ahfadının isimlerine, bazı deklarasyonlarına, misalen Rıza Tevfik siyonist olduğunu ilan etmişti ve sanıyorum Ladino biliyordu, ve başkaca amellerine bakarak tahlil edebiliyoruz. Yaklaştıkça ve özellikle siyonizm ve alyansisizm kavgası başladığında aydınlık artıyor, son Osmanlı ve ilk Cumhuriyet kadrolarında bazı isimler dikkat çekiyordu; buradan hareket edebiliyoruz.

Gökyüzü ve İstanbul Sevi'nin ayrı ayrı çalışmalarından öğreniyorum, her ikisi de yazı-adı kullanıyorlar, sözünü ettiğim bu kuşakta İbrani asıllılar, Nejat, Bülent, Aziz, Üstün veya Faik, Haluk, Mehmet Ali, Ferdi, İlter, Talat, Rahmi veya Rami, Ümit, Asaf, Çetin, adlarını tercih ediyorlar. Daha sonraki zamanlarda, sabetayistlerde, Mutluhan, Emre, Emir, Kaan, Kerim, Kerem, Berk, Cem, Akın, Eren, Alp, Ömer, Oral, Uğur, Hakan, Ata ön plana çıkıyordu; "moda" oldular, demek istiyorum.

Tabii bunlar tadadi olmayıp temsilidirler; tam liste veremiyorum. İlgilenler, adlarını verdiğim araştırmacıların yayınlarına bakabilirler, internetlerde varlar.

Şimdi yeni bir dalga ile karşılaşıyoruz; "Alican", Aslı, "Baran", Berke, "Burak", Çağan, "Ebru", Eda, "Ege", Elif, "Eylül", İzel, "Irmak", Keremcan, "Kerimcan", Nehir, "Nil", Tuba, "Su", Yağmur adları bastırılmaktadır; matbuat ve televizyon ile "diziler" bu ve bu tür adların propagandasını yapıyorlar. Bu da sadece küçük bir seçkidir, "atıl" veya "eser" ve benzerlerini ekleyebiliyoruz; bir hücum var. Güzel, yalnız bombardımanı yapılan bu adların hepsinin, isim sözlüğümüzde, "yeni" olduklarını tespit edebiliyoruz ve yine güzel, ancak Türk isim-kurma usülleriyle bir bağlantılarını bulamıyoruz. O halde, nereden geliyorlar ve nasıl çıkarılıyorlar; bu soruyu formüle etmek zorunludur. Bu sorunun net cevabı ise bu bölümde var.

İBRANİ'LER VE KARŞI İSİMLER

Bir soru kalıyor, bu "büyük isim devrimi", neden 1960 yıllarında başlıyor; Otuzlu yıllardakine "küçük isim devrimi" diyebiliriz. Çünkü Altmışlı yıllarda, 1967 yılında, "Altı-Gün Savaşı" var; Judaik Ansiklopedi, "turning point" olarak nitelemektedir. Ben, İsrael Devleti'nin gerçek kuruluşu olarak görüyorum.

Encyclopedia Judaica, çok doğru saptıyor ve şunları yazmaktadır: "A Major turning point was the Six-Day War in 1967. The days that led up to that event were filled with fear that a small state surrounded by enemies might became the object of a holocaust". O tarihe kadar, yaşayabileceği tartışmalıydı; dünyanın her tarafındaki Yahudiler, bulundukları yerlerdeki devletlere sadıktılar ve eninde-sonunda Amerika'da olmak ve yükselmek istiyorlardı. Filistin'de olanları bir keşif kolu veya bir sınır karakolu olarak gördüklerini artık görüyoruz.

1967 yazında, umulmadık bir anda, ve en güçlü göründükleri bir zamanda Arapları perişan ettiler; üstelik en parlak dönemini yaşayan Sovyetler Birliği'nin tam desteğine de sahiptiler. Sovyetler Birliği, Suriye'nin ve Nasır'ın liderliğindeki Mısır'ın bu net mağlubiyetinin, bir anlamda, kendi yenilgisi de olduğunu anlamak istemedi. Sovyetler Birliği'ndeki Yahudiler ise başka türlü düşünüyorlardı;[58] muhalefete çıktılar.

Para ve gönüllü yağdırdılar.

Türkiye'deki İbrani asıllılar, ki içlerinde kripto olanları çoktular, İsrael'e sadakat yarışına girdiler. Sadakatın bir yolu, isimlerini düzenlemek ve değiştirmek oldu. Bir diğer yolu ise, İsrael'i daha çok desteklemek idi; bu desteklerini arttırmak ve muhaliflerini kırmak şeklinde kendisini belli ediyordu. Cesaret kazanmışlardı ve hem hegemonyalarını arttırmak için daha cüretli olmayı denediler ve hem de pro-Arap bir duygu ve program göstermeye başlayan aydın hareketini kırmaya ve solu parçalamaya yöneldiler.

Aydın hareketinin dağıtılmasında ve sol hareketin kırılmasında, Orgeneral Tağmaç liderliğindeki 12 Mart 1971 Darbesi'nin yerini çok

---

[58] Encyclopedia Judaica Vol.16. p.1063

iyi biliyoruz. Ancak Martçı Darbe'nin içindeki pro-İsrael damarı, ancak onomastique ve şimdi ortaya koyduğumuz analizlerle teşhis edebiliyoruz.

Şöyle de söyleyebiliriz, sol içindeki iç kavga, aynı zamanda sabetayizmin de iç savaşı idi. Hiç unutmamamız yerindedir, judaizmde iç savaşlar vardır ve çok şiddetlidir. Yahudiler kadar, iç kavgaları savaş haline getirebilen belki az kavim vardır; yaşadıkları pogrom ve sürgünler, Yahudileri, inanç ve düşüncelerine kuvvetle bağlanmaya zorluyordu. Düşündükleri için birbirleriyle sert savaşlar yaptılar; Jabotinsky-Ben Gurion savaşları önümüzdedir.

Jabotinsky, siyonizm'i revizyona tabii tutmak istemişti ve Türkler'e karşı Gelibolu'da savaşan Zion Katır Birliği, Jabotinsky'nin kafasından çıkmıştı. "Nili" Casus Şebekesi de Jabotinsky'ye uygun düşmektedir; Cemal Paşa karargahının bütün bilgilerini İngilizler'e verdiler ve bunlara ilaveten Yahudi Lejyonu ile Osmanlı'yı çökerttiler.

Hangisi kurucudur, Jabotinsky mi, Ben-Gurion mu; Ben-Gurion iktidarda olduğu sürece mezarının İsrael'e nakline izin vermiyordu. Ama Ben-Gurion'un da, eninde-sonunda, Zion Katır Birliği'ni Nili Casus Şebekesi'ni ve özellikle Tikve İsrael'i, İsrael Devleti'nin kuruluşunda çok önemli gördüğünü biliyoruz.

Bir de "27 Mayıs Devrimi" var, onomastique açıdan nasıl analiz edebiliriz; bu soruyu eklememiz yerindedir. Şunu söylemek mümkündür; Demokrat Parti, Hürriyet Partisi ile ikiye bölünmüştü, iki K'ya ayrıldılar, da diyebiliyoruz. Hürriyet Partisi, hem bir burjuva-demokratizm programına sahipti ve hem de Adnan Menderes başkanlığındaki Demokrat Partisi'ni disiplinsiz, kendisini de büyük görüyordu. Milli Birlik Komitesi'nin bu büyük "K" ile aynı kompozisyonda olduğunu düşünebiliriz. Üç idamda, bu disiplinsizlik kararının da rolü olmalıdır; şiddetle tartıştıklarını hatırlıyoruz. Yol ayrımı sert olmaktadır.

Adnan Menderes, Albay Nasır'a karşı, Washington güdümünde sert bir muhalefet vermekle birlikte, Bağdat'a karşı dostane bir tutum aldı. Şöyle de söyleyebiliriz; 27 Mayıs ile birlikte, Türkiye'nin Araplar'a, dostane ve "biraderane" yaklaşımı sona eriyordu. Mayıs Devrimi, Türkiye'deki arabizmi sona erdirdi, bu nokta net görünüyor.

Bir de şu var; 27 Mayıs, çok yüksek bir bağımsızlık programı dillendiriyordu, gizli ikili antlaşmaların açıklanması, 27 Mayıs'ı yapanların işi oldu ve bu nedenle hep övüldüler. Aynı 27 Mayısçılar, öte yandan, hem, belki de Cumhuriyet'in en İsrael yanlısı diplomatlarından birisini, Selim Sarper'i, dışişleri bakanı yaptılar ve hem de asıl gizli ikili antlaşma olan, 1958 yılında, büyük bir gizlilikle Ankara'ya gelen, Türk-İsrael İkili Antlaşması'ndan hiç söz etmediler. Habersiz olduklarını düşünemeyiz.

Paradokslarla doluyuz, ilk defa entelijansiya, pro-Arap bir tutum alıyordu. Sol siyasi hareketler daha açık oldular, Avcıoğlu'nun başında bulunduğu Yön Hareketi, baasist bir çizgiyi savunuyordu ve Türkiye İşçi Partisi, Arap halklarının uyanışını sevinçle karşılıyordu; Sovyetler Birliği ile dostluk, bir kemalist miras sayılarak, yüksek tuluyordu ki Mısır Lideri Albay Nasır da aynı çizgidedir.

Daha radikal sol, bir yandan, "Orta Doğu Devrimci Çemberi" diyor ve diğer yandan Filistinliler ile birlikte İsrael'e karşı savaşmak üzere sıraya giriyordu. Ancak bütün bunlar, önce içinden bozuldular ve sonra, 12 Mart 1971 Darbesi ile kırıldılar. Bu şekilde "Türkiye'deki Israel" güven topluyordu; 12 Eylül 1980 Darbesi'ne gelindiğinde, bu güven hem etkili oldu ve hem de, Darbe ile birlikte daha da artıyordu. 1993 yılında Profesör Çiller'in başbakanlık koltuğuna oturtulmasını, o zaman da bir "darbe" ilan etmiştim ve şimdi "İsrael Darbesi" diyebiliyorum.

İşte bu yılda büyük gazeteci Uğur Mumcu katledildi, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Bitlis, bir uçak kazasına kurban gitti ve ben anında, "vezir düşürmesi" teşhisi yaptım; şimdi suikaste uğradığına inanılmaktadır. Aynı yılda, görevdeki cumhurbaşkanı Özal da ansızın sahneden çekildi; ailesi şimdi daha yüksek sesle "öldürüldü" demektedir. Aynı yılda, pek çok seçkin aydının, Sivas'ta, bir otele toplanarak yakıldığını unutmuyoruz.

İşte "büyük isim devrimi" böyle bir tarih kesitinde açılmakta ve yapılmaktadır.

İsimler ile bağlar kurulmaktadır.

Buradaki isimlerin hepsi ateste'dir, bir yerde kayıtlı olmayan hiçbir adı buraya almıyorum. Bu nedenle, benim "İbrani Adlar" sütunum, in-

celeyebildiklerim hepsinden daha zengindir; çünkü güvenilir isimsözlüklerinden ayrı olarak tarih ve siyaset kitaplarını da taramış bulunuyorum.

"Türkiye'de Adlar" sütunu nötr haldedir; bir kez buradakilere benzer adları taşıyanların hepsinin veya her birinin İbrani asıllı oldukları konusunda ne bir bilgim ne de bir işaretim var. Burada sadece, bu adların, diğer sütunda yazılı İbrani adların karşılığı olarak taşınabildiğini yazıyorum. Hepsi budur.

Karşılaştırmada yanılma payını kabul ediyorum. Ancak bu payın küçük olmasını diliyorum ve öylece düşünüyorum. Her iki sütunun tamam olmadığını biliyorum.

Çok verimli, çok zor ve yanılma ihtimali çok yüksek bir alandayız.

Nasıl olmaz ki, Rifat Bali, Cumhuriyet'in başında Türk Yahudileri'nin "gönüllü" olarak isim değiştirirken "Behar" olanı "Bayar" yaptıklarını not ediyordu. Behar'ın ise aslında "Bejar" olduğunu görebiliyoruz; İspanyollar "Julia" yazsalar da "Hulia" söylüyorlar. Güzel ancak başka bir yerde, bir "Behar" kurala uyarak "Bayar" olmak istediğinde, nüfus memurunun, zamanın başbakanı veya cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından bu soyadının alınmış olduğunu gerekçe göstererek Bayar'ı vermediğini okuyabiliyoruz. Peki ne olacak; pazarlık sonucu "Bayer" üzerinde karar kılınmış olmaktadır; böylece, Bayer'in de Behar'dan veya Bejar'dan geldiğini çıkarmış oluyoruz.

Eski Solda Adlar ve Soyadlar: Ersin - Oya & Ergin & Salman & Baydar & Cinmen
Milliyet, 29 Nisan 2006

Peki doğru mu; "evet, doğrudur", diyebilecek durumda değilim. Aynı şekilde, İbrani Aaron'un, pek değerli siyaset bilimcisi ve çok zaman İsrael karşıtı görüşleriyle tanınan bir Yahudi olan Hannah Arendt'te soy adı oluşunun mekanizmasını çözemiyorum; Arendt'ten de Aren'e geliyoruz. Nasıl, bunu da bilemiyoruz ve sadece Aren'i, Profesör Sadun Aren'in taşıdığını söyleyebilecek durumdayız.

Profesör Sadun Aren'e gelince, soyadının Aaron ile özdeş olduğunu bilip bilmediğini de bilemiyoruz. Bu alanda bidiğimiz, Türk solunda, bir İbrani hegemonya olduğudur; solun yıkılışı ile birlikte geride kalmaktadır. Aynı şekilde, Mussolini'nin sevgilisi ve Lenin'in mücadele arkadaşı, Komünist Enternasyonel'in ilk genel sekreteri Angelika Balabanova'nın, romanesk yaşamını Sırlar'da ele almıştım, soyadının, "Balaban", Türkçe olduğunu bilip bilmediğini de bilmiyoruz. Angelica, Ukraynalı idi, çevrede Karay Yahudileri çoktur ve Karay Yahudileri, "Şahin" adına düşkündürler; "Balaban", küçük Şahin anlamındadır.

Dil-Tarih yoluyla coğrafyada çok tehlikeli bir yolculuğa cüret etmeden isimlerin sırrını çözmek imkansızdır. Çözebildiğimi söyleyemesem de, cüret ettiğimi kabul ediyorum.

Ekte küçük bir not var.

✦ ✦ ✦

İBRANİ ADLAR	TÜRKİYE'DE ADLAR
Abaci, Abatchi	Abacı
Abadan	Abadan
Abda, Avda	Obadia, Abdullah
Abdalla	Abdullah, Obadia, Abdu
Abdi, Avdi	Abdi, Abidin
Abdiel	Abdi, Abdullah
Aber	Haber, Haver, Abraham, Haberal
Abid	Abdi, Kul
Abiad, Abyad[59]	Ak, Livni, Livan, Livane

[59] Yemen Yahudileri'nden geliyor, Abyad Yahya bin Şalom, ölümü 1935, Yemen'de haham idi. Öte yandan "abyad", mesih'in adlarından birisidir; anlamı "ak" olduğu için "Livni" olarak hebraizé edilmiş haldedir.
Judaic onomasticon'da Yemen Yahudileri çok ağırlıklı bir yere sahip görünüyor.

Abiri	Yiğit, Metin, Ebiri
Abraham[60]	İbrahim, Abraham, Haber, Bali, Bıram, Halil, Halilallah, Zalman
Abru	Ebru
Aciman	Acıman
Ada	Ada, Adalet, Adaman, Adan, Müzeyyen
Adam, Adem, Adom	Adem, Adam, Adamo, Kızıl
Adin, Adina, Edin	Edin, Nazik
Adir	Naim, Yaşar; Neman, Ahuvi, Tovi, Güzel,
Admoni	Kızılca
Adon, Adoniya	Adon, Adone[61],Bay, Bayar, Baydar, Bey,Beyhan, Efendi, Efe, Efekan, Üstad, Allah
Afeka	Ufuk
Agai, Agay	Ege, Haci
Agai	Agayef, Hacıoğlu, Hacızade
Agar	Ağar, Agar, Hacer
Agas	Agasi
Ahad[62]	Ahad
Aharon	Ara, Aren, Aron, Eron,Harun, Orel,
Ahud	Şirin
Ahuda	Mabude, Ahu (?)
Aidan, Aydan	Aydan
Aiash, Aiaş, Ayaş	Ayas, Ayaz

[60] "Bali", Bıram, "Haber" adlarını Türk Yahudiler taşıyorlar; "Zalman", Eşkanaz'lardan geliyor, ancak "Zalman", esas olarak "Şlome" varyantlarından birisidir. Böylece "Zalman Halilzad" adında Abraham'ın iki künyesine rastlıyoruz.

[61] Kürt Yahudileri kullanıyorlar.

[62] D.Lindenberg, Figures d'Israel- l'Identité Juive entre Marranisme et Sionisme 1648-1998, Hachette, 1997. p.244

Aizik, Eizik	Eyzik
Aka	Aka, Ak, Akin, Akın, Akilov, Akoğlu
Akad	Akad, Akat
Akar, Acar	Akkar, Rençber
Akgönül	Akgönül
Akman	Akman, Akoğlu
Alaton	Alaton
Alef	Elif
Aleksander	Aleksandır, İskander, Sandor, Sander, Çandar
Algazi	Algazi, Elgazi
Ali, Eli	Ali
Alia, Aliya[63]	Aliye
Aliya	Oktay, Ögetay
Alinor	Alinur
Aliz, Eliz	Eliz, Şirin
Alper, Alpert	Alp, Alper
Alpha, Alfa[64]	Alfa
Alvan	Elvan, Ak
Amal, Amel	Amel, Say, Sayman, Saymen, Saynur,Bilsay, Emil
Amal-Tov, Emel-Tov	İşigüzel
Amasya	Amasya
Amir, Emir, Ammira	Güçlü, Emir
Amiram	Amiram
Amiran	Amiran
Anan	Bulut

[63] Judaism'de yeni bir isim olarak kaydediliyor.

[64] C'est le nom d'un prophete mineur de l'Ancien Testament.
J.Tamer, Dictionnaire Etymologique-Les Sources Etonnantes des Noms du Monde Arabe, Paris, 2004. p.54

Anani	Bulutgil, Bulutoğlu
Anania, Ananya[65]	Bulutay
Anat	Anad, Anat
Anava,Anavah	Üzüm, Üzüm Anne
Anufa	Filiz
Antaki	Antaki
Antabi	Antebi
Ara	Ara
Aram	Aram
Arar	Arar
Arbel, D'Arbela	Erbil, D'Erbil, Derbil, İrbil
Arda	Arda, Erdem
Arel	Arel, Aral, Erel, Harun, Araon
Aren, Arendt, Arens	Aren, Harun, Aron
Arfa	Arf, Arfa
Ari	Arı
Ari, Arie	Aslan, Arslan, Fatih, Abbas, Esat, Haydar, Şir, Şirin
Arke	Erke
Arki, Arkin	Arkin, Erkin[66]
Arman, Herman	Arman, Erman, Armağan
Aron, Aaron	Aron, Harun, Aren, Arkin, Erkin
Arta, Arte	Arte

✦ ✦ ✦

[65] Daha çok Karaim'lerde görünüyor; Anan ben Davud bir Karay Yahudi'dir. Türk-ler'de Karadeniz sahillerinde rastlıyoruz.

[66] Bu ad, "arkin", Rusya'da Yahudi kökenliler tarafından taşınıyor, "aron" adının bir varyantı'dır.

B.O.Unbegun, Russian Surnames, Oxford, 1972. p.340

Diyaspora Abideleri

KÖK-YER ADLARI VE SOYADLARI

Albukrek*, Arte**, Atıl, Berat***, Bingöl, Bitlis,Cezayir, Erbil,Girit, Gönen, Hatay, Hazer (Hazar), İzmir, Kaya, Kayalar, Kavala, Kenan, Kırım, Kırk-er, Manisa, Mardin, Mısır, Osma, Poroy, Portakal (Portukal), Sam (Şam), Selah (Sela), Selanik, Sevil (Seville), Siirt, Suda****, Torun, Ülgen (Ulcin, Ulqin)***, Vangöl,

---

*Aslı "Albuquerque", "Paker" soyadlılar ile akraba oldukları kayıtlıdır.
Beki L Behar, Ankara Yahudileri, İstanbul, 2003, s.170

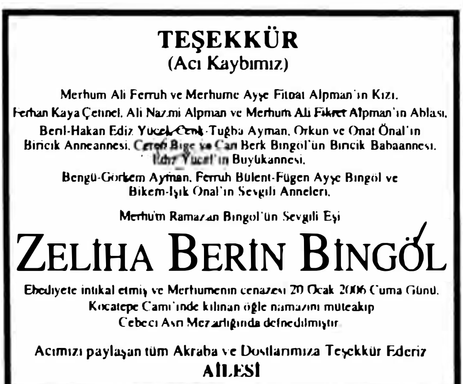
** "La ville d'Arta possédait, outre les Juifs indigénes, romains et Corfistes de Israélites espangols, portugais..." Sondaki a'yı "e" söylüyoruz.
Moise Franco, Essai sur l'Histoire des sraélites de l'Empire Ottoman depuis les Origines jusqu'a nos Jours,
Paris, 1897-New York, 1973, p.43

*** Sabetay Sevi'nin yaşadığı ve öldüğü yer olup, Balkanlar'dadır. Osmanlı'da "Berat" milletvekili vardı.

**** Girit Adası'nda bir kasaba adıdır.

Bingöl & Kara
Hürriyet, 20 Aralık 2005

TEŞEKKÜR
(Acı Kaybımız)

Merhum Ali Ferruh ve Merhume Ayşe Fitnat Alpman'ın Kızı,
Ferhan Kaya Çetinel, Ali Nazmi Alpman ve Merhum Ali Fikret Alpman'ın Ablası,
Beril-Hakan Ediz Yücel-Cenk-Tuğba Ayman, Orkun ve Onat Önal'ın
Biricik Anneannesi, Cereni Bige ve Can Berk Bingöl'ün Biricik Babaannesi,
Ediz Yücel'in Büyükannesi,
Bengü-Görkem Ayman, Ferruh Bülent-Fügen Ayşe Bingöl ve
Bikem-Işık Önal'ın Sevgili Anneleri,

Merhum Ramazan Bingöl'ün Sevgili Eşi

ZELİHA BERİN BİNGÖL

Ebediyete intikal etmiş ve Merhumenin cenazesi 20 Ocak 2006 Cuma Günü,
Kocatepe Cami'inde kılınan öğle namazını müteakip
Cebeci Asri Mezarlığında defnedilmiştir.

Acımızı paylaşan tüm Akraba ve Dostlarımıza Teşekkür Ederiz
AİLESİ

Bingöl'den Kaya & Alpman & Bige & Ediz & Beril & Işık & Tuba
Hürriyet, 21 Ocak 2006

VEFAT

Bitlis eşrafından merhum Bahri- merhume Rabia oğlu merhume Nazmiye- merhume Sulhiye- merhum Cahit ve Nermin'in kardeşi, M.Zeki'nin ağabeyi, Saadet Bingöl'ün kıymetli eşi, Çetin- Tekin- Şahin- Can- Atilla- Sertaç- Ceren- Caner- Helin'in değerli amcaları

METİN BİNGÖL

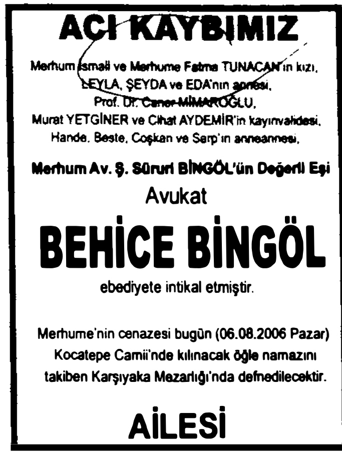
11.04.2006 Salı günü Hakkın Rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 12.04.2006 Çarşamba Günü (Bugün) Ankara Kocatepe Camiinde İkindi namazını müteakip Cebeci Asri Aile Mezarlığında toprağa verilecektir.

Allah Rahmet Eylesin.

BİNGÖL AİLESİ

Çelenk göndermek isteyenlerin BETAV Hesabı'na bağış yapmaları rica olunur.

Bingöl: Rabia & Şahin & Tekin & Helin
Hürriyet, 12 Nisan 2006

ACI KAYBIMIZ

Merhum İsmail ve Merhume Fatma TUNACAN'ın kızı, LEYLA, ŞEYDA ve EDA'nın annesi, Prof. Dr. Caner MİMAROĞLU, Murat YETGİNER ve Cihat AYDEMİR'in kayınvalidesi, Hande, Beste, Coşkan ve Sarp'ın anneannesi,

Merhum Av. Ş. Sürurî BİNGÖL'ün Değerli Eşi

Avukat

BEHİCE BİNGÖL

ebediyete intikal etmiştir.

Merhume'nin cenazesi bugün (06.08.2006 Pazar) Kocatepe Camii'nde kılınacak öğle namazını takiben Karşıyaka Mezarlığı'nda defnedilecektir.

AİLESİ

Eda & Caner & Bingöl
Hürriyet, 6 Ağustos 2006

✦ ✦ ✦

Artzi, Arzi	Ükem, Erzi
Arusi	Arus
Asaf	Asaf
Asna	Asna
Asia, Asya	Asya
Aşer	Eser, Mut, Mutlu, Mesut
Ata[67]	Mucize, Abraham, İbrahim, Ata
Atar	Atar
Atia, Atias	Atiye
Atsil, Atzil, Asil	Asil
Avi	Baba
Avişar	Avşar
Avner, Abner, Aviner, Evner	Evner
Avni, Avny	Avni, Taş

[67] A tout hasard, on notera que ce mot est un de ceux qui désignent un "miracle" en aramien.
J.Hasar, Dictionnaire Etymologique, op.cit., p.68

Avşar	Avşar
Avram, Abraham	Avram, Avraham, İbrahim
Avşar, Avişar	Avşar,
Ayal, Eyal	Koç
Ayla, Aila, Eila	Ayla
Aylin, Ailin, Eilin	Aylin
Azar	Ezer
Aziz	Aziz
Aziza	Azize, Güçlü
Baba, Bava	Baba, Babacan, Babaç, Babahan, Baban
Babagiani	Babacan
Babani, Babanskiy	Baban
Bader	Bader
Baier, Bajer	Bauer, Baver, Bayer
Bal, Baal	Üstad
Balaban	Balaban, Balabançik[68]
Barak	Şimşek
Bareket, Bereket	Bereket, Zümrüt
Bakur	Doğan, Nevzad, Nevzat
Bal, Baal	Üstad, Efendi, Melik, Allah, Bali (?), Baler
Bar	Bar, Baran, Barkan, Barka, Barlas
Baran, Baranov [69]	Koç, Baran

[68] Sözcükler, bu adı, "balaban", Rusça not ediyorlar; Türkçe'dir. Ruslar arasında en az beş yüz Türk ismi olduğu tespit edilebiliyor, ancak etimolojisini bilmiyorlar. Rusya Yahudileri tarafından taşınıyor; Komintern'in ilk genel sekreteri Angelica Balabanova bunlardan birisi idi. Türkçe bir doğan, "şahin", türüdür. Balabanova için, Y.Küçük, Sırlar, İstanbul, 2005.

[69] Rus Yahudileri taşıyorlardı; Amerika'ya Rusya Yahudileri götürdüler. Sosyalist iktisatçı P.Baran, bunlardan birisidir.

Osmanlı-Rus savaşında, "93 Harbi", Kars ve çevresi, Rusya'nın eline geçince, Rusya bu yerlere yeni nüfus getirdi, bunların önemli bir bölümünün Yahudi olduklarını

Barançuk, Barançiki	Barancık
Baranes	Baranez
Balkan	Balkan, Dağ
Barchi, Barki	Berki
Barakat	Bereket
Barda	Barda, Bilgili
Bark, Berk, Barka, Berke	Barka, Berk, Berke
Barkan	Barkan
Barlas	Barlas, Özbarlas
Baron	Baron
Baruh, Baruch	Baruka, Barakat, Mut, Kut, Mutlu, Kutlu, Kutsal, Kudsi
Barzani, Barazani	Barzani

✦ ✦ ✦

Yahudi Tarihi'nden

YAHUDİ BARZANİ'LER

Yahudi "Barzani" olduğu kesindir.

Judaizm'de iki dil var, İbrani ve Arami, olarak biliyoruz. Sürgünde, İbrani'yi tümden unutmuşlardı; İbrani "ben" veya "beni" ya da "banu" yerine, Arami "bar" kullanılmaktadır. Bar-las, Bar-kan, Bar-da, Bar-ka, bu yolla yapılan ve bizde de taşınan isimlerdendir; Barkan'ı, Kohen ya da Kahin "oğlu" olarak biliyoruz. Barzan ise Bar-da'ya yakındır; "dana" veya "zana" aynı'dırlar. Fadıl ve Fazıl'ın da aynı olduğunu hatırlıyoruz.

Herhalde bu isim, "barzan" veya "barzani", İbrani isim kuruluşuna ters düşmüyor. Nitekim Yahudi tarihinde karşımıza çıkmaktadır.

---

tahmin edebiliyoruz. "Baran" soy adı ve adının, Doğu'dan yayılması da bunu teyid ediyor.

Bu ad ve soyadının Kürtçe "baran" sözcüğü ile ilişkisi çok zayıf görünüyor, Kürtler, kendi dillerinde ad ve soyadı taşımıyorlardı. Çok yeni başladılar. Kaldı ki, "baran" ad ve soyadı taşıyanların kürdisite iddialarına rastlamıyoruz.

• • •

Another indication of the religious and national sentiments of the Kurdistani Jews is their strong and continuous relationship to the Land of Israel. As already mentioned, the Jewish communities of Kurdistan maintained a tradition tracing their origin to the exiled tribes of Israel. This tradition was kept alive in various ways. Several localities in Kurdistan either had the same names as places in the Land of Israel (e.g., Alqosh, Arbil) or were given Biblical names by the local Jews (e.g., Ekron for Akra, Kelah (Calah) for Kirkuk, Asshur for Mosul, Mount Sinai for the mountain near Al qosh) . Zakho was known as "the Jerusalem Of Kurdistan." Even the letters of the Hebrew alphabet were taught by association with town in the land of Israel, for example, het for Hebron, tete for Tiberias, yod for Jerusalem.

• • •

The messianic movements in the twelfth century led by David Alroy and Menahem were basically courageous efforts to return the local jews to the Land of Israel. As a result of the persecution by the Crusaders, many Jews from the Land of Israel had fled to Iraq and Kurdistan.

• • •

The paraliturgical literature includes also songs and poems in Hebrew written by native poets of Kurdistan. A. Ben-Jacob mentions twenty-eight such poets who wrote over 170 poems and songs in Hebrew and Aramic.

• • •

The most prominent among them were Phinehas ben Isaac Hariri, his father and his son Hayyim, who lived in Harir, near Arbil, and in the neighboring towns in the seventeenth and eighteenth centuries.

• • •

Another well-known poet, is Samuel ben Nathanael Barzani-Adoni. An interesting Hebrew poem was written by his daughter Asenath, in which she laments the lack of community support for the yesiva that headed and the general absence of learned men in the community.

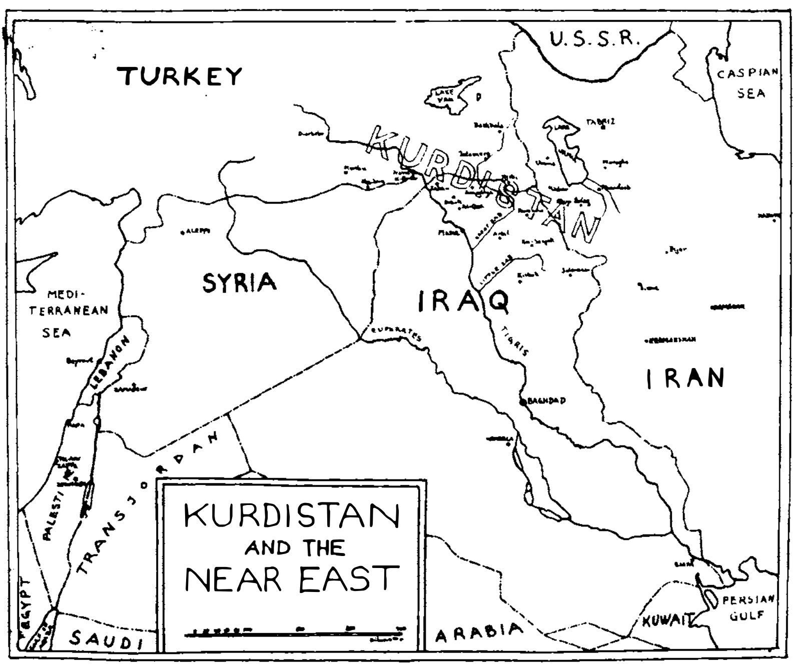
• • •

Bölgedeki yer isimlerinin, toponomi, Erez İsrael'dekilerle özdeşliği

veya Tevrat'tan alınmış olması, dikkat çekmektedir. Buna ilaveten İbrani ve Arami şarkılar ve şiirler okunuyordu; Yahudi Hariri Ailesi, şiirleriyle temayüz etmektedir.

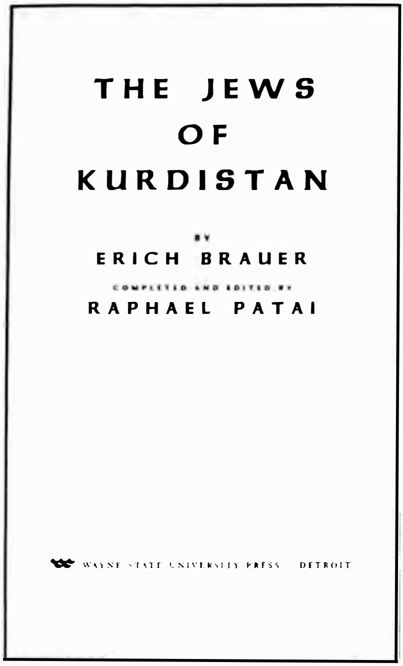
Haham Barzani-Efendi, Samuel ben Nathanael Barzani-Adoni de, tanınmış bir şair idi. Barzani Efendi'nin kızı Asena Barzani de şiir yazıyordu; kızlar haham olamıyorlar; ama, Asena Barzani, Yahudi tarihinde bir tür azize mertebesindedir. Şiirlerinde hep kuracağı yeşiva için, Yahudi akademisi diyebiliriz, destek eksikliğinden yakınıyor ve Barzani Yahudileri arasında okumuşların azlığına ağıt döküyordu. Önemli bir Yahudi kadınıdır.

Yona Sabar, The Folk Literature of the Kurdistani Jews: An Anthology, Yale University Press, 1982. pp xxix-xxxvi

Kurdistan, ca. 1947, showing the major Jewish communities.

Kürt Yörelerinde Kürt-Yahudi Yerleri

THE JEWS OF KURDISTAN

BY

ERICH BRAUER

COMPLETED AND EDITED BY

RAPHAEL PATAI

WAYNE STATE UNIVERSITY PRESS DETROIT

Kürt-Yahudi Tipleri

✦ ✦ ✦

Basan	Besen, Bezen
Baskın, Baskin	Baskın
Bayer	Bayer
Bayrav	Bayrav
Behira	Behire, Pırıl
Beki, Bekhi , Bacchi	Beki
Ben	Benadam, Benal, Bender, Bener, Beni, Benler, Bin, Banu
Bender	Bender
Bentchik, Bençik	Oğulçuk
Benderli[70]	Benderli

ÖZ/OZ
BİNGÜR/BENGUR

Başka yerlerde de, öz'ün, Amerika'da ve İsrael'de "oz" olduğunu kaydetmiştim, şimdi tekrar görüyoruz.

Türkçe'de "bingür" adının olmayacağını tespit etmek zor olmamalıdır, tevratik bir isimdir. Amerika'da ve İsrael'de "bengür" çağrılıyorlar.

Bu adların aslının, "oz" ve "bengur" olduğunu bir kez daha çıkarıyoruz.

Oz Bengur'u destekleyen aile ise Huda-i ve Murat adlarını taşıyorlar; not ediyorum, "Huda-i" adının "Yehudi" ile özdeş olarak taşındığını da daha önce tartışmıştım. Ama her zaman, her Hudai'nin öyle olmadığını eklemek durumundayım.

Ertegun ise hep böyle bir lobby içindedir.

---

[70] Türkiye Yahudileri taşıyorlar.

✦ ✦ ✦

Support Oz Bengur!

OZ BENGUR
CONGRESS
2006
www.ozbengur.com

Join Ahmet Ertegun Founder and CEO of Atlantic Records
In Support of **Osman "Oz" Bengur**

As **the first Turkish American** to represent us **in the United States Congress**. Hosted by **Mr. and Mrs. Hudai and Mirat Yavalar Saturday, March 25, 2006**

5 to 7 PM in **Washington, D.C.** Your financial contributions to this very important Congressional campaign are critical in **electing the first Turkish American to Congress**. Please contribute at the highest giving level possible to help bring about change in Congress.

Minimum Donation Level: $250
Blue Donation Level: $500
White Donation Level: $1,000
Red Donation Level: $2,100

To **RSVP** or for more information, please call **Tara Brown at (410) 558-0292**

If you cannot attend, but still want to contribute, please do so by sending a check to **The Committee To Elect Oz Bengur, P.O. Box 6853, Towson, MD 21285** or online at www.ozbengur.com

WHO IS OZ BENGUR? Oz (Osman) Bengur was born in Maryland. Both his parents are Turkish. Oz's father was from Samsun and his mother's family is from Izmir.

Oz's son Marine Lt. Noah Bengur, is a Harrier pilot who is currently deployed in Iraq.

✦ ✦ ✦

Oz Bengur'un oğlu Noah, "Nuh" adını taşıyor ve bütün adların Tevrat'ta yeri olduğunu tespit ediyoruz. Anne ve babasının "Turkish" olduğu eklenmektedir.

✦ ✦ ✦

Ben-Gur	Bingür
Ben-Oz	Benöz, Güçlü, Özben
Ben-Sela, Ben-Sıla	Kayalı
Ben-Şem	Sanlı
Ben-Tov	İyi Adam, Güzel
Benyamin, Binyamin	Benyamin
Ben-Zur	Kayalı
Beren	Beren
Berg	Berk , Berki, Berktay, Balkan, Dağ, Dağlı,Gora
Berger	Dağlı, Berger
Bergman, Berkman	Berkman
Beria	Beria
Berna	Berna
Betzalel	Besalel
Bika, Bike	Bige, Vadi
Bilgai, Bilge	Belge, Bilge
Biren, Beren	Biren,[71] Beren
Birkan[72]	Birkan
Bleda	Bleda
Bozer, Botzer	Bozer
Bulbul	Bülbül
Burak	Baruh, Burak

[71] Orgeneral Evren liderliğinde, 12 Eylül 1980 tarihinde iktidarı alan Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri, Amiral Işık Biren, bu soy adını taşıyordu.

[72] judaism'de yeni isimler arasında yer alıyor

Camagie	Kamçı
Canan, Canaan	Canan, Kenan
Cara	Kara
Caraso, Karaso	Karasu
Caratche, Carotzi	Karaca
Cases, Cazes	Kazaz, Kazes, İpekçi
Castelli	Kastelli
Cohen	Kohen, Kahin, Kagan, Kaan, Kan, Kaplan,
Condia, Condia-Behar	Gonca, Gonca-Bahar
Cotton, Kotton	Pamuk
Cyr, Cyrus,[73] Cır, Kır, Koresh,Koreş	Kır, Kıral, Kırca, Kırcan, Koreş, Güreş
Çelebi, Chalabih	Çelebi
Danial, Daniel, Danyal	Danyal
David	Davud
Daryaveş, Darya, Deryaveş	Dara, Derya, Derviş
Davar	Daver, Davar
Defne, Dafne, Dafna	Defne, Dafne
Dem, Dam	Kan[74]
Dem, Dam	İldem, Özdem, Demokan[75]

[73] Koreş'in, Latince yazılışıdır, aslı "Kır" olmakla, İrani'ler, "Hosrov" ve biz "Hüsrev" diyoruz. İrani Şahinşah Cyrus, Yahudiler'in sürgünden dönmesini sağladığı için bu ad içselleştirilmiştir; "Koreş" İbrani söylenişidir ve 1993 "İsrael Darbesi" sırasında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş'in güreş'i, koreş'e en yakın telaffuz olmaktadır.
Bu arada "1993 İsrael Darbesi" için,Y.Küçük, Gizli Tarih, İstanbul, 2006.

[74] Damarlardaki "kan", sözcük ve/veya adın, kohen'den "kagan" yoluyla, ve "kaan" vasıtasıyla türetilen kan'la karıştırılmaması münasiptir. "Eldem / İldem" veya "Ozdem / Özdem" adlarındaki dem'ler "kan" anlamına gelebilirler; ön sözcükler, "tanrı" ve "kudret" demektir. Kuşkusuz, İbrani dilinden söz ediyorum.

[75] Buradaki "okan", ogan'dan geliyor; "alp/ogan" ve "dem/okan" benzer morfolojiye sahip görünüyorlar.

Dervish, Derviş	Derviş, Deriş, Eriş
Dinah	Dina, Hakime
Donat	Donat
Dorman	Dorman
Dunai, Dunay	Duna, Tuna
Dura, Duru,[76] Dru, D'ru	Duru, Dural, Durusoy, Durusu, Refik, Cesur
Duran	Duran

✦ ✦ ✦

Ünlü Bir Yahudi Aile
DURAN

Bazı yanlışlıkları temizlemek durumundayız.

İspanya'dan başlayan asıl Yahudi göçü 1391 yılındadır; en büyük kırım bu tarihte olmuştu ve dağıldılar, her yere gittiler.

Hem 1391 ve hem de 1492 tarihlerinde sadece Türkiye'ye göçtükleri tam bir tahrifattır. Kuzey Afrika'ya gidenler çok olmuştur. Akronim'i ile "Raşbaz" ve açılmış adıyla, Rabbi Şimon ben Zemah da bunlardan birisiydi, 1361 yılında, Palma'da, Majorca, Rabbi Astruc Duran'ın oğlu olarak dünyaya geldi, doktor ve zengin oldu. Ancak 1391 kırımında, bütün servetini bırakarak göçtü ve Cezayir'e yerleşti. Şimon ben Zemah Duran, Cezayir'de daha büyük bir ün kazanmıştı; Judaik Ansiklopedi, “”Simeon left Majorca for Algiers together with his father and family" demektedir. İlaveten, "Jews from other parts of Spain also emigrated to North Africa" kaydını düşmektedir. Kuzey Afrika'ya ve Cezayir'e pek çok Yahudi göçtü ve büyük bir koloni oldular.

Haham Duran, 1444 yılında, Cezayir'de ve yine çok zengin bir Yahudi olarak öldü. Çocukları da, bu arada oğlu "Raşbaş", da haham çıkmıştı; Duran Ailesi, On Sekizinci yüzyılın sonuna kadar, Cezayir Yahudiliği'nin, tartışmasız, "uncontested lay and spritual leaders", dini ve cismani lideri idiler.

Duran'lar, Cezayir'de parladı ve güçlendiler, çoğaldılar ve ortaya bü-

[76] Tevrat'ta, "dura" ve/veya "duru" olarak var. Slav dillerinde, "drug" ve varyantları, "refik" anlamındadır. İlaveten, andrew'ın kısaltılmışı, "drew" da, "dru" veya "duru" söyleniyor; Guggenheimer & Guggenheimer kaydediyor.

yük bir "Duran Ailesi" meydana çıktı; daha sonraki yüzyıllarda, Batı Avrupa ve Amerika güvenli olunca, Cezayir'den yayıldılar. Türkiye'ye gelenler ise, iklim benzerliği ve Arabi konuşulduğu için, daha çok Akdeniz sahillerine yerleştiler.

Antakya ve Mersin'de, Cezayir'den gelen Duran Ailesi'nin uzantılarını bulabiliyoruz. Bunlar, Cezayir üzerinden, İspanya'dan gelenlerdirler.

Duransoy veya Erduran, "Duran" adının varyantları olarak önümüzdedir.

Güzi Duran & Moris Kohen Uykudalar
Hürriyet, 26 Haziran 2006

Defileye geliyor

■ Mankenlik kariyerini [illegible] için iki yıl önce sevgilisi İlker İnanoğlu ile ABD'ye giden Güzide Duran, Cengiz Abazoğlu defilesi için Türkiye'ye geliyor. Ünlü modacıdan gelen teklifi hiç düşünmeden kabul eden Duran, 10 Mayıs'ta Lütfi Kırdar'da yapılacak defile için cuma sabahı İstanbul'da olacak.
■ Sema DENKER

Hürriyet, 29 Nisan 2004

VEFAT

Fatma Güler - Bedrettin Köse'nin kızları,
Fatma - Ali Duran'ın gelinleri,
Mustafa - Fatih Köse'nin kardeşleri,
Alican - Ceylan - Ali Duran'ın ablaları,
Koray - Feray Köse'nin halaları,
Nil - Oktay Duran'ın yengeleri,
İbrahim Okan Duran'ın değerli eşi,
Okan Duran'ın sevgili annesi

GÜLÜMSER DURAN

7 Mayıs 2004 Cuma günü vefat etmiştir. Cenazesi 08.05.2004 (bugün) Ataköy 5.Kısım Camii'nde kılınacak öğle namazından sonra Edirnekapı Şehitliği'nde toprağa verilecektir.

AİLESİ

Okan / Gülümser / Duran
Hürriyet, 8 Mayıs 2004

✦ ✦ ✦

Eber, Ever, İvri	Ever, Everi, Evergen, Evren, Heper, İbrada, İbran, İbrani
Eber	Ebru
Ebiri, Abiri	Çetin, Metin, Sarp, Aziz, Faik, Üstün
Eda, Hedah	Eda
Eden	Eden
Edin, Adin	Edin, Haluk
Edith, Ediz	Ediz, Edith

Ege, Haga, Hagai	Haci, Bayram, Ege
Eşed, Eshed	Çağla, Çağlayan, Çağlar
Efes	Efes
Eifer	Ayfer
Eitan	Ayten, Eytan
Eila	Ayla
El, Eli	Al, El, Eli, Ali, Gök, Varlık
Ela	Ela
Elazar	Mansur, Salman
Elif, Alef	Elif, Number-One, Biricik
Elinoar	Alinur
Eliz, Elez, Aliz	Eliz, Neşe, Sevinç
Ehud	Bir, Biricik, Elif, Vahid, Vahit, Tekin
Ela, Ella	Ela, Ayla
Eli, Eliyahu	Veli, Ali, Bülend, Bülent
Elia	Nabi
Elkan	Alkan
Elkin, İlkin	İlkin
Elmas	Elmas
Elyamani	Yemeni, Yemini
Emek[77]	Vadi, Emek
Emel, Amal	Emel
Emin, Amin	Emin, Güven
Emine, Amina	Emine, Güven
Emr, İmr, İmre	Emral, Emre, İmre, İmer, İmır
Enç, Anç	Enç, Inç, Arınç, Erinç
Ephrat , Efrat	Fırat
Er, Ar	Er, Erdem,Erem,Erim, Eren, Ergen, Erim, Erinç, Arınç

[77] Solcu ailelerde, "emek" adı var; bir de reklam yıldızı Hülya Avşar'ın amcasının torunun adının da "emek" olduğunu tespit ediyoruz. Fakat "vadi" olarak da taşınmaktadır.

Er	Er, Uyanık, Bekçi
Eran	Eran, Eren, Mahir
Erd, erde	Erdal, Arazi, Toprak, Erez, Erder, Erdman
Erdal[78]	Erdal
Eren	Eren
Erden	Erden, Ardan, Cordan, Jordan, Yarden
Erez, Eretz	Erez, Kıray, Toprak, Ülke, El, İl, Medina, Mir, Arzi, Kara
Erez, Eretz	Arzu
Ergil, Argil	Ergil
Erim	Erim
Eron	Eren
Esra, Esdra, Ezra	Esra, Azra, Ezra
Ester	Ester, Ester, Kira,Yıldız, Sitare
Eşkol	Salkım
Etnan	Adnan
Etzel	Atilla, Ezel
Even	Avni, Taş
Ever	Ever, Evren
Ezel	Ezel
Ezra	Azra, Ezra, Esra, Ersu, Yardımcı
Ezra	Özeyir, Üzeyir, Üzehir
Fadlon	Fadıl

---

[78] İbraniler'in bugün taşıdıkları isimler arasındadır.
Dan Shapira, Profesör Marcel Erdal adını teyid ediyor.
Dan Shapira, A Karaim Poem in the Crieaman-Tatar From Mangup: A Source for Jewish-Turkis History, Judean-Turcica III,
Mehmet Tütüncü, ed., Turkish-Jewsih Encounters, Haarlem, 2001. p.85
Kaynağını tam vermek istemediğim bir internet yerinde de, "Erdal Frayman" adından söz edilmektedir. Judaik çalışmalar üzerinde olmakla 13 July 2003 tarihlidir; "Erdal" adının İbraniyet'te kullanıldığı kesinlik kazanmaktadır.

Faiman, Fayman, Feyman	Feyman
Falk, Falco, Falkon	Doğan, Tugan, Çolpan, Balaban, Şahin, Şahbaz
Farid	Ferid, Eşsiz
Farman	Ferman
Faruk	Faruk
Fato, Pato	Fato
Fenig, Fenik	Fenik
Ferial, Feryal, Peril, Berl	Feryal, İnci
Fonargi, Fonarci	Fenerci
Fonaro, Fonar	Fener
Fortuna	Tuna,Servet
Furkan[79]	Tevrat, Toraman
Gabai, Gabay	Gabay
Gabor	Gabor, Jebrail
Gad	Uğur
Gad, Gadi	Savaş, Cenk
Galipoli	Gallipoliti,[80] Golopol, Gelibolu
Gani	Gani
Gazi, Gaazi, Ghazi	Gazi,[81] Elgazi, Soygazi
Ger, Gerş, Gerşt	Ger, Arpaoğlu
Germisi,Germizi[82]	Kırmızı

[79] "Andolsun, biz Musa ile Harun'a, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için o Furkan'ı, (Tevrat'ı) bir ışık ve öğüt olarak verdik."
Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an'ı Kerim Meali, Ankara, 2002, s.325

[80] Judaik onomasticon'da çıkılan yer adı tercih ediliyor, "mardinli" değil "mardin" taşınmaktadır. Ancak bu yazılıştan,"gallipoliti", Romanyotlar'ın, İspanya'dan kendigelen'lerden önce burada yaşayanların bu soyadını taşıdıklarını çıkarabiliyoruz. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Gelibolu'da yaşayan Yahudiler'in yirmi bine yaklaştığı ileri sürülebiliyor.

[81] Gazze'den demektir, "Gazze-i" sözcüğünden geliyor; diğer anlamıyla bir ilgisini kuramıyoruz.

[82] Eşkanazlar, "garmaz" veya "gramazi" diyorlar, Reuben kabilesinin künyesidir; "benim adım kırmızı" demek, ben İsrael'in Reuben kabilesine aidim, anlamındadır.

Gil, Gila, Gili	Neşe, Sevinç, Şen
Gilon	Şenol
Gole, Goleh[83]	Göle, Sürgün, Menkip
Golriz	Gülriz
Gonen	Gönen, Gönenli, Gönensay
Gover	Fatih, Muzaffer
Guckenheimer, Gukman	Gökmen
Gur	Aslan, Gür, Güray, Gürayman, Gürel, Güreli, Gürer, Güreş,Gürün
Gural	Gürel
Gut, Gutmann	Kutman
Guz, Guzman	Güz
Guzi, Guzy, Gozy	Guzi
Haber	Haber, Haberal, Haberer, Haver, Abraham
Habib, Haviv	Habib
Hagar	Agar, Ağar, Hacer, Acar
Hakam	Hikmet, Haham

✦ ✦ ✦

[83] ".. arranged in the early 16 century by the famous R. Mose ben Ya'oqov ha-Goleh (or, Moshe ha Golah, 'The Moses of Exile') from Kiev.."
Dan Shapira, A Karaim Poem in Crimean-Tatar from Mangup: a Source for Jewish-Turkish History- Judeo-Turcica III,
Mehmet Tütüncü, ed., Turkish-Jews Encounters, op.cit. p.89
Fas'ta, Guz veya Goz kasabasından anlamındadır. Guz'dan göçenler bu soyadı alıyorlar.

İlk Kurşun Vakası

İlk Kültür Bakanı	Talat S.Halman
İlk Kadın Büyük Elçi	Filiz Alkor Dinçmen
İlk Kadın Başbakan	Tansu Çiller
İlk Kadın Vali	Lale Ataman
İlk Kadın Emniyet Müdürü	Feriha Sanerk
İlk Kadın Mühendis	Sabiha Gürayman
İlk Dünya Güzeli	Keriman Halis
İlk Avrupa Güzeli	Günseli Başar
İlk Öro-Vizyon Birincisi	Sertap Erener
İlk Trt Genel Müdürü	Adnan Öztrak
İlk Devlet Planlama Müsteşarı	Albay Şinasi Orel
İlk Kurşun-Hasan Tahsin	Osman Nevres

✦ ✦ ✦

Hai, Hay	Hay,[84] Hayim, Vital
Haki, Hagi	Hakkı, Haci
Halkin, Alkin	Alkin
Halper	Alper
Haluka	Haluk
Hamdi[85]	Hamdi
Har, Her	Dağ, Dağcan, Dağlı, Er, Ar, Arman, Erman,
Haran	Aran, Dağlı
Harar[86]	Harar, Dağlı,Yahudi
Harel	Arel

[84] Milli Eğitim eski bakanlarından Hasan Ali Yücel de "Hay" çağrılmaktadır.

[85] Yemeni Yahudiler taşıyorlar, "Bilad al Hamdi" kasabasından çıkıyorlar.

[86] Etiyofya'da Harrar'dan çıkanlar taşıyorlar.

Harjaffe, Har-Noy	Güzel Dağ
Har-Sıla, Har-Sella	Kaya-Dağ
Har-Tal	Şebnem-Dağ
Har-Zion	Zion-Dağ, Siyon
Har-Zvi	Geyik-Dağ
Hatam, Hatem	Hatem, Hatemi
Haya	Hayat, Havva
Hayim, Hayyim	Can,Candan, Caner, Cansen, Cansın, Hayat, Hayati, Hayim, Hayimcan, Vital, Vitali, Vito,
Hazan	Hazan, Hasan, Hazan, Kazan
Halev	Alev, Halev, Halevi
Halkin	Alkin
Hedia	Hediye
Heled	Halid, Dünya
Herzl	Ersel, Erçel ,Arsel
Hiram	Hiram
Hodeş	Ay
Horiya	Horiye, Huriye
Hoter	Hoter, Dal
Hula	Hula, Ula, Ulya, Hülya
Hur	Doğan, Nevzat
Huşa	Duygu
İlan	İlhan, İlan
İmer, İmra,İmre, İmri[87]	Emre, İmre, İmer, İmır, Emrah
İr	Kent, Kentmen, Kenter, Şehir, İrem, İre
İrgun, Ergun	Ergun, Ergün

[87] İmre'yi Macar Yahudileri taşıyorlar ve "İmri", judaik onomasticon'da yeni bir giriştir. Bizde emre'nin çoğalmasını, Yunus Emre'ye değil, bu yeniliğe bağlamakta isabet görüyorum.

İser	Eser
İsmirli	İzmirli, İzmirim
İsrael, İsrail	İzel
İtzak, İshak	İzak, Eizik, İzel, Ayzik, Sikel, Gülen, Güler, Bengül, Besim, Besime, Gülman, Gülmen, Gülsüm, Gülsün, Gülümser, Gülümsün, Hande, Gülüş, Gülse, Gülser, Güllü, Gül
İzzet	İzzet
İyar	İyar, Işık
Jacob	Yaşa, Yasha[88]
Jasmin	Yasmin
Jaffe	Güzel, Naim, Neman, Tov, Yaşar
Jasper, Jaspar	Yeşim
Jonah	Yunus
Jordan, Yarden	Erden, Ürdün
Joşua	Babacan
Julia	Hülya
Yunizman	Yunitz, Yunus
Kahana, Kohen	Kohen, Kagan, Kaan, Kan, Kaplan
Kalav, Kalev	Yiğit, Alp, Kahraman
Kalav, Kalev	Gönül, Kalp
Kanani	Kenani
Kaplan, Kaplanski	Kaplan,[89] Kaan, Kagan, Kohen
Kapsali	Kapsali
Kar	Kar[90]
Kara	Kara, Karaa, Karabat, Karaca, Karacan, Karadağ, Karadağlı,

[88] Rus varyantı'dır.

[89] Bu soyad ile muhafazakar profesör, Mehmet Kaplan, şimdi göçük, var.

[90] Eşkenaz'lar "sepet" olarak biliyorlar, Türk seferad'lar "soğuk" karşılığı kullanıyorlar.

	Karahan, Karakaş, Karakaşlı, Karaköy,Karatay,Karaevli, Karay, Karayalçın,Karayev
Kara	Toprak
Karan	Karan[91]
Kareem, Karim	Kerim, Asil
Karkom	Çiğdem, Safron, Safran
Kastel, Kastelman	Kastelli
Katan	Küçük
Katz	Kazman
Katzav, Katzab	Kasab, Kasap
Kavod, Kavud	Onur, Şeref, Saygı
Kaya, Gaya	Kaya

✦ ✦ ✦

Kaya : Bir Kırımçak Yahudisi

LEV ISAAKOVICH KAYA

It was because of Micheal's academic reputation and personel integrity that the famous Crimean collector, Lec Isaakovich Qaya (or Kaya), a Krımchak Jew, bequeathed to him his enormous collection of Crimean-Jewish sources. Unfortunately, only a small part of Qaya archives and collections is now in his possession.

• • •

Lev İzhak Kaya, Karay Yahudileri, "Gaya" da diyorlar, Kırım judaizminde önemli bir isimdir. Şu anda arşivlerinin sadece bir kısmı eldedir.

Kırımçak Yahudileri bu ada, "Kaya", çok düşkündürler. Lev Izhak Kaya'ya olan bağlılıklarının ötesinde, Sela-ı Çıfıt veya Sela-i Yahudi yaşadıkları yer idi; İbrani "Sela" veya "Sıla", bu anlamdadır; "Kaya" veya "Kale" diyoruz.

İbraniyet'te isimler biseksüel olabiliyor; Cahit Uçuk'un, ki sabetayist olduğunu saklamıyordu, kız kardeşi "Kaya" adını taşıyordu, not etmiştim.

---

[91] Amerika'da ve Türkiye'de rastlanıyor; Kırım ve Rusya göçü olma ihtimali var.

Kayacan veya Kayahan, türevleridir.

Dan Shapira, A Karaim Poem in Criemaen-Tatar from Mangup: A Source for Jewish-Turkish History-Judaeo-Turcica III
Mehmet Tütüncü, ed., Turkish-Jewsih Encounters, Haarlem, 2001.p.79

✦ ✦ ✦

Kazan	Kazan, Hazan, Kazgan
Kazaz	Kazes, Kazez, Kazizade
Kehela, Kahal	Kehela, Kaal, Kal, Şenkal, Erkal, Cem'i (?)
Kemal	Kamal, Kemal, Samuel, Kemaloff, Kemalov
Kenan, Kenaan	Kenan, Canaan, Canan, Cenan, Can
Kerem, Kerim, Karim	Kerem, Kerim
Kerem, Kerim	Ekrem
Key, Keyman	Keyman
Kil, Kill	Kil, Kilman
Kir, Kır	Kır, Kira, Cyrus, Kıral
Kirpichnikov, Kirpiçnik	Kerpiççi
Koc, Kotz	Koç, Baran, Kozer[92]
Kore, Korey	Çağrı, Korel
Koreş	Koreş, Hosrov, Hüsrev, Hur, Hurşit, Kur,Kurus, Kuruç, Güreş,Güneş
Kray, Krayewsky, Kıray	Kıray, Erez, Toprak
Kulin	Kulin, Kuliner, Kulinman
Latife, Latifa	Latife
Lavan	Ak, Çağan, Lavaner, Livaneli
Leila, Lea, Laila, Leyla	Leyla, Layla

---

[92] Koçgil, Koçlar, Koçzade, anlamındadır.

Lev	Gönül,[93] Aslan
Levana	Ak, Çağan, Livane, Ay[94]
Levani, Levany	Akça, Ağça
Levent, Levant	Levent
Liman, Leman	Leman, Liman
Lital	Şebnem
Livni	Ak, Beyaz, Levni
Luria	Arı[95]
Maarav, Marav	Batı, Batıhan, Batu
Maher, Mahir	Mahir, Çalışkan
Mali	Mali
Malka	Ece, Melike, Türkan, Belkis
Mamat	Mamat
Mansur	Mansur
Mar	Bey, Bay, Efendi
Maskil	Münevver, Aydın
Maşiah	Mesih, Mehdi
Maya	Maya
Mayan	Pınar
Mayman	Maymun[96]
Mazal	Uğur
Medina	Medina, Kent, Ülke
Meleh	Melih, Malki, Melik, Malik, Melike, Hakan, Tarkan, Kagan, Kral, Şah, Ece, Han

[93] "İbrani karşılığı, "gönül", Aşkenazi'lerin dili olan Yidiş pareleli ise "aslan" veya "arslan" olmaktadır.

[94] Gök'teki ay.

[95] Guggenheimer & Guggenheimer, op.cit. p.493

[96] Yemen'de "maymun" adı var.

Meraya	Meray
Meşi	İpek
Mina	Mina

✦ ✦ ✦

Bir Yahudi Kızı

MİNA

On February 28, 1865, a child was born to a Polish Jew and the Irish-Jewish daughter of a Yorkshire doctor in the unlikely city of Geneva, Switzerland. Mina was the fourth of seven children born to Michel Gabriel Bergson and Katherine Levison, who were uprooted constantly in their search for a safe and supportive environment for Michel's musical genius.

Michel Bergson descended from a distinguished Jewish family in Warsaw. His grandparents, Berek and Tamar Sonnenberg, built in the Paraga suburb in 1807 and their home was a meeting place for the Hassidim of Poland.

• • •

Mina's brother Henri, holding the important distinction of eldest son in a Jewish familiy, was recognized by Paris's chied Rabbi, Joseph Wertheimer, as a brillant student.

• • •

Mina, İngiltere'de doktor, Polanya asıllı, Paris'te yaşayan, güçlü tradisyonları olan pek muhafazakar bir Yahudi Aile'nin kızı olarak Cenova'da dünyaya geldi. Entelektüel, isyancı ve mistik bir hayata girdi. Mina'nın çizdiği, Annesi'nin portresi buradadır.

• • •

Bizim Mina'yı, Mina Urgan, hatırlatıyor mu, sadece soruyorum.

Bu Mina'nın da hayatının yazıldığı kitabın ikinci adı, "Asiler ve Kadın-Papazlar" olup, mistizme ve kabala'ya yönelen misyoner-türü kadınları ele almaktadır. Etkileyici olduğunu anlıyoruz.

Mary K.Greer, Women of the Golden Dawn–Rebels and Priestesses, Park Street Press, pp-40-41

Yahudi Yazar Mina Bergson,
Yaklaşık 1895

Mina'nın Kaleminden Annesi

✦ ✦ ✦

Mira, Mirai	Miray[97]
Miriam	Meryam
Mişala	Dilek
Mişmar, Meşmar	Onur, Şeref
Mizrah	Doğu
Mizrahi	Doğulu,Şuraki, Şarki
Mokir	Şeref, Onur
Moran	Moran
Mordehay	Menteş
Murad, Marad , Moryat	Murad, Murat
Mordehay	Menteş, Murad
Moşe	Moşe, Moiz, Musa, Sodan ,Suda, Sudan, Suden, Su

[97] Eylülist cunta reisi Orgeneral Evren'in kızlarından birisi bu adı taşımaktadır. Annesi "Sekine" olmakla, Tevrat'ta Şakina yazmaktadır. Evren'in ebr veya evr'den türemesi mümkündür ve "kenan" da "erez israel" ile özdeştir.

Moşe[98]	Resulallah, Yazıcı, Sus
Nadir [99]	Nadir, Yemini
Nahir, Nehir [100]	Nehir
Naim, Naom, Naomi	Nami, Naim, Naime, Hoşcan
Najar, Najara	Nacar
Naiman	Neyman, Neuman
Namer	Namer, Kaplan
Naor	Aydın, Işık, Ner,Nuri
Narkis, Narkiss	Nargis, Nergis, Nergiz
Nasi, Nassi	Nasi, Nas, Naci, Reis, Müşerref
Natan	Hediye
Naum	Naum
Naz, Noaz	Naz, Nazlı, Binnaz,
Nazar	Nazar
Neel	Nili, Nil
Nehira, Nehora	Nehir, Işık
Nesim, Nisim	Nesim, Harika
Netzach, Nesa	Zafer
Netzer, Nezer	Tomurcuk, Dal
Nezah, Neza, Netzhi, Nezhi	Baki, Nezhi
Nili	Nili, Nil, Nilüfer
Nili	Sönmez
Nir, Nirel	Saban, Sabancı
Nisa, Nissa	Nisa, Hayr-u Nisa, Fahrinisa

[98] Guggenheimer & Guggenheimer, op .cit. p.29
Burada, İbrani "sofer" ve İngilizce "scribe" var. Resullah, Sadiye'ye dayanmaktadır.

[99] "..it was only with the rise of a new and remarkable ruler, Nadir Shah, 1736-47, that the Jews of Persia were saved from complete annihilation."
Encyclopedia Judaica, Vol. 13, p.314

[100] İbraniyet'te yeni isimlerden, İbrani ve Arami anlamları farklıdır. Bizdeki yeniliği-ni, judaizm'de yeni isim olmasına bağlamak yerindedir.

Nisan	Nisan
Nitza, Nitzan, Nizan	Tomurcuk
Nivhar, Nivhara	Güzide, Seçkin
Noy, Noya	Oya, Güzel, Noyan
Noymer	Naumoglu
Nur	Nur, Ateş, Kıvılcım, Nurel,Nurer,
Nur-ael	Nurel
Nura	Nur, Nuray, Nure[101], Işık, Işıl, Işılay, Işın, Ziya, Roksan, Rona, Rana, Ruşen
Nurbanu	Nurbanu
Nuri	Nuri
Nuriye	Nuriye
Nursella	Nursel
Oabed, Obed	Ovet, Övet, Öved
Obadia, Obadya	Obadya, Abdalla
Oda	Oda, Şarkı, Türkü
Odem	Yakut
Ofer,Offer, Offre, Offry	Ofer,Gazel
Ogan	Ogan, Okan, Okandan, Oğhan, Demokan
Ogen	Çapa
Omri	Ömür
On	Kudret
Onan	Onan, Unan
Or	Or, Ur, Işık, Işıl, Işılay, Nur, Nuri, Nuriye, Aydın, Gün, Gündüz
Oral	Oral, Orel, Ural, Urel
Orali	Oral

[101] Kürtler taşıyorlar.

Oran	Oran, Orhan, Uran, Aron,Işık
Orfaley, Orfeli, Ourfaly	Urfalı, Oray (?)
Orel	Orel, Kartal
Oren	Ören, Oran, Aron
Or-Şahar	Şafak, Tan
Oulman	Ulman, Ülman
Ovadya	Tanrıkulu, Abdullah
Oz	Öz, Özal, Özel,Ozan, Uzan, Özgen, Özhan, Özkan, Öztürk, Özilhan, Özlü Güç, Kuvvet, Tuana, Tuvana, Uz, Uzel

✦ ✦ ✦

Toplu İsim Oyunları

Armağan	Hızlı hızlı tekrar tekrar söyleyiniz	Arman
Ebru		Hebrew, Ebreu
İlhan		İlan
Kağan		Kan
Kaan		Kan
Oğuz		Oz
Oğuzhan		Ozan
Rauf		Rav

✦ ✦ ✦

Oz	Oğuz
Ozen	Özen
Ozer, Ozar	Özer, Ozar, Yardımcı
Pakerski, Paker, Pekar	Paker, Pekar,Peykar
Pakizagi, Pakzagy	Pakize
Parla, Perla, Perle	İnci, Pelin, Parla

Parizat	Perizat
Peiman	Peyman
Peka, Pekah, Pekaya	Filiz
Peli, Pelya,Peleya, Piliya	Ülker, Süreyya, Pervin, Pelyad
Penina	İnci, Pelin, Parla
Peri	Peri, Perihan
Perin, Perrin	Perin
Perida, Peride	Peride
Pervin	Pervin
Rabi, Rab, Rav , Ravi	Rabiş, Rabia, Rafet,Rebi, Rebii, Refet, Haham
Rabia[102]	Rabia
Rad, Radi	Rado, Radi
Rafael	Rafael, Raff, Pua
Rahim	Rahim
Raif	Raif
Raihan	Rayhan, Reyhan , Reyan, Rihan, Reyyan
Ram	Yüce,Yücel, Yüksel, Rahmi, Bülent
Rami	Rami, Rahmi

[102] Profesör Graetz, bu adı, "Rabia", kaydetmektedir. Kinane ibn Rabi, Hayber Savaşı'nda Yahudiler'in mücadele ruhu idi, "Yahudiler'in Kralı" denmektedir. Nadir'lerdendir.

"The leading spirit of the Chaibarites was the exiled Nadihirites, Kinnah İbn Rabia, a man who possessed indomitable firmness and courage. He was called the King of the Jews and was abetted by Marhab, a giant of Himyarite extraction."

Professor H.Graetz, History of Jews, Vol. III, Philadelphia, 1894, p.83

Bülbülderesi'nde yatan bayanlar arasında, "Rabia" çoktur; Büyük Romancımız Halide Edip Adıvar'ın, asıl adı, Daughter of the Clown olan romanın, Sinekli Bakkal, kahramanı da Rabia'dır.

Eylülist Darbe'nin Başbakanı Amiral Bülent Ulusu'nun Şişli Terakki'li kızı da Rabia adını taşımaktadır.

İbrani onomastique'de adlar biseksüeldir, tekrarlamış oluyorum.

✦ ✦ ✦

Mahcuplar	Cesurlar	Muhtemel Karşılık
Uluğ	Ulu	Ram
Refiğ	Refi	Rafi
Seviğ	Sevi	Tzivi, Sevi
Arığ	Arı	Ari/Arı
Okan	Ogan	Ogan
Ülgen	Ülken	Ulqin
Adalet	Ada	Ada
Nilifer	Nil/Nili	Nili

✦ ✦ ✦

Ramzi, Rimzi	Remzi
Ramzia, Rimzia	Remziye
Raanan, Ranan	Meltem, Renan
Ran, Rana, Ron, Rona	Ran, Roni,Rana, Rona
Rav	Rauf
Raziya, Razi	Gizem, Raziye
Rebeka	Beki, Rebii
Rehana	Rehan, Rehani, Reyhan
Reina, Recina	Reina, Reyna
Rifat	Rifat
Rimiz	Remzi
Rona	Rona, Rana
Rot	Kırmızı, Rubin, Ruben, Adem
Roza	Gül, Rozi
Rudi, Rudy	Kızılbaş
Saadi, Sadi	Sadi, Saadun, Sadun
Saba, Seba	Saban,Saba, Seba, Sabancı
Sabah	Sabah
Saban, Sabban	Saban, Sabuni, Sabuncu

Sabar	Sabri
Sabat,Şebat, Şabtay	Sabatay, Sebatay, Sebat, Sebati
Sadiye, Sadiyah	Sadiye
Sadık, Zadık, Tzadık	Sadık
Safran, Saffron	Çiğdem
Salam	Selam
Sam, Sem	Sam, Cem
Sami	Sami
Samoh	Samuh, Semuh
Samoray	Samuray
Samra	Semra
San	San, Sandal, Sane, Sanel, Sanem (?)
Sandak	Sandak, Sandık
Sander, Sender	Sander, Çandar, İskender, Akelsander
Sar	Sar, Sargın, Sargut, Sarım, Serdar, Sertab, Sercan, Tekin, Tegin
Sara, Sarah	Sarah, Sara, Sare, Zara, Zare[103], Serra
Sarai, Saray	Saray,[104] Seray, Sarah
Sarel	Sarel, Saracık
Saren	Seren
Sarim	Serim
Satchi, Satchy	Saatçi
Sav, Saba, Sava	Sav,
Say, Sei	Al, Say
Sayman, Seyman	Seyman, Saimon
Sefer	Sefer

[103] Son ikisini daha çok Kürtler taşıyorlar.

[104] Daha çok Kırım kökenli Yahudi veya sabatayistlerimiz taşıyorlar.

Saki	Seki
Sela, Selah	Kaya, Selah, Selahi, Selay, Selan, Selen
Sela, Selah	Aslı, Sıla
Selam	Selam, Selem
Selda, Zelda	Selda
Selek, Zelek, Tzelek	Selek
Selim, Salim	Selim, Salim
Selin, Celine, Selena	Selin
Selma	Selma
Sema, Sima	Sema
Semira	Semra
Seref	Şeref
Sertel, Zertel	Sertel
Sevi, Zvi, Zviya	Sevi, Meral, Gazel, Sevigen, Sevin
Seville, Sevilla, Sevilya	Sevil, Sevilen
Seyna	Seynan
Sibel, Sibyl	Sibel
Sil	Sil, Silik, Selik, Silberg
Simla	Simla
Sinai	Sina,Sinay, Senai, Sinan, Bilgili
Sion, Tzion, Zion	Üstündağ, Yücedağ,Üstün
Slai, Slay	Sılay, Kayalı
Sofer	Yazıcı, Yazar
Sol	Soli, Güneş, Hurşit
Soltan, Sultan	Sultan, Sultana
Son, Sohm	Oglu,Son
Sur, Tzur, Zur	Kaya,Sur
Şabat, Sabat	Sebat, Sebati
Şahar	Seher, Tan, Tanla, Tansel, Tansu, Şafak, Tanaltay, Altan

Şahed, Şahıd, Shahed	Çağla
Şahin	Şahin
Şalom	Barış, El, İl, Mir,[105] Selam, Selami, Sulh, Sulhi
Şalomit	Selami, Sulhi, Barışsever
Şamayim, Şemayim	Gök
Şakiba	Şekibe
Şakina	Sekine
Şakman	Sakman
Şamir	Semir
Şamli	Şamlı
Şamşa	Samsa
Şay	Say, Hediye
Şay-el	Sayel, Atiye
Şekel, Şakalim	Şikel, Şekel
Şekine	Sekine
Şemi , Şimi	Şemi, Şima[106], Şöhret, Ün, Ünlü, Ünüvar, Sanlı
Şenli	Şenel
Şereş	Kök, Köklü, Soy, Soylu, Soydan, Soyak
Şerif	Şerif
Şeva, Sheva	Andiçen
Şiknazi	Şinasi
Şimi	Duygu (?)
Şimon	Şemsi
Şinasi	Şinasi
Şir	Şiir,Şir, Şirman, Türkü, Aslan,
Şlome	Süleyman, Salman, Zalman, Salomon, Cemşid, Cem, Cemgil

---

[105] Rusça, bununla birlikte Kürtçe'de de kullanılıyor.

[106] Kürt Yahudileri taşıyorlar.

Şmael, Yişmael	İsmail, Duygu
Şmuel, Şemuel[107]	Şemi, Semi, Sami, Kemal
Şomer	Somer, Somersan, Bek, Bekçi
Şoşan, Şoşanna	Suzan, Suzana, Süzet, Suzi
Şua	Suha, Uğur
Tab, Teva	Doğa
Tachan, Tahan, Taçan	Tacan, Tac
Tal	Talman, Şebnem
Tali	Tali, Şebnem
Talya, Talia, Tal	Şebnem, Talat, Telat
Tamar	Tamara, Tamar
Tammuz, Tamuz	Temmuz
Tan	Tan,Tanz, Tanzer
Tanzer	Tanzer
Taragan	Targan
Tarzi	Tarzi,Terzi,Tirzi
Tavas	Tavas
Tavi	Tavi
Telat	Telat, Talat
Tema	Tema
Teo, Teodor	Teo, Teoman
Terem	Terem, Terim(?)
Teva	Doğa
Tezman	Tezman
Tikva, Tikvah	Umut, Ümit
Timur	Timur, Tamer, Demir, Devla
Tiri	Tiri[108]
Tobi	Tuvi, Tuba

[107] Yusuf Besalel,Yahudilik Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul, 2001, s.237

[108] Türkiye ve Yemen'dde yer adı, "Tire", Tir-i, demektir.

Tomi	İkiz, Tomi
Topel	Topel
Tor	Tör, Tor, Tur
Toral	Turel, Türel
Tov	Edgü
Tovi	Tovi, Tuvi
Tsadik	Sadık
Tubi	Tobi, Tuba, Tov, Tovi
Tulman	Tülmen, Tülümen
Turek, Tureck[109]	Türk, Türkel, Turker, Turok, Turetsky, Turecky, Turkish, Turco
Tuvia, Tuviah	Tuba, Tuvi
Ulman,Ultman	Ülman
Ulya[110]	Hülya, Ulya, Julia
Ur	Alev, Kıvılcım, Urfa
Uz	Uz, Öz, Kudret
Uzal	Uzel, Özal
Uzan, Uzzan	Uzan
Verda, Varda	Verda
Vita, Vital	Can, Hayat, Hayati
Yaamin, Yamin	Mutlu, Maymun
Yafa, Yafe	Yafa, Güzel
Yahalom	Elmas
Yakar	Yakar,Yasin
Yam, Yama, Bat-Yam	Deniz, Derya, Deniz Kızı
Yamin, Yamini	Yemini
Yanetz, Yanez	Yanıç

[109] Osmanlı topraklarından çıkmış anlamındadır, zorunlu olarak "Türk" anlamına gelmemektedir.

[110] İzmir eski Belediye Başkanı Osman Kibar ve Profesör S. Zaim'in eşleri "Ulya" adını taşıyorlardı.

Yasmin, Yasmina, Yasemin	Yasmin, Yasemin
Yaşar	Dürüst
Yaşar	Yaşar
Yaviz, Yavitz, Avitz, Yavetz	Yavuz, Cavit
Yedidya	Ediz, Edit
Yehia, Yihye, Yehyel	Yahya, Can
Yehudi	Yahudi, Memduh, Hudai[111], Berktay, Dağlı[112], Övünç, Civelek, Cıfıt
Yemuel	Gün, Günkut
Yeor, Y'or	Irmak, Nehir
Yeter	Yeter
Yom	Gün
Yom-Tov	Günaydın
Yosef	Jozef, Cosef, Yusuf
Yoşor[113]	Yaşar
Yud	Yehudi
Yulzari, Ulzari	Gulzar, Gülizar
Zakariya	Zekeriya
Zaki	Zeki
Zalman	Zalman, Zalmanson, Salman, Suleyman, Moiz, Abraham
Zangi	Habeş, Zenci
Zander	Sander, Çandar
Zara	Sara, Sarah
Zekarya	Zakar, Zekarya, Zekariya

[111] Kürt Yahudileri taşıyorlar ve buradan Türk sabatayistleri ve yahudilerine geçtiğini tahmin ediyoruz.

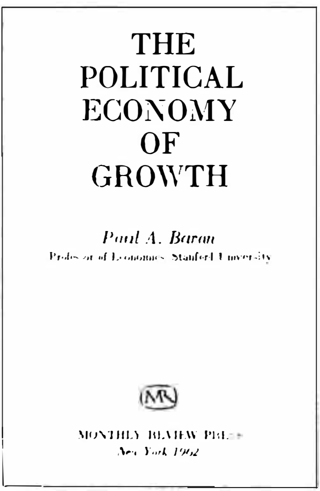
[112] "Berk", yiddiş ve "tay" mogolca'dır, birlikte "dağlı" anlamına geliyor ve Tatar etkisi olan yerlerde, "yahudi" yerine kullanılabilmektedir.

[113] Eşkanazi varyantı'dır.

Zainab	Zeynep
Zer, Tzer, Tzeri	Zer, Zergün, Taçlan
Zia	Zia, Ziya, Ziaal, Ziyaal, Ziyal
Ziff, Zif	Zivi
Zikri	Zikri, Zekariya
Zilla, Tzillah, Ziller[114]	Çiller
Zohar	Zehra, Zöhre, Zühre, Çolpan, Gün, Gündüz
Zubaida, Zubede, Zubeyde[115]	Zübeyde

✦ ✦ ✦

BARAN: KÜRT MÜ, YAHUDİ Mİ?

Baran / Enci / Evren / Bahar / Helin / Esli / Süzer
Hürriyet, 8 Kasım 2005

[114] Selanik'in İtalyan etkisinde yaşamış olanlar, tsadik karakterini, "tz", "ç" olarak okuyorlar, Trotzki değil Troçki'dir. Batılılar, "Zivi" örnektir, "z" telaffuz ediyorlar, biz, hertzel'e, "ertzel" kanalıyla, "erçel" ve tziller'e de "çiller" diyoruz. "Gölgede korunmada" anlamındadır. Ad, "zilla" veya "tzilla", biz "çilla" veya "çille" diyoruz, Tevrat'da da var.
Süleyman Özer Uçuran'ın, evlilik ile kendi soyadını bırakıp çiller'e geçmesini, Tevrat'a bağlayabiliyoruz.

[115] Yemen kökenlidir.

ACI KAYBIMIZ

Çok sevgili annemiz, babmız ve komşumuz

Sema BUDAK

İsmail BUDAK

İsmail ÖNYAY'ı

elim bir trafik kazasında kaybettik.
Cenazeleri 23.05.2006 Salı günü (bugün) Karşıyaka Camii'nde kılınacak öğlen namazını müteakip Karşıyaka Mezarlığına defnedilecektir

Burçak BAL

Baran BUDAK

Baran & Sema & Burçak
Hürriyet, 23 Mayıs 2006

VEFAT

MATİLDA MAZALTO BARTİ...

Baran & Kohen Aileleri
Şay / Say & Aydın
Hürriyet, 10 Nisan 2006

Sabah, 28 Eylül 2004

İlk defile heyecanı

VEFAT

(Hacı) SUAT BARAN'ı

BARAN AİLESİ

✦ ✦ ✦

Baran & İdil & Burak & Berke & Saime
Hürriyet, 6 Nisan 2005

İSLAMİ VE İBRANİ İSİMLER

İki Yahudi Kahramanı Kız

ZEYNEP* & REYHAN

İsim-bilim tarihle iç içedir.

İsim-bilim gelişmeden bir ülkede tarih biliminin ilerleyebileceğini düşünemiyoruz. Ancak burada, onomastique araştırmalarımız için, tarihten yararlanmayı seçiyoruz. Hayber Kalesi Cenk'i sonrasındaki bir episoddan söz etmek durumundayım.

Profesör H. Tanyu güzel bir özet vermiş haldedir. Aktarıyorum.

"Hazreti Muhammed'in Hayber'de kaldığı günlerde ona bir suikast düzenlenmişti. Yahudiler'in ileri gelenlerinden olan, yakınları savaşta ölen Zeynep adındaki Yahudi kadını, Peygamber'i, arkadaşlarıyla birlikte yemeğe davet ederek onu kızartılmış koyun etine zehir katmak suretiy-

le öldürmek istedi. Hazreti Muhammed, ilk lokmada bunu anlamış, yalnız Eshap'tan Bişr lokma yediğinden zehirlenerek ölmüştü. Suçlu kadın suçunu itiraf etti; "babam, amcam, kocam, kardeşim savaşta arka arkaya öldükleri için öç almak maksadıyla bunu yaptım' dedi. Bişr henüz ölmemişti. Bu sebeple Hazreti Muhammed kadını bağışladı. Bişr zehirden ölünce mirasçıları kısas dileğinde bulunduklarından, Yahudi Zeynep idam edildi."

• • •

Profesör H.Graetz de aynı episodu yazmaktadır; ciddi bir Yahudi tarihçisi olarak tanıyoruz. Bazı farklılıklar var; Graetz'ın anlatımında Peygamber Hazretleri'ni Zeynep'gillere davete gittikleri yer almıyor, Safiye ile Zeynep, Hayber'den, Peygamber'e cariye düşüyorlar. Safiye, samimiyetle ve Zeynep ise, öldürmek üzere hoşnut görünüyorlar.

• • •

"Mahomet had brought two pretty Jewish women with him from the war at Chaibar; Safia, the daughter of his inveterate enemy Nadhirite Hujej and Zainab, the sister of Marheb. This courageous woman bethought herself of an artifice, wherby she might avenge the murder of her coreligionists and relatives. She pretented to be friendly towards him, and prepared a repast for him. Mahomet unsuspectingly ate of a poisoned dish which she had set before him and his companions. One of them died from the effects. But Mahomet, who, not having found the dish to his taste, had scarcely tasted it, was saved alive, but suffered for a long time and felt the effects of poison to the hour of his death."

"Questioned as to the reason of her action, Zainab cooly replied, "you have persecuted my people with untold afflictions, I therefore thought that if you were simply a warrior, I could procure rest for them through poison, but if you were really a prophet, God would warn you in time, and you would come to no harm."

Yahudi kızı Zeynep, peygamberliği de denemek istediğini söylüyor; bir savaşçı iseniz, yaptıklarınız karşılığı zehirdir ve eğer gerçek peygamber iseniz, nasıl olsa Allah zamanında uyaracaktır, mesele, yok, soğukkanlı olarak bunları söylüyor. Hemen idam ediliyor ve ayrıca Peygamber Hazretleri, Yahudiler'in elinden yemeği yasaklıyor.

• • •

Müslümanlar bir türlü ve Yahudiler başka türlü biliyorlar; bizde Yahudi asıllılar, bu nedenle, "zeynep" adını çok seviyorlar. Daha doğrusu sevmeye başladılar. Eskiden sadece Müslümanlar ve daha çok köylerde, "zeynep" adını taşıyorlardı. İbraniyet'in tarihlerinden ad çıkarmaya başlaması üzerine, bizde, İbrani asıllılar "zeynep" adına yöneldiler.

Dolayısıyla, Zeynep'e bakarak mutlak İslami veya İbrani diyemiyoruz.

• • •

Reyhan'a gelince, aslı ve Arabi, "Rihan" ve daha doğrusu "Reyan" yazılıyor, Arap isim sözlükleri, Peygamber Hazretleri'nin cariyesi olarak yazıyorlar.Y & N Geoffroy, bu adı, "les concubines du prophete" başlığı altında veriyor.

Burada "femme d'origine juive"**, Yahudi asıllı olduğu açıkça belirtilmektedir. Bu haliyle, "Safiye" misli kabul görüyor ki Yahudi kaynakları bir ayrı hikaye yazıyorlar.

Profesör Graetz, Rihana veya Reyhan'dan, Hendek Savaşı, "War of the Fosse" sonrasında söz etmektedir. Hendek Savaşı'nda da çok esir alınmıştı ve çoğu kadın idi.

• • •

"The women were bartered for weapons and horses. Mahomet wished to retain one of the captives, a beatiful girl, Rihana by name, as his concubine; she, however, proudly rejected his advances."

• • •

Esir kadınlar, at ve silahla trampa yapılabiliyordu; ancak Peygamber Hazretleri güzel Yahudi kızı Reyyan'ı, cariye olarak tutmak istemişti. Reyyan, Peygamber Hazretleri'ni reddetti.

Ne oldu, bilemiyoruz. Çünkü Yahudi tarihi, "onurlar" bu teklif, reddetti, demektedir.

Yahudiler, bu nedenle, Reyan veya Reyyan veya Reyhan adını seviyorlar.

Tabii tarihten isim çıkarmaya başladıktan sonra öğrendiler. Dolayısıyla bizdeki Reyhan'lar pek gençtirler ve yeni yeni şarkı söylüyorlar. Eskileri de var; ancak hem çok eski değiller ve hem de çok nadirler.

---

*Ne tesadüf, eski cumhurbaşkanı ve arı hareketinin kurucusu Halil Turgut Özal'ın kızının adının Zeynep olduğunu hatırlıyoruz. Kardeşi Yusuf Özal'ın oğlunu adı ise İbrahim Reyhan'dır; a-ke-pe'den milletvekilliği yapmaktadır. Somutun zenginliği sayabiliyoruz.

Bu metin-içi eki, aynı adın İbrani İslami'ler tarafından da taşındığını açıklamak için yazıyorum. Rihan, Arabi böyledir, veya Reyhan, İbraniyet'te daha çok kızlar tarafından kullanılıyor. Ancak İbraniyet'te isimlerin biseksüel olduğunu da artık biliyoruz.

Tabii, Peygamber Hazretleri'ni zehirlemeye teşebbüs eden ve bu nedenlerle Yahudi camiada "kahraman" sayılan Zeynep'ten gayri, kuzini Zeynep'i de biliyoruz. Mesele bu değildir; her görülen Zeynep'i "müslüman" sayamayız, mesele budur.

Görünen ile derinde olan aynı değildir. Bilim ise derini görebilmektir. Bunu yapmaya ve göstermeye çalışıyorum.

Öte yandan, başka bir Yahudi kızı Reyhan veya Reyan, Peygamber Hazretleri'ni beğenip cariye olmayı kabul edebilir; kayıtlarda bulamasak da mümkündür. Ancak, Reyan adının, daha çok İbrani asıllılar tarafından taşındığını kabul etmek zorundayız. Çünkü Yahudiler, bir Yahudi kızı "Reyhan" veya "Reyan" ya da Reyyan'ın, ölümü göze alarak, Peygamber Hazretleri'ni reddetmiş olduğuna inanıyorlar. Tarihlerine dönüş görüyoruz, yeni bir keşif oldu ve bizde "Reyhan" adı veya çeşitli varyantları çoğalmaya başladı; demek ki tarihlerini, tarih sayan "Türk-Müslüman" sentezcilerle karşılaşıyoruz.

Bir nokta daha var, bu anlatım, bize, "nadir" adının, pek de kıtlıktan gelmediğini de göstermektedir. Nadir, önemli bir Yahudi adıdır; Nadir'liler, metinde, "nadirid" olarak geçiyor, "karaid" benzeri bir konstrüksiyon karşısındayız, İslam'a karşı mücadele ettiler. Demek ki Yahudi camiasında, asil'dirler ve bu nedenle bu ad, nadir olmayan[116] bir şekilde taşınmaktadır.

Tarihi'dir demek istiyorum. Bunun için bir de Nadir Şah var; İran'a hükümdarlığı zamanında, Yahudileri çok rahatlatmıştır; bu o kadar öyle ki Yahudilik hala en çok İran'da yaşamak istemektedir. Kuşkusuz sadece Nadir Şah'tan kaynaklanmıyor ve ayrıca Nadir Şah bu bapta çok ileri gitmişti ve sonunda düşürüldüğünü ve öldürüldüğünü biliyoruz.

✦ ✦ ✦

---

[116] Kerime Nadir, Nadir Nadi, Asil Nadir, bu adın, "nadir", soyadı olarak da taşındığını gösteriyor. Kuşkusuz burada, "nadir" adını taşıyanlar hakkında bir görüş bildirmiyorum.

Bir Yahudi Üstadı

MEVLANA ŞAHİN ŞİRAZİ

Judaik Ansiklopedi, "Shahin, 14th Century, Judeo-Persian poet from Shiraz" demektedir.* Şiraz'lı, Farsça Şiraz-i veya Şirazi, İranlı-Yahudi şair olarak biliniyor; On Dördüncü yüzyılda bütün Doğu'da tanınıyordu. İbrani karekterlerle Farisi yazıyordu; Şahin'in kitabının Osmanlı Beyliği'nde pek çok evde bulunduğunu tahmin edebiliyoruz.

Kitabı'nın adı, "Sefer Şarh Şahin al ha-Torah" olup, "Tevrat'ın Şerhi Kitabı" anlamındadır. Ol çağda kitaplar asırlarca raflarda kalıyordu; bu nedenle Mevlana Şahin'in, İran'da ve Osmanlı'da pek çok yüzyıl bilindiğinden hiç kuşku duymuyorum.

Bu sözcük, "mevlana", Farisi, üstad veya bilgin anlamındaki "mola", "meula" da yazabiliyoruz, Kırmanci "mele" tabir ediliyor, mim'den sonraki vav karakteridir, ile "na" ekinden meydana geliyor, bu sonuncu, "bizim" eki oluyor; "üstadımız" manasını vermektedir. Çok saygı duyulan bir Yahudi bilginiydi. "Mevlana Şahin", Üstadımız ve daha doğrusu "Ustamız Şahin" demektir.

Şahin, İran şiiri kalıp ve biçimlerini kullanıyordu; ancak yazdığı İsrael tarihi ve kahramanlarıdır. Bir tür Firdevsi'nin Şahname'sine nazire sayabiliriz; bu nedenle Şark'ta çok popülerdir.

Türkiye'de de kripto-Yahudiler, Yahudi Şairi Şahin'in adını yaşatıyorlar. Ad veya soyadı yapıyorlar.

Başka nedenler de var.

• • •

BİR KARAY KAHRAMANI: ŞAHİN-GİRAY

Ekleyebiliyoruz, "...The Crimean Qaraites of the older generation, living in Istanbul or visiting it, could not have failed to recall the reforms of the last Crimean Khan, Şahin-Giray, which had born such a benevolent impact on the Qaraites.."** İsrael'li tarihçi Shapira, Türk milliyetçiliğinin pişdarlarından saydığı Karay Yahudisi Firkowicz'i tanıtırken, İstanbul'daki Karay'ların Kırım Hanı Şahin Geray'ı** çok yüksek tuttuklarını da haber veriyordu. Şahin-Geray Han'a, Karay'lar şükran borcu duyuyorlar.

Bu nedenle Türkiye'deki Karay Yahudileri, "Şahin" ve "Giray" ya da "Geray" adına büyük bağlılık gösteriyorlar. "Şahin" ve "Geray" adını, ad ve soyadı olarak taşıyorlar.

Karay Yahudileri kendilerini pek saklamıyorlar.

Şimdiye kadar saklasalar dahi şimdi daha çok biliniyorlar. Biz de karaism'e sahip çıktıklarını görüyoruz; fakat, hiçbir zaman, her şahin ya da geray'ın kripto yaşadığını asla söylemiyoruz.

---

*Encyclopedia Judaica, Vol.14, p.1256

**Dan Shapira, Avraham Firkowicz in Istanbul 1830-1832- Paving the Way for Turcic Nationalism, Ankara, 2003. p. 40

✦ ✦ ✦

Öyle anlaşılıyor, "cahiliye" gerekmektedir.

Yönetmek için cahilleştirmeye muhtaç oldular.

Hem dinselliğe ihtiyaç duydular ve hem de bilgisizleştirme gerekiyordu; bu nedenle imam-hatip okulları açıldıkça, insanların din ve tarih bilgisinin azalışına da şahit olmaya başladık. Bu kadar değil, komşu ülkeler tarihini inkar ve komşu kavimleri küçümseme ile birlikte cumhuriyetin kuruluşunu da bir "mucize" olarak "bilmeye" başlıyorduk.

Cahiliye Devri'ne en kısa yol, mucizelerden geçmektedir.

Biz geçiyoruz.

Peki neleri bilmememiz gerekiyor, burada sadece İran üzerinde durmak istiyorum. Bir, büyük bir kavim ve büyük bir uygarlık olduğunu unutmakta ısrar ediyoruz. "Unutmak" sözcüğünü bilerek telaffuz ediyorum, Türkler, İç Asya'dan Küçük Asya'ya, İran üzerinden geldiler, ayrıca "transit" geçmediler, uzun on yıllar ve zaman zaman da yüz yıllar yaşadılar, bunun dışında, İran ve Anadolu platoları arasında mekik dokudular. Dolayısıyla buralara gelmeden önce ve çok büyük ölçüde, İrani'lerin asimilasyonuna uğramıştık, o kadar öyle ki Anatolya'da dahi uzun yüz yıllar, Türkçe sanarak İrani konuşuyorduk. Hem Arap zaptından sonraki ve hem de önceki İran'ı bilmek istemiyoruz; şimdi üzerinde yaşadığımız topraklar çok uzun yüz yıllar, Elen-İran ve Bizans-İran savaşlarına sahne olmuştu. O kadar öyle ki, dünya kültürünün zenginlikleri arasında yer alan Grek Trajedileri'nin İran kuşatmalarının ürünü olduklarını hep tekrarlamak zorunda kalıyorum.

İki, Yahudiler, çok sadık bir kavimdir. Bu belki çok acı çekmelerinden ve çok teorik olmalarından kaynaklanıyordır. Bu kavm-i sadık'ın, "sadık" İbrani'de bir addır, yapılan "iyilikleri" hiç unutmadıklarını biliyoruz; sadakatlarını isimlerinde sürdürüyorlar. Üç, İran İmrapatoru Cyrus, şu aşamada Latin adını tercih ediyorum, Asurları yenerek sürgündeki Yahudiler'in eski topraklarına dönmelerine izin verdi; gerçi sürgündeki Yahudiler'in hepsinin Filistin'e dönmediğini ve yine İran hegemomyasındaki bugünkü Anatolya'ya yayıldıklarını biliyoruz. Ama, "Cyrus" adına bağlılık kesindir; Yahudi onomastique'de önemli bir yere sahip olduğunu görüyoruz.

Üç, İraniler, "Hosro" diyorlar ve Yahudiler ise "Koreş" çağırıyorlar. Dört, biz İrani "Hosro" adını "Hüsrev" ve "Koreş" adını ise "Güreş" söylüyoruz; bizde her ikisi de taşınmaktadır. Her ikisinin de taşınmasında bu tarihin ve sadakat baskısının rolü olabaileceğini inkar etmemek durumundayız.[117] Biz başka kavimlere ait sadakat duygularını, bilerek veya bilmeyerek alıyoruz.

Kuşkusuz "güreş" adını bir de "gur-eş" olarak düşünebiliriz. Bu ad, "Gur" tevratik olmakla, bizde "bin-gür" olarak da söylenmektedir; "ben-gur" olabildiğini göstermiş durumdayım.

Burada kalmıyor, tekrar da olsa, "cyrus", Hosro'nun latinize şekli idi, -us ekini her zaman atıyoruz ve "cyr" ise "kır" söylenmektedir. Bu "Kır" adının ise bizde çok verimli ve üretken olduğunu hep biliyoruz, "Kırca", Kırcan, "Kıral" veya Kırbaş, isim repertuarımızda varlar. Kuşkusuz bu isimleri her taşıyanı, İsrael tarihine sadık bir yurttaş olarak göremiyoruz, ama Kır'lı ad veya soy adını kullananların içinde İbrani asıllı olduklarını saklamayanlar olduğunu biliyoruz.

Devam ederken ulaşmış olduğumuz bir sonucu not etmek istiyorum; öyle anlıyoruz, müslümanların çok olduğu topraklarda isim türetme zor olmamaktadır. Bunun en önemli nedeni, müslüman adların önemli bir bölümünün Araplar'dan ve Kuran'dan gelmesidir. Arap'lardan gelmesinin sağladığı kolaylık, Arabi ve İbrani'nin Sami

---

[117] 1993 yılında Profesör Tansu Çiller'in başbakanlık koltuğuna oturtulmasını zamanında "darbe" teşhis etmiştim ve Gizli Tarih'te, "İsrael Darbesi" eklemesini yaptım. Tam bu sırada Genelkurmay Başkanı Orgeneral D.Güreş oldu; "Güreş" varyantı, İbrani Koreş'e en yakın söyleyiştir. Ben her zaman "eta ni sluçayni" eğilimimdeyim.

dillerinden kaynaklanıyor; sözcükler ve adlar birbirne çok yakındırlar. "Halil" ve "Habib", İbrani'de "Haviv" de söyleniyor; iki dilde ve iki kavimde de var. Kuran'ın sağladığı kolaylığa geldiğimizde ise, Kuran ve Tevrat, bazı farklılıklar bir yana, aynı tarihi kabul ediyorlar. O kadar öyle ki, Museviler'de Muhammedi dinini bir versiyon olarak görme eğilimi güçlüdür.

Bu sonucun bir uzantısı var; bu coğrafyada, bir adın müslümanlar tarafından da taşınması, artık her taşıyanın müslüman olduğu sonucunu doğurmamaktadır. Bir kez diasporada yaşayan bir İbrani, mutlak üç ad taşımaktadır ve ha-kadoş adın dışındaki ad, kinuy veya "künye", yerel adlara yaklaşmaktadır; yerel adlar arasında müslüman ve Arap adlar varsa bu işleri kolaylaştırmaktadır.

Tabii bu kolaylığın nisbi olduğunu da eklemem gerekiyor; kolaylık, ancak onomastique gerilikte mümkündür. Onomastique disiplin geliştiği ve öğrenildiği zaman, müslüman-arap adlar yine kullanılabilmekte , fakat, bu kullanışa dayalı bir gizlenme ortadan kalmaktadır. Şimdi bu aşamaya yaklaşmış durumdayız.

Buradan geriye, Yahudi kavmin yüksek sadakat duygusuna dönecek olursak, Selahattin'e ve hatta "Eyyübi" adına da bir bağlılık tespit edebiliyoruz. Selahattin Eyyübi, Kudüs'ü Haçlılar'dan temizleyerek Yahudiler'e ibadet özgürlüğü sağlamıştı; bu nedenle "Selahattin" adına bir eğilimleri var. Kaldı ki bu ad, "Sıla" veya "Selah" adı yerine de geçebiliyor ve müslümanlığı reddeden ve hristiyanlık davetlerini kabul etmeyen Cengiz'e de şükran duyulduğunu anlıyoruz. Cengiz, Rum Selçuklu Devleti'ni yıkarak, Anadolu'yu, İngiltere ve Fransa'dan atılan Yahudiler için de bir açık kapı haline getirmişti. Tarihin büyük bir tahrifatı ile bu kapının İkinci Bayezid tarafından açıldığı yazılıyor ve önemli ölçüde etkili olduğunu saptayabiliyoruz. Bu ad, "Beyazid"[118], bazen Beyaz'a çevrilerek ad veya soyad olarak taşınıyor; şükran ödüyor olabilirler.

Cengiz, Selahattin ve Abayezid, Yavuz adlarının taşınması mahalli-

---

[118] "Selahaddin Beyazid", bir raslantı olabilir; bu adın ve Okan Üniversitesi Rektörü Sadık Kırbaş'ın adlarındaki onomastique zenginliği not etmeden geçemiyorum. Birincisi, ilk Bilderberg'cilerimizdendir ve ikincisi, Milli Savunma Komisyonu başkanlığı da yapmıştı; isim planında çok zengindirler.

dir; Osmanlı ve Türkiye Yahudileri ile sınırlıdır, demek istiyorum. "Timur" ise, pek çok dildeki İbrani isim sözlüklerine girmiş haldedir; nedenleri olmalıdır. Bu konuda kısa bir ek sunuyorum, Timur'un Yahudi kökenli olduğu konusunda bir rivayet var.

Diyasporada isim türetmenin bir yolu, doğrudan çeviridir ve şimdiye kadar pek çok örnek verdiğimi hatırlıyorum. Fakat herhalde en çarpıcı örneklerden birisi, "Tikva" karşılığı olarak "Ümit" adıdır. Bu adın, Türkçe ile bir ilgisi yoktur ve doğrudan doğruya Farisi'den ödünç alınmıştı; Farisi, "men umitvarım", demek, "ümit'im var" anlamındadır. Bizde "ümit" adının tarihi, artık "memleket" ve "türk" sözcüklerini tartışmaya açmayı zorluyor; çok acıklı buluyorum.

✦ ✦ ✦

Sionizm'in Resmi Marşı

HA-TİKVA & HOPE & ÜMİT

Herhalde Ben-Gurion da söylemiş olmalıdır, Balfour Deklarasyonu'nu bir neden değil sonuç saymayı daha isabetli görüyoruz. Şöyle başlayabilirim, İsrael'liler, önce İngiliz İmparatorluğu'na yararlı olabileceğini göstermek zorundaydılar. Bu fikir, Ben-Gurion'a değil Jabotinsky'ye aitti; a) Zion Katır Birliği ile, sembolik düzeyde, b) Nili Casusu Şebekesi'yle çok ciddi ölçüde, bunu, gösterdiler. C) Jewish Legion, Yahudi Birliği ise, biraz daha sonra kuruluyor, Filistin'de Osmanlılar'a karşı savaştı ve Osmanlılar teslim oldular.

Hepsi güzel, ancak Ben-Gurion, İsrael'in kuruluşunda, Tikva Israel'e hepsinden ayrı ve büyük bir önem vermektedir. Bunu her yerde tekrarladığını biliyoruz.

• • •

Osmanlı'da de facto Dışişleri Bakanı olan Nassi unutulmuyor. Ben-Gurion, kısa bir kuruluş tarihi çizerken, Nassi'nin, Filistin'de Yahudi kolonizasyonu başlattığını not ediyor; tarım, "ilk adım" değerindedir. İkinci Selim taht'tadır.

"As early as 1563, Don Josef Nassi led his followers from Spain to Palestine and founded an agricultural colony in Galilee, on the shores of lake Tiberias."

• • •

Ama, İspanyolca ile "Mikvah Israel" ki Alyans İsraelit tarafından kurulmuştu, asıl başlangıç oluyor; 1878 yılında İkinci Hamit hükümdardı. Bunu, İbrani adıyla, "Petah Tikva" izledi; bir köydü, "Ümit Pasajı" demektir. Tevratik bir anlamı ve tarihi var.

" ... the Alliance Israelite Universelle, a foundation of the Jews of France, started the first Jewish agricultural school in the Palestine, Mikveh Yisrael and in 1878 a Jew from the Old City of Jerusalem, Yoel Moshe Salamon, together with the earlier hunyarim halutzim or pioneers, set up the first Jewish. With profond meening, the village was named Petah Tikva, Gateway of Hope."

• • •

Ben-Gurion, Filistin'e göçtüğünde ilk önce bu köyde, Petah Tikva, Ümit Pasajı'nda çalışmaya başladı. Adını, Petah, "Geçiş", Tevrat'tan almaktadır.

• • •

Bu köyün kurulması, şimdi bir şehir büyüklüğünde, Yahudiler arasında sevinç yarattı; o kadar öyle ki, "Tikva", Ümit, siyonizmin resmi marşı olmuştu. 1878 yılında, "Ümit Pasajı" Köyü'nün kurulmasının yarattığı sevinçle, Herz İmber, 1886 yılında, "Tikvatenu" şiirini yazdı ve daha sonra bestesi yapıldı, notalarının, 1896 yılında yayınlandığı kaydedilmektedir; şiirin ve dolayısıyla marşın Türkçe adı Ümidimiz'dir. Bundan sonra marşın her fırsatta söylendiğini biliyoruz.

İngiliz mandası sırasında "Ümidimiz", siyonizmin resmi marşı oldu. Bu, 1920 yıllarındadır. 1920 yıllarından itibaren, çeşitli radyolarda da çalınmaya başladığı tahmin edebiliyoruz.

• • •

Bizde ilk "Ümit" adının, 1920 yıllarında doğanlarda görülmesini normal karşılıyorum. Ümit Haluk Bayülken ve Ümit Yaşar Oğuzcan, ilk ümit'lerimizdendir ve gerçekten de, Ümit Bayülken, 1921 ve Ümit Oğuzcan da 1926 yılında dünyaya gözlerini açmışlar; onomastique açıdan uygun zamanlarda doğduklarını tespit edebiliyoruz.

• • •

İsrael Devleti'nin ilan edildiği mecliste, "Ümit" Marşı hep bir ağızdan söylenmişti. Bu nedenle, 1948 yılından hemen sonra "Ümit" adı üzerine yeni bir dalga olması gerekiyor; bu dalgadan doğanların şimdi altmış yaşına merdiven dayadıklarını hesaplayabiliyoruz.

• • •

Nili Casus Şebekesi üzerine bir kitapta, ki bu şebekenin elemanı kızlardan birisinin adının "Tuba" olduğunu not etmiştim, şu bilgileri okuyabiliyoruz.

"In the meantime the gold was hurriedly sent off to Petach Tikvah, the chief provincial centre since the expulsion of the Jews from Tel Aviv and Jaffa. Petcah Tikvach was all Jewish and normally there was no need there to fear informers, or Turkish Mukhtars or the gendarmerie."

Şebeke'nin bazı elamanlarını yakalayınca, Cemal Paşa, Tel Aviv ve Jaffa'dan pek çok Yahudi'yi sürmüştü. İşte o zaman en emin yerin Petah Tikvach olduğu kaydediliyor; bütün nüfus Yahudi olmakla, Türk muhtar ve jandarmanın bulunmadığı not ediliyor. İşte "Ümit Pasajı" budur.

• • •

Dilimizi Türkçeleştirdiğimiz zamanda, Ümit'i, Umut'a çevirdik. Fakat, Ümit'i tamamen bırakmadık. Ne de olsa siyonizmin marşını "Ümit" olarak öğrenmiştik. Ve Farisi "men umidvarım" diyoruz.

• • •

Siyonist marş, "Tikva" söylendikçe, bizde "Ümit" adları çoğalıyor.

Herhalde bu yüzden, sık sık "Bir Başkadır Benim Memleketim" söylüyoruz.

D. Ben-Gurion, Israel:Yeras of Challenge, London, 1964. p.4

Anita Engle, The Nili Spies, London, 1959. p.211

✦ ✦ ✦

Güzel ancak fazla ileri gitmedik mi? İslami ve Arabi adlar bir kolaylık sağlıyor; ancak kolaylığa kapılmak çok kolaydır, bu nedenle, bozabiliyor. Şöyle de söyleyebiliyorum, başkalarıyla birlikte, bizde iki ad var, "Sebati" ve "Berat" ya da Berati"; ilk bakışta Arabi ve İslami olduğunu düşünebiliriz. Kesinlikle değiller; her ikisinin de Araplar tarafından bilinmediğinden eminiz; sözlüklere giremiyorlar.

Annemarie Schimmel, "Berat" adının yanına "T" işaretini koyuyor ki, bütün İslami dünyada yalnız Türkler'de bulunduğu anlamındadır.

"Türk" sözcüğü artık felsefi ve tarih açıdan daha çok tartışmalı olmakla birlikte bu "T" işareti yerindedir. "Berat", Şabtay Sevi'nin, İbrani ve Rusçada, "Şabtay" çağırıyorlar, öldüğü kentin Osmanlı döneminde adıdır; "Berati", Berat'a nisbet edilmeyi anlatıyor. Tebriz-i veya Şiraz-i misli, Berat ile bir aidiyet kuruluyor. Bu bapta kısa bir ek var.

Doktor Schimmel, Kuzey Afrika'dan söz ederken "while Saturday's children can be Sebti or Sabbati" notu düşüyor ki, İspanya'dan sürgünde asıl göçün Kuzey Afrika'ya olduğunu kaydettiğimi hatrlıyorum.[119] Demek Kuzey Afrika'da Cumartesi doğanlara "Sabati" veya "Sebati" adını koyuyorlar; çok güzel, bu adın, "sebat" etmek fiili ve Arabi ile hiçbir ilgisinin olmadığını tespit ediyoruz.

Ama biz "Şabat" biliyoruz. Şabtay veya Sabetay, Şabat'ta yahut Sabat veya Sebat gününde doğanlara verilmektedir. Tıpkı Sebat-i'de olan –i misli, sonunda nisbet eki var ve böylece "Şabtay" veya Sebatay ile Sebati'nin aynı ad olduğuna ulaşmış oluyoruz.

Ama bilim, Marx'ın pek güzel işaret ettiği üzere, somutun zenginliğinde gelişmektedir. Bunun anlamı hiçbir zaman tekil olana fazla değer yüklemiyoruz. Hep somutta çokluğu arıyoruz.

✦ ✦ ✦

Sebati Ataman	Eski Bakanlardan
Ümit Haluk Bayülken	Eski Bakanlardan
Ümit Yaşar Oğuzcan	Eski şarkı sözü yazarı

✦ ✦ ✦

Bunlarda somutun zenginliklerini bukuyoruz.

Gördüğümüz "ataman", ülken ve "yaşar" sözcükleri İbraniyet'e ve sabetayizme uygundur. "Yaşar", İbrani bir sıfat ve isimdir; tam bu telaffuz ile taşındığını biliyoruz. "Ülgen" veya "Ülken", ekte de değineceğim, "Berat" ile birlikte Sabatay Sevi'nin ömrünü tamamladığı yerin adı oluyor; kutsal sayılıyor. "Ata" ve "man" üzerinde ise çok durmuş

[119] Annemarie Schimmel, Islamic Names, Edinbourgh University Press, 1997, p.22

haldeyim; Peygamber Hazretleri, Abraham'a, "atamız" diyordu; Arabi "cedd" sözcüğü kullanılmaktadır. Diğer taraftan artık "-man" ekini hep biliyoruz.

Son olarak "eren" adına değinmek istiyorum. Bir, Türkler'de "eren" var, hiç kuşku duymuyoruz. İki, İbrani "Eran" adını, ikinci a'yı, "e" söyleyerek "Eren" yapabiliyoruz. Bir de yeni bir usülle "eren" yapıyoruz; "a girl being named for two deceased women, Erica and Ellen, emerges with a brand-new name, Eren", ailede Erica ve Ellen ölmüşse, bunların adlarından birer hece alıp "eren" çıkarıyoruz.[120] Dolayısyla "Eren" analizinde de mutlak bir teşhis yerine çokluğa bakmamız yerindedir; yanılma ihtimalini azaltabiliyoruz.

Bir de "Sinan" var.

Böylece, ekler hariç, bu bölümü tamamlamış oluyorum.

✦ ✦ ✦

Franz Babinger

BİR DÖNME ADI: SİNAN

Cahiliye okyanusunda, isim-bilim'i, onomastique, benim keşfettiğimi sananlar çoktur; hep düzeltiyorum. Benim söylediğim, onomastique verimlere başvurmadan ve mezar taşları okunmadan tarih biliminin gelişemeyeceğidir. Buna artık şunu ekleyebiliyorum; onomastique, Türkiye'de, kasıtlı olarak geri bırakılmıştır. Çünkü onomastique bulgular, mevcut tarih yazımında depremler yaratıyor. Şimdi buradayız ve tespit edebiliyoruz.

Tarih, dil bilmekle mümkündür.

Dil-tarih ve coğrafya gelişmeden onomastique disiplinini geliştiremeyiz. Vice versa, demek durumundayız.

Büyük tarihçi Babinger de onomastique verimlerden yararlanıyor ve isim-bilimi bir analitik imkan olarak kullanmaktadır. Babinger, maruf "Fatih" monoğrafisi dışında, Osmanlı tarih yazıcılığı üzerine bir eser verecek kadar tarihimiz hakkında malumattar idi;* not etmeden geçmiyorum.

• • •

[120] David C. Gross, Jewish First Names, New York, 1999, p.xi

That he was originally a Christian, or in any case a non-Muslim, is adequately proved by the name Sinan, which was then in principle adopted by converts.

• • •

Burada, Profesör Babinger'in anlatımından kesinlikle çıkardığımız sonuç, Sinan'ın bir "dönme", convert olduğudur.** Babinger, Sinan'ın, daha önce Hıristiyan olduğundan emin görünmüyor, "in any case a non-Muslim" demektedir; sadece gayrı müslim olduğu tespit edilebilmektedir.

• • •

Bir, bizde, ihtida edenlerin önceki kavmiyetine, "Ermeni" yakıştırması çok yaygındır. Çok çeşitli nedenleri var; burada açmak durumunda değilim. Şimdilik bu yakıştırmaların çoğunun falsifikasyon olduklarını not etmekle yetiniyorum.

İki, bizde Judeo-Türkik isim yapmada, "-n" veya "–an" ekleri son derece işlek görünüyorlar. İbrani "Noya" adının başındaki "n" karakterini keserek "Oya" yapıyoruz ve sıklıkla taşıyoruz. Ancak sonuna "n" ekliyoruz ve "Noyan" olarak da taşıyoruz. "Noyan", Mongolik izlenimi de veriyor ki, tercih nedeni olmaktadır.

Üç, diasporada isim yaparken, mahalli seslere yaklaştırmak önemli bir usüldür. Altın-Ordu'da "Noyan" veya "Berke" var; bu adları taşıyanların Tatar-köklü olması da ihtimal dahilindedir; ama, İbrani işaretini de çıkarmış durumdayız. Mühim olan işte bu ambigite'dir.

Bizde İbrani "Oz", İbraniyet'ten daha çok kullanılıyor. Oz'dan "Ozan" veya bir varyantı olan Uz'dan "Uzan" görüyoruz. Demek ki "-n" veya "-an" ekinin isim yapmada çok verimli olduğunu bir kez daha tespit edebiliyoruz.

• • •

O halde "Sinan" adının Sina'dan ve "-n" ekiyle türetilmesi de ihtimal dahilindedir. Sina Dağı, İbrani tarihte pek mühim olmakla biliyoruz. Arabi "Sina" deniyor, ancak Suriyeliler "Senay" tabir ediyorlar; İbn Sina'yı biliyoruz. İbraniler "Sinay" diyorlar, Sumerler'in Ay-Tanrısı Sin'den gelme ihtimali var.

Tevrat'ın "Çıkış" kitabına göre Musa, Sina Dağı'na çıkıyor ve Allah, Sina Dağı'na iniyor; önemi buradan geliyor. Sina Dağı'nda Jebel Musa var; tepelerden birisidir, Musa Dağı anlamında olup buraya çıktığı kabul ediliyor. Bizde "Sina" adı da taşınmaktadır.

İbraniyet'te, nadiren isim olarak taşındığını görüyoruz; ancak "Oz" adı da, İbraniler arasında , gizli İbranilerdeki rağbeti görmüyor. Bizde "Oz" her adın başına konmaktadır; diğer taraftan "Sina" az, fakat "Sinan" pek çoktur. "Sina" olarak, İbn-i Sina'yı asilime etmiş haldeyiz ve belki de yetiniyoruz.

Kuşkusuz, şimdi gördüğümüz pek çok "Sinan" adının, çoklukla, Nurhak Dağları'nda öldürülen devrimci Sinan Cemgil'e, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde benim sevgili öğrencim oldu ve Türkiye İşçi Partisi üyesi idi, sevgi ve bağlılığın bir sonucu olabileceğini mütelaa edebiliyoruz; fakat bu durum babası Adnan Cemgil'in İbrani asıllı bir aileden gelmesi ihtimalini ortadan kaldırmamaktadır.

---

*Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, Prof. Dr. Coşkun Üçok çevirisi, Ankara, 1982

**Franz Babinger, Mehmed the Conqueror and His Time, Princeton University Press, 1953-1992. p.295

İKİNCİ BÖLÜM İÇİN BİRİNCİ EK

JUDEO-TÜRKİK İSİM TÜRETME

Cem-Bettina Hakko çifti boşanıyor

Vakko Holding Yürütme Kurulu Başkanı Cem Hakko, 24 yıllık eşi ve üç çocuğunun annesi Bettina Hakko'dan boşanıyor.

Cem Hakko'nun yaklaşık bir yıldır, Musevi Cemaati'nin en güzel kızlarından biri olarak anılan Ronit Gülcan (29) ile aşk yaşadığı ortaya çıkmıştı. Ayrılık haberini doğrulayan Cem Hakko, "Boşanmak üzere mahkemeye başvurdum" dedi.

Hürriyet, 2 Ağustos 2006

VEFAT

Muhterem ve Mehmet Ali Ağcı'nın kızları,
Erdoğan-Havva Esin,
Güner–Ender Dengiz, Murat–Meltem Ağcı'nın ablaları,
Cenk–Alp Dengiz'in teyzeleri,
Gülcan–Caner Esin,
Sim – Gür Ağcı'nın halaları

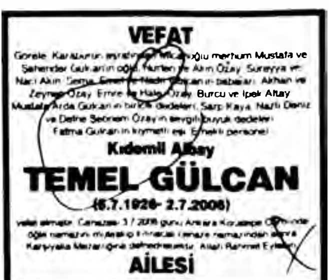
GÜLER ESİN

tutulduğu amansız hastalık sonucu Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 25 Haziran 2006 Pazar günü (bugün) Esentepe Nimet Abla Camii'nde kılınacak öğle namazını müteakip, Büyükdere Çayırbaşı Mezarlığında defnedilecektir.

Allah rahmet eylesin.

AİLESİ

Ronit Gülcan'a Ek: Mehmet Ali & Sim & Gür & Güler
Hürriyet, 25 Haziran 2006

VEFAT

Kıdemli Albay

TEMEL GÜLCAN

(6.7.1926- 2.7.2006)

AİLESİ

Ronit Gülcan'a Ek
Nadir Özay Burcu Gülcan

Tam bu incelemeyi kaleme alacaktım ki Gök'ten "Cem Hakko-Ronit Gülcan Aşkı" iniverdi; onomastique dünya için pek çok sevindiğimi saklayamıyorum. Bu aşk'ta müthiş açıklama gücü var. Vitali Hakko'nun oğlu Cem Hakko'nun İbrani olduğunu biliyoruz, amma, hiçbir bilimsel kuşku kalmaması için tekrarlıyorum. Hürriyet, "sür manşet" tabir edilen, adının da üstüne çıkardığı, bu mühim haberinde Ronit Gülcan'ı, "Musevi Cemaati'nin en güzel kızlarından biri olarak" tanıtmaktadır. Güzelliği ayrı, burada beni ilgilendirmiyor, burada önemli olan Türkiye Yahudileri'nin, "Cem", "Gül" ve "Can" adlarını kullandıklarıdır.

Bu son ikisini, "Gül" ve "Can" ayrı ayrı sevdiklerini biliyorduk ve şimdi "Gülcan" olarak da karşılaşıyoruz."Gülercan" olarak tespit etmiştim, "Gülcan" şeklini ilk kez görüyoruz; anomali görünse de, Gül'ün "İsak" ve Can'ın da "Hayim" karşılığı olduğunu hatırlatırsam, bu "anomali", bu kural dışı hal, ortadan kalkıyor. Bunu yapıyoruz.

Bilim, açıklanamaz görüneni açıklama kabiliyetidir.

✦ ✦ ✦

Judaik isim-kurmada, ha-kodeş isim hariç diğerlerini, diaspora diline çevirmek caizdir.

Yişmael veya İsmail, "Duyar" ve hatta "Duygu" olabilmektedir.

✦ ✦ ✦

Cem Hakko, Vitali Hakko'nun oğludur, biliyoruz.

Burada "Vital" de, "Can" veya "Hayat" karşılığıdır; İtalyan ya da Fransız Yahudiler, "Hayim" yerine, "Vital" taşıyorlar. Vitali Hakko, anılarını kaleme aldığı kitabına, "Hayatım Vakko" adını koymuştu, İtalya'da olsaydı, "Vitali Vakko" diyebilirdi. Doğrusu, bu Türko-Judaik isim oyunları pek çok heyecan vermektedir.

✦ ✦ ✦

Kısaca Vitali Hakko veya "Hayatım Vakko" kitabından bahsedebilir miyim; her sayfası bir ekonomi politik cildi'dir.[121] Sayfa numarası vermiyorum, çünkü bu siyasal iktisat derslerini daha önce ve her fırsatta sunmuştum, çok değer biçiyorum.

Bir, grevlerin çok yükseldiği bir zamandı ve Vakko fabrikasında da grev yapılıyordu. Ancak aynı zamanda Vitali Hakko'nun arkeoloji müzesinde defilesi var. Demirel başbakandır ve Süleyman Demirel'in bir de, Barlas Küntay nam turizm nazırı vardı; İstanbul'dan Ankara'ya döndüğü sırada ve yolda, Nazır Küntay, Başvekil Süleyman Beyefendi'den bir emir alıyordu. Başvekil'den Nazır'a emir şudur: "Dön, Vakko'nun Arkeoloji müzesindeki defilesine git. Fabrikaları grevde, ama onlar defile yapıyorlar, yanlarında olalım." Herhalde bundan daha sınıfsal bir hükümet düşünemeyiz. Hükümetler, Vitali Hakko'nun yanındadırlar.

İki, Vitali Bey, "arada bir uğrarlar, çıkar, küçük bir meyhanede öğlen rakısı içerdik" diyor ve "ama bu defa habersiz gelmişlerdi ve yüzleri sapsarıydı" yollu ekliyordu. Üç kişiydiler, birinin adını veriyorum, Türk Solu'nun "uluları" arasındadır, Hakko'yu hep "Reis" çağırıyordu ve bu Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur, yüzü sapsarıydı. Yüzleri sapsarı, Vitali'yi sardılar ve hemen Vitali Hakko'yu arka kapıdan kaçırdılar, korumaya aldılar. Can'larıdır.

Ölüm tehlikesi vardı ve "Ulu" Solcu Reis, Vitali Hakko'ya siper oluyordu. Koruma altında Hayatım Vakko'ya, otomobilde hem kaçırıyor ve hem de anlatıyordu; İşçiler, Pendik'ten harekete geçmişti, yürüyorlardı; yürüdükçe çoğalıyorlardı , katılım vardı, Jak Kamhi ve Nejat Eczacıbaşı çoktan öldürülmüştü, daha doğrusu, "öldürüldüğünü duyduklarını söylediler." Söyleyen, "Türk" Solu'ndan sapsarı yüzlü "Ulu" Reis Bedri Rahmi Eyüboğlu'ydu; ve "Türk" Solu'ndan Ulu Reis ve arkadaşları, Vitali Hakko'yu, böylece, kurtardılar. Günün adamı oldular.

Üç, grevler yükseliyor ve ölümler artıyor, Vitali bey, adını söylemiyor, ama, bir iç savaş var. Söyledikleri şunlardır: "Eşimle baş başa ver-

---

[121] Vitali Hakko, Hayatım Vakko, İstanbul, 1997.

dik, konuşuyoruz. Bir süre için yurtdışına çıkmak; bu bir çözüm olabilirdi, ama doğrusu kendime yediremiyordum. İşimi gücümü bırakıp yurtdışına gitmek, kaçmaktan başka bir şey değildi. Hayır, işimin başında kalacaktım. Buna, hem diğer iş adamlarına, hem mesai arkadaşlarıma karşı mecburdum." Ama oğlu Cem'i yurt dışına çıkarıyor; Cem Vakko'nun dışarıda eğitimi işte bu nedenle başlıyor. Böylece Cem'i bu günlere hazırladılar.

Dört, "Cuma akşamı, yorgunluktan erken yattım. Sabaha doğru bir telefon. Münasebetsizin biridir diye, açmıyoruz. Ama telefon ısrarlı." Okumayı sürdürüyoruz. Acaba yine Ulu Reis mi, bilemiyorum, ancak mümkündür, Ketty Hakko, uykulu telefona bakıyor ve sevinç ile bağırıyor, "Vitali, ihtilal oldu!". En zenginlerin "ihtilal" haberine en sevindikleri zamandır.

Kurtuluşları başlıyor ve Hayatım Vakko, "yataktan derin bir nefes alarak kalktım" diyor. Kenan Evren, Vitali Hakko'nun imdadına yetişmektedir; derin nefes verdiğini anlıyorum.

Hala derin nefes halindedirler. Orada bırakıyorum.

✦ ✦ ✦

Kaganoff & Kolatch & Guggenheimer

RONIT & RON & RAN

Ronit, İbrani reş, vav, nun, yod, tav, Latin, r, o veya u, n, i veya i greque, t karakterleri ile yazılıyor, a variant form of Ron. see Ron. Ronnit a variant spelling.

Ron, From the Hebrew, meaning "song" or "joy". Ronit is a variant form. Rona, Ronela, Ronella, Ronena, Roni, Ronit, Roniya, and Ronli are variant forms.

Roni, "song".

Ronit, "song".

Ran, İbrani reş ve nun, Latin r ve n karakterleriyle gösteriliyor, H. n.(T), "singing" used as ne H. n.

✦ ✦ ✦

İbrani "şiir" de var, İbrani ş, yod ve reş karakterleriyle yazılıyor, Latinize karşılığı, "sheer" olmakla, "şarkı" demektir. "Ran" de, şarkı söyleme ve şiir okuma anlamını vermektedir; buradan Nazım Hikmet'in, İbrani diline aşina olduğu sonucunu çıkarıyoruz.

Nazım Hikmet Ran'daki "ran" adını, hapishanede "kan" merakına, Türkkan veya "Özkan" misli "kan" sözcüklerine, tepki olarak aldığı yollu açıklamaların ikna edici olmadığını göstermiştim. Bizde, kan'a tepki "man" ile, yeşil'e "meşil" ile yapılıyor; bunu Farisi'den ödünç almıştık. Eski dilimizde "ç" kullanılıyordu, "alım-çalım", ama şimdi kullanmıyoruz.

Şair ile "şiir" ve "ran" birbirine yakındırlar ve birbirini akla getiriyorlar.

İbrani'de Ran'ın ad olarak kullanılması tarihinin yeni olduğu da not ediliyor; burada "yeni" tarihini, geçen yüzyılın yirmili ve otuzlu on yılları itibariyle anlayabiliyoruz. Şair Nazım Hikmet'in "Ran" adına meylettiği tarihlerle tetabuk halindedir.

✦ ✦ ✦

Görüyoruz, İbrani "Ran" yazılışında ünlü kullanmıyoruz, ki "Ron" olarak okuyabiliriz. "Türkü" olmaktadır. Ron'a ve Cem'in yeni maşukaına yaklaşıyoruz. "Ron" veya "Ronit" adlarını, "Türkü" olarak da söyleyebiliriz. Daha romantik olmaktadır.

✦ ✦ ✦

Not edeceğimiz ilk nokta, pek çeşitli olduğudur. Rona'dan başlarsak, ki biz, Türkiye'de, Rona'yı da ad olarak taşıyoruz, Ronit'in bir varyantı olmaktadır, "Ran" ve "Ron" ile on çeşittirler. Saçılmanın, diaspora da diyoruz, doğal bir sonucu sayıyoruz, yerel seslere uydurmak esastır; eklerle yapabiliyorlar. Ama aslı, İbrani "reş" ve "nun, Latinize karakterler ile, /r/ ve /n/ ve hepsi budur.

Ancak, "Aaron" için ise "the Anglicized form of Aharon" deniyor, Aharon'un İngilizce halidir ve biz "Harun" diyoruz. "Haron" dememizde de bir sakınca görünmüyor.

Bu adın serüveni çok şaşırtıcıdır; siyaset bilimci Hannah Arendt'ten, Arend'e ve buradan da Aren'e kadar uzanmaktadır. Demek ki, bir türeme kolunda, önce /t/ ve sonra da /d/ karakterini atabiliyoruz. Arent, Arents, Arensberg ve Arensburg da var.

Haron, Arabize biçimidir, "Harun" veya Latinize yazılışı ile "Haroun" olabilmektedir.

Ama aslı reş ve nun karakterlerinden ibarettir.

Aharon'dan açılımı, Orel'e ve Oren'e, ki "Ören" de oluyor, uzanıyor. Ama ben burada duruyorum.

✦ ✦ ✦

"H" ÜZERİNE & HAR VE HEMRAH

İbrani'de "Har", dağ anlamındadır, "Harel" ki "Har/el" sözcüklerinden oluşmaktadır ve "Allah'ın Dağı" anlamına geliyor. Bu adı biz önce H'yi yutarak, "Arel" yapıyoruz ve sonra "Erel" olarak da söylüyoruz. Öyleyse, "Arel" ve "Erel" adları, Türkçe bir manası var mı, söyleyemiyorum; İbrani, "Allah'ın Dağı" demektir, bunu çıkarmış oluyoruz.

Ödünç aldığımız sözcüklerde, H'yi sessizleştirmek esastır.

Ödünç aldığımız sözcüklerde A'yı /E/ olarak söylemek de esastır.

Bunun dışında Harar'ı "Arar" olarak da taşıyoruz.[122] Ancak bu hali pek seyrek olmakla zamanla daha az taşınmaktadır.

Kudüs'te "Har Tzion" var, İngilizce "Mount Zion" biliniyor. "Har", İbrani "he" ve "reş" karakterleriyle gösteriliyor; yine ünlü kullanılmamaktadır. Sion sözcüğü de buradan geliyor; ancak tek başına "Har" veya "Ar" ya da "Er", Sion'u anlatmaya yetmektedir.

Dağ'ın veya bu son iki sözcük ya da ekin, "Sion" yerine geçmesi, bu nedenledir.

---

[122] 12 Mart darbesi'nin Adalet Bakanı ve en seçkin aydınları, bir hükümet tebliği ile toplayıp hapse atan, İsmail Arar vardı. İbrani asıllı olması pek çok yüksek bir ihtimaldir. Eşi Güher olmakla, Mehmet Ali Ayni ahfadı'dır.

O halde, "Dağlı" sözcüğünün, "İbrani" yerine kullanılabildiği yollu açıklamalarım, bir kez daha doğrulanmaktadır.

Şimdi işaret etmiş olduğum bu ilkeleri, "hemrah" adına uygulayabiliyoruz; bu sözcük, Farisi, "hem", "birlikte" ve "rah" da "yol" karşılığı olup, ikisi birden, "yoldaş" demektir. Baştaki h'yi sessizleştirirsek "emrah" söylüyoruz ve sondakini de yutup A'yı, genel kural gereğince, /E/ söylersek "Emre" adına geliyoruz ki, Yunus Yoldaş'ta yerini bulmaktadır.

Bu sonuca gelmenin kolay olmadığını da not etmek durumundayım; Türkiye'de onomastique disiplinin kurucusu olduğunu da iddia eden Köprülüzade Fuad, Rıza Nur'un kendisi hakkında Arabi ve Farisi'de çok zayıf kaldığı işaretini doğrulayabilecek bir şekilde, "Emre" için "İmre" çözümünü öne sürüyor ve Macaristan'a bağlıyordu. Yanlıştır.

İki noktaya işaret edebiliyorum; birincisi, Macaristan ile Türklük arasında bir bağlantı kurmak isabetlidir, yalnız, bunu fazla abartmak çok sakıncalıdır ve bizi yanlış kapıları zorlamaya götürmektedir. Macaristan'da judaizm çok daha güçlüdür ve güçlü idi; Süleyman'a, Budapeşte'nin anahtarını Yahudiler vermişti. İkincisi, Macaristan'da "Emre" adı değil "İmre" taşınıyor ki, bir Yahudi adı olduğunu biliyoruz.

Yahudiler'in veya İbrani asıllıların "Emre" adını "İmre" yerine kullanmaları ihtimal dahilindedir. Öte yandan, Guggenheimer & Guggenheimer, İmre'nin, Macaristan Yahudileri tarafından taşındığını not ediyor ve Abner veya Avner için künye olduğunu haber veriyor. Daha önce "Avner İrgun" veya "Evner Ergun" vesilesiyle gösterdim, biz A'yı /E/ yaparak Avner'i "Evner" söylüyoruz. Bu arada ve öyleyse, İmre'nin Macar Yahudileri'ne ait bir isim olduğundan şüphemiz kalmamaktadır.

Kolatch ise, bütün yazdıklarımı teyid ederce, "Imre" için, "a variant spelling of Imri" demektedir; öyleyse "Emre", İmre'nin ve " İmre" de, İmri'nin bir varyantıdır, diyoruz. Imri'ye gelince, Tevratik bir addır ve "benim sözüm", ya da "benim anlatımım" anlamındadır. Sözlükler "my utterance" diyorlar.

Konsonlara baktığımızda, mem ve reş karakterlerini buluyoruz. "Emir" veya "Meir" ilk planda aklımıza gelenler arasındadır. Artık türevin türevleri yolunu da açmış durumdayız.

Bu kurallar çok verimli görünüyor; İbrani'da "Halkin" adı var ve H'yi yuttuğumuzda "Alkin" adına ulaşıyoruz. Çocuklukta İbrani okullarla başlayan bir yoldur; böyle bir başlangıçtan sonra, yükselmenin sınırı yoktur, diyebiliyoruz.

TSADİK : ÇEMİŞGEZEK & ERÇEL

Dağ'lar arasında bir de "Har Hertsel" var, ikinci sözcük, he, reş, tsadik ve llamed karakterleriyle gösteriliyor, Latin harflerle, "h", "r", "s" veya "z" veya "c" ya da "tz" veya "ts" yazılıyor; siyonizmin kurucusunun mezarının bulunduğu tepedir. Adını oradan alıyor; "Herzel" ve çok zaman da "Erçel" diyoruz.

Sabetayizm'in kurucusunun adı da bu harf ile başlıyor, ve bu nedenle nasıl söyleneceği bir muammadır. Sevi veya, Cebi veya Zevi telaffuz edildiğini biliyoruz; "Sbi" de çağrılıyor, bu arada, "b" ve "v" mutasyonunu sonraya bırakıyorum, şimdi tsadik karakteriyle sorunumuz var. Zev veya Hirsch da kullanılıyor, biz daha çok "Meral" çağırıyoruz.

Rusça'da da benzer bir karakter olduğunu biliyoruz, "tzar'", bu harfle başlamaktadır; Anglo-American dünyasında nasıl söyleyeceklerini şaşırıyorlar, "czar" veya "car" hatta zar çağıranlar var. Biz "çar" diyoruz, neden öyle diyoruz, sorun budur.

Bir açıklama, Selanik'in İtalyan etkisinde kalan Yahudileri'nin bu karakteri "ç" söyledikleridir, ki makul görünüyor. Çünkü, Trotzkiy'e, ben "Trotskiy" yazıyorum, çok etkilendiğimiz Fransız ve İngilizler'den ayrı olarak "Troçki" diyoruz; sosyalizmi ve Rusya marksistlerini tedris etmeye Selanik'te başladığımız için, bu telaffuzu kapmış olabiliriz. Kaldı ki tsadik karakterinin önüne, bizim eski yazımızdaki üstün'e benzer bir işaret koyduğumuz zaman "ç" sesi çıkarıyoruz. Ancak bu tür işaret ve noktalar artık unutulmuş haldedir. Kaldı ki bir de "Çemişgezek" var.

Bizans İmparatoru Birinci Ionnes Tzimiskes adına kurulmuş bir kent idi, İmparator Ermeni asıllı olup, Fransızlar Jean, İngilizler John ve Rusyalılar İvan diyorlar; biz adıyla değil, tabir uygunsa, soyadı ile ilgiliyiz. Baştaki, "tsadik" diyebiliriz, karakteri, "ç" söylüyoruz; böylece

İmparator şehri "Çemiskes" ile karşılaşıyoruz;[123] daha sonraki eklemelere önem vermemek durumundayız.

O halde "ç" sesini bulmuş olduk. Sionizm'in kurucusunun adına gelince, "h" sesi üzerinde yeteri ölçüde bilgimiz var; "Hindus" ve "Sindus" aynı nehrin adıdır. Değişebiliyor; Hint-Avrupa'da bu "h" ve "s" mutasyonunu çok görüyoruz, İran'da "haft", Fransa'da "septe" ve İngiltere'de "seven" olmaktadır. Ama, bizim ve Farisiler'in "Hint" dediğimize, Fransızlar "Inde" ve İngilizler "India" diyorlar, öyleyse, "h" tamamen düşmektedir. Rusyalılar, h'yi hiç söylemiyorlar ve "haydar" yerine "gaydar" veya "hitler" için "gitler" çağırıyorlar.

Bizde, nefes borusunda bir daralmadır, konuşrken "ahmet" değil, "a'met" veya "mehmet" yerine "me'met" diyoruz. Dolayısıyla, burada da, h'yi yutabiliyoruz, ve böylece "erçel" adına varıyoruz. Demek ki siyonizm'in kurucusunun adını taşımak istersek, "erçel" ağzımıza en uygunudur.

Bunun yanında, "erzel" de olabilir, ama, erçel'e en yakını "ersel" olmaktadır. Bu transformasyonda, sadece h'den kurtulmamız yetmektedir.

Savaşta kazanılan ünvan dışında, gaza'dan geliyor, isim olarak taşıdığımız "gazi", bizim Gazza dediğimiz şehirden gelmektedir. "Gaz-i", Gazza'lı anlamındadır; Osmanlı müziğine pek büyük katkıları olan "el-Gazi" Aile ve soy adı, tamamen bu konstrüksiyona sahiptir. "Soygazi" soyadının da aynı kategoride olduğunu düşünebiliyoruz.

/B/ & /V/ VE ABRAM & EVREN

Artık çok iyi biliyoruz, Sevi'ye "Sebi" de denmesi, /b/ ve /v/ işaretlerinin birbirinin yerine geçmesinden ileri gelmektedir. "Avner" ve "Abner" , ışığın babası anlamındadırlar; Avşar'ı, "Abşar" yazmak da uygundur. Hem "Abram" ve hem de "Avram", yüce baba, anlamını veriyorlar.

---

[123] "Görülüyor ki Çımışgazak/Çemişkezek adı, bu imparatorun, Rum ağzında ve yazımında Tzimiskes biçimine bürünmüş adı ile bağlantılıdır."
Bilge Umar, Türkiye'de Tarihsel Adlar, İstanbul, 1993. s.187

Miray - K. Evren'in kızı
Hürriyet, 13 Mayıs 2006

VEFAT

Merhum başöğretmen Ali GÜRVİT'in eşi,
Merhume Sekine EVREN ve
7. Cumhurbaşkanı Kenan EVREN'in dünürü,
Ayça DİNÇSOY ve sevenlerinin babaannesi,
Aykut ve Arda'nın ninesi

A.Dilâra GÜRVİT

28 Temmuz günü ebediyete intikal etmiştir.
Cenazesi 29 Temmuz günü Hayrabolu Çarşı Camiinde kılınacak öğle namazını mütakip Hayrabolu Şehir Mezarlığında toprağa verilecektir.

Şenay - Erkan GÜRVİT

Sekine / Kenan / Evren / Şenay / Erkan / Gür
Hürriyet, 29 Temmuz 2004

ACI KAYBIMIZ

Merhum Em. Albay A. Necati ve merhume F. Afife Akgündüz'ün oğulları, merhum Deniz Albay Hamit Kavalalıoğlu ve merhume Rezzan Menç'in kardeşleri, Sebihan Akgündüz'ün sevgili eşi, Cumhur Akgündüz'ün babası, Nina'nın kayınpederi, Tesi'in büyük babası, Kenan, Dürin, Süverçe, Benan Korkmazer'lerin amcaları, Naime, Nerin, Özden, Vedat, Burcu, Burçin, Kuran ve Aylin Arasıl'ın enişteleri

SEDAT AKGÜNDÜZ

1 Haziran 2006 Perşembe günü

Sebihan* & Kenan & Süverçe & Benan & Naime
Hürriyet, 4 Haziran 2006

Aynı şekilde, "Ebri" veya "İbri" ile "İvri" aynı sözcük olup, Arabi "İbrani" ve Fransevi "Hebreu" demektir. O halde, buradan hareketle, "İbram" ile "Avram" ve buradan da "Evren" adlarının birbirinin yerine geçtiğini düşünebiliyoruz.

Diğer taraftan, "Kenan" , İbrani değil Arami'dir, "Canaan" Anglize biçimidir, iki "a" sadece a'yı uzatmaya yarıyor, Batılılar, bizim Talat Paşa'yı da "Talaat" yazıyorlar, bizim "eski" yeni dilimizde a'nın üzerindeki şapka'yı hatırlatıyor, "canan" da yazılabiliyor;[124] "Erez İsrael" anlamındadır. "Erez", Arabi "arz" ile aynı sözcük olmakla, "toprak" demektir. "Erez" adının açıklığından çekinenler, "Toprak" diyorlar; "kıray" veya "ülke" de var, ancak "Arzu" adını dahi burada düşünmemiz yerindedir. "Kenan" veya "Erez İsrael", "İsrael Toprağı" demek oluyor; başka bir anlamını bulamıyoruz.

---

* "B" ve "V" birbirinin yerine yazılabiliyorlar.

[124] "canan" adına eğilim, buradan çıkabilmektedir.

Önemli olan iki karakterdir, "br" veya "vr", İbraniyet'e işaret ediyorlar.

NOYA & OYA & NOYAN

İbrani'de "noya" güzel anlamındadır.

Diğer taraftan Türki'de oya'nın bir anlamını bulamıyoruz. Var, ancak, isim için yeterli değil; henüz "dantela" isim olmadı, biliyoruz. İbranileştirme dönemine kadar, Türkçe'deki oya'lar, kız adına layık olmaktan uzaktırlar.

İsim türetmede en temel kural ses benzerliğidir, diyebiliyoruz; baştaki n'yi kesmek veya sona –an ya da –n ekleyerek isim yapabiliyoruz. Ses aynıdır; "noya", oya ve "noyan" ses uyumu içindeler.

Burada, judaik isim türetmede, en önemli iki tekniğe değinmek imkanını elde ediyoruz; birisi, lengistik truncation denilen yöntemdir, sözlük anlamı uçlarını kesme olup burada görüyoruz, noya'nın n'si kesilmektedir. Bu İbraniyet'te sanıldığından çok yaygın bir yol olup her türlü uygulamasına tanıklık ediyoruz. Sarah'ten, "Sara" ve Hannah'tan, "Anna" ilk akla gelen örnekler oluyorlar. Berend'i de "Beren" olarak görebiliyoruz ve bizde de İbrani asıllılar arasında yayılıyor ki, "Beren" adını öyle mütalaa ederken doğru olduğumuzu bir kez daha anlıyoruz.

Aslı, "Nili", biz Türkiye'de ve İbrani asıllılarda "Nil" olarak biliyoruz. "Nilifer" yazıp "Nili" veya "Nil", ya da "Adalet" koyup "Ada" çağrılıyor ki, böylece özel yaşamda İbrani adlara ulaşmış oluyoruz. Hem "Nili" ve hem de "Ada" net İbrani adlarıdırlar.

Aslı "Yehud" ya da "Yehuda" oluyor; Bedrettin İsyanı'nda "Hud" Kemal vardı, halk kesmeyi sevmektedir. Kürt Yahudiler, "Huda" yapıyorlar ve Muhammed'e, Musa'ya ve İsa'ya, –i nisbet ekini yapıştırıyoruz, Muhammed-i, İsa-i ki "İsevi" ve Musa-i ve yine "Musevi" diyoruz ve burada da "Huda-i" olmaktadır. Yehud'a, –i nisbet ekini ilave ettiğimizde "Yehudi" ile karşılaşıyoruz ki, köylülerimiz hala "Yehudi" çağırıyorlar. İbraniler de kendilerine "Yehudi" diyorlar.

Diğer taraftan, Oz'dan, "Ozan" veya Uz'dan "Uzan" ve hatta Si-

na'dan, "Sinan" türevleri var; Noya'dan "Noyan" adına ulaşıyoruz. "Oya" ve "Noyan", Judeo-Türkik isim türetmede çok önemli bir ilkedir; ses itibariyle Türk isimlerine yaklaştırıldığını görüyoruz. Bir tür ses uyumu, diyebiliriz.

Burada şu noktayı eklemek durumundayım; isimlerin ibranileştirilmesi süreci başlamadan önce "oya" veya "noyan" adlarına sahip değildik. Daha doğrusu Türkler'de kız adı olarak "Oya" düşünülmesi imkansızdı ve şimdi Oya'yı Türk adı saymaya başlıyoruz. "Noyan" adında da aynı durumla karşı karşıdayız; hem Aydil ve hem Erk, isim sözlüklerinde, Türk isimleri arasında, "Noyan" adına yer vermiyorlar. Profesör Sümer ise, "Noyan" adının Moğollar'a ait olduğunda kuşku bırakmamaktadır.[125] Demek, isimleri İbranileştirme sürecinde, Moğol isimlerinden ve bu arada Moğolca'dan pek çok yararlanıyoruz.

Deyim uygunsa bir taş ile iki kuş vurulmaktadır; adı koyanlar, bir komünite olarak bunun çok yüksek İbraniyet çağrıştırdığının bilincindeler, demek ki cemaat içinde "Noyan", judaik bir çağrışıma sahiptir. Türkiye'de bir İbrani asıllı, "Sadiye" nam bir kız ile tanışınca, ilk planda İbrani olduğunu düşünebilmektedir; ancak cemaat dışına karşı da, "Noyan" ile "Türk-İslam" Sentezi ve "Sadiye" ile pre-modernite izlenimi verilmektedir. Hoş bir netice olmalıdır; bunu çıkarabiliyorum.

Moğolca'dan yararlanılarak yapılan isimlerden birisi de "Berk-tay" idi, İbrani dağ, "berg" ile, Moğolca -tay, ki –lı karşılığıdır, yan yana gelince, "Dağlı" sözcüğüne ulaşıyoruz. Tabii böyle bir türetmede, failin Moğolca bilmesine gerek yoktur; çünkü danış-tay, veya yargı-tay ve Moğolca olan "kurultay" ile "tay" sesine çoktan alışmış bulunuyoruz. Rosenberg'ler Davası nedeniyle Berg'i öğrenmiştik, o halde "Berg" yerine "Berktay", Judeo-Türkik isim türetme tekniklerine büyük bir uyum sağlamış olmaktadır. "Halil" ekine hemen sonra temas etmek durumundayım.

Moğol tarihinden aldığımız ve Türkiye'de İbrani asıllıların pek çok kullandıkları bir isim de Oktay'dır, "Ogiday" daha doğru söylenişi olmakla "yükseliş" veya yükseğe çıkış, anlamına gelmektedir. "Aliye" öz-

---

[125] Prof. Dr. Faruk Sümer, Türk devletleri tarihinde Şahıs Adları I, İstanbul, 1999. s.98

deşi olarak taşınması ihtimal dahilindedir; emin olamayız, emin olduğumuz tek nokta, "Oktay" adının İbrani asıllılar tarafından sıklıkla taşındığıdır. Şimdi buradayız.

Bu kuralın, adı, judaizm'den alıp Türkiye topraklarına transplantasyonda ses uyumu teoreminin, Türk isim repertuarını önemli ölçüde tahrip ettiğini söyleyebiliyoruz. "Ebru" sözcüğü, bizde sadece Farisi'den ödünç alınan ve karşılığı sadece ve sadece "kaş" olan bir kelimedir, hiçbir annenin kızına "kaş" demesini bekleyemeyiz. Ama ne yazık, bu teorem gereği mecburdurlar. Anneler, cemaat içinde hoşluk, dışına kuşku dağıtıyorlar.

Bizdeki Ebru'ların mutlak çoğunluk denilebilecek bir çoğunluğunun 1967 sonrasında doğmuş olmaları, burada geliştirdiğim düşünceleri teyid edici niteliktedir. İsrael'in, "Altı Gün Savaşı" ile Araplar'ı yenmelerinden sonradır ki, "br" karakterlerine bir hücum başlamıştı, bunu görüyoruz. Eğer Ak'ı budarsak, "Burak" da bu hücum içindedir.

Çünkü hemen yukarıda işaret etmiş bulunuyorum, önemli olan "br" karakterleridir. İbrani "eber" veya "ibri", Fransızca "hebreu", ki Fransızlar, "ebrö" diyorlar ve İngilizler'de "hebrew" olup, h'yi manger edersek, İngilizler tam "ebru" sesini çıkarıyorlar. Bizim yüz yıllardır "cıfıt" dediğimizdir; o halde calque olarak taşınanlar hariç, Ebru'lar bir ilan peşindeler. İsim türetmede ses uyumu teoremi bir ilan ile sonuçlanmaktadır, görüyoruz.

Bilimde en sağlıklı başlangıç sapmalara yoğunlaşmaktır; bu noktaya dikkatimizi en çok Ricardo çekmişti ve Marx'ın da aklımıza kaktığını söyleyebiliriz. O halde bütün denizler isim olmazken, "Ege" hızla çoğalan bir isim ise üzerinde durmak zorundayız. İbrani "Ege" telaffuzu ile, İbrani asıllıların büyük bir keşifle ve artan ölçüde isim yaptıkları "Ege" aynı sestir. İbrani "Hacı" demek olup, biz ses uyumuna bakıyoruz ve herhangi bir anlama itibar etmiyoruz. İş adamı Ege Cansen'in adını Ege Denizi ile ilişkilendirdiğini sanmıyorum; o halde bir cansen'e bir de "ege" fazladır, fazla feminin çalıyor. Ama, ne yazık, bir ses uyumu kuralımız var, budur.

Ama "Halil" adında talihliyiz, hem ses uyumu var ve hem de aynı anlamdadırlar. Bu, a- İbrani ve Arabi'nin aynı dil ailesinden gelmesin-

den b- Araplar ile İbraniler'in hep iç içe yaşamalarından c- Kuran ile Tevrat'ın pek çok yerde birbirini tekrarlamasından ileri geliyor.[126] Bu nedenle, "Halil Allah", her iki dinde, her iki dilde ve her iki kavimde aynı yerdedir. "Allah'ın Dostu" anlamına gelmekle, Abraham veya İbrahim'e işaret ediyor, künyesidir, diyebiliyoruz.

O halde "Halil" adıyla ve buradan hareketle "Ata" ismiyle İbrahim'in anlatılmasını çok doğal karşılıyoruz. Halil Berktay'da "Berktay" ve Halil Turgut Ozal'da "Ozal" , bu anlayışımızı güçlendirmektedir. Halil Bezmen'de, "Bezmen", bu değerlendirmemizi doğrulamaktadır. Bu sonuncu halde Halil, "Halil Allah" diyoruz, Abraham'a künye olmaktadır.

Şimdi iki teoremi yazabilecek noktadayım, birinci teorem daha başka yerlerdeki geliştirmelerimize dayanıyor. Bunu "Savaşlar" çalışmamızda daha da açma umudumu taşıyorum. Bu, birinci, teorem şudur; Bir kimsenin dedesinin son Osmanlı ve/veya kurtuluş savaşlarında şehit olması, onun, şehidin, ahfadının İbrani asıllı olduğu hipotezini nakzetmeyebilir ve doğrulaması ihtimali vardır. Görülüyor, teoremi de probalistik formüle etmek zorundayız.

İki; "halil" veya "merve" ya da "tuba", "burak" yahut "reyhan"[127] adını taşımak İbrani asıllı olma ihtimalini azaltmamaktadır. Arttırabilmektedir.

Ses uyumu teoremini uç noktaya götürdüğümüzde, "yaşar" ve "yeter" ve hatta "şiir" isimlerine geliyoruz; ilk ikisini , "yaşar" ve "yeter"

[126] Osmanlı'da tarihçi Moise Franco'nun yazdıklarını not etmem gerekiyor; Franco'nun bu görüşleri, Yahudi bilim adamları arasında yaygındır.

"En 622, Mahomet vint s'établir a Médine; il y fonda la réligion de l'Islam, dont les principes sont ceux du judaisme adopter aux moeurs arabes."

M.Franco, Essai sur l'Histoire des Israelites de l'Empire Ottoman depuis les Origines Jusqu'a Nos Jours, Paris-New York, 1897-1973, p.4

Peygamber Muhammed'in İslam'ı Medine'de kurduğu ve Musevi dinin ilkelerini Arap mizacına adapte ettiği düşüncesini hep tekrarlıyorlar.

[127] Bütün açıklamalarımda, h'nin ihmal edilebildiğini ve yan yana çift karakterin, "yy" önemsizliğini işaret etmiş bulunuyorum. Bu o kadar öyle ki, Osmani imlada şedde işareti var, amma bunu da göstermeyebiliyoruz. O halde, "reyhan", reyan" veya "reyyan" arasında bir fark göremiyoruz. Başka bir gösteriş ile, "arendt", arend ve "aren" aynıdır; söz etmiştim.

hem Yahudiler'de ve hem de Türkiye'de isim olarak buluyoruz. Diğeri çok seyrektir; üzerinde durmuyorum. Bu ikili, mutlak olarak aynı telaffuza sahiptirler; İbrani'de ilki "dosdoğru" ve ikincisi "bolluk" anlamındadırlar. Diğer taraftan, hem "yaşar" ve hem "yeter" bizde hem İbrani asıllılar ve hem de İbrani asılsızlar tarafından taşınıyorlar; demek ki isim işaretleri her zaman belirleyici değildir.

Şunu söyleyebiliyoruz; bir "merve" veya tuba'nın İbrani asıllı olma ihtimali, bir "yaşar" veya yeter'e göre çok daha fazla yüksektir. O halde, bir sonuca ulaşırken başka faktörlere, özellikle tarihe ve "isimlerin ibranileştirilmesi" sürecindeki konumuna bakmak zorundayız.

Diğer taraftan "Ela" veya "Eda" ya da "Hale", tadati olarak değil temsili niyetle kaydediyorum, eğer bilinmeden sadece özenti ile konmamışsa, mutlak İbraniyet işareti veriyorlar. Buradaki işaret de, tekrar ediyorum, "yaşar" veya "yeter" adına göre çok daha kuvvetlidir. Buradan devam ediyoruz.

OZ & UZ & ÖZ

Bu ses uyumu kuralının bir de tersine işleyişini ele alabiliyoruz.

Hem Arabi, hem İbrani ve bu arada Farisi'den "vav" karakterinin işaret ettiği sesliyi, "o" veya "u" olarak söyleyebiliyoruz. Öyleyse, Behçet Uz ile New York'ta Doktor Mehmet Oz, aynı soyadının sahibidirler; bu nedenle, -an ekiyle, "Ozan" ve "Uzan" aynı addırlar. Hepsi, İbrani, "Oz", kuvvet ya da güç sözcüğünden geliyorlar.

Tabii bizde "Ozan", şair sözcüğü var; ancak bizde "Şair" adı yok; buna rağmen icat edilmiş olabiliyor. Dolayısıyla Ozan'ın , "şair" karşılığı taşınabildiğini de düşünmemiz çok münasiptir. Fakat, İbrani Oz'un bir türevi olduğunu da ihtimal dahilinde görmemiz yerindedir.

Bu ad, "Oz" , İbraniler tarafından taşınıyor, yaşayan ünlü romancıları da var; "kuvvet" anlamındadır. Yalnız bizde bu kadar yaygın bu adın kökünü, o kadar öyle ki "Oz" ve türevlerini böyle yüksek bir frekans ile kullanımı ile, ne diasporada ne de İsrael'de karşılaşıyoruz; bu nedenle, "Oz" ve türevlerinin, nerde ise Türkiye'de İbrani asıllıların bir ismi olduğunu düşünebiliyoruz. Türkiye'de İbrani asıllılar, "Oz" adını asilime etmiş haldedirler.

Bu ada, Oz'a bu düşkünlük de bir normal dışı haldir, normalden deviation dememiz yerindedir. Öte yandan, nerede bir deviation, bir sapma varsa, üzerine eğilmeyi bir ilke saymamız gerektiğini not etmiştim. Buradayız.

Sapmayı "iyi" tarif edersek, aradığımıza çok kolay ulaşıyoruz. Nitekim, Oz'a düşkünlüğün nedenini bulmakta gecikmiyoruz; Sevi, İstanbul'da hapisliğinden sonra, Gelibolu'da bir hapishaneye transfer olmuştu; taraftarları, kısa bir zaman içinde, Ansiklopedia Judaica, "by means of bribes" demektedir, herhalde rüşvetlerle, burasını, çok itibarlı bir dergaha çevirmeyi başardılar. Hep geliyorlar ve ziyaret ediyorlardı, o kadar öyle ki buraya kutsallık yüklü bir ad ile, "Migdal Oz" dediler, "Kudret Kulesi" diyebiliriz.

Sevi'nin kapatıldığı "Migdal Oz", bu şekilde başlı başına, kutsal ve tarihsel bir anlam kazanmış olmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de Oz'a düşkünlüğü, "Özgüç" veya "Özçelik" misli iddialı ad veya soyadlarını, buraya bağlayabiliyoruz. Yerindedir.

Tersine işleyiş ise şudur; biz, Arabi, Farisi veya İbrani'den aldığımız vav'ları, "u" veya" "o" söylerken, zaman zaman da, nokta koyuyoruz. Farisi'den aldığımız, "Buland" sözcüğünü, işaret ettiğim kurallar çerçevesinde, a'yı, e'ye, çok zaman d'yi, t'ye çeviriyor ve u'ya da iki nokta ekliyoruz. Gul'u, "gül" yapıyoruz. İbrani'den aldığımız "Ozer" adını, "yardımcı" demektir, "Özer" ve Oz'u da zaman zaman "Öz" söylüyoruz.

Fakat New York'ta, Öz, tekrar "Oz" oluyor ve Özer'e de kesinlikle "Ozer" diyorlar.

SADIK / SIDDIK & GOLE / GÖLE

Mademki isimlerin ibranileştirilmesinde özel tarih çok önemli bir yer tutuyor; Doktor Yaşar Kutluay'ın önemli kitabından küçük bir aktarma yapmam gerekiyor. Şöyle yazıyordu; "Karai yazarlar Anan için 'Saddık' deyimini kullanmaktadırlar ki bu Arapça Sıddık'ın tam karşılığıdır."[128] Bu küçük not da çok açıklayıcı ve pek çok sorumuza ışık tut-

---

[128] Doç. Dr. Yaşar Kutluay, İslam ve Yahudi mezhepleri, Ankara, 1964-2001. s.262 Doktor Yaşar Kutluay, İlahiyat Fakültesi kurulunca, İbrani ve Yahudilik tahsil etmek üzere İsrael'e gönderilen genç bilim adamları arasında idi. En verimli zamanında, Si-

maktadır. Çünkü, buradan hareketle, "Sadık" veya "Sıddık" adının, ki Işık Üniversitesi Rektörleri'nden Profesör Yarman da bunlar arasındadır, normal-dışı hallerde karşımıza çıkmasını anlamaya başlıyoruz.

Davud ben Anan'ın, karaism'in kurucusu olduğunu biliyoruz. Ancak yeni olarak, bu iki adın da, "Sadık" ve Sıddık'ın, Anan'ın künyesi olduğunu öğreniyoruz. Anan yerine "sadık" veya "Sıddık" da çağrılıyordu. "Sadık" veya aynı anlama gelmek üzere "Sıddık" adına eğilimin, Anan'a olan bağlılıktan, "sadakat" da diyebiliriz, neşet ettiğini düşünebiliyoruz.

Hepsini değil, bir bölümünü izah etmiş oluyoruz. Geriye kalan bölümü ise izahat istememektedir; doğal sayıyoruz.

Diğer yandan İsrael'li araştırmacı Dan Shapira, "A Karaim Poem in Crimean-Tatar from Mangup" adlı incelemesinde, Moşe ben Yaaqov ha-Goleh adında bir hahamdan söz etmektedir, çok itibarlıdır ve "Moşe ha-Goleh" olarak tanınıyor, müthiş bir addır, "Sürgün'ün Musa'sı" demektir. Böylece, "Gole" İbranide "sürgün" karşılığı olmakla, Kırımçak Yahudileri arasında "Gole'nin Moiz'i" adında bir Ulu Yahudi de olduğunu tesbit etmiş oluyoruz.

İbrani asıllılarda tarihe düşkünlük abartılıdır; o kadar öyle ki, gencecik insanlara, "Yezid'in Babası" anlamında "Bayezid" adı da konabiliyor. Selahaddin Eyyübi'nin Kudüs'ü Haçlılar'dan kurtardığı için "Selahaddin" adı alınabiliyor ve buna, Bayezid'in bir kapı açtığına inanılarak "Bayezid" de ekleniyor; "Selahaddin Bayazid" adına ulaşıyoruz. Türkiye'de Bilderberg kapısını açanların başındadır.

Demek ki vav'ı alırken üzerine iki nokta ekleyebiliyoruz ve "Göle" adıyla "buluşuyoruz". Öyleyse Kırımçak'lar arasında "Gole" veya "Göle" soyadına rastlamamız normaldır, başkaca bir açıklamaya gerek yoktur, "diye düşünüyorum."

---

lifke açıklarında, denizin alıp götürdüğünü biliyoruz, cesedi bulunamadı. İbrani asıllı mı, takdire bırakıyorum; ancak yakınları, İsrael'de yetişmesine nazaran İsrael'i rahatsız eden yazılarından dolayı öldürüldüğünü düşünmektedirler.
Doğru mu, bunu da bilemiyorum. Ancak Yaşar Hoca'nın bu şekilde ölümü, pek çok araştırıcıya hala korku salabiliyor, bunu biliyorum.
Bilgili ve dürüst çalışmalarından yararlanmayı sürdürüyoruz.

ŞAY / SAY

İbraniyet'ten doğrudan isim alırken ş'leri "s" yapıyoruz.

Bir bölümü çok doğaldır; İbrani "Şalom" sözcüğünü Arabi "Selam" söylüyoruz. İkisi de "barış" anlamını içeriyor; Araplar "Sulh" ve biz "Barış" diyoruz. Son zamanlarda "Barış" adına gösterdiğimiz bu güçlü eğilim, daha barışçı olmamızdan kaynaklanmıyor; "Şalom" sözcüğünü daha çok seviyor ve daha büyük cüret gösterebiliyoruz. Doğrusu "Barış" adının çoğalmasını savaşçılığın artışı olarak da anlayabiliyoruz.

Şakina, Tevrat'ta olan bir isimdir; Ş'yi S'ye çeviriyoruz. Ancak her zaman işaret ettiğim üzere, a'ları "e" yapma eğilimiz var, ağzımızın önünden ve mümkün olduğu kadar kapatarak, fermé, ses çıkarmaya artık alışmış durumdayız, bu "e" sesidir. Açmak zahmetine katlanmadan, Sakina'nın ya bir ya da iki "a" karakterini "e" söylüyoruz.

Anlamı, Şay'ın, Hediye'dir ve biz "Say" olarak taşıyoruz.

Mehmet Talat'ın adında da bir "Say" var, "Sa-i" yazılıyor. Talat Paşa'nın İbrani asıllı olduğunu, kuşkuya yer bırakmayacak bir şekilde göstermeyi, "Savaşlar" incelemesine bırakıyorum.

Profesör Ferit Saymen ile Profesör Emre Gönensay'ı da, "Say" adları çerçevesinde hatırlamış oluyoruz. Demek ki bazı isimleri de, ağzımıza uydurmanın dışında, hiçbir değişiklik yapmadan, doğrudan doğruya İbrani isimler repertuarından ithal ediyoruz. Bu da ikinci esas yol olarak önümüzdedir.

ŞEMTOV /ADIGÜZEL & MEDİNA / KENT

Ne kadar az biliyoruz; herhalde en az bildiklerimizden birisi de, İslam tarihi'dir. Belki de ve paradoksal görünse de imam-hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri, esasen, bir cahiliye devri'ne dönüş içindir. Bilgisizleştirme imalathaneleri için açıldıklarını düşünebiliyoruz; en çok da islamı ve tarihini bilmemek zorundayız.

Encyclopaedia Judaica, "Medina" için, biz "Medine" diyoruz , ama Medina'dır ve dünyanın her yerinde ve bu arada Türkiye'de Yahudiler, "Medina" olarak taşıyorlar, "was a leading Jewish community in Anci-

ent Arabia" demektedir; bir Yahudi cemeati idi, anlamındadırlar. Bu Ensiklopedi'de 89 maddede "Medine" hakkında bilgi var; "Nadir", Zeynep, "Reyhan" veya "Reyyan" hep orada idiler ve Yahudi olduklarını biliyoruz.

Nadir Gürer & Eşi
Hürriyet, 5 Ağustos 2006

Öyleyse isimlerimizin çoğunu Yahudi Medina'dan çıkarıyoruz ve isimlerimizle Yahudi Medina'yı yaşatıyoruz. Bunlardan birisi de, İbrani, tet, mem, alef, kiz biz "elif" söylüyoruz, karakterleriyle yazılıyor, sözcüğün sonundaki alef'i "a" çıkarıyoruz; Latinize harflerle, t, m, ve a ile yazıyoruz. Encyclopaedia Judaica, "son of Ishmael and locality of Arabia" diyor, demek ki, hem İsmael'in oğlu ve hem de eski Arabistan'da bir yer adı olduğunu da öğreniyoruz.

Yine konson yazmıyoruz, İbrani karakterleri bahusus not ediyorum çünkü telaffuzunda tereddüt etmiyoruz; tet, mem, alef ile yazılan, tamı tamamına, "Tema" olmaktadır, "yaşar" veya "yeter" ya da "ela" veya "eda" misli, hiç aksan olmadan Türkiye'deki telaffuza sahiptir. Böylece, bir zamanların büyük sinema oyuncusu M. Tema'nın, İbrani soyadı taşıdığını da tespit etmiş haldeyiz. Çok başarılı idi ve hatta, bu-

günkü emsallerinden çok önce Hollywood'a gitmekle fethettiğini de hatırlıyorum.

Geliştirdiğim bütün teorileri teyid etmektedir; a- burada da "büyük sinema oyuncusu" diyorum ki büyümesi kaçınılmazdır. Tema'nın zamanında, İstanbul'da sinema sektörü, başta İpekçi'ler olmak üzere, İbrani asıllıların elindeydi. "Tema" adını Tevrat'tan biliyorlardı ve başkaları bir yana, o tarihlere dönüyorum, "Rutkay" adını ve "Kentmen" sözcüğünü de hep bildiler. b- Hollywood'u sadece ve sadece Yahudiler'in kurdukları ise, herkesin bildiği bir sırdır; Hollywood'u elinde tutanlar da, dün "Tema" adını ve bugün "Tevet" sözcüğünü,[129] sinegoglardaki vaazlardan da öğrenmişlerdi, bir başka dildir.

✦ ✦ ✦

Türkler'in Yahudi Masalları

"KAPILARI AÇTIK VE NAZİLERDEN KURTARDIK..."

Her halde "Kayı Masalı" içimize işledi; Kayı'lar gelmişlerdi ve iki tarafı savaş halinde gördüler. Bir taraf yeniliyordu ve Kayı'lar Türk idiler ve hep zayıftan yana ve bağışlayandılar; yenilen tarafın yardımına seyirttiler. Öbür taraf yenildi ve bir de anlaşıldı ki, yenilen taraf Bizans Kuvvetleri'ydi ve "kurtardık". İmparator da bize Söğüt çevresinde yerleşme izni verdi; izni aldık ve sonra imparatorluk kurduk.

Çok hoş, mutlaka "kurtarmak" zorundayız ve mutlaka alicenap, yüksek taraf, rolünü oynayacağız. Osmanlı'nın son zamanlarından beri, her işimizi, Dünya Yahudi Partisi'ne emanet etmiş haldeyiz. "Savaşlar" çalışmamda hepsini göstermeyi umuyorum; 1951 yılında, nato'ya girme işini ve 1958 yılında Amerika'dan yeni bir kredi alma işimizi hep Yahudiler'in çabalarına terk ettik. O kadar öyle ki, Bülent Ecevit başbakan iken, İsrael'i sert bir şekilde eleştirdiğinde, hükümet ortağı mhp'nin sözcüleri karşı çıktılar. "Yahudiler olmazsa, Amerika'da ne yaparız" dediler.

Herhalde bu tek yanlı tabi halimizi gizlemek ihtiyacındayız.

Ben Gurion, "Metres İlişkisi" diyordu, nakletmiş haldeyim.

Beş Yüzüncü Yıl Vakfı, bunun için kuruldu. Üç Türk diplomatının İkinci Dünya Savaşı sırasında, dünyanın üç bucağında Yahudileri, nazi

---

[129] Daha fazla olmadı ise, "bu kumaştan ancak bu çıkar" dediklerini tahmin edebiliriz.

kamplarından kurtardıkları masalını da bunun için uydurduk. İbrani tarihçi S. Shaw icat etti ve biz "resmi tarih" yaptık.

Bu , Yahudi kurtaran üç aslan diplomattan Ülkümen'in, İbrani asıllı olma ihtimaline, daha önce işaret etmiştim. İsrael, şimdi öyle kabul ediyor; geriye kalan ikisinden birisi, en geriye kalan daha sonra mit müsteşarı da olmuştu, "Kent" soyadını taşıyor. Medina'nın Türkçe çevirisi olduğunu düşünebiliyoruz.

Masal mı, kahramanlarını İbrani asıllılardan seçmek de bir teoremdir.

✦ ✦ ✦

Medina'nın eski adı "Yasrib" idi, "Yathrib" de yazılıyor. Biz "Medine" diyoruz, hem bir şehir adıdır ve hem de şehir anlamına geliyor. Farisi "Şahr", biz "Şehir" yapıyoruz, eski bir İran dili olan Sogdcada ise "Kent" çağrılıyor; bu dil de bir dönem biz Türkler'in resmi dili olmuştu, bu nedenle Kent'i, yanlışlıkla, Türkçe kabul ediyoruz. Türkçe, site veya medine'ye, "Balık" diyoruz, İç Asya'da şehir adları "balık" ile yapılıyordu.[130] "Sivilizasyon" ve "Medeniyet" sözcüklerinin kaynağı da buradadır. Biz de buradayız.

Bizde İbrani asıllılar hem "Medina" veya "Medine" ve hem de "Kent" olarak taşıyorlar. Bu ise, Medina'yı "Kent" olarak söylemek, judaizm'den isim türetmede üçüncü önemli yola işaret etmektedir; buna tam çeviri usulü diyoruz. "Kent", bu İbrani adın tam çevirisidir ve "Kent" veya "Kentmen" olarak taşındığını biliyoruz.

Hayim'in tam çevirisi "Can" ve İsak'ınki ise, "Güler" veya "Gülen" olmaktadır. Aslında, Gül'ün pek çok türevini, İsak'la bağlayabiliyoruz; Gül de buraya bağlıdır ve "İsak", İbrani'de, "Güler" anlamındadır. Yişmael ise "Duyar" olmakla , bizde "duyar" olarak da taşındığını tespit edebiliyoruz. "Duygu", çok uzak düşmemektedir.

Bunlar, Tevrat'ta, Sara'nın sözleridir, Rab, Abraham'ın yatağına

---

[130] Kaşgarlı Mahmut'ta yazılıdır, "balık: İslamlıktan çok evvel Türk dilince, sığınak, kal'a, şehir demektir. Uygurca'da dahi böyledir. Uygurların en büyük şehirlerinden birisine 'Beş Balık' denir."
Divan-ı Lugat-it Türk, Cilt I, s.379

Hagar'ı, biz "Ağar" veya "Hacer" diyoruz, göndermesini emredince, "herkes duyar" veya "duyar" diyor ki, İbrani, "Yişmael" sözüdür. Yaşlı Sara'ya Rab, Abraham'ın yatağına girmesini emredince, Sara, herkes "güler" diyor ki, İbrani "isak" ile ifade edilmektedir. Agar'dan doğan "Yişmael" ve Sara'dan olan, "İsak" çağrılıyor; yüklemi olan küçük cümleciklerden isim koyma, bir İbrani ve Tevrat usülüdür. Bizde yoktu, isimlerin ibranileştirilmesinin bir verimi sayabiliriz; ama yine de, çeviri yoluyla alıyoruz ve taşıyoruz. Karay Yahudileri "Gülüş" adını pek sevdiler ve biz bunun İrani olanını, "Hande", tercih ediyoruz. Ama hepsi, İsak'a çıkıyorlar; Gül'ün bolluğuna bakarak Gül'ü de İsak'a bağlayabiliyoruz. İsmi "bağlıyoruz", demek istiyorum.

Bir de "Şem Tov" var, tam karşılığı ve çevirisi "Adı Güzel" olmakla, İbrani asıllılarımız tarafından taşınıyorlar. Bu adın, "Adı Güzel" tam bir çeviri olduğundan kuşku duymuyoruz; güzel bir çeviri dahi diyebiliriz. Ancak "Şem Tov" için bir de "İyi Nam" çevrisi ile karşılaşıyoruz ki, "olmamıştır" demek durumundayız.

İKİNCİ BÖLÜM İÇİN İKİNCİ EK

BERAT / ÜLGEN / ÜLKEN / ÜLSEVER

Bütün Araplar'dan daha Arap ve tüm müslümanlardan daha müslüman olduğumuza mı inanmak zorundayız; çünkü "berat" adını, Arapların taşımadığından eminiz. Arap isimler sözlükleri[131] her iki yazılışında da, "berat" veya "beraat" adlarına yer vermemektedir. Ulaştığımız ilk açıklık budur.

Güzel, fakat, Arap olmayan müslümanlar varlar; dolayısıyla genel olarak müslüman isimler sözlüğüne bakmak durumundayız. Burada "berat" adına rastlıyoruz, ancak "beraat" adına rastlamıyoruz. Ayrıca bu "berat" adı için, "he may be called Berat (T)" kaydı var; her ne koşulda olursa olsun, tüm Araplar bir yana, tüm müslümanlarda "berat" adını sadece ve sadece Türkler taşıyorlar.

Böyle bir durumda, "berat" adıyla, İslam arasında bir bağ kurmak güç olmaktadır.

Şöyle de söyleyebilirim, Türkiye'de "berat" veya derivative'i, "berati" varsa, ve bir calque söz konusu değilse, bir nev-müslim ile karşı karşıyayız demektir.

✦ ✦ ✦

Diğer taraftan, Cercle d'Orient ki "Büyük Klüp" de tabir ediliyor; iki "Akerman" kaydetmektedir. Birisi, Ayşe Şebnem Akerman olmakla 1959 İzmir doğumludur. Ayşe Şebnem'nin babası ise "Süleyman Be-

---

[131] Younes & Nefissa Geoffroy, Le Livre des Prénoms Arabes, Beyrut, 2000
Jana Tamer, Dictionaire Etymologique Les Sources Etonnantes des Noms du Monde Arabe, Paris, 2004

rat" adını taşıyor. Mutlak olmamakla birlikte "şebnem" adını "Talia" çevirisi olarak da okuyabiliyoruz.

İkincisi, Berat Akerman olup, aynı apartmanda oturmalarından baba-kız oldukları sonucuna varabiliyoruz. Süleyman Berat Akerman İstanbul doğumludur. Bu soyadının da İbrani asıllılar tarafından taşındığından hiç kuşku duymuyoruz.

✦ ✦ ✦

Bu Klüp'e gelince, "Büyük Klüp", İbrani asıllıların üye oldukları hep biliniyor. Burada da şüphe yok; amma, üyeleri üzerinde çok basit bir araştırma dahi bunu teyid etmektedir.

✦ ✦ ✦

Berat'a gelince Sabetay Sevi'nin son olarak yaşadığı yerdir; Osmanlı toprakları içinde idi ve son Osmanlı döneminde "Berat Mebusu" vardı. Sabetayistler'in kutsal saymakla isim aldıkları yerler arasındadır.

✦ ✦ ✦

Ulqin/Ulcinj Hakkında İnternetten

[Monday, May 24] Ulqin/Ulcinj [Montenegro], is one of the oldest towns on the Adriatic coast. The old part of Ulqin - The Old Town, was founded in the 5th century B.C. Every single rock in this place seems as if it is able to tell you a story - a story of a 25 centuries long, famous and stormy past. Since its founding, due to its geographic position, Ulqin has been the goal of conquest. But, Ulqin/Ulcinj has also been a place where great minds found their peace and sat to give the world their best works-like Cervantes who chose Ulqin/Ulcinj to write his famous 'Duclinea'; like Sabetaj Cevi/Sabetha Sebi, one of the greatest dissidents of his time and the initiator of the reform of the Talmud (the holy book of the Jews) who in Ulcinj/Ulqin found the safe place to hide from Turks (even today, centuries after his death, there is always a fresh, burning candle at the altar where he used to pray). And exactly this place, The Old Town, has been chosen by the Serbian Army to station their soldiers!

http://jurist.law.pitt.edu/email.htm

✦ ✦ ✦

Asıl adı "Ulqin" olmalıdır; "Ülgen" veya "Ülken" olarak Türkçeleştirliyor. Sabetay Sevi'nin uzun süre yaşadığı yerdir ve sevigen'ler çok önem veriyorlar. İsim ve soyadı alıyorlar.

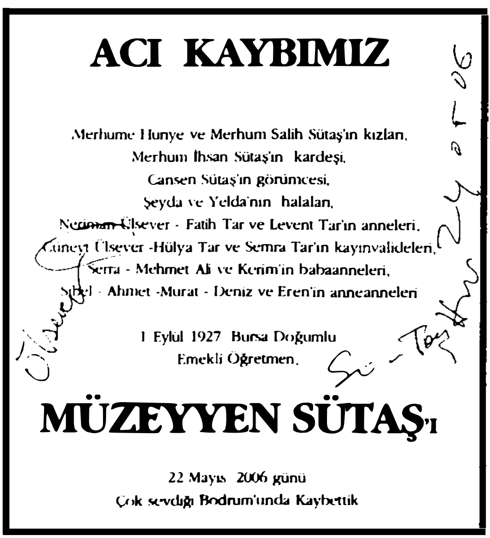
Çok hoş ve yaratıcı türevleri var, "bay" Türkçe'de zengin demektir ve "bayülken" veya "bayülgen" sıklıkla karşımıza çıkıyor. "Ülgen-alp" veya "Ülgen-er" biliyoruz.

Bunlardan, "ülgen" ve "ülken" ayrı olarak "-gen" ve "-ken" ekleri üzerine bir lengüistik ve gramer tartışması yaptım, bu kitapta var. "-lü" olarak da anlayabiliriz, Farisi "-i" nisbet ekini hatırlatıyor. "Berat-i", Berat'lı ve "Ül-gen" de "Ül-lü" olmalıdır; yerini buluyor.

✦ ✦ ✦

Bu takdirde "Ül-sever" açıklanmış olmaktadır.

Bunları ortodoks sabetayist tabir edebiliriz.

ACI KAYBIMIZ

Merhume Hunye ve Merhum Salih Sütaş'ın kızları,
Merhum İhsan Sütaş'ın kardeşi,
Cansen Sütaş'ın görümcesi,
Şeyda ve Yelda'nın halaları,
Neriman Ülsever - Fatih Tar ve Levent Tar'ın anneleri,
Cüneyt Ülsever -Hülya Tar ve Semra Tar'ın kayınvalideleri,
Serra - Mehmet Ali ve Kerim'in babaanneleri,
Sibel - Ahmet -Murat - Deniz ve Eren'in anneanneleri

1 Eylül 1927 Bursa Doğumlu
Emekli Öğretmen,

MÜZEYYEN SÜTAŞ'ı

22 Mayıs 2006 günü
Çok sevdiği Bodrum'unda Kaybettik

Cüneyt Ülsever'den: Serra & Mehmet Ali & Kerim & Su-Taş
Hürriyet, 24 Mayıs 2006

İKİNCİ BÖLÜM İÇİN ÜÇÜNCÜ EK

TİMUR'UN YAHUDİLİĞİ RİVAYETİ

Rivka Gonen

İbrani asıllılar hem "Cengiz" ve hem de "Timur" adını taşıyorlar. İkisi arasında önemli bir fark, "timur" adının pek çok genel Yahudi isim sözlüklerine girmiş olmasıdır. Çeşitli versiyonları var.

Aslında "cengiz" bir özel ad değil ünvandı, "imparator" anlamına gelmektedir. "Deniz" anlamı olduğu ileri sürülüyor, deniz'e kadar uzanmak, büyük devlet ve dolayısıyla imparator olmak anlamındadır.

Cengiz'in, Anadolu-Selçuklu Devleti'ni yıkması, Müslüman ve Hıristiyan olmayı reddetmesi, ayrıca hilafete son vermesi herhalde İbranileri cezbediyordu. Timur da Osmanlı emirliğini perişan etmişti ve belki de tam İspanya'yı terk etme zorunda kaldıkları zamanda, 1391 pogrom'unu izleyen on yıllarda, Emir Bayezid'i esir alarak, İspanya'dan geleceklere sahipsiz bir mülk sağlamıştı. Bu da şükran nedeni olabilir; Yahudiler, şükran hislerini, isim yapıp taşıyarak belli ediyorlar.

✦ ✦ ✦

Timur, Tamer, Demir ve Temren, dördü de aynı sözcüktür. Dördü de "demir" anlamındadır.

✦ ✦ ✦

Berat veya Ulqin misli "Gonen" de bir isim oluyor; İbrani asıllılar, çıktıkları yerleri de isim yapıp üzerlerine koyuyorlar. Biz "Gönen" diyoruz; Rivka Gönen de, kayıp İsrael kabileleri üzerine yazmaktadır. Timur'un Yahudi olduğu konusunda ciddi iddiaları haber vermektedir.

✦ ✦ ✦

"The first to mention a connection between the Tatars and the Israelites was Matthew Paris, an English Benedictine monk of the thirteenth century."

✦ ✦ ✦

"Without elaborating on the subject, Paris stated that the Tatars and Cumans, two Turkish tribes who lived in the Straights of Caucasus, were of the Posterity of Israel whom Alexander the Great had shut within the Caspian Mountains. Tatar-Israel connection was probably widely circulated and accepted at the time."

✦ ✦ ✦

"The remarks that the Tatars considered themselves of the Ten Tribes and that Tamarlin, grandson of Gingis Khan, believed he was of the tribe of Dan, are particularly intriguing..."

✦ ✦ ✦

"We have no way of knowing how and why Tamarlin came to regard himself of the tribe of Dan, if indeed he did so."

✦ ✦ ✦

Ne kadar ciddiye almak gerekiyor; Rivka Gonen'in dahi çok ciddiye almadığını görüyoruz. Net olan şudur, Kafkasya ve Hazer bölgesinde, Filistin ile bağları kopmuş ve İbrani dilindeki gelişmelerden hiç haberi olmayan Yahudi cemaatlarının bulunduğudur. Bu işaretleri, çok eski zamanlardan beri bu bölgede oldukları şeklinde anlıyoruz. Buna ilaveten Timur'un Yahudi kökeninden kuşkulandığı yollu bir rivayetin olduğudur. Sadece rivayet olup kayıtlarına rastlamıyoruz.

Şimdilik bu kadarı yetmektedir.

Rivka Gonen, The Quest for the Ten Lost Tribes of Israel, NJ, 2002. pp. 57-61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSİMLERİYLE YAHUDİLERİMİZ

İki soruyu yan yana formüle etmemizin zamanıdır; yalanı mı çok seviyoruz, yoksa cehaleti mi, "iki" dense de, herhalde tek sorudur. Cehalet ile yalana düşkünlüğün içiçe olduklarını ve birbirini tahrik ettiklerini kavramamız çok zor olmamalıdır; birisi varsa diğeri de var. Doğru, dilsiz cahil'i düşünebiliriz, ancak dilsiz oldukları için fark etmiyoruz. Cahil, yalancıdır.

Bizim tarihimiz ise yalancıların elindedir.

Cahil ve yalancı tarihçilerimizin ne kadarı İberik yarımadası'ndan geldiler; bunu kestirmemiz zor görünüyor. Bu nedenle "kestirme" bir cevap vermek istemiyorum.

Peki bir tarih yazımının hem cehalet ve hem de yalan üzerinde durabilmesi için en çok gerekli "fiil" nedir; bu soruya çok kestirme bir cevabımız var. Yalan üzerine bir tarih yazabilmek için, tarih yazıcısının en çok "saklama" fiilini işlemesi yerindedir. Tarihçiler, sürekli saklamazlarsa, karanlığı sürdürmek imkansız oluyor, çünkü tarih maddecidir ve madde ise hep çıkma eğilimindedir; bunu, kolaylıkla kabul edebiliyoruz.

Büyük tarihçi Gibbon'un, egemenlerin kölesi tabir ettiği tarihçilerimiz, hep saklamaya ve hep örtmeye mahkumdurlar. Mahkumsalar, köle'dirler.

Neleri saklamıyoruz ki, hep örtüyorlar; geliş tarihleri ayrı, biz İs-

panya ve Portekiz'den, bizim topraklara gelenlere üç isim veriyoruz, daha doğrusu üç isim verilmiş görünüyor. İlk ikisi "sürgün" ve sürgünlü'dür; halk Türkçemizde, -lü, -lu, -lı veya –lı eklerini çok kullanıyoruz.[132] Hala yer adlarımız arasında "Ahmetli" veya "Ömerli" var; bunlar varsa bu adların Türkmen halkımız tarafından verildiğini tahmin edebiyoruz. Çünkü "menfi" veya "mengup" demiyorlar; bunlar, yabancı sözcüklerdir; daha sonraları kullanmaya başladığımızı biliyoruz; daha "entelektüel" imaları var.

Göç tarihleri ayrı, Akdeniz'in Batısı'ndan ülkemize gelenlere verilen ve buna mukabil her türlü tarih yazıcısının, bir yasak malzeme misli, sakladığı sözcük ise kendigelen'dir; biz Türkçe'de, İspanya'dan Türkiye'ye iltica eden Yahudilere "kendigelen" diyorduk. Türkmen halk Türkçesi olma ihtimali yüksek görünüyor ve bu söyleyişin, İkinci Bayezid ve oğlu Selim'den önce kullanılmaya başladığını düşünebiliriz. Ancak emin olmamız için ayrıntılı araştırmalara ihtiyaç var ve şimdi bunlardan uzağız.[133] Fakat çok doğrudan ve özü veren bir söyleyiş olup daha sonraki dönemlerde bu kadar mükemmel olanlarına rastlamıyoruz. "Kendigelen", temiz ve doğru bir halk adlandırmasıdır ve şimdi yazılan tarihleri yalanlamaktadır.

Bunlar için, İspanya Yahudileri demek istiyorum, en uygun sözcüğün, "kendigelen" olduğundan kuşku duyamayız; bir sınır ya da gümrük kapısı mı vardı da, açıldı, "kendigelen" dışında her türlü tarih yazımı saçma ve örtme'dir. İbn Battuta, mükemmel seyahatnamesinde, hiçbir sınır kapısından geçtiğini haber vermiyor; sınırlarda engel yoktu. Sınırlar, ulus-devletlerin çok sonraki icatları oldular. Bizde Türk-

---

[132] Bir zamanlar, "marksist" sözcüğü yerine, "Marxlı" önermiştim, "Selçuklu" veya "Osmanlı" ile aynı kuruluş biçimi içindedir.

[133] Hürriyet Gazetesi'nin bir haberinden, İstanbul Üniversitesi kadrosunda, "Doç. Dr. Abuzer Kendigelen" olduğunu öğreniyoruz. Mutlaka bir açıklaması olmalıdır ve isim-bilimde çok zaman birden fazla açıklama ile karşılaşıyoruz.
Hürriyet, 30 Nisan 2004.

Bir de "Gelenbevi" Ailesi var, ilgisi var mı, "aslının "gelenbe" olduğunu ve –i nisbet eki ile, Arabi'de, sesli karakterlerin arasına "v" girdiğini, "ise-v-i" veya "musa-v-i", söyleyebiliriz.

Judaik isim-sözlüğünde, "abuzer" görünmüyor, ama, "abuzohar" var, "zohar", kabbala'nın en önemli kitabının adıdır, biz daha çok "zehra" ve köylerde "zöhre" olarak söylüyoruz. Yakındırlar.

men obaları gah Anadolu Yaylası'nda gah İran Platosu'nda çadır kuruyorlardı ve bu arada Türkmen Kaçar göçerleri misli, elleri değince, İran'da hanedan kuruyorlardı. Örtüyü atmak zorundayız.

Türkler, Anatolya'ya sınır açarak veya davet üzre mi geldiler; henüz daveti bilmiyorduk, hala köylerde, Farisi "handan" fiili, "okumak" ve "şarkı söylemek"anlamındadır, "hande" karşılığı "okuntu" sözcüğü kullanıyoruz.[134] Aynı tarihlerde, On Dördüncü yüzyılda, Avrupa'da, sadece "Kara Bela" da denilen Veba Salgını sırasında, vebalı yüklü gemilerin karaya çıkışlarına izin verilmiyordu; bunun dışında, engel veya çağrı ya da davet bilmiyoruz.

Daha başka mı; yalanların kendilerini çoğaltma yasası var. Hiçbir yalan tekil kalamıyor ve zaman içinde kendi kendilerini arttırıyorlar. Tarihin bu yazımı da, bu yasaya, "yalanların kendilerini çoğaltma yasası", çok uygun düşüyor. Şimdi buradayız.

Peki, en tanınmış İbrani asıllı bilim adamları tarafından yazılan, "Les Juifs d'Espagne" kitabından daha "otorite" bir kaynak bulabir miyiz; alt başlığını, "Histoire d'un Diaspora 1492-1992" olarak okuyoruz. İspanya Yahudileri'ni, hemde saçıldıkları coğrafyayı ele alıyor ve hem de kapsam alanı, 1992 tarihine kadar uzanmaktadır. Bu yıla, "Büyük Yalan" yılı da diyebiliriz; beş yüzüncü yıl şenlikleri vardı ve hala buradayım.

Henry Méchoulan'ın başını çektiği bilim adamları tarafından çıkarılan bu önemli çalışmanın başlangıç incelemesi, Edgar Morin tarafından yazılmış haldedir; Profesör Morin, çağını irdeleyen düşünürlerden birisi sayılmaktadır.[135] Profesör Morin, 1492 için ise, "une date symbolque" teşhisini koymaktadır; sadece ve sadece sembolik bir ta-

[134] "Hanende", okuyucu anlamındadır. Ancak bu "hande" için , a'yı çıkarırken ağzı açmak ve diğer "hande" için iyice kapamak gereklidir. Bu ikinci "hande", bizde "gülüş" anlamına geliyor ve "İsak" karşılığı olarak da taşınmaktadır. Bu ikinci "hande" keşfedilinceye kadar biz "gülüş" de taşıyorduk, şimdi Karay Yahudileri'nde var.

[135] Mülakatlarının birisinde, endüalizmin, yerini, atomizasyona, insanların yalnızlığına, egosantrizm ile dayanışmanın yokoluşuna bırakmasından yakınıyordu ve insanlığı ağır işlerden kurtaran teknolojik gelişme de, Morin'e göre, artık toplumu makinanın hesaplama mantığının bir kölesi haline dönüştürüyordu; vicdani bir tespit diyebiliyoruz.
Entretien avec Edgar Morin, Sciences Humains, No 28, 1997

rih'tir.[136] Göçler ve saçılma mı, çok daha önceden başlamıştı ve asıl göçler de 1492 yılından çok evvel gerçekleşmişti; Morin, bu tespitleri-ni şu şekilde açıyor; "déja, il y avait des conversion au catholisme, les unes de peur, notammant apres les 'pogroms' de 1391, et les autres de conviction, comme celle de Salomon ha-Lévi devenant Pablo de Santo Muria, éveque de Burgos". Burada önemli olan iki nokta var.

Daha da önce göçler oldu, ancak, İberique yarımadasından göç denildiğinde en büyüğü 1391 yılında olanı idi; büyük bir "pogrom" yaşanmıştı, Rusça "büyük katliam" olup, artık teknik bir sözcük sayılarak geçmişe uygulanıyor, demek ki, 1492 yılından yüzyıl kadar önceki bir tarihe denk düşmektedir. Bu tarihten hemen sonra, Osmanlı, Tımur yenilgisiyle parçalanmıştı ve iç savaş yaşıyordu; öyleyse, Osmanlı mülkü o tarihte "no man's land" olmuştu, artık öyle söyleyebiliriz. Bunun önemi şuradan geliyor; bir pogrom'dan kaçanların ellerinde bir pusula ve ceplerinde bir yol haritası düşünemeyiz, yaşadıkları toprakları terk edenler hiçbir şekilde "transit" bir yol izlemiyorlar, kafalarında öyle bir plan yok, ilk buldukları yere gidiyorlar ve sonra başka bir yere kayıyorlar.

Bu da şu açıdan anlamlıdır, Romanyotlar, Roma zamanından beri bu topraklarda yaşayan Yahudiler, seferadlar gelince çok rahatsız oldular; ancak bu rahatsızlıklarını, seferadlar geldikten sonra duydular, önce bir rahatsızlık akıllarına hiç gelmiyordu. Demek ki, dindaşları gelmeden önce aralarında geçimsizlik olacağını bilemediler, dolayısıyla, İspanya'yı 1391 kıyımında, en büyüğü bu idi, terk edenlerin, Anadolu'daki dindaş ve kavimdaşlarından, haber aldıklarını düşünmek zorundayız. İklimi, İspanya'ya benzeyen, beyi veya çarı ya da kıralı bulunmayan uygar bir "erez" görünüyordu ve en çok bu zamanda geldiklerini düşünmemiz yerindedir.

Burada, en az İspanya'daki benzer bir "iktidar" olmayı hayal etmiş olmaları ihtimal ve imkan dahilindedir.[137] Tam İspanya'dan kovulduk-

---

[136] H.Méchulan et la, Les Juifs d'Espagne- Histoire d'une Diaspora 1492-1992,Lionalevi 1992, p.5

[137] İki not düşebilirim; Nazım Hikmet'in Bedrettin Destanı, bir tarih falsifikasyonudur; isyana Yahudi katılımı çok yüksekti. Katılımı sadece Hud Samuel ile sınırlayamayız., "Hud" Yahudi anlamına geliyordu ve "Torlak Kemal" de deniyor, "Torlak",

Meşed'de Gizli Yahudi Toplantısı: 1927
Çalgıcılar, Cedid el-İslam idiler. Cedid el-İslam, Müslüman görünen Yahudilere verilen ad'dır

Meşed'de Gizli Yahudiler

---

yeni veya "acemi" demektir, burada yeni bir düzen arayışı var. İkincisi, Timur'a şükran duyduklarını biliyoruz. "Timur" adı , Yahudi isim-sözlüklerine girmiştir, öyleyse, asimile etmiş olduklarını söyleyebiliyoruz. Dolayısıyla judaizm'in Abayezid'e değil, Timur'a bağlılıklarını gözardı edemeyiz.

ları bir sırada, On Dördüncü yüzyılın son on yılı, birden bire aynı iklimde, daha büyük bir uygarlığın varisi, Kıbrıs ve Kudüs'e yakın, ve sahip'siz bir ülkeyi buldularsa, bu son derece mesiyanik bir buluş olmalıdır ve Yahudiler buna, hep yatkın oldular. Öyleyse ve "gerçek" tarih böyle görünüyorsa, falsifikasyon daha büyük ve cüretkar olmak zorundadır. Yazılanları, madde'yi inkar babında, son derece cüretkar bulduğumu saklamıyorum.

İkinci nokta, Profesör Morin'in, din değiştirmelerin asıl bu tarihte başladığına da işaret etmesidir; bazıları korktukları için ve bazıları da inandıklarından, Katolik oldular. Salomon ha-Levi, katolik olunca, Pablo de Santo Muria adını aldı ve piskoposluğa kadar yükseldi;[138] Katolizm'de, ruhban mertebelerde, en yukarıya doğru tırmandığını biliyoruz, ama tek değildir, profesörlük ve rektörlükte namdar olan cristianos nuavos çoktular.

Bunlara bir de şunu ekleyebiliyoruz; önce Katolik oldular ve önce, Portekiz ve Fransa misli Hıristiyan memleketlere göç ile oralarda kaldılar. Bunlara daha sonra Magrip de denilen, Kuzey Afrika'yı katabiliyoruz. Uzun on yıllar, Portekiz ve İspanya'da "kripto" olarak yaşadılar. Bütün bunlar, sembolik 1492 yılından çok öncedir; dünya, yepyeni bir Yahudilik ile karşılaşıyordu, buradan devam ediyoruz.

Teknik olarak "converso" deniyor, bizdeki dar anlamı "dönme" ile olmasa da, genel anlamda "dönme" ile özdeş sayabiliyoruz. Bir de "marranos" deyişi var, aşağılama yüklü olduğu kesin, ancak neden öyle, bu pek belli değil, "domuz" çağrıştırdığına inanılıyor. Daha kibar bir söyleyiş ise "cristianos nuavos", yeni hristiyan, deniyordu ve buradaki "yeni" sözcüğünde istihza var; "öyle görünüyorlar ama Hristiyan değiller" demek istiyorlar, bir tür "yeni zengin" sıfatını hatırlatıyor; hıristiyanlığı ve zenginliği sindirememiş olanlar için kullanılmaktadır.

Bu İspanyol icadı, gittikleri her yerde bunları takip ediyordu; Fransa'da "nouveaux chrétien" ve İngiltere'de "new christian" oldular. Türkiye'de "nev müslim" ve İran'da "cedid el-islam" çağrıldılar; bu son

[138] Türkiye'de nev müslimlerin, daha çok Yahudilikten müslümanlığa geçenlere bu ad veriliyordu ve cristianos nuavos da "yeni hristiyan" anlamına geliyor, şeyh veya şeyhül islam ya da diyanet işleri reisi olmalarına itiraz pek yersizdir; bunu önce İberique yarım adasında denediler ve öğrendiler.

ikisinin bizdeki teknik "dönme" sözcüğüyle bir ilişkisi bulunmuyor, tekrarlama gereğini duyuyorum. Bizde de Sabetay Sevi'nin müslümanlığı kabülünü açıklamasıyla birlikte ortaya çıkan dönmelerden ayrı olarak nev müslim'ler vardı, evvelinde çıktılar ve adlarını aldılar. Bunların sabetayist-dönmelerle, kategorik planda, bir ilişkileri bulunmuyor; teknik olarak new christian'lara benziyorlar. Bir farkla ki, Türkiye'deki nev-müslim'ler daha önce "yeni hristiyan" idiler; kripto yaşamda tecrübe kazanarak geldiler.

Süleyman'ın, "Kanuni", gelenlerin judaizme dönmelerini istediği ve hatta şart koştuğu yollu işaretlere sahibiz. Ancak hem gelenlerin hepsinin bu şarta uymalarını bekleyemeyiz ve hem de 1600 yılı başındaki İstanbul'da vaki Yahudi katliamından sonra tekrar kripto hayata çekilenler olduğunu mütalaa etmek durumundayız.[139] Bu arada, İkinci Mahmut'un en büyük Yahudi zenginlerini bir çırpıda asmasından sonra da kripto yaşamın canlandığını biliyoruz.

İspanyollar ve Portekizler, bu işten çok rahatsız oldular; hem ticarette ve hem de ruhani ve idari kademelerde en yüksek yere geliyorlardı. Ayrıca pek çok halde, bu yeni hıristiyanlar, eski dindaşlarını kolluyor ve destekliyorlardı. Üstelik sokakta Hristiyan ve evde Yahudi olduklarına inanılıyordu; işte Engizisyon Sistemi, böyle bir rahatsızlığın sonucunda ortaya çıkmıştır. O halde, Engizisyon Sistemi'nin, prensip olarak dar anlamda, düşünce özgürlüğü ile bir ilgisi hiç olmamıştır, inanç özgürlüğü ile bir bağlantısı var.

Bu sistemden geriye kalan acımasız işkencelerdir, yine de maksada elvermediğinin anlaşılması gecikmedi. Bunun üzerine İspanya'da Kral ve Kraliçe, kısa bir zamanda, ya tam "babtizm ya da terk" kararını aldılar. Ya Hristiyan olacaklar ya da kovulacaklar; bir bölümü yine Katolizm'e geçtiler ve diğerleri İspanya'yı terk ettiler. Şimdi buradan devam ediyoruz.

Üç nokta önemli görünüyor; birincisi, 1391 tarihinden önce de ve ayrıca kripto yaşamdan bağımsız olarak, Yahudi göçlerinin olduğunu

---

[139] Bu tarihlerde yaşayan Üsküdari Mahmut Aziz Hüda-i Hazretleri'nin Kripto-Yahudisi olmasını yüksek bir ihtimal olarak görüyorum. Bazı tarihçiler ve şeyhülislamları düşünebiliyoruz.

biliyoruz. Müslümanları Kudüs'ten atma gerekçesiye başlatılan Haçlı Seferleri, müslümanlardan önce, Haçlılar'ın, hemen yakınlarında buldukları Yahudileri kovmaları ve yok etmeleri şeklinde tezahür etmişti, o halde net olarak saptıyoruz, anti-semitizm'in başlangıç tarihi Haçlı Seferleri'nin başıdır. Yine aynı şekilde 1347 yılında başlayan Büyük Veba'dan dolayı ve çaresizlikten çıldırma eşiğine gelen Avrupalılar, hemen Yahudiler sorumlu tutuldular ve yakaladıklarını yaktılar; yine göçler başlamıştı. Bunlar var ve büyük tarihi olaylarla bağlantılıdırlar; ancak, bütün bunlardan ayrı olarak, 1391 tarihinden çok önce, önce İngiltere'de ve sonra Fransa'da Kral'lar Yahudileri memleketlerinden çıkardılar. Resmen anti-semitik politikaları icat ve tatbik ettiler. O halde, İspanya, öncü değildir; kaldı ki bu tarihlerde İspanya'daki Arap-Müslüman iktidarı henüz tamamıyla çökertilmemişti, Yahudileri bu iktidarın ortakları olarak görebiliyoruz. Bunun da tahrik edici bir rolü var, öyle görünüyor.

Şimdi ise sırada iki harita var; her ikisini de Jewish Ansiklopedisi'nden aktarıyorum; renklidirler. Birincisi, 1492 sembolik tarihinden çok önceki kovulmaları, göçleri ve saçılmayı vermektedir. Ayrıca dağılmadan önce, göçtükleri bu yerlerde, Yahudiler'in yaşadıklarını da görüyoruz. Bu haritada, Osmanlı topraklarına itibarın azlığı şaşırtıcıdır; daha doğrusu yanıltmaları ciddiye alanlar için tekzip edici olduklarını kabul etmek durumundayız.

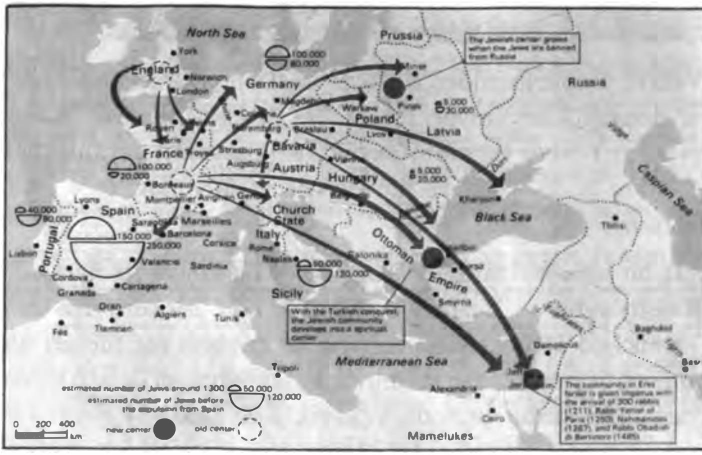
İkinci harita da, Yahudiler'in gittikleri yerlerde yerleşmiş Yahudilerin bulunduğunu teyid ediyor; bu 1492 tarihli göçleri ele almaktadır. Bu harita da, yalnız Osmanlılar'ın kapıları aştığı ve sadece Abayezid'in hoşamedi yaptığı iddialarını tümüyle yalanlamaktadır. Her iki harita da, Jewsih Encyclopedia'dan alındığına göre bu yalanlamayı ciddiye almak zorundayız.

Başka bir yerde, 1492 yılında sadece Abayezid'in mağdur Yahudileri kabul ettiği yalanının, İsrael dışişleri bakanlığı tarafından uydurulduğunu göstermiş bulunuyorum.[140] Çok ilginç, bunu, bu yalanın kökü-

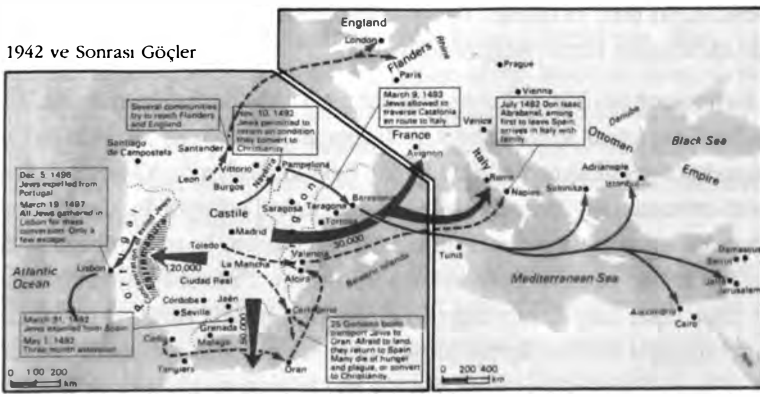
[140] "Beş Yüzüncü Yıl Vakfı" ile ilgili olarak, R. Bali, "esas itibariyle Amerika'daki Rum ve Ermeni lobilerinin Türkiye'ye karşı yürütttükleri kulis faaliyetlerini bertaraf etmeyi amaçladı" demektedir.

Rifat N. Bali, Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri-Bir Türkleşme Serüveni

1942 Öncesinde Yahudi Göçleri ve Diaspora

1942 ve Sonrası Göçler

1923-1945. İstanbul, 1999. s.15

Türkiye'de Yahudiler ile sabetayistleri bir araya getiren bu Vakf'ın ne'yi kutladığı pek bilinmiyor. 1992 yılında, beş yüz öncesi, 1492 anılıyordu. Bu tarihte İspanya ile ilgili iki önemli vaka var.

Bir; "prise de Grenade par Ferdinand II d'Aragon et sın épouses Isabelle de Castille." İspanya'da Arap egemenliği, bu tarihte sona erdirildi, "fin de la Reconquete", böylece "Yeniden Zapt" tamamlanmış oluyordu.

İki, "décret sommant les Juifs de choisir Avant 4 mois entre le bapteme ou l'expulsion", dört ay içinde ya vaftiz ya da kovulma fermenı çıkmıştı ve "environ 160 000 s'xilent, surtout ver l'Afrique du Nord et l'Italie", yaklaşık 160 bini, özellikle Kuzey Afrika ve İtalya'a sürgüne çıktılar.

J.Boudet; Chronologie universelle d'Histoire, Larousse, 1997.

Larousse'ın Kronolojisi'nde ise , 1492 göçünden gidilen yerler arasında Osmanlı bu-

nü ve tarihini de Yahudi asıllı bilim adamlarından öğreniyoruz; ben sadece aktarıyorum. Nakletneye devam etmem ise tabiidir.

Bu Vakf'ın yöneticilerinden N.Güleryüz, Donna Gracia Nasi'ye, "la senyora" dendiğini duyuruyor, İbrani "Ha Geveret" deniyo, "Hanım" anlamındadır, Yahudi tarihinin büyük kadınlarından sayılmaktadır. "Gracia" adını bizde "Naz" ve türevleriyle yaşatıyorlar; öyle istidlal edebiliyorum.

Hayatı, bir konverso tarihidir, Portekiz'de bir konverso olarak doğdu ve Hıristiyan bir ad, Beatrice de Luna, kondu. Bir converso ile evlendi, Farancisco Mendes Nasi baharat ve kıymetli taş tüccarı idi.[141] Kocası ölünce ticareti kendisi sürdürdü, kazandığı para ile hep konversolara yardım ediyordu, sonunda, Venedik'te kız kardeşi Reyna ile aralarında, para meselesinden ihtilaf çıkınca, Reina, Luna'yı gizli Yahudi olarak ihbar etti. Yakalandı ve tüm servetine el kondu; Kanuni Süleyman tarafından kurtarıldığını biliyoruz.

Kanuni, sanki bütün konversoların ve Yahudiler'in hamisi idi, Yahudiler'i korumak için Venedik ve İtalya'ya karşı savaş tehditinde bulunmaktan geri kalmıyordu. O kadar öyle ki, İtalya'da Yahudiler, Osmanlı casusları sayılmasalar bile yandaşı kabul ediliyordu. Gracia meselesinde de aynıyla oldu, Doktoru Moşe Hamon, Luna'nın halini Kanuni'ye haber edince, Türk sultanı Süleyman, "muhteşem" olduğunu bir daha ispat üzre fırsatı kaçırmıyordu, diplomatik baskı yaptı ve Luna paralarıyla birlikte serbet bırakıldı, Ferra'ya geçip, yahudiliğini ilan etti. Donna Garcia Nasi adını alması işte buradadır. Ancak Yahudiliğe asıl hizmeti, 1553 yılında, İstanbul'a geldikten sonradır. Burada yaptıklarıyla Yahudi tarihilerinin uluları arasında yerini alıyordu; not etmiştim, bizde "Naz" adıyla ve türevleriyle bağlantı kurabiliyoruz

Yasef Nasi'ye gelince, Yusuf Belasel, "Osmanlı devlet adamı" tabir ediyor;[142] marranos idi, Portekiz'de hıristiyan olarak dünyaya geldi,

---

lunmamaktadır.

Peki bu yalan üzerine kuruluşu bir kenara koyarsak, Araplar'ın İspanya'da ezilerek kovulmasını kutlamak üzre vakıf kurdular; hala bunları yazmak zorunda kalmamız çok acıdır.

[141] Naim Güleryüz, Türk yahudileri tarihi I, İstanbul, 1993. s.90

[142] Yusuf Belasel, Ünlü Yahudiler, İstanbul, 1999. s.

ancak Belasel'in de teyid ettiği üzre, "gizlice musevi dini gereksinmelerini yerine" getiriyordu. Anvers'de, halası Beatrice Luna'nın işlerinde çalıştı. 1554 yılında İstanbul'a geldi, there he publicly proclaimed his Judaism, taking the name of Nasi"[143], Yahudiliğini ilan ile "Nasi" adını aldı; İbrani "Prens" demek olmakla bizde "Nas" haliyle taşınmaktadır. Bütün bunlar Muhteşem Süleyman'ın zamanındadır; ancak yükselmesi ve gücü, Muhteşem'in oğlu Selim'in saltanatındadır.

Çok kısa, Yahudi Tarihi'nde, "Who's Who in the Jewish History", şunu okuyoruz: "He soon became close to the crown prince Selim, and a powerful figure in the Turkish empire, the strongest force in Europe at that time. He had a hand in the Netherlands's revolt against Spain, the election of the king of Poland and the outbreak of war between Turkey and Venice, in which the latter lost Cyprus." Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'da en güçlü olduğu zamanda, Osmanlı İmparatorluğu'nda en güçlü'nün Yasef Nasi olduğunu öğreniyoruz. Nasi, Felemek'in İspanya'ya isyanında rol oynamış ve Beatrice Luna'ya kötü davranan Venedik'e savaş açılmasını sağlamıştı. Birincisinden, Yahudiler için en rahat yer olan Hollanda çıktı ve ikincisinden Kıbrıs Türkler'e geçti; Selim bunu Nasi'ye vermek istiyordu ve Sokullu Mehmet'in engel olduğunu biliyoruz.

Ancak Kıbrıs, dünya Yahudiliği'nin gözbebeği oldu ve hala öyledir; Elenler'in eline geçmemesi için çok sert mücadele veriyorlar ve bu nedenle de Avrupa Birliği'nin parçası olmasına hep karşı çıkıyorlar. Bu, daha sonraki dönemlerin ve yüz yılların tarihidir; Yasef Nasi, Kıbrıs'a hakim olamayınca Filistin'de Yahudiler'in gelişmesi için çok büyük destek oldu ve para harcadı. Halası Garcia'nın kızının adı da Reina idi ve evlendi; çok büyük servetin idaresini eline almış oluyordu ve Selim de yeni imtiyaz ve timar vermekten geri kalmıyordu; Reina ve Yasef, paralarını, Yahudiliğin gelişmesi için harcadılar. İstanbul'da İbrani yayınlar için matbaalar ve Filistin'de okullar açtılar. Yahudi tarihinde adları çok yüksektedir.

Öyleyse şunu görüyoruz, Türkiye'ye Yahudiler'in göçü, 1492 sembolik tarihinden çok önce ve sonradır. Türkiye'nin Yahudiler için bir

---

[143] Joan Comay, Who's Who in Jewish History, London, 1974-2002. p.272

"rezerv devlet" olmaları, "yedekistan" da diyebiliyoruz, Muhteşem Süleyman'la başlamakta ve oğluyla devam etmektedir. Sonra, 1600 yıllarındaki kıyam ve 1820 yıllarındaki idamlarla gerilediğini biliyoruz. Yirminci yüzyılın başında yeniden canlanma var.

Şunu da not edebiliyorum, "yedekistan" programı, minimalist bir proje'dir.

✦ ✦ ✦

Bar ile İbranileştirme

RESTORAN

Bu sözcük, "restoran", hep bildiğimiz, "restorer" fiilinden geliyor, tarihi binalarda "restorasyon" yapıyoruz. Burada yaptığımız tamı tamamına eski haline getirmek olup, gittiğimiz bir restoran'da da, tarihi bina'yı olmasa da, kendimizi restore ediyoruz. Şöyle, çalışayarak ve yaşayarak, kendimizden, enerjimizden, kayıp ediyoruz ve bir restorana giderek bu kaybımızı telafi etmeyi deniyoruz. Lokantacının bize verdikleri, kendimize "restorasyon" uygulamamız anlamındadır.

Şimdi başka bir restorasyon görüyoruz. İsimleri İbrani tutuyoruz.

Adı	Açıklamalar
Laila	Leila ve Leyla da söyleniyor, Arabi ve İbrani'de aynı anlamdadır, siyah-şark güzelliği, demektir. "Gece" anlamı da var, İbrani, "Laila" ve "Leila" söylenişi esas olup bir de Lelah yazılışı var ki Leah'ın künyesi sayılıyor.
Reina	Rayna, Reyna, Raina da söyleniyor. Yidiş köklüdür, "temiz" ve "saf" anlamı var. Ancak, Gross'un Jewish First Names'de, "kraliçe" gösterilmektedir. Gracia'nın kızı ve Nasi'nin eşi olduğunu biliyoruz.
Safran	Saffran ve saffron olarak da taşınıyor. "Çiğdem" varyantı da var; amma "safran" nettir.

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E İSİMLERİYLE YAHUDİLERİMİZ

Soyadı veya Şöhreti	Tam Adı
Abuaf	Renan Koen Abuaf
Acıman	Avram Acıman, Baruh, Eli, Nisim, Yesaya, Acıman, İngilizce Aciman
Alaskar	Salaman Alaskar, Asker
Alaton	İsak Alaton
Alazraki	Hayim Alazraki
Algazi	İsak Algazi, Salamon , Yusuf Algazi
Alkanlı	Aaron Elyakim Alkanlı
Almaleh	Davis Almaleh
Almelek	Yakup Almelek
Altıntas, Altıntaş	Yusuf Altıntaş
Anav	Moşe Anav
Anavi	Daniel Anavi
Antebi	Viki Antebi
Antibi	Avram Antibi
Asa	Nina Asa
Aşer, Aser	Aşer Selanikli
Aşkenazi	Bezalel Aşkenazi
Bahar	Beki L.Bahar
Bali	Rifat
Bana	İzzet, Banna
Barazani	Asenat Barazani
Barha	Yaakov
Barki	İshak Barki, Berki
Baruh	Dalya Anter Baruh
Barzali	Avraam Barzali
Basan	Yahiyel Basan, Besen

Bayar	İlyas Bayar
Beberi	Yuda Beberi
Behar	Cem Behar
Behar	Nisim Rav Behar
Behmoaras	Lizi Behmoaras
Belman	Moşe Levi Belman
Benhabib	Seli Benhabib, Moşe Benhabib
Benkohen	Edmond Benkohen
Benyakar	Hayim Yakov Benyakar, Yomtov Benyakar
Bilen	Alber Bilen, Albert Bilen

✦ ✦ ✦

Bahar & Galante

MÜSLÜMAN MEZARLIĞINDA YAHUDİLER

"Yıllarca Gabaylık yapan, Ankara kadar İstanbul cemaatinin işlerine yardımcı olan Kemal Mukatel, Yahudi mezarlığını, Türk Hava Kurumu binası ile Radyoevi binası arasındaki alan olarak belirlemişti."

• • •

"Galante, (mezarlıktaki mezar taşları, yk) taşlar arasında, 'Galante' soyadlı, kendi soyundan, 18. yüzyılda ölmüş bir hahamın, Moiz Galante'nin taşını gördüğünü kaydetmektedir."

• • •

"Bu mezarlıklar kaldırıldıktan sonra Bomonti havagazı fabrikasının bulunduğu bölgede yer verilirse de uygun bulunmayıp Mamak bölgesinde Yahudiler için bir yer verilir. 1947 yılında bu mezarlık da kaldırılır."

• • •

"Dileyen, yeni yapılan Cebeci Mezarlığı'nda gayrimüslimlere ayrılan yere gömütleri taşırken, biz de 1937 yılında ölen teyzem Roza Çiprut'un tabutunu buraya taşıdık."

• • •

"Dans l'ancien cimetiere, disparu actuellment, était enterré le Grand Rabbin

Moise Galante, mort lors de son passage par cette ville.

• • •

"Il y a quelques annés, le Gouvernement accorda a la communaut" juive une place dasn l'Asri Mezarlık, Cimtiere moderne. Actuellment, le cimetiere Djébédji est abandonné."

• • •

Galante, büyük dedesi Büyük Haham Galante'nin, Ankara'dan geçerken vefat ettiğini not etmektedir. Buna ilaveten Cebeci'deki Asri Mezarlık'ın artık Yahudiler tarafından terk edildiğini ileri sürmektedir.

• • •

Benim tespitlerime göre ise, Asri Mezarlık, hala, Kripto-Yahudiler tarafından kullanılıyor.

Hem saf gizli Yahudiler'i ve hem de sabetayistleri anlatmak istiyorum. Hala tercihli mezarlık, Asri'dir. Asri'de, Aile Mezarlıkları var.

Aşiyan'a da, İstanbul'da, Kripto Yahudiler'in, dar anlamda Kriptolar ve Sabetayistler defnediliyorlar. Sabetayistler için Aşiyan, yüksek bir yerdedir.

Başkaları da var mı, bilemiyorum. Aşiyan'ın araştırılması isabetlidir.

Beki L. Bahar, Ankara Yahudileri, s.67-68.

Avram galante, Histoire des Juifs de Turquie, Vol. IV, p.342

✦ ✦ ✦

Cahun	Leon Cahun
Carasso	Albert Carasso
Danon	R. Avram Danon
Deleon	Jak Deleon
Dertsavar	Dr. Yaşar Dertsavar
Dilek	Erol Dilek
Efendi	Emanuel Karasu Efendi, Haim Naum Efendi, Hoca İshak Efendi

Elmaleh, Elmalı	Abraham Elmaleh
Erdemanar	Geri Erdemanar
Ertovi	Selma Ertovi
Esim	Jak Esim
Eskenazi, Eşkenazi	Behor Eskenazi
Eskenderi , İskenderi	Eliezer Eskenderi
Farhi	Hayim Farhi
Franko	Dr. Gad Av. Franko, Fethi Franko Bey
Fresko	David Fresko
Fua	Alber Fua
Gabay	Bahriye Binbaşısı Yasef Gabay
Galanta	Avram Galante, Galanti
Galimidi	Avram Bey Galimidi, Menteş Galimidi
Garih	Uzeyir Garih
Gayus	Elia Gayus
Gerez	Habib Gerez
Ginzburg	Sami Ginzburg
Gökay	Yako Gökay
Gökçe	Onur Gökçe
Gracia Nasi	Donna Gracia Nasi
Grosman	Moşe Grosman
Grunberg	Teo Grunberg
Güleryüz	Naim Güleryüz
Gülman	Lemi L. Gülman
Gürcü	Nissim Gürcü
Habib	Avram Habib, Verda Habib
Haim	Samuel Haim
Hakko	Vitali Hakko, Cem Hakko
Halevi	Eliya Binyamin Halevi, Yasef Halevi

Hamon	Aaron Hamon, Yasef Hamon
Hatem	Esti Hatem, Sara Hatem
Hayim	Semuel Hayim
Hazan	Hoca Yusuf Hazan
Hodara	Fani Hodara
Hubes	Selim Hubes, Yavuz Hubes
İbrahim	Mısırlı İbrahim
İpeker	Leyla İpeker
İskenderi	Abba İskenderi
İsman, İşmen	Dr. Seyfi İsman
İsrael	Nadjara İsrael, Nacara
Kamhi	Cefi Kamhi, Dilber Kamhi
Kaneti	Selim Kaneti, Vivet Kaneti
Kapsali	Hahambaşı Kapsali
Karasso, Karasu	Emanuel Karasso
Karasu	Bilge Karasu
Karo	Yosef Karo
Kazes	Kazes D.
Keribar	İzzet Keribar
Kira	Ester Kira
Kohen	Aaron Kohen, Gila Kohen, Sima Kohen, Koramiral İlyas Kohen, Sami Kohen
Kohen, Tekinalp	Moiz Kohen, Munis Tekinalp
Konuk	Musani Misafir Konuk
Kuli	Yaakob ben Meir Kuli
Levenster	Albert Levenster
Levi	Abraham Levi, İsak Bey, Moşe, Sebatay
Lewis	Bernard Lewis
Luria	İsak Luria

Mahmut	Macar Mahmut
Maimon	Rabbi Moşe ben Maimon
Mandel	Irwin Mandel
Mandil	Haham Semoel Mandil
Mansur	Naftali Ben Mansur
Marmaralı	Dr. S. Abravaya Marmaralı
Masliah	Nisim Masliah
Menaşe, Menase	İrael Menaşe
Meriç	Eli Meriç
Mısırlı	Udi İbrahim Mısırlı
Mizrahi	Eliyau Mizrahi
Moşe	Gerson Ben Moşe
Nafi	Yasef Nafi
Nahum	Bernar Nahum, Hahambaşı Rav Hayim Nahum
Nasi	Don Jozef Nasi, Yasef Nasi
Navaro	Leyla Navaro
Nermi	Mustafa Mermi
Nisim	Jak Nisim
Nom	İbrahim Nom, Avram Nom
Ovadya	Silvio Ovadya
Ökte	Faik Ökte
Özgin	Yüzbaşı Dr. Bensuan Özbilgin
Özsarfati	Yusuf Özsarfati
Özyel	Ninet Özyel
Pace, Pase	Halil Pasa, David Pace
Paşa	Halil Paşa
Paşa	Sinan Paşa
Perlman	Mişel Perlman
Pinto	Bensiyon Pinto

Reyna, Raina	Yuda Reyna
Romi	Nora Romi
Rozental	İzel Rozental
Saban	Rifat Saban, Nedim Saban, Rav Rafeal Saban
Saki, Seki	Hayim Saki, İlyas Saki, Seki
Salman	Yosef Salman, Yusuf Salman
Saltiel, Saltiyel	Albert Saltiel, Sabi Saltiyel
Seval	Vali Estreya Seval
Sevi	Hazan David Sevi, Sebatay Sevi,
Sevilya	Haham Nesim Sevilya
Sezer	Robert Sezer
Sion	Samoil Sion
Sokoloff	Nahum Sokoloff
Sonman, Sönmen	Leon, Sonman
Tanay	Gormezano Etta Tanay
Tekinalp	Munis Tekinalp, Moiz Kohen
Tezman	Sara Tezman

✦ ✦ ✦

Ankara Yahudileri

ALATON & ÇAKIR & TEZMAN

"Galante, iki ciltlik Ankara Tarihi'nde, bu kentte açık kumral, mavi gözlü Gallileri anımsatan Ankara köylülerine rastladığını yazar. Bu kadar değişik kavimlerin gelip geçtiği ya da yerleştiği bu bölge halkının ırkı konu edilebilir mi bilmiyorum. Haddim olmayarak ilave etmeliyim ki, Ankara Yahudileri'nde Galatları çağrıştıran, uzun boylu, duru süt beyaz tenli, mavi gözlü sarışınlar olduğu gibi, örneğin Tezman ve Çakır Aileleri, Tokat'tan gelip Ankara'ya yerleşenlerde de, Sevilya, Tezel Aileleri, bu özellikler vardır."

"Bu olgu, Yahudiler ile Galatlar arasında karışık evlenmeler, birliktelikler kadar, bazı Gallerin Museviliği kabulü sonucu gelişen bir durum gibi de görünüyor."

• • •

"Namık Kemal'in 'Vatan yahut Silistre' oyunundaki Ankaralı kahramanlar da Galli tipinde seçilmiştir."

Beki L. Bahar, Ankara Yahudileri, İstanbul, 2003. s.21

✦ ✦ ✦

Uziel	Jak Uziel
Vambery	Arminius Vambery
Vital	Haim Vital
Yahudi	Harun Yahudi
Yakup	Hekim Yakup
Yanarocak	David Yanarocak

Bu seçki için kaynak göstermiyorum; Yahudi bilim adamları tarafından tertip edildiğini ifade ile yetinmek durumdayım. Bana güven veriyor; fakat yine de önce tartışılmasının gereğine inanıyorum.

Bu kaynağa dayanarak, Varlık Vergisi'nin baş uygulaycısı Faik Ökte'nin, dar anlamda sabetayist değil, kripto-Yahudi olduğunu kaydetmiştim, bir itiraz gelmediğini tespit edebiliyoruz. Burada şaşırtıcı olan, Onur Gökçe ile Saki ad ve soyadları olmalıdır; Saki'yi biz "Seki" çağırıyoruz. "Onur" adını açık Yahudilerimiz, taşıyorlar; "onur" soyadları var; ayrıca, benim hazırladığım sözlükte de karşılığını bulabiliyoruz.

Yine de tartışılmaları verimli ve yerindedir.

İSİMLERİYLE ANKARA YAHUDİLERİ

Beki Bahar'ın, "Ankara Yahudileri" bir pınar izlenimi veriyor, içi işaret ve imalarla doludur. Beki Hanım'ın bunları bilerek yaptığını düşünmemiz isabetli görünüyor; ülkesine ve Ankara'ya tutkulu olduğundan da kuşku duymuyoruz, okuyucusunu inandırmaktadır. İçindeki değerli ip uçlarına ilaveten, bu kitap Ankara Yahudileri'ni anlattığı kadar, Ankara'ya bir ağıt izlenimi veriyor.

Çocukluğunda Ankara, Hamamönü ve Samanpazarı idi, "Ankara Ankara Güzel Ankara" işte bu zaman söyleniyordu. Sonra Kızılay'a, her yerde olduğu üzere Yeni Şehir'e, Fransa'da da "villeneuf" var ve çoklar, kaydı ve sonra Kavaklıdere ve en sonunda Çankaya'ya çıkıldı; çıkılırken hep yükseliyor mu, buna inanılıyordu, halbuki geride kalan viran idi, Beki Bahar bunu görüyor ve ben ağladığını duyuyorum. Yerindedir.

Artık hep birlikte Ankara'ya ağıt yakma zamanıdır.

Atatürk'ün isme meraklı olduğunu bir kez daha öğreniyoruz; "Atatürk, arkadaşım ve K. Sevüktekin Paşa'nın torunu olan Meral'in adını, Ankara Palas'ta annesi Vedia Atamer Hanım ile dans ederken önermişti" demektedir.[144] Bu bir yana, Bayan Bahar, Atatürk'ün Ankara Yahudileri arasında yakın dostları olduğunu da haber veriyor ki bu haber nadir ve hayli kıymetlidir; ayrıca, "Atatürk'ün, Ankara'da bir gece, o zamanın en güzel evi olan Yasef Ruso'nun evinde kaldığını söylerler" diyor, üslubundan bu habere inandığını çıkarabiliyoruz. Kız kardeşi Makbule'nin de Ankara'ya geldiğinde zengin Yahudiler'de misafir kaldığını yazıyor; herhalde bundan kuşku duymamaktadır. Bir pınar olarak güven veriyor ve alıyorum.

Ankara Palas kurulunca, hizmetkar olarak, hep Yahudiler alındılar.

Başkaca ve kıymettar haberleri dahi var. Başka yerler için ayırmış durumdayım.

Devam ediyorum, buna mukabil, "Yahudiler İsmet Paşa'dan çekinirlerdi" notunu da düşüyor; ama, Ankaralılar, "ona güvenirlerdi" demekten de geri kalmamaktadır. Her ikisi de isabetlidir; Yahudiler, güvenmek için çekinmek gereğini tarihlerinden çıkarıyorlar. Tarihte, güvenmek ve çekinmek içiçedir. Sadece Yahudiler mi, bunun yaygın bir kanı olduğunu, Gizli Tarih'te ortaya çıkardım; korkuya yakın bir çekingenlik vardı, ama Cumhuriyet'te güven duydukları bir isimdi. Bunu

---

[144] Beki L.Bahar, Efsaneden Tarihe-Ankara Yahudileri, İstanbul, 2003. s.88
Erk Yurtsever de, pek değerli çalışmasının başına eklediği umumi katip Ruşen Eşref'in bir mektubuyla, "Erk" adını da, Atatürk'ün seçtiğini göstermektedir, bu mektupta Erk'in, Karaim lehçesinden geldiği iddia edilmektedir.
Erk Yurtsever, Türkçe Adlar Derlemesi, İstanbul, 1997

bir kez daha görüyoruz. Bu açıdan ve İsmet Paşa'ya nazaran, Cumhuriyet tebaı hep Yahudi idiler; demek, güven'in unsurları arasında miktar-ı kafi korku var. Hem güvendiler ve hem korktular; bunu kastediyorum.

Güven kaybolunca arkasından ağlamayı da buna bağlayabiliriz. Stalin'e de, İnönü'ye de çok ağladılar. Bu toprağa verilen bir korkunun yerini daha büyük korkuya bırakması anlamındadır. "Korku gitti, bundan gayri biz ne olacağız" korkusu'dur. Cenazelerde insanlar hep kendileri için ağlıyorlar; "beni bırakıp nereye gidiyorsun", en ağıt olan ağıt'tır.

Tabii Bahar'ı okuduğumuzda da, Kurtuluş Savaşı başında, Ankara'nın bir köy veya ıssız bir kasaba olduğu yollu resmi tarihe bir daha güvenimiz sarsılmaktadır; bir kez artık biliyoruz, bir kentin gelişmişliğini en çok binaları ve okulları belirliyorlar, arkeoloji bu nedenle de tarih biliminin dayanakları arasındadır. Adının, muhtemelen İrani, "engürü" veya Keltçe "ankor" sözcüklerinden geldiğini düşünebiliyoruz; birincisi "üzüm" ve diğeri "çapa" anlamına geliyor. Hem İraniler ve hem de Galyalılar, biz daha çok "Kelt" diyoruz, buralara geldiler. İranlılar bağ ve Keltliler, adlarını bıraktılar.

Osmanlı ise pek çok yapı bıraktı; başkaları bir yana, yenisi yapılıncaya kadar millet meclisinin çalıştığı bina, şimdi müze, köy iddialarını tekzip etmektedir. Tren yolu ve istasyonu olduğunu da biliyoruz; Grek ve Ermeniler zengindiler, hem mücadelenin ilk kadroları ve hem de Cumhuriyet'in ilk kodamanları, bunlardan koparılan, konaklara ve çiftliklere yerleştiler. Cumhuriyet'in kuruluş hikayeleri içinde Ankara'nın bağlarının ayrı bir yeri olduğunu hep okuyoruz; bu bağlar, işte o bağlardır.

Ankara'nın konakları şimdi pahalı lokanta veya meyhanedirler.

Ankara'da bir Alliance Israelite Universelle, kısaca "Alyans Mektebi", Beki Hanım "benzeri" demektedir, olduğuna göre hatırı sayılır bir Yahudi nüfusu yaşadığını da çıkarabiliyoruz; varlıklıydılar, nitekim, Beki Hanım, "Ankara'nın Yahudi mahallesi evleri zamanın en iyi evleri durumundaydı" demektedir. Ankara'nın Yahudilerinin bir bölüğü, varlıklı olmanın da ötesinde, zengin ve bir kısmı Türk ortaklara sahip-

tiler. Bu hal, Yahudiler'in Yahudi olanların dışında ortak almama ilkesine bir istisna teşkil ediyor ve düşündürüyor; Beki'nin babası da Ali Ercan'la ortaktı ve motorlu taşıtlar ithalatı yapıyordu.[145] Otomobilin çok ender olduğu zamanlarda da, Yahudi ailelerin çoğunun otomobilleri vardı, bunu da öğreniyoruz.

Kaldı ki Türkiye'nin en zengin zenginini çıkarmış bir yere, köy veya metruk bir kasaba demek zordur. Beki Bahar, Eşkenazlardan Bernard Nahum'u, Koç Grubu'nun ileri gelenlerinden saymaktadır ve Eşkanazlar'ı pek de sevmediğini de gizlemek ihtiyacı duymamaktadır. Beki Hanım, Ankara'nın en zenginlerinden Yasef Esendemir'in, Varlık Vergisi sürecinde "Vehbi Koç'la olan ortaklığı bozulmuş, bunun üzerine İstanbul'a göç etmişti" diyor ki not ediyoruz. Bu Yasef Esendemir, Bahar'ın, Mustafa Kemal'in bir ara gelip evinde kaldığı Yasef Ruso ile aynı şahıs olduğunu da en passant kaydediyoruz; kaybetmiştir.

Lavoisier bize mutlak kaybın olmadığını öğretmişti. Kaybeden varsa mutlaka kazananlar da vardır. Bunu, son yirmi bir yılda, yirmi bir dolar-milyarderi çıkarmamız vesilesiyle de kayıt altına alıyorum; o halde en azından yirmi bir milyon kaybetmiştir. Bu yasa'dır ve bizim keşfimizden önce de vardırlar.

Çeşitli kaynaklar, Fuad Bezmen'in, Ömer Sabancı'nın, Varlık vergisi sürecinde, ortaklarıyla aralarının bozulduğunu haber veriyorlar, ne yazık sadece ben görebiliyorum, çünkü yasalarla bakıyorum;[146] burada da, Vehbi Koç'un da ortağı Yasef Ruso ile arasının bozulduğu karşımıza çıkıyor. Her üç vakada da Yahudi ortaklar eriyorlar; diğer tarafın da, asıl bu tarihten sonra büyüdüğünü görebiliyoruz. Bu erime ile büyüme arasında bir bağ kurabiliyor muyuz; henüz bu noktadan uzaktayız.

Beki Bahar, bizi onamastique açıdan da aydınlatmaktadır; kitabının bir yerinde, Ankara'nın Yahudi Aileleri'nde isimlerde hassasiyetin

---

[145] Peki neden bizde isimlerin atestasyon tarihleri olmuyor; Ankara doğumlu Erdal İnönü'nün adının, "erdal", tespiti yapılabilen ilk "erdal" mı olduğunu sormuştum. Peki bu "ercan" da ilk mi; kim buldu, nasıl buldu, can'ın er'i veya "erkek" olanı nasıl oluyor; bitmez tükenmez sorularımız var. Ercan'lar da Koç'larla birlikte, Cumhuriyet'in ilk on yıllarında Ankara'nın "en" zenginleri arasında yer aldılar.

[146] İnsan aklıyla görmektedir. Bu teori olmazsa, görülmeyeceği anlamındadır.

arttığını yazıyor, sevdiği ve yakından tanıdığı bir Ankaralı Yahudi Aile için, "kızlarına Simha yerine Semiha ve Meryem yerine de Meral adlarını verirler" demektedir. Bu arada Beki Bahar'ın, Koç'ları da pek sevmediğini hissediyoruz; "Semiha" adına işaret ederken,Vehbi Koç'un Nusret Arsel ile evli kızı Semahat Arsel'i mi düşünüyor, bilmiyorum, ama, bildiğinden kuşku duyamayız. İsim sözlükleri, bu arada Aydil Erol'un "Adlarımız" çalışması, "semiha" ve "semahat" adlarını özdeş gösteriyorlar, biri sıfat ve diğeri isim halidir. Düşünebilir, ne de olsa aynı mahallenin, yaşları birbirine denk kızları idiler; bu arada, "mahalle" derken, aklımda, Hamamönü ve Samanpazarı semtleri var.Tabii bir de Rifai Tarikatı'nın önde gelen adı, Semiha Ayverdi var; pek müslüman görünmesine rağmen veya pek çok müslüman göründüğü için, Ayverdi Semiha'nın İbrani asıllı olma ihtimali yüksektir.

✦ ✦ ✦

Karay ve Eşkenaz Tarihi

SİMHA & SEMİHA & ERDAL

Mangup Türküsü

Dileğim var her gün Sağna
Düşmanlarım haqdan bula.
Bala derler dertli Simha
Ölünçez yanar ağlerim!

• • •

This is my supplication to Thee every day:
"Let my enemies be punished!"
They call me "the sad S'imhah"
Until I die, burned, I am weeping.

• • •

S'imhah (Simha/ Simxa) was a common male name among both Eastern-European Karaite and Ashkenazi Jews alike; about a generation before the poem was composed, R. Simkha Yizhaq Lutzki (Simha Yishaq Luski, known Olam Sa'ir Olam Çair) The prolific and highly interesting Karaite author, was the spiritual leader of the community in the Peninsula. The daughter of this Simha died in 1819.

• • •

In Firkowitz's time, Simha (Sıma) Babowicz was the leader of the Karaite communities and Firkowicz's patron.

Mangup was located in the Ottoman part of the Peninsula; in the zone of the Crimean-Turkish dialect, which was basically, a form of the Oğuz Ottoman-Turkish influenced by the Qıpçaq Crimean-Tatar proper. The same linguistic mixture of Oğuz and Qıpçaq features can be found in other Jewish texts in Turcic from the Ottoman part of Crimea, i.d., in a poem from Keffe, (Theodosia, Feodosija) dating from the 17th century, to be published soon by Prof. Marcel Erdal.

• • •

İç Asya ve Türkmen Türkçesi'nde "sana" veya "bin" sözcüklerindeki "n", nasalizedir, "gn" birlikte, bir sesin çıkması gerekiyor; yazı makinamda böyle bir karakter olmadığı için "ğn" yazmak zorunda kalıyorum. Karay Yahudileri'nde, "Sima" veya "Sıma" var; bizde "Sima" taşınıyor ve "Sema" ile "Semiha" olarak söylendiğini de çıkarıyoruz. Ben, "semahat" adını da ekleyebiliyorum.

Avrupa'da Karay ve Eşkanazlar bu adı kullanıyorlar.

Bu nottan, başka bir Karay türküsünün daha İsraelli Profesör M.Erdal tarafından yayınlanmak üzere olduğunu da haber alıyoruz. "Erdal", Yahudiler tarafından taşınan bir ad olup bunu tekrar tespit ediyoruz.

D. Shapira, A Karaim Poem in Crimean-Tatar from Mangup.
M.Tütüncü, ed., Turkish-Jewish Encounters, Haarlem, 2001, p. 83-85

İbrani isim-bilimde, sadece konsonlar önemlidir; "simha" ve "semiha", "smh" konsonlarından meydana geliyor, araya istenen seslileri koyabiliyoruz.[147] Bir başka isimde de, "ebru" veya "eber" sadece "br" buluyoruz. Meşhur adımız "emre" ile, "meir", imr, "imre", "emir" ve hatta "umur" da "mr" konson'larına dayanıyorlar.

Kuşku yok, bu son teknik eklemeler bana ait; önemli olan Beki Hanım'ın, Ankara Yahudileri'nin Simha adını "Semiha" yaptıklarını haber vermesidir. Önemli olan isimlerin transformasyonunu ve ibranileştirilmesini sağlam işaretlere dayandırabilmektir. Beki Bahar'ın ta-

---

[147] Her zaman olduğu üzre, h'yi yutup "sima" da deniyor, "sema" olabilir; Slav ülkelerde "Simhayof" ve benzerlerinin çok olduğunu biliyoruz, aile bildiriyor. "Simha", İbrani'de "neşe" demek olduğuna göre "neşe ailesi" anlamındadır.

nıklığının yüksek değeri işte buradadır, "semiha" veya semahat ya da "ender" adını taşıyanların Yahudi kalmalarındadır.

Bilim planında bizi ilgilendiren bu ihtimal veya imkan'dır; yoksa, herhangi bir objenin müslüman veya Yahudi olması bizim ilgi alanımızın dışında kalıyor. Tabii, buradan, "tekeliyet" ve "deseleksiyon" teoremlerine geçilebiliyor; bunları saklı tutuyorum.

Onomastique açıklamalar bunlarla sınırlı değil; Beki Hanım, bir başka yerde, "Albukrek'lerin bir bölümü soyadlarını korurken, bir bölümü de Ender, Elyazar veya Paker soyadlarını almışlardır" demektedir. Güzel, ben de, yazar'ın, "sofer" sözcüğünün tam çevirisi olduğunu ekliyorum; "sofer", Moşe'nin künyesidir. Böylece "elyazar" adında, "Musa" ve "Allah" yan yana gelmiş olmaktadır ve öte yandan "Paker" soyadına bazan "Pekar" olarak da rastlıyoruz. Paker'ler, Alaton'lar misli, Albukrek'lerle akrabadırlar.

Devamla, soyadı yasası ile birlikte yapılanları, Beki Hanım, "bazıları adlarının başına 'öz', 'er', 'güzel', yeni gibi Türkçe bir sözcük getirerek hem eski soyadını korumuş ve hem de yasaya uymuş olur" demektedir. "Özsarfati", "Erkohen", "Yenibahar", "Güzelbahar", Beki Bahar'ın verdikleri örnekler arasında yer alıyor.[148] Bu açıklamalara büyük değer biçmek zorundayız.

Bu kadar değil, Beki Hanım, "Türk soyadları alan Yahudiler olduğu gibi, yeni doğan çocuklara Hayati, Yusuf, Ziya, Berrin, Perran, Semiha, Meral gibi isimler de verilir olmuştu" diyor ki, onomastique çalışmalara önemli katkıdır. Ayrıca, Beki Hanım'ın anne ve babası, kız kardeşinin Ester olan adını "Emel" yapıyorlar ve Beji'ye de "Bedia" adını uygun görüyorlar. Böylece "Emel Bahar" ve "Bedia Bahar" adlarına

---

[148] "Örneğin Özşahin. Eliya Benforma, onun babası ve dedesi, köylere iş yaparlardı, kuşkusuz paralarını da hasat sonu almaya gelirlerdi. Köye para almaya geldiğinde de köylüler ona, 'şahin gibi geldin' diye takılırlarmış. Zamanla köylerde 'Şahinoğulları' diye bilinir olmuşlar. Ester Özşahin, kayınpederinin, 'öz' sözcüğünü ekleyerek 'Özşahin' soyadını aldığını nakletti."
Beki Bahar, Ankara Yahudileri, op.cit., s.126

Her isme veya soyadına ait benzer hikayelere sahibiz, bunların bazılarının doğru olması muhtemeldir. Ancak bir Yahudi Cemaati'nden söz ediyoruz, hem oz'un İbrani karşılığını, ki henüz o'yu iki noktasız okuyabiliyorlardı ve hem de Yahudi ulusu Şahin'i bildiklerini de, akla getirebiliyoruz.

ulaşmış oluyoruz; Bayan Bahar, daha sonra tekrar Beki'ye dönüyor. Güzel ve buradan devam ediyorum.

Bir not eklememe izin verilmesini umut ediyorum; ikinci bölümdeki sözlüğe büyük emek verdim, başka dillerde bulunacağını sanmıyorum. Çünkü sadece dil bilimden ve isim bilimden değil, asıl önemlisi tarihten yararlanıyorum. Binaenaleyh, bu çalışmamdan, başka dillerde de yararlanılmasından ümitvarım; çünkü çok güvendiğim sözlüklerde bile, "Emel" olmakla birlikte, İbrani adı olarak, "semiha" yer almamaktadır. Bunları da önemli katkı telakki ediyorum.

Not şudur; nasıl, "yazar", yazıcı veya "katip" türünden "sofer" ise, "can" da, "vital" misli hayim'dir. Er'i de, "Har" çevirisi sayabiliyoruz; h'yi "manger" ediyoruz, a'yı "e" söylüyoruz. O halde "er-can" adına da mı ulaşıyoruz; henüz bunu söyleyemiyoruz.

Söyleyebileceğim şudur; bizde kripto-Yahudiler var. Bunlar sabateyistlerden ayrıdırlar; çok zaman sabetayistleri sevmiyorlar. Biliyoruz, Ilgaz Zorlu bize gösterdi, sabetayistlerin, tekrar museviliğe kabülü çok zordur; nesebi sahih bulmuyorlar.[149] Dolayısıyla, hem büyük rantlara el koyan ve hem de İsrael sadakatını belli eden bazı zevatın "ben sabetayist değilim" açıklamalarını, fazla önemsememek ve bu çerçevede analiz etmek zorundayız.

Bu nedenle "İbrani asıllı" nitelemesini tercih ediyorum. Önemli olan "asıllı" sözcüğüdür. "Kripto-Yahudi" nitelemesini ise daha spesifik hallerde istimal ediyorum.

✦ ✦ ✦

Ankara'da Bir Yahudi Hamamı

ŞENGÜL

"Anafartalar'da, Çocuk Esirgeme Kurumu binasının yanındaki merdivenin alt yanında, Yahudi mahallesinin ucunda, dini yaşam gereği, özellikle hanımlar açısından 'olmazsa olmaz' hamam vardı. Ankara başkent olduktan sonra, hamamın karşısındaki bazı Yahudi evleri istimlak edile-

[149] Tekelistan'ın ikinci cildinin bir adı da, "sabetayizm ve grup seks" olmakla, bir başlangıç içermektedir.

rek yerlerine Anafartalar Lisesi yapıldı. Söz konusu olan hamam, halen kullanılan Şengül Hamamı'dır. Erkek ve kadın bölümleri bitişik binalarda, ana kapılar birbirini görmediğinden, günün her saatinde rahatça girilip çıkılabilen bir konumdadır."

"Şengül Hamamı, özellikle kadınlar açısından, bir Yahudi hamamıydı."

• • •

"Şengül Hamamı, Ankara'daki hamamlardan biri, bu kadar önemseyecek ne var, deyip de küçümsemeyin, öztürkçe güzel adı yanıltıp da yeni bir hamam zannetmeyin. Bu adla sürüp giden tam beş yüz yıllık bir geçmişi var. Halen kullanılan bu asar-ı atika hamamın tarihi, '15. yüzyılın ikinci yarısında, kadınlar ve erkekler kısmından müteşekkil olarak İshak Paşa tarafından yaptırılmıştır' cümlesi ile başlar."

Beki L. Bahar, Ankara Yahudileri, İstanbul, 2003, s.158-159

✦ ✦ ✦

Güzel, ancak Beki Bahar burada kalmıyor; bu İshak Paşa üzerinde durmaktadır. Beki Hanım, İshak için, "bazı kaynaklara göre bir Rum devşirmesi olduğu, bazılarına göre de İnegöllü köklü bir Türk aileden olduğu ileri sürülür" dedikten sonra "Yahudi kökenli olabilir mi" sorusunu ortaya atıyor. Tarih ve isimbilim imkanlarıyla bir tartışma yaptığını görüyoruz. Soruları ve irdelemesi yerinde ve verimlidir.

Türk-köken iddiası üzerinde durmak için bir neden yoktur, ayrıca böyle bir iddiayı "Türk" sözcüğünü bozmakla özdeş sayabiliriz; "Rum" diyenler ise en küçük bir delil göstermek ihtiyacını duymuyorlar.[150] Halbuki ihtiyaç olmalıdır, çünkü, Rum asıllı bir paşanın, bir Yahudi mahallesinde, Yahudi şartlara mükemmel uyan bir hamam yaptırmasını anlamak zor oluyor. İlaveten, Beki Hanım, adının "İshak bin İbrahim" olduğuna dikkat çekiyor; yerindedir, müslüman olarak yetiştirilen devşirme çocuklara baba adı olarak "Abdullah" konduğunu biliyoruz. İbraniyet'te, Abdullah'ın karşılığı Abraham olmaktadır; babası bilinmeyen Yahudi çocuklarına baba adı olarak "Abraham" usüldendir. Dolayısıyla, Abraham ben İsaac, dikkat çekici görünüyor; Beki Bahar,

---

[150] "Rum asıllıdır." Osmanlılar Ansiklopedisi, yky, s.658

bu ayrıntıda olmamakla birlikte, İbrani olmasını ciddi bir ihtimal olarak görmektedir. Artık görüyoruz.

Dikkat çektiği bir diğer nokta, İshak'ın, sadrazamlıktan çekildikten sonra ahir ömrünü geçirmek üzere Selanik'i seçmesidir. Bu da önemli bir işarettir, çünkü Moise Franco, Yahudi şair Samuel Usquıe'un Selanik için, "Mere d'Israel" dediğini aktarmaktadır, İspanya ve Portekiz'den gelenlere bağrını açmıştı.[151] İshak ölünceye kadar Selanik'te yaşadı, başka bir yere defnedildiği kayıtlıdır.

Dil-bilim ile tarih arasında bağlantıya işaret etmiştim; bir de tarihe bakmak gerekiyor. Abayezid'in, 1492 sürgünü ile Yahudiler'e kapıları açtığı iddialarını çok abartılı bulduğumu tekrarlıyorum. O zamanlarda çok belirli sınır veya "kapı" var mıydı; nerenin açıldığını bilemiyoruz. Ayrıca, "Yahudileri atmakla İspanya Kralı aptallık ediyor, ülkesini yoksullaştırıyor ve ben akıllıyım, almakla zengin oluyorum" sözünün hiçbir tarihi değeri olmadığını ve bir İsrael uydurması olduğunu artık biliyoruz. Daha önce de geliyorlardı; ayrıca sanat sahibi insanları almak ve iskan etmek, Cengiz Han'da da, Timur'da da bir politikadır. Bayazid'e atıf bir abartma, ancak ne için, bunu pek bilemiyoruz.

Ne saklanıyor; yeni ve önemli araştırmalara ihtiyacımız var. Ancak şunu düşünebiliriz; Fatih bir zirvedir, Roma'nın varisi oldu ve bir başka "Roma" kurmak istiyordu, bunu kurabiliriz. Dolayısıyla Cem'i abartmamakla birlikte, Fatih'in son zamanlarından itibaren Osmanlı'da iki düzen, iki imparatorluk ve "iki parti" savaşıyordu. What was at stake, işte mesele budur.

Şair Nazım Hikmet, "Bedrettin Destanı" ile ne büyük tarih tahrifatı yaptı; bilerek mi yaptı, bilemiyorum. Osmanlı tarihini Kemal Tahir'den, Cumhuriyet tarihini Atilla İlhan'dan öğrenen bir "aydın kuşağı" olursa tahribatı büyüktür; büyük oldu ve yavaş yavaş ben, pek de masum olmadığına inanmaya başlıyorum. Önemli olan Bedrettin değil, kazaskeri olduğu Prens Musa'dır; Mehmet'in, büyük amcası Musa'dan çok etkilenmiş olması mümkündür. Senkretik bir din ve kavim hayal ettiğini düşünebilir miyiz; bu, sadece düşünmek içindir. Ro-

[151] Yahudiler'in Türkiye'ye ve bu arada Selanik'e 1492 tarihinden sonra gelmeye başladıkları sadece bir safsata olmakla buna değinmiş bulunuyorum.

ma'ya veraset senkretik başladığı takdirde viable olabilirdi; öyle mütalaa edebiliriz.

Bayazid ile üç halefi zamanında, yavaş yavaş bir "Yahudi-Müslüman" Devleti ortaya çıkıyordu; dolayısıyla düzen savaşının bir yanını görüyoruz. Akdeniz'in Batısı'nda yıkılan modelin Akdeniz'in Doğusu'nda tekrarlanması; belki savaş bunun üzerine oluyordu. Bayezid'in övülmesi ve çoklukla İbrani asıllılar tarafından ad olarak taşınmasını her halde böyle açıklayabiliriz.

İshak Paşa ise bu iç kavga ve savaşta hep Bayazid'in yanında ve adamı oldu. Bütün komplolarda yer aldı; Bayazid'i tahta oturtan Yahudi Partisi'nin drijanlarından birisi olarak çalıştı. Sonra Ankara'da bir Yahudi hamamı inşa etti ve sonra Selanik'e çekildi. Bunları ekleyebiliyorum.

✦ ✦ ✦

BEKİ BAHAR'IN İSİMLERİ

Tezman Ailesi	Çakır Ailesi
Sevilya	Tezel
Dokror Hamon	Eliyahu Mizrahi
Şemuel Mizrahi	Abraham Kaleb
Jacob Abayub	Bayan Saharof
Albert Behar	Marko Albukrek
Davit Krespi	Davit Kazado
Liya Bahar	Hiyaçi Özdamar
Albert Çakır	Rebeka Özdamar
Öjeni Araf	Mlle. Eskenazi
Mlle. Palaçi	Marko Saharof
Rezzan Bahar	Kemal Mukatel
Roza Çiprut	Benforma Bilman
İsak Almelah*	Şemuel Ruso
İsak Özbarış	Liza Bahar Berkün
Mumcu Gerşon Bahar	Refika Albukrek Tezman
Doktor Şemuel Sevil	Albukrek Ailesi
Flor Bonfil	Ester Alkaş

Ziya Alkaş	Yusuf Bahar
Sami Bahar	İzzet Bahar
Ester Morhayim	Virjini Albukrek Araf
Yasef Esendemir	Klara Esendemir
İsak Esendemir	Kemal Sevilya
Yusuf Tezman	Roza Almaleh**
Sara Blok	Eli Levi
İshak İshaki	Beki Hodara
Albert Golstein	Marietta Altaras
Josef Levi	Marko Kohen-Erkip
Yusuf Selami Gabay	Rafael Faradji
Beto Behrubi	Joya Yürüm
Moiz Albukrek	Prof. Dr. Samuel Abravanel
Yaeş Ailesi	Ester Matalon
Beki Perahya	Nesim Eskenazi
Akşote Ailesi	Erol Güney
Rifat Berk	Rifat Arditti
Gabriel Nahum	Eli Altabes
Selim "Gili"	Dr. Nesim Mitrani
Mordo Bonomo	Eli Şoef
Nesim Krespi	Yaakov Krespi
Aron Bahar	Yaakov Almelek
Yusuf Ağlamaz	Aron Ender
İzak Parlayan	Çalebon Yaşar
Moiz Şenar	Rafael Öz
Jak Bilman	Beki Çakır
Algazi Ailesi	Öjeni Kohen Yürüm
Kemal Yürüm	Yasef Ruso Esendemir
Yeşaya Çakır	Fis Ailesi
Sidoni Nahum	Burla Ailesi
Sara Blok	Yusuf Blok
Dario Moreno	Jak Morhayim
Madam Marga	Jak Biçer
Hiaçi Safkan	Liya Beya
Rebeka Karako	Vitorya la del Banyo
Bohoruça Aktekin	Çelebonaçi Krespi

Rahelina Krespi
Bilman Benforma
Hananel Soriyano
Eli Şoef
Paker Ailesi
Mordo Yücedağ
Kaya Özdamar
Rifat Bahar
İzzet Namer
Dina Bilman Benforma
Benrubi Tezman
Sara Yanarocak
Moiz de Boton
Rav Samuel Amon
Rav Aron Almakeh
Rav Papuşado
İzzet Bahar
Tova Sason***
Sevim Markübs
Madam Püler
Bulisu Ailesi
Dina Magrisu
Jerry Barad
Nisim el Tanyedor
Sol Baruh
Vida Albukrek
Dr. Marko Ovadya Albukrek
Klara Albukrek
Hayim Levi Tezman
Daniel Kibar
Prof.Dr. Yuda Yürüm
Prof. Nisim Erkip
Deniz Berk
Medi Arditi
Zeki Berk

Mayıaçı Özdamar
İzak Lombroze
Farhi Ailesi
Sami Day
Mukatel Ailesi
Kemal Şenmelek
İzak Attias
Ziya Şenmelek
Marko Mitrani Özdoğan
Menaşe Albukrek
Yaeş Şener
Daniel Aktekin
Rav Davit Kohen
Kalef Alaton
Rav Motola
Sabetay Galimidi
Moşe Sason
Jak Fermon
Sevinç Marküs
Albukrek Paker
Moşe Sason
Yusuf Özsarfati
Gavrial Badi
Beki Çakır
Dr. Sami Sivil
Hayim Albukrek
Yaşar Hayim Albukrek Paker
Simha Alaton
Moiz Yaeş
Yusuf Albukrek Ender
Prof. Dr. Albert Erkip
Prof. Elza Erkip
Dr. Sara Bahar
Ferit Arditi
Rezzan Özsarfati

Dolly Yafet Aji	Dr. Şemuel Sevil
Dr. Levent Hakim	Moris Ender Albukrek
Jizel Ender Hazan	İzzet Siyalon
Sara Özşahin Tabuman	Ceni Özşahin Berk
İvet Özşahin Mizrahi	Liza Hekim Sulema
Yuda Sulema	Dr. Leon Namer
Dr.Mordo Bahar	Yeşaya Çakır

Beki Hanım'ın bu tarih ve isimbilim değeri çok yüksek kitabında başka isimler de var; Sevim Bozer ve Turgut Gole bunlar arasında yer alıyor. Bu ve benzeri diğer isimlerle ilgili olarak özel bir işarete sahip değiliz. Bu nedenle de bu tabloda yer almadılar; doğal ve yerinde sayılacağını sanıyorum.

Sadece Ankara için değil, Ankara Yahudileri ve özellikle sefaradlar için de ağıt yaktığını görüyoruz. Hamamönü-Samanpazar mahallelerinden önce Yenişehir'e, sonra Kavaklıdere'ye ve oradan Çankaya'ya göçtüler. Sonra buralar dar geldi, zenginleri İstanbul'a ve yoksulları Amerika'ya yöneldiler. Küçülüyorlardı, "Cemaatin küçülmesi ve Yahudi mahallesini terk ediş, 1948 yılında İsrael devletinin kurulması ile başlayan göçlerden sonra hızlanmış ve Ankara Yahudi toplumu tarih olur"; bir tarih yazdığını düşünüyor.

Başka bir yerde, "Savaşlar" kitabımda ele almak üzereyim, çok garip, Varlık Vergisi, bir göçe yol açmamıştır. Fakat daha da garip olanı, 6/7 Eylül talanında, 1955 yılındadır, Yahudilerin çok ciddiyetle ve planlı olarak korunmalarına karşın, göç ettiler; Beki Hanım, İstanbul'dan Yahudi göçüne tanıklık etmektedir. Ama, 1955 yılı için, "Ankara'da bu olay yaşanmamıştır" notunu düşüyor, aktarıyorum.

İsrael Devleti kurulunca, "göç edenlere ev veriliyor, iş hazır, çocuklar baş tacı ediliyor" propagandası yapılmıştı. Ankara'nın yoksul ve evlerinde hastaları olan Yahudi Aileleri seyirdiler; mesih'e inanmak, yoksullar içindir, kuzeni Sol, yoksuldu ve gitti. Beki Bahar, yıllar sonra İsrael'e seyahet edip Sol'u buldu, dönme vakti geldi; "ayrılırken, 'Ankaralılardan soranlara selam' derken, Sol'un gülen gözlerinden bir an kara bulutlar geçti gibi, belki ben öyle görmek istedim", yollu yazıyordu. Beki Hanım, kuzeninin hayal kırıklığına hem üzülüyor ve hem de seviniyordu; hayal kırıklığı aradığı kesindir.

Bekleyenler, bırakanları, hep küçümserler. Biliyorum.

Sol'un büyük oğlu mu; "İsrail'e göç ettiklerinde çocuktu, onun gibi niceleri İbranice soyadları aldı ve Eşkenaz kızlarla evlendi, böylece kökenini unuttu, unutuldu". Beki bahar, bu kitabında, sadece Ankara üzerine değil Sefaradlar için de ağıt yazıyor.

Peki ama sadece İsrael'de mi; İbrani ad ve soyadları burada daha modadır. Ben habire çıkarıyorum.

Habire yazıyorum.

*"Elmalı" söylenebiliriz.

** "Ruso" soyadları var.

*** "Toba" ve her halde "Tuba" çağırabiliriz. İsrael'in Ankara sefirinin eşi idi.

✦ ✦ ✦

PİNTO TARAFINDAN ONOMASTICON

Beki Behar'ın kitabı, 2003 tarihinde yayınlanmıştı. Baruh Pinto'nun "The Sephardic Onomasticon" nam eseri ise 2004 yılı verimi olarak önümüzde duruyor.[152] Bunlardan ayrı olarak Alkan'ın "Şişli Terakki" tarihi, muhtemelen 2002 ve Sandalcı'nın "Fevziye Mektepleri" ise, 2005 tarihlerini taşıyorlar. Erol Haker'in, Edirne Yahudi cemaati ve Alyans mektepleri üzerine monografisi ise en taze olanıdır; 2006 yılı hasadı, diyebiliyoruz.[153] Bunları açtığımız tartışmanın meyveleri telakki etmekle mezunum; doğal sayılmalı, bilim meyveli ve devrimci'dir. Açıyor ve dönüştürüyor, demek istiyorum.

Baruh Pinto'nun araştırmasını, sinegog kayıtlarına dayandırdığını varsaymamız yerindedir; dolayısıyla, araştırmasının gözlemleri, "objeleri" demek daha doğrudur, sinegoglara gidenleri kapsamaktadır. Bu nedenle Kripto-Yahudiler, dışarıda kalıyor; tabii "sabetayistler", hiçbir şekilde, kapsam içinde mütalaa edilmemektedirler, bir tek "ipekçi" girişi olmamasını buna bağlıyorum. "Kazez" ve "İpekçi" olarak ikiye bölündüler.

Her bakımdan bilimsel mi; ne yazık bunu söyleyemiyorum. Türkçe

[152] Baruh Pinto, The Sephardic Onomasticon-An Etymological Research on Sephardic Family Names of the Jews in Turkey, İstanbul, 2004.

[153] M.Ö.Alkan, Terakki Vakfı ve Terakki Okulları 1877-2000, İstanbul, nd.
M.Sandalcı, Fevziye Mektepleri, İstanbul, 2005
E.Haker, Edirne-Its Jewish Community and Alliance Schools, 1867-1937, İstanbul, 2006.

görünen bazı isimlerin İbrani kökenini açıklıyor; ancak bilebileceğini tahmin ettiğimiz bir bölümünü ise mahfuz tutuyor. Sabetay Sevi Vakası'nda da adı geçen bir Hayati'nin bir muhtedi olduğunu ifade ile tabib olduğu için "hayati" adını aldığını iddia etmesi ise her türlü inandırıcılıktan uzak duruyor. "Hayati", tıpkı "Can" misali, Vitali ve Vital karşılığıdır ve bunlar da, "Hayim" çevirisidirler. Türkiye'de, tabib olmayan Hayati'ler çokturlar ve bunların çoğunluğunun İbrani asıllı olduğunu, başkaca kanıtlarla da, gösterebiliyoruz.

VEFAT

Ailemizin çok değerli varlığı

LEON PİNTO'nun

vefat ettiğini derin teessürle bildiririz.
Cenaze merasimi 13 Ocak 2005 Perşembe günü (Yarın) saat 11.00'de Etiler Ulus Mahallesi Yolu'ndaki Arnavutköy Musevi Mezarlığı'nda icra olunacaktır.

Eşi	LUNA ÇİKUREL
Evlatları	JENİA - İZZET STAMATİ
	İZZET - BURCU PİNTO
Kardeşleri	ETİ MEŞULAM
	JOJO - RİTA PİNTO
Torunları	ELA ve EMRE PİNTO

PİNTO, MEŞULAM, STAMATİ, ÖNGÖR, BENSASON, DEBOTON, KASUTO Aileleri.

Ela / İzzet / Emre / Öngör / Eti / Pinto
12 Ocak 2005

ACI KAYBIMIZ

Isparta'nın Dere Mahallesi'nden, merhume Dudu ve merhum Hacı Şükrü Öngör'ün oğlu merhume öğretmen **Ayşe Nadire Öngör**'ün hayat arkadaşı, sevgili babamız, dedemiz, büyük dedemiz

Emekli Askeri Doktor

Hüseyin Zarifî Öngör

(d. 1910)

22 Ocak 2005 günü aramızdan ayrılmıştır.

Cenazesi 24 Ocak 2005 Pazartesi günü Alsancak Hocazade Camii'nden öğle namazı sonrası kaldırılıp Bornova Mezarlığı'nda defnedilecektir.

Kalbimizde sevgisini her zaman taşıyacağımız büyüğümüze Tanrı'dan rahmet diliyoruz.

Çocukları	**Buket-Birol Öngör, Susanne-Gürol Öngör, Güllin-Akın Öngör**
Torunları	**Burçak Öngör Akuman-Sinan Akuman, Burcu-İzzet Pinto, Alp Kağan, Deidree, Pelin, Yavuz Öngör**
Küçük torunları	**Akan ve Defne Akuman, Ela ve Emre Pinto**

[illegible]

Nadire & İzzet Pinto & Ela & Emre Pinto
Hürriyet, 23 Ocak 2005

Bu kısa notu, bir eleştiri olarak serd etmiyorum, Bay Pinto'nun[154] çalışması son derece değerli ve pek çok yararlıdır. Bize, onomastique alanda, pek büyük açıklıklar sağlıyor ve özellikle, sözlüğünün arkasına eklediği, nerede ise okunmasını cezalandıran bir tertip ile sunduğu notları hayli mühimdir. Bunlar, history, "tarih", comments, "yorumlar" ve post-scriptum, "haşiye" başlıklarını taşıyorlar; hepsi İngilizce kaleme alınmış durumdadır.

Bay Pinto'nun çalışmasından iki seçki sunuyorum; "seçki" adı üzerindedir ve ben seçiyorum. Birinci seçkide, haşiye'den başlayıp, "yorumlar" üzerinden, tarih'e dönüyorum. İngilizce'dir, koyduğum başlıkların yeterli olduğunu düşünüyorum; ayrıca çevirmiyorum, çünkü, her zaman Baruh Bey'in bu değerli çalışmasına baş vurmak mümkündür. Ara başlıklarda, Pinto'nunkileri değiştirmedim ve sadece ekler yaptım ki yeterli ölçüde açıklayıcı olduklarını mütalaa etmek durumundayım.

İlk seçki, bazı adların İbrani köklerine işaret etmektedir.

İkinci seçki, Pinto'nun mufassal çalışmasına nazaran, çok kısadır. Bu muhtasar haliyle dahi, bilgi düzlemimize önemli katkı olmasını diliyorum.

✦ ✦ ✦

Pinto Tarafından Onomasticon

SIRLI SEÇKİ

Bay Pinto'nun haşiyesiyle başlıyorum.

İlk girişin, Pinto tarafından seçilen ara başlığı alev'dir.

Değiştirmiyorum. Ancak Baruh Pinto, çok fazla büyük harf kullanıyor ve ben son derece sınırlı tutuyorum. "Alev", Pinto'nun uygun gördüğü başlık olup öyle bırakıyorum.

---

[154] Soyadının önüne "Bay" veya "Bayan" getirerek hitap veya yazmak, ilk kemalist dönemin mirası olmakla, bizde daha çok gayri-müslim üslubudur; burada buna dikkat ediyorum. Bayan Bahar veya Bay Pinto, yazmam, bu nedenledir; göçenlerine de "müteveffa" diyorum, "merhum" demek, gayri müslimlere saygısızlık oluyor. Çünkü "merhum", islami-dinsel bir sözcüktür.

ALEV

Alev, seems to be a derivation of Leava or a derivation of Levi.

Furthermore it is interesting to note that it does not appear as being a name of Turkish origin nor does Alever, Alevi or Aleviçi, all derivations of Alev.

Furthermore, the fact that the chief Rabbinate's list indicates Levi in col.XI as the initial previous family name of Alev is very significant and confirms the above assumption.

• • •

Bay Pinto, "alev" adının Türk kökenli olmadığında musırdır, İbraniyet'e bağlamaktadır. "Levi" kolu ile ilgili buluyor.

Ben ise Halevi'nin bir varyantı olarak mütalaa ediyorum.

ATIAS/ATİYE

Atias constitutes the second part of the name Mattathias, Grk., or Mattatyahu, Heb.,The High Priest, father of the Maccabees, both meaning "Grant of the Lord". Matta, Heb., =Grant, Athias, Grk., Theo and Yahu, in Heb. =Lord.

Atias or Atiyas, a translation of Arabic, deriving from Attiyye. It means also "grant".

AYDIN

Considering the history reference the interpretations of Aydın are most probably correct, nevertheless the form Ay/dın or Ay/dun with the theophoric suffix "Ay" sounds Hebrew, and would mean "Justice of God", hence a theophoric family name.

Bay Pinto, burada "tarih" ekine atıf yapıyor ve ilk üç cümleyi aktarıyorum.

There was a Jewish Community in Aydın from the times of Roman Empire. It was then called Tralles and Guzel Hisar during the Seldjukit Period. It took the name Aydın after it fell under the control of the feudal dynasty of the Aydın Oğulları.

• • •

Baruh Bey'in, "aydın" için, İbrani , "Tanrı'nın Adaleti" karşılığını bulması not edilmeye değer'dir.

Ancak, İbrani "maskil", Osmani "münevver" olmakla biz "aydın" diyoruz. Dolayısıyla, İbrani "maskil" sözcüğü karşılığı olarak da düşünebiliyoruz.

BABANI/BABANİ

The Enc. Jud., V.4, P.16, mentions a Babai ibn Lutf. A poet born in Keshan Persia in the 17th cent. This confirming that the name as presumed is originating from Persia. As to the meaning, Babai or Baba-i, it would mean, 1-Father, ancestory, 2-Spriritual leader or Sheik.

BALLI/BALİ

The name Bali, also spelled Bally appears in Bucharest. The Sephardic Community Leader Ballı Daviçon, 1809-1884, is probably a transliteration of Bali.

HACEZ/HACİ HAGGAI/HAGGA/EGE

The term Hacc, pilgrimage and Haci, pilgrim, in Arabic apply to a Moslem who performed pilgrimage to Mecca. For Jews and Christians, Jerusalem is the place to visit for this purpose.

• • •

M.Franco mentions on p. 99 of his book a R. Yaacov Hagges, Hadjes, 16201674. Italian Rabbi living in Jerusalem.

A.Samuel B. Hagi, or Haggai is mentioned in Enc. Jud. Vol. 11, p.795.

Haggai or Hagga is the name of a Palestinian Amorai, Enc. Jud. Vol.7, p.1114. Haggai meaning born in a Festival.

In my opinion Hagi, mentioned above, a derivation of Haggai, must be the right spelling for Haci.

• • •

Pinto'ya ek olarak, "Haci" ve Ege" adlarının birbiri yerine taşındığını tespit etmiş durumdayım. Baruh Bey, benim tahlilimi, güçlendirmektedir.

HARARI/DAĞLI

Mont/Pellier, Mont means summit, mountain in French and Harari means highlander in Hebrew, hence the double interpretaion.

• • •

İbrani "har" sözcüğünden, "dağlı" ve dolayısıyla "Yahudi" karşılığını çıkarabiliyoruz. Demek ki "dağlı" sözcüğünü, Yahudi karşılığı olarak anlamada daha sağlam toprak üzerinde duruyoruz.

NAJAR/NACARI NACAR

Nacar in Spanish and Portugese means mother of the pearl and Na-

cari means Nacreous. This presents the possibilty that this name may also be classified as belonging the professional group.

• • •

Nacari/Nacar, zanaat bildirmektedir.

ÖCAL HINCAL

The name Öcal is an imperative form and literally means, "take revenge".

This expression equates the order given by God to Moses in Num.31.12, i.e., "seek retribution for the Israelites against the Midianites.." Consequently "Öcal" is a biblical name's translation, "Vengeance".

Hebrew, Nekamah or Nekimah.

• • •

Öcal'ın Tevrat'ta yeri olduğunu öğreniyoruz.* Allah, Musa'ya, "öc al" emrini veriyor. İbrani "nekamah" sözcüğü ile anlatılmaktadır.

CAVGA/KAVGA/CENK

According to the French spelling of this name, as it is often used by francophones, it would read "cavga" and pronounced "kavga" which in Turkish means "fight", a synonym of "cenk".

• • •

Böylece Pinto'nun Yorumları'na geçmiş oluyoruz.

Buna göre "cavga", kavga telaffuz edilmekte ve yerine "cenk" adı taşınmaktadır.

EFRATI/FIRAT

The various biblical reference indicates that, in addition to the Calebite clans originating from the south, the Ephratites, who possibly were of a different origin, also penetrated the Bethlehem district and their influence was so great that the chief city of the district was named after them.

KANTAR

An Italian family, acquired the additional name of Cantarini, because one of its members was cantor, cantarin, of the synagogue.

KIBAR/KİBAR

A canal in Mesopotamia, in Akkadian , "nar kab(b)aru/i, the very thick, i.e. wide, great canal.

• • •

Böylece, Bay Pinto, "Kibar" ad veya soyadının, bir yer adından geldiğine işaret etmiş olmaktadır. İbrani onomastique'de yer adları ad ve soyadı oluyorlar; Sevilya'dan "sevil" adını artık çok iyi biliyoruz.

Bizde bu soyadı taşıyanların çok büyük ölçüde İbrani asıllı olmaları, Pinto'yu doğrulamaktadır.

KUMRU/KUMRULU/KUMLUKUSH

The above "Kumru", Kumrulu, "Kumrulush" are presumably connected, both by the konsonnance and culturak meaning, to "Kumriel", the dove which is considered the emblem of the Holy Spirit and among the beings gathered in the Arch.

DAVILA/AVILA DAVALA

After the expulsion of the Jews from Spain, the two synogues of Avila were sold and the cemetery was given to a monastery in 1494.

• • •

Böylece "tarih" notları başlamaktadır; "Manisa" veya "Beja" misli girişleri, başka yerlerde ele aldığım için dışarıda bırakıyorum.

MARAŞLIOĞLU/MARAŞ

The Jews of Maraş, ancient Germanocia part of Cilice, were natives of Arab speaking cities and spiritually depended from the chief Rabbinate of Aleppo.

SELANIKYO/SALONİCA

It is believed that the first Jews to settle in Salonica, arrived from Alexandria in 140 B.C.E. The Jewish Community grew harmoniously under the Hellenistic and Roman rules.

---

*Üniversite yıllarında, sınıf arkadaşım Öcal, ismine hiç uymazdı ve Baruh Bey'in açıklamalarını tekzip eden bir kişiliğe sahip'ti; yine arkadaşım Hıncal Uluç'un Ağabeyi'dir. Pinto'da olmamasına karşın, "Hıncal" adını da bu nedenle ekliyorum.

✦ ✦ ✦

AÇIKLAMALI İSİMLER SEÇKİSİ

İsim	Aslı/Varyantı	İbrani Karşılığı	Açıklamalar
Abah	Aba	Var	Babacığım, Babam, Bay
Abeni	Even/i	Var	Koruyucum (Allah ?)
Abut	Abut	Var	Baba Sıfatı, Baba Selahiyeti
Acar	Akar	Var	Karmi'nin oğulları, suç işleyerek İsrael'e dert açan Akar.
Acar	Akar	Var	Rahatsız
Ada	Adah	Var	"ve Lamek karılarına dedi, ey Ada ve Tsilla[155].."
Ada	Adah	Var	Süslenmiş, giyinmiş, örtünmüş
Adefna	Dafna	Var	Defne
Adıvar	—	—	Namlı
Adoni	—	Var	Bey'im, üstad'ım, sultan'ım vali'm, koca'm, bay'ım
Ağacan	—	—	Ağa canlı
Aji	Ahi	Var	"Abdiel'in oğlu Ahi..."
Akel	—	—	Temiz el
Akgönül	—	—	Karşılık beklemeyen sevgi
Akış	Achısh	Var	"Ve Davud kalkıp o gün..."
Akkaş	—	—	Ak kaş
Akker	—	Arabic	Çetin ceviz
Aksoy	—	—	Soylu aileden gelen[156]
Akyüz	—	—	Saygıdeğer

[155] "Çilla" veya "Çille" söylenebiliyor.

[156] Bay Pinto'nun bu tür açıklamalarını ikna edici bulmuyorum; "soy" belli bir işarettir ve "ak" ise kabileye işaret etmektedir. "Ak-el" için de aynı itirazları yapabiliyoruz. "Aktekin" veya "Akgönül" ki Türk Yahudiler isim olarak taşıyorlar, Türkçe'de bir anlam ifade etmiyor ve başka tekniklerle yaptığımız araştırmalar bunları İbrani asıllıların tercih ettiklerini ortaya çıkarmaktadır.

Alaton	—	Spanish	Pirinç
Alaton	—	Var	Allah Efendimizdir.
Albayrak	—	—	Milli Türk rengi
Algazi	Algazi	Var	"Ancak Gaza'da, Gat'ta ve Aşdort'ta kaldılar."
Alkan	Elkanah	Var	".. ve onun adı Elkana idi."
Almaleh	—	Var	Tanrı, kralımdır.
Almızrak	—	Var	Kap, Fırça
Alpan	—	Spanish	Nesep
Altay	—	—	Seyyah, Yüksek Dağ
Amiel	—	Var	Halkımım Allahı
Anav	Anav	—	Üzüm, Üzümler
Anavi	A/Navi	—	Nebi, Peygamber
Anter	Ant'er	—	Yeminli[157]
Antika	—	—	Antika[158]
Arıcan	—	—	Temiz[159]
Ariel	Ariel	Var	"Ariel, Ariel Davud'un Ordugah kurduğu şehir.."
Ariel	Ariel	Var	Allah'ın Aslanı
Arman	—	Eşkanazi	Dürüst
Aruh	Aru	Var	Uzun
Asa	Asa	Var	"Asa Yehuda üzerine Kral oldu."
Asaf	Asaf	Var	"Reis Asaf idi" ve ilhak etmiş
Aslan	Haslan	Var	Tasfiye Memuru
Atabey	Ata/Bey	—	Ecdadı asıl

[157] Kaganoff, "Antman" ad veya soyadını kaydediyor. Çeşitli kaynaklar "anter" ve antman" adlarının özdeş olduğuna işaret ediyorlar; Türkiye'de "anter" soyadlı Yahudiler olduğu bilinmektedir. Buradan, sinegog kaydını yaptırmadıklarını çıkarabiliyoruz.

[158] Bu açıklamayı tatmin edici bulmuyorum.

[159] "Ari" ve "Ariel" adlarını ihmak ederek "temiz" demek çok yanıltıcıdır. "Ariel", Allah'ın Aslanı olmakla, Kudüs için de bir ad'dır.

Avişay	Avi/Say	Var	Hakkın Hediyesi
Avner	Ab/Ner	Var	"Ve ordusunun başbuğunun adı Abner idi"
Ayas	Ayaz	Var	"Mikvaş ve Ayya ve Beytel.."
Aziz	Aziza	Var	"Ve Zattu oğullarından: Yeremot, Zabad ve Aziza"
Babani	Baban-ı	Var	Fakirlere açık ev
Babur	Bayburi	Var	Urfa kapsından[160]
Bağış	Bagish	Var	Bağış
Bakış	Bakı/ish	Var	Ehil
Balandı	Ballandı	Var	Ballandı
Bali	Ba'al/i	Var	Efendi, koca
Baran	—	—	Ulu, iri, koç[161]
Barha	Barca[162]	Spanish	Barca-Locality of Soria
Bark	Berk	Var	Yıldırım
Barki	Barkey/Berki	Var	Sabah ışığı
Bartu	—	—	Türk kaanı
Basan	Besen	Var	"..ve dönüp Başan yoluna saptılar.."
Bayar	De/Bayar	Var	Kuyucu, muslukcu
Behar	Bejar	Spanish/Hebrew	Locality of Soria, Hahamın oğlu
Bener	Ben/Ner	Var	Dürüst İnsan[163]
Benmeleh	Ben/Meleh	Var	Kralın Oğlu
Berk	Özberk	—	Sağlam
Beyo	Beya	—	Beyefendi

[160] "Bab-ur", Urfa Kapısı.

[161] Bay Pinto, "Baran-Baruh" yazıyor ve Türkçe olduğunu iddia ile "koç" karşılığını veriyor; dolaylı olarak beni teyid etmektedir. Rusya'dan gelen Yahudilerimiz taşıyorlar ve tam anlamı "Koç" olmakla, Kırmanci ile bir bağlantısını kuramıyoruz. "Baran", Yahudi asıllıların taşıdıkları bir isim'dir.

[162] "Barka" okuyoruz, Cavga'yı da "Kavga" söylemiştik; müteveffa A. Barka'nın adı için ayrı bir izah ile karşı karşıyayız.

[163] Pinto'da yok, "Işığın Oğlu" olabilir.

Bildirici	—	—	Haberci
Bilen	Bilman	—	Alim
Birant	Bir/And-Brant	—	Tek Yemin
Birsel	Bir/Sel	—	Nuh'un Tufanı
Burla	—	Spanish	İstihza
Bülbül	—	—	Bülbül
Can	—	—	Can
Cavga	Kavga	—	Kavga
Coşkun	—	—	Vecit ve istiğraka ait
Çakırer	Özçakır	—	Doğan, mavi gözlü
Çimen	Çemen-Ara	—	Bahçevan
Çukran	Çakar	Arabic	Teşekkürler
Daniel	Danyal	var	"Hebron'da David'e doğan oğulları.."
Dar	—	Var	Sedef
Demirel	—	—	Güçlü el
Deniz	—	—	Deniz
Dinçer	Dinçmen	—	Dinç biri
Doğu	—	—	Doğu
Doğulu	—	—	Doğulu
El	Eli	var	"Ve kahin Eli, Rabbin mabedinde.. duruyordu."
Eli	Ali	—	Allah'ım
Elli	İlyasoğlu	—	"..İlya'ya Rabbin şu sözü geldi.."
Emre	—	—	Aşık, düşkün, kardeş
Ender	—	—	Seyrek
Ergil	—	—	Güvenilir
Erim	—	—	Müjde, hediye
Ezerzer	Ezer	Var	"..ve Düşon ve Etser..."
Ezra	Ezra	Var	"Azarya'nın oğlu...Ezra.." Ve Allah yardım eder
Filiz	Filizer	—	Genç
Gazes	Kazez/Kazes	Var	"Eyfa... ve Gazes'i doğurdu.."

Gezmiş	—	—	Çok gezmiş
Güler	—	—	Güler
Güleryüz	—	—	Güleryüz
Gür	—	—	Gür
Güzel	—	—	Güzel
Hagar	Agar	Var	"..Ve Hacar Abraham'a bir oğul doğurdu.." ve seyyar çoban
Hakim	—	Var	Bilge
Hançerli	Hançer/li	—	Hançer taşıyan
Hasday	Hasid-Ay	Var	Tanrı rahmetlidir
Hatem	—	Var	Tayin etmek
Haver	Haber	Var	Ortak
Hayırel	Hay/İsrael[164]	Var	İsrael'e uzun ömürler
Hazan	Hasan	Var	İlahici
Hazar	Hazer	Var	Barış
İnce	—	—	İnce
İş	—	Var	Erkek, koca, bir ırka ait
İzerel	İzel	Var	İsrail'in kısaltılmışı
İzisel	İz/İs/Sel	Var	İsrail'in kuvveti
Kamhi	Kimhi	Var	Unlu ve un satıcısı
Kan	—	Var	Namuslu
Kandil	andiyoti	Spanish	Mumcu
Kara[165]	—	—	Kara
Karaso	Karasu	Var	Kriş
Karavil[166]	Keravi/El	Var	Allah'ın Savaşcısı
Kazaz	Kazzaz	Arabic	İpek ipliği bükücüsü
Kent	Politi	—	Şehir
Kibar	Chebar	Var	"Ben Kebar ırmağı yanında sürgünler arasındayken.."

[164] "Hay" ve "Hayırlı" diğer varyantları olabilir, taşınıyorlar.

[165] "Kara" İbrani'de "okuma" anlamındadır; "karay", İbrani "karaim" ve Latinize "karaid", bir Yahudilik koludur.

[166] "Karaveli" olabilir, judaik onomastique'te ve diasporada cevaz var.

Koç	—	—	Koç veya iyi adam [167]
Kur	Cur	Var	Kuzu, koç
Kuzu	—	—	Kuzu
Levanta	Lavanta	Spanish	Ayağa kalk!
Manisa	Manisa	Turkish/Spanish	Manisa-Turkey Manises-Spain
Medina[168]	Medina	Var	Memleket, Filistin
Melek	Meleh/Melech	Var	Kral; Allah
Metiner	—	—	Metin
Mizra	Mizrah	Var	Doğu
Mizrahi	Özmizrahi	Var	Doğulu
Mızrak	Lanza	Arabic/Spanish	Mızrak ve Askeri harç
Nair	Nayır/Neyir	Var	Berrak
Namer	Namer	Var	Kaplan
Naz[169]	Naz	—	Naz, Gracia
Nogay	Nog/Ay	Var	Şaşalı, ihtişamlı Allah
Nural	Nur/Al	Var	İlahi aydınlık
Ofek	Ofeka	Var	Ufuk
Oren	Ören	Var	"Yerahmeel'in oğulları: Oren, Otsem, Ahiya.."
Oved	Ovet/Övet	Var	"Naomi'ye bir oğul doğdu ve onun adını Obed koydular.." aynı zamanda, amele
Öz	—	—	Öz
Paşarel	Paşar/I/El	var	Allah'la anlaşmam
Penso	Pensoy	Spanish	Düşünceli, endişeli
Pinto	Pintoyo	Spanish	Near Madrid-Spain
Rahamim	Rahmi	Var	Şefkat, merhamet
Rey	Rei	Var	"..ve Simei, Rei ve Davud'un yiğitleri Adonia ile..."

[167] Bu ad veya soyadı, "Koç", Yahudilerimiz de taşıyorlar, buna tanıklık ediyor.

[168] Karşılığında "Kent" de kullanılmaktadır.

[169] Donna Garcia karşılığı taşınması mümkündür.

Rofe	Rafe	Var	Tabip, sünnetçi
Roza	—	Spanish	Gül
Saba	Saba	var	Büyük baba, alim
Sadık	Tsadık	Var	Hayırhah, adil
Salah	Shalah	Var	Affeden, yıkıcı
Salcum	Salkım	—	Ak salkım
Sami	Shami	var	Sami
Savar	Sabar	Var	Zeki
Sedaka	Tsedaka	Var	Sadaka
Semah	Semağ	Var	David hanedanından çıkacak Nesil,özü, bitki, meyva
Sever	—	—	Sever
Sevi	Tsevi	Var	Geyik, şan
Sinay	Sinay	Var	"..Elim ile Sina arasında.." ve bilgin, alim
Sisa	Sissa	Var	Sevinç
Siyman[170]	Siman	Var	İşaret
Soria[171]	Sorya	Spanish	Soria-Spain
Sönmez	—	—	Işığını hiç yitirmes.
Şaked[172]	Shaked	Var	Badem
Şamai[173]	Shammai	Var	"..ve Onam'ın oğulları Şammay.."
Şemaya	Şema/Ya	Var	Dinle ey Allah'ım
Tal	Tal-u/Tal-i	Var	Çiğ, serinlik
Tan	Tan	Var	Çakal
Tarı	Tarı	Var	Çiçek açma
Tekinalp	Tekin/alp	—	Eşsiz yiğit
Terem[174]	Terem	Var	Öngörmek

[170] "Seyman" okumakta ve söylemekte sakınca olmayabilir.

[171] "Süreya" telaffuzu mümkündür.

[172] "Çağla" olarak taşınmaktadır.

[173] "Samay" söylenebilir; ş'leri, "s" telaffuz ediyoruz.

[174] İbrani karekterlerle yazılışını "Terim" okuyabiliriz.

Tovi	Tobiah	Var	"Allah'ım, Tobya'yı ve ve Sanbalat'ı hem de beni..."
Ülcer	Ülker	—	Ülker
Vidal	Vital	Spanish	Hayati
Yahya	Yahi/Ya	Var	Yaşasın Allah
Yakar	Yakar	Var	Aziz
Yalçındağ	Yalçındağ	—	Yalçın dağ, zirve
Yalter	Yalt/er	—	Yalçın, sert
Yemin	Yemini	Var	Sağ, sol olmayan
Yomtov	Yom/Tovx	Var	İyi gün
Yona	—	Var	Kumru, Güvercin
Yona[175]	Yuna	Var	"..ve Yunus'u kaldırıp denize attılar.
Yovel	—	Var	Koç, İngilizce, Ram
Zamana	Zeman	Var	Davet ve kader

✦ ✦ ✦

Açıklamalarda, tırnak içinde olanlar, Tevrat'tan aktarmalardır; tevratik isimler olduklarını gösteriyorlar. Daha çok, ikinci sütuna, bazı eklemeler yaptım; "ali", aru, avi-say'daki "say", bagish, "bahar", berki ve berk, "besen", danyal, "haber", hasan, "hazer", "övet", tal-i ve tal-u, Pinto'nun metninde yer almıyorlar. Bunları açıklamalara ek olarak koyuyorum; bazı ek-açıklamaları da dipnotlar olarak sunmuş bulunuyorum.

İsimbilimde yeni araştırmalar yapmayı düşünenler için, dördüncü sütundan başlamalarını önerebiliyorum. Başka açıklıklar var.

Kuşkusuz bütün bunlar, sadece ve sadece, bu adların, Türkiye Yahudileri tarafından da taşındığını ortaya çıkarıyor; buradan, bu isimleri her kullananın İbrani asıllı olduğu sonucuna gitmiyoruz. Ancak tersine itirazları da geçersiz yapıyoruz; önemli olan budur.

175 "Yunus" olarak da taşınıyor.

Medya-Net, internette reklamın tek adresi

DOĞAN Grubu, dijital ortamın avantajlarından yararlanmak isteyen reklamverenler için Doğan Medya Grubu'nun 16 portal ve internet sitesini Medya-Net çatısı altında bir araya getirdi. Türkiye'de ilk kez gerçekleştirilen uygulama ile reklamverenler dijital ortamın, hızlı raporlama, profilleme, kategorilere ayırma özelliklerinden yararlanabilecek, hedef kitlelerine çok daha etkin şekilde ulaşabilecekler.

Medya-Net'in önceki gece Ritz Carlton'da düzenlenen tanıtımında sektörün önde gelen reklam ajansları ve temsilcileri Doğan Medya Grubu'nun tüm üst düzey yöneticileri ile biraraya geldi. Geceye RPM'den Paul Mc Millan ve Füsun Genç-su, TBWA'dan Cem Topçuoğlu, Think Thank'ten Gila Franses, Young & Rubicam'dan Arzu Ünal, Klan Euro RSCG'den Levent Erden, Cin Kapanca, Emre Senan ve Ogilvy One'dan Aytül Gülçelik olmak üzere 180'e yakın seçkin davetli katıldı.

Ev sahipliğini Doğan Online Genel Müdürü Tamer Özmen ve Medya-Net Grup Direktörü Ebru Aygün Kohen yaptığı gecede Doğan Medya Grubu'ndan Hanzade Doğan, Vuslat Doğan Sabancı, Mehmet Ali Yalçındağ, Murat Saygı ve Nuri Çolakoğlu'da hazır bulunarak Doğan Grubu'nun internet girişimlerine verdikleri desteği gösterdiler. Kohen, bünyelerinde bulundurdukları portallar ile Türk internet kullanıcılarının yüzde 95'ine ulaşabilen tek on-line pazarlama şirketi olduklarını söyledi.

300 BİN TEKİL ZİYARETÇİ

Medya-Net'in 1.6 milyon kayıtlı kullanıcısı, günlük 300 bin tekil ziyaretçi profil bilgileri ve internet kullanım alışkanlıklarını reklamverenlerin hizmetine sunduğunu söyleyen Kohen, "On-line reklamcılık ve pazarlama alanında Türkiye'nin potansiyelini harekete geçireceğiz" dedi.

Medya-Net'in çatısı altında birleşen portalların birçoğunun benzeri olmadığını

DOĞAN Grubu'nun internet üzerindeki bütün mecraları Medya-Net çatısı altında birleşti. Dijital reklam kanallarını kullanmak isteyenlere hizmet edecek olan Medya-Net, 1.6 milyon kişiye on-line olarak ulaşıyor.

Medya-Net'te kimler var?

- E-kolay
- Hürriyetim
- Milliyet
- Radikal
- Genç Hürriyetim
- Fanatik
- Turkish Daily News
- Arabam.com
- Bigpara
- Tradecent
- Yenibir.com
- Kanal D
- Mahmure
- Gezikolik
- Hepsiburada
- D&R

belirten Kohen, "Medya-Net bu portal ve siteleri ajanslarla birlikte tüm kurumların medya planlarının ayrılmaz bir parçası haline getirmeye çalışacaktır" dedi. Doğan Grubu'nun hayatın her alanına yanıt veren portallere sahip olduğunu vurgulayan Kohen, "Medya-Net bütün Doğan Grubu portallerini tek bir çatı altında müşterilerine sunacak ve bu anlamda Türkiye'de pazarlama yapan ilk kuruluş olacak" diye konuştu.

Kohen, dünyada internet reklamcılığı için ayrılan bütçenin önümüzdeki 3 yıl içinde toplam reklam pazarlama bütçesinin yüzde 10'unu bulacağını belirterek şöyle devam etti: "Bu pay şu anda Türkiye'de yüzde 1'ler civarında. Bu da önümüzde çok büyük bir pazar fırsatı olduğunu ifade ediyor. Dolayısıyla biz de elimizden geldiğince online reklamcılığı geliştirmek ve pazarı büyütmek için her türlü çalışmayı yapmaya kararlıyız."

YÜZDE 50 REKLAM PAYI

Kohen, reklam ajanslarının Medya-Net aracılığıyla dijital ortam gibi çok farklı bir mecrayı ajandalarına dahil ederek müşterilerine farklı seçenekler sunabileceklerini söyledi. Kohen, Medya-Net'in 5 ay önce kurulmaya başlandığını ve 2002'nin başında duyurulduğunu belirterek, "Doğan Grubu yaptığı yatırımlar ve lansmanlarla internete yatırım konusunda ne kadar kararlı olduğunu göstermiştir, yatırımlarımız ve yeniliklerimiz devam edecek" dedi. Kohen, geçtiğimiz yıl Doğan Grubu portalleri ve sitelerinin internet reklam pastasından aldığı yüzde 50 payın çok önemli olduğunu ve Medya-Net ile 2002 yılında iddialı olduklarını ifade etti.

Aydın Doğan'ın Yöneticisi, Ebru Kohen'i
Hürriyet, 24 Ocak 2005

Bir "Gor"
Milliyet, 30 Ekim 2005

Bersan İpekçi ve merhum Mehmet İpekçi'nin oğlu,

Nesime Sungu ve merhum Cavit Sungu'nun damadı,

Eymen ve Dr. Özge Sezerman'ın ağabeyi,

Ayşe (Sezerman) - Aylin - Varol Ünel ve Zeynep - Cem - Haluk Hızlalp'in dayısı,

Hülya - Leyla - Ceren - Esen Sungu ve Güniz - Özgür Yalaz'ın eniştelen,

Leyla (İpekçi) - Semih Kaplanoğlu'nun babası,

Vasfiye (Sungu) İpekçi'nin sevgili eşi,

Galatasaray Divan Kurulu Üyesi

Ali Ü. İPEKÇİ

Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Cenazesi 28 Eylül Perşembe günü Teşvikiye Camii'nde kılınacak öğle namazını müteakip Zincirlikuyu Mezarlığı'nda defnedilecektir.

Not: Çiçek yollanmaması, isteyenlerin TEV'e bağış yapması rica olunur.

İsmail Cem'e Ders: Eymen / Sezerman / Özgür / Cem
Milliyet, 28 Eylül 2000

ACI KAYBIMIZ

Samsun eşrafından Merhum Kazım Arıkan ve Merhume Hacı Ayşe Medat Arıkan'ın oğlu, Nurhan Kefeli, Perihan Gören, Orhan Arıkan ve Hasan Arıkan'ın kardeşleri, Seza Arıkan'ın sevgili eşi, Selen-Tunç Gün ve Emre Arıkan'ın sevgili babaları, Duru Gün'ün dedesi

MEHMET FEVZİ ARIKAN

11 Ocak 2004 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi 12 Ocak 2004 Pazartesi günü (bugün) Kocatepe Camiinden öğle namazını müteakip kaldırılarak, Karşıyaka Mezarlığında toprağa verilecektir. Allah rahmet eylesin.

AİLESİ

Duru & Gün
Hürriyet, 12 Ocak 2004

İbranileştirme: Ebru & Beren
Hürriyet, 16 Nisan 2006

TÜSİAD'ın Paris heyetinde kimler vardı

■ **Ömer Sabancı** (TÜSİAD Başkanı), **Pekin Baran** (Başkan Yardımcısı), **Arzuhan Yalçındağ** (Yönetim Kurulu Üyesi, Sosyal İşler Komisyonu Başkanı), **Ümit Boyner** (Yönetim Kurulu Üyesi, Tanıtım Komisyonu Başkanı), **Jak Kamhi** (TÜSİAD üyesi), **Naim Koçer** (TÜSİAD Üyesi), **Eşref Hamamcıoğlu** (TÜSİAD Üyesi), **Haluk Tükel** (Genel Sekreter), **Bahadır Kaleağası** (Brüksel Temsilcisi), **Serap Atan** (Paris Temsilcisi).

Bir Aradalar: Bir "Pekin" / Bir "Yalçındağ" / Bir "Sabancı" / Bir "Ümit" / Bir "Boyner"
Hürriyet, 30 Ekim 2005

İstanbul'da Neve Şalom Sinagogu'nu ziyaret ederek Hahambaşı İsak Haleva'dan bilgi alan Bayan Livni tekneyle boğaz turu da yaptı.

İsrailli bakanın ilk ziyareti Türkiye'ye

Livni & Livane & Çağan & Ak
Hürriyet, 29 Mayıs 2006

İbranileştirme: Ebru & Duru
Hürriyet, 21 Nisan 2006

VEFAT

[illegible]

BERŞAN İPEKÇİ

[illegible]

AİLESİ

İsmail Cem'e Ders: Serra / Sezerman Abdi İpekçi Aker & Bülbülderesi
Milliyet, 11 Ağustos 2003

İSİMLERİYLE KARAY YAHUDİLERİ

Karay'lar, Kırım'da, "bulut" ad veya soy adını kullanmıyorlar, çünkü, ihtiyaçları yok ve aslı var. Ayrıca, Karay Yahudileri, çok uzun yüz yıllar, ne Kırım'da ne de İstanbul'da, kendilerini sakladılar, Yahudi kimlikleriyle yaşadılar. Esas yurtları İstanbul'dur. Ve sonra Karadeniz'i aştılar ve bir daha aşıp bu cenaha geldiklerinde, yine Karadeniz sahillerini tercih ettiklerini anlıyoruz. Çünkü sahil kasabalarında çok "Bulut" var.

Hazar Yahudileri ile hiçbir halde karıştırmamak durumundayız; çünkü Karay'lar, başlangıçta Türk değildiler. Romanyot oldukları kesindir, demek ki, bu sözcük ile, "Romanyot" Yahudileri, İspanyol ve Alman Yahudileri, Sefarad'lar ve Eşkenaz'lar, Türkiye'ye gelmeden önce de, bu topraklarda, vardılar; "Rumi" anlamında olmakla, Yahudiler için bu sözcüğü, "Romanyot" saklı tutuyoruz ve kullanıyoruz.

Yahudiler, bu topraklarda, Türkler'den çok eskidirler.

Karay'ların ana-dilleri, her halde Elence'dir, İbrani'yi öğrendilerse sonradan öğrendiler. Bu arada not etmemiz yerindedir, doğrusu, siyonizm evvelinde ve İsrael Devleti kurulmadan önce, Yahudiler arasında İbrani-şinas son derece azdı ve üstelik Alyans Mektepleri akabinde çoğu pek cahil ve pek de yobazdılar. Hahamlar'ın çoğunun, Alyans Mektepleri'nde Fransızca öğretilmesine, "günah" deyüp karşı çıktıklarını biliyoruz. Osman Nuri Ergin, pek değerli Maarif Tarihi'nde, Musevi yobazların Muhammedi yobazlardan daha yobaz olduklarını ima ediyor, ki dikkate almak icap etmektedir.

Judaik Ansiklopedi, karaizm'i, the greatest schism in oriental Jewry, Doğu judaizmi'nde en büyük hizip, olarak tarif ediyor; Sekizinci yüzyılda patlamış olduğunda kuşku bulunmuyor. Karaizm'in kurucusu Rabbi Anan ben Davud ha-Nasi olup soylu bir aileden geldiği kabul ediliyor; Talmud'a ve hahamlara karşı bir savaş açtığını söyleyebiliriz.[176] Tevrat'ın her türlü yorumuna karşı çıkıyordu, Kutsal Kitab'ın,

---

[176] Bizde de On Yedinci yüzyılda, "Kadızadeliler" Hareketi var, buna isyan demek yerindedir. Mehmet Birgivi'den esinlenerek, her türlü tarikata, ayinlerde dansa savaş açtılar; uzun sürdüğünü biliyoruz. Kadızadeler isyanı kuvvetlendiği zamanda, Sabetay Sevi yükseliyordu ve Bektaşi ve Nakşibendi tekkeleriyle işbirliği halindeydi; Mahmut Aziz Hüda-i taraftarları da Kadızadeler'in hedefi oldular. Ancak Sabetay Sevi'ye çok nazik davrandığı kaydedilen Sadrazam Köprülü, Kadızadeli'leri bastırdı ve Kıbrıs'a sürdü; tarikatlardan yana bir tutum almış olmaktadır.

"Tora" ki, biz "Tevrat" ve/veya "Furkan" diyoruz, okunmasını yeterli buluyordu. "Okumak" esastır, adını buradan alıyor.

Anan veya "Annan" İbrani'de "bulut" demektir; Kırım'da veya başka yerlerde, Karay Yahudileri, bu adı, "Anan", sıklıkla taşıyorlar. Böylece adını yaşattıklarını düşündüklerini çıkarabiliyoruz. Diasporada çeviri mümkündür.

Kara-i hizbine ad olan "Kara" ile "Ku'ran" sözcüğünü türettiğimiz "Kura" aynı sözcüklerdir; birisi İbrani ve diğeri Arami olmakla, böylece, en passant "Kur'an" ve bu arada bizim pek sıklıkla kullandığımız "Kıraat" sözcüklerinin Arami olduklarını da not etmiş oluyoruz. Demek ki Karay'lar, kitabi'dirler; İstanbul'da en çok Karaköy'de ikamet ediyorlardı. Dillerde ve zaman zaman da şeriatta ortaklık var.

Bazı kaynaklar, Karay'ların Kırım'a göçmeye başlama tarihini On İki ve On Üçüncü yüzyıla götürüyorlar; gittiklerinde Kırım'da Rabbinik Yahudiler'in bulunduğunu gösteren kayıtlara sahip haldeyiz. Kırım'da Bahçe Saray çevresinde ticaret ve zanaat işleriyle uğraşıyorlardı; ancak geceleri, Bahçe Seray'da kalmaları imkansızdır.

İster Kara-id ve ister Rabbinik olsun, Kırım'daki Yahudiler, "Çıfıt Kale" denilen bir gettoda yatmak mecburiyetinde idiler; gündüz Seray'da ve gece "Kale" veya Kaya'da yaşıyorlardı. "Çufut"[177] da yazılıyor, "Kale-i Çufut" söylenebiliyor, "Çıfıt Kaya'sı" tabirini de biliyoruz; İbrani, "Sela ha-Yahudim" denmektedir. Başka ismi de var, şimdi burada duruyoruz.

Böylece, "Karay", Refik Halid Karay'ı anıyoruz, "Saray", belki de ayırmak için "Seray" tercih ediliyor, "Kaya" ile "Sıla" ile "Selah" adlarının dil ve tarih-coğrafya köklerine inmiş oluyoruz. Kemal Paşa Hazretleri, "dil ve tarih-coğrafya" fakültesi kurmakta büyük isabet gösterdiler; Karay'ları tetkik ederken bu üç departmanın verimlerinden yararlanıyoruz. Diğerlerine geliyoruz.

---

[177] Bu sözcükte, "Çıfıt" ya da "Çufut" hiçbir aşağılama tonu bulunmuyor; İbrani "İbr" veya "İvr" olmasına karşın, İngilizce "Jew", ki "civ" söyleyebiliyoruz ve Fransızca Juif'in, yine civ'e yakındır, bizim Çıfıt'tan çıkması ihtimali var. Doğrusu, "Civelek" ve l'yi okumamakla "Ciliv" sözcüklerini, "civ" olarak anlamamız münasiptir. Bizde bu ekin, ev-lek veya kaba-lak, yat-alak, hayli işlek olduğunu biliyoruz.

Bir kez, Çıfıt Kaya'sının daha önceki adı "Kırkler" idi, "Kırk", Kırkyeri veya " Kırker"[178] olarak da biliniyor ve "Kırk, sorok, iz plenemi kırkov" soyadı olarak da kullanılmaktadır. Ancak "Kırker" veya "Kırk", Karaylar için bir ad'dır ve bu nedenle Karay Yahudileri anlamına da geliyor. Aynı şekilde, kaynağı bilinmemekle birlikte, "Yahudileri Kırımçak" ifadesi de var; "a la Krımçak Yahudi" ya da "Kırım usülü Yahudi" şeklinde de anlaşılıyor. Buradan ise şu sonuca geliyoruz, nasıl "Mizrahi" sözcüğünü, "Doğulu" demektir, Irak Yahudisi ve kısaca "Yahudi" şeklinde anlıyorsak, Kırımçak'ı da Yahudi karşılığı kabul edebiliyoruz. "Kırk-Soy" veya "Kırkler" de, hem soyadı olmakta ve hem de bu şekilde anlaşılmaktadır. Kuşkusuz "kırk", Türkçedeki anlamındadır, 40 sayısı demektir ve Rusça "sorok" karşılığını, Lebedeva'nın küçük isim sözlüğünde buluyoruz.

Rabbinik Yahudiler ile, Rabbiler tarafından yazıldığı için Talmud'u kabul edenler, Karay'lar arasındaki zıtlığı birkaç noktada toplayabiliyoruz. Birincisi, Elence, Türkçe ve bu demektir ki Arabi ve Farsi isimler dahil ve bahusus İbrani adlar taşıyorlar; fakat Talmud'u yazan bir haham'ın adını asla almıyorlar. İkincisi, Rabbinik Yahudiler, Sabat'ta cinsel ilişkiye girerken Karay'lar uzak duruyorlar; aslında Karaylar daha dindardırlar ve hep daha muhafazakar davranıyorlar. Üçüncüsü, her vesileyle Rabbinik Yahudileri aşağılıyorlar; burada, Sünniler'in Aleviler'e bakışını hatırlayabiliyoruz. Yalnız poligami serbesttir; aslında çok kadınla evlilik, Müslüman çevrelerde yaşamış her türlü Yahudilerce uygun bulunuyor ve birden fazla eş ediniyorlar. Bir de, bu kadar hizipçilik olmasına karşın, aralarında evlendikleri de vakidir;bunu, zorunluluğun kabulü saymak zorundayız. Şimdi buradayız.

Buradan devam ederken, "Karay Yahudileri versus Rabbinik Yahudiler" tartışmasının yanında, bir de "Karay Yahudileri versus Hazar Yahudileri" sorunu olduğunu not etmek durumundayız. Bu konu, "Hazer Yahudileri Meselesi", beni çok ilgilendiriyor ve Şebeke'nin

---

[178] Gkavnım tsentrom karaimov bıla krepost' Kırk-Er (Cuft-Kale, Çuft-Kale).
E. I. Lebedeva, Oçerki po İstorii Krımskih Karaimmov-Tyurkov, Simferopol', 2000, str.9
Bulunması imkansız bu kitapçığı bana, Selçuk Üniversitesi'nden Fuad Yöndemli Hoca'mızın, eski Sovyet Birliği yurttaşı olan eşi getirdiler. Her ikisine de teşekkürlerimi yazıyorum.

ikinci cildinde ele almayı planlıyorum; dolayısıyla, şu anda ayrıntılı bir tartışmaya girmeyi uygun ve yerinde bulmuyorum. Sadece bu münakaşanın yerine işaret edebilirim; bizi, burada, Karay Yahudileri'nin Hazer Yahudileri olup olmadığı tarafı, ilgilendirmektedir.

Eğer Karay Yahudileri, Hazer Yahudileri'nin devamı iseler, öncelikle bir prosélytisme vaka'ı ile karşı karşıyayız, demektir. Bu taktirde, Karay Yahudileri'ni, Türk aslından ve Musevi dinine dönenler olarak mütalaa etmek zorundayız. Bu nazariyede olanlar, Kırım'a, Horasan'dan Yahudi misyonerlerin geldiğini ileri sürüyorlar. Bu nazariyenin reddi halinde, Karay Yahudileri, Türkçe'nin bir diyaleğini konuşmalarına karşın, hem Yahudi kavminden geliyorlar ve hem de Musevi dinindeler, demek durumundayız.

İsrael'li araştırmacılar, birinci nazariyeye itiraz ile ikincisini ciddiyetle savunuyorlar. Kevin Alan Brook, bunlardan birisidir ve Doktor Brook'u, İsrael kavmini genişletmeye yönelik çalışmalarıyla da tanıyoruz; kayıp kabile bulmaya çalışıyor, Kürtler'in genetik olarak, Yahudiler'e benzediklerini de, Doktor Brook, yazmaktadır.[179] Doktor Brook, "many scholars suggested that the Karaites were the direct descendants of the Khazars" dedikten sonra, "one of the advocates of this view was Ananiasz Zajazkowski, a Turcolagist of Karaite origine", Karay'ların Hazer Yahudileri'nden geldiklerini öne sürenlerin başında, Karay asıllı Zajazkowski'nin bulunduğunu kaydediyor. Zajaczkowski, "the Karaims fully deseve to be called the rightful successors of Khazarian culture", Karaylar'ın Hazar kültürünün varisi oldukları iddiasındadır. Pek çok Sovyet referansını da arkasına alıyor ki, bunları, daha ilerde inceleyeceğimi not etmiş bulunuyorum.

İtiraz edenlerin ve bu arada Doktor Brook'un, haklı oldukları yan, Hazer Yahudileri'nin Rabbinik oldukları, Talmud'a bağlı bulunduklarıdır; Karaylar, bunun karşısındadırlar. Karaylar, sürekli olarak Rabbinik Yahudileri kötülüyorlar; kendi kendilerini kötülemek ise yozluktur, kabul etmekte zorlanıyoruz.

✦ ✦ ✦

---

[179] "The Karaites adhered strictly to the written word of the Torah and rejected the Mishnah, the Talmud, and all aspects of Oral Law."
Kelvin Alan Brook , The Jews of Khazaria, New Yorki 2002. p.296

İki Hazer-Yahudi Adı

ATIL & ÇİÇEK

Bu adın, "Atıl", atılmakla bir bağlantısını göremiyoruz.

Dolayısıyla "Atılgan" adının da "Atıl" fiili ile bir ilişkisi olmamak gerekmektedir. Analizi, dilden çok tarih ve coğrafyaya dayanmaktadır.

Türkçe isimler sözlüğünde, Arabi ve Farisi'den alınanlarda daha baskın olmak üzere, fiil-isimler istisnai durumdadırlar; "korkut" var, ama başka bir izahı muhtemel ve mümkündür, dil bilgisi kategorilerinden sıfat ve isim'den isim yapıyoruz. "Atıl" veya "Öcal", bizim isim kurma usullerimize çok yabancı kalıyorlar.

Burada Atıl'ın bir şehir adı ve hatta baş şehir olduğunu gösterebilecek durumdayım. Eğer bu gösteriş doğru ise, "Atıl" adının İbrani isim kurma tekniklerine daha ziyade uyduğunu da tespit etmiş oluyoruz. Şimdi buradayız.

• • •

Hazar Yahudileri üzerine çağ açan çalışmasında D.M. Dunlop, pek çok Arap ve Fars kaynağına baş vurarak, Atıl'ın, Hazar Yahudi Devleti'nin baş şehri olduğunu bize haber vermektedir.* "İtil" de deniyor, Profesör Dunlop, "in Hebrew '-t-l" , kaydını da düşüyor, demek ki İbrani, esas olarak, "t" ve "l" konsonlarıyla yazılmaktadır. İştahri'den bir aktarma ile başlamaktadır.

• • •

"As to Khazaria, it is the name of the region, and its capital is called Atil. Atil is also the name of the river which flows to it from the Russians (al-Rus) and Bulgars (Bulghar). Atil is in two parts, one west of the river called Atil, which is the larger, and the other east of it. The king lives in the western part. The king in their language is called Bak..."

• • •

Hazar Devleti'nin başşehri, daha doğrusu başşehirlerinden birisinin, "Atıl" olduğunu öğreniyoruz. Mesudi'nin, Atıl'ın Samander'den sonraki başşehir olduğuna dair bir haberi var. Şehirden bir nehir geçiyor ve buna da "Atıl" denme tedir; "Volga" olarak da biliyoruz. Demek, "Atıl", Volga ve "İdil", birbirinin yerine geçebilme tedir. "İtil" de denen İdil'dir ve aslında "Atıl" ile aynıdır.

• • •

Doktor Brook, "Atıl" için, Khazarian term for the River Volga, "Haza-

riler, Volga'ya Atıl derler", dedikten sonra, "alternative spelling Itil, Ityl, 'Til", notunu da düşmektedir. Böylece, Atıl ve Volga ve Itil veya İdil özdeşliğini tekrarlamış oluyoruz.

• • •

Bu adı, "Atıl", taşıyanların çoğunda, Hazarya ve/veya Kırımçak bağ ve izlerini bulabiliyoruz. Bu ad, "Atıl", bölgesel iz sürmeye imkan vermektedir. Demek ki hem tarihi ve hem de coğrafyası var.

• • •

Aynı şekilde, "Atılgan" adını, Atıl-hali veya Atıl'lı olarak anlamayı öneriyorum.

Bu ekle, "-gan", yapılmış, atılgan'dan gayri, "al/gan", "ay/gen", "sevi/gen" ve "er/gen" ad veya soy adlarına sahibiz. Ancak bunları,"ergen" hariç, ne sözlüklerde ve ne isim sözlüklerinde bulabiliyoruz.

Kaşgarlı Mahmut, "evlen" sözcüğünü, "er/len" olarak anlatmaktadır. Tietze de, Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügatı'nda, ergen'i, evlilik haline gelmiş olarak açıklıyor; "olgunlaşmış, evlenecek yaşa gelmiş" demektedir. Bir hal bildirdiğini anlıyoruz, er'i, İbrani değil de, Kaşgarlı anlamında, Türkçe düşünürsek, "erlik hali" anlamına yaklaşıyoruz.

Deny de, "Grammaire de la Langue Tuque (Dialecte Osmanlı)" nam mükemmel eserinde, "oq at-qan-im le fait que j'ai lancé une fleche" örneğinden hareket ediyordu ki "ok atgan-ım" çok dikkat çekicidir.Bunu, "atgan", Fransızcası da buna yakın düşüyor, "atma hali" olarak anlamak zorundayız. Başka deyişle, "ok atmak da iken" yerine "atgan-ım" diyorduk ve buna en yakın, "çalışmak" fiilinden, "çalış-gan-ım" düşüyor ve şimdi "çalışkanım" diyoruz.

Banguoğlu da, "Türkçenin Grameri" kitabında, "-gen" ekinin açıklamasına, "eski Türkçe –gen hal sıfat fiili eki" ibaresiyle başlıyor; çalışkan, alıngan, sıkılgan, solugan, doğurgan ve diğer örnekleri sayıyor. Ancak, "üçgen, beşgen gibi yeni kelimelerimizde", bu ekin, Fransızca –gone veya Elence -gonia, "köşe" kökünden calque olduğunu, "taklit" veya "öykünme" diyoruz, ileri sürüyor ki ikna etmekten uzaktır. Çünkü, aygen'ı, "ay-köşe" ve algan'ı, "al-köşe" anlamayı kabul etsem de, sevigen'i, "sevi-köşe" veya ergen'i, "er-köşe" anlamak zordur. Halbuki, üçgen'i, üçlü hali veya "üçlü" ve beşgen'i "beşli" anlamakta hiçbir sakınca görmüyorum.

Öyleyse, bilmeden veya calque olarak taşınması dışında, Atılgan'ı, "Atıl-halli" ve buradan da, "Atıl'lı" anlayabiliyoruz. "Sevigen" de "Sevi'li" oluyor; bizde Selçuklu veya Osmanlı var, Slavlar " Osmanlı" için "Osmanski" tabir ediyorlar ve ben yine de Osmanist" söylenişi tercih ediyorum ve böylece "sevigen" için en uygununu "sevi-ist" buluyorum.

İdil ve Atıl Kurtoğlu

Böylece, "İdil" adının, Hazarya ve Kırım'dan geldiğini de saptamış oluyoruz. Demek ki "Atıl" ve "İdil", Kırımçak adlar arasında yer alıyorlar.

Kurt veya Kurd'a gelince Doğulu kavimlerde yaygın olduğunu biliyoruz. "Wolfowitz" ise "Kurtoğlu" anlamındadır, sondaki ek, "aile" bildiriyor. Nitekim, Amerikan eski savunma bakan yardımcısı Paul Wolfowitz'in, Türkiye ile şifreli konuşmalarda, kendisinden, "Kurtoğlu" yollu söz ettiğini, Turan Yavuz'un, "Çuvallayan İttifak" kitabından öğrenmiş bulunuyoruz.

Lebedeva da şu bilgiyi veriyor; "V svoe vremya v Krımu projivali plenema gotov. Staroe gotskoe imya Vulfil ili Uilfil oznaçaet Volçonok, podobnıe cobstvennıe imena est' i drugih drevnih jiteley Krıma-Karaimov, Borçuk-Volçonok." Buradan Karay'ların, "Kurtgil" veya Kurtoğlu" olarak Türkçeleştirebildiğimiz, Karay dilinde, "Borçuk" veya "Volçonok", soy adları taşıdıklarını anlıyoruz.

Çiçek

Hazar Yahudileri için "Çiçek" adı çok önemlidir.

• • •

"... seules les filles des rois khazars se sont assises a plusieurs reprises sur le trone de Byzance, comme ce fut le cas de la princesse Çiçak qui devint l'imperatrice Irene et dont le fils Léon IV prit comme surnom celui de 'Le Khazar' "

• • •

Pek çok yerde zikrediliyor, ben S.Szyszman'dan aktarıyorum,** Hazar Kralı, biz "Hazar Bek'i" diyoruz, iyi ilişkiler kurabilmek için Prenses Çiçek'i, Roma İmparatoru'nun oğluna eş olarak göndermişti; Çiçek daha sonra İmparatoriçe İrene oldu. Çiçek'in oğlu da, Dördüncü Leon olarak taç giymişti; fakat İmparator Leon, "Hazar" adını da künye yaptı ve "Hazar Leon" olarak biliniyordu. Bu nedenle, Hazar Yahudileri'nde, İmparatoriçe Çiçek'in adı pek rağbettedir.

• • •

Hazar Yahudileri'nde, Çiçek'ten başka "Hatun" adı da çoklukla taşınıyor.

Erkeklerde ise, "Alp", Bagatur veya "Batur" ile Tarkan adına da sıklıkla rastlıyoruz.

*D.M. Dunlop, The History of the Jewish Khazars, Princeton University Press, 1954-1967, p.91

** S.Szyszman, Les Khazars-Problemes et controverse, Revu de l'Histoire des Religions, Tome CLII-no.2, Octobre-Décembre 1957, p.12

ACI KAYBIMIZ

Darende eşrafından merhum Adviye Bayrak (Uğral) ve Ağrı Milletvekili merhum Halit Bayrak ' ın kızları,
Adana eşrafından merhum Hacı Hasan ve merhum Rabia Atıl ' ın gelinleri,
Merhum Ateş Bayrak ' ın kardeşi
Ahmet Koçman ve Leyla Güdüm ' ün kayınvalidesi,
Merhum Muhittin Atıl ' ın sevgili eşi,
Merhum Akan Atıl, Pelin Koçman, merhum Arzu Amber Atıl ve Mülük Hasan Halit Atıl ' ın
Biricik anneleri

IŞIK ATIL Hanımefendi

05.Mayıs 2005 Perşembe günü Amerika ' da Hakk' ın rahmetine kavuşmuştur.
Cenazesi 13.mayıs 2005 Cuma günü (bugün) Şişli Camii ' nde kılınacak ikindi namazını müteakiben Zincirlikuyu Mezarlığı' nda toprağa verilecektir.
Allah Rahmet eylesin

AİLESİ

Not: Çiçek gönderilmemesi . arzu edenlerin hayır kurumlarına bağışta bulunmaları rica olunur.

Rabia & Işık & Koçman & Pelin ve Atıl
Hürriyet, 13 Mayıs 2005

VEFAT

Ailemizin çok değerli büyüğü, müteveffa Kamile Atılgan'ın eşi, müteveffa Hatice Karaca ve Mehmet Atılgan, Tevfik, Muzaffer Atılgan'ın ağabeyleri, Bilge Özmen ve Mete, Bahadır Atılgan'ın babaları, Nilüfer Atılgan ve Cahit Özmen'in kayınpederleri, Banu, Melike, Nazlı, Ediz, ve Begüm'ün dedeleri,

Fatma Atılgan'ın biricik eşi

Eğitimci, 1961 Kurucu Meclis Üyesi,
Yeşilyurt Eski Belediye Başkanlarından

AHMET ATILGAN'I

kaybettik.

Onu her zaman sevgi ve saygı ile hatırlayacağız.
Merhum'un naaşı 04 Temmuz 2006 Salı günü (Bugün) Kocatepe Camii'nde kılınacak öğle namazını müteakip Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verilecektir.

AİLESİ

Not : Cenazeye çiçek gönderilmemesi, onun yerine TEV'na bağışta bulunulması rica olunur

Ediz / Özmen / Karaca / Melike / Banu / Atılgan
hürriyet, 4 Temmuz 2006

Of-Ağaçseven köyü eşrafından, merhum H. Hüseyin ve merhume H. Ayşe Kuroğlu'nun torunları, merhum H. Mehmet Hulusi ve merhume Emine Alemdar'ın torunları, merhum H. Ahmet Kuroğlu ve H. İkbal Kuroğlu'nun sevgili oğulları, merhum H. Necmi Kuroğlu, H. Makbule Daloğlu ve H. Hüseyin Kuroğlu'nun kardeşleri, merhum H. Ahmet Uzuner ve H. Sabire Uzuner'in damatları, merhum H. Muhammed, H. İbrahim, H. Emin ve H. Lokman Kuroğlu'n H. Guzin Armutçu, Gülseren Lermi, Cemile Kuroğlu, H. Emine Kuroğlu Asiye Olgunsav'ın yeğenleri, merhum H. Hayri Nuri Kuroğlu ve Hamit, Selim, Orhan, Hakan, Kadir ve Kamil Kuroğlu'nun, Murat, Aydoğan Mithat, İsmail, Fatih, Mufide, Leyla, Zehra, Ayşegül, Gulnur, Nilgün, Emine, Nazan, Betul, Ayşe, Berrak, Zeynep, Şeyma, Gulşen, Nurşen, Hulya, Mine ve Işıl'ın sevgili kuzenleri, H. Erkan Daloğlu'nun kayınbiraderi, H. Ömer Uzuner'in eniştesi, H. Orhan Kuriş'in bacanağı, H. Rumeysa Kuroğlu'nun kayınbiraderi H. **Betül Kuriş ve H.** Şeyma Uzuner'in eniştesi, Serra, Ahmet Uzuner'in ve Burhan, Selim, Ahmet, Hale Kuriş'in enişteleri, Emircan, Mina, Ahmet Kuroğlu'nun değerli amcaları, Büşra, Mehmet ve Esra Daloğlu'nun sevgili dayıları, Nurşen, Gulşen ve Sevde'nin biricik babaları,

HACI ESRA KUROĞLU'nun Kıymetli Eşi

HACI MEHMET HULUSİ KUROĞLU

Oflu Kuroğlu: Berrak & Esra & Mina & Hale & Asiye* & Kuriş & Işıl & Selim & Sabire & Uzunoğlu & Hakan & Uzuner & Zehra

* Firavun'un eşi olmakla Musa'yı ölümden kurtarmıştır.

✦ ✦ ✦

Hazarlar'ı terk etmeden önce, iki not daha düşmeme izin verilmesini umuyorum; Profesör Dunlop, Mesudi'ye daynarak, Türkler'in Hazarlar'a "Sabir" dediklerini, the Khazars ara called in Turkish Sabir, haber veriyor ve Hazar Devleti'nin ilk Yahudi kralının adını da "Sabriel" olarak bildiriyor, aktarıyorum. Neden mi, çünkü isimlerimizi öğreniyoruz, bizde "Sabir" veya "Sabire" ender de olsa taşınıyor ve "Sabri" adına sıklıkla rastlıyoruz. Ve üstelik, bilgi hep bilgidir, diyorum.

Hazar Yahudi Devleti'nde bir de Kral "Bulan" var; Bulan'ın hem kimliği ve hem de bu adın anlam ve etimolojisi, Hazar araştırmalarında hala bir muammadır.[180] Fakat Profesör Dunlop, İbrani "Sabriel" adının Hazeri-Türkçe karşılığının, "Bulan" olduğunu düşünmektedir. Diğer taraftan Sabriel'in "Obadiah" ile özdeş olduğu da yazılıyor ki bu sonuncu "Allah'ın Kulu" demek oluyor. Profesör Dunlop, ilaveten bu Bulan veya Sabriel'in Yahudi eşini, "Jewess" Serah olarak haber veriyor ki bu, bizim geliştirmekte olduğumuz isim-bilim açısından pek değerlidir. Çünkü böylece, bizdeki "Sera" veya "Seray" adı için, bir başka ve muhtemelen daha ikna edici bir açıklamaya kavuşmuş oluyoruz. Yine de, bilgi bilgidir; ekliyorum.

İkinci nota gelince, Yahudi Hazar Devleti'nde, Atıl'dan önceki başşehirlerden birisi de "Sarkil" idi; Sarı veya Beyaz Kale anlamına gelebileceği sanılıyor; Türkçe'nin diyaleklerinden birisinde muhtemel anlamı işte budur. Sarkil daha sonra Ruslar'ın eline geçti ve "Byelo Vyeja" dediler, tam karşılığı Beyaz Kale'dir. Judaik Ansiklopedi de, "Sarkil" ile Byelo Vyeja'yı bir gösteriyor, yine Beyaz Kale'ye varıyoruz. Bu ad da, "Beyaz Kale", bizde ve özellikle İbrani asıllılar arasında hayli sevilmekte olup, böylece tarihi ve sevgisel köküne inmiş oluyoruz.

Artık Karay isimlerine geçme zamanı gelmiş görünüyor; böylece çok sınırlı imkanlarla ve son derece sınırlı ölçüde, Hazar ve Karay Yahudileri adlarını da karşılaştırma şansını da elde etmiş oluyoruz. Kuşkusuz böyle bir hedefim yok, ayrıca böyle bir karşılaştırma için gerekli kaynak ve donanımdan da uzaktayız. Bu nedenlerle, bir karşılaştırma imkanı çıkarsa kendiliğinden çıkmaktadır.

---

[180] S.Szyszman, Le Roi Bulan et le Probleme de la Conversion des Khazars, Ephemerides Theologicae Lovanienses, t. XXXIII, 1957

Karay adlarıyla ilgili elimizdeki kitapçığı yazan İ.E. Lebedeva'nın, orta okul tarih öğretmenliğinden emekli olduğunu öğreniyoruz; dil ve tarih ile özellikle dinler tarihinde amatör kaldığını çıkarabiliyoruz.Karay kadınlarının taşıdıkları "Sima" adının nereden geldiği konusunda, "neisvesten" demektedir ki, bir Karay-Yahudisi için buradaki yetersizlik çok aşikardır. Ama elimizde olan budur.

Yalnız bunlarla, değerini ve yararını minimize etmek istemiyorum; aile adları ile ilgili sözlüğünde, "kagan, kagen, kogen" girişi var ve "kaganom hazıvalsya tzar', glava Hazarskova Gaganata" ibaresiyle başlıyor, "çar" ve "Hazar Kaganlığı başı" karşılığını vermektedir. Burada "kogen" için ise, "oznaçaet prinadlejnost k dyhovnomy sosloviyu" işaretini buluyoruz; kogen, Ruslar "h" diyemedikleri için "kohen" anlayabiliyoruz, ruhani bir katmana aidiyeti belli etmektedir. Bu da, benim yıllardan beri, Kırım'dan gelen "Kagan" veya "Kağan" adının, "Kohen" karşılığı olabileceği yollu işaretlerimle uyum halindedir. Tarihi kalıntılarda ise, pisali tri bukvı k-g-n, sadece bu üç harfe rastlıyoruz; çünkü İbrani konsonantal bir dildir, böylece tekrarlamış durumdayız.

Bir Karay Yahudisi'nin, "Kohen" soy adını, Arabi "Kahin", "Kagan" yazması hem doğal ve hem de kaçınılmaz oluyor. Ancak bu durum, karşılaştığımız her kagan'ı, kohen'e eşitlemeyi de beraberinde getirmiyor; sadece muhtemeldir, diyebiliyoruz.

Lebedeva, Profesör A.Dubinskiy'in, tarihi kayıtlara dayanarak, yapmış olduğu beşli bir tasniften de söz etmektedir; daha çok kız isimlerine dayanmakla birlikte, Karay adlarının yapısı ve çeşitliliği konusunda bir fikir edinebiliyoruz. Aktarmak istiyorum.

Karay isimler repertuarında bir kaynak, Arap-Türk-Fars isimlerdir. Murat, Dovlet, Saadet, Milike, Sivergelin, Hanuka burada verilen örnekleri meydana getiriyor; Milike'yi, "Melike" ve Sivergelin'i her halde "Severgelin" söyleyebiliriz. "Dovlet", aslı "Devla" ve biz "Devlet" olarak biliyoruz, Karay Yahudileri'nde bir kız adı olarak karşımıza çıkıyor. Ancak judaik onomastik'te isimlerin biseksüel olduklarını artık biliyoruz.

Doğrusu ister "Dovlet" ve isterse "Devlet" olsun, bu sözcüğün kökünde, siyaseten "devlet" anlamı bulunmamaktadır; bir anlamı çok eşlilikte eşlerden her birisi açısından, tek kocanın kendi yatağına girece-

ği geceye, "devla" denmektedir, "mutlu nöbet sırası" olarak anlayabiliriz. Kuşkusuz bu girişte "gönenç" manasını görebiliyoruz, ama, devlet de,eninde-sonunda "ortak gönenç" olmaktadır ki, İngilizler "commonwealth" diyorlar. Uyuştuğunu tespit edebiliyoruz.

Karay Yahudileri'nin Tevrat'tan alıp taşıdıkları isimler ise şunlardır; Dina, Mariam, Rahima, Dogmara, Tamara, Anan, Ester, Stira, Beruha, kuşkusuz, bunu, sadece küçük bir demet saymak durumundayız. "Ester" ve "Stira" aynı olabilir, çünkü ikincisi Farsi Sitare'yi andırıyor. Bizdeki "Dina" adının ise, ya bu yolla dolaylı ve ya da doğrudan Tevrat'tan nakil olduğunu düşünebiliriz. Bizdeki "Dina", "Mina" misli Yahudiler tarafından taşınabiliyorlar.

Elence köklü isimler de, Akropolya, Akisa, Kira, Frosin, Firsin, Efresinya olarak sıralanıyorlar. Lebedeva Hanım, "Kira" adının da kaynağı konusunda tereddütlüdür; bozmojno, ot karaimskogo slova kira, agenda, naem, Karim'ce "kira" sözcüğünden gelebileceğini not etmektedir, Rusça "naem" ve Türki "kira" aynı anlama da gelebiliyorlar, ama yanılmaktadır. Çünkü, Ester Kira'dan geliyor; Osmanlı sarayında çok güçlenen bu Yahudi Hanım, "Kira" Elence hanım demektir, sonunda parçalanmıştı, Yahudilere hizmeti büyük olup, Yahudiler bu nedenle adını taşıyorlar.

Anka, Manka, Naska, Sarka, Sonuk da Slavlardan aldıkları isimler arasındadır. Belki de Kırım Savaşı'ndan hemen sonra başlıyor ve Avrupa isimleri de Kırım'a giriyor. Vera, Elena, Nadejda, Natalya, Ol'ga, Tat'yana, örnekler arasındadır; tabii bunların tamamen Avrupai olduklarını söyleyemiyoruz. Çeviri de olabilir, Nadejda Rusça olmakla, "Tikva" ya da "Ümit" adının karşılığıdır; Karay Yahudileri arasına da geç bir zamanda girdiğini öğreniyoruz.

Lebedeva, küçük bir isimler sözlüğü veriyor, soyadı veya aile adı ile başlıyor, kız adıyla devam edip erkek adlarıyla bitiyor. Ben de öyle yapıyorum, ancak benimki yine seçki'lerdir; üç seçki tertip ediyorum.

Abak, idol demek, Abragamoviç-Aga, Abram-Oglu, Abrahamoviç, Aga-Kefeli, Azar'eviç, Aksuyak, Akyüz, Apa-Nayman, Apak-Appak, bembeyaz demek, Arabacı, Aranoviç, Aron-Harun Oğlu demek, Asaba-Şelome, Aslanov-Arslanov, Baba-Rofe, Rofe İbrani doktor demek, Ba-

boviç, Baba-oglu demek, Bay, zengin demek, Bayraktar, Balaban, Beriz, Bekteş, Volçko, kurt'tan türüyor, Gabay-Gabbay, sinegog yönetcilerinden, Gammal-Hamal, hamal demek, Greçnıy, Polonyalı Karay, Gurel, Gürel olabilir, Camcı, Duvay, eski Karay kabilesi, El'-İl', halk, kabile, eski Karay kabilesi demek, Irak, izr, toprak ve ak, ak sözcüklerinden oluşuyor, toprak'ı da çağrıştırıyor, Eru-Eru-Hac, Jerusalem'e Hac, Jerusalem'de yaşayan, Efet-Efetoviç, Tevrat'tan isim, Zırzop, İdçacik, İsakçik demek, İsakov-İsakoviç, Kabakbaş, Kabakçı, Kabar, Kagan-Kogen, Kazas, Kaman-Koman, Kara, eski Karay kabilesi, Karaboran, Keleş, Kefeli, Kılcı, Kogen-Ayvaz, Kogen-İstanbuli, Köylü, Kırk, Kırk-Soy, Kırkler, Merah, Mihailo, Nuray, Saatçi, Samueloviç, Temir-Kaya-Berbek-Oglu, Toktamış, Uzon-Uzun, Havva, Hacı, Şeytan, Yazıcı.

Avva, Haçikey, Aytolu, Anna, Apay, Davlet-Dovlet, Canavar[181], Dudu, Eva, Gülüş, Kera-Kira, Maşuk, Mariya'nın Karaimcesi, Rıvka, Rebeka demek, Saadet, Sarra, Sima, Tamar, Fumuya, Hatun, Ester.

Avad'ya-Ovad'ya, İbrani Allah'ın kulu demek, Aveşolom, Barış'ın babası, Avraam, Azariy, Ananiy, Babacan, Babay, Baba-i demek, Gedeliya, David, Efraim, Elzar, Elisey, Eremen, Efet, Emya, Zara, İl'ya, İosif, İsak, Mihail, Mordahay, Moşey, Nisan, Oca, Saveliy, Saduk-Sadık, Seraya, Sima, Simha, Sinan, Toktamış, Hoca[182], Ezra, yardım demek, Efendi, Yakov.

Çok ilgi çekici, Kırımçaklar arasında "İsmail" veya Yişmael" adına pek rastlamıyoruz. Doğrusu, Yahudiler'in İsmail'i aşağıladıklarına işaret etmiştim ve uygun düşüyor. Öte yandan Türkler'e "İsmaili" ve dillerine de "İsmaeli Dili"[183] dendiğini Kırımçaklar'da da görüyoruz.

Bir nokta net olarak ortaya çıkıyor; elimizdeki örneklere bakarsak, Hazar Yahudileri ve Karay Yahudileri adları birbirinden ayrılmakta-

---

[181] Dılavar, Farisi, gönül-alan anlamındadır, can-avar da can-alan manasına geliyor; bizdeki anlamı olmayabiliyor.

[182] Zengin ve büyük anlamındadır.

[183] "The language of the translation is called 'the language of Qedar', the common name for their Qaraim language among the Polish-Lithuanian Qaraites, but also 'the language of Ismael', the popular term for the Turkish Of Turkey, and also 'Targum Otman' ".
Dan Shapira, Avraham Firkowicz in Istanbul, Ankara, 2003, p.31-32

dır. Tipik Hazar Yahudisi adlarını Karay Yahudileri'nde bulamıyoruz. Bu da, Karay ve Hazarları özdeşleştiren nazariyeleri zayıflatıyor. Aynı zamanda isim-bilim, tarih biliminin önemli tekniklerinden birisi olmaktadır, görebiliyoruz ve değerli verimlerini tespit edebiliyoruz.

Öte yandan bizde hem Hazer Yahudileri'nden ve hem de Karaylar'dan alınan isimler var. Bu ise, çok önemli bir işarete sahiptir; o halde, kriptoları ve sabetayistleri birbirinden ayrı tutmak zorundayız. Sabetayist olmayan Kripto-Yahudi mümkündür; bunu kastediyorum.

Bir de şu izlenimi ediniyoruz; ismin gücünün ve devamlılığının dinden ve hatta kavmi aidiyetten daha baskın olması mümkündür. Bunun da anlamı şudur; hem kavmi aidiyetini kaybetmiş ve hem de yeni dinine samimiyetle bağlanmış olabilir, dinlerle ilişkisini tamamen koparmış bulunabilir, yine de isim bağını sürdürdüklerini görebiliyoruz.

Öyleyse bilimsel tekniklerle hareket edip tümüyle daha ciddi bilimsel problemlere gelmiş oluyoruz. Bu ise güvenmek ve canlanmaktır. Buradayız.

Gelin adayı şov yaptı

KUBİLAY GECELERDE
kkeskin@hurriyet.com.tr
Kubilay KESKİN

Nermin-Pamir Bezmen çiftinin oğlu Cazım, üç yıldır Elif Kramer ile birlikte... Cazım Bezmen'in askerliği nedeniyle bir süre zorunlu ayrılık yaşayan çift, geçtiğimiz aylarda birbirine kavuştu. Ondan sonra da sık sık İstanbul gecelerinde görülmeye başladılar. Ancak bu sefa, Bezmen'in alkollü otomobil kullanırken yakalanıp ehliyetine el konulmasıyla sekteye uğradı. Geçtiğimiz akşam Kramer'e Kanlıca'daki Ajia Otel'e girerken rastladım; yalnızdı. Şarkıcı Yalın'ın doğum günü davetine her nedense yalnız katılmıştı. Bu sırada patlayan flaşlar onu harekete geçirdi ve dönüp top model pozları vermeye başladı. Bu şovuyla herkesi şaşırtan Elif Hanım, gecenin sonunda evine dönmek üzere tekneye bindiğinde ise yine neşeli tavırlarını sergilledi.

Pamir-Nermin Bezmen

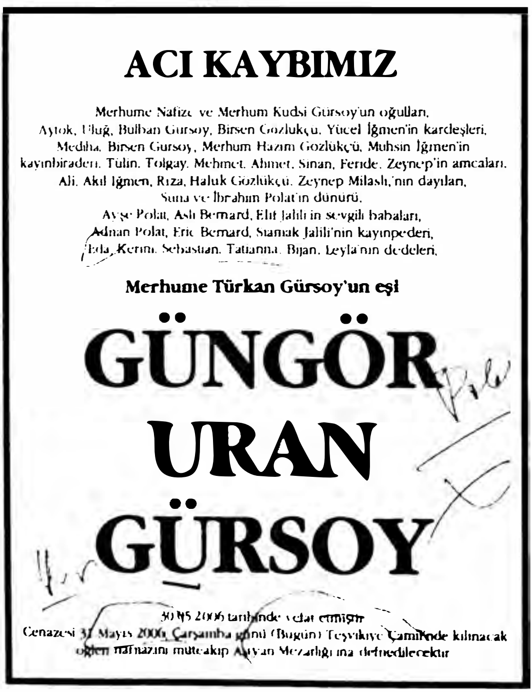
Elif Kramer

Cazım Bezmen

Elif Kramer

Elif Kramer

Elif & Bezmen
Hürriyet, 4 Nisan 2006

ACI KAYBIMIZ

Merhume Nafize ve Merhum Kudsi Gürsoy'un oğulları,
Aytok, Uluğ, Bulban Gursoy, Birsen Gozlukçu, Yücel İğmen'in kardeşleri,
Mediha, Birsen Gursoy, Merhum Hazım Gozlükçü, Muhsin İğmen'in
kayınbiraderi, Tülin, Tolgay, Mehmet, Ahmet, Sinan, Feride, Zeynep'in amcaları,
Ali, Akıl İğmen, Rıza, Haluk Gözlükçü, Zeynep Milaslı'nın dayıları,
Suna ve İbrahim Polat'ın dünürü,
Ayşe Polat, Aslı Bernard, Elif Jalili'in sevgili babaları,
Adnan Polat, Eric Bernard, Siamak Jalili'nin kayınpederi,
Eda, Kerim, Sebastian, Tatianna, Bijan, Leyla'nın dedeleri,

Merhume Türkan Gürsoy'un eşi

GÜNGÖR URAN GÜRSOY

30.05.2006 tarihinde vefat etmiştir.
Cenazesi 31 Mayıs 2006 Çarşamba günü (Bugün) Teşvikiye Camii'nde kılınacak öğlen namazını müteakip Aşiyan Mezarlığı'na defnedilecektir.

İbrahim Polat & Adnan Polat'ın Kayınçoları; Kudsi & Bülent & Eda & Aslı & Elif...
Hürriyet, 31 Mayıs 2006

Gül & Zalmay & Haşimi & Davutoğlu
Milliyet, 5 Aralık 2006

ACI KAYBIMIZ

Müteveffa Cezmi ve Firdevs Or'un oğlu
Müteveffa İbrahim ve Kafiye Şambaz'ın damadı
Müteveffa Haluk Or, Osman Or, Minoş Oray'in kardeşi
Emine Or, Bezmihal Or ve İbrahim Oray'ın kayınbiraderi
İlhan-Tulay Or, Cengiz-Mine Or'un amcası
Alp-Fusun Oray'ın Ali Paşası
Müteveffa Zafer Şambaz ve Münire Şambaz'ın kayınbiraderi
Kenan Şambaz'ın eniştesi

Leyla ve Ali Hancıoğlu'nun babası
Canan Hancıoğlu'nun biricik dedesi
SAFİYE OR'un Sevgili Hayat Arkadaşı,

ALİ OR

26 Şubat 2006 Pazar günü vefat etmiştir.
Cenazesi 28 Şubat 2006 Salı günü Şişli Camii'nden öğle namazını müteakiben Zincirlikuyu Mezarlığına defnedilecektir.

Arzu edenler Mehmetçik Vakfı'na bağışta bulunabilirler

Or / Oray / Kenan / Şambaz
Hürriyet, 28 Şubat 2006

ACI KAYBIMIZ
Gülay Keleş'in Sevgili eşi

Merhum Hacı Rıza Keleş, Merhume Hacı Şükrüye Keleş'in oğlu, Betul ve Rıza'nın sevgili babaları, Cemal ve Ali Keleş'in biricik ağabeyleri, Zeynep ve Nuray Keleş'in Kayınbiraderleri, Mehmet ve Fatma Baranok'un kıymetli damatları, Lütfü ve Mustafa Baranok'un eniştesi, Gunes, Ayda, Naz, Elif'in amcaları, Egemen, Çise, Ayşe ve Özge'nin eniştesi

Beylikdüzü Mermerciler San. Sit. Koop. Başkanı
Sürpet Petrol Ut. Tur. Taş San. Tic. A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı
Surtaş Mermer Fabrikası Yön. A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı
Beymak İnş. Yönetim Kurulu Başkanı

SURMENE EŞRAFINDAN
İş Dunyasının sevilen Duayeni

BAHATTİN KELEŞ

KİMYA MÜHENDİSİ
vefat etmiştir.

Sürmene'den Baranok & Ayda & Çise & Naz & Elif & Egemen
Hürriyet, 20 Nisan 2006

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN BİRİNCİ EK

BÜYÜKELÇİ ONUR GÖKÇE

Kaynağı var, biliniyor, ancak, şu aşamada açıklamayı gerekli görmüyorum. Bir nedeni, bu kaynağa önemli ölçüde güvenmekle birlikte, yine de sınama gereği duymam'dır. Yapmak istediğim sınamalardan birisi, Büyükelçi Onur Gökçe üzerinedir; kaynağımızın zayıf halkası görünüyor.

Sorun şudur, burada, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yahudilerimiz" seçkisinde, Büyükelçi Gökçe, Yahudi olarak gösterilmektedir. Doğru mu, buna bakmak durumundayım; çünkü, ilk bakışta pek akla gelmeyen ve böyle bir seçkide olmaması gereken bir obje'dir. Ayrıca, hem isim ve hem soyadı, yine ilk bakışta, judaik bir çağrışım yapmıyor; dolayısıyla sınamayı doğruluk ihtimali minimum olan ve en zayıf halkada gerçekleştirmemiz yerindedir.

İki nokta var, birincisi, sabetayizm sınaması yapmıyoruz, bu alanda hayli mesafe kat ettik ve araştırmalarımızın içinde öncelikli bir yere sahip olmadığını artık kabul etmek zorundayız; eğer Onur Gökçe Yahudi ise, doğrudan doğruya Yahudi'dir ve büyükelçi derecesine kadar yükselebilmektedir, sorun ise artık budur. Eğer öyleyse, bir Yahudi yurttaşımızın büyük elçi olmasını ve İsrael'de Türkiye'yi temsil etmesini, başlı başına ilgi çekici bulmamız gerekmektedir. Öyle de buluyorum.

Devam edebiliriz, çünkü, bir soru'nun en büyük verimi, daha güzel sorulara kapı açmasıdır. Eğer, İsrael'de Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eden Ambasadör Gökçe Yahudi ise, sorabiliriz, acaba, İsrael'e, Ankara'dan İbrani asıllı olmayan ve/veya hala öyle sayılmayan, büyükelçi ya

da diplomatik misyon sahibi kimse gönderildi mi; önceki çalışmalarımı izleyebilmiş olanlar, bu bapta, bazı işaretlerimi hatırlayabilirler. Amma bu netlikte soru yenidir ve bir başka sorunun meyvesi sayıyoruz.

Bu noktanın bir uzantısı var; gerçi pek çok defa not ettim, Türkiye'de büyükelçilik daha çok İbrani asıllıların timarı'dır ve bunu biliyoruz. Ancak bu önermemde, doğrudan doğruya İbrani şıkkını telaffuz etmemiştim, şimdi bununla da karşılaşıyoruz. Tabii buradan, bu karşılaşmadan, demek istiyorum, bir de, ülkemizde, Kripto-Yahudi Vakası'na temas etme imkanını kazanıyoruz. Doğru, sabetayizm'in dışında da varlıklarına ihtimal veriyordum; yalnız, bunu, daha çok büyük zengin aileler içinde düşünüyordum. Bürokraside olmaları ihtimali önümüzdedir ve bu, disiplinimize, genelleme yolunu açmaktadır. Bilim her zaman genellemeden yanadır; mutlak olana bir eğilimi var.

Burada önemi ise, bu kaynakta, oldukça ayrık bir obje'nin, Yahudi işaret edilmesindedir. "Ayrık" derken, şimdiye kadar geliştirmiş olduğumuz kavramlar ve kriterler çerçevesinde akıl edememiş olmamızı anlatmak istiyorum. O halde böyle ayrık bir obje verifiye edilirse, bu kaynağa güvenmek isabetlidir, diyebileceğiz. Bu ise çok mühim ve elzem idi, çünkü bu kaynakta başka "ayrık" objelere rastlıyoruz ve işte, kaynağın kaynağını açıklamamayı da, asıl bu nedenle uygun mütelaa ediyorum.

Hemen sıralayabileceklerim şunlardır; bir, İbrani isimler repertuarında, "kavud" var, karşılığına "onur" koyabiliriz. İkincisi, Türk Yahudileri ile ilgili ölüm ilanlarında, "onur" ad ve soyadını buluyoruz. Üçüncüsü, Onur Gökçe'nin tek derecesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden olmasına karşın, Bilkent Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptığını öğreniyoruz. Bilimsel kuşkular yaratıyor, çünkü, bu üniversitenin kurucusu İhsan Doğramacı'nın, ana dili olmasa bile "ana dili gibi" İbrani konuştuğunu göstermiştim, kadrolarını seçerken, bu yönde çok kuvvetli bir predilection sergilediğini de saptayabiliyoruz. Dışardan öğretim üyesi getirirken Yahudilere öncelik vermektedir;[184] bu öncelik önemlidir ve burada işaret etmekle yetiniyorum.

---

[184] S.Shaw'u hatırlıyoruz. Eşi Ezel Kural Shaw olmakla, "ezel", İsrael'de bir örgüt adıdır, buna rağmen, burada sadece Profesör Shaw'ı not ediyorum. Başkaları da var ve ayrıca sabetayizm alanına girmiyorum.

ÇOK ACI KAYBIMIZ

Rize Çayel Limanköy eşrafından
Merhum Hacı Ahmet ve merhume Makbule Girit'in çok sevgili oğlu,
Sabahat Girit'in sevgili ve vefakar eşi,
Ferhat, Nihat ve Necmi Girit'in çok sevgili kardeşleri,
Canan, Eczacı Nuran, Nalan, Kaptan Ahmet ve İç Mimar Makbule Girit'in sevgili babaları,
Zuhal, Nihal, Hakan, Özkan, Erdem, Eser, Esin, Kazım, Kerem ve Aslı'nın amcaları,
Korkmaz Çakar, İzzet Özgüvenir, Vedat Tuğ ve Ayşe Girit'in kayınpederi,
Murat, Mert, Seçkin, Beril, Onur, Necdet ve Deniz'in sevgili dedeleri

ARMATÖR KAPTAN

NECDET GİRİT

Allah'ın engin rahmetine kavuşmuştur. Acımız sonsuzdur

23.06.2006 Cuma günü (bugün) Sarıyer Rumelifeneri Köyü Camii'nde kılınacak Öğle namazını müteakip Rumelifeneri Köyü Aile Mezarlığında ebedi istirahatgahına tevdi olunacaktır.

ALLAH RAHMET EYLESİN.

AİLESİ

Not: Çelenk gönderilmemesi arzu edenlerin Türk Eğitim Vakfı'na bağışta bulunmaları rica olunur.

Eser / İzzet / Öz / Onur / Girit
Hürriyet, 23 Haziran 2006

Bunları sadece ilk işaretler olarak saymak durumundayız ve "hadassah" örgütüne geliyoruz. Şimdilik, Hadassah'yı, bir sionist örgüt olarak anlamamız yeterlidir ve bir kadın örgütüdür. Ancak Hadassah'ın yayınlarına baktığımızda, Ambasadör Onur Gökçe ve eşi Aytül Gökçe'nin, nerde ise yaşamlarını Hadassa'ya vakfettiklerini anlıyoruz; her önemli toplantısına katılıyorlar. Şerefli yerleri var.

Hep beraber katılıyorlar, fakat, Aytül Gökçe'nin bu sionist örgütün drijanlarından birisi olduğunu hemen görüyoruz; yayınların birisinde, "the wife of Turkey's Ambassador to Israel, Aytul Gökçe is an ambassador in her right" demektedir; Aytul Gökçe'yi de hakkıyla bir büyükelçi kabul edebiliriz, böyle anlıyoruz. Aytül Hanım, sadece Hadassa'ya katılmamış ve Hadassa için "Corps Diplomatique" kurmuş, bir yayınında Aytül Gökçe'nin bu işine, "Hadassah International's arm in diplomatic community" denmektedir. Demek ki Aytül Hanım, kor diplomatik'te sionist bir örgüt olan Hadassa'nın kolu olarak çalışmış, bunu tespit ediyoruz. Sionist bir örgütçü olduğundan şüphe etmek zor görünüyor.

Şöyle özetleyebilirim, Türkiye Cumhuriyet'i, Onur Gökçe'yi çeşitli başkentlere büyükelçi göndermiş ve Büyükelçi Gökçe her gittiği yere eşi Aytül Hanımı almış, bu doğaldır. Ancak orada Aytül Gökçe, bir si-

yonist örgütün faal bir elemanı olarak çalışmış; bir Hadassah yayınında, Onur ve Aytül Gökçe'nin İsrael, Türkiye ve Finlandiya'da Hadassa için çalışmaları şükranla anılıyor ve diğerinde de Aytül Gökçe için "the first chair of Hadassah International's Diplomatique Corps" deniyor, bu siyonist kuruluşta önemli yerleri var.

Böyle olunca, önemli Yahudi ve siyonist toplantılara şeref konuğu olarak katılmaları tabiidir; bir üniversitede, "Baha'i Association" için yapılan toplantının şeref konukları arasında, Hadassah yayınına göre, "other honorees were former Turkish ambassador to Israel Onur Gokce and his wife Aytul, in recognition of their contributions to improved Turkey-Israel relations and their work for Hadassah in Israel, Turkey and Finland", Bay ve Bayan Gökçe de bulunuyorlar. Bahai'ler, Israel'in koruması altındadırlar.

Bu siyonist örgütün şeref listesinde olduklarını bir başka toplantı vesilesiyle de öğreniyoruz. Bir diğer Hadassah yayınından aktarıyorum: "The Conference also honored Sir Peter Ustinov (Goodwill Ambassador for Unicef, actor, playwright and producer) Philippe Nordmann (philanthropist, Switzerland), Turkish Ambassador Onur Gökce, Mrs. Aytul Gökce (Founder of Hadassah International Corps Diplomatique) and Mrs. Raya Jaglom (Honorary Life President of the Women's International Zionist Organization) as 'Volunteers of Distinction'" Burada da, Madam Gökçe'nin , bu sionist örgütün corps dip-

HADASSAH CONVENTION DAILY

TUESDAY, JULY 13, 2004

90TH NATIONAL CONVENTION
PHOENIX, ARIZONA

Aytul Gokce: Hadassah International

The wife of Turkey's Ambassador to Israel, Aytul Gokce is an ambassador in her own right. During her sojourn in Israel, she got involved in Hadassah, founding the Corps Diplomatique, a group that involved the wives of ambassadors in building bridges between their countries and Israel. She also established cooperative relationships between HMO and hospitals in Turkey."It gives me proud happiness to see Hadassah International growing every day," she said

lomatique kolunu kurduğu yazılıyor; sionist hareketin yüksek kişilerinin arasında anılmaktadır. Yerleri yüksektedir.

Bu toplantıların birisinde, Aytül Gökçe'nin, "Hadassah Enternasyonel'in her gün daha da büyüdüğünü görmek bana gurur ve mutluluk veriyor" dediğini de okuyoruz. Hadassa hakkında özet bilgiyi ise Judaik Ansiklopedi'den alabiliyoruz; "Hadassah, the women's zionist organization of America" demektedir. Amerika'da kurulmuş, "kadın sionist örgüt" olduğu anlaşılıyor; sionist örgütlerin en büyüklerinden birisidir. İki koldan çalışıyor; İsrael'de hastane kuruyor ve eğitim çalışmalarına katılıyor ve Amerika'da para topluyor; karı-koca Gökçe'ler bunun en gayretli çalışanları arasındadırlar.

Önce "Sion Kızları" olarak çıkmışlar, sonra adlarını "Hadassah" yapmışlar, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Dünya Sionist Örgütü'nün isteği üzerine, 1916 yılında, savaş için bir sağlık ekibi kurmuşlar; Yahudiler'in ilk kez savaşa girdikleri tarihtir. İlk ve bu tarihlerde Gelibolu'da, Türkler'e karşı "Zion Katır Birliği" ile savaştılar; arada bir bağ var mı, söylemek zordur. Daha sonra Jewish Legion'u kurdular ki, bu Yahudi Birliği de, Filistin'de Türkler'e karşı cephe tuttular. "Biz yendik" diyen bir halleri var.

Otuzlu yıllarda, Hadassa, "Genç Aliye" kolunu kurdu, Filistin'e kaçan Yahudiler'e yardım amacıyla örgütlendiler. 1984 yılında ise "Enternasyonal Hadassah" ortaya çıkmıştı; Onur ve bahusus Aytul Gökçe, bunun faal elemanları olarak çalıştılar. Aytul Gökçe, bir de corps diplomatique kolunu örgütledi ve başkan oldu, hepsi bu kadar.

Siyonist örgütlere, Yahudi olmayanı alıyorlar mı; gönüllü olduklarını kabul etsek de böyle bir soru var. Bu sorudan ise bir cevap çıkarıyoruz; bu kaynağa güvenmek durumundayız.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN İKİNCİ EK

İSRAEL'DE TÜRK DİPLOMATLAR

İSRAEL ASKERLERİYLE DAYANIŞMA GÜNÜNDE

İsrael'de, Türkiye'den giden Yahudiler'in bir derneği var, "Arkadaş" adındadır.

Bu dernek, "Arkadaş", İsrael, Lübnan'ı işgal için bir savaş başlattığında, "cephedeki askerler için destek" toplama kararı almıştı ve bir toplantı yaptıklarını öğreniyoruz. Toplantı, 22 Temmuz 2006 olarak tespit edildi; Cumartesi veya Şabat günü yapılması doğaldır.

Dernek Başkanı Eyal Perez, bu günün yapılma amacını şöyle anlatıyor: "Arkadaş Derneği, kendisini İsrael Toplumu'nun bir parçası olarak gördüğünden bugünün hasılatını, kuzey ve güney'de bizleri koruyan askerlerimiz için destek sağlamaktadır." Kısaca, "Arkadaş" Derneği, "cephedeki askerler yararına" bir toplantı düzenliyor; adını "Açık Türk Günü" koyuyorlar. Daha sonra, Arkadaş Derneği'nin internet sitesinde Leyla Ağlamaz'ın verdiği haberden yaklaşık bin kişinin bir araya geldiğini öğreniyoruz. Beki Bahar'ın Ankara Yahudileri çalışmasında, Ankara Yahudileri arasında "Ağlamaz" ailesi var; göçenler arasındadır. Leyla ve Yosef Ağlamaz, Arkadaş'ın yöneticileri arasında yer alıyor.

✦ ✦ ✦

Leyla Ağlamaz, bu Açık Türk Günü'nün "şeref konuklarını" şöyle yazmaktadır: "Türkiye'nin Kudüs Baş Konsolos'u Büyükelçi Dr. Ercan Özer ve eşi, Tel-Aviv Büyükelçi Müsteşarı Mehmet Kemal Bozdağ ve eşi, Kültür Ateşesi, Ticaret Ateşesi, İkinci Katip ve eşleriydi. Daha sonra katılan başka bir şeref konuğu da Yehud-Monoson Belediye Başka-

nı Sayın Yosi Ben-David oldu." Öyle anlaşılıyor; Araplar'a karşı savaşta İsrael askerlerini desteklemek için yapılan toplantıya, nerede ise Türk elçiliğinin tamamı katıldılar.

✦ ✦ ✦

Türkiye, Lübnan veya Filistin'e savaş ilan etmiş halde değildir; ama buna rağmen, diplomatları, Lübnan ve Filistin ile savaşan, Arkadaş derneği Başkanı Perez, "güney" ve "kuzey" cepheleri diyor, İsrael askerleri için yapılan destek toplantısına katılmakta hiçbir sakınca görmüyorlar. Belki de Leyla Ağlamaz'ın yazmayacağını ve eğer yazsa dahi kimsenin okumayacağını varsaydılar.

Ama sonuçta, "yemeklerin satışından 2 000 şikel ve bağışlardan da 850 şikel toplandı"; bu parayla, Araplar'la savaşan İsarel askerlerine iç çamaşır alınacağı açıklandı. Bağışları yapanlar konusunda ayrı bir açıklamaya sahip değiliz.

✦ ✦ ✦

Başkonsolos-Büyükelçi Ercan Özer üzerinde diğer çalışmalarımda durmuştum; İsrael'de adı "Ozer" söyleniyor; "yardımcı" anlamındadır ve Arap-İsarel savaşında, İsrael tarafına yardım ettiğini öğrenmiş oluyoruz. İsrael muhariplerinden yana desteğini eksik etmemektedir.

✦ ✦ ✦

Ağlamaz şu bilgiyi de veriyor. "Son konuşmacı, Türkiye Büyükelçiliği Baş Konsolosu Kahan Köktürk, Derneğin çalışmalarını takdir ettiğini bildirdi." Çok güzel, memleketler arası ilişkilerden de bahsettiği kesindir.

Ancak bir nokta var, Türkçe'de nüfus idarelerinden alınmış bir "Kahan" adı olduğunu bilmiyorum; bütün mezar taşlarını okuyor ve isimler açısından haberleri, magazin yazılarını, her türlü bilimsel kitapları takip ederek karşılaştığım yeni isimleri kaydediyorum. Bu çok yeni'dir ve bu nedenle bilmiyorum.

Şöyle düşünebiliriz, Köktürk'ün, ne anlama geliyor söylemek zor, boyalarda "kök" biliyorum, "köktürk" zor olmalıdır, "Göktürk" olabi-

lir, diğer yandan, muhtemelen Köktürk'ün adı, "kaan" veya "kağan" ya da kagan'dır. Öyleyse adının, İsrael'de, "kohen" veya "kahan" çağrıldığını Başkonsolos Köktürk de biliyordu. İsrael'de kendisini, İbrani adıyla tanıttığını düşünmek durumundayız.

Kudüs Başkonsolosluğu'na büyükelçi

DIŞİŞLERİ Bakanlığı'nda büyükelçi atamalarına ilişkin ara kararname belli oldu. Hükümet, Türkiye'nin Kudüs Başkonsolosluğu'na bir büyükelçiyi atadı. Kudüs Başkonsolosu **Hüseyin Avni Bıçaklı**, görev süresi dolması nedeniyle merkeze dönerken, yerine merkezden Büyükelçi **Ercan Özer** atandı. **Özer**, Amman (**Ürdün**) Büyükelçisi olarak görev yapmıştı. Ara kararnamede bir diğer önemli gelişme de, Türkiye'nin Sana (**Yemen**) Büyükelçiliği'ne yapılan atama oldu. Bundan önceki büyük kararnamede Yemen'e Başbakan **Erdoğan**'ın protokol müdürü **Fuat Tanlay** atanmış ve Dışişleri'nde şaşkınlık yaratmıştı. **Erdoğan** da, **Tanlay**'ın Yemen'e gönderilmesini istemeyince atama gerçekleşmedi. Sonunda Sana Büyükelçiliği'ne merkezden Bakanlık Müşavirı Büyükelçi **Türel Özkarol** atandı. **Özkarol** Şili Büyükelçiliği yapmıştı. Uzun süredir boş olan Wellington (**Yeni Zelanda**) Büyükelçiliği'ne de Büyükelçi **Uğur Ergun** gönderilecek. Görev süresi dolan Beyrut (**Lübnan**) Büyükelçisi **Celalettin Kart** merkeze dönerken, Londra Büyükelçiliği'nin iki numarası **İrfan Acar** getirildi.

■ **Uğur ERGAN/ANKARA**

Er / Can & Özer / Ozer
Hürriyet, 11 Şubat 2005

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN ÜÇÜNCÜ EK

SADİ / SADİYE / SADUN

Yeni kuşaklar arasında "Sadiye" adının çok ilgi çektiğini görüyoruz, halbuki, ilk bakışta, eski bir isim izlenimini veriyor; Judaizm'de tarihten isim çıkarmanın verimlerinden birisi sayabilir miyiz, bu kısa ek bu baptadır. Saadiah ben Yosef, Dokuzuncu yüzyılda yaşadı, en önemli eserini, Arabi yazdı. İbrani "Gaon" ünvaniyle tanınıyor, belki bizdeki Hace-i Evvel ile karşılaştırabiliriz, ancak, formel bir tarafı var; Babil'deki akademilerde baş öğretmene "gaon" deniyordu.

Felsefe ve epistomoloji alanında kitaplar yazan Saadiah, İbrani dili üzerinde de eserler verdi. Tevrat yorumu kadar İbrani grameri de ünlüdür; Yahudiler'i en geniş anlamda "kitabi" yapanların başında sayılmaktadır. Bu nedenle, "Gaon" dendiğinde doğrudan doğruya Saadiah anlaşılıyor. Karaim Yahudiler'e karşı mücadele etti ve müslüman kelamcıların hücumlarını karşılamaya çalıştığını biliyoruz, bu mücadele içinde, islamın etkisinde kalmıştır.

Doktor Yaşar Kutluay

SAADİA

• • •

"Miladi VIII. Yüzyılda, Müslüman dünyası ile yakın temas, bu temas sonucu zuhur eden Karaim adlı Yahudi mezhebi ile mücadele zorunluluğu, diğer taraftan Müslüman kelamcılarınca Yahudiliğe yöneltilen hücumları önleme endişesi, iman esaslarının yeni bir görüşle ele alınmasına yol açmıştır. Bu konuda ilk çalışmayı yapan Saadia Gaon, Arapça ismiyle Sa'id b. Yusuf el-Feyyumi, idi. Tamamen İslam'ın ve bilhassa Mu-

tezile Mezhebinin tesirinde kaldığı 'Emunot ve Deot' adlı eserinde, 'Emanat ve İtikadat', adlı eserinde, Yahudi dininin esaslarını ortaya atarken işe Allah'tan başlar."

• • •

"Yahudiliğin iman esaslarını incelerken adı geçen Saadia Gaon, Irak akademilerinde yetişen en meşhur şahsiyet olarak tanınır. O'nun zuhuruna kısmen de olsa sebep olan büyük itizali hareket Karailik de Irak'ta meydana gelmiştir."

Doç.Dr.Yaşar Kutluay, İslam ve Yahudi Mezhepleri, İstanbul, 1965-2001, s.175-194

Judaizm'de yakın zamanlarda popüler olan isimler arasında yer alıyor; "sad", İbrani'de destek anlamındadır. En çok "Sadi" olarak taşınıyor, İbrani isim koymada biseksüalite yaygın olduğu için "Sadiye" olarak da karşılaşıyoruz. Yemen Yahudileri "Sa'da" da çağırıyorlar ve Arap Yahudileri daha çok "Sadun" veya "Sadon" diyorlar. Yayılmaktadır.

VEFAT

Müteveffa Hakım Edip ARASLI'nın eşi,
Utkan, Baykan, Altan ve rahmetli Taylan ARASLI'nın anneleri
Ayhan, Mefaret, Pervin ARASLI'nın kayınvalideleri
Berent, Ebru, Başak, Burak, Şehnaz, Anıl ve Doruk'un babaanneleri,
Yuksel AKYOL, Meriç ARASLI, Senan ACAR, Çiğdem EKİNCİ'nin buyukanneleri
KURBAN ve ARASLI ailelerinin çok değerli buyuğu

SADİYE AYŞE ARASLI

28 Şubat 2005 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur
Cenazesi 02 Mart 2005 Çarşamba günü (yarın)
Kocatepe Camii'nde kılınacak öğle namazını muteakıben
Karşıyaka mezarlığı'nda toprağa verilecektir

AİLESİ

Berent & Ebru & Burak & Sadiye
Hürriyet, 1 Mart 2005

VEFAT

Merhum Rahim Bey ve Merhume Emine Hanımın kızları, Merhume Fikriye Serhatlı,
Merhum Cahit Gunsel, Şükriye Akşit ve Sadiye Güz'ün kardeşleri,
Merhum Safa Tangör'un eşi, Merhume Ayla Akovalı, Arer ve Caner Tangör'ün biricik anneleri,
Merhume Benal Tangör, Guneri Akovalı ve Emine Tangör'ün kayınvalideleri,
Şebnem - Serdar Köksal, Sibel - Hakan Yiğit, Burak, Hakan, Ozan, Volkan ve
Oğuzhan'ın babaanneleri, Funda - David Eisen ve Murat'ın anneanneleri

Kadriye TANGÖR

Emekli Öğretmen

20 Ağustos 2002 Salı günü vefat etmiştir. Cenazesi 21 Ağustos 2002 Çarşamba günü
Hacıbayram Cami'inde kılınacak öğle namazını müteakip
Karşıyaka Aile Mezarlığına defnedilecektir. Allah'tan rahmet diler, cümle sevenlerine
sağlıklı yaşam ve sabırlar dileriz.

AİLESİ

Sadiye & Arer & David
Hürriyet, 21 Ağustos 2002

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN DÖRDÜNCÜ EK

SELÇUK YAHUDİ Mİ?

Bu soru yerindedir. Ancak hala ve sadece bir soru'dur. Ciddiye alıyoruz.

Çünkü Türkiye'de İbrani asıllılar, "Selçuk" adına pek düşkünlük sergiliyorlar. Nerede ise şem ha-kadoş saydıklarını dahi düşünmek durumundayız; Tevrat'tan veya Sabetayizm tarihinden çıkardıkları isimlerle bir tuttuklarını teşhis edebiliyoruz.

✦ ✦ ✦

Profesör Dunlop, Bar Hebraeus'un Malik Namah'sına dayanarak, Tuqaq'ın, Selçuk'un babası, Yahudi hazar sarayında bir komutan olduğunu naklediyor ve ölünce, oğlu Selçuk da, Yahudi Hazar Devleti'nde önemli yere geçiyor; Dunlop, "infant son Sekjuk was taken and reared at the Khagan's court", demektedir.[185] Buradan Selçuk'un çocuk yaşından itibaren bir Yahudi saray'da yetiştirildiğini öğreniyoruz. Daha sonra Selçuk ile Hatun arasında, Hagan'ın eşi, ihtilaf çıkıyor, bilemiyoruz; Selçuk terk ediyor, bunu biliyoruz.

İlaveten Dunlop, İbn-al-Adım'ın, Halep Tarihi'nde "the emir Seljuk ibn Duqaq (Tuqaq) was one of the chief of the Khazar Turks", Emir Selçuk'un Hazar Türkleri şeflerinden birisi olduğu kaydına rastlıyor. Bu iki haber de, Selçuk'un Yahudi olması ihtimalini ortaya koymaktadır.

Bunlara ilaveten Selçuk'un çocuklarına, Mika'il, Yunus, Musa ve İsrael adlarını verdiğini de biliyoruz; bunların hepsi Tevrat'tan çıkma-

[185] D. M. Dunlop, The History of the Jewish Khazars, New York, 1954-1967. p.260

dır. Tuğrul'un kardeşi de Da'ud adını taşıyordu; Türk adlar da olması gerekiyor.

Profesör Dunlop, bu bibliq adlara bakılarak Selçuk'un Hıristiyan olduğunun ileri sürüldüğünü de not ederek karşı çıkmaktadır. Bir Hıristiyan'ın oğluna "İsrail" adını vermesinin imkansızlığı ortadadır. Bu adları, Hazarlar'ın dinsel etkisine bağlıyor ve ibadet yerlerinin de, "house of worship", bir sinegog olabileceğini düşünmektedir.

✦ ✦ ✦

Szyszman, Dunlop bu tespitlerini tekrarladıktan sonra bir sonuç yazmaktadır.

Pour Dunlop c'est la preuve que Seldjouk a adopté le mosaisme qui fut la religion de la dynasti khazare.[186] Hazarlar'ın yerini alan Kumalar'da Karay dininin varlığını da aynı yolda anlamakta ve yorumlamaktadır.

✦ ✦ ✦

Araştırmak gerekiyor ve Konya mimarisini, bu açıdan da ele almak yerindedir. Öte yandan bu Rum Sultanlığı'nda bir heterodoksi de gözleyebiliyoruz.

Doğru mu değil mi; judaizm, Selçuklulara ve "Selçuk" adına, Haçlılar'a karşı bir baraj kurmaya çalıştıkları için sempatiyle bakmaktadır. Bu haberler, ek'tirler.

Bu adı, "Selçuk", taşıyan İbrani asıllıların çokluğuna bir açıklama bulmak zorundayız.

---

[186] S.Szyszman, Les Khazars Problemes et Controverses, Revue de l'Histoire des Religions, Tome CLII- Nı 2, 1957, p.215

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN BEŞİNCİ EK

SAKİ / SEKİ

Bu önemli seçkinin kaynağını saklı tutmuştum; güvenirliğini sınama isteği önemlidir. Büyükelçi Onur Gökçe'yi Yahudi göstermesi çok şaşırtıcı idi; ancak eşi Aytül'ün bir siyonist-aktivist olduğunu gösterebilmiş durumdayım. Adını, İbrani bir ismin doğrudan çevirisi olarak okuyabiliyoruz; öyleyse bu sınama başarılı sonuç vermektedir.

Saki/Seki adı da aynı ölçüde marj'dadır. Bu durumda, saki/seki adını da sınamamız yerindedir.

✦ ✦ ✦

Ergil Tezerdi'nin asıl soy adının "Saki" olduğunu tespit edebiliyoruz. Müteveffa Ergil, Ahmet Saki'den olma ve Melek'ten doğma'dır; adı ve ölümüne duyulan ilgi, Ergil Tezerdi'nin İbrani olduğu konusunda hiçbir kuşku bırakmamaktadır.

Hem Ankara'da ve hem İstanbul'da kripto-Yahudiler, Müslüman mezarlıklarında ayrı bir bölmeye defnedilebiliyorlar. Bunun için sabetayist olmaları gerekmemektedir.

✦ ✦ ✦

Hep yazıyoruz, "Saki" ile "Seki" arasında bir ayrım yapmıyoruz.

Bir de "Deniz Seki" var.

Bir kez tayin ile şarkıcı olmuştu; tekelistan'da sadece İbrani'ler tayin ile şarkıcı veya romancı yapılıyorlar. Makyöz veya tezgahtar olabiliyolar; seçiliyorlar ve şarkıcı ya da romancı tayin edildiklerini biliyo-

ruz. Seki de bunlardan birisidir; bunlardan birisi olmasının dışında neden şarkıcıdır, bu konuda bir cevabımız bulunmamaktadır.

Babası Antalya'nın Seki köyündendir, annesi Güler Selanik'tendir. Antalya'da Romanyot Yahudiler ve mübadiller, çokturlar. Güler, C. Kaban'dan olmadır ve "Kaban" soyadını not etmekle yetiniyorum. C.Kaban, bacanağı Öztürk'ü öldürmüştür ve Güler Seki, babasının, teyzesinin kocası Öztürk'ü neden öldürdüğü konusunda bizi aydınlatmamaktadır. Güler, eniştesini öldüren babasının, gümrük komisyonculuğu yaptığını ve annesinin de Fransız mektebinde okuduğunu anlatmakla yetiniyor. Biz de yetiniyoruz.

Öztürk adından, Öztürk Serengil'de ve soyadından Abayezid Öztürk'te var.

Deniz Seki, sadece İbrani asıllılarla yakın olabilmektedir.

Makyaj işinden şarkıcılığa seçildiğinde Belkıs Aran ve Gül Sabar'dan ders aldığını öğreniyoruz. Onomastique uyum içindedir.

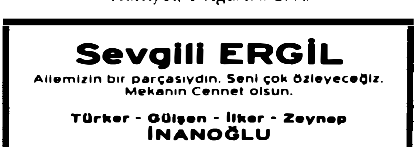
Emirlere itaat eden birisidir.

✦ ✦ ✦

Bu kaynağa güvenim artmaktadır.

ACI KAYBIMIZ
Merhume Melek Necdet Tezerdi ve Merhum Ahmet Saki Tezerdi'nin Evladı,
Sevgili büyüğümüz, babamız, ağabeyimiz, amcamız, ... meleğimiz,
HERŞEYİMİZ
ERGİL TEZERDİ
29 Temmuz 2006 Cumartesi akşamı Hak'kın rahmetine kavuşmuştur.
Cenazesi 1 Ağustos 2006 Salı günü (Bugün) Teşvikiye Camii'nde kılınacak öğle namazını müteakip Zincirlikuyu Aile Mezarlığı'na defnedilecektir.
Mekanın cennet olsun.
Dilersiz zevkle ve neşeyle geçen fakat zamansız sona eren hayatın Cennet'te devam eder.
AİLESİ

Ahmet Saki & Ergil
Hürriyet, 1 Ağustos 2006

Sevgili ERGİL
Ailemizin bir parçasıydın. Seni çok özleyeceğiz.
Mekanın Cennet olsun.
Türker - Gülşen - İlker - Zeynep
İNANOĞLU

Amcasının oğlunu öldürmekten hapis yatan Bayhan Gürhan'ın Popstar yarışmasının geçen haftaki finalinde, halk oylarıyla birinci olmasına tepki gösteren ve jüri üyeliğinden ayrılan Deniz Seki'nin dedesi Cevat Kaban'ın da yıllar önce cinayetten hüküm giydiği ortaya çıktı. Kaban'ın 1954'te, Balıkesir'in Ayvalık İlçesi'nde alacak verecek davası nedeniyle bacanağı Öztürk Göksel'i öldürdüğü, Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandıktan sonra önce Ayvalık, ardından Burhaniye Cezaevi'nde yattığı öğrenildi. Bu gerçeği, gazetelerde okuduktan sonra haberdar olan Deniz Seki, her şeye rağmen bu iki olayın karşılaştırılmasının doğru olmadığını belirtti. Seki, şunları söyledi:

AYNI TEPKİYİ GÖSTERİRDİM

"1954 yılında yaşanmış bu olay. Benim de haberim yoktu, duyunca annemi aradım. Zaten dedemi beş yaşındayken kaybettim. Onu sadece fotoğraflarından tanıyor ve hayal meyal hatırlıyorum. Elbette unutulacak bir olay değil. Ama konumuzla ilgisi yok. Bayhan'a karşı kişisel bir tavrım söz konusu olamaz. Bugün aynı yarışmada dedem olsaydı, aynı reaksiyonu ona da gösterirdim. Ayrıca Bayhan çok da kötü şarkı söylüyor. Bir insan olarak yardımcı olurum. Ama bu bir yarışma ve yarışmaların bazı kuralları yazılı olmaz. Bu sicili daha önce ortaya çıkmış olsaydı, kesin elerdik. Ben toplum dışına itilmesini istemiyorum ama böyle bir yarışmayla da taçlandırılmamalı. Benim sert tepkim nedeniyle oylarının arttığı iddia ediliyor. Peki Bayhan'ı orada görmek istemeyen tepkili halk neden mesaj atmıyor. Aynı şey seçimlerde de yaşanıyor. İstemediğimiz parti başa gelince hayıflanıyoruz. O zaman neden oy atmaya gitmiyorsun diye sorarlar insana."

1954 yılında Balıkesir'in Ayvalık İlçesi'nde çıkan kavgada bacanağı Öztürk Göksel'i öldüren ve cezaevine gönderilen Cevat Kaban'ın kızı, Deniz Seki'nin annesi Güler Seki ise şunları anlattı:

"Ben çocukken böyle bir olay yaşandı. Çocuklarıma da bu durumdan hiç bahsetmedim. 1954 yılında, babam CHP Fatih İl Başkanı'yken, mebus seçimlerine hazırlandığı sırada yaşanmış bu olay. Hatta o yüzden mebus olamamıştı. Gümrük komisyonculuğu da yapıyordu. Ayvalık'ta dazeytinlikleri vardı. Oradayken kendisine arkadan saldırmışlar, bu yüzden öldürmüş. Annem Fransız koleji mezunu. Biz okumuş bir aileyiz. Bizi başkalarıyla karıştırmayın."

Cevat Kaban

DİLEK DALLIAĞ/MAGAZİN SERVİSİ

Güler Seki: Kaban / Güler / Öztürk & Seki
Hürriyet, 10 Aralık 2003

Türk yatırım danışmanı ABD'de ilk 10'a girdi

Dünya Bankası eski Başkan Yardımcısı Atilla Karaosmanoğlu'nun oğlu Özgür Karaosmanoğlu, 300 bin aday arasından ABD'nin en iyi 10 yatırım danışmanı ve broker'ından biri olarak seçildi

EKONOMİ SERVİSİ

[illegible]

Dört yaşında gitti

[illegible]

Müşterilerinin çoğu Yunanlı

[illegible]

Ödülün adı değişecek

[illegible]

Bana "Oz" Derler
Milliyet, 9 Mayıs 2006

Amos Oz Türkiye'ye geliyor

Amos Oz

Çağdaş edebiyatın en büyük isimlerinden, İsrail'in "Barış Hemen Şimdi" hareketinin önderlerinden Amos Oz, Doğan Kitapçılık'ın konuğu olarak Türkiye'ye geliyor. Yarın Ankara'da çeşitli temaslarda bulunacak Oz, 4 Nisan Salı akşamı saat 21.00'de Ulus Özel Musevi Lisesi Amrani Oditoryumu'ndaki sohbete katılacak. Yazar, daha sonra İstanbul'a geçerek okurlarıyla buluşacak, söyleşi ve konferanslara katılacak.

5 Nisan çarşamba günü, Doğan Kitapçılık tarafından yeni yayımlanan "Aşk ve Karanlık" romanının okuma etkinliğine katılacak olan Amos Oz, etkinlik sonrasında kitabını imzalayacak. ■ KÜLTÜR/SANAT

Milliyet, 2 Nisan 2006

İKİNCİ KİTAP

İŞGALE DOĞRU

BİRİNCİ BÖLÜM
NOVA TANZİMAT

Besteler var, nasıl bağlandığına, resimler görürüz, nasıl yapıldığına, kitaplar okuruz, nasıl yazıldığına, şaşarız; Prusyalı General von Clausewitz'in "Savaş Üzerine" yazdıkları, herhâlde, bu sonuncu kategoriye girmektedir. Savaş sürecinin sırlarını, zaman zaman "akıl gözü" ve bazen "iç göz" adını verdiği bir projektör ile aydınlatması bir yana, her planlamacı için, ben meslek itibariyle plancı idim, bir bilmeceye dönüşen amaç-araç hiyerarşisine ışık tutmaktan geri kalmıyor ve teori tutkunlarına, öyle de görülebilirim, pek çok verimli ipuçları da sağlıyor; "başucu" nitelemesiyle anlatılan eserler arasındadır. Clausewitz bu çalışmasının bir yerinde, her teorik çabada ilk işin, "kavramları netleştirmek ve birbirine girmiş, söz uygunsa, arapsaçına dönmüş, karmakarışık düşünceleri ayrıştırmak"[187] olduğuna da işaret ediyordu; yeni çözümleme ve kuramsallaştırma denemelerinin başlangıcı mutlaka buradadır.

Fakat Marx dahil pek çok teorisyenin hayranlıkla söz ettikleri bu çalışmasında Clausewitz'in "iç savaş" kategorisinden hiç söz etmemiş olmasını, muhtemelen göz kamaştıran analizler nedeniyle, çok zaman fark edemiyoruz, ancak fark ettiğimiz zaman ise şaşırtıcı bulmak durumundayız. Şaşırmak ayrı, yıllardır iç savaş teori ve pratiğini geliştirmek isteyen benim için bu eksiklik, ayrıca bir talihsizliktir; bununla

---

[187] Carl von Clausewitz, On War, Middlesex, England, 1982, p.179.

birlikte Tanzimat'ı bir iç savaş sonucu olarak ele aldığıma göre, Nova Tanzimat'tan da bir savaş süreci içinde söz etmem normaldir. Bu, "iç savaş" kategorisini yeterli ölçüde geliştirebilmiş olduğum anlamına gelmiyor, böyle olmasına karşın kullanmakta büyük yarar görüyorum; çünkü çok verimlidir.

İç savaşın tanımsal varlığı için, tarafların birinin bile düzenli ordu kullanması zorunlu görünmemektedir, aynı zamanda bir "dış ya da adi savaş" olabilir, yine de kavramsal ayrı tutuş gereklidir. Düzenli ordu kullanmamak, declaree bir savaş olmamasının da işareti sayılabilir; bu nedenle ilânı, daha çok bilimseldir. Bu anlamda, ben, şimdiye kadar üç "iç savaş" ilân etmiş durumdayım; birincisinde, Elenler ile ilânlı ve tarihlerde de yazılı bir savaş vardı, burada da "iç" ve "dış" savaşları birbirinden ayrı tutuyoruz. Şimdi, tekrarlayarak sözünü ettiğim ve yakın Türkiye tarihinde "Birinci İç Savaş" dediğim, kendisini düzensizlikler, devlet otoritesinde boşluklar, darbe ve ihtilâllerle sürdüren karışıklıklar dönemi, 1806-1826 yıllarında oluyordu; anlatımı, analizi ve geliştirilmesi, daha önce yayımlanmış çalışmalarımda yer almaktadır. Tanzimat, bu büyük iç savaşın sonucudur ve daha da önemlisi, böyle bir iç savaş kabulü ile analizi olmadan, Tanzimat'ı anlamak da mümkün değildir, bunu hep ileri sürüyorum.

İkinci iç savaş saptaması, 1906-1926 dönemini kapsıyordu; tarihsel açıdan olmasa da bilimsel planda, Cumhuriyet'in başlangıcının 1925-1926 yılına kaydırılması hâlinde, böyle bir iç savaş ilânı daha ilgi çekici olabilmektedir. Demek, birincisinin Tanzimat'a ve ikincisinin Cumhuriyet'e gebe olduğunu çıkarabiliyoruz; iç savaşlar, yeni bir düzen için veriliyor, bunu görebiliyoruz. Fakat ne yazık, tarihçinin geriye doğru yüzyılları delen keskin gözleri, bugün ve yakın gelecek için sadece miyoptur ve en azından ben, içinden geçtiğimiz otuz yıllık iç savaştan sonra tahtını kuracak düzeni söyleyemiyorum; iç savaşa giriyoruz, ancak sonucunu bilemiyoruz, çaresizlik bilimseldir. Bu kadar da değil, akan tarihin kilometre taşlarını koymak da sanıldığı kadar kolay olmuyor, ne zaman başlatıyoruz; yine de, 1965 yılı sonbaharında, Süleyman Demirel başkanlığındaki Adalet Partisi'nin seçimi kazanarak hükümet ve Mehmet Ali Aybar başkanlığındaki Türkiye İşçi Partisi'nin, göreceli olarak, az sayıda milletvekili ile parlamentoya girerek muhalefet oluşunu, yeni bir iç savaşın habercisi sayabiliriz. İşçi Partisi'nin sosyalist

söylemli milletvekilleri, sayılarının önemsizliğine karşın, artan ölçüde işçi sınıfı ve emekçileri, büyük ölçüde üniversite gençliği ile kamu görevlilerini arkasına alarak, Meclis'te çok rahat bir çoğunluğa sahip Demirel'in emperyalizme bağımlı anti-kemalist hükümetini çalışamaz hâle getiriyordu; iktidar, çareyi iç savaşta bulmuştur.

Eğer savaşlar egemenlik amaçlıysa, iç savaşlar "düzen" üzerinedir; bu üçüncü iç savaşın kemalist cumhuriyeti özgürleştirip toplumsallaştırmak isteyenlerle, yerine tekelli düzen kurmaya kararlı olanlar arasında cereyan ettiğini bugün çok daha açık olarak görebiliyoruz. Ne zaman sona erdi, nasıl erdi, ve daha da önemlisi gerçekten sona erdi mi, sorularını yaşadığımız zaman içinde cevaplandırmak çok zordur; ben sadece, doksanlı yılların ortasında "restorasyon" kategorisini canlandırdığımı hatırlatabiliyorum. Tekelli hücum, tutamayacağı ve tutması gerekli olmayan mevzilerini gönüllü olarak bırakacaktı; son yılların gelişmeleri bu yöndedir ve gerçekten de "restorasyon" süreci gözle görülebilir olduğu için kavram politikacılar dahil her tarafta kullanılmaktadır.

Clausewitz, savaşı, karşı tarafa kendi iradeni kabul ettirme olarak tahlil ediyordu ve hâlâ doğru bir tahlil olarak görünmektedir. Öyleyse, tekelli hücumlar nedeniyle, kemalist olanlar bir yana, Üçüncü Selim'den bugüne bu topraklardaki pek çok modernist ve burjuva kurumların tahrip edilmelerine, pek çoğunun yerle bir edilmesi ve işe yaramayacak ölçüde bozulmalarına karşın, tekelli irade ve düzenin mutlak üstünlüğünü ilân etmek imkânsızdır, bunu, gerçekçi bir değerlendirme olarak ileri sürebiliyoruz. Bu, sonuç açısından belirsizlik, "restorasyon" kavramına aykırı düşmemektedir, çünkü bu kavram, bizi, hem ön ve hem de arka kapıya götürebilmektedir.

Restorasyon süreçleri, çok az örneklerinden biliyoruz, içinde görkemli zikzakları taşıyorlar; Türkiye'de restoratörler ise, görülmemiş bir ürkeklik sergiliyorlar, her adımlarında çok büyük bir ürkeklik var. Bazen bunu "Gorbaçov Sendromu" olarak da dillendirebiliyoruz; Türk restoratörler, iç söylemlerinde Gorbaçov'un restorasyon denemesinin yıkıma yol açtığı değerlendirmesini yapıyorlar ve ürkek davranmayı, bir güvence sayıyorlar. Ürkeklik, zaman zaman geriye doğru büyük hamleler olarak da ortaya çıkmaktadır.

Eğer bir ülkede tekelli düzen arayışlarından söz ediyorsak, emperyalist ilişkilerin ortak bir yönetime yaklaştığını da kabul etmek durumundayız. Böyle baktığımızda ise, ülkede, son beş yıla yakın bir zamandan beri sahnede olan restorasyon programının aynı zamanda bir emperyalist planlama olduğunu da teslim etmek zorundayız; bu takdirde tarihimizdeki "Tanzimat" açılımını hatırlamak kaçınılmaz olmaktadır. İçerde ürkeklik saptaması, birazdan çok kısa olarak çözümleyeceğim uluslararası hızlı adım atma ihtiyacı ile birleştiğinde, "Tanzimat" hatırlatması çok daha fazla yerini bulmaktadır; "ikinci" veya "yeni" Tanzimat'tan söz edebiliyoruz, dış zorlama nedeniyle "Nova Tanzimat" nitelemesi daha uygun düşmektedir.

Birinci Tanzimat

Tarihe bakıp bugünü anlamaya mı çalışıyoruz; yoksa, tarihe, bugünden hep yeniden mi bakıyoruz, bu da, beni hep uğraştıran sorular arasındadır. "Tanzimat" üzerine çok yazmış bulunuyorum, yazdıklarım, genel Tanzimat kabullerinin dışındadır; bunları saklı tutuyorum. Şimdi, Nova Tanzimat dinamiklerini çözümleyebilmek için, bugünden Tanzimat'a yeniden bakmayı denemek istiyorum; burada ayrıca işaret etmemekle birlikte, kaynaklarım yine kendi yazdıklarımdır, normal karşılanacağını umuyorum.

Tarihimizde, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması olarak bilinen Türko-Rus barışı, aynı zamanda, Avrupa'da bir güçler dengesi değişimine işaret ediyordu; öncesinde Osmanlı İmparatorluğu bir büyük devlet ve Rusya ise ikinci sınıftı, bugünkü Bulgaristan'da Küçük Kaynarca kasabası bunun tersine dönüşünü hatırlatmaktadır. 1768 Türk-Rus Savaşı, Türkiye'nin hâlâ kendisini büyük devlet sanmasından doğmuştur, Rusya, Polonya üzerinde bir korumacılık, protectorat, kurmak istiyordu ve Türkiye buna itiraz ediyordu, savaşın nedeni budur. İkinci Frederic'in o zamanlarda "Rus Ayısı" sözüyle ifade etmeye başladığı Katerina'nın hırslanmış Rusya'sı ise Türkiye aleyhine genişlemek istiyordu; Malta'daki Rusya provokasyonu ile başlayan ve altı yıl süren savaş, Türkiye'ye utanç dolu yenilgilerle birlikte artık eski güç ve görkemini yitirdiği duygusunu da veriyordu. Türkiye, görünüşte bunu kabul etmiyordu, fakat büyük devletler, çoktan kabul etmişlerdi ve hesapları buna göre oluyordu.

Engelhardt'ın haber verdiğine göre, 1830 yılında, Rusya seyahatinden dönen Donanma Komutanı Halil Paşa, Avrupa modeline göre reformlar yapılmazsa, "toptan Asya'ya göç etmemiz gerekeceğini şimdi daha iyi anlıyorum" diyordu.[188] Tanzimat'ı yalnızca bir Batı'dan esen rüzgâr ve büyük devletler diktası olarak anlayanlar için, böyle anlayanlar çok büyük bir çoğunluktur, Halil Paşa'nın sözünün arkasındaki gizi hissetmemek imkânsızdır; Sırlar çalışmamda işaret etmiş bulunuyorum, Küçük Kaynarca utancı sadece Üçüncü Selim türünde aydın ve yenilikçi bir sultanı tahta çıkartmakla kalmıyor ve aynı zamanda, büyük devletlere, Türkiye'yi, yeniden Asya'ya sürme programını ilham ediyordu. Büyük Napolyon komutasındaki Fransız kuvvetlerinin, 1798 yılında, Mısır'a çıkışları bunun pek güzel bir kanıtıdır. Küçük Kaynarca ile, sonradan geçici olduğunu anlıyoruz, terk etse de, Katerina'nın Kırım'a çıkışına simetrik bir paylaşma hareketi oluyordu; on dokuzuncu yüzyıl başlarken, Osmanlı elitine çıktıkları topraklara geri dönüşe zorlanma korkusu düşmüştü.

Paşa, bu korkuyu dillendiriyor; 1830 yılında, büyük devletlerin politika değişikliği nedeniyle bu korku biraz uzaklaştırılmış olsa da, Tanzimat'ın temel dinamiğinin, Osmanlı elitindeki yok olma korkusu olduğunu görmezlik edemeyiz. Tanzimat, bir korkunun ürünü ve bir iç savaşın sonucudur. Öte yandan Osmanlı elitinin korkması için çok önemli tarihsel gelişmeler yaşandığını da biliyoruz.

Elenler'in Türkiye'ye bağımsızlık savaşının silâhlı aşamasında, Rusya hariç zamanın büyük devletlerinin, bir politika değişikliği ile, Türkiye'nin toprak bütünlüğünün savunucusu hâline dönüştükleri kesindir; ancak hazırlıklar ve filhelenist örgütlenmeler önceki dönemde oluyordu. Belki de bu hazırlıkların etkisiyle, Elen Bağımsızlığı'nı, önemli ölçüde Avrupalı aydınların kazandığını söyleyebiliriz. Buradaki aydın desteğini anlamak için, altmışlı yılların sonunda, Amerikan kuvvetlerine karşı, Vietnam halkının savaşındaki Batı aydınının hareketliliğini göz önüne getirebiliriz; ancak yine de, herhâlde önceki çok yüksektedir. Elen savaşında Paris ve Londra aydınları, ayrı ayrı, kendi ülkelerinin dış politikalarını tersine çevirmeyi başarabildiler.

Elen bağımsızlık savaşının sonlarına doğru Türkiye, Rusya ile yeni-

---

[188] Ed. Engelhardt, Tanzimat, Türkçe çeviri, İstanbul, 1976, s.10.

den tutuşmak zorunda kaldı ve 1829 Edirne Antlaşması ile Elenler'in bağımsızlığını kabul ediyordu; beylikleri yutmuş, imparatorlukları kaldırmış Osmanlı'dan ilk kez bir devlet çıkıyordu, mesajının çağdaşları için ürkütücü olduğunu bugün netlikle saptayabiliyoruz. Bu bir yana, Rusya bu başarıyı iki cephede birden elde ediyordu ve 1830 yılında İran ile yapılan Türkmençayı Antlaşması ile de, o zamana kadar İran Ermenistanı olarak bilinen çok geniş topraklar Rusya'ya geçiyor ve Rusya Ermenistanı doğuyordu. Artık Avrupa'nın büyük devletleri için Türkiye'yi parçalamaktan vazgeçmek ve tam tersine yaşatmayı en önemli politika bilmek dönemi başlıyordu; Rusya'yı durdurmak ile Türkiye'yi yaşatmak aynı politikanın iki adıdır.

Tanzimat'ı anlayabilmek için, mutlaka, İstanbul-Mısır Hidivliği ilişkilerini hesaba katmak gerekmektedir, yerli ve Batılı pek çok tarih yazımında ihmal edildiğini biliyoruz. Burada hesaba katmamız gerekli olan ayrıntılı tarih değil, Hidiv Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim'in komutasındaki Mısır kuvvetlerinin İstanbul'a karşı yürüyüşe geçtiğinde, Akka, Şam, Halep ve Hatay'ı, nerede ise hiçbir mukavemetle karşılaşmadan alarak, 1832 yılında Konya'ya girmesidir; bir yıl sonra da Kütahya'yı alıp İstanbul kapısına dayandığını hatırlıyoruz. İbrahim'in Osmanlı tahtını sallaması karşısında Fransa ve Büyük Britanya'nın müdahale ederek Mısır kuvvetlerini çekilmeye razı etmelerinin, İbrahim'in yürüyüşünün önemsiz sayılmasına yol açtığını görüyoruz; aslında çok önemli dersler içeriyordu ve burada sadece üçüne değinmekle yetinmek istiyorum.

Derslerden üçüncüsü, İbrahim karşısında büyük korkuya kapılan İstanbul'un yardım için Rusya'ya başvurması, Rusya'nın Boğaz'ı savunmak için donanma göndermesi ve arkasından Hünkâr İskelesi Antlaşması ile Türkiye'ye yardım taahhüt etmesidir; bunun, Paris ve Londra'da büyük kaygılara yol açtığını tahmin etmek zor değildir, Osmanlı'yı reforme ederek güçlendirmek planı bir kez daha kendisini zorluyordu. İkincisi, Arap nüfusunun yoğun olduğu eyalet ve vilayetler bir yana, Türkler'in rengini verdiği vilayetlerin bile İbrahim komutasındaki Mısır kuvvetlerine büyük bir teslimiyet ile kapılarını açması ile düzenin çürümüşlüğünü, kör gözlere de gösteriyordu. Osmanlı elitinin bunu görmüş olduğundan hiçbir kuşku duymuyoruz. Birinci ders

ise, Osmanlı eyaleti müslüman Mısır'ın, dirayetli ve reformatör Mehmet Ali'nin yönetiminde çok kısa bir zamanda çok büyük bir güç olmasıdır; kısa bir zamanda uygulamaya konan reformlarla eyalet, merkeze kafa tutabilmektedir.

Rusya'nın, Osmanlı aleyhine güneyine yayılma hırsının, Avrupalı büyük devletlere, Türkiye'yi reforme etme planını dikte ettiği doğrudur; ancak, Mısır kuvvetlerinin yürüyüşü ve Mısır reformasyon programının verimlerinin apaçık bir biçimde ortaya çıkışı da, Osmanlı eliti için, reformları kaçınılmaz yapıyordu; bunun ihmal edilerek, bu büyük girişimi, yalnızca büyük devletlerin ve hattâ Büyük Britanya Sefiri Lord Stratford Canning'in aktifine kaydetmek affedilmesi zor bir yanılgıdır. İçeride çok güçlü bir reform partisi vardı; bu iç savaş, aynı zamanda yenilikçilerle tutucular arasında kanlı bir boğuşma olarak geçiyordu, yenilikçi ve aydın sultanımız Üçüncü Selim'in boğulmasıyla başlamıştır. Bu noktayı kaydetmek bir başka açıdan da önemlidir; Tanzimat ile Nova Tanzimat arasındaki en önemli ayrılıklardan birisini burada görüyoruz, çünkü, ikincisinde adından söz edilebilecek bir reform partisi göremiyoruz.

Rusçuk Yaranı olarak da bilinen, yakın tarihin bu yol açıcı aydın devrimcileri, en umutsuz bir zamanda, Alemdar Mustafa'yı, İstanbul'daki tutucu partinin üzerine yürümeye hazırladılar; ancak yenilikçi adımların önüne dikilen barajlar, dikkatlerin, ordu üzerine çevrilmesine yol açıyordu ve reformasyon için yeni ve reformatör bir ordu düşüncesi kendisini zorluyordu. Türk tarihinde Vaka-i Hayriye olarak da bilinen 15 Haziran 1826 tarihli ihtilâl ile yeniçeri kışlaları topa tutuluyordu, direnenler katlediliyordu, görgü tanıkları cesetlerden Boğaz'ın seçilemediğini haber veriyorlar, Tanzimat'ın kapısı böylece açılmış olmaktadır.

"Tanzimat" denilen, aslında iki fermanlı bir düzenlemeler dergisidir; Kasım 1839 tarihini taşıyana "Tanzimat Fermanı" ve Şubat 1856 tarihlisine de "Islahat Fermanı" denilmektedir. Her ikisi de Osmanlı yurttaşlarına burjuva hukuk garantileri getirmeyi amaçlıyordu; fakat, esas hedefin, Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan ve müslüman olmayan tebaa ile Elen, yahudi, Ermeni unsurlara koruma sağlamak olduğunu biliyoruz. Kuşkusuz bu, düvel-i muazzama için öncelikti; Os-

manlı eliti için hedef ise, artık bir utanç hâline gelen askerî yenilgilerden kurtulmak oluyordu. Bu yeni bir askerî güç demekti ve yaya yerine süvari kuvvetlerinin önemi kabul edildiği için veteriner okullarına, sağlıklı askerler için Askerî Tıbbiye'ye, modern savaş sanatı için de Harbiye'ye ihtiyaç görülüyordu. Baytar Mektepleri ile Askerî Tıbbiye ve Harbiye'nin en itibarlı ocaklar olması ve en yetenekli öğrencileri çekmesi işte bu nedenledir.

İç savaşlar elit savaşlarıdır; elitler öldürülürler, bu başlı başına bir bellek silinmesidir. İç savaşlar, aynı zamanda, adî savaşlardan çok daha fazla korku generatörüdürler; korku da aklın çalışmasını durdurduğu için bellek silinmesini hızlandırmaktadır, bu nedenle bir interregnum teşhisi yerindedir; biz tarihimizde, bazen buna, "fetret devri" adını da veriyoruz. Demek, iç savaşlar, aynı zamanda bir boşluk imalatına işaret ediyor. Bizim birinci büyük iç savaş dönemimizde, boşluk için organik nedenler de tarif edebiliyoruz, o zamana kadar Osmanlı'da entellek kullanmayı ve dil bilmeyi gerektiren işler, Elen unsurların tekelindeydi, fakat 1829 yılında, artık Elenler Türkiye'den ayrı bir devlet kurmuş oldukları için, iç savaş dönemindeki paranoyak ölçüde olmasa bile, imparatorlukta kalan Elenler'e kuşku ile bakıyorduk. Benim, daha sonra genellikle tekrarlanan, "Türk aydını tercüme odasında doğdu" formülasyonum, işte böyle bir saptamaya dayanıyordu; imparatorluk, hızla, bir yabancı dil bilen ve aklını kullanmaya yatkın kadrolar yaratmak zorunda kalmıştır; seçkin ailelerin çocuklarının toplandığı tercüme odaları, yeni aydınımızın beşikleri oluyordu, aydınımız bu doğum damgalarını hiçbir zaman tümüyle silememiştir.

Dinamiklerindeki çarpıklıklara karşın, birinci Tanzimat'ın bu yanı görkemlidir; bir transformasyon süreci olarak ilk Tanzimat'ın amacını aştığını çok netlikle söyleyebiliriz. Ürünler, bizi, böyle bir kabule zorlamaktadır; elli yıl kadar kısa bir zamanda, Harbiye'nin savaş sanatını öğretiminin yanında bir Jön-Türk fabrikası hâline dönüşmesi, Niyazi, Eyüp Sabri, Enver, Mustafa Kemal, İsmet, Ali Fuat ve daha yüzlercesinin buradan çıkması son derece şaşırtıcıdır. Olumlu ya da olumsuz her türlü siyasal tahlilde baş yeri tutan İttihat ve Terakki Ekolü'nü biliyoruz; yalnız, bunun, Askerî Tıbbiye'de dört öğrenci tarafından kurulduğunu çokça zaman bir dipnot olarak tutup tahlillerimize almıyoruz.

Daha da önemlisi, beğeniriz veya beğenmeyiz, yetiştirebileceğimiz en inançlı iki elitimiz, her ikisi de son derece halkçıdırlar, sosyolog Ziya Bey, Ziya Gök-Alp ve dindar ancak halkçı şair Mehmet Akif'in Baytar Mektebi öğrencisi olmaları dikkat çekicidir. Öyleyse pratiği içinde, Tanzimat kendisini aşmış ve ufku geniş, sözcüğün en iyi anlamında, idealist ürünler vermeye başlamıştır; bu yanı görmeyen bir değerlendirmeyi eksik sayıyoruz.

Politik yönelişleri ve eylemlerine baktığımızda Sultan Hamid'in bunu çok iyi gördüğünden hiçbir kuşku duymamalıyız; Hamid, Tanzimat'ın açtığı teknokratik-bürokratik yenileşme yolunda çok daha büyük ve kararlı adımlarla yürüyordu, fakat aynı zamanda, ortaya çıkan ürünlerin sergilediği ufuk devrimi ve özgürlük tutkusundan ürküyordu; Hamid'in analizinde yalnızca bu ürküntünün resmedilmesi hem bilimsellikten uzaklaşma ve hem de bugünü anlamaktan kaçma anlamındadır. Gerçekte Hamid, teknokratik reformasyonu sürdürürken, eninde sonunda monarşiyi yıkacak aydınlanmacı örgütlenmeleri karartabilmek için, polis baskısından ayrı olarak, türkist ve islamist programlardan medet umuyordu; Hamid'teki cılız pan-türkist ve oldukça gelişmiş pan-islamist yönelişlerin kaynağını burada buluyoruz.

Böyle bir çözümleme, hem şimdiki "Türk-İslâm Sentezi" programcılarının Hamid aşkına ışık tutmakta ve hem de üçüncü uzun iç savaşın obscurantiste çizgisinin tarihimizde önceleyenleri olduğunu hatırlatmaktadır; yalnız hamidist dönemde, pan-türkizmin İngiliz ve panislamizmin de Alman emperyalizminin programları olduğunu da eklemek durumundayız. Ayrıca birinci Tanzimat'ın formülasyonu ve uygulanmasında da dış dinamik etkiliydi; iç dinamik ile atbaşı gidiyordu, hep vurguluyoruz.

Hangisi dominanttır, şimdi bu soruya girmek istemiyorum, ancak benim Tanzimat çözümlemelerim, hep, dış zorlamaların abartıldığı tınısını da içeriyordu; birincisinde Büyük Britanya'nın Konstantinopol Büyükelçisi Lord Stratford Canning'in rolü hep büyütülmüştür. Bunda, otuz yıldan uzun bir zaman Türk başkentinde misyon şefliği yapan küstah Lord'un zamanında Londra'ya gönderdiği şifrelerinin, daha sonra yayınlanan anılarının katkısı büyük görünmektedir, öte yandan, bizim tarafımızda da yaygın, kaba ve şematik emperyalizm analizleri-

nin de payını görebiliyoruz. Küstah ve geçimsiz Lord'un, sonrasına bıraktığı kayıtları olduğu gibi alacak olursak, kendisini İstanbul'da hâkim-i mutlak ve Sultan Mecid de dahil, Tanzimat'ın üç diktatör paşasını, Reşid, Ali ve Fuad'ı da kulları saymamız zorunludur; oysa, bu gerçek dışıdır.

Doğru olanlar şunlardır; birincisi, hem birinci ve hem de Nova Tanzimat'ta büyük devletler, birincisinde, Büyük Britanya ve ikincisinde Birleşik Amerika, etkilidirler ve bu etkiyi, altruist değil egoist planda ele almak durumundayız; çünkü, programların başarısı, emperyalist devletlerin çok hayatî politikalarının başarısı için de gereklidir. İkincisi, tanzimat fermanlarının formülasyonunda, Stratford Canning'in kalemini okumak kaçınılmazdır; üstelik, bunu, fermanlara girmemiş düzenlemelere de yayabiliriz. Nitekim, Büyük Britanya temsilcisi Canning'in, sadece gayri müslimlere hukuk güvencesi sağlamakla yetinmediğini, müslümanlığı terk ile hristiyanlığa dönenlere ölüm cezası verilmeyeceğini Islahat Fermanı'na koydurmak için çok ısrarlı olduğunu biliyoruz; Babıâli, fermanda böyle bir formülasyonu onur kırıcı bulduğunu ileri sürerek, dönmelere ölüm cezası vermeyeceğini ayrıca taahhüt etmiştir, bunlar var. Üçüncüsü, aşırıcı müdahaleci Büyük Britanya temsilcisi, en küçük ayrıntıya dahi burnunu sokmaktan geri kalmıyordu ve bu hâli Sultan dahil Konstantinopol'de büyük rahatsızlık yaratıyordu ve Londra da, Boğaz'a demir atmış bu müstemleke valisini Londra'ya çekmek için çareler arıyordu.

Bunlar var, ancak sadece bunları görerek, çokça yapıldığı gibi, Tanzimat'ta yalnızca Londra'nın iradesini okumak, görüntüye aldanarak özü görmemektir ve bilim dışıdır. Şu noktayı gözden uzak tutamayız, kolonyalist çağda belli ölçüde ve emperyalist dönemde çok daha belirgin biçimde, her ülke yönetimi aynı zamanda bir emperyalist yönetimdir. Lord Stratford Canning adında bir Büyük Britanya asilinin tarihin belli bir kesitinde kendisini, Türkler'in sadrazamı ve hattâ kral naibi görmüş olması mümkündür, subjektif olarak bunu haklı da bulabilir, fakat bu, normal piyasa ile karaborsayı birlikte anlatan "paralel pazarlar" ile bir analoji kurularak, paralel yönetimler kategorisiyle de anlatılabilmektedir. Türkler'in İstanbul veya Ankara'daki legal hükümetlerinin paralelinde, Londra ve Washington'a kadar uzanan, daha küçük

kadrolu, fakat etkili hükümetleri de düşünebiliriz; analitik açıdan çok daha verimli görünmektedir.

İkinci veya Yeni Tanzimat

Bin dokuz yüz doksan dokuzu, zamanında, "karşı-devrim" olarak niteliyordum ve şimdi bir Nova Tanzimat'tan söz ediyorum; birincisini azaltmıyor, tam tersine, daha da güçlendirmektedir. Nova Tanzimat'ta paralel hükümetin başında Amerika Birleşik Devletleri'nin Ankara Büyükelçisi Mark Parris ve Washington'daki Dışişleri Bakan Yardımcısı Mark Grossman'ı teşhis edebiliyoruz. Parris, Türkiye'ye geldiğinde, henüz güven mektubunu sunmadan, başbakan ve devlet başkanı ile müteaddit defalar görüşmekle övünüyordu; diplomatik kurallara çok aykırıdır ve yabancı yatırımcılarla ihtilâfları Türk yargısının yetkisi dışına çıkaran ve "tahkim yasası" denilen anayasa değişikliğinin gerçekleştirilmesi ve emekçilerin sosyal güvenlik sistemi içindeki emeklilik haklarını de facto ortadan kaldıran ve IMF tarafından dikte edilen yasa değişiklikleri hep Ankara'da Parris-Washington'da Grossman yönetimi zamanında gerçekleştiriliyordu. Gerçekleştirilenler Üçüncü Selim'den beri kurulan Türkiye düzenini tahrip edici niteliktedir ve herhâlde kuşku duymamak durumundayız.

Hürriyet gazetesi yayın yönetmeni, aynı zamanda oligarşinin siyaset kulübü TÜSİAD'ın yöneticisi Ertuğrul Özkök, emperyalist merkezlerde formüle edilen politikaların Türkiye'deki propagandasını üstlenmiş durumdadır; işaret ettiğim gelişmelerin sahnelendiği zamandaki yazılarından birinin başlığı, "Türkiye bir ihtilal yaşıyor" idi.[189] Özkök, coşkuyla anlattığı ihtilâl ile ilgili olarak, "devrimin üç cephesi var" ve "birincisi Güneydoğu sorununun çözümü yolunda ilk defa gerçekçi bir umut ışığı doğuyor" diyordu; ikincisini "türban ihtilali"[190] olarak niteleyerek, Ecevit ve arkasından destekçi olarak Bahçeli'yi de katmakla birlikte, Demirel'in bazı kelâmını "bunun arkasından hükümet devre-

[189] E. Özkök, Türkiye bir ihtilal yaşıyor, Hürriyet, 14 Ağustos 1999.

[190] Sultan Mecid, Kırım Savaşı nedeniyle de İstanbul'u dolduran İngiliz ve Fransız asil kızlarının balolarıyla şenlenen İstanbul'da Türk kadınlarını da korse takmaya özendiriyordu; Mecid'in korse devrimini Demirel-Ecevit'in türban ihtilâli karşılamaktadır, öyle anlıyoruz.

ye giriyor, parti kapatma zorlaştırılıyor" tahmininde bulunuyordu. Özkök'ün tahminden öte kesinlikle haber verdiği bu gelişme, parti kapatmayı zorlaştıran anayasa değişikliğinin meclise sunulmasından altı ay öncesine denk düşmektedir; burada, Özkök, "yeni zihniyet devriminin üçüncüsü ise ekonomik ve sosyal" demektedir.

Özkök, devrimin üçüncü ayağındaki olanlar için ise şunları kaydetmektedir: "Çağdaş uluslararası ekonomik ilişkilerin gereği olan tahkim, neredeyse rekor bir katılma ile Meclis'ten geçiyor" ve "sosyal güvenlikte kara deliğin kapatılması için cesur adımlar atılıyor", burada söz konusu olan, sosyal sigorta düzeni içinde emeklilik imkânının fiilen ortadan kaldırılması ve böylece, sendikal yaşama yeni ve öldürücü bir darbe indirilmesidir. Görülüyor, Doktor Özkök ile küçük "karşı" sözcüğü dışında, tam bir mutabakat hâlindeyiz; ancak Marx'ın "karşı-devrim de devrimdir" belirlemesine dayanarak buradaki anlaşmazlığı gidermek mümkündür.

Acaba Parris'in Washington'a gönderdiği şifrelerde veya yazarsa yıllar sonra okunacak anılarında, "Demirel'e dedim ki..." veya "galiba Ecevit'in önünde ses tonumu fazla yükselttim" türünden ibareler var mı; bunu sadece, Stratford'un yazdıklarını fazla abartmamak gereğini belirtmek için kaydediyorum. Çünkü, iki bin yılı şubat sonu ve mart başında Türkiye'den gelen haberler, Başkan Clinton'a kuşkularının haklı olduğunu ve Özkök'ün formüle ettiği ve Washington'un çok önem verdiği ilk iki ihtilâlden emin olunamayacağını gösteriyordu; çünkü, Demirel'in Çankaya'da kabul ettiği Kürt belediye başkanları Diyarbakır DGM tarafından tutuklanıyor ve Ankara'daki İçişleri Bakanı tarafından da görevlerinden atılıyorlardı ve bunu yediği bazı darbelerden sonra Washington'un istediği yörüngeye giren eski başbakanlardan islamist politikacı Erbakan'a verilen hapis cezası izliyordu. Birincisi üzerine, Parris Ankara'daki evine Hürriyet'inki başta gazete temsilcilerini toplayarak "n'oluyoruz" diye tepkisini belirtti ve Washington'da açıklanan sert tepkileri hemen izleyen zamanda Kürt başkanlar hapisten çıkarılarak makamlarına restore edildilerse de, Erbakan'a kesilen ceza, uygulanabilirliğini henüz yitirmemiştir. Bu ise Washington'un Türkiye yönetimi için tam bir başarısızlıktır.

Lord Stratford Canning'in küstah üslûbu yerine, Parris-Grossman

ikilisinin çok daha yumuşak ve müsamahakâr bir üslûbu seçmeleri mümkündür; en azından daha önce Ankara'da büyükelçilik yapan yahudi kökenli Grossman için bir motif saptayabiliyoruz. Sovyet döneminde dünyanın her yanında "iyi" bir yahudi için, Araplar'ın dostu Sovyetler Birliği'nin yıkılmasını istemek ve bunun için çalışmak temel içgüdü idi ve şimdi, "iyi" bir yahudi için Orta Doğu'da İsrail ile ittifak hâlinde ve Araplar'dan uzaklaşan bir Türkiye'yi yaşatmak, varsa eksikliklerini örtmek yine aynı derecede güçlü bir reflekstir. Şimdi, kuşkusuz New York'ta, fakat bunlara ek olarak, Washington, Paris ve Londra'da Türk lobisi, yahudi lobisidir; bir frenk sözünü kullanacak olursak, Türk kestanelerini ateşten yahudiler almaktadır. Clinton yönetiminin, Grossman-Parris hükümetini, fazla Türk yanlısı ve reform karşıtı eğilimlere fazla hoşgörülü bulması mümkündür, çünkü, işte tam bu gelişmelerin arkasından her ikisinin de görevden alındığı ilân edilmiştir.[191] Clinton yönetiminin sonu geldiğine ve herhâlde yedi ay sonra belli olacak yeni başkan bütün bu postları değiştireceğine göre, bu görevden almaları, bu şekilde anlamak zorundayız.

Birinci Tanzimat'ta Türkiye'de çok güçlü bir reform partisi vardı ve Nova Tanzimat'ta ise Türkiye'de güçlü olan reform karşıtı partidir, bunun hem Brüksel'de ve hem de Washington'daki temel değerlendirme olduğundan kuşku duymuyoruz. Hem Washington'un kendi Türkiye hükümetini çok hızlı bir biçimde azletmesi ve hem de Batı'nın birdenbire Türkiye'ye üslûbunu değiştirerek Stratford Canning'i çok geride bırakan bir söylem tutturması bunun kanıtıdır.

Üslûp değişikliğini Avrupa Birliği'nin genişleme komiseri Günther Verheugen'ın başlattığını söylemek mümkündür; birlik komiseri, temaslar için geldiği Türkiye'de önce İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesi'nde konferans vermeyi tercih ediyordu; burada öyle sert ve üst bir dil kullandı ki, Hürriyet ve Milliyet başta İstanbul matbuatı yine bu önemli konuşmayı görmek istemedi, Amerikan basını ise, "AB yine

---

[191] Hürriyet dahil büyük İstanbul matbuatının bu değişiklikte hiçbir haber değeri bulmadıkları ve dolayısıyla okuyucularına duyurmadıklarına işaret etmem gerekiyor, sadece Yeni Şafak'ta küçük bir haber oluyordu. Parris'in yerine, Amerika'nın Washington misyonundaki ikinci adamı Pearson geliyor, demek, Avrupa'nın hassasiyetini bilen birisi tercih edilmiştir.
Clinton Türkiye ekibini değiştirdi, Yeni Şafak, 12 Mart 2000, s.5.

Türkiye'ye daha demokrat olmasını söyledi" başlığıyla haber yapıyordu.[192] Komiser Verheugen, konuşmasında, "adını koyalım, bu Kürt sorunudur" diyerek Türkiye'nin çok hassas olduğu bir konuda, Türk görüşlerine tümüyle karşı bir tutum alıyordu. Verheugen, Türkiye'nin henüz adaylık kriterlerinden çok uzak olduğunu, adaylık görüşmelerinin başlayabilmesi için bir "fundamental political change" gerektiğini belirtiyordu; komisere göre, kamuya konuşan bütün politikacı ve askerî liderler, Avrupa Birliği'ne girmeyi çok yüksek tutsalar da, "over the last weeks, however, there have been siguns that powerful forces in Turkish society disagree", gerçekte güçlü iktidar odakları buna karşı çıkmaktadırlar. Brüksel ve Washington, bu tespiti, Türkiye'de güçlü bir "reform" karşıtı partinin varlığı ile eş anlamda kullanmaktadır.

Şunları sıralayabiliyoruz: a) 14 Mart tarihli gazeteler, Türk İçişleri Bakanı ile Londra Büyükelçisini, Londra'da Büyük Britanya İçişleri Bakanının bekleme odasında, taşrada bir dişçi muayenehanesinde randevusu için zaman harcayan yurttaşlar misali resmediyordu, anlaşılması pek zor bir durumdur. b) 15 Mart tarihli gazeteler, Portekiz Dışişleri Bakanının, yanında bekleyen Türk Dışişleri Bakanına aldırmadan, mobil telefonuyla konuşmasının fotoğrafını yayımlıyorlardı; eşitler arasında olmaması gereken bir ilişkidir. c) 22 Mart tarihli gazeteler, İstanbul hava alanında, vize almadığı için Amerika'ya kalkacak bir uçağa binemeyen ve bu yüzden konsolosluğun açılmasını bekleyen bir Türk bakanını gösteriyordu; birinci Tanzimat döneminde uçak olmadığını biliyoruz, ancak bir büyük devletin Osmanlı bakanını bakan olarak kabul etmeyişinin hiçbir izini bilmiyoruz. Bütün bunlar, Komiser Verheugen'ın konuşmasıyla başlayan on günlük zaman dilimi içindedir ve analizlerimizde eksikliğini saptadığımız Stratford Canning üslûbunu çok geride bırakacak bir niteliktedir; kuşkusuz son derece üzücü ve halkımız açısından da onur kırıcı buluyoruz.

Bizim kendimizi görmek ve göstermek istediğimiz resim ayrıdır; Batı kançılaryalarında ise biz genellikle verdiği sözde durmakta güçlükleri olan bir ülke olarak kabul ediliyoruz. Başka örnekler bir kenara, bizim, İkinci Dünya Savaşı'nda İsmet Paşa'yı, ülkeyi savaş ateşinin

---

[192] EU Again tells Turkey it must be more democratic, International Herald Tribune, 11-12 March 2000.

Türk Bakan, Britanya Bakanı'nın bekleme odasında kabul edilmeyi bekliyor.
Milliyet, 14 Mart 2000

Türk Bakan, Portekiz Dışişleri Bakanı'nın telefon görüşmesini bitirmesini bekliyor.
Sabah, 15 Mart 2000

Türk Bakan, Türk Bakanları'nı turist sayan Amerika Birleşik Devletleri'ne vize alabilmek için sözü edilen devletin İstanbul Konsolosluğu'nun açılmasını bekliyor.
Hürriyet, 22 Mart 2000

dışında tuttuğu için yücelttiğimiz bilinmektedir; ancak, yabancı dışişleri arşivlerine göre ise, paşa, pek çok kez savaşa gireceği sözünü vermiş ve tutamamıştır. Yine mart ayı içinde, Amerikan resmî çevrelerinin görüşünü çok yakından yansıtan Washington Post'ta, "Türkiye'nin kötü alışkanlığı" başlıklı bir yorum çıkıyordu, bu yorum da, Ankara'nın sözünde durmayışı üzerinedir. Post, 1997 Aralık ayında, Türk Başbakanı olarak Washington'u ziyaret eden Yılmaz'ın, Amerikan Başkanı Clinton ile sekiz maddelik bir reform programı üzerinde anlaştıklarını hatırlatıyordu; Post'un Amerikan Dışişleri Bakanlığı'na yakınlığı bilindiğine göre sözünde durmama suçlamasının kaynağı bakanlık oluyordu. İlginçtir, bu sekiz maddelik üzerinde anlaşılmış reform programı, islamist bir gazete hariç[193] Türkiye basın ve televizyonlarında yer almamıştır; matbuatın bunda haber değeri görmediğini anlıyoruz.

Devam ederken, burada, teori ile ilgili bir paranteze ihtiyaç duyuyorum; bunu, piramit şeklinde ve aşamalı olarak sunmak daha uygundur. a) Türkiye'de kütlelerin depolitizasyonu sonunda politikanın depolitizasyonuna yol açmıştır, şimdi ülkede tekellerin çıplak yönetiminden söz etmek gerekmektedir. Buna oligarşinin doğrudan ve açık yönetimi de diyebiliriz. b-1) Tekelli yönetimde kuvvetler arasındaki sınırların aşındığını ve aşıldığını görüyoruz, yürütme hem yasama ve hem de yargı güçlerine iradesini egemen kılabilmektedir. b-2) "Dördüncü kuvvet" de denilen basın, şimdi televizyon ile birlikte, yürütme ile özdeşleşmiştir. c-1) Hem tekeller ve hem de basın ve televizyon, emperyalist merkezlerle bütünleşmiş durumdadır. c-2) Matbuat ve televizyon, düzene yönelik eleştirileri kendisine hücumlar olarak görmektedir ve bu nedenle, bunları kamuya duyurmaktan özenle kaçınmaktadır.

İşte son zamanlarda, özellikle Avrupa Birliği merkezlerinden gelen her komiser veya heyete, Türk Başbakanı Ecevit'in nerede ise hakarete varan cevaplar verdiği yollu Türk matbuatı haberlerini bu çerçevede anlamamız yerindedir. Aynı görüşmelerin yabancı basındaki yansımaları, Türk basınının haberleriyle tam bir tezat oluşturuyor; bu açıdan bir demir perde arkasında yaşadığımızı düşünebiliriz. Orwell,

[193] Utandıran şöhret, Yeni Şafak, 19 Mart 2000.

1984'ünü, Huxley, Yeni Dünya'sını, mutlaka Türkiye'yi düşünerek yazmıştır, böyle düşünmek mümkündür.

Peki öyleyse, Milliyet gazetesi Washington Temsilcisi Yasemin Çongar'ın, haberyorumlarını nasıl yorumlamak gerekiyor? Eğer enformasyon teknolojisindeki ilerlemeleri, telefon, faks ve interneti göz önünde tutarsak, Çongar'ın birinci Tanzimat'taki Stratford Canning'in rollerinin bir bölümünü üstlendiğini görüyoruz; kabul etmek gerek, Çongar bunu, feminin bir biçemle icra ediyor. Çongar, Kürt-İli üç belediye başkanının tutukluluklarına itirazlarının Diyarbakır'da tekrar ele alınacağı gün[194] ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Koh'un sert açıklamasını uzun uzadıya yazdıktan sonra, "bu açıklamalar, Güneydoğulu belediye başkanlarının 'tutuklanması ve görevden alınmasının' Washington'da ciddi kaygı yarattığını, haklarında suç iddiası ve dava sonucu ne olursa olsun bu kaygının değişmeyeceğini ortaya koyuyor" diyordu; belediye başkanlarının o gün tutukluluklarına son verilerek, bana göre idare hukukuna aykırı bir biçimde, görevlerine iade edildiklerini biliyoruz.

Beyaz Saray'da, 1997 Aralık ayında, Türk tarafından Yılmaz ve Amerika tarafından Clinton arasında imzalanan ıslahat programının Washington Post tarafından yayımlanmasının, Türk yönetimi tarafından görmezlikten gelinmesi üzerine, Çongar'ın bunları bir daha yazmak gereği duyduğu anlaşılmaktadır. Çongar, "ilk kez Başkan Bill Clinton ile dönemin başbakanı Mesut Yılmaz'ın 19 Aralık 1997'de Beyaz Saray'da belirledikleri öncelikleri yansıtan bu koşullar şunlar" diyerek sıralıyordu, aktarıyorum: "Olağanüstü Hal'in kaldırılması, Güneydoğu'da boşaltılan köylere yeniden yerleşim, ifade özgürlüğünün genişletilmesi, işkence suçunun cezalandırılması, siyasi partiler üstündeki baskı ve kapatma tehdidinin son bulması, insan hakları savunucusu kişi ve kuruluşlara baskı yapılmaması, cezaevindeki politikacı ve gazetecilerin serbest bırakılması, ABD'den alınacak silahlar için angajman kurallarının belirlenerek kullanımın bu kurallara uygunluğunun denetlenmesi."[195] Washington'dan yazan Çongar, hem bu ıslahat anlaşmasını açıkça hatırlatıyor ve hem de bunlara uyulmaması hâlin-

[194] Yasemin Çongar, ABD'ye göre HADEP Operasyonu, Milliyet, 28 Şubat 2000.

[195] Yasemin Çongar, Helikopterler ve haklar..., Milliyet, 27 Mart 2000.

de, Ankara'nın, Avrupa'yı kızdırmak pahasına Amerika'ya yönlendirdiği helikopter ihalesinin de bir sonuç vermeyeceğini, Amerika'nın helikopterleri Türkiye'ye satmayabileceğini haber veriyordu.

Türkiye'de bir reform partisinin olmaması ve verilen sözlerin veya üzerinde anlaşılan ıslahat programlarının gerçekleşmemesi karşısında, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın Yılmaz-Clinton Anlaşması'nı hem Amerika ve hem de Türk basınında açıklama gereğini duyması, bize, birinci Tanzimat üslûbunu hatırlatıyor; ayrıca, 1999 sonbaharında, Clinton'un Türkiye ziyaretinden önce, a) basın affının hemen çıkarılması, buna mukabil, b) genel affı, siyasîleri de kapsayacak uygun bir zamana kadar ertelemeyi önermesi, bu anlaşmayı hatırladığını göstermektedir. Ecevit'in, Clinton'un ziyaretinden önce, Türk Başbakanı olarak Beyaz Saray'ı ziyaret ettiği gün, doktor raporuyla, hapisteki İHD başkanını serbest bıraktırması da, bu anlaşmadan kuşku duymamamızı gerektirmektedir. Türk tarafı, ıslahat programlarını kabul etmekte, ancak, bunu uygulamamakta direnmektedir; reform konusunda bir iradenin olmaması şeklinde yorumlayabiliriz, ancak bu da, reform partisinin yokluğu ile özdeştir.

İrade zayıflığı ile anlayışsızlık arasında bir korelasyon var mıdır; "inertie", duyarsızlık ile kavrayışsızlık aynı eksiklik midir, matbuat ve televizyon dahil Türk yürütmesine baktığımızda bu sorular kaçınılmaz olmaktadır. Gerçekten de, Clinton, 1999 Kasım ayında, Türkiye'ye hareket etmeden önce, "Osmanlı haritası yırtıldı ve ancak yenisi yapılmadı" ve "Sovyet haritası yırtıldı, yenisi yapılmadı" yollu saptamalar yapıyordu ve Türkiye de bunda, Clinton Osmanlı düzeninden söz ettiği için sadece bir övünme nedeni bulabiliyordu. Türk dışişleri teknisyenleri, uluslararası discours'ta "yenisi yapılmayan haritalar" sözünün, sınırların değişikliğe açık olduğu anlamını içerdiğini ya göremiyorlar ya da görseler bile matbuatlarına yansıtmak istemiyorlardı. Böyle olabilir, ancak matbuatın dışişleri servislerinin ve zaman zaman da büyükelçilerin yerini aldığı bir zamanda, Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Danışmanı Sandy Berger'in Türkiye'den sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Grossman ile birlikte yaptığı basın toplantısındaki sözleri, Clinton'un işaretini daha açık hâle getiriyordu; Berger, "Türkiye 21. yüzyılda ya Doğu ile Batı arasındaki demokratik köprü ya da istik-

rarsızlık kaynağı olacaktır" diyordu.[196] Washington, Ankara'yı ıslahat taahhütlerine uymaya çağırmak için "parçalanma" temasını işliyordu, birinci Tanzimat'ta da olduğunu biliyoruz.

Yeni Tanzimatın "Fermanı"

Peki, Türkiye, Clinton-Yılmaz sözlü mutabakatının dışında, tıpkı 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat Fermanı niteliğinde, uluslararası bağlayıcılığa sahip bir "ıslahat fermanı" ilân etmiş midir; şimdi sıra bu sorudadır. 26 Mayıs 1999 tarihinde Türk Başbakanı Ecevit'in, Avrupa Birliği Dönem Başkanı Schröder'e yazdığı ve Schröder'in de cevabî bir mektupla açarak kabul ettiği taahhütler tam bir ıslahat programı niteliğindedir ve büyükelçi ve eski Dışişleri Bakanı İlter Türkmen de bunun "senet" sayıldığını teyit etmiştir.[197] Önemleri nedeniyle, iki başbakan arasında bu mektupla kabul edilen reform taahhüdünü, bu incelemeye ek olarak veriyorum; iç ve dış ilişkiler açısından belgedir.

✦ ✦ ✦

1999 ISLAHAT MEKTUPLARI

Ecevit'ten Schröder'e*

Sayın Şansölye,

Aralık 1997'de Lüksemburg zirvesinin açmaza soktuğu Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini düzeltmek için gösterdiğiniz gayretlerin farkındayım ve bunları takdirle karşılıyorum. Hem siz, hem dışişleri bakanınız sayın Fischer, açıklamlarınızda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday ülke statüsünde kabulü için sizden önce AB başkanlığını üstlenen ülkelerden daha ileri adımlar attınız.

Özel temsilciniz sayın W. Leiser-Kiep ile 12 Mart 1999 tarihinde Ankara'da görüştüğümde Almanya'nın AB başkanlığını bırakmadan önce hedefinizin, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin tüm üyeleri tarafından tam üyeliğe aday ülke olarak kabul edilmesi olduğu yolunda tarafıma güven-

[196] Radikal, 14 Kasım 1999.

[197] "Başbakan Ecevit'in Şansölye Schröder'e 26 Mayıs 1999'da yazdığı ve Türkiye'nin politikası hakkında senet sayılan mektubun anlamı da değişik verildi." İlter Türkmen, İsveçli Bakan'ın Ziyareti, Hürriyet, 22 Şubat 2000.

ce vermişti. Washington'daki NATO zirvesinde bir araya gelme fırsatını bulduğunuz Cumhurbaşkanı Demirel ile bu konuyu görüştüğünüzü biliyorum. Son olarak dışişleri bakan yardımcısı Wolfgang Ischinger, Ankara'da Büyükelçi Özülker ile bir araya gelerek Köln zirvesinde söz konusu hedefinize ulaşmak dileğinizi iletti. Bu çerçevede konuyla ilgili görüşlerimi aktarmak ve böylelikle sizi, çabalarınızda desteklemek için bu mektubu kaleme almaya karar verdim.

Size öncelikle şunu temin ederim ki Türkiye daima adaylığın yükümlülüklerin farkında olmuştur. Kopenhag kriterleri, Amsterdam Anlaşması'nın doğurduğu yükümlülükler ve özellikle 6. madde tüm aday ülkeler için geçerlidir ve Türkiye de diğer aday ülkeler gibi üyelik görüşmeleri başlamadan önce bunları yerine getirmeyi umut ediyor.

Elbette ki Türkiye, pek çok kere dile getirdiği gibi bu yükümlülükleri hemen yerine getitebileceğini iddia etmiyor. Bir AB üyesinden beklenecek standartlara ulaşmak için bir çok alanda reform yapılması gerektiğinin bilincindeyiz. Her halükarda, bu reformalarda ileri gitmeye kararlıyız. Ancak Türkiye, kendisine bir açık üyelik perspektifi verildiği, ayrıca bu hedefe ulaşmak için kendisine Finlandiya Başkanlığı'nın tartışacağı bir 'yol haritası' verildiği taktirde reform süreci hızlandırılacaktır. Hukuk sistemimizi ve hukuki uygulamalarımızı AB standartlarına getirmek aynı şekilde hızlanacak ile ilişkilerimizde yeni bir dönem başlayacaktır.

Kamuoyu açıkça belirttiğim gibi, Türkiye'de terörizmin yenilgiye uğradığını göz önüne alarak, potansiyel yatırımcılara büyük fırsatlar yarattığımız ülkenin Güneydoğusu da dahil demokratik ve sosyal reformlarımızı tamamlamak için gayretlerimizi arttıracağız. Türkiye ile AB ilişkileri arasında yeni bir başlangıç, Güneydoğu'daki yatırımları daha çekici hale getireceği gibi Türkiye'nin değişik bölgelerinde ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin azaltılması için AB ile yapılacak işbirliğinde daha hızlı bir ilerlemeyi sağlayacaktır. Böyle bir durumda, yönetimsel yapıları geliştirmek süreci de hızlanacaktır.

Türkiye'nin beklediği ayrımcı olmayan bir tavırdır. İşte bu yüzden Köln Zirvesi'nde kabul edilecek sonuç bildirisinin bu kez resmen diğer adaylar gibi Türkiye'nin aday statüsünü onaylaması ve Türkiye'yi AB üyeliğine hazırlayacak somut adımları içermesi önemlidir.

Biz Orta Doğu Avrupa aday ülkeleri için ana hatları belirlenen ön hazırlık staretejilerin Türkiye'ye de aynı şekilde tatbik edilmesini talep etmedik. 1963 yılında yaptığımız anlaşma bize gerekli yasal çerçeveyi sağlamaktadır.Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği uygulayan tek aday olmayan ülke durumunda olduğunu ve ekonomisini AB partnerlerinde rekabete açtığını unutmamak gerekir.

Lüksemburg Zirvesi'nde yapılan çağrıya cevaben ortaya atılan Türki-

ye için "Avrupa Staratejisi"nin MDAÜ'yü (Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri) üyeliğine hazırlık için başlattığı girşimin gerisinde kaldığı açıktır. Bu yüzden, Avrupa Stratejisi'nde dinamizmin aşılanması gerekir. Bu nedenle, komisyonun da onaylayacağı bir prosedür çerçevesindeki üyeliğe kabul stretejisinde, finansal kaynaklarla siyasi desteğin, hiçbir koşul öne sürülmeksizin sağlanması gerekir. Bunu başlatmanın bir yolu da Türkiye'yi her türlü bakanlık düzeyindeki ve teknik toplantılara dahil etmektir. Bu da şu mesajı verecektir: Türkiye'nin durumu diğer aday ülkelerin durumundan farklı değildir.

Türkiye, Avrupa standartlarına ulaşıp ulaşmadıklarını değerlendirme maksadıyla üye ülkelerin yasa ve uygulamalarını tetkik etmek üzere kendi "izleme" sürecini oluşturma arzusundadır.

Bana öyle geliyor ki, Avrupa Birliği'nin yukarıda bahsettiğim bazı adımları atması halinde, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin normal seyrinde devam etmesi beklenebilir. Türkiye ve Avrupa Birliği'nin karşı karşıya kaldığı yeni şartlar karşısında, özellikle Güneydoğu Avrupa'da ortak insiyatifler her zamankinden daha büyük bir önem taşımaktadır. Eğer Birlik, birlik üyelerinin çoğunun Türkiye'nin meşru endişesi olarak kabul ettiği konularda birkaç adım atabilirse, hem Türkiye, hem de Avrupa Birliği'nin yararına sürekli bir güven ve işbirliği atmosferi yaratılabilir.

Sözlerimi tamamlamadan önce, ayrıca size Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in 24 Mayıs 1999 tarihinde Yunan Dışişleri Bakanı Papandreu'ya iki ülke arasında törörle mücadele anlaşmasının imzalanması ve uygulanması paralelinde ikili esaslar üzerinde bir uzlaşma planının başlatılmasını teklif eden bir mektup gönderdiğini bildirmek isterim.

Faydalı görmemiz halinde Köln Zirvesi öncesinde karşılıklı tatmin edici bir neticeye varma ümidiyle başkanlık ve Türkiye arasındaki temasların sürmesini temin etmeye hazır olacağız.

Saygılarımla
Bülent Ecevit
Başbakan

b) Schröder'den Ecevit'e :

Sayın Başbakan,

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geleceğine yönelik görüşlerinizi ifade ettiğiniz 26 Mayıs 1999 tarihli mektubunuza çok teşekkür ederim. Büyük memnuniyetle karşıladığım önerileriniz AB ile Türkiye arasında, karşılıklı güven anlayışına dayalı işbirliğine doğru atılmış çok yaralı bir adımdır.

Mektubunuzda ifade ettiğiniz bazı noktaları, bana özellikle önemli göründükleri için aşağıda belirtiyorum.

Türkiye Amserdam Anlaşması'nın 6. maddesiyle Kopenhag kriterlerinin getirdiği yükümlükleri kabul etmeye hazırdır. Bu hedefleri yerine getirmek için bir yol haritasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu harita, AB ve Türkiye'nin karşılıklı güven ruhu içinde yürüteceği çalışmalarla oluşturulmalıdır.

Burada, Türkiye'nin Güneydoğusundaki sorunların çözüme kavuşturulması için yapıcı bir inisiyatif arayışı içine girmek büyük önem taşımaktadır.

Bir başka nokta da, Helsinki Avrupa Konseyi'nin AB'nin diğer üye adaylarıyla görüşmeleri başlatma yolunda alabileceği muhtemel kararla ilgilidir. Böyle bir kararın Türkiye tarafından ayrımcı olarak görülmemesi çok önemlidir.

Türkiye'nin Yunanistan'la uzlaşmak üzere çalışmaya hazır olduğu yönündeki açıklamanız da aynı derecede önem taşımaktadır. Bu itici gücün, Birleşmiş Milletler gözetiminde Kıbrıs sorununa ilişkin bir anlaşma imzalanması yönünde olumlu etkileri olacağını umut etmekteyim.

AB Dönem Başkanı Almanya, konuyu sizin mektubunuz ve benim yukarıda değindiğim noktalar temelinde, AB nezninde gündeme getirecektir. Bu konudaki ilk fırsat da 31 Mayıs 1999 tarihindeki Genel İlişkiler Konseyi'nde orta çıkacaktır.

Köln'deki toplantımızda olumlu bir sonuca ulaşılıp, AB-Türkiye ilişkilerinin geldiği durağan noktanın aşılması için elimden geleni yapacağım.

Bu temelde, Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerde ilerleme kaydedebileceğimizi umut ediyorum.

Saygılarımla
Gerhard Schröder
Almanya Federal Cumhuriyeti
Federal Şansölye

* Kaynak: Hürriyet, 5 Haziran 1999

Türk Başbakanı Ecevit, Avrupa Birliği Dönem Başkanı Şansölye Schröder'e, son derece mütevazı bir üslûpla, "bir AB üyesinden beklenecek standartlara ulaşmak için birçok alanda reform yapılması gerektiği bilincindeyiz" demekte ve bunu söyledikten sonra, söyleyebilmiş olmanın verdiği moralle, "her halükârda bu reformlarda ileri gitmeye kararlıyız" sözlerini eklemektedir. Nasıl? Türk Başbakanı, reform yolunda yolunu şaşırmamak için bir "yol haritası" istemekte ve "yol haritası verildiği takdirde reform süreci hızlandırılacaktır" taahhüdünde bulunmaktadır. Eski Dışişleri Bakanı Türkmen'in, "senet" olduğuna tanıklık ettiği bu mektubunda Türk Başbakan, "kamuoyuna açıkça belirttiğim gibi, Türkiye'de terörizmin yenilgiye uğradığını göz önüne alarak" diye yazmakta, her ne kadar daha sonraki zamanlarda reform taahhütlerinden dönebilmek için bu saptamadan cayarak terörizmin henüz yenilmediğini ileri sürmekle birlikte, burada, "ülkenin Güneydoğu'su da dahil demokratik ve sosyal reformlarımızı tamamlamak için gayretlerimizi arttıracağız" vaadini dile getirmektedir. Başbakan böylece, Kürt-İli için büyük devletlerin istediği ve Türk tarafının reddettiği demokratik ıslahatı da kabul etmiş olmaktadır. Başbakan, bu kabulü daha da desteklemek için, "Kopenhag kriterleri, Amsterdam Antlaşması'nın doğurduğu yükümlülükler ve özellikle 6. madde tüm aday ülkeler için geçerlidir" diyerek, "bizim terörümüz başkadır" itirazı ile Kopenhag kriterlerinin dışında kalma çabalarını da terk ettiğini belli etmektedir; burada, pek çok eleştirilen Tanzimat'ın Büyük Reşit Paşa'sı kadar bile ayrı bir irade gösterememektedir, bunu görebiliyoruz.

Şansölye Schröder'in cevabî mektubu, açıkça, Türk tarafının taahhütlerine güvensizliği yansıtmakta ve Schröder bunu, "mektubunuzda ifade ettiğiniz bazı noktaları, bana özellikle önemli göründükleri için aşağıda belirtiyorum" cümlesiyle göstermektedir. Ekte yer alan kısa mektubunda Şansölye, Türkiye'nin taahhütlerini Türkiye'ye anlattıktan sonra "AB Dönem Başkanı Almanya, konuyu sizin mektubunuz ve benim yukarıda değindiğim noktalar temelinde, AB nezdinde gündeme getirecektir" diyordu; Berlin'in bu mektupları, Brüksel kadar Washington'a da bildirmiş olduğunu düşünmek durumundayız. Clinton'un, Türkiye'ye gelmeden önce, Osmanlı'nın çözülüşü sonrasında, (a) henüz kalıcı bir haritanın çizilmemiş olduğunu, (b) danışmanlarıyla birlikte, Türkiye reformasyon programını uygulamazsa, parçalanma

tehlikesiyle karşılaşacağını söylemesi, (c) Türkiye'de "sivil toplum kuruluşları" denilen bazı örgütlerin yöneticileriyle görüşerek bunların koruması altında olduğunu göstermesi, (d) gösterişli bir biçimde İstanbul'daki Ortodoks Patriği'ni ziyaret etmesi, (e) Türkiye'den gittiği Atina'da protestolarla karşılaşmasına karşın, Kıbrıs ve Ege denizi krizlerinde tümüyle Elen görüşlerini benimsediğini açıklaması, Amerikan Başkanı'nın hem bu ıslahat fermanını bildiği ve hem de, Ankara'nın bu program konusunda kararsız ve istikrarsız olduğu değerlendirmesini yaptığı anlamındadır.

Fakat görünür kararsızlık ve istikrarsızlıkla birlikte, Türkiye'nin 1999 ortalarına doğru, bir Avrupa tercihi yaptığı ortadadır; zamanında, ben, bunu, "net bir seçiş" olarak niteliyordum, şimdi bu seçişe uygun bir partinin olmadığını daha açık görebiliyoruz. Böyle olsa da, Avrupa tercihi ve lip-service ile bağlılık düzeyi içinde bir ıslahat taahhüdü ortadadır. Bu tercih ve taahhüdü ise, seksenli yılların çok net arabist-islamist ve Sovyetler Birliği'nin çözülüşünden sonraki İç Asya'ya yönelik türkist-islamist yönelişlere göre değerlendirmek zorundayız; böyle bir değerlendirme, hem son yıllardaki Türk politikasının istikrarsızlığını ortaya çıkarıyor ve hem de bizi, böyle bir dönüş için, ciddî nedenler aramaya zorluyor, dönüşün dinamiklerini çıkarmak kendisini zorlamaktadır.

Bu arayış çerçevesinde ve bazı ipuçlarını bulabilmek için birinci Tanzimat'ı analitik açıdan hatırlayabiliriz ve bazı dinamiklerini çıkarabiliriz. 1) Küçük Kaynarca'ya kadar gitmemize gerek yok; (a) Elen Bağımsızlık Savaşı ve Mısır kuvvetlerinin Kütahya'ya kadar yürüyüşü umutsuzluk üreten yenilgilerdir. b) Edirne Antlaşması'nı da bir ayrı ve büyük yenilgi saymak mümkündür. 2) Yalnız ne kadar tekrarlasam yine de fazla olmadığına inanıyorum, Tanzimat'ta iç dinamikler ve gerekler çok önemliydi ve Mahmut, itici burjuvazisinden yoksun bir Sekizinci Henry, veya Colbert ya da Büyük Pyotr idi, menkantilist koşullardan yoksun bir ülkede merkezî devleti kurmak zorundaydı. a) Bu çerçevede, adı üzerinde, Kutlu Olay, 1826 yılı 15 Haziran'da kendisi otorite olamayan ve otorite tanımaz yeniçeri ordusunu zaptetmek hiç kuşkusuz büyük bir başarıdır. b) Birinci Selim'den beri, asker ve vergi alma konusunda, Kürt illeri, merkezî devletin otoritesi dışındaydı, bunun için başlatılan Kürdistan seferleri de, en azından "Kürdistan Ma-

dalyaları" tanzim edecek kadar başarılı oluyordu. 3) Biz Türkler'de, daima pratisyen kaldığımız için olabilir, daha önceki çalışmalarımda kullandığım niteleme ile "yenilgi öğretmen" iken, başarı da hep enerji kaynağıdır. Bu başarılara, Türk dış politikasının, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ilân edilen "Soğuk Savaş" sürecindeki aktif başlatıcı rolünün dışında, teknik açıdan en önemli diplomatik başarısı olarak gördüğüm, Rusya'ya karşı Kırım Savaşı'nı ekleyebiliriz; İstanbul, Rusya'ya karşı ilân ettiği savaşta, Avusturya, Fransa ve Büyük Britanya'yı da arkasına alabilmişti, Moskova'ya karşı son zaferi oluyordu.

Öyleyse, Nova Tanzimat için de, yenilgi ve umutsuzluk ile yine de bir başarı aramak durumundayız, analizin açılımı bizi buraya getirmiş olmaktadır. Bunları çok kısa olarak ele almak istiyorum. Yenilgiyi yine, çok uzakta olsa da, Rusya karşısında bulabiliyoruz.

Daha Sovyetler Birliği hukuk planında çözülmeden, ortaya çıkabilecek boşluğun Türkiye tarafından doldurulabileceği kanısı Amerika'da güçleniyordu ve petro-dolar zengini Arap ülkelerindeki ilk taahhüt işleri de, Türk büyük sermayedarları ile etkiledikleri politik çevrelerde "emperyalist" eğilimler doğurmaya başlamıştı.[198] Ancak İç Asya'da yeni bağımsız olan türkik kökenli devletlerde, Türkler'in hiçbir rakibinden daha şanslı olmadıklarını daha önce işaret etmiştim,[199] gerçekten de Türkiye, doksanlı yılların sonuna gelirken önemli yenilgisini burada (1) alıyordu. Bu yenilginin çeşitli nedenleri var ve çözümlemesi öğretici görünmektedir.

İlk olarak, (a) İç Asya Türkleri ile Batı Türkleri arasında son bin yılda hiçbir tarih ortaklığı bulunmadığı gibi duygusal birlik de göremiyoruz. İç Asya'nın Ruslar tarafından kolonizasyonu sırasında, Osmanlı İmparatorluğu çaresiz ve ilgisiz kalmıştı ve Sovyetler Birliği zamanında ise kemalist cumhuriyetin bütün bakışı misak-ı millî sınırları içine doğru idi. Buna karşın, (b) İç Asya kavimlerinin sanayileri ile, buna maden işletmelerini de katıyorum, Sovyet Rusya sanayileri arasında tam bir tamamlayıcılık vardır; Sovyet planlaması, ekonomik açıdan yapılabilir olmadığı hâllerde bile, Sovyet sanayileşmesinin bölgesel

---

[198] Yalçın Küçük, Emperyalist Türkiye, Ankara, 1992.

[199] Yalçın Küçük, Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Çözülüşü, İstanbul, 1991.

enterdepandansı'na yüksek öncelik veriyordu.[200] Bağımsızlığın ilk sarhoşluğu geçtikten sonra taraflar bunu anlamakta gecikmediler. Asya'nın yeni bağımsız devletleri, kısa bir zaman içinde, Rusya ekonomisiyle temel bağlarını korumakla birlikte Batı ekonomilerine açılırken Türkiye'yi bir köprü olarak kullanabileceklerini düşünmeye başladılar. c) Batı ekonomileri ise, Asya'nın yeni devletleriyle ekonomik ilişkiye girecekleri zaman, Türkiye'nin aracılığına ihtiyaçları olmadığını çok geçmeden gördüler.

Buna ek olarak, (2) doksanlı yılların sonlarında Doğu Asya'da patlayan, Güney Asya'yı vuran ve Rusya'yı sarsan ekonomik kriz bu pazarların hiç de istikrarlı olmadığını gösteriyordu. Türkiye'de "Laleli Ekonomisi" denilen gayri meşru ihracat ve fuhuş sektörünün de, Moskova'nın planlamasına bağlı olduğu, yine bu dönemde, ortaya çıkmıştı ve dolayısıyla bir ekonomik ekspansiyon alanı olarak umutsuzluğa dönüştü. Rusya'nın Gorbaçov'un 1987 sonbaharında başlattığı ve Yeltsin ile devam eden teslimiyet süreci durdurulduğu ölçüde (3) bu yenil-

---

[200] Yalçın Küçük, Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu, İstanbul, 1970-1987.

[201] Bu incelememin yazımının tam bu aşamasında Türk Cumhurbaşkanı Demirel, Türkmenistan'a gitti ve geldi, beraberindeki gazeteci Tınç, "Türkmenistan gezisinde büyük ilgi ve sevgi gördü ama istediği sonuçla dönmedi" şeklinde yazdı. Demirel, giderken, önemli antlaşmalar imzalayacağını ilân etmişti, bunları da yapamadı ve Tınç, Türkmenistan Devlet Başkanı Türkmenbaşı'nın "Türkmenistan doğal gazını alacaksınız, ama ister cennetin üzerinden, ister cehennemin üzerinden fark etmez" dediğini ve bunun da "salonda şaşkınlık yarattığını" haber veriyordu. Burada "cehennemin üzeri", Rusya'dan geçirmeyi anlatıyordu ve Washington, Asya devletleri ile Rusya arasındaki mevcut ekonomik interdepandans'ı sürdüreceği için buna karşı çıkıyordu. Tınç'a göre "Türkmenbaşı'nın tavır değişikliğinde Rusya'daki seçimlerde Vladimir Putin'in güçlü bir biçimde başkanlık koltuğuna oturması da rol oynuyor" ve öte yandan, yine refakatte Türkmenistan gezisine katılan Yetkin de, yola çıkarken, "Washington'da etkinliği olan bir Amerikalı diplomat" tarafından kendisine tevdi edilen bir sırrı ifşa ediyor ve bu güçlü diplomatın "Demirel, Kafkaslar ve Balkanlar'da Rusya'ya karşı tek başına batının denge faktörü" dediğini duyuruyordu.

Ferai Tınç, Türkmenbaşı Yine Şaşırttı, Hürriyet, 30 Mart 2000.

Murat Yetkin, Komutanların Hassasiyeti, Sabah, 29 Mart 2000.

Bütün bunlara, Demirel'in selefi Turgut Özal'ın da, 1993 baharında büyük reklamla çıktığı İç Asya gezisinde çok büyük hayal kırıklığı yaşadığını ve döner dönmez, geçirdiği kalp krizi ile öldüğünü eklemek durumundayız. Öte yandan Türkmenistan'da hayal kırıklığı yaşayan Demirel'i acele ile döndüğü Ankara'da da bir diğer hayal kırıklığı bekliyordu; görevini uzatmak için önerilen anayasa değişikliği ilk görüşmesinde reddedildi.

gi ve umutsuzluk psikozunun artmasını beklemek durumundayız.[201] 2000 yılı mart ayı sonunda Putin'in Rusya'da cumhurbaşkanı seçilmesinin böyle değerlendirilmesi normaldir.

Eğer Kahraman-ı Hürriyet Enver Paşa'yı yutan Turan, yeni bir serap ise, İç Asya bir yenilgi çölü olduysa, 28 Şubat bir umutsuzluk sevincidir. Önerilen araçlar bir yana, 28 Şubat 1997 tarihinde, Türk Genelkurmayı tarafından hükümete empoze edilen teşhis, hiç kuşku yok, bir katastrof idi; eğer tutulan yoldan dönülmezse, 1920 yıllarında tanımlanmış cumhuriyetin sona ereceğine inanılıyordu; 28 Şubat Belgesi'nin kabulünden sonra, pek çok yerde Türk generallerinin toplu hâlde marşlar söylemeleri ve pek çoğunun gözyaşı dökmesi, "uçurumun eşiğindeyiz" teşhisini yapabilmiş olmanın iç rahatlığını dışa vuruyordu. Burada önerilen araçların yeterli olup olmamasını ve uçurumun kenarına getiren politikanın sahiplerinin tartışmasını bir kenara bırakıyorum. Geliştirilen analiz açısından gerekli ve önemli olan, bir umutsuzluk saptamasının yapılmış olmasıdır ve var olduğunu görüyoruz.

Benzerlikler ve Farklar

Bu durumda, birinci Tanzimat ile Nova Tanzimat arasındaki paralelliği kurarak birleştikleri ve ayrıldıkları noktaları çıkarabilmek için, geriye sadece başarı araştırması kalmaktadır; Nova Tanzimat'ın reformasyon paketini ve genişliğini görebilmek için yenilgiden ayrı başarı olup olmadığını saptamak zorundayız. Burada da sözü hiç uzatmadan bazı tespitleri ortaya koymak istiyorum, birincisi, Kürt-İli'ndeki silâhlı çatışmadır. Kuşkusuz bu çatışmada Kürtler'in şefi olan Abdullah Öcalan'ın (1) Kenya'nın başkentinde derdest edilerek getirilmesi ilk zamanda çok büyük bir başarı sayılmış ve matbuata bakıldığında da çok zamandır yitirilmiş görünen kendine güveni de restore etmiştir. Yalnız, (a) bunun çok kısa sürdüğünü görüyoruz, çok kısa bir zaman içinde, Washington'un belki gereksiz bir övünme ile bu işin tümünün CIA tarafından planlanıp gerçekleştirildiğini açıklaması, bu açıklamanın Öcalan'ın son durağı olan Atina'daki resmî açıklamalar ve hattâ Kürt tarafının iç değerlendirmeleriyle teyit edilmesi, güvenin altını boşaltmakta gecikmemiştir, bu dönemden geçmiş durumdayız. Buna ek olarak (b) Öcalan'ın, içine düştüğü bu yeni durumda, hareketi içinde yolunu engelleyen eğilimlerden kurtularak silâh kullanımını bir tarafa

bırakma önerilerini daha net ve ısrarlı bir biçimde yapabilmesi, en azından dış dünyada, iddia matriksini değiştirebiliyordu; içeride bir reform partisinin olmaması ile birleştiğinde bu durum, Ankara Hükümeti'nin silâhlı çatışmayı bitirme konusunda isteksiz olduğu kanısını, dış çevrelerde, daha inandırıcı kılıyordu.

Kürtler ile silâhlı çatışma ve bunun zaman zaman sınır ötesine uzatılabilmesi, Türkiye düzeni için, beklenmedik iki imkânı da beraberinde getiriyordu. Bunlardan birisi, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin modernizasyonu ve her türlü savaş düzeninde kendisini yeniden eğitebilmesidir. Hem gayri nizamî savaş pratiği kazanması ve hem de ülke sınırları ötesinde kamp kurup operasyon kabiliyetini arttırması, ekspansiyonist politikalar için vazgeçilmez önemdedir. İkincisi, ilk başarısızlığın yarattığı elverişli ortam, yepyeni bir anlamda bir topyekûn savaş davranışını toplumun her kesimine kabul ettirme şansını sağlıyordu; Kürtler ile mücadele ilkesi önünde, toplumdaki bütün değer ve kuralların yenildiğini, geri çekildiğini, birbirinin içine girdiğini görüyorduk. Ülke, "yazılı anayasalar" dönemini çoktan rafa kaldırabiliyor, hiçbir ilkesi, hiçbir kuralı ve geniş yığınlar açısından da hiçbir ahlâk bağı olmayan bir kütleye dönüşüyordu; bu, son derece "kolay yönetim" demektir. Her türlü referans sistemi çökertilmiş ve bu nedenle de toplum olmaktan gerileyerek yığın olmuş bir insan kalabalığını ise en azından kısa bir süre için, sadece övünerek yönetmek mümkün olabiliyordu; aynı zamanda süre kavramının yitirilişi denilen bir transformasyonda, günlük yaşamak esastır.

Sovyet planlama terminolojisinin icadı olan, "myagkiy plan", yumuşak plan, İngilizce'ye "easy planning" olarak çevriliyordu, hem normların anlamını yitirmesini, hem de bir kapalı devre ile başarının sürekliliğini anlatıyordu; "kolay yönetim" deyişini de buradan aldığım esinle ileri sürüyorum. Postmodern sözcüğü de aslında bu anlamdadır, planlama, eğer parametrelerle ifade edilen yapısal katılıklar varsa, mümkündür; toplumdaki tüm strüktürlere bir yeniçeri isyanı olan postmodernite ise amip bir toplum yaratma sevdasıdır, burada benim işaret ettiğim gelişme de benzer yönde ortaya çıkıyordu. Avrupa Birliği ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri kaynaklı Nova Tanzimat'ın karşılaştığı güçlüklerden birini burada aramak zorundayız.

Peki bu durumda, (2) 1999 yılı sonunda, Türkiye'nin Avrupa Birliği için aday üye olarak kabul edilmesini ayrı bir başarı sayabilir miyiz, bir de bunu ele almakta yarar görüyorum. Mümkündür, tartışılabilir, 1856 Islahat Fermanı'nın, Paris Antlaşması'na denk getirildiği, Paris Konvansiyonu ile Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünün Avrupa güvencesine alındığı ve bizim yıllar yılı bunu "Türkler'in Avrupa camiasına kabulü" olarak anladığımız ortadadır. Hiç kuşkusuz, 1999 Mayıs ayı sonunda Ecevit-Schröder yazışmalarında ifadesini bulan ıslahat taahhüdü de Avrupa Birliği için aday üyelik statüsünü elde edebilmeyi hedef alıyordu; şimdilik ulaşılmıştır.

Fakat ilk bakışta böyle olmakla birlikte biraz daha yakından bakıldığında çok ciddî gölgeler bulunduğunu da görmezlik edemiyoruz; çünkü, Avrupa Birliği'ne aday üyelikle ilgili Helsinki davetini kabul ile birlikte, Elenler'in, Türkiye'ye karşı kurtuluş savaşı ve Kıbrıs yenilgilerini telâfi ettiklerini düşünmek de mümkündür. Nitekim Schröder, Ecevit'in taahhüdünü nasıl anladığını Ecevit'e bildirirken şunları kaydediyordu: "Türkiye'nin Yunanistan'la uzlaşmak üzere çalışmaya hazır olduğu yönündeki açıklamanız da aynı derecede önem taşımaktadır. Bu itici gücün, Birleşmiş Milletler gözetiminde Kıbrıs sorununa ilişkin bir anlaşma imzalanması yönünde olumlu etkileri olacağını umut etmekteyim." Helsinki'den gelen davet belgesiyle birlikte alındığında, Türkiye, Kıbrıs dahil Elenler ile Ege Sahanlığı'nı da içine alan tüm sorunlarını, Birleşmiş Milletler ve Lahey Adalet Divanı çerçevesinde çözmeyi kabul ediyordu. Buralarda veya bu mekanizmaların işlemesinde uzun olmayan bir zaman içinde, Ankara'nın çözümden kaçınması hâlinde ise, Avrupa Birliği Kıbrıs'ın Elen Kesimi'ni, Kıbrıs'ın bütünü olarak, Avrupa Birliği'ne üye yapma kararlılığını dile getiriyordu; böyle bir durumda, Türkler, Kıbrıslı Elenler'le değil, Avrupa Birliği ile toprak ihtilâfında bir azınlık ve bu azınlığın destekçisi bir devlet konumuna düşecekti; ağırdır.

Türkiye'de yürütme gücü, burada hükümet ve matbuatı birlikte kastediyorum, gerçeklerin bu yanını örtmeyi tercih etti, ancak yine, demir perdemizi aşarak burada esen rüzgârlar bunun böyle olmadığını gösteriyordu; Atina'da popüleritesi düşmüş Simitis Hükümeti, kendisini Türkiye'nin bu koşullarla Helsinki davetini kabul etmesi üzeri-

ne seçimi erkene alacak kadar güçlü hissetmeye başlıyordu. Gerçekten Elen halkı, Türkiye'ye karşı bir "zafer" kazanmış hâldedir ve hükümet de, Türkiye'nin gelişmesini önleyen kindar rakip rolünden, yaramaz kardeşini yola getirmeye kararlı sabırlı ağabey rolüne geçmiş olmaktan hoşnut görünüyor; durum budur.

Öyleyse Nova Tanzimat'ın güçlüklerini, zafer unsurunun zayıflığı ile mi açıklayacağız; sanmıyorum, çok ayrı olmamakla birlikte, içeride bir reform partisinin bulunmadığını ve reform eğilimlerinin çok zayıf kaldığını tekrarlamak istiyorum. Motoru dışta olan Nova Tanzimat'ın Türkiye'deki mekanizması tekelli sermaye ve örgüt anlamında da, TÜSİAD, sanayici ve işadamları derneğidir. Buradan anlamlı bir reformasyon aktivitesi beklemek imkânsızdır; sorun, netlikle buradadır.

İnsanlığın başka şaşırtıcı kitabı Prens'te, Machiavelli, Türk ve Fransız düzenlerini karşılaştırıyor, Fransa'dakinin tersine, Türkiye'de devleti almanın zor olduğunu, ancak bir kez alındığında ise tutmanın çok kolay olduğunu yazıyordu; yol açıcı bir değerlendirme olduğundan kuşku duyamayız.[202] Çünkü Türkiye'de "halk" hepsi aynı boyda kullardır, kuşkusuz, Machiavelli, bu sözcükleri kullanmıyor, fakat anlatmak istediği budur. Türkiye'de tekelli oligarşi iktidara yerleşmek üzeredir ve bu, aynı zamanda, yurttaşları kullaştırma ve bütün tanımlarından soyma anlamına gelmektedir; oligarşinin, hiçbir transformasyon programı için, elde edilen bu sonuçtan vazgeçmesini düşünemiyoruz. Gerçekler de bu yönde, Koç Grubu Başkanı R. Koç, kaymak için gittiği Amerika'da eğlenirken bir kaza geçirince, Türk matbuatı, resimlerle elbisesinin üzerinden protezi göstermek de dahil bunun sayfalarca ve günlerce reklamını yaparken, reform programlarına ayıracak yer bulamamaktadır. TÜSİAD'ın yönetim kurulu üyesi E. Özkök'ün genel yönetimindeki Hürriyet gazetesi de, her türlü reformasyon önerisine karşı bir yayın politikası izlemektedir; bunları her gün yaşıyoruz.

Bunlara ek olarak söylenebilecek ise son derece basittir; bugünkü üçlü koalisyon hükümetinin ikinci büyük partisi MHP ile ana muhalefet partisi FP, her ikisi de, iç savaş yapılarıdır; her ikisinin de de facto

---

[202] "Whowever now consider these two states will see that it will bu difficult to acquire the state of the Turk. But having conquered it, it would be very easy to hold it!" N. Machiavelli, The Prince, N.Y., 1962, p.44.

kuruluşu, bu üçüncü iç savaşın ilânı tarihine denk düşüyor, altmışlı yılların ortasıdır. Nova Tanzimat'ta reforme edilmek istenen bozuklukların hepsinin oluşumunda bu ikisinin parmak izlerini görmemek imkânsızdır; bunlardan birisinin, MHP, hiçbir reformasyon programı olmadığını ve diğerinin de, bağımsızlık işaretleri verdiği zaman sıkıştırılınca yalnızca sıkışıklık duyduğu alanların reforme edilmesini istediğini her gün görüyoruz. Reformasyon, bunların hikmet-i vücuduna savaştır. Hükümet başkanı Ecevit'e gelince, tümüyle kullardan oluşan bir meclis grubuna sahip olmasından ayrı olarak, yükselen sol dalgalara binerek oturduğu hükümet koltuğunu, yetmişli yıllarda, tutamayışının nedenini yine sol uyanışta ve sol taleplerin yüksekliğinde görmektedir ve bu nedenle yeni bir uyanışa şiddet ve kararlılık ile karşıdır. Öyleyse, Nova Tanzimat, başlı başına bir paradoks olmaktadır; çözümlememizin akışı içinde bunu önemli bir saptama sayıyorum.

Öyleyse neden? Türk yönetenleri, hükümet ve matbuat birlikte, Bill Clinton'un Mustafa Kemal'den son zamanlarda artan ölçüde söz etmesini, analiz etmek yerine yine bir övünme malzemesi olarak kullanma pratiğini sürdürüyorlar. Hâlbuki Amerikan stratejleri, Mustafa Kemal'i, Rusya'daki yeni bağımsızlık işaretleri nedeniyle hatırlayıp dersler çıkarmaya çalışıyorlar ve çıkardıkları bizimkilerden çok ayrı düşmektedir. Bunun ne anlama geldiğini, "uygarlıklar çatışması" türünden childish savlar ileri sürmesine karşın Amerika'daki etkisini sürdürebilen Profesör Huntington'un bir yazısında görebiliyoruz, olduğu gibi aktarmak gereğini duyuyorum: "The age of multi-civilizational empires is over, and Russia will be able to maintain its rule over Chechenya only at unsustainable costs. The next leader of Russia would do well to emulate Mustafa Kemal Atatürk's realism about the lost empire and espouse a Russian-only Russia rather than pursue to obselete dream of multiethnic, multi-civilizational empire!"[203] Paul Huntington, Kemal Paşa'yı, Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasını üstlenmediği ve "realism" göstererek tüm-türk bir devletle yetindiği için yüceltiyor; Başkan Clinton'un Osmanlı İmparatorluğu'nun yırtılmış olarak bıraktığı haritanın henüz yeniden çizilmediğini söylerken bu analizlerden

[203] Samuel Huntington, Big Powers Have Little Sway When Rival Civilizations Clash, IHT, 17 December 1999.

etkilenmiş olması mümkündür. Profesör, Putin'in seçilmesinden önce, Rusya'nın yeni yöneticisine de Kemal Paşa'yı taklit etmesini, eski, çok uluslu Rusya İmparatorluğu hayalinden vazgeçmesini öneriyor; bu önerinin Washington'un kaygılarını içerdiğini görmek zorundayız.

Amerika'nın büyük kaygısı şudur: Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla birlikte Amerika Birleşik Devletleri dünyada egemen tek büyük güç olmuştu, artık Washington'un tek politikası, dünya egemenliğinde otoritesine itiraz edilebilecek ve rakip olacak yeni bir büyük gücün ortaya çıkmasını engellemekti; doksanlı yılların ortasına kadar rahat olan Amerika, egemenliğini sarsabilecek tek gücün Rusya olabileceğini düşünmeye başlıyordu, işaretler aldığı kesindir.

Gerçekten de, yılbaşında Yeltsin'in sürpriz bir kararıyla vekil ve mart sonunda da seçimle asil olarak Rusya Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturan Putin'le birlikte Rusya'da yeni bir doktrin doğuyordu; ancak pek çok araştırmacıyla birlikte ben de, Putin'i, bu doktrinin mimarı olarak görmektense, bu doktrini hazırlayanların sahnenin ortasına çıkardıkları aktör olarak görüyorum. Şunları kaydetmek mümkündür, Sovyet Devleti'nin dağıtılmasının dışında Yeltsin'in politikası ile, 1987 sonbaharında Sovyet yöneticisi Gorbaçov'un yaptığı, "agresif olmayan emperyalizm ve militarist olmayan kapitalizm" konuşmasından sonra izlediği çizgi arasında, en azından dış politikada, bir devamlılık var. Bir başka devamlılığı da, Yeltsin'in son zamanları ile, en azından Putin'in şimdiki ilk zamanları arasında saptayabiliyoruz. Yeltsin de, hem merkezî Avrupa'da Amerika'ya karşı politikalar geliştirmeye çalışıyor ve hem de Doğu'da, Hindistan ve Çin ile stratejik güvenlik anlaşmaları peşinde koşuyordu.

Burada, Türk tarihini Asya'da Moğol ve Çin bağlantıları içinde inceleyen Fransız tarihçi Roux'nun ikna edici bir benzetmesini hatırlamanın yeridir;[204] Roux, fetih siyasetinde Moğollar'ın gerektiğinden aşırı ölçüde fazla ve çok zaman da gerekmediği durumlarda insan aklını zorlayan katliamlar yapmasını, atom bombasına benzetiyordu, korku etkisi açısından benzerlik uygundur. Çünkü bu katliamları duyan pek çok kent ve kavim büyük bir tevekkül ile kendiliğinden teslim

---

[204] Jean Paul Roux, Histoire des Turcs, Paris, 1984.

oluyordu, modern zamanlarda nükleer silâhları da Moğollar'ın korku ile doldurulmuş korkunç silâhlarına benzetebiliriz. Bugün nükleer silâh, kullanmadan bile, karşı tarafa irade kabulü için yeterli olabilmektedir; Rusya, bu alanda, Amerika'nın tek rakibidir ve Sovyetler Birliği'nin çözülüşünü izleyen yıkıma karşın Rusya bu imkânını yüksek tutabilmiştir. Çin ve Hindistan da, nükleer silâhlar planında, ihmal edilmemeyi istemektedirler.

Sovyetler, bu güce karşın, bir soğuk savaşı kaybetmiştir; benim, Sovyetler Birliği yıkıldığı günde bile, dışarıdaki ve buna bağlı içerideki güçlü propaganda bombardımanına karşı, Sovyetler Birliği'nin ekonomik nedenlerle değil, ideolojik zayıflıktan dolayı çöktüğü tezlerimin bilindiğini sanıyorum, yazılı kaynakların bir bölümüne burada işaret etmiş bulunuyorum. Bugün bunların doğruluğuna güvenim artmıştır ve Rusya'da da böyle düşünenlerin çoğaldığı görülmektedir.

Henüz devlet başkanı vekili olmadan, umulmadık bir zamanda başbakan atandığında ve ilk işaretler ortaya çıktığında, Le Monde, "ce dont souffre da Russie de Vladimir Poutine, c'est d'avoir perdu la guerre froide" diye yazıyordu.[205] Putin'in yönetime getirilmesiyle birlikte çıkmaya başlayan doktrinine göre, kaybedilen sadece bir soğuk savaş idi; büyüktür, ancak eninde sonunda bir soğuk savaş kaybedilmiş oluyordu. Böyle bir saptama, Rusya'nın, Putin'e göre daha geriye gitmekle birlikte, bize göre, 1774 Küçük Kaynarca'dan beri kabul edilen büyük devlet iddialarından vazgeçmesi için yeterli olmuyordu; Batı, bundan rahatsızdır. Nitekim aynı yazıda Le Monde'da şunlar da kaydediliyordu: "Elle est malade de nostalgie, elle n'e pas compris que, comme ce fut le cas pour la Turquie, la perte de l'empire aurait pu être l'occasion d'entrer dan da modernité." Görülüyor, bu muharebeyi kaybettiği için, Rusyalılar'ın emperyal heveslerden ve büyük devlet iddialarından vazgeçmemesi eleştirilmektedir. Batı kurum ve mantalitesinin transplantasyonunu denemiş olan Türkiye bir de bu açıdan övgüye lâyık bulunmakta ve Rusya'ya izlenmesi gerekli bir model olarak sunulmaktadır. Burada New York Times ile Le Monde, aynı yerde olmanın dışında bir de aynı dili kullanıyorlar; son derece dikkat çekici buluyoruz.

---

205 A. Frachon et D. Vernet, La Russie de Vladimir Poutine, Le Monde, 29 Dec. 1999.

Batılı kaynaklar yeni doktrinin, Putin'in, henüz Kremlin'in güvenlik danışmanı olduğu bir zamanda geliştirildiğini haber veriyorlar; son şekliyle, Nezavizimoye Voennoye Obozrenie'de yayımlandığı sırada Putin, başbakan ve devlet başkanı vekili idi, doktrin ile aktörü arasında iç içelik açıkça görülüyor, ortadadır. Putin Doktrini, (a) ne kadar eleştirilirse eleştirilsin, Sovyet düzeninin muazzam bir ekonomik yapı bıraktığını kabul ediyor ve (b) Sovyetler Birliği'nin çözülmesinden sonraki on yıla yakın zamanda Batı'nın tek amacının bu ekonomik mirası ortadan kaldırmak olduğunu saptıyor, yeni bir durumdur. Bu yeni doktrin bunlara ek olarak, (c) Batı'yı Rusya'nın düşmanı görüyor, bu Gorbaçov uyuşukluğundan ayrılmadır ve ayrıca (d) Garbaçov'un Batı'ya yaptığı nükleer silâhları ilk kullanan ülke olmama taahhüdünü de geçersiz sayıyor; bunların, Washington'da kaygı yaratmasını anlayabiliyoruz.

Bütün bu saptamaların anlamlı olabilmesi ancak güçlülük ile mümkündür, bu çerçevede, Putin Doktrini'nde (e) içinde, Türkiye'de 1945 yıllarından sonra uygulanan, kapitalist düzen içinde, merkantilist-devletçi ekonomik politikalara geçiş ve (f) dışarıda, Amerikan hegemonyasına karşı durabilecek devlet ve güçlerle yakınlaşma ile ittifaklar öngörülüyor. Bu başlığa, Çin veya Hindistan türü çok büyük devletler kadar, herhangi bir ülkedeki Amerikan karşıtı örgütler de girmektedir; eğer sürdürülebilirse, Sovyet politik çizgisinden kuşkusuz daha geniş ve belki de daha ısrarlı bir politik yöneliş söz konusudur.

Bunların daha oluşum hâlinde, Washington'da gözlendiğini tahmin etmek, kuşkusuz, zor değildir ve reaksiyonları iki grupta toplayabiliyoruz. Bir grupta etkili yorumcular ile yetkili olmayan stratejler var, W. Safire ve Z. Brzezinski, buraya giriyorlar ve bunlar, caydırıcı ve radikal önlemler öneriyorlar ve hemen harekete geçilmesini savunuyorlar. Bunlar, Beyaz Saray'ın, Rusya'nın Çeçen asilere karşı sürdürdüğü savaşı "haklı" gören açıklamalarını, "tiksindirici" olarak niteleyebiliyorlar; bu kampa, en sert şekilde müdahale edilmezse, geç kalınma kaygısı egemendir. Bunun karşısında Clinton yönetiminin izlediği politika var; Rusya'nın yeniden bir büyük devlet ve Amerika'nın rakibi olarak çıkması ihtimalini aynı ölçüde tehlikeli bulmakla birlikte izlenecek politikada ayrılıyorlar. Zamandan korkmadıklarını söyleyebiliriz.

Bir kez, Washington, kendi sınırlarını, Rusya'nın Avrupa'daki tarihsel sınırlarına kadar genişlettiği inancındadır, burada tek başına NATO'nun formel genişlemesini kastetmiyorum. Sırbistan'a karşı gerçekleştirilen Kosova Savaşı'nı da bu çerçevede değerlendirenler az görünmemektedir; bu savaşla birlikte, NATO'nun Güney Doğu Avrupa'ya yerleştiği kabul edilmektedir.[206] Bazı Balkan devletleri ise, bunların başında Rusya ve Sovyetler Birliği'nin tarihsel müttefiki Bulgaristan var, Kosova Savaşı sırasında Washington'un sadık bir uydusu olarak hareket ediyordu. Bu durum, Rusya'da yarattığı reaksiyonlar ve Avrupa'nın kendi komutasında müdahale gücü oluşturma planlarının yarattığı rahatsızlıklara karşın, Washington'un alarmist bir politika izlememesinin nedenleri arasında görünmektedir.

Bir an için Türkiye ile ilgilenmeyi bir kenara bırakırsak, İran'a geldiğimizde, Amerika Birleşik Devletleri'nin izlediği politikayı daha iyi görme imkânına kavuşuyoruz; İran'da yapılan genel seçimlerde "reformist" sayılan kanadın başarı kazanmasının, Washington'un yeni politikalarını açıklamak için bir bahane olarak kullanıldığını görüyoruz. Washington, Dışişleri Bakanı Albright'ın ağzından, İran ile yumuşama politikalarını açıklamış bulunmaktadır; buna göre, Washington, 1953 yılında bağımsızlıkçı Başbakan Musaddık'ı düşüren darbeyi CIA'nın düzenlediğini kabul ile İran-Irak Savaşı'nda Irak'ı destekleme hatalarından dolayı özür diliyordu.[207] Kuşkusuz, islamist devrimden beri uyguladığı pek çok ekonomik yaptırımı da yumuşatma kararını açıklıyordu; bütün bunları Moskova-Tahran ilişkilerinin çok düzgün oluşu çerçevesinde değerlendirmek yerindedir.

Dışişleri Bakanı Albright bu açıklamalarla aynı zamanda Hindistan'a çok sıcak bir dostluk eli uzatmaktadır; Bayan Bakan, Hindistan ile Amerika Birleşik Devletleri'nin aynı "değerler ve mirası" paylaştığını, aynı tarafta olduklarını, ancak, Soğuk Savaş nedeniyle aradaki işbirliği imkânlarının geliştirilmediğini dile getiriyordu.[208] Bu konferanstan hemen sonra, 22 yıl ara ile, Amerikan Başkanı olarak Hindis-

---

[206] Paul-Marie de La Gorce, Le Sud-Est de L'Europe sous L'Emprise de L'Otan, Le Monde Diplomatique, Mars 2000.

[207] U.S. Easing Curbs in Overture to Iran, IHT, 18-19 March 2000.

[208] M. Albright, U.S. and India Often at Odis, Are on the Same Side, IHT, 18-19 March 2000.

tan'ı ziyaret eden Clinton da, New York Times'ın başyazısına göre, "ev sahiplerini iltifatlara boğuyordu"; Clinton hem çok övüyor ve hem de eleştirilerini en yumuşak tonda ifade ediyordu. Clinton, Hindistan'ın, nükleer silâhlanmasını, "kuşkusuz siz daha iyi takdir edersiniz, ancak pek de yararınıza görünmüyor" yollu bir üslûpla ele alıyordu. Şimdiki politikanın, Rusya'yı çevreleyen ülkeleri, Rusya ile ittifaktan uzaklaştırmaya yöneldiği görülüyor, aynı üslûp Çin için de geçerlidir.

Öyleyse, Amerika'nın, Rusya'yı, Osmanlı'nın çözülüşü sonrasında Türkiye'de Kemal Paşa'nın izlediği politikaya benzer bir şekilde, büyük devlet iddiasını reddeden ve sadece Rusyalılar'dan oluşan bir devlet anlayışına ikna edebilmek için, şu anda Rusya'yı kuşatma stratejisini seçtiğini düşünebiliriz. Fakat böyle bir politikanın silâhlı çatışma ihtimalini tümüyle bir kenara atması imkânsızdır; Amerika'nın, Sovyetler Birliği yıkılmadan önce geliştirdiği ve daha sonra vazgeçer göründüğü çok pahalı silâhlanma programlarını yeniden ele alması da bunu göstermektedir. Burada, klasik savaşları da düşünmek durumundayız.

Bu çerçeve içinde, Türkiye'nin yeri ve analizini ele almanın zamanı gelmiş oluyor; daha önceki bir incelemede, Amerika'nın ilgisinin Kafkasya'ya, Kürt-İlleri dahil Türkiye'nin doğusuna çevrildiğine işaret ettiğimi hatırlıyorum. Aynı incelemede, Öcalan'ın Suriye'den çıkartılmasını da, bir Suriye-İsrail barışı için hazırlık olarak görüyordum; daha sonraki gelişmeler bu doğrultudadır. Bunlara, etkili Amerikan stratejlerinin, Kafkasya'yı, Orta Doğu'nun Balkanlar'ı olarak görmeye başladıklarını ekleyebiliyoruz; Washington, Kafkasya'yı kendi nüfuz alanı içine kaydetmek için kararlıdır. Azerbaycan ile Gürcistan'ın da çok istekli olduğunu görüyoruz; Ankara tarafından önerilen "Kafkasya Paktı", hiç kuşkusuz ilhamını Washington'dan alan, bir keşif hareketi olarak görünmektedir. Ancak bir an için Rusya ile Amerika arasında tereddüt gösteren Ermenistan başkenti Erivan'daki çok kanlı Meclis baskını ile önde gelen yöneticilerin göçürülmesi, bölgenin, sıcak çatışmadan kolay kolay uzak kalamayacağının işareti olmaktadır.

Öyle sanıyorum, Kafkas ordusunda görevli Rus Albay Aver'yanov'un 1900 Tiflis baskılı çok değerli incelemesini,[209] Amerikalı kur-

[209] P.I. Aver'yanov, Kurdı ve Voynax Rossii s Persiey i Turtsiey v Teçenie XIX Stoletiya, İstoriçeskiy Oçerk, Tiflis, 1900.

may ve diplomat teknisyenler, şu sıralarda, pek dikkatle yeniden inceliyor olmalıdırlar. Albay Aver'yanov'un, Profesör Lazerev dahil saygın Sovyet kürdologların çok büyük değer biçtikleri bu çalışması, on dokuzuncu yüzyıl Türko-Rus ve İrano-Rus savaşlarında Kürtler'in davranış ve politikalarını ele alıyordu; gerçekten değerli bilgiler vermektedir. Rusyalı Albay'ın ortaya çıkardığına göre, bu savaşlarda, Türkiyeli ve İranlı Kürtler, hep Rusya kuvvetlerinin yanında savaşıyorlardı; bu saptama, benim Sırlar kitabımda formüle ettiğim, Türkoloji'nin Büyük Britanya ve Kürdoloji'nin Rusya esinli olduğu analizimle tutarlıdır. Büyük Britanya yerine Birleşik Amerika'yı koyarsak, simetriyi aktüel hâle getirmiş oluyoruz ve yalnız şimdi Birleşik Amerika, iki tarafı da kendi elinde tutmak istemektedir.

Yapılan analiz, birinci Tanzimat'ın Türkiye'de yaşayan ve müslüman olmayan unsurlara, can ve mal güvenliği, hukuk ve yargı dokunulmazlığı getirmeyi hedef almasının yanında, Nova Tanzimat'ın tek amacının Kürtler olduğunu ortaya çıkarmış durumdadır; en azından ben öyle düşünebiliyorum. Temel kaygı Kürtlerimiz'dir ve bu kaygının, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girip girmemesiyle doğrudan bir ilgisini göremiyoruz. Kuşkusuz, Ankara ve öncelikle oligarşi Avrupa Birliği'ne girmeyi çok önemsediği zaman, Avrupa ve Birleşik Amerika'nın politika araçları artıyor ve var olanlar güçleniyor; bu ayrı, yalnız, Türkiye ile Avrupa arasında Gümrük Birliği Antlaşması olduğu, Amerika ile NATO ve güçlü yahudi lobisini Ankara lehine harekete geçiren Tel Aviv-Ankara-Washington ekseni bulunduğu için, böyle bir kaygı aslında söz konusudur. Değişen, bazı tereddütlerden sonra, 1999 yazına doğru, Türk oligarşisinin Avrupa seçimini yapması ve aynı yılın sonunda Helsinki'den gelen aday üyelik koşullarının kabulü üzerine, Batı'nın, Türkiye'ye iradesini empoze etme koşullarının zenginleşmesidir; Avrupa Birliği, nitel değil nicel bir değişime işaret ediyor, belki önemli bir noktadır.

Bu durumda, hem Brüksel ve hem de Washington'un, Türkiye'de hak ve özgürlük ihlâli söz konusu olduğunda bunları yalnızca Kürtlerimiz'in hak ve özgürlükleri olarak anlamalarını daha iyi anlayabiliyoruz; amaç, Kürtlerimiz'in sempatisini kazanmaktır. Böyle bir sempati, hem muhtemel bir Amerika-Rusya çatışması için ve hem de bölge dev-

letlerini terbiye etmek üzere emperyalizmin her zaman repertuarında tuttuğu Kürt devleti için de gereklidir; ilk Tanzimat'ı izleyen yıllar kazanılan sempatinin değerini gösteriyordu.

Kuşkusuz, Nova Tanzimat'ın başarıya ulaşması hâlinde, Türk unsur ve aydınının da bazı kazançlarının olabileceğini kabul etmek zorundayız; yalnız, bu Amerikanca bir sözcükle, herhâlde by-product bir kazanım olmak durumundadır. Sınırlı kalabilecektir, Türkiye'de hukuk ve idare selektif davranmayı artık kabul ettiği ve kabul ettirebildiği için, buradaki imkânı abartmamak durumundayız.

Bir nokta daha var, Türkler'in emperyal tarihi ve devlet kurma geleneği, aydın ve ilericisine de, içgüdüsel bir kanalla, yansımış görünmektedir; çok zaman, Türk aydın ve ilerici hareketi başını yükselttiği zaman, bağımsızlıkçı bir çizgiyle cisimleşmektedir, bunu biliyoruz. Jön-Türk, Kurtuluş Savaşı, Türkiye İşçi Partisi, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi ve izleyenler, başlarını çıkardıkları her zamanda anti-emperyalist ilkeleri kütleselleştirmeye çalışıyorlardı; başarısızlık dönemlerimizde bunları bizler görmesek bile, büyük devlet dışişleri bakanlıkları her zaman görüyorlar ve hesaba kattıklarını politikalarından çıkarabiliyoruz. Bu açıdan Türk aydını ve ilericisinin üzerindeki cenderenin kalkmaması, büyük devletlerin de temel politikasıdır. Burada Türk oligarşisi ile aralarında tam bir uyum olduğunu da saptayabiliyoruz.

Nova Tanzimat analizimiz, en azından, Tanzimat'a fazla haksızlık yapmayı önleyebilir, bunu umut ediyordum. Yapabildiğimi umut ediyorum.

İKİNCİ BÖLÜM

NEW YORK'TA OZ'LAR

Ben de bunu yazıp duruyordum, Öz'ler, New York'ta "Oz" çağrılıyorlar. Bir gazete haberine göre, New York'ta borsa komisyoncusu Özgür Karaosmanoğlu da, "iş yaşamında kendisine 'Oz' diye hitap edildiği" bilgisini vermektedir. New York'ta "Öz", Oz'dur.

Bunu, New Yorklular'ın "Öz" sesini çıkaramamasına bağlayamayız; asıl neden, New York'un dünya Yahudiliği'nin gerçek baş şehri olmasında yatıyor. New York'ta Yahudi damgası var ve Yahudiler'de "Oz" bilinen bir isimdir. Dolayısıyla Özgür Karaosmanoğlu'nun Yahudi saymakla, diasporada isimlere ekler yapıldığını ve noktalar eklendiğini bildiklerinden, New York'ta aslıyla söylemektedirler. Doğal bulmak durumundayız.

Şu anda İsrael'li Amos Oz, bir yazar olarak tanınmakta ve kitapları İngilizce'de de yayınlanmaktadır. Dolayısıyla Oz'un bir Yahudi adı olduğunu bilebilmeleri için isimsözlüklerine bakmalarına gerek bulunmamaktadır.

Amos Oz, Türkiye'ye gelince, ömründe hiç roman okumadığını bildiğimiz Tayyip Erdoğan ile de görüşmüştü. Erdoğan, Amerika'ya gittiğinde Yahudiler ile görüşmeyi ihmal etmemektedir. Buraya gelen Yahudiler'le de sohbet ederek de dünya meselelerine vukfunu artırmaktadır.

3 ARALIK 2005 CUMARTESİ AKŞAM GAZETESİ'NİN ÜCRETSİZ EKİDİR

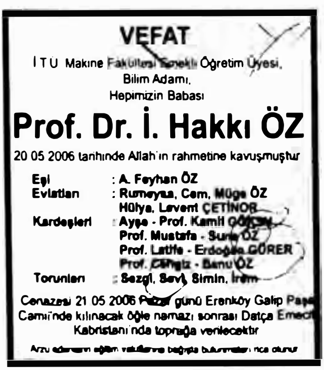
CUMARTESİ

Kadınlar aldatıyor erkekler yakalanıyor

"Kadınlar Neden Evlenir" kitabının yazarı Psikolog İlkim Öz'le medyatik ilişkileri masaya yatırdık. Öz'e göre kadınlar da en az erkekler kadar aldatmaya yatkın

Psikolog İlkim Öz, bir aile terapisti. "Ben ileride kötü alışkanlıklarını değiştiririm" diyerek evliliğe adım atmanın yanlış olduğunu vurgulayan Öz, Hülya Avşar - Kaya Çilingiroğlu boşanmasında "yükü taşıyan" Avşar'ın depresyona girme riskini yüksek görüyor. Gamze Özçelik davasının tutuklu sanığı Gökhan Demirkol için "Psikolojik destek almalı, frenleri yok" diyen Öz'ün aldatmayla ilgili yorumu ise ilginç: "Aldatma oranı aslında eşit, ama erkekler daha çok yakalanıyor!"

Deniz GÜÇER sayfa 4

VEFAT

İTÜ Makine Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi,
Bilim Adamı,
Hepimizin Babası

Prof. Dr. İ. Hakkı ÖZ

20.05.2006 tarihinde Allah'ın rahmetine kavuşmuştur

Eşi	: A. Feyhan ÖZ
Evlatları	: Rumeysa, Cem, Müge ÖZ Hülya, Levent ÇETİNOR
Kardeşleri	: Ayşe - Prof. Kamil GÖKÇAN Prof. Mustafa - Suna ÖZ Prof. Latife - Erdoğan GÜRER Prof. Cengiz - Banu ÖZ
Torunları	: Sezgi, Sevi, Simin, İrem

Cenazesi 21.05.2006 Pazar günü Erenköy Galip Paşa Camii'nde kılınacak öğle namazı sonrası Datça Emecik Kabristanı'nda toprağa verilecektir.

Arzu edenlerin eğitim vakıflarına bağışta bulunmaları rica olunur.

Öz & Sevi & Su & Gürer
Hürriyet, 21 Mayıs 2006

OZ-GUR

Özgür Karaosmanoğlu ile ilgili bir İbraniyet iddiasına sahip değilim; Atilla Karaosmanoğlu'nun oğluna bu adı, 27 Mayıs Devrimi'nin özgürlük ortamında koyduğunu düşünebiliyoruz. 1960 yıllarının başlarında "devrim" veya "özgür" adları yaygın idi; biliyoruz.

Ancak "Oz-Gur" adı saçmadır; bunu, Türk Dil Kurumu'nda da İsrael'in güçlü olmasına bağlamak zorundayız. Dillerde "özgürlük" sözcüğü ile, Fransızca "liberte" ve İngilizce "freedom", serbestlik arasında bir bağ var; bağlı veya koşullu olmamayı anlatmaktadır. Futbolda "libero" oynamak veya "free-kick" vurmak, serbestliği anlatıyor; "ozgur" ise sadece Tevrat'ı hatırlatıyor. "Gur", Tevrat'ta var ve İbrani bir isimdir.

İbraniyet'in dışında "Oz-gur" tam bir saçmalıktır; ayrıca dil kurallarımıza da aykırı düşmektedir. Bizde "beyaz kule" misali, ilke olarak sıfat öndedir; "gür-öz" bile daha az saçma olabilirdi. Oz-Gur'e, İbrani "Gur'un Kudreti" dışında bir anlam veremeyiz; nitekim Tevrat'a göre "Gur" güçlüdür.

New York'ta Özgür'e hem "Oz" ve hem de "Gur" diyebilirler; "Ozgur" çağırmalarında da hiçbir sakınca görmüyoruz. Bunun dışında, Karaosmanoğlu'nun müşterilerinin çoğunlukla Yunani olmaları da inandırıcılıktan uzak görünüyor; bir yanlışlık değilse anomalidir.

MİGDAL OZ

Bizde "Oz" adı veya türevlerinin İsrael'den daha yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Bu, "Oz" sözcüğünün sabetayizmde ayrı bir yere sahip olmasından ileri geliyor; Sevi'yi kapattıkları yere, taraftarları "Migdal Oz" adını vermişlerdi ve "Güç Kulesi" diyebiliriz. Sabetayistlerimiz, Oz'dan kuvvet çıkarıyorlar.

Profesör Öz'ün ölüm ilanı çok öğreticidir; torunlarından birisine "Sevi" adını koymuşlar. "Gur" adının ihmal edilmediğini de görüyoruz. Bilimsel açıdan çok zengin bir mezar taşına sahibiz; bu somut zenginlikten soyutlama çıkarabiliyoruz.

EN ÖZ

Oz veya “Öz” kapı açmaktadır.

Kapılar liyakata ve yeteneklere kapalıdır ve sadece isimler açmaktadır.

Bayan psikolog Öz’ün bilgisi önemli değildir ve önemli olan Öz’dür. Kaya’dan boşanırsa Avşar’ın depresyona gireceğini haber vermişti; girmemiştir. Yükselişe geçtiğini biliyoruz. Özçelik’in eski sevgilisi G. D. için psikolojik destek çağrısında bulunmuştu; G.D. de aslan misli ortadadır.

Psikolog Öz, artık bu dünyanın, besinini burada bulduğundan habersizdir.

Sadece bataklıkta yaşayabiliyorlar.

İndikçe fiyatları artmaktadır.

✦ ✦ ✦

Oz’un öz’ü işte budur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİT VE MATBUAT

"...1998'in başlarıydı. Ankara'da Sedat Ergin'in evinde, büyükelçi olarak Paris'e tayin edilen MİT Müsteşarı Sönmez Köksal için bir veda yemeği vardı. O yemekte MİT'in Müsteşar Yardımcısı Mikdat Alpay'la tanıştım."

Hasan Cemal, Kimse Kızmasın Kendimi Yazdım, İst., 1999, s.35.

✦ ✦ ✦

"26 Eylül 1990 günü sabah saat 10.30 sularındaydı. Büromun telefonu çaldı. Büyük bir gazetenin istihbarat şefi olan arkadaşım bir solukluk aradan sonra, 'kötü haberim var' dedi. Herhalde yine gazetelerde aleyhimizde bir haber çıktı, diye, düşündüm. 'Hiram ağabeyi vurdular' diye devam etti. Dondum kaldım. Bir an kelimeler aklıma gelmedi, kısa bir sessizlikten sonra sordum, 'öldü mü?' 'Maalesef' diye cevap verdi. Dostum, olayın 15-20 dakika kadar önce Hiram Bey'in evi civarında olduğunu, arabasında iken çapraz ateşe aldıklarını ilave etti. Henüz herhangi bir örgüt olayı üstlenmemişti."

M. Eymür, Bir MİT Mensubunun Anıları, İst., 1991-97, s.159.

✦ ✦ ✦

"(Başbakan) Yılmaz'ın 9 Aralık 1997'deki bir günlük Londra gezisi (Şenkal) Atasagun'un önünü açtı. Başbakan'ın gezisini izleyen ga-

zetecilerden biri, Atasagun'un yakın arkadaşıydı. Yılmaz'a Atasagun ile görüşmesi için ısrar etti. Onu kıramayan Yılmaz, Atasagun'u kaldığı otele çağırdı. Önce uzak davrandı, ama 1,5 saatlık görüşmede Atasagun'a ısındı. Atasagun, MİT'in 72 yıllık tarihinde teşkilat içinden gelen ilk sivil müsteşardı."

F. Bildirici, Siluetini Sevdiğimin Türkiyesi, İst., 2000, s.191-2.

✦ ✦ ✦

"Yayımladığı Forum Dergisi'nde Menderes Hükümeti'ni sürekli eleştiren Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Turhan Feyzioğlu'nun 1 Aralık 1956 tarihinde görevden alınması Mülkiye'nin karışmasına neden oldu. Öğrenciler okulu boykot etti. Boykotçu öğrencilerin liderliğini bugünün ünlü isimlerinden Yalçın Küçük ve Oktay Ekşi yapıyordu. Gösteriler sonucu 300 öğrenci gözaltına alındı. Hiram Abas, ne gözaltına alınan öğrenciler arasındaydı, ne de boykota katılanlar..."

S. Yalçın - D. Yurdakul, Bir MİT Görevlisinin Sıradışı Yaşamı: Hiram Abas,

İst., 2000, s.53.

Bilimsel arayışın başlangıcının bilimsel olmadığını ileri sürmek şaşırtıcı olsa da mantıklıdır. Çünkü, bilimsel arayış her yerde bir kurallılık olduğunu varsayarak başlıyor; ancak bakılan ve yaklaşılan her yerde bir kurallılık veya değişmelerde düzenlilik postüle etmek, herhâlde bir önyargı sayılmalıdır, çünkü, sonunda arananı bulmak, bakışın bilimselliğinin değil, bakanın sezgi gücünün ölçüsü olmaktadır. Öte yandan, bilimsellik içerilmiş toplumlar, tekil olguların ve bireysel iradelerin ötesinde, kurallılık olduğuna inananlardır.

Kabul etmek gerekir ki, kurallılıklardan ve yasalardan hoşlanmıyoruz. Bunu, bilimsellik ve eklenebilir, bilimsel dünyanın vazgeçilmez önceleyeni olan sezgi gücü açısından, yoksul bir toplum oluşumuz anlamında ileri sürüyorum. Belki en büyük yoksulluğumuz, bilimselliği,

sadece "bilim adamı" olarak tasnif ettiğimiz bir insanlar âlemi ile sınırlandırmamızdır; bilim adamı kümesinin önemini inkâr etmek mümkün değildir, ancak bunu abartmanın, cehalete açılan en büyük kapı olduğunu söyleyebiliriz. Bilimsellik toplumsaldır; halka içerilmiş bir hâldir ve burada pek zayıfız, acı ama kaydetmek zorundayız.

Bilimsel yasalar ve kurallılıklar, önce, doğada ve toplumda varlar; çıkarılmaları gerekmektedir. Bunları çıkarabilenlere "bilim adamı" demek yerindedir, ancak bunlar çıkarılmadan ve formüle edilmeden önce de varlar; öyleyse, kütlenin bunu öncelikle duymasını beklemek durumundayız.

Bilimsel yasaların, insan yapısı yasalardan güçlü olduğunu, okullarda hep söylüyoruz, fakat, söyleyenlerin de söylediklerinden emin olduklarını pek söyleyemiyoruz. Türkiye'de kaç bilim adamı, bazı pozisyonlara atamalarda, insan yapısı yasa ve kuralların çok ötesinde yasa ve kuralların bulunduğunu ileri sürüyor; bunu bırakabiliriz, kaç bilim adamı, böyle bir formülasyona, sempati ile bakabiliyor, bu soruların cevapları son derece umut kırıcıdır.

S. Yalçın ve D. Yurdakul, acımasız MİT görevlisi Hiram Abas'ı etüd ettikleri çalışmalarında, bu arada, eski solcu, şimdi MHP'den devlet bakanı, iktisat Profesörü Tunca Toskay'ın da, Abas'ın çalışma arkadaşı olduğunu da açıklıyorlardı, kısaca üzerinde durmamız yararlıdır.[210] Burada soru şudur: Bir iktisat profesörünü TRT Genel Müdürü koltuğuna oturtabilen motif nedir? MİT'e yakınlık veya burada "çalışma" ile bu göreve atanma arasında bir neden-sonuç ilişkisi kurabiliyor muyuz ve kuşkusuz, bir tekil olgudan önemli genellemelere ulaşmak çok risklidir, ancak, ilk bakışta şaşırtıcı bu açıklığa bakarak, bu genel müdürlük sandalyesinin MİT kontenjanı olduğunu söyleyebilir miyiz? Kuşkusuz böyle bir sonuç için daha çok gözleme ihtiyacımız var, ama, bir soru ve hattâ bir hipotez olarak ortaya atmak mümkün ve yararlı görünüyor. Diğer örneklere, zaman zaman bu sandalyeye vekalet eden Nedim Tekin'e, tiyatro yazarlığından bu göreve gelebilen T. Özakman'a, General M. Öğün'e, Kasaroğlu'na bakmak, ayrı ayrı durumları-

[210] S. Yalçın-D. Yurdakul, Bay Pipo-Bir MİT Görevlisinin Sıradışı Yaşamı: Hiram Abas, İst., 2000, s.23.

nı incelemek, gerekmektedir. Henüz bunları yapmış olmaktan uzağız, ancak, Amerikan akademik vokabüler'i ile söylenecek olursa, "The T. Toskay Case" ihmal edilmemelidir ve bir bilgi ortaya çıktıktan sonra, bunun çıkmamış olduğunu kabul etmek, toplumları cehalete götüren bir başka kapı durumundadır. Çünkü her yeni bilgi, bir yeni sorudur ve soramayan toplumlar, cehaletin karanlığındadırlar.

Bilimsel sonuçlara yol alırken, önümüze çıkan gözlem eksikliği sorununu aşmada, zaman zaman, anlamlı sorulardan yarar umabiliyoruz; bu çerçevede, A. Baransel Vak'ası'nı ele alabiliriz. Baransel'i, 12 Eylül öncesinde Cumhurbaşkanı F. Korutürk'ün atamasıyla, Cumhurbaşkanı basın danışmanı olarak tanıyoruz, adını duyuşumuz bu yolladır. Ancak, a) askerî cunta döneminde de yerini koruyabilmiştir ve b) askerî yönetimden sonraki "sivil" cumhurbaşkanları zamanında da Çankaya'da kalabiliyordu. Bütün bunlar, Baransel'de, cumhurbaşkanlarının üstünde bir kurallılık ve süreklilik olduğunun işaretidir; c) daha da dikkat çekici olan, bu görevden ayrıldığında, Radyo Televizyon Üst Kurulu türünden son derece önemli ve hassas bir kurulun başına geçmesidir. Ancak The Baransel Case'deki ham, bununla birlikte yine de zengin bilimsel işaretler, burada tükenmiyor; d) Baransel'in buradan TGRT'nin başına geçtiğini görüyoruz. Türkiye gazetesi, rejimin, Türkiye soluna topyekûn bir savaş açtığı yetmişli yılların başında ve sola karşı tarikatları güçlendirmenin bir "devlet politikası" olduğu zamanda, iddialara göre, resmî gizli servislerin büyük desteğiyle, kurulmuştu; televizyon, finansman ve sanayi kuruluşlarıyla, İHA bu kaynaktan türediler.[211] Baransel'in, bir tanınmamışlıktan başlayarak, kendisini hiç ka-

---

[211] Albay Hilmi Işık tarafından kurulan bu tarikata "Işıkçılar" adı da verilmektedir, şu anda, Albay Işık'ın damadı E. Ören tarafından yönetilmektedir. Bir gazeteden büyük bir finansal-endüstriyel kompleks ortaya çıkmıştır; "İHA" da bunun içindedir. "İHA", Türkiye'deki her trafik kazasına, yangına, her kent içi baskına, en ıssız dağdaki silâhlı çatışmaya yetişebilen ve bunları kamerayla saptayabilen tek haber ajansı durumundadır. Görüntülü tespitleri röportajlarla zenginleştirebilse de, çok zaman röportajcıları görünmemektedir; bu nedenle, ben, hep kameralar ile kameramanların kamusal olmalarından kuşkulanıyorum. Kamusal destek olmadan hiç bir haber ajansının kamera ve kameraman açısından böylesine zengin olabileceğine ihtimal veremiyorum; ancak bu hassasiyetimi zaman zaman dillendirmekle birlikte, N. Güreli'nin başında bulunduğu İstanbul Gazeteciler Cemiyeti veya O. Ekşi'nin başkanı olduğu Basın Konseyi, benim hassasiyetimi hiç umursamamaktadır. Halbuki, bunun son derece küçük bir ihtimalle doğru olması, haber kaynaklarında bağımsızlığın yiti-

nıtlamadan ve yeteneklerini hep gizli tutarak, böylesine sorumluluk yüklü ve hassas pozisyonlarda bulunmuş olması, düşündürücüdür ve bizi düşündürebildiği için de, A. Baransel'e teşekkür borçluyuz.

Baransel Vak'ası, bize, şu çok önemli soruyu formüle etme imkânını vermektedir; Cumhurbaşkanları, basın danışmanlarını seçmekte özgür müdürler ve buna özel kalem müdürlerini de ekleyebiliyorum, devletin en yüksek noktasında olanlar, basın danışmanlarını veya özel kalem müdürlerini seçebilecek kadar güçlü müdürler? Bu sorulması zor soru, birazdan ve çok kısaca olarak gösterebileceğimi umuyorum, ilk bakışta görüldüğü kadar saçma değildir ve tam tersine, verimlidir.

Bu soruyu, daha felsefi bir planda da, ele alabiliriz; Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in basın danışmanı olarak Metin Yalman'ı seçtiğini biliyoruz. Metin Yalman hakkındaki bilgimiz ise çok sınırlıdır; gazeteciliğe, Vatan gazetesinde başladığı, belki de Ahmet Emin Yalman'ın akrabasıdır, basın ataşesi olarak Almanya'da görevli iken, Kıbrıs Sorunu'nun alevlendiği bir zamanda, hızla Atina'ya nakledildiğini öğrenmiş bulunuyoruz, bu son noktayı istihbarat alanında tecrübesine güvenildiğinin işareti sayabiliriz. Fakat yine de, bu bilgilere karşın ve bu bilgilerle birlikte, M. Yalman'ı, gerçekte, Sezer'in seçmemiş olduğunu düşünebiliriz.

Böyle düşünmemiz için haklı nedenlerimiz var, bunlardan birisi, MİT Müsteşarı Atasagun'un, gazeteci M. Birsel'in bir sorusuna verdiği cevapta gizlidir. Ş. Atasagun, gazetecinin, "MİT milli çıkarlar açısından Cumhurbaşkanı'nı dinlemeyi hiç düşünmez mi" sorusuna, "MİT'in hedefi olmuş birinin Cumhurbaşkanı olması imkânsızdır" cevabını verebilmektedir.[212] Doğrusu böyle bir cevabı, "maksadı aşma" veya "haddini bilmeme" ya da "ulusal egemenliği hiçe sayma" olarak kabul etmek mümkündür; yine de daha soğukkanlı olarak ele almak yerindedir. Doğrudur, MİT, son zamanlarda, matbuatın sürekli ve ısrarlı övgü ve desteğinden güvenli bir hâle gelince, maksadını aşmaktan daha çok çekinmez olmuştur; ama bu ifadeyi, MİT'in, bir cumhur-

---

rilmesi demektir. Kuşkusuz, bağımsızlığın yitirilmesi karşılığında da, son derece ucuz ve muhtemelen parasız, kanlı trafik, canlı yangın, ateşli vuruşma görüntüleri gelmektedir, eğer bir kazanç ise, bunu görebiliyorum.

[212] Sabah, 11 Ağustos 2000, "Özal'ı kim dinledi?" başlıklı haber.

başkanını, birtakım düğmeler yerleştirerek ayrıca dinleme ihtiyacı olmadığı biçiminde anlamak eğilimindeyiz. Çünkü, her cumhurbaşkanının, göreve geldiğinde ve atamaları yaparken, MİT'e olan güvenini göstermesi, belki de, bir bilimsel yasadır.

Diğer bir neden olarak, Cüneyt Arcayürek'i analiz edebiliriz; Hürriyet gazetesinin Ankara büro şefliğini yaptıktan sonra, başarılı bir gazeteci kariyerini arkasına almış bir biçimde, Cumhurbaşkanı Demirel'e basın danışmanı olmuştu. Cumhurbaşkanları, bir kural olarak, gazeteciliğe bağlı ve haber tutkusu şiddetli kimseleri basın danışmanı almaktan çekiniyorlar; bir esnaf kadar hesap bilen Demirel'in, Arcayürek'i Köşk'te istihdam etmesi açıklamaya muhtaçtır. Arcayürek'in bu görevden ayrıldıktan sonra yazdığı her kitabı, Demirel'in yalanlamak zorunda kalması, açıklamaya duyulan ihtiyacı, sadece arttırmaktadır. Demirel türünden, kendi kendisinin basın sözcüsü olan bir politikacının, Çankaya Köşkü'nde, Arcayürek türünden deneyimli bir gazeteciye, basın danışmanı olarak ihtiyaç duymayacağını, en azından şimdi, kesinlikle söyleyebiliyoruz. Öyleyse, Demirel'in de, Çankaya'daki görevlilerin hepsini, kendisinin seçmediği sonucuna varabiliriz; en azından bunun tartışılabilir bir düşünce olduğunu kabul edebiliriz.

Demek, TRT Genel Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı Basın Danışmanlığı, Özel Kalem Müdürlüğü, Hürriyet gazetesi Ankara büro şefliği, "hassas" sözcüğüyle ifade edebileceğimiz, önemli pozisyonlardır. Bu değerlendirmede, Hürriyet gazetesinin büro şefliğini en sonda yazmak, önem açısından da en sonda olduğu anlamına gelmiyor; bu, sadece argümantasyonun dizilişi ile ilgilidir. Burada, hassas pozisyonlarda, bir derecelendirme yapmıyoruz.

Mitmat

Diğer yandan, Hürriyet gazetesi Ankara büro şefi S. Ergin'in, büyükelçi olarak Paris'e ayrılan MİT Müsteşarı Sönmez Köksal'a evinde veda yemeği vermesini de, hiçbir ölçü ile açıklayamıyoruz; açıklanması çok zor bir durumdur. Açıklanması çok zor bu haberi, Hasan Cemal'e borçluyuz; Cemal, anılarının bu bölümünde, aynı yemeğin konukları arasında bulunan MİT Müsteşar Yardımcısı M. Alpay'dan, MİT'in, ta-

rihteki adıyla "Avcıoğlu-Madanoğlu Cuntası" mensupları ve hazırlıklarını nasıl izlediği konusunda bilgi aldığını da kaydediyordu, aslında, tarihle ilgili bir bilgi alışverişi demek daha doğrudur.

Müsteşar-Büyükelçi Sönmez Köksal, benim, fakülteden arkadaşımdı, entellektüel eğilimliydi, Fikir Kulübü'nde[213] yanımdaydı; S. Ergin ise on yıldan uzun bir zaman sonra aynı fakültenin öğrencisiydi, ikinci Türkiye İşçi Partisi ve özellikle bizim sempatizanımızdı, ciddî ve akıllı bir genç arkadaşımız olarak hatırlıyorum. Tek başına, özet olarak sunduğum bu bilginin bir sonucu var; yaşları, yakın bir dostluğa imkân vermemektedir. Öte yandan dışişleri mesleği, geniş bir dost çevresi edinmeye elverişli değildir ve bir zamanlar bir seminerde ifade ettiğim gibi, tıpkı İstanbul'un musevî komünitesi türünden kapalı oldukları için, boşandıklarında da, endogami kurallarına uymak zorunda kalıyorlar. Ayrıca S. Ergin, kariyerinin bir bölümünde, İstanbul matbuatını Washington'da temsil ediyordu ve Köksal ise İngilizce gerektiren ülkelerde görevlendirilmiyordu; dolayısıyla özel yakınlık her açıdan imkânsız görünmektedir.

Eğer çok yakın dostluk yoksa, görevden ayrılan bir MİT müsteşarına, bir gazetenin Ankara büro şefinin, evinde veda yemeği düzenlemesi, hiçbir protokol kuralında yer almamaktadır; bir an için, bilmediğimiz nedenlerle bir yakın arkadaşlığın ortaya çıktığını kabul etsek bile, bu durumda, evdeki veda yemeğine, MİT Müsteşarlığı'na vekalet eden müsteşar yardımcısının da çağrılmasını düşünemeyiz, çünkü, veda yemekleri ya resmî-iş ya da dostane olabilmektedir. Burada ölçünün kaçırıldığını görüyoruz; çünkü, bir önemli kamu kuruluşunun en üst dü-

---

[213] "Fikir Kulübü", Profesör Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının, İngiltere'den, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne ithal ettikleri bir kurum idi, öğretim üyeleri ve öğrenciler birlikte üye olabiliyorlardı; İngilizce "panel discussion" denilen açık oturumlar, Türkiye'ye, Fikir Kulübü ile gelmiştir, daha önceleri münazaralar yapılıyordu. 27 Mayıs öncesinde, benim genel başkanlığımda, diğer fakültelerde de Fikir Kulüpleri kurmak için çaba sarfettik, fakat, başarılı olamadık; 27 Mayıs'tan sonra pıtrak yollu çoğaldığını biliyoruz. Önce Fikir Kulüpleri Federasyonu, sonra Türkiye İşçi Partisi'nin yakınında Sosyalist Fikir Kulüpleri Federasyonu olduysa da, ilerici gençliğin İşçi Partisi'ne karşıtlığıyla birlikte ve özellikle E. Kürkçü ve D. Perinçek'in çabalarıyla, İşçi Partisi'nden uzaklaştılar ve adını "Devrimci Gençlik" ya da kısaca "Dev-Genç" olarak değiştirdiler. Bizim Fikir Kulübü'müz, zaman içinde, başkalarıyla birlikte, "THKP-C" oluşumunu da doğurmuştur.

zey bürokratlarını çağırarak bir evde veda yemeği tertiplemek ancak, aynı kamu kurumunun çok yakın çalışan üst düzey görevlileri için, protokol ve kurallara uygundur; bu ise imkânsızdır. H. Cemal, kendisini anlatırken, S. Ergin'i çok zor bir duruma itmiş olmaktadır.

Sedat Ergin'in ayrılan MİT müsteşarına evinde tertiplediği veda yemeğini ölçüsüzlük olarak değerlendirmek, benim açımdan, ancak eski bir sempatinin yansımasıdır; fakat, acımasız MİT görevlisi Hiram Abas'ın bir suikasta uğradığı haberi, tanınmış MİT yöneticisi Mehmet Eymür'ün nitelemesi ile, "büyük bir gazetenin istihbarat şefi" olan kimseye ulaşır ulaşmaz, Aydın Doğan Holding'e ait bir gazete olması ihtimal dahilindedir, bu istihbarat şefinin, Kontrgerilla Şefi Eymür'ü arayarak, "Hiram Ağabeyi vurdular" sözleriyle haber vermesi, ölçüsüzlük ölçüsünü çok aşmaktadır, bu, hem duygusal ve hem de iş planında, çok iç içe bir ilişki demektir.[214] a) Kontrgerilla şefi bir yana, MİT'in santralına bile pek az gazeteci telefon edebilmektedir ve sekreterler, istihbarat şefini, kontrgerilla şefine, sormadan bağlayabildiklerine göre ilişki çok yakındır. b) Eymür, bu telefonun kendisine, suikasttan "15-20 dakika" sonra bağlandığını kaydediyor ki, bunu, suikast haberinin, "büyük" gazeteye ulaştığı an kabul edebiliriz. c) Eymür'ün anlatımından bunun, bir haber verme ve üzüntü paylaşma telefonu olduğunu anlayabiliyoruz. Demek, "mitmat" bir durumla karşı karşıyayız.

Burada küçük bir paranteze yer olmalıdır; "MİT'çi" veya "MİT mensubu" nitelemelerine bir açıklık getirmek durumundayız. Bu sözler, Başbakanlığa bağlı bu kuruluşun, maaşlı ve sicille çalışanı olmayı anlatabilir; ancak mutlaka böyle olması gerekmemektedir. Devlet, bugünkü parametrelerle, örnek alabiliriz, hiçbir çalışanına, bir büyük gazetenin istihbarat şefinin aylık gelirini sağlayamaz ve bizim, Eymür'ün anlatımında adı geçen istihbarat şefi bey veya hanımı, MİT'in sicilli ve kayıtlı memuru olarak görmemiz için hiçbir neden bulunmamaktadır. Fakat "MİT mensubu" saymakta hiçbir terüddütümüz olmamalıdır;

214 Eymür'ün "dostum" dediği bu istihbarat şefinin bir hanım olması muhtemeldir ve eski bir solcunun eşi olduğu da düşünülebilir. Eymür'ün kendi kitabındaki anlatımı ile Soner Yalçın'a anlatımı arasında küçük farklar saptayabiliyoruz.
M. Eymür, Bir MİT Mensubunun Anıları, İstanbul, s.159.
S. Yalçın - D. Yurdakul, Bir MİT Mensubunun Sıradışı Yaşamı: Hiram Abas, İst., 2000, s.20.

belki MİT'in sicilli memuru olmaması MİT içindeki terfilerden mahrum kalması sonucunu doğurabiliyor, ancak, buna karşılık MİT'in desteğiyle içinde bulunduğu alanda çok daha hızlı ve çok zaman hak edilmeyen terfiler sağladığını düşünebiliriz ve bunu doğrulayan pek çok örnek biliyoruz. Şunu da yaşayarak biliyoruz; iki bin yılının sonlarında Müsteşar Ş. Atasagun, yardımcısı ve kendinden önce müsteşarlık için adı geçen müsteşar yardımcısını Washington müşavirliğine tayin edeceğini ilân etmiş ve kararname başbakan tarafından imzalanarak Cumhurbaşkanlığı makamına gönderilmişti, imzalanmayarak reddedildiği hatırlardadır. Atasagun, bu görevlendirmenin önemli bir kamu görevi, buna karşın, M. Eymür de, emeklilik öncesi, bir teselli ödülü olduğunu ileri sürmüşlerdi; fakat realize edilememiştir. Hâlbuki bir gazetecinin, Washington temsilcisi olarak Washington'a atanmasının önünde böyle engeller bulunmamaktadır ve bu gazeteci, eğer geniş anlamda "MİT mensubu" ise, bu görevlendirmenin çok daha kolay olacağı tabiîdir.

Artık "devlet fonksiyonu" yerine getirmenin, bir anlamda kamu ajanı olmanın, sınavla kamu hizmetine girmek, usulüne göre terfi etmek ve sadece ve sadece bütçeden maaş almakla sınırlı olduğu dönemi geride bırakmış bulunuyoruz. Kamu hizmeti tekellere dağıtılmaktadır ve ne yazık, biz bunun henüz mekanizmalarını ve teorik sorularını incelemekten çok uzağız.

Faruk Bildirici'nin, MİT Müsteşarı Atasagun'u, çok sevip sayarak yazdığı sayfalardan öğrendiğimize göre, Atasagun, müsteşarlık makamını, bir gazeteciye borçludur; Büyükelçi C. Duatepe ile Mikdat Alpay'ın en güçlü aday oldukları bir zamanda, zamanın başbakanı M. Yılmaz'ı, Londra'da sürgündeki MİT mensubu Atasagun ile buluşturan, Başbakan Yılmaz'ın, Atasagun'a, önce husumetini ve sonra tereddütünü ortadan kaldıran aktör bir gazetecidir. Bildirici, bunun, "başbakanın gezisini izleyen gazetecilerden biri" olduğunu kaydediyor; o tarihte, izleyen gazeteciler, en azından Ankara büro şefi düzeyindeydi ve ancak "büyük" gazeteler, izleyici gönderebiliyorlardı.[215] Büyük bir

[215] Mesut Yılmaz'ın yine Başbakan olarak Balkanlar'a yaptığı kısa bir gezi sırasında bir trafik kazasında, Milliyet gazetesi Ankara büro şefi Fikret Bila'nın çok ağır bir biçimde yaralandığını biliyoruz; ancak, aynı geziyi izleyen Hürriyet gazetesinin Ankara büro şefi S. Ergin'in yazısından, hareketten önce ölçüsüz ölçüde şarap tükettiklerini öğrenmiştik, buradaki ölçüsüzlüğe ve üzüntüme işaret eden yazı yayınladığımı hatırlıyorum.

gazetenin yüksek rütbeli bir mensubu olsa da yapılan iş de çok büyüktür; kısaca analiz etmemiz gerekmektedir.

Emekli edildikten sonra yerleştiği Washington'da, internet üzerinden, şimdiki MİT yöneticilerine muhalif neşriyat yapan M. Eymür'ün yayımladığı fotoğraflar, Hiram Abas, Mehmet Eymür ve Şenkal Atasagun'un çok uzun yıllar, MİT içinde bir ekip olduğunu göstermektedir. Başka bilgiler de bunu teyid ediyor; F. Bildirici, Atasagun'a hayranlık dolu olsa da, bir yerde, Atasagun'un "bir sabah aniden istifaya karar" verdiğini kaydettikten sonra, hemen, "Hiram Abas da aynı saatte emeklilik dilekçesini vermişti" diye ekliyordu.[216] Birbirinden kopmamak için aynı anda teşkilâttan ayrılma dilekçeleri vermeleri çok dikkat çekicidir.

Bu üçlüyü bir ekip olarak düşündüğümüzde, bu ekibe karşı, Genelkurmay'ın yaklaşımını analiz etmemiz yerindedir; geçmişte sevildiklerini varsayabiliriz, ancak, daha yakın zamanlarda sevginin nefrete dönüşünü gösteren işaretlere sahibiz. Bunlardan birisi, MİT'in "gayri resmî tarihi" sayabileceğimiz, T. Özkan'ın kitabında var; T. Özkan, "MİT içindeki askeri kanattan olduğu bilinen kişiler ellerine aldıkları kağıtlarla, gazeteci gazeteci gezer ve Hiram Abas'ın uyuşturucu işiyle ilgilendiğini, Yahudi kökenli olduğunu, Mossad'a ve Batılı servislere bilgi sızdırdığını, adının nasıl bir melanet anlamı taşıdığını anlatıp dururlar" haberini vermektedir.[217] Askerî cihetin, Hiram Abas'a yönelik bu antipatisini bu ekip için genişletebiliriz; öyleyse, sevginin nefrete dönüşümü ciddîdir. Bu dönüşümde, doktrin değişikliğinin rolünü saptayabiliyoruz.

F. Bildirici'nin, "askerler başlangıçta Mikdat Alpay'ı istiyorlardı" yollu bir bildirimi var; Bildirici, Alpay'ın belki de buna dayanarak, Demirel'e çıkıp "mutlaka Teşkilat'ın içinden olmalı" biçimindeki ısrarı ile, Demirel'in desteğini aldığını bildirmemekle birlikte böyle düşünme mantıklıdır. Yılmaz ise bu dönemde, kendi kadrosunu kurma hevesinde idi ve kadrosunu MHP'den devşirmeyi planlıyordu; demek, Ş. Atasagun kimsenin aklına gelmiyordu. İşte bu nedenle bu gazetecinin yaptığı atama önemli olmaktadır.

---

[216] F. Bildirici, Siluetini Sevdiğimin Türkiyesi, İst., 2000, s.182.

[217] T. Özkan, Bir Gizli Servisin Tarihi, İst., 1997, s.258.

İki yasa veya karşılıklı işleyen bir yasayı formüle edecek durumdayız; devlet fonksiyonları, tekellere parsellenmektedir ve tekeller, devlet kurumlarını aralarında paylaşmaktadırlar. Matbuat ise "medya tekeli" olma aşamasını geride bırakmış, endüstriyel-finansal tekeller olmuşlardır; ancak görüntülü ve basılı medya, hem devlet hizmetlerini parsellemede ve hem de kamu organları ile görevlilerini ele geçirmede ayrıcalıklı bir konumdadır. Bu nedenle bütün tekeller medya kuruluşlarını kurmakta ve "TİT" olarak kısalttığımız, tekstil-inşaat-turizm türünden, hem ihaleler ve hem ihracat ve döviz kurları ile teşvik sistemi açısından devlete bağımlı işletmeler, daha büyümek ve henüz tekel değilse bu aşamaya geçmek için, daha çok medya alanına girme eğilimindedirler.

Bu girişin sonuç ve uzantılarını irdelemek bu bölümün sınırlarını çok aşmaktadır; burada sadece MİT ve matbuat sektörlerinin kesiştiği alandaki etkiler üzerinde durabiliriz. Bunlardan birisi, son zamanlarda, matbuata hâkim olan görülmemiş MİT güzellemesidir. Gerçi bu güzellemenin, tüm güvenlik güç ve kurumlarını kapsayacak bir yaygınlık kazandığına da tanıklık ediyoruz; daha önceki dönemlerde, yalnızca Türk Silâhlı Kuvvetleri söz konusu olduğunda, çokça zaman içten, bir övgü dalgası estiriliyordu. Önce Emniyet Teşkilâtı'na övgü, Silâhlı Kuvvetlere duyulan sevgiyi geride bıraktı ve daha sonra da, MİT güzellemesi hepsinin önüne geçti. Artık MİT'e değmiş "her şeyi" güzel saydığımız bir çağa girmiş bulunuyoruz.

Profesör Mahir Kaynak, burada çok öğreticidir; Kaynak, iktisat profesörüdür, ancak, hiçbir gazete veya televizyon kanalı, bir iktisatçı olarak, Kaynak'ın görüşlerine başvurmuyor, bu alanda mediocre olduğu konusunda genel bir kabul görüyoruz. Fakat her gazete veya kanal, profesörü olduğu iktisat dışında ve hemen hemen her konuda, Kaynak'tan görüşünü sormakta ve bunları önemle yayınlamaktadır; bir zamanlar, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'nda benim danışmanlığımı yapan, o sırada deşifre değildi, ve daha sonraki yıllarda Gazi Üniversitesi'nde birlikte iktisat öğrettiğimiz Mahir Kaynak, şu anda, bütün kanalların gülü olmuş durumdadır.[218] Kaynak'ı her konuda bü-

[218] Üniversitede, sabah kahvelerini içerken, Mahir ile yaptığım sohbetlerde MİT'in bilgisizliğine yine de şaşırıyordum; Profesör Kaynak, General Cemal Madanoğlu'nun yakını olarak Avcıoğlu-Madanoğlu cuntasının içine sızıp istihbarat yaptığı sı-

yük bir otorite yapan ve her eve sokan, deşifre edilmiş bir MİT mensubu olmasıdır. Kaynak'ın, üniversite asistanlığı sırasında, çok atak bir solcu olarak görünmesi ve arkadaşlarını izleyerek onların dosyalarını tutması, son zamanlarda, Kanak'a büyük bir sevgi ve otorite sağlamıştır. Profesör Kaynak, bunu, tanıklık ettiğimiz MİT güzellemesi dalgasına borçludur.

Kaynak'ın ve Ş. Atasagun'un, matbuatın temel karakteri hâline gelen MİT güzellemesinden, ziyadesiyle yararlandıklarını görüyoruz; ancak ülke de yararlanıyor mu, asıl önemli olan budur. Matbuattaki bu MİT güzellemesinin iki nedenini saptıyoruz, bunlardan birisi, nouveau riche tekellerin korku sendromudur, "ideolojik" diyebiliriz ve buna daha sonra değinmek istiyorum;[219] diğeri ise, MİT-matbuat iç içeliğidir, çok kısa olarak değinmiş bulunuyorum. Şimdi, MİT güzellemesinin ülkeye maliyetinin analizi sıradadır.

En büyük zarar, MİT'in soğukkanlılıkla ele alınmamasıdır. "Ne alıyor, ne veriyor", bu hiç tartışılmıyor ve sürekli olarak MİT ve yöneticileri övülüyor; yöneticilerinin, son zamanlarda, birer "televole" yıldızı hâline getirildiklerini de görebiliyoruz. Kabul etmek gerekir ki, Başbakan Ecevit'in ülkeyi, kuyruklu yıldızlarla donatmak ve mümkünse yönetmek eğilimi vardır, bu hastalığın, başbakanlığında nüksetmesini de bir rastlantı sayamıyoruz.

---

rada nasıl fark edildiğini, benim anlatımımdan öğrenmişti. Doğan Avcıoğlu, Devrim bürosunda otururken KGB'den olduğunu tahmin ettiği bir Sovyet gazeteci, masasının üzerindeki bir kâğıda ve ters olarak, "aranızda ajan var" diye yazıp gitmişti; Doğan bunu, bana, anlatmıştı. Bahçelievler'de, cunta toplantısını, bir mensubu olarak izleyen Mahir Kaynak, tuvalete giderek bir dolmakalem tipindeki vericiyle, merkeze haber veriyordu, bu sohbetimizde bunu da Mahir aktarmıştı ve Sovyetler Birliği ajanları, cunta toplantısının yapıldığı bölgeye elektronik ağ örmüşlerdi, Mahir'i bilememekle birlikte, gönderdiği istihbarat dalgalarını kaydediyorlardı. O sırada Sovyetler, Doğan'dan, Türkiye'de nasırist bir rejim bekliyordu. Doğan Avcıoğlu Cuntası, bunun dışında da içlerinde istihbaratçı olduğunu biliyorlardı; çünkü, MİT'e, Kaynak'tan yazılı da, istihbarat raporları geliyor ve MİT içindeki cunta mensupları da bunu cuntaya aktarıyordu, bununla birlikte "Mahir Kaynak" ismini deşifre etmeleri sonra olmuştu ve Mahir'in de, bunun, nasıl tespit edildiğini öğrenmesi benim anlatımım üzerinedir. Mahir, bunu, daha sonraları MİT'in istihbaratı olarak aktarmaya özen gösteriyordu, doğru olmadığını burada kaydetmiş oluyorum. Burada aktarmak istemediğim başka örneklerden de biliyorum, MİT istihbaratı çok zayıftır.

[219] "Sezer ve matbuat" başlıklı çok kısa eke bakılmasını öneriyorum.

Artık "sansür", Türkiye'de matbuatın temel karakteridir ve ne yazık, burada, sansürün genel analizini yapmam imkânsızdır; yalnızca, MİT'i ilgilendiren yanlarıyla yetinme zorunluluğu var. Bütün sansüre karşın, çok zaman, yetkili ağızlardan çıkan ve ancak satır aralarına sızabilen, "MİT iç istihbarattan çekilmelidir" sözlerini görebiliyoruz. Daha doğrusu, ancak, benim buradaki analizime yakın bir değerlendirme sahipleri, satır aralarındaki bu anlamı okuyabilmektedirler, önemlidir. Bu, MİT'in iç istihbarat alanında sıfır olduğunun, siyasî ve bürokratik anlatımıdır.

Hürriyet gazetesinin, "Yolsuzluk 1. tehdit" başlıklı haberinden söz etmek durumundayım;[220] bu haberde önemli bir sansür var. Çünkü, İçişleri Bakanı S. Tantan'ın, "Kasırga Operasyonu" nedeniyle yaptığı bu basın toplantısında, Bakan Tantan, Hizbullah ve Uğur Mumcu operasyonlarında, MİT'in, hiçbir katkısı olmadığını açıklıkla belirtiyordu. Eğer bir İçişleri Bakanı, Uğur Mumcu cinayeti sanıklarıyla, Hizbullah örgütü üyelerinin yakalanmasında, merkezî istihbarat örgütünün hiçbir katkısı olmadığına işaret ediyorsa, bu, çok büyük bir haberdir ve ne yazık sansür edilmiştir. Gerçi haberde, "Tantan, Kasırga operasyonunda başarılı olmalarının sırrını da şöyle açıkladı" denilerek, Bakan Tantan'ın, "son operasyonlarda, Bankalar Üst Kurulu, DGM Savcısı, polis birlikte çalıştı" sözüne de yer verilmiştir. MİT'in adının geçmediğini görüyoruz, ancak, gazete okuyucusunun bilim adamı olmadığını da biliyoruz, kaldı ki bilim adamlarının bile buradaki sükûtu göremedikleri bir ülkedeyiz; Tantan, en önemli cinayet ve katliamların soruşturulmasında, MİT'in en küçük bir katkısının olmadığını çok daha açık ve her okuyucunun anlayacağı cümlelerle de söylüyordu, sansür edilmektedir.

Aydın Doğan Holding'e bağlı, Radikal gazetesinde başka bir haberden söz etmek yerindedir; haber, "Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Milli İstihbarat Teşkilatı'yla (MİT) birlikte İslami terör örgütü Malatyalılar Grubu'na karşı..." diye başlamakta ve "Emniyet'in MİT ile birlikte..." sözleri, alt başlığı da süslemektedir.[221] Bu haber yazımı, MİT açısından abartılı olmakla birlikte doğrudur, çünkü, Bakan Tantan, bu basın toplantısında, MİT ile işbirliğini söylüyordu; demek, Tantan'ın,

---

[220] Hürriyet, 5 Eylül 2000, "Yolsuzluk 1. tehdit" haberi.

[221] Radikal, 5 Ekim 2000, "Malatyalılar hedefte" haberi.

MİT'ten yardım alındığına işaret ettiği açıklamaları, MİT başa çıkartılarak haber yapılmakta ve aynı Bakan Tantan'ın, MİT'ten hiçbir yardım alınmadığını açıkladığı konuşmaları ise sansür edilmektedir. İki sonuç var; sıradan okuyucuya, MİT'in abartılı olarak başa çıkartılmasıyla, MİT'in iç istihbarat yaptığı inancı kakılmakta ve ikinci olarak, asıl önemli olan Uğur Mumcu Cinayeti, Bahriye Üçok Cinayeti, Ahmet Taner Kışlalı Cinayeti ve Hizbullah Örgütü alanında, hiçbir işe yaramadığı unutturulmaktadır.

Böylece, çok önemli bir açıklığa ulaşmış oluyoruz; matbuatın tüm güzellemesi bir yana, MİT, iç istihbarat alanında bir hiçtir. Bu nedenle, İçişleri Bakanlığı'nın, bu bakanlıkta birisi Emniyet Genel Müdürlüğü ve diğeri Jandarma Genel Komutanlığı olmak üzere iki iç istihbarat düzeni bulunmaktadır, Başbakanlık Milli İstihbarat Teşkilatı'nı iç istihbarattan men önerisi mantıklı görünmektedir ve ciddîye alınmaya değer durumdadır. Canlılar dünyasında fonksiyonsuz organizmaları ortadan kaldırmak esastır; Darwin'e göre bu kaçınılmaz ve otomatik olmaktadır.

Dış istihbarat mı; bu alanda kapsamlı ve ikna edici bir analiz için hazırlıklı olmadığım kesindir, bu nedenle, yalnızca bazı gözlemlerle yetinmek durumundayız. Üç alanda söyleyeceklerimiz olabilir; birincisi Türk merkezî istihbarat örgütünün, Alman istihbarat örgütü ile ilişkisi üzerinedir. Çok gergindir ve her türlü işbirliğine kapalı olduğunu saptayabiliyoruz; Türk ajanlarının, Almanya'da beceriksiz ve kaba hareketlerinin, iki ülke arasındaki genel siyasî ilişkileri tehdit ettiğini görüyoruz. Sabah gazetesinin, haftalık Der Spiegel dergisinden aktardığına göre, Alman tarafı, "Türk casus diplomatların, burada yaşayan Türk ve Kürtler arasındaki sürtüşmeleri körüklediklerinden" şüphelenmektedir ve bu nedenle, diplomat pozisyonu ile Almanya'da görev yapan bazı MİT mensuplarının Almanya'yı terk etmelerini istemektedirler ve isteklerinin yerine getirildiğini öğreniyoruz. Ayrıca, pek çok alanda pek güvenilir istihbarata sahip haftalık Aydınlık dergisi de, Almanya'daki MİT mensuplarının tarikat eğilimli olduğunu kaydediyordu ki, iki haber, birbirini doğrulamaktadır; Aydınlık, çok sayıda MİT mensubunun Almanya'dan çekildiğini kaydetmiştir.

Alman ve Türk merkezî istihbarat örgütleri arasındaki güvensizlik

bir kriz düzeyinde iken, matbuat bunu, Ş. Atasagun lehine bir kahramanlık öyküsüne çevirmekten geri kalmamıştır. Benzer bir durumu, Rusya istihbaratı ile ilişkiler açısından da görüyoruz; Rusya merkezî istihbarat şefleri, bir resmî heyette olmasına karşın, Moskova'da, MİT Müsteşarı ile görüşmeyi kabul etmediler; Hürriyet'ten S. Ergin bunu da bir kahramanlık hikâyesi olarak nakledebiliyordu. Rusya tarafı, Türkiye merkezî istihbarat teşkilâtının Amerika ile yakınlığından, daha yerinde bir sözcükle, CIA ile iç içe çalışmasından ve Atasagun'un Soğuk Savaş'tan kalma bir üslûbu sürdürmesinden şikâyetçidirler; kuşkusuz istihbarat örgütleri birbirine karşı ve birbirinin aleyhine çalışırlar, ancak, bunun, kaba ve beceriksiz olması her türlü işbirliği imkânını ortadan kaldırabilmektedir ki, bu da büyük bir eksiklik sayılmaktadır.

Tam burada, MİT Müsteşarı Ş. Atasagun'un, 2 Şubat 1999 tarihinde, Sabah gazetesinden Yavuz Donat, Hürriyet'in Ankara büro şefi Sedat Ergin ve aynı gazeteden fıkra yazarı E. Çölaşan ile, müsteşarlıkta yedikleri öğle yemeği ve burada yaptığı konuşma, bir gün sonraki Sabah ve Hürriyet gazetelerinin birinci sayfası, fotoğraf ve haritalarla bu yemeğe ve görüşmeye ayrılmıştı, girme cesareti gösterebileceğimiz üçüncü alanı oluşturmaktadır. Burada, MİT Müsteşarı, Soğuk Savaş döneminden kalma cümlelerle, "sıcak sular" ve "güneye sarkma" türünden malum edebiyatla Rusya'yı, iki ülke arasındaki ilişkileri sarsıcı düzeyde, suçladıktan sonra, "Apo'yu Rusya'ya kilitledik" vecizesini buyuruyordu. Matbuattan bu üç isim de, bu yemeği, bir yandan MİT'in saydamlaşması ve diğer yandan müsteşarın kehaneti olarak sunuyorlardı; yanlış çıkmıştır ve sonra düzeltmek cesaret ve dürüstlüğünü[222] de gösteremediler.

---

[222] Öcalan'ın İtalya'da olduğu zamanda, Dışişleri Bakanı L. Dini idi ve Dini, yakın zamanlarda, o günleri anlattı ve bunlar, Hürriyet'te aktarıldı, Dini şöyle söylüyordu: "(Öcalan) Tek başına karar verdi. Gönüllü ayrılış operasyonunu bizzat Başbakan, gizli servislerin yardımıyla yönetti. Tıpkı Rusların yaptığı gibi... İstikamet bir transit ülkeydi. Ben Apo'yu alması için Primakov'u ikna etmeye çalıştım, ama, kabul etmedi. Hatta Rusya'dan transit geçişini bile kabul etmedi. İtalya'dan sonra Apo, şimdi açıklayamayacağım bir ülkeye, sonra da Yunanistan'a gitti. Yakıt yetersizliğini gerekçe göstererek Yunanistan'a indi ve böylece Yunanlılar, şaşkın vaziyette, Öcalan'ı kendi evlerinde buldular. Sonra Pangalos onu Kenya'ya gönderdi. Kenya'da İsrail Gizli Servisi bulmuş, Türkler, İsrail sayesinde Apo'yu yakaladı."
Hürriyet, 9 Mart 2001.
Buna karşın, S. Ergin ve diğerleri yanıldıklarını ve yanılttıklarını hiç yazmadılar.

Hızla şunları kaydedebiliyoruz; a) Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinden sonra, Öcalan'ın açıklamaları, Atina'daki tartışmalar ve daha önemlisi Washington'daki resmî ifadeler, Öcalan'ın, Suriye'den çıkmaya zorlandığı 1998 Ekim ayından sonraki ilk ay hariç, Rusya'da hiç olmadığını ortaya koyuyordu. b) Öcalan ise Türkiye'ye getirilmesinde en çok Rusya'yı suçluyordu; bu, Şenkal Atasagun'un Rusya'yı suçlamasıyla taban tabana zıt bir tablo yaratmaktadır. Öcalan, Moskova'dan, Kafkas Dağları üzerinden Kuzey Irak'a dönmek için serbest bırakılmayı istediğini ve Moskova'nın, kredi karşılığında kendisini Washington'a satmak uğruna, buna izin vermediğini de ileri sürmektedir. Demek, Türk merkezî istihbaratı bunlardan tümüyle habersizdi ve "kitabî" bir biçimde ve Soğuk Savaş kitaplarından alınan cümlelerle, Rusya'yı suçluyordu. c) Atasagun'un, Donat-Ergin-Çölaşan triosuna, "Apo'yu Rusya'ya kilitledik" dediği ve bu trionun da bunu sevinçle yayınladıkları zamanda Öcalan, Nairobi'de idi, daha sonraki gelişmelerin bunu netlikle ortaya çıkardığını biliyoruz.

Şimdi, 19 Şubat 1999 tarihli Hürriyet gazetesini ele alabiliriz; Büro Şefi Ergin'in, Başbakan Ecevit ile yaptığı görüşme, bütün gazeteyi ve sayfalarını işgal etmiş durumdadır, Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinden birkaç gün sonraya denk düşüyordu. İç sayfadaki haberin büyük başlığı "Yeşil ışık 4 Şubat'ta yakıldı" idi;[223] sözünü ettiğim yemekli görüşme 2 Şubat'ta yapılmış, 3 Şubat tarihli gazetelerde yayımlanmış ve 4 Şubat tarihinde, Washington, bu önemli haberi, Genelkurmay veya Dışişleri Bakanlığı'na değil, belki de ödüllendirme niyetiyle, MİT'e bildirmişti. Ecevit, Ergin'e, şunları söylüyordu: "Öcalan'ın Afrika'da olduğu bilgisi bize 4 Şubat'ta intikal etti. Bu tarihte bize Öcalan'ın Afrika'dan alınabileceği haberi geldi. Onun üzerine bir mekanizma harekete geçmiş oldu." Tekrar görmüş oluyoruz, MİT Müsteşarı'nın Rus-

[223] Hürriyet, 19 Şubat 1999, "Yeşil ışık 4 Şubat'ta yakıldı" başlıklı haber.
Burada, Ecevit'in, Ergin'e söylediği şu sözleri de aktarmak yararlıdır: "Bence Rus Hükümeti, bize, Öcalan'ı himaye etmeyeceği güvencesini verirken samimiydi, ama kontrol edemediği güçler vardı. Onlara yeteri kadar söz geçiremiyorlardı. Bu işe bulaşmak istemediklerini belirttiklerinde samimiydiler. Samimi olduklarına inanıyorum. Çünkü Başbakan Primakov bu hususu çok sık vurguluyordu. Rus Hükümeti'nin bu tutumunu memnuniyetle karşıladığımı söyleyebilirim." S. Ergin, bunları naklediyor, ancak, iki hafta önce, Müsteşar Atasagun'a atfen yazdıklarını düzeltme gereği duymuyordu.

ya'yı suçlamalarının hiçbir temeli yoktur, "Apo'yu Rusya'ya kilitledik" vecizesi boş bir övünmedir ve Öcalan'ın yakalanarak Türkiye'ye getirilmesinde, Türk merkezî istihbaratının hiçbir katkısı olmamıştır. 4 Şubat tarihinde CIA, MİT'e, Öcalan'ın Nairobi'de kontrol altına alındığı ve Türkiye'ye teslim edilebileceği haberini gönderiyordu, bunu artık kesinlikle biliyoruz. Zamanın İtalya Dışişleri Bakanı L. Dini, asıl istihbaratın İsrail Gizli Servisi tarafından yapıldığını yazıyorsa da, ikisi arasında bir çelişki yoktur; böyle konularda, İsrail ve Amerikan gizli servisleri işbirliği içinde hareket etmektedirler.

Yine kesinlikle bildiğimiz, Washington'un, Öcalan'ın sığınmayı düşündüğü her ülkeye baskı yaparak, Öcalan'ı kolayca derdest edilebilecek bir yere sürüklediğidir ve bu, Amerikan basınında sıklıkla yazılmıştır;[224] bunu da normal karşılamak gerekiyor, çünkü, dünyanın tek jandarması iddiasında Washington'un bu büyük operasyonu kotarma işini başkasına bırakmasını bekleyemeyiz. Böylesi, emperyalizm teori ve pratiğine aykırı olurdu; Washington, teori ve pratiğe aykırılığa izin vermemiştir, şaşırmıyoruz. Buna ek olarak, Fransız Orta Doğu uzmanlarının, Öcalan'ın Suriye'den çıkarılma projesinin, Hafız Esad'ın ölümünden çok önce, yerine geçmesi beklenen Beşar Esad ile geliştirildiği yollu iddialarını da kaydetmekte yarar var; Suriye-İsrail detante'ı için gerekli görülüyordu. Ben de, daha önceki bir incelemede, Kafkasya'nın çatışma merkezi oluşuna dikkati çekiyordum; bölgede, şiddet alanlarında kayma bekleniyordu. Bütün bunlar, bu işe çok daha geniş bir çerçeveden bakmamızı ve Washington'un, Öcalan'ın Türkiye'ye teslim edilmesi sırasında, yaşamı konusunda bir taahhüt peşinde olduğu haberlerini ciddîye almamızı özendirmektedir.

Fakat insan, evrende yaşadığını bilse de yine de küçük bir noktadadır; üç gazetecinin, bir öğle yemeği ve sohbet için MİT Müsteşarlığı'na doğru yol aldıkları saatlerde, 2 Şubat 1999 tarihinde, ben de daha önce bağıtlanmış bir randevuya gidemiyordum. Bu tarihte, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki duruşmaya, daha önceden bildirilmiş olmasına rağmen, götürülmüyordum; Haymana Zindanı'nda idim ve 27 Ocak tarihinde, Değerli Yargıç Turgut Okyay başkanlığındaki Anka-

---

[224] Milliyet, 21 Şubat 1999, "The New York Times: Washington operasyonda kilit rol oynadı" haberi.

ra Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde bazı açıklamalar yapmış ve bu açıklamalara 2 Şubat tarihinde devam edeceğimi, avukatlarım vasıtasıyla, basına duyurmuştum.[225] Açıklama konusu, 1995 Seçimleri öncesinde, MİT tarafından A. Öcalan'a bir suikast tertip edilmesi ve bunun, Öcalan'ı ortadan kaldırmak üzere timlerin Suriye'ye geçtiği sırada sızdırılması idi ve bu açıdan, ister istemez, MİT'i ilgilendiriyordu. İkisi, bir yanda, benim sürpriz bir biçimde duruşmaya götürülmemem ile diğer yanda, MİT Müsteşarı'nın sürprizli bir zamanda üç gazeteciyi yemekli sohbete çağırması arasında bir korelasyon aramaya, insan aklı eğilimlidir. Bunu, aklın zaafı ya da gücü saymak mümkündür.

Burası, bu önemli tertip ve sızma işinin ele alınacağı yer olmamak gerekiyor,[226] buna, burada, sadece "mitmat" çerçevesinde değinmek zorunluluğunu duyuyorum. Fakat geçerken eski başbakan Mesut Yılmaz'ın bu açıklamalardan neden bu kadar rahatsız olduğunu anlamakta güçlük çektiğimi belirtmek durumundayım. Bir devlet adamının, böyle bir durumda yapacağı ve talep edeceği, bir idarî soruşturma olmalı idi ve hâlâ da budur. Çünkü böyle bir hazırlığın olduğu ve amacına ulaşamadığı pek çok bağımsız kaynak tarafından doğrulanmıştır.

"Başbakan Tansu Çiller'in dönemin Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarı Sönmez Köksal'a verdiği talimat açıktı: 'Sizden Apo'nun kellesini istiyorum. Ne yapıp yapıp Apo'yu imha edeceksiniz...' Çiller bu talebini MİT'e her fırsatta tekrarlıyor, süratle sonuç almak istiyordu. Çiller, MİT'in arzuladığı tempoda hareket etmemesinden şikâyetçiydi; bu şikâyetini zaman zaman gazetecilere aktarmaktan da geri kalmıyordu.

MİT, Başbakan'ın ağır baskısı altındaydı. Çiller'in talimatı, örgüt içinde de büyük tartışmaya ve ikiliğe yol açtı. MİT'in doğrudan, kendi mensuplarıyla bu operasyonu gerçekleştirebilme kabiliyeti sınırlıydı. MİT'in bir kanadı, bu yetersizliğe dikkat çekip, ihtiyatla davranılmasını telkin ederken, ikinci kanat iyi planlandığı takdirde pekâlâ sonuç alınabileceğini savunuyordu.

---

[225] Daha sonra, kendi imkânlarımızla, Hürriyet gazetesi içinde yaptığımız araştırmadan, Hürriyet Ankara Bürosu'nun o gün Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne muhabir göndermediğini tespit etmiş bulunuyoruz.

[226] Bu iş, çok daha ayrıntılı olarak ve belki de bir kitap boyutunda ele alınabilir, zaman sorunudur.

MİT Müsteşarı Köksal, tercihini ikinci gruptan yana kullandı. Operasyonun sorumluluğunu MİT'in o dönemde kontr-terörizm merkezi yöneticisi Mehmet Eymür üstlendi. Tarih 1995 yılı sonbaharıydı ve Türkiye seçime doğru yol alıyordu."[227] Bu çok önemli yazının, Hürriyet gazetesinde imzasız olarak yayınlanmış olması ayrıca dikkat çekicidir.

Öcalan'a MİT tarafından düzenlenen suikastlar konusunda tam bir falsifikasyonla karşı karşıyayız; sızdırılan budur.[228] Eğer Hürriyet'teki bu çok önemli açıklama tekrar okunursa, görülüyor, MİT bu konuda ikiye ayrılmış durumdadır. MİT'in bir kanadı buna karşıdır, düzenlenmesini ve uygulamaya konulmasını istememektedir; ayrıca, operasyonun başarılı olması hâlinde yakında yapılacak seçimlerde, yazıda "Tarih 1995 yılı sonbaharıydı ve Türkiye seçime doğru yol alıyordu" denmektedir ki kesin doğrudur, Çiller'in şansının çok yükseleceğini tahmin etmek de zor görünmüyor ve bu yüzden, pek çok siyasî liderin de bu operasyona, başarılı olma şansı karşısında, muhalif olduklarını tahmin edebiliyoruz. Demek, boşa çıkarılmasında çıkarı olan politikacı, yalnızca M. Yılmaz değildi; çıkar ortaklığını saptayabiliyoruz. Bende, İstanbul matbuatının da karşı olduğunu gösteren bilgiler var; çünkü, hem Aydın Doğan ve hem de Dinç Bilgin grupları, hem 1995 ve hem de 1999 seçimlerine, Mesut Yılmaz'ı destekleyerek ve seçim sonrasında başbakan olarak görme umuduyla giriyorlardı. Artık Çiller'e karşı idiler; matbuat da Çiller'in adıyla özdeşleşecek bir operasyon başarısının karşısında yer alıyordu. Milliyet, Çiller'in, ısrarı ile yapılan

---

[227] Hürriyet, 6 Ekim 1998, "Yeşil'in elinden iki kez kurtuldu" yazısı. Ben açıklamalarımı yaparken bu yazıdan haberdar değildim, bu coupure'ü bana, Haymana Zindanı'nda aynı mezarda kaldığımız Doğu Perinçek verdi, teşekkür ediyorum. Üzerinde Doğu'nun el yazıları var.

[228] Geride bıraktığımız dönemde, önemli bütün davalar, Ankara 2 Numaralı Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde ele alınmıştır, T. Okyay başkanlığındaki bu mahkeme İmralı'da Öcalan'ı da yargılıyordu ve Yargıç Okyay, konuyu bildiği için, Öcalan'a ısrarla soruyordu, gördük. Öcalan'ın cevabı şudur: "Bu konuda Yalçın Küçük'ün söyledikleri doğrudur. Yani bu olayı kendisine haber veren kaynaklar konusunda söylediklerinin doğru olması gerekir. Benim izlenimlerime göre bu haber Yalçın Küçük'e ANAP çevresinden sızdırılmış olup elbette ki genel başkanlarının bilgisi tahtında olmuştur."
T. Özkan, Operasyon, İst., 2000, s.222.
Ne yazık, Değerli Yargıç T. Okyay, soruyu daha sonraki bir tarih itibariyle formüle ediyordu; bu hazırlık, 1995 Kasım ayındadır ve bu tür düzenlemelerin ilkidir.

hazırlıkları, hemen zamanında, "çılgınlık" olarak nitelemişti; burada da siyaset ile matbuatın iç içe girişine tanıklık ediyoruz.

Burada önemli olan iki noktayı saptayabiliyoruz; en ciddî bir biçimde ve bir DGM önünde bu açıklamayı yaptığım zaman, Öcalan Suriye'den çıkmaya zorlanmıştı, çeşitli ülkeler, idam etmeme güvencesi karşısında Türkiye'ye iade etmeye hazır olduklarını bildirirken, siyasî kadrolar burada isteksiz davranıyor ve ülkeyi bir "Apo Maniası" içine sokuyordu, ben birinci planda, bu mania'yı ortadan kaldırabilmek için bu açıklamayı yapıyordum. M. Yılmaz ise, sorunu böyle görmedi ve 1999 seçimlerinden hemen önceydi, 27 Ocak 1999 tarihinde başlamıştı, açıklamanın, muhtemel başbakanlığına bir engel olduğu değerlendirmesiyle, hem sansür ettirmeye ve hem de bana husumet tahrik etmeye yöneliyordu. Önce yakın kadrosundan Bülent Akarcalı, çeşitli kanallarda bana küfre varan hakaretler yağdırdı[229] ve arkasından M. Yılmaz da, Yalçın Küçük'ün "aklî muvazenesinin ölçülmesini" istediğini ilân etti; bunları, sadece iki örnek olarak sayıyorum.[230] Çok önemli bulmuyorum.

İkinci ve daha önemli nokta, M. Yılmaz bir kenara, bu tertibin,

MİT'ten Yalçın Küçük açıklaması

Ankara- MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun, Ankara 1 No'lu DGM'de "bölücü terör örgütüne yardım ve yataklık" suçundan tutuklu olarak yargılanan Prof. Dr. Yalçın Küçük'ün MİT ve kendisi hakkındaki iddialarını "deli saçması" olarak niteledi. Atasagun, "Senelerdir PKK'nın ve elebaşının uşaklığını yapan, kaçtığı ülkelerde barınamayınca Türkiye'ye dönmek zorunda kalan ve kendisini yargı karşısında bulan bu kişinin teşkilatımız ve şahsımla ilgili beyanları, deli saçmasıdır" dedi.

Sabah, 4 Şubat 1999

---

229 İstanbul'da ön seçimi kaybeden Akarcalı'nın daha sonra Yılmaz tarafından listede kazanabileceği bir yere konmasında bu küfürlerin etkisini görmek gerçekçidir. Bunlara dava açmayı hiç düşünmedim.

230 Sabah, 4 Şubat 1999, "M. Yılmaz Rus ve Yunan Elçilerle görüştü" haberi.

MİT'in dışına nasıl sızdığıdır. Ben, hep bu noktanın araştırılmasının önemli olduğunu işaret ediyordum ve burada da bir cezaî soruşturma yerine,[231] benim hukuk bilgim çerçevesinde bir cezaî soruşturmanın hukukî dayanağı bulunmamaktadır, idarî soruşturmanın mutlaka gerektiğini ileri sürüyordum. Artık tertibin, zamanın başbakanı Çiller'in ısrarı üzerine olduğuna ve MİT içinde, hukukî ve başka gerekçelerle çok ciddî bir muhalefet olduğunu bildiğimize göre, böyle bir idarî inceleme hem imkânlı ve hem de kaçınılmazdır. Öte yandan, F. Bildirici'nin çok sempatik bir yaklaşımla kaleme aldığı Atasagun biyografisinden şu şekilde bir aktarma yapma imkânına da sahibiz: "1995 temmuzunda Atasagun, MİT'te operasyon daire başkanlığına atandığında Eymür, aynı dairede 'Kontrterör Merkezi' başkanıydı. Eymür, altı ay kadar Atasagun'un yardımcısı idi."[232] Burada iki uyum saptıyoruz; Bildirici de Hürriyet kadrosundadır ve araştırma haberleri yazmaktadır ve buna ek olarak, Hürriyet'in bu çok önemli tertiple ilgili verdiği tarihle, Atasagun'un, tam bu operasyon sırasında, operasyonla görevlendirilen Eymür'ün amiri olduğu ve tarihleri birbirini tutmaktadır. Bir ek uyum veya uyumsuzluk ise, uzun yıllar MİT içinde yazgı birliği yapan Eymür ile Atasagun'un bundan sonra, yollarının ayrıldığı ve birbirinin keskin muhalifleri olduklarıdır.

Peki sansür başarılı olabildi mi; bu soruya, netlikle "hayır" cevabını veriyoruz. a) islâmcı ve MHP medyası, açıklamaları, kampanya hâline getirdiler. b) Çiller, barışçıl görünmeye özen gösterse de, bağlı gazete ve televizyonları öne sürüyordu, bunlar da hem bana ve hem de Yılmaz'a ağır hücumlarla, kin kustular, yaydılar. d) Fısıltı gazetesi en güçlü yayın aracı olduğunu bir kez daha kanıtlıyordu. e) Mesleğinin onuruna düşkün olanlar, Yalçın Bayer, Hakkı Devrim, satır aralarından haber verdiler; Aktüel, "iyi ki yalanladılar" diyerek, Yılmaz, Atasagun ve benim fotoğraflarımla düzenlediği bir sayfa ile, Atasagun'un yalanlamaları sayesinde haberdar olduklarını haber veriyordu. Bedri, Milliyet'te, birinci sayfadan çizdiği karikatürle, mesleğine bağlılığını

[231] Öcalan'ın aktardığım açıklamasından sonra Ankara DGM Başsavcılığı inceleme başlatmıştı, sonucunu bilmiyoruz.
Hürriyet, 7 Nisan 1999, "Yılmaz ve Sezgin'e 'Öcalan' incelemesi" haberi.

[232] F. Bildirici, Siluetini Sevdiğimin Türkiyesi, op. cit., s.186.

gösteriyordu; bana küfür ölçüsünde hakaret etmeleri, yaymalarını sağlıyordu, küfürler, aydınlığın kapıları oluyordu.

Aydın Doğan Grubu gazeteleri, benim açıklamalarımı vermedikleri için, Atasagun'un bana hakaretlerini de yayınlamama nezaketini gösteriyordu. O sırada, Aydın Doğan Holding ile bir vasalite ilişkisi içinde olan Cumhuriyet[233] ve sadık muhalifi Sabah, benim açıklamalarımı yayınlamadıkları hâlde, MİT Müsteşarı'nın bana çok ağır hakaretlerini haber yaptılar ve ben de buradan öğrenmiş oluyordum. Yılmaz'ınkine benzer benim deliliğim üzerine iddialara, Emin Çölaşan'ın ikide bir yazdığı ve daha sonra "andıç" adıyla da bilinen Çevik Paşa Emirnamesi'nde yer alan Yalçın Küçük karalamaları ekleniyordu; ancak özü, çok derin bir husumeti yansıtmasıdır. Bu derin husumetin kaynağına inmek çok verimlidir.

Şunları kaydedebiliyoruz: a) Ben, ülkedeki bazı gelişmeleri aydın onuruma yediremediğim için üniversite profesörlüğünü iterek gönüllü sürgüne gittim ve tepkim amacına ulaşınca, tarihimizde, iki büyük şairimiz, sağda Mehmet Akif Ersoy ve solda Nâzım Hikmet'in yapamadığını yaparak, hakkımda kesinleşmiş hüküm ve pek çok ceza kovuşturması varken dönme yürekliliğini gösterdim. Tereddüt etmedim mi, mümkün mü; ancak, bunu, hem Ersoy ve hem de Hikmet adına da yaptığım kesindir. Dönüşümü, bir 29 Ekim tarihine denk getirdim; çok sonra gördüm, matbuatın "PKK sözcüleri" dedikleri kimseler, benim dönüşüm üzerine, beni, Kürtler içinde bir Türk ajanı ilân etmişler, Hürriyet'in birinci sayfa haberi ektedir. Ben hem kemalizmin ajanı ve hem Türk Ordusu'nu tutan işe yaramaz birisi olarak lânetleniyordum. b) Açık veya gizli, Türk Solu'nun pek çok yayını, Atılım bunlardan birisidir, beni, "Öcalan'ı kemalist yapan" kimse olarak şiddetle kınamaktadır. c) Öcalan'ın İmralı'daki avukatlığından Washington güvence vermediği için çekilen Ahmet Zeki Okçuoğlu ve pek çok Kürt, Okçuoğlu kendi dergisi Serbesti'de ve islâmcı Selam'da dile getiriyordu, Öcalan'ın, İmralı'daki Türkiye ve Kemal Paşa yanlısı açıklamaları-

---

[233] Cumhuriyet, Aydın Doğan Grubu gazetelerin haberlerinden öğrendiğimize göre, Bayındır Holding sahibi K. Çörtük ile ortaklık kurarak bu vasalite ilişkisinden kurtulmuş görünmektedir; bu, Aydın Doğan Grubu gazetelerinden ayrı haber politikası izleyebileceğinin de habercisidir.

nı, Yalçın Küçük'ün düşünsel etkisine bağlıyordu. d) Ekte yer alan Hürriyet'in haberi, 1 Kasım 1998 tarihlidir ve ancak ilk formülasyonları burada da var; daha sonra S. Bucak veya Y. Kaya veya bir başkası tekrar tekrar, ısrarla, Öcalan'ın Şam'dan çıkarılmasını ve Türkiye'ye getirilmesini, Y. Küçük'le bazen "bacanak" ve bazen da "kayınbirader" olarak ilişkilendirdikleri, "Büyükelçi C. Duatepe - Y. Küçük Komplosu" ile açıkladılar. 2001 Şubat ayında, İstanbul'da yayınlanan gazetede de bunu tekrarladılar. Herhâlde, MİT Müsteşarı'nın husumeti, bu çok kısa özetten kaynaklanmaktadır; hep, parçası olmaktan onur duyduğum Türk aydınının bir keşif kolu, bir ileri gözetleyicisi[234] bilinci ile hareket ettim; daha doğrusu hep Türk aydını olmanın sorumluluğu ve Türkiye solcusu olmanın onuru, beni harekete geçiriyordu. Ne yazık, şimdi bile, henüz tarih yazılmadan önce de, bütün propagandaya karşın, Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinden MİT'e ve bu sırada en üst yöneticisi Atasagun'a hiçbir pay düşmemektedir; Amerika, payların tümünü kendine ayırıyor ve Kürtler ise, bütün payları, Y. Küçük'e yüklüyorlar, belki de husumetin nedenlerinden birisi buradadır. Herhâlde ciddî saymamak gerekmektedir.

Ciddî olma zorunluluğu var; en ciddî sorunları bir magazin haberi hâline getirmek, gazetecilik sayılmamalıdır, ne yazık bu aşamadayız. Herkesin bildiği, MİT'in, Ankara Yenimahalle semtindeki binasına bir tabela asmayı, MİT'in kamuya açılması veya saydamlaşması olarak sunan bir matbuat ile karşı karşıyayız. Benim burada özetlediğim sızma sorununu, kimseyi suçlamadan, en yüksek denetleme kurullarınca inceletmeden, açılmadan ve saydamlaşmadan söz etmek, kendimizi aldatmaktır; şimdi bu noktadayız.

Buradan devam etmek istiyorum ve yalnızca, üstelik tümü, Aydın Doğan Holding tarafından yayımlanmış malzemeyi kullanarak devam edebilmeyi umut ediyorum. Bir tablo var; üzerinde ciddîyetle düşünmek zorunludur.

1) Mehmet Eymür, anılarında, kendisininki kadar Hiram Abas'ın yaşamını da anlatmaktadır; H. Abas'ın, ilk görev yeri, Sovyetler Birliği zamanında, Bakû idi ve bu görev Amerikan istihbaratı için son de-

---

[234] Kıbrıs Savaşı'nda "ileri gözetleyici" kadrolu Topçu Subayı idim, bu nitelemeyi bilerek kullanıyorum.

rece önemli sayılıyordu. Soğuk Savaş döneminde, Amerikan memurlarının hareketi sınırlandığı için, MAH ve MİT memurlarının Amerika hesabına istihbarat yaptıkları, Sovyet tarafının değişmez inancı idi. Eymür, Hiram Abas'ın Bakû'de görev yaparken, aynı yerde çalışan ve Hiram'dan kıdemli MİT mensubu N.Ç. ile ihtilâfa düştüğünü yazmaktadır. Eymür'ün anlatımından, Abas'ın bu ilk görevinin yeteri ölçüde parlak geçmediği izlenimini alıyoruz.

Bu ön bilgilere eklenecekler ikidir. a) "Batum'daki operasyon hasılasını değerlendiren Amerikalılar, Batum'dan dönüşünden sonra N.Ç.'nin Sovyetler'ce angaje edilmiş olabileceğini belirterek MİT'e sorgulanmasını teklif etmişler, o zamanki yönetim herhalde Teşkilat'ı yıpratır gerekçesiyle bunu uygun görmemişti."[235] Bir Türk memuru için soruşturma önerisinin Amerikalılar'dan gelmesi şaşırtıcı; ancak Amerikalılar haklı olabilirler ve N.Ç.'nin Sovyetler hesabına çalışmış olması mümkündür. Fakat N.Ç.'nin dürüst bir Türk ajanı olarak Hiram Abas'ın bir Amerikan ajanı türünden hareket etmesini engellemek istemiş olması da ihtimal dahilindedir. Hangisi? Daha önce, T. Özkan'ın, yine Aydın Doğan Holding tarafından yayımlanan bir kitapta, asker kökenli MİT mensuplarının Hiram Abas'ı Amerikalılar ve Mossad hesabına çalışan birisi olarak gördüklerini yazdığına işaret etmiştim. Demek ortada bir soru var.

b) Zamanın MİT yöneticilerinin, Amerikan tarafının bu teklifini ciddîye almadıklarını, yine, Eymür'den öğreniyoruz. Üstelik, bir süre sonra, N.Ç., "güneydeki büyük illerimizin" birisinde Bölge Daire Başkanı olarak görevlendiriliyor ve Eymür, bundan hemen sonra, "bir süre burada başkanlık yapan N.Ç. daha sonra bir trafik kazasında hayatını kaybetti"[236] diye yazmaktadır. Kayıp mı etti, yoksa kaybettirildi mi; bir tek CIA filmi izlemiş birisi bu soruyu sormak zorundadır.

2) Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, göreve gelir gelmez, MİT'in başına kendisi gibi amiral, Bahattin Özülker'i getirmiştir; Ecevit'in ilk hükümetine, 1974 yıllarına denk düşmektedir. Bahattin Paşa, kemalist ve aynı zamanda "MİT'in olayların kaynağında hep solcuları gören tu-

[235] M. Eymür, Bir MİT Mensubunun Anıları, Milliyet Yayınları, 1991-97, s.51.
[236] ibid., s.51.

tumunu beğenmeyen" bir müsteşar idi.[237] Paşa, çok kısa zamanda, teşkilât içinde kendisini sevdirdi ve hakim oldu; ancak görevi çok kısa sürdü. Paşa, MİT'in o zamanki tutumunu eleştiren bir rapor yazdıktan bir hafta sonra , "26 Eylül 1974'de, bir denetleme için gittiği otel odasında ölü bulundu"; Paşa'nın eşi, S. Yalçın ve D. Yurdakul'un yazdıklarına göre, "kocasının bir cinayete kurban gittiğine emindi" ve Binbaşı E. Mütercimler, zehirletildiğini ileri sürüyordu.[238] Gerçekten ne oldu, biz, dünyadaki, başta Mossad ve CIA, pek çok istihbarat örgütünün iz bırakmayan zehirler kullandığını biliyoruz. Bu işte dış zehir var mı, araştırılması zorunludur.

3) Albay S. Savaşman'ın başına gelenleri ise ayrıca yazmamıza gerek görmüyorum. MİT'in bu önemli yöneticisi, MİT'in eski müsteşarlarından General Behçet Türkmen'in, Dışişleri eski Bakanı ve şimdi Hürriyet gazetesi yazarı İ. Türkmen'in babası, memurların maaşlarının bile CIA'den geldiğini söylediği MİT'te, Hiram Abas ve ekibi tarafından Amerikalılar hesabına casusluk yaptığı gerekçesiyle, yakalanmış ve arkasından, ağır hapse mahkûm edilmişti; bütün kaynaklarda yazılıdır. Albay Savaşman, uzun hapislik döneminde, bunun, bir komplo olduğunu, asıl Amerikan tarafının başını Hiram Abas'ın çektiğini ileri sürdü; Amerikalılar'ın, MİT'in bir Amerikan teşkilâtı olmasına karşı çıkanları, "Amerikan Ajanı" olarak tasfiye ettirdiğini de düşünebiliriz.

4) Eymür'ün anılarından bir paragraf daha aktarıyorum; "Fabrikatöre, el altından bilgi veren ve yazılar hazırlayan bir Emekli Hava Kurmay Albay, 16 Mart 1983 tarihinde İstanbul'da CIA mensubu ile gizli buluşma sırasında suç üstü yakalandı."[239] Eymür'ün "fabrikatör" kod ismiyle anlattığı, Doğu Perinçek'tir; 12 Mart'ta ve öncesinde, devrimci yönde önemli roller üstlenmiş bu Kurmay Albay'ın, Amerikan casusu olarak yakalanmasının, Aydınlık dergisine bilgi verişi ile aynı paragrafta yazılması, tesadüf mü yoksa bir mantığın yüze vurması mıdır, bu soruyu önemsiz sayamayız. Kurmay Albay'ın dinamik ve zaman zaman

---

[237] S. Yalçın - D. Yurdakul, Bir MİT Görevlisinin Sıradışı Yaşamı, Doğan Kitapçılık, 2000, s.262.

[238] ibid., s.263.

[239] M. Eymür, op. cit., s.127.

tutarsız bir kişilik sahibi olduğunu inkâr etmek mümkün görünmüyor; ancak, Amerikan casusu olarak yakalanmasının asıl nedeni, Perinçek'in Aydınlık dergisi ile işbirliği yapması mıdır, akla gelmesi gerekiyor.

Eymür, tutuklanan bu Kurmay Albay için şu bilgileri de eklemektedir: "Bir müddet sonra gazeteler A.T.'nin cezaevinde kalp krizinden öldüğünü yazdılar. Em. Hava Kur. Alb. A.T. gazetelerde çıkan bir kaç ufak haberle kaldı ve unutulup hafızalardan silindi." Bu iddia kısmen doğrudur; Kurmay Albay Turan Çağlar'ın, yakın zamanlarda göçen Barış Manço'nun kayınpederi ve dolayısıyla Lale Manço'nun babası olduğu bile, yakın zamanlara kadar, matbuat tarafından, gizleniyordu. Bir "yaslı dul" idolü yapılmak istenen Lale Manço'nun babası olduğu hatırlatılarak Albay'a sempati duyulmasından ve muhtemel soruların ortaya çıkmasından kaygılanılıyordu; "mitmat" ilişki bu ölçüye varmıştır.

T. Özkan'ın yazdıklarını yararlı buluyorum, fakat, aktaracağım şu anlatımın objektif olduğunu söyleyemiyorum: "Ancak ünlü sanatçı Barış Manço'nun kayınpederi de olan Çağlar, uzun süre tartışılır. Çünkü MİT içindeki bazı gruplarla büyük çatışma içinde bulunan Aydınlık gazetesi ve etrafındaki siyasi oluşum Çağlar'ı haber kaynağı olarak kullanmıştır. Bu olay üzerine de komplo teorileri üretilir. Oysa olay son derece açık ve nettir. Ama MİT yine kendisini anlatamaz. Hele Turan Çağlar'ın rahatsızlığından kaynaklanan ve intihar olarak nitelendirilebilecek ölümünün ardından MİT, yine hedef tahtası olur. Sıkıntı, ne yaptığını anlatamamaktan ve yıllarca yanlış kullanımdan kaynaklanan, güvensizlik bunalımından doğmaktadır."[240] Özkan, Kurmay Albay Çağlar'ın intihar etmediği ve bir cinayete kurban gittiği yollu iddialar olduğunu dolaylı olarak yazmakta, burada, MİT'in kendisini savunamamasından yakınmaktadır; bu bilgi önemlidir.

Eymür de Özkan da, Albay Çağlar'ın ölümünden bir hafta önce, kendisini sorgulayan iki kişiye teşekkür içeren bir mektup yazdığını kaydediyorlar; sorgulayanlardan birisi, Ş. Atasagun idi ve T. Özkan, Çağlar için, "eski bir asker casus olarak MİT'i kutlar" diye yazmaktadır. Ancak hem Eymür ve hem Özkan'ın, bu mektubu, Çağlar'ın intiharının kesin kanıtı olarak sunduklarını görüyoruz; hâlbuki Özkan'ın

---

[240] T. Özkan, Bir Gizli Servisin Tarihi, Milliyet Yayınları, 1996, s.200.

zekâsı, bu mektubun tam ters bir kullanımının olabileceğini görmeye yeterlidir. Çünkü Çağlar, masum olduğuna inanmaktadır ve kısa bir süre sonra bırakılacağı inancındadır; bu inançta bir kimsenin, teşekkür mektubu yazması normaldir. Öte yandan Çağlar, kalp hastası idi ve sürekli tablet alıyordu; ölümü tabletini almamasına bağlanmış ve bundan intihar sonucu çıkartılmıştır. Hâlbuki yanlış ilâç aldığını veya kendi tableti niyetiyle başkasını aldığını da düşünmek mümkündür; CIA filmlerinden, ilâç değiştirmenin, hiç de zor olmadığını öğrenmiş bulunuyoruz. CIA'yı düşünmek durumundayız.

5) Hürriyet gazetesi, Yılmaz Güney'e olan sevgiyi yıkabilmek için, Mahir Kaynak'ın anılarına dayanarak, Yılmaz Güney ile MİT mensubu bir Necati arasındaki yakınlıktan söz ediyordu; Güney'in MİT bağlantısı kanıtlanmak isteniyordu. Bir kez, Mahir Kaynak'ın bu konuda hiçbir bilgisi olmamak gerekmektedir ve bu, çok daha önceden de yazılmıştır. Eymür, anılarının "Yılmaz Güney" başlıklı bölümünde, "olaylarla ilgili şubenin başında Necati adında bir arkadaşımız vardı" demekte ve temcit pilavı türünden ikide bir sürülen Yılmaz ile Necati yakınlığını anlatmaktadır.[241] Öyle anlaşılıyor, MİT'de Şube Müdürü Necati, Yılmaz Güney'e dostça yaklaşıyor; bu dostluğu, Yılmaz'ın eşi Fatoş Güney, "Yılmaz, Necati'yi devrimci yaptı" sözleriyle abartılı bir biçimde doğruluyordu. Ancak hem M. Kaynak ve hem de F. Güney, Eymür'ün anılarında yer alan önemli bir paragraftan habersiz görünüyorlardı, aktarmak gereğini duyuyorum. "Necati bu olaydan sonra Teşkilat'tan ayrılmaya mecbur bırakıldı" diyordu ve şöyle sürdürüyordu: "Sonraki yıllarda kendisinin Adana'ya yerleştiğini öğrendik. Bir kaç yıl sonra aldığımız habere göre Necati, evinde banyo yaparken düşüp ölmüştü. Teşkilat'ta istikbali olan ve hızlı yükselen bir memur beşeri hırslarına mağlup olmuştu." Eymür'ün üslûbundaki "ders verdik" tonunu ve "işte böyle olur" havasını sezmemek imkânsızdır.

6) Bu listeye bir de Yargıç Akman Akyürek'i ekleyebiliriz; Tuncay Özkan, internet'te, F. Altaylı ile yaptığı tartışmada, "Akman Akyürek benim dostumdu, ben dostumu savundum" diyordu. Biz Yargıç Akyürek'i, Susurluk Komisyonu'ndaki çalışma ve konuşmaları nedeniyle tanıyorduk ve Özkan, Susurluk Komisyonu raporları için, "bütün bu bel-

---

[241] M. Eymür, op. cit., s.87.

geleri bir araya getiren, toparlayan kişi Akman Akyürek'tir" diyordu. Gerçekten Yargıç Akyürek, gerçek peşinde bir kamu görevlisi izlenimini veriyordu, istihbarat örgütleriyle ilişkisi olduğu düşünülebiliyordu, dürüst tutumu rahatsız edici olabilirdi ve İstanbul'da kuşku davet eden bir trafik kazası sonucunda, bu dünyadan göçüyordu. "Trafik Canavarı", belki de sandığımızdan daha canavardır ve gizlidir.

Bütün bunları bir kenara bırakarak, sadece, binaya bir tabela asarak, eski yöntemlere ek olarak bir de siyaset planlama teşkilâtı rolünü benimseyip, matbuatı yönlendirmekle, gizli servislerin saydamlaştığını yazabilmek, burada işaret ettiğim iç içeliğin, sanıldığından daha girift olmasıyla mümkündür. Ayrıca bu sorun, hem basının tekelleşip diğer tekellerle bütünleşmesi ve hem de özgürlüklerin önüne büyük bir engel olarak çıkışı ile ilgilidir.

Basının bozulması, bizim, yıllardır en hassas olduğumuz sorunların başında geliyordu. Çeşitli dergi ve yayınlarımızda, bunu irdelemeye çok büyük öncelik veriyorduk ve pratiğiyle uğraşırken teorisini ihmal etmiyorduk. Başkaları da vardır, ancak bizim bu titizliğimiz, ülkemizi, en azından bu konuda, diğer ülkeleri izleyen, dış dünyanın teşhis ettiği problemleri anlamaya çalışan bir duruma düşmekten kurtarıyordu.

Dış dünya dediğimizde aklımıza, profesörler E.S. Herman ile Noam Chomsky, öncelikle gelmektedir. Herman-Chomsky'nin Konsensüsü İmal Etme başlığıyla ve medyanın siyasal iktisadını geliştirmek üzere yayınladıkları çalışma, gerçekten öncüdür;[242] biz, hem bu çalışmayı duyuruyor ve hem de bağımsız analizlerimizin benzerliğine dikkati çekiyorduk. Öte yandan, I. Ramonet'nin, yakın zamanda büyük medya bozukluklarını inceleyen Komünikasyonun Zorbalığı çalışması da,[243] Batı'da da, kütle haberleşmesinin nasıl zorbalık hâline geldiğini gözler önüne seriyordu. Bunlar, titizliğimizin çağdaş olduğunu göstermesi açısından, bizi yüreklendiriyordu.

Bu titizlik çerçevesinde, "mitmat" ilişkilerine hassas davranıyorduk. Bu hassasiyet ile, daha 1992 yılında, Hürriyet Gazetesi Başyazarı

---

[242] E.S. Herman - N. Chomsky, Manufacturing Consent-The Political Economy of The Mass Media, N.Y., 1988.

[243] I. Ramonet, La Tyrannie de la Communication, Paris, 1999.

Oktay Ekşi'nin MİT ile bir ilişkisi olup olmadığını, zamanın başbakanı Demirel'den soruyor ve açıklık istiyorduk; O. Ekşi, Hürriyet'teki başyazısında, görülmemiş sertlikle tepki göstermişti, şaşırdığımızı söylemek durumundayım.[244] Bu yetmedi, Ekşi, aradan yıllar geçtikten ve ben, yazı ve kitaplarımdan kesinleşmiş hükümleri çekmek üzere, Paris'ten, gönüllü sürgünden döndüğüm ve zindanda olduğum bir zamanda, bana karşı tazminat davası açıyordu; gerçekten şaşırtıcı ve deneyimli bir gazeteciye yakışmayan bir hâldir.

Fakat olumsuzlukların olumlu yanları olmalıdır. Bu dava, sorunumuzu, daha bilimsel ve derli toplu olarak ele almamız imkânını da doğuruyordu. Yargıtay, bunun için uygun bir mekândır; çünkü, Osmanlı'da yargıçlar da üniversite öğretim üyeleri de, aynı sınıftan, "ilmiye" sınıfından sayılıyorlardı. Yargıtay, tartışmanın yapılacağı, bilimsel bir kürsüdür; öyle düşünmek istiyoruz.

Yargıtay'da

Anayasa Mahkemesi önceki Başkanı A.N. Sezer, 26 Nisan 1999 tarihinde, Anayasa Günü'nde yapmış olduğu konuşmada,[245] yargı kararlarının, "kesin ve belirgin olmayan, kişiye ve zamana göre değişen, göreceli kavramlarla" verildiğini saptamıştı; önünüzdeki karar bu tanımlamaya uygundur. a) Ülkemizde bir kişinin MİT ile bağlantılı olduğunun araştırılmasını istemek veya ima ya da iddia etmek suç veya hakaret sayılmamaktadır. b) Hakaret davalarının açılmasında bir yıllık zaman aşımı süresi vardır ve bu dava açılırken buna uyulmamıştır.

Bu durumda aleyhimize bir karar kurulmuş olması yersiz ve hukuka aykırıdır. Bozulması doğal ve yerindedir.

MİT - Şeref İlişkisi Üzerine O. Ekşi'nin Samimi Görüşü

1) Yeni Şafak gazetesi yazarı Fehmi Koru, aynı gazetede Taha Kıvanç imzasıyla kaleme aldığı, 24 Mayıs 2000 tarihli fıkrasında, Hürri-

---

[244] Bu aşırı sert başyazıyı, ekte sunuyoruz.

[245] Hürriyet, 27 Nisan 1999.

Hürriyet — Dizi

Farklı gazetelerin yazarları köşelerinde MİT Müsteşarı Atasagun'un açıklamalarına destek verdiler

Basından MİT'e tam puan

Basında MİT tartışması

MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun ve yardımcısı Mikdat Alpay'ın, Türkiye'nin son bir yıl içinde sürekli gündeminde olan sorunlarına ilişkin yaptığı açıklamalar büyük yankı uyandırdı. Farklı gazetelerin yazarları, Öcalan'ın [illegible] sorusundan Kürtçe TV'ye, [illegible] köşelerinde yorumladılar. Fatih Altaylı MİT'in basına açıklama yapmasını doğru bulmazken, Emin Çölaşan Kürtçe televizyon konusundaki kaygılarını dile getirdi. Geri kalan yazarlar ise MİT açıklamalarına tam destek verdiler.

Oktay Ekşi (Hürriyet)

Çıkarlarımızla örtüşüyor

Sedat Ergin (Hürriyet)

Güdülen politika isabetli

Fatih Altaylı (Hürriyet)

MİT basına konuşmamalı

Emin Çölaşan (Hürriyet)

Sonrası nasıl gelecek?

Güneri Cıvaoğlu (Milliyet)

Yararlı bir süreç

Tufan Türenç (Hürriyet)

'Mütedeyyin vatandaş' masalı

Taha Akyol (Milliyet)

Sosyal bilimsel bir bakış açısı

Hasan Cemal (Milliyet)

Demokraside dönüm noktası

Güngör Mengi (Sabah)

Şeffaflık iyidir

Zülfü Livaneli (Sabah)

DGM'lik olacak mı?

İzzet Sedes (Akşam)

Sorunlar çözülür

Oktay Gönensin (Yeni Binyıl)

Siyaset hep geride

Halit Kakınç (Star)

Gerçek bir dönüşüm

Erhan Başyurt (Zaman)

MİT artık ara kurum değil

BULMACA

Hürriyet,
30 Kasım 2000

yet gazetesi başyazarı O. Ekşi'nin, kendi gazetesinde, 14 Eylül 1992 tarihinde yayınlanan başyazısını söz konusu ediyor ve uzun bir paragraf aktarıyordu; buraya alıyorum[246] ve ayrıca ekte sunuyorum.

"Bizim inancımıza göre önemli olan bir insanın hangi işi yaptığı değil, işini iyi ve dürüstçe yapıp yapmadığıdır. O nedenle bir kimse, ister MİT'te çalışsın, ister MİT'le ilişkili olsun, bizi ilgilendirmez. Yani bunlara bakarak kimsenin, ne daha 'şerefli' olduğunu düşünürüz, ne de kimseye 'şerefsizlik' atfederiz. Ama bazı işlerin ötekilerle uyuşmadığını biliriz. Örneğin 'açık istihbarat' yapan gazetecinin, 'kapalı istihbarat' dünyası ile, bu arada MİT ile bağlantı kurmasını çok büyük bir meslek ayıbı sayarız."

Çok doğrudur. Değerli O. Ekşi'nin dile getirdiği bu görüşlere tümüyle katılıyoruz. Fakat işte bu nedenle de bir dava açılamayacağını ve karar kurulamayacağını ileri sürüyoruz.

2) F. Koru'nun yazısından aktarmamız gereken bir paragraf daha var.

"Oktay Ekşi'nin 'meslek ayıbı' tepkisini vermesine sebep olan olay 1992 yılında yaşandı. Yalçın Küçük haftalık 'Yeni Ülke' gazetesinde, Hürriyet başyazarı için 'Demirel Ekşi'nin MİT ile ilişkisini, varsa görevinin derecesini araştırmak zorundadır, acaba Hürriyet Gazetesi Oktay Ekşi'nin ikinci adresi mi oluyor?' diye sordu. Oktay Ekşi'nin tepkisi gerçekten sertti. Yalçın Küçük'e noter kanalıyla bir ihtarname gönderdiği gibi, kendi sütununda da zehir zemberek bir cevap verdi."

Doğrudur. Artık hatırlıyorum. Bana hakaretler yağdırıyordu, benim dava açmak âdetim yoktur ve sadece üzülüyorum. Ve burada, basın tarihine geçmiş bu tartışmayı, üstelik solcu olmayan, bir üçüncü şahsın kaleminden tespit etmiş bulunuyorum. Göz önünde tutulmasını diliyorum.

MİT Açıklamaları - O. Ekşi Tutumu

3) MİT Müsteşarı Ş. Atasagun, yakın zamanda, ülkenin en temelli sorunları üzerine bir açıklama yapmıştı; ülkede Kürtçe televizyon ya-

[246] Yeni Şafak, 24 Kasım 2000, T. Kıvanç'ın yazısı.

yını ve Kürtçe eğitimi savunan bu açıklamaların çok çeşitli tepkilerle karşılaştığını biliyoruz. Genelkurmay Başkanlığı'nın bu açıklamalardan çok rahatsız olduğu da malûmdur. Önce O. Ekşi'nin tutumunu açıklamayı yararlı görüyorum[247] ve ekte de sunuyorum.

"MİT'in başındakilerin sözleri Türkiye'nin çıkarları ile bire bir örtüşmektedir... Artık insanlara 'şu dilde yayın yapman yasak' demenin başını kuma gömmekten farkı olmadığını, mütedeyyin (dinine bağlı ama bunu şeriat özlemi içinde kullanmayan) insanları 'mürteci' diye rahatsız etmemek gerektiğini kabul edelim. Çünkü bu yasakçı ve olumsuz yaklaşımlarla kimseyi kazanamadığımız bir yana, çok şeyi kaybediyoruz."

4) O. Ekşi'nin bu görüşlerinin yeni olduğunu görebilmek için herhangi bir kanıta ihtiyacımız olduğunu sanmıyorum. MİT yöneticilerinin manifestosuna kadar hep bunların tersini savunduğunu biliyoruz. Şimdi görüş değiştirmiştir.

Öte yandan O. Ekşi, beni sürekli kürdofil olmakla suçluyordu. Kürt insanımıza sevgi dolu olduğum, kişilik sahibi yurttaşlar olmalarını istediğim, ağaların ve şeyhlerin boyunduruğundan kurtulmaları için çaba harcadığım doğrudur. Fakat hem O. Ekşi ve hem de avukatı H. Bıyıklı, benim bu konumumdan, benden, bir "doğuştan suçlu" tipi yaratmaya çalıştılar ve davalarını yalnızca bu vehme dayandırdılar. Başlangıç dava dilekçeleri, bu görüşümün tanığıdır. Dosyadadır. Kararınızdan önce tekrar bakmanızda ve Ekşi'nin yeni görüşü ile karşılaştırmanızda büyük yarar vardır.

Yalnız ben, Paris Üniversitesi'nde Kürt sorunları ve dil bilim etüd etmiş birisi olarak, bir kürdolog kapasitesiyle, hem MİT Müsteşarı Atasagun'un açıklamaları ve hem de Ekşi'nin MİT'e desteğiyle aynı yerde olmadığımı belirtmek durumundayım. a) Bunları, acil istekler olarak, ülke çıkarlarıyla bağdaştırmıyorum. Önce MİT'in bir istihbarat örgütü olduğunu ve bilimsel analiz ile politika üretmek için donatımlı ve hazırlıklı olmadığını biliyoruz. MİT, adı üzerinde, istihbarat için kurulmuştur, politika tavsiye etmek ve açıklamak yetkisi dahilinde olmamaktadır. Sonra, Türkiye'deki Kürt insanımızın izleyebildiği bir tele-

[247] Hürriyet, 30 Kasım 2000. O. Ekşi'nin MİT'e desteği.

vizyon mevcuttur ve artık güvenlik kuvvetleri bunların alıcı antenlerini kovuşturmamaktadır. Ek olarak çok çeşitli ülkelerin deneyimlerine bakarak söyleyebiliyoruz, Kürtçe eğitime Kürtlerimizin itibar etmeleri ihtimali yok denecek kadar azdır. b) Genelkurmay Başkanlığı, MİT açıklamalarından ayrı doktrin ve politikadadır. c) MİT açıklamaları ve Ekşi desteği "Avrupa Teftişi" için dayanak hazırlayıcı ve provokatif niteliktedir. Demek, Düvel-i Muazzama müfettişlerinden başka kimsenin bu tür acil talepleri olmadığını netlikle saptayabiliyoruz; öyleyse MİT yönetimi ve buna uyum gösteren O. Ekşi yanlış yerdedirler.

5) O. Ekşi'nin MİT manifestosundan sonra birden bire müfrit bir kürdofil olması şaşırtıcı ve dikkat çekicidir.

MİT Bağlantısının Açıklanması - Hakaret İddiası

6) Kamunun başka bir kimlikle ve saygınlıkla tanıdığı bazı zevatın MİT mensubu oldukları, daha sonra iddia edilmiş veya ortaya çıkmış ya da çıkarılmıştır. Yeterli örnekler, söz konusu zevatın MİT bağlantısının açıklanmasını hiçbir zaman bir şerefsizlik ya da hakaret isnadı saymadıklarını göstermektedir.

a) S. Yalçın ve D. Yurdakul tarafından yazılan, MİT eski yöneticisi Hiram Abas'ın yaşamını işleyen kitapta, Abas'ın cenazesine katılanlar hakkında şu bilgiler de verilmektedir:

"Cami avlusunda üst düzey MİT görevlileri ve bir dönem birlikte çalıştığı Süleyman Seba, Tunca Toskay, Mehmet Eymür, Korkut Eken gibi arkadaşları vardı."

Burada dikkatimizi çeken Profesör Tunca Toskay'dır; çok satıldığı ileri sürülen bu kitaptan,[248] üniversite asistanlık yıllarında solcu ve şimdi MHP'li devlet bakanı Toskay'ın çeşitli kamu görevlerindeyken aynı zamanda MİT'te çalıştığını öğreniyoruz. Profesör Bakan Toskay, MİT mensubu oluşunun açıklanmasını hakaret saymamaktadır.

b) O. Ekşi'nin de çalıştığı Hürriyet gazetesinden F. Bildirici, yeni bir kitabında, mafya şefi A. Çakıcı'yı anlatırken,

[248] S. Yalçın - D. Yurdakul, Bir MİT Görevlisinin Sıradışı Yaşamı, op. cit., s.23.

"MİT elemanı Süleyman Seba'nın Beşiktaş'a başkan seçildiği kongrenin güvenliğinin Çakıcı'ya emanet edilmesi işbirliğinin somut örneklerinden sadece birisiydi" diyordu.[249] Böylece kamunun Beşiktaş Başkanı ve inşaatçı olarak bildiği S. Saba'nın aslî görevinin MİT'te olduğu anlaşılmaktadır. Saba, bunu hakaret saymamıştır.

c) Aynı Saba, Hürriyet gazetesinde kendisiyle yapılan bir röportajda,

"Ne ben, ne de teşkilatta çalışanlar hiçbir zaman kendimizi afişe etmedik. Ama bir gün geliyor, karşınıza çıkıyor"

diyordu ve MİT ile spor kulübü ilişkisi üzerine de

"Hiç bir alakası yok. Orada çalışırken de kulüple beraberliğim vardı"

yollu ek bilgi veriyordu.

Röportajın bütünü okunduğunda S. Saba'nın MİT'te çalışmayı hakaret saymamak bir yana kıvanç duyduğu izlenimini de alıyoruz.[250] Ek olarak sunuyorum.

7) Demek, Devlet Bakanı Toskay, öğretim üyeliği ve TRT Genel Müdürlüğü yaptığı zamanlarda MİT mensubu olmayı hakaret saymamaktadır. Demek, popüler bir kulüp başkanı S. Saba, bu dönemlerde aslî görevinin MİT'çilik olduğunu açık gönülle kabul etmektedir, hiçbir utanç duymamaktadır.

Burada dikkat çekici olan nokta, gönüllü olarak gittiğim sürgünden "fikir suçlusu" olarak hapse girmek üzere kendi irademle gelmemden ve aynı zamanda ünlü Çevik Paşa Emirnamesi'nden önce, O. Ekşi'nin de böyle düşünmesi ve bir gazetecinin aynı zamanda MİT mensubu olmasını şerefsizlik saymamasıdır. Yine görüş değiştirmiş olmaktadır.

Hakaret konvansiyonel ve toplumsaldır.

Sadece O. Ekşi için ve sadece belli bir tarihle sınırlı bir hakaret iddia ve tanımı olamayacağının kabul edileceğini umuyorum.

---

[249] F. Bildirici, Siluetini Sevdiğimin Türkiyesi, op. cit., s.224-5.

[250] Hürriyet, 20 Şubat 2000, S. Saba ile röportaj.

Fatih Altaylı MİT AJANIDIR

Fatih Altaylı'nın, babası hakkında yaptığı yorumlara kızan eski MİT'çi Mehmet Eymür, web sitesinde Altaylı'nın 'MİT ajanı' olduğunu iddia etti.

■ İdris ÖZYOL

Fatih Altaylı'nın Radyo D'deki radyo programında, babası Mazhar Eymür hakkında yaptığı yorumlara kızan eski MİT'çi Mehmet Eymür, hazırladığı web sitesinde Altaylı'nın "numaralı bir MİT ajanı" olduğunu iddia etti. Altaylı'nın "sol örgütlerle ilişkilerini belirterek MİT'e yanaştığını" söyleyen Eymür, "Zaman zaman Ankara'ya, karargâha, daha üst seviyede bilgi vermeye ve hareket tarzı için talimat almaya geliyordu" dedi.

Eymür'ü bunları söylemeye yönelten sebep ise, Altaylı'nın Radyo D'de yaptığı programda, kendisi gibi MİT'çi olan babası Mazhar Eymür hakkında sarfettiği sözlerdi. Altaylı, sözkonusu programda Eymür Ailesi için, "Eymür'ün babası da MİT'çi imiş. O da Amerika'dan maaş alırmış. Bunlar ailece Amerika'dan nemalanırlar zaten" demişti.

'Karargâha gelip talimat alır'

Kulislerde 'Siyah' kod ismiyle anılan medya mensubunun Fatih Altaylı olduğunu söyleyen Eymür, "Altaylı, görevli olduğum yıllarda MİT İstanbul Bölge Başkanlığı'nın numaralı ajanıydı. Teşkilata yanaşması, bazı terör örgütleri ile özel ilişkilerini belirtmesi suretiyle olmuş. Ancak bu konuda kaydedeğer hiç bir faydası olmadı. Hangi konularda faydalı olduğu zaten ortada" dedi. Altaylı'nın kendileri için de, "Cehaletle cüretin buluştuğu kompleksli biri" olduğunu belirten Eymür, zaman zaman Ankara'ya, karargâha, daha üst seviyede bilgi vermeye ve hareket tarzı için talimat almaya geldiğini iddia etti.

"Bu gelişlerinin birinde ben arabа yollayıp havaalanından aldırmıştım" diyen Eymür, Altaylı'nın telefonlarının bu sebeple cep defterinde kayıtlı olduğunu söyledi. Altaylı'ya ait iki telefonun numarasını veren Eymür, telefonların kayıtlarına bakılıp, "Siyah" kodlu gazetecinin kimlerle temas ettiğinin tespit edilebileceğini belirtti.

'Ben MİT'sem Eymür de İTdir'

Mehmet Eymür'ün iddialarını cevaplayan Fatih Altaylı, "Ben MİT'sem, Eymür de İT'dir" dedi. MİT'e sadece 1997 Mart'ında gittiğini söyleyen Altaylı, Apo ile yaptığı röportajdan dolayı çağrıldığını ve röportajın kasetini verdiğini kaydetti. Eymür'ün oğlunun bir arkadaşını vurduğunu ve bu olayın üstü örtülmediği için herkese düşmanlık beslediğini belirten Altaylı, kendisine de Ağar-Eymür-Çakıcı ilişkisini ortaya çıkarttığı için husumet beslendiğini kaydetti. Eymür'ü iddialarını ispat etmeye çağıran Altaylı, eski MİT'çinin çıkarları için hareket eden birisi olduğunu savundu.

EYMÜR'DEN YAYLIM ATEŞİNE DEVAM

Yeni Şafak, 1 Nisan 2000

Meslek Titizliği ve Kanunî

8) Kanunî Sultan Süleyman'ın sefere giderken atın özengisini tamir eden yeniçerinin boynunu vurdurması hep yanlış anlaşılmış ve yazılmıştır. Bu, Sultan'ın kaprisi olarak gösterilmiştir; hâlbuki Sultan, sınıflar ayrımını yüksek tutuyor ve ordunun bağımsızlığını korumaya çalışıyordu. Özengi tamiri, esnafın ve aynı anlama gelmek üzere, o günlerin ekonomik gelişmişlik düzeyinde sermaye sınıfının işi idi; bir ordu mensubunun özengi tamirini realize edebilmesi, sermaye kesimi ile ilişki kurduğu anlamına geliyordu, Sultan Kanunî bunu böyle anla-

mıştır ve zamanın cezalandırma düzeni içinde, yeniçerinin boynunu vurdurmuştur.

9) Bu saygıdeğer bir kaygıdır ve bizimki de hep aynı yönde olmuştur. Ben, Ekşi'nin varsa MİT bağlantısını bir şeref ve şerefsizlik sorunu olarak düşünmedim, basın mesleğinin ve tarafsız haber ve yorumculuğun bir gereği olarak ele aldım; hep yapılması gereken budur.

Bunu hep yaptım, hem basındaki tekelleşmeyi, basının basın dışı ellere geçişini, hem de gazetecilerin basın dışı bağlantılarını hep izledim, bozuklukları açıkladım; başka türlü doğru bilgilendirmeden söz etmek imkânsızdır. Kuşkusuz benim kutsal saydığım ve cılız omuzlarıma yüklediğim bu kamusal görev, (a) benimle Aydın Doğan Holding'i karşı karşıya getirmiştir ve (b) sürekli olarak basının bağımsızlığını savunmam, Aydın Doğan Holding'in bana topyekûn savaş açmasını da doğurmuştur. Bu dava, Aydın Doğan Holding'in, bana, topyekûn husumetinin bir parçası ve işaretidir.

10) Her zaman işaret ediyorum, basının bağımsızlığı açısından, bir gazetecinin TÜSİAD yönetim kurulu üyesi olmasıyla MİT'te çalışması arasında hiçbir fark yoktur; belki de tek fark, birisinin açık ve diğerinin gizli olmasıdır. Fakat her ikisi de haber ve yorumun tarafsızlığına aykırı ve basın ahlâkı dışıdır.

Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Özkök'ün veya N. Çolakoğlu'nun TÜSİAD yönetim kurulu üyesi olmaları kabul edilemez bir durumdur ve üstelik bunlardan birisinin bir hayalî ihracat davasının sanığı hâline getirilmesi, bozulmanın boyutlarını göstermesi açısından çok daha vahimdir. Ancak aynı kategori içine girmektedir ve buradaki bozulmaların irdelenmesi, mahkemeleri değil, basın etiğini ilgilendirmektedir. Yargı'nın bu irdelemeyi kendi alanı içinde sayması, herhâlde bozulmanın sürmesi ve artmasını özendirici bir etkiye sahiptir.

11) Hürriyet gazetesi yazarı E. Berberoğlu ile Akşam gazetesinden D. Gökçe arasındaki tartışmayı, Milliyet gazetesine yansıdığı biçimiyle,[251] ekte sunuyorum. Berberoğlu, gazetelerde yazdığı zaman bir banka yöneticisi de olduğu ortaya çıkarılan D. Gökçe için "banka fedaîsi" nitelemesini uygun görmektedir.

---

[251] Milliyet, 4 Kasım 2000. "Gazeteci mi bankacı mı" tartışması.

Doğrudur. TÜSİAD yöneticiliği, banka yöneticiliği, gazetecilik mesleği ve özgür basın kavramı ile bağdaşmazlar ve MİT ile bağlantı da aynı ölçüdedir ve sadece gizlidir.

Konvansiyel ve toplumsal olarak hakaret içermediği ölçüde basındaki MİT bağlantılarını araştırmak bir kamusal görevdir. Yargı'nın alan ve yetkisinin dışına düşmektedir. Bu araştırmayı yapmak, benim kamusal ve aydınsal sorumluluğumdur.

MİT'çi Gazeteciler Tartışması

12) Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi üyelerini talihli saymak durumundayız. Çünkü Alt Mahkeme'nin talihsiz kararından sonra basında "MİT'çi gazeteciler" sorunu, çok yeni açıklama ve bilgilerle zenginleşmiş ve açıklık kazanmıştır. İki sonucu hemen kaydedebiliyoruz; i- basında "MİT'çi gazeteciler" sanıldığından da çoktur ve ii- bu, tartışmasız ve kesindir.

Yargı'nın bu alana girmemesi gerekmektedir. Girildiği takdirde çıkılması zordur.

13) Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşmiş olan MİT eski yöneticisi M. Eymür, "MİT'çi gazeteciler" tartışmasını alevlendirmiştir. İnternet sitesinde bir MİT yetkilisi olarak, basında çok sayıda ajanları olduğunu açıklamıştır.

a) M. Eymür, basındaki MİT ajanlarından birisi için, "eski solcu genel yayın yönetmeni" ifadesini kullanmıştır ve akla, doğallıkla, E. Özkök gelmiş ve ismi yazılmıştır.

E. Özkök, MİT mensubu olmadığını açıklamış, ancak bir hakaret davası açmayı hiç düşünmemiştir. Doğrusu budur.

b) M. Eymür, ayrıca, Hürriyet gazetesinden Fatih Altaylı'nın "Siyah" kod adlı MİT ajanı olduğunu iddia etmiştir. Aydın Doğan Holding basını ve uyduları, bu iddiayı sansür etmekle birlikte yine de yeterli ölçüde basına yansımıştır,[252] ek olarak sunuyorum. Tartışma, Altaylı'nın MİT ile bağlantısının, çok daha önce, Tuncay Özkan ve Halûk

---

[252] Yeni Şafak, 1 Nisan 2000, "Fatih Altaylı MİT ajanıdır" haberi.

Şahin tarafından da iddia edildiğini su yüzüne çıkarmıştır, Kanal D genel yayın yönetmeni T. Özkan'ın istihbarat örgütleri ve MİT üzerine kitapları vardır, konusunun uzmanı sayabiliriz; Aydın Doğan Holding'in sansürü nedeniyle tartışma internet sitelerine kaymıştır.

c) Tartışma büyümüş ve bekleneceği üzere E. Çölaşan dışında kalamamıştır; fakat Çölaşan, bağlı olduğu Aydın Doğan Holding gazetecileriyle ilgili yaygın iddiaları görmezlikten gelerek, Yeni Şafak'tan F. Koru'nun MİT ajanı olduğunu, hakaret dolu yazılarla, ileri sürmeyi tercih etmiştir.[253] Bunlardan birisinin coupure'ünü ekte sunuyorum.

F. Koru, MİT ile ilişkisi olmadığını yazmakla yetinmiş ve çeşitli gazete ve dergilere verdiği demeçlerde herhangi bir hakaret davası açmayı düşünmediğini belli etmiştir. Doğrusu budur.

d) Uzun yıllar Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmenliği ve İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı yapmış olan Nezih Demirkent'in açıklamaları, "MİT'çi gazeteciler" sorununa çok büyük bir açıklık getirmiştir. N. Demirkent'in açıklamaları arasında,

"Bazı üst düzey gazete yöneticilerinin de MİT'le yakın ilişkisi olduğu yolunda güçlü söylentiler vardı. Bütün bunları inkara gerek var mı? Nitekim Hürriyet'te genel yayın müdürü olduğum günlerde ben de aynı saflıkla 'olmaz böyle şey' demiştim, buna karşılık MİT müsteşarı 'zamanı gelince açıklarım' demişti. Yıllar sonra da sözünü tuttu. Yakın çalıştığım bazı kişilerle işbirliği içindelermiş..."

da bulunuyordu. Basında "MİT'çi gazeteciler" konusunda bir karara varmadan önce N. Demirkent'in bu önemli açıklama-yazısının tamamı okunmalıdır, ekte veriyorum.[254] Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni N. Demirkent'in, MİT için, "yakın çalıştığım bazı kişilerle işbirliği içindelermiş" sözünü, Hürriyet Gazetesi Başyazarı ve Davacı O. Ekşi'nin irdelemesini beklerdik, yapmamıştır.

e) Hürriyet gazetesi yazı işleri müdürlerinden Tufan Türenç, "Bildim bileli aramızda MİT ajanları vardır" başlıklı fıkrasıyla, soruna açıklık getiren gazeteciler arasında yerini almıştır. Türenç bu yazısın-

---

[253] Hürriyet, 22 Haziran 2000, E. Çölaşan'ın "Takke Düşüverdi" yazısı.

[254] Medya, 25 Nisan 2000, N. Demirkent'in, "Medyada MİT'çiler de holiganlar da var" yazısı.

da, ayrıca, gazeteciliğe başladığı zaman kendisine de ajanlık önerildiğini açıklıyordu,[255] ekte görülmektedir.

14) Bu tartışmalardan hemen çıkartılabilecek sonuçlar bulunmaktadır, ikisini kaydetmek yeterlidir. a) Basın Konseyi Başkanı ve Davacı O. Ekşi, bu önemli tartışmanın dışında kalmayı tercih etmiştir ve yadırganmıştır. b) Tartışmalar, MİT'in ajans bile kurdurduğunu ortaya çıkarıyordu, şimdi Paris merkezli "Sipa Ajansı" ve sahibi Gökşin Sipahioğlu'nun adı MİT ile bağlantılı olarak yazılmıştır. Sipahioğlu ile ilgili olarak, başkaları arasında, M. Perin'in iddialarının kopyasını[256] ekte sunuyorum..

MİT Bağlantısını Yalanlamanın Değeri

14) Bir gazetecinin MİT bağlantısının MİT Müsteşarlığı tarafından yalanlanmasının bir değeri var mı? Bu soruya iki cevabımız var:

i) F. Altaylı, kendisiyle ilgili ısrarlı "MİT'çi" iddiaları üzerine, MİT Müsteşarı Ş. Atasagun ile yaptığı bir görüşmeyi, bir internet sitesinde, şöyle anlatmaktadır:

"Onun dışında da son bu gelişmeler üzerine bir kez beni aradı. Dedi ki, Fatih istiyorsan sana bir yazı mazı falan. Yok ağbi, böyle bir şeye ihtiyacım yok benim. Çünkü vereceğiniz bir yazının da bir anlamı yok. Yani ben şimdi sizin adınıza çalışıyor olsam beni deşifre etmezsiniz, çalışmıyor olsam da bir şey ifade etmiyor. Ne diyeceksiniz, yani herhangi bir anlamı yok. İyi peki dedi."

Altaylı'nın MİT Müsteşarı Atasagun'un yalanlama yazısı önerisini anlatımı budur.[257] Hem bu tür yalanlamaların hiçbir anlamı olmadığını ve hem de Altaylı'nın gerçekçi olduğunu göstermektedir.

ii) Aynı internet sitesinde,

"MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun 'yok' diyor ama, 'duayen' Nezih

---

[255] Hürriyet, T. Türenç'in "Bildim bileli aramızda MİT ajanları vardır" yazısı.

[256] Sabah, 1 Temmuz 2000, "MİT yaptırdı diyorsa Gökşin Sipahioğlu teşkilattan" haberi.

[257] Dördüncü-Özgür Gazeteciler Platformu, http:= WWW. dorduncu kuvvei medya, com/fort 1. htm. 02.07.2000, page 2 of 6.

AKTÜEL
Yazarlar
Röportaj/Sohbet
Trajedi Raporu
AKADEMEDYA
Araştırmalar
Media Studies
Medya Kitaplığı
Media Net Link
Kapaklarda Medya
Meslek İlkeleri
KO'MEDYA'
Karikatür
Meslek İlkeleri
MedyaRazzi
FORUM
Sizden Gelenler
Chat/Sohbet
MESLEK ÖRGÜTLERİ
TGC
TGS
Basın Konseyi
Örgütlerden
İLETİŞİM
E-Mail Adresimiz
Ev Sahibimiz
TEŞEKKÜRLER

Dördüncü

Özgür Gazeteciler Platformu

MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun "yok" diyor ama "duayen" Nezih Demirkent çabuk yalanladı:

"EVET, AJAN GAZETECİ VAR, HEM DE ÇOK!"

***** Türkiye Gazeteciler Cemiyeti eski Başkanı Nezih Demirkent, MİT ajanı gazetecilerin varlığının yıllardan beri bilinen bir gerçek olduğunu söylüyor. Nezih Demirkent ile bir söyleşi yapan gazeteci Mehmet Güç'ün Yeni Binyıl Gazetesi'nde yayınlanan söyleşini önemine binaen iktibas ediyoruz.**

• MİT Müsteşarı Atasagun'un "MİT'çi gazeteci yok" diye açıklama yaptığı gün, siz de "Var, bana açıkladılar" diye yazdınız. Kim bu gazeteciler?

1969'lardan itibaren Hürriyet'te çalıştım. O zamanlar Milli Birlik Komitesi üyesi Orhan Erkanlı ile birlikte Hürriyet'e gelmiş insanlar var. Bir ekip gibi gelip çalışmış insanlar bunlar. O dönemde Hürriyet'te çalışan yöneticiler bunu biliyor, kim inkar edecek ki."

• Bu insanların MİT'le ilişkileri saptanmış mıydı?

Tabii, tabii. Bu biliniyordu.

• Peki bu insanlar afişe olduklarında da çalışmaya devam ettiler mi?

Kim ne diyecekti ki? Uzun süre çalıştılar.

• Siz Hürriyet'te yöneticilik de yaptınız, bu duruma müdahale ettiniz mi? Bu ilişkileri nedeniyle işten çıkardığınız oldu mu?

İşten çıkarttığımız değil de istifaya davet ettiğimiz insanlar oldu. Mesela 1971 yılında, yurt dışında çok önemli bir olaya karışan bir arkadaşımız vardı. Gazetecilik görevi dışında bir olaya karıştığının ortaya çıkması üzerine, bu arkadaşımızı çağırdım ve istifa etmesini istedim. İstifa etti.

• Nasıl bir olaya karışmıştı?

http://www.dorduncukuvvetmedya.com/haber.htm 02.07.2000

Demirkent çabuk yalanladı. 'EVET AJAN GAZETECİ VAR HEM DE PEK ÇOK!" başlıklı haberi ekte sunuyorum.[258] Çok öğreticidir.

15) Demek, O. Ekşi'nin, bana, "ispatla, ispatlamazsan..." yollu hakaret yüklü yazılarının hiçbir anlam ve değeri bulunmamaktadır. MİT Müsteşarlığı'nın ajanlarını saklamak için yalan belgeler düzenlemeleri esastır ve Ekşi'nin de bunu bildiğinden kuşku duyamayız.

Demek, a) ülkemizde, MİT bağlantısı iddiası hiçbir zaman hakaret sayılmamaktadır. b) Ancak basın etiğine ve bağımsızlığına çok aykırıdır. c) Kamu yararı anlayışım ve aydın sorumluluğum, çok duyarlı olmamı gerektirmektedir. d) Yapılabilecek olan, Başbakanlık Milli İstihbarat Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu siyasî otoriteyi, o zaman başbakan Demirel idi, açıklamaya çağırmaktır. Sadece bunu yazmış olduğum dava dilekçesinde ve F. Koru'nun sekiz yıl sonra arşivden çıkararak sütununda açıkladığı ve bana Ekşi'nin ağır küfürlerine mal olan yazımda kayıtlıdır.

1992 yılında Başbakan Demirel'i açıklamaya çağırdığımda hiçbir hakaret kastım yoktu. O zaman MİT çağrışımının hakaret sayılacağını hiç kimse düşünmüyordu. Ayrıca Alt Mahkeme'nin kararında ne benim hakaret kastımla ve ne de bunun hakaret yüklemesi ile ilgili hiçbir işaret bulunmamaktadır.

Buna karşın, Alt Mahkeme, O. Ekşi için, "ajan" dediğimi veya MİT bağlantısını böyle bir anlamda kullandığımı hükmüne almıştır; bu hem hukuk dışıdır ve hem de Alt Mahkeme'nin ön yargılı oluşunun açık işaretidir. Çünkü, bu "ajan" sözcüğü davacı tarafın Mahkeme'ye sunduğu hiçbir yazı ve belgede yoktur; Mahkeme'nin, davacı tarafın aklına bile getirmediği bir isnadı, hükmüne dayanak yapmasını, ancak kendisini baskı altında hissetmesiyle açıklayabiliyoruz. Alt Mahkeme, ön yargılıdır.

Yargı ve Holdingler

16) Bu davayı duyduğum anda, O. Ekşi'nin buna, isteyerek taraf olmayacağını düşündüm. Görüşümü değiştirmedim. Dosya içeriği tanıktır.

---

[258] Dördüncü-Özgür Gazeteciler Platformu, internet sitesi, op.cit., N. Demirkent'in, 02.07.2000 tarihli demeci.

Peki neden, O. Ekşi, 1992 yılında, benim, "O. Ekşi'nin MİT ile ilişkisi var mı yok mu, bunu Başbakan Demirel açıklamalıdır" yollu yazıma, kızmasına karşın, bu yazının hiçbir hakaret içermediğini bildiği için dava açmayı aklına bile getirmezken, yıllar sonra böyle bir davaya taraf olmayı kabul etmiştir, bu soru beni hep düşündürmüştür. Bu soru davanın kendisinden de önemlidir.

17) Verilebilecek cevapların ilki, içinden geçtiğimiz uzun iç savaş koşullarında bazı duyarlılıklarımızı yitirmemiz ve yargı'nın sermaye kesimi ile iç içe görünmekten çekinmez olmasıdır.

a) Yargıtay Başkanı S. Selçuk'un, Amerika Birleşik Devletleri'ne yaptığı geziyle ilgili olarak, gazetelerde, "ABD'nin en zengin Türklerinden Ali Rıza Bozkurt tarafından organize edildi" haberinin verilmesi çok şaşırtıcı ve bu haberin yalanlanmaması ise ürkütücüdür.[259] Doğru ise, kabul edilemez bir durum ile karşı karşıyayız ve bu, bu davadan vahimdir.

b) Bir cumhuriyet başsavcısının kızını, kızının istediği ve kendisinin uygun gördüğü kimse ile evlendirmede özgür olduğu kuşkusuzdur; fakat Başsavcı V. Savaş'ın kızının bir holdingzade ile yaptığı evlilik töreninin yüz milyar liraya mal oluşunu gizlemesini ümit ederdik, kamu yönetimi gelenekleri de bozulmuştur. Öte yandan Yargıtay Başkanı S. Selçuk'un da bu zengin düğününü devlet töreni sanarak kendisine ayrılan masaya küsüp düğünü terk etmesi de, artık üst yargıda bile kamusal olan ile özel olanın ayrımına özen gösterilmediğinin işareti olmaktadır.

i) Cumhurbaşkanı Sezer'in şartlı salıverilme yasasını iade ettiği gün, Başsavcı Savaş, anında takdirlerini ifade ediyordu. Savaş, TV kameralarının karşısına bir işveren kulübünün iftar yemeğinde çıkıyordu.

ii) Sezer, bir kaç gün sonra, Savaş'ı yeni başsavcı seçmedi ve açıklandı, Savaş bu kez öfkeli tepki gösteriyordu, fakat, yine bir işveren odasının iftar yemeğinden TV kameralarına hitap ediyordu.

Bunların, yargı'nın bağımsızlığına gölge düşürdüğünün fark edil-

[259] Yeni Bin Yıl, 13 Mayıs 2000, Aslı Altıntaşbaş'ın haberi.

memesi çok üzücüdür. Kuşkusuz, sadece özensizlik diyebiliriz ve bu tablonun arkasında hiçbir maddî çıkar bağının bulunmadığından eminiz, fakat bu rezervler, bu korelasyonun artık hiçbir rahatsızlığa yol açmadığını gösteriyor ki, bizi daha çok ürkütmektedir.

c) İstanbul DGM Başsavcısı'nın geçirdiği trafik kazasında yanındaki otomobil sahibi ve sürücüsünün, zengin bir işadamı ve kanun kaçağı olduğunun ortaya çıkması da, yargı ile sermaye sınıfı ilişkisi açısından çok kötü bir haber olmuştur.

d) Artık Aydın Doğan'ı bir gazeteci veya patronu sayamayız; gerçeklere ve iktisat bilgisine aykırıdır. Çünkü A. Doğan'ın basın ve televizyona bağladığı sermaye, bütünü içinde çok küçük orandadır; A. Doğan, bankaları, petrol ofisi, enerji dağıtım ağı olan, otomobil dağıtımı ağı bulunan, pek çok enerji ve telefon ihalesine giren bir büyük holding sahibidir. A. Doğan, holding sistemi içindedir ve birbirine kenetlidirler.

Basın, A. Doğan Holding'in sadece vitrini ve söz uygunsa "halkla ilişkiler" aracıdır; aslında bu deyiş de anlamını yitirmektedir, siyaset ve devlet adamları ile ilişki ağı demek, yerindedir. A. Doğan, devletle ve şahıslarla pek çok davası bulunan bir büyük sermaye grubunun sahibidir ve önünüzdeki davanın da gerçek tarafıdır. O. Ekşi'nin bu davada avukatlığını yapan Ş. Mengü - H. Bıyıklı avukatlık bürosunun da, O. Ekşi'nin şahsî avukatı değil, A.D. Holding'in Ankara'daki davalarını takip eden büro olması, bu görüşümüzün kanıtlarından sadece birisidir.

i) İçişleri eski Bakanı M. Akşener'in, yasa dışı yollarla elde edilse de, bir kez açıklamış olduğu telefon konuşmaları çok ürkütücü ve moral bozucudur. A. Doğan Holding yayınları bu açıklamaları sansür ettiler, doğruluğunu reddetmediler.[260] Burada, A. Doğan Holding yöneticilerinin birisinin bir Yargıtay Üyesi ile konuşma kayıtları ibret vericidir, ekte sunuyorum. Yargıtay Üyesi, bu holdingin davalarını takip etmektedir.

ii) A. Doğan Holding gazeteleri, merkezleri İstanbul'da olmasına

---

[260] Akit, 18 Aralık 1999, A. Doğan Holding telefon konuşmaları kaydı.

karşın, kutlamalarını bir de Ankara'da yapıyorlar[261] ve bu kutlamalara katılan yüksek yargı mensuplarını başköşeye oturtarak çektirdiği fotoğrafları gazetelerinde basıyorlar. Bu basım değil baskı'dır, ve yargı'ya baskıdır. Örnekler ektedir.

19) Yargıtay Üyesi'nin holdingin davalarını izlediği, en yüksek yargı mensuplarının sık sık holding sahibinin yemek masasına oturduğu bir ülkede, bir alt mahkeme yargıcının, hukuka ve adalete uygun karar verebilmesi için herhâlde bir Don Kişot olması zorunludur.

Çevik Paşa Emirnamesi

20) Kuşkusuz, bu davanın açılmasını açıklayan en önemli belge, "andıç" adıyla da bilinen Çevik Paşa Emirnamesi'dir. Dava, Emirname'den sonra açılmıştır. Yasalarda kesin olan dava açma süresinin aşılmasına itibar etmeyen Alt Mahkeme kararı samimiyetten çok uzaktır. Alt Mahkeme'nin Ekşi'nin, yasal süreyi, yazılarımı görmeyerek geçirdiği savını kabul etmesi ve bizden, Ekşi'nin yazıları, yayımlandığı zamanda, gördüğünü ve bildiğini ispat etmemizi istemesi, hukukta yeri olmayan bir örnektir. Fıkralarda yeri var, bir hristiyanın, iki bin yılında bir yahudiyi, döve döve öldürmek istemesi ve "İsa'mızı öldürdü, ben yeni duydum" demesi hoş bir fıkradır, fakat sağlam bir yargı kararı olamayacağı kesindir.

Demek bu Emirname'ye güvenilerek yasa hükümlerinin aşılabileceği hesabı yapılmıştır. Bu hesap şimdilik doğru çıkmıştır, ama ben yanlış hesabın Bağdat'tan döneceği umudumu koruyorum.

a) Emirname veya "andıç", listesi yapılan bazı gazeteci ve yazarların "vatan hainliklerinin sergilenmesi" amacına yöneliktir; "psikolojik harekât ve basın uygulamaları" alanında ayrıntılı bir planlamadır.

b) Emirname'de, uygulayıcılar olarak, "etkin köşe yazarları", "televizyonlar", başta "yargıtay cumhuriyet başsavcısı" olmak üzere yargı kurumu seçilmiştir.

c) Andıç'ın aslını sürmemiz mümkün değildir, gazetelere yansıyan kopyalarına göre,[262] hedef listesi, i- M. Ali Birand, ii- Cengiz Çandar, iii- Yalçın Küçük olarak tespitlidir ve öylece devam etmektedir.

[261] Aydın Doğan'a ait kutlama ve yemek fotoğrafları.

Genelkurmay: Belge doğru

Genelkurmay Başkanlığı, iki yıl önce Orgeneral Çevik Bir tarafından onaylanan ve FP, HADEP, İHD ile bazı siyasetçiler ile gazetecileri hedef alan belgeyi doğruladı.

Ancak açıklamada, FP milletvekili Nazlı Ilıcak'ın soru önergesiyle yönelttiği bu iddiaların sadece "taslak olduğu", "hiçbir zaman için" uygulamaya konulmadığını bildirildi.

KARARGAH İÇİ FORMAT

KARANLIK GÜÇLER

İHTİYACIMIZ YOK

İFADELER DEĞİŞİR

ÖRTÜLÜ RAHATSIZLIK

Açıklama, yapılanın normal ve uygun olduğunu söylüyor

Ilıcak ne demişti?

Hürriyet, 3 Kasım 2000

Bir'in eylem planı

Orgeneral Çevik Bir'in, Nisan 1998'de, yakalanan PKK itirafçısı Şemdin Sakık'ın iddialarını kullanarak FP, HADEP ve İHD ile bazı gazeteci, yazar ve milletvekillerini "yıpratma" planı hazırladığı ortaya çıktı.

HADEP aleyhine yayın

Çevik Bir

Gazeteciler, milletvekilleri ve işadamları

İnsan Hakları Derneği ve Fazilet

Yeni Şafak, 21 Ekim 2000

Andıç medyayı böldü

Genelkurmay'da, PKK'lı Sakık'ın ifadesine dayanılarak bazı parti ve gazetecileri yıpratma operasyonu başlatıldığına ilişkin belgenin Genelkurmay'ca doğrulanması basını böldü.

Gökmen çok üzülmüştü'

Genelkurmay karışamaz'

Gazeteciler: Plan uygulandı

Milliyet ve Sabah'tan gerçekler

Yeni Şafak, 3 Kasım 2000

ŞEMDİN SAKIK OLAYINDA GENELKURMAYIN 'ETKİN YAZAR'I OKTAY EKŞİ MİYDİ?
O 'HAYIR' DİYOR AMA İTİRAF DA EDİYOR

"Devlet bizi kullandı"

Aktüel, Sayı: 488

Medya

KTAY EKŞİ'YE BİR AKIN BİRDAL SORUSU...

Özür dilendi bitti, öyle mi!

"Devlet bizi kullandı"

Aktüel, Sayı: 490

21) Şemdin Sakık'ın güvenlik kuvvetlerine verdiği ifadelerin tahrif edilmesi yoluyla yürütülen bu psikolojik savaşta, yukarıda adları yazılı üç kişiden mağdur edilen sadece Yalçın Küçük'tür. Birand ve Çandar, bir süre sonra ödüllendirildiler. Birisi, Amerikan CNN televizyonuna yönetici yapıldı ve ikincisi, çok cömert Amerikan bursuyla Amerika'da yaşamaya lâyık görüldü.

Ben ise Şair Mehmet Akif Ersoy'un ve Şair Nâzım Hikmet'in yapamadıklarını yaptım. Hiçbir yasal zorunluluk yokken özgür olarak gittiğim gönüllü sürgünden, kitabım ve yazım ile ilgili kesinleşmiş hüküm varken, bir 29 Ekim'de geldim ve cezaevine girdim. Fakat 1999 sonbaharında çıkarılan düşünce suçlarıyla ilgili ceza ve kovuşturmaların ertelenmesi yasasında, benim değerlendirmeme göre benim için, düşüncenin sözle açıklanması kapsam dışı tutulduğundan damda kaldım ve benzeri hükümlerin arttırılmasına tanıklık ettim. Bu eşitsizliği ve bana yapılan haksızlığı Anayasa Mahkemesi düzeltti, karşınızdayım.

22) Bu dava bu çerçevededir. Emirname'den sonra açılması bunda kuşku bırakmamaktadır.

a) Emirname'nin en başta O. Ekşi'ye ulaştırılmış olmasından kuşku duyamayız.

b) A. Doğan Holding'e bağlı Radikal gazetesinden, İsmet Berkan, andıç açıklandıktan sonra, Andıç'ın kendisine de gönderildiğini açıklıyordu.[263] Ekşi'ye de gönderildiğini ve görev verildiğini düşünmek zorunludur. Aksi, Ekşi'nin, ekte örneği sunulan, Aktüel dergisine yaptığı, kendisine gönderilmediği yollu beyanına çıkar ki, kabul edemeyiz.

c) Andıç'ı Gazeteci-Milletvekili N. Ilıcak ortaya çıkarmıştır. Gazetesinde bu konuya ayırdığı bir sayfayı ekte sunuyorum.[264] Bu sayfada, Emirname ile birlikte bize yönelik psikolojik savaşın Hürriyet gazetesinin coupure'ü de yayınlanmıştır, bu psikolojik savaşın kurbanı olduğum görülmektedir. Öte yandan aynı sayfada, belge açığa çıkarıldıktan sonra, bu belgeden dolayı, Ekşi'nin Genelkurmay Başkanlığı'nı kına-

[262] a- Yeni Şafak, 21 Ekim 2000, "Çevik Bir Eylem Planı" başlıklı haber.
b- Hürriyet, 3 Kasım 2000. "Genelkurmay: Belge doğru" haberi.

[263] Radikal, 4 Kasım 2000, İsmet Berkan'ın "Andıç" yazısı.

[264] Yeni Şafak, 4 Kasım 2000, "Politika" sayfası.

yan demecine de yer verilmiştir. Bu andıç'ın açıklanmasından hemen sonraya denk düşüyor; Ekşi, samimiyetten uzak ve kendi gerçeklerine aykırı konuşuyordu ve mutlaka hafıza-i beşer nisyan ile maluldür, biçiminde düşünüyordu.

23) Başka yere gitmiyoruz, Milliyet gazetesi yöneticilerinden Umur Talu'nun "Açıl tarih açıl!" başlıklı yazısını ekte sunuyorum.[265] Belge açıklandıktan ve Genelkurmay Başkanlığı tarafından doğruluğu kabul edildikten sonra, Umur Talu şunları yazıyordu:

"O gün Hürriyet bu haberi verirken Oktay Ekşi belki de mesleki hayatının en büyük yanlışlarından birini yapıp 'içimizdeki alçaklar'dan bahsetti."

Ekşi, Çevik Paşa Emirname'si kendisine ulaşınca, bize ve bana ağır hakaretler içeren yazısını kaleme aldı, vatan haini olduğumuzu ilân etti, kulaklarımızdan tutulup hapse atılmamızı istedi ve sonra da bu davanın açılmasına razı oldu.

Böyle bir emirname olduktan ve böyle bir kampanya açıldıktan sonra, hedef listesinde üç numarada Y. Küçük de varsa, yasaların süre sınırlamaları aşılabilirdi ve haksız bir davanın kazanılması işten değildi; böyle düşünülmüştür, kuşku duyamayız.

24) Fakat bugünlerin de gelebileceğini hiç düşünemedi.

Kendisini savunmak için Aktüel dergisine verdiği demeci, Aktüel'in "Devlet bizi kullandı" başlığıyla yayımlaması yeniden öfkelenmesine neden oldu,[266] ekte sunuyorum. 2000 yılına ait 488 sayılı Aktüel dergisi, Ekşi ile yaptığı mülâkata, üst başlık olarak da, "Şemdin Sakık olayında Genelkurmay'ın 'etkin yazarı' Oktay Ekşi miydi? O 'hayır' diyor ama itiraf da ediyor" ifadesini seçiyordu, çok öğreticidir. O. Ekşi, sonradan açıklandığına göre tam "andıç" tarihinde, içinde benim de bulunduğum yazarları ve gazetecileri hedef alan, hakaret ve iftiralarla dolu yazıyı kaleme alan tek başyazar olmuştur. Acıdır ve ibret verici-

---

[265] Milliyet, 4 Kasım 2000, Umur Talu'nun "Açıl tarih açıl!" başlıklı yazısı.

[266] a- Aktüel, yıl 2000 sayı 488, O. Ekşi ile mülâkat, "Devlet bizi kullandı".
b- Aktüel, yıl 2000 sayı 490, O. Ekşi üzerine yazı, "Özür dilendi, bitti, öyle mi!".
c- Hürriyet, 24 Kasım 2000, Ekşi'den Aktüel'e 100 milyarlık dava haberi ve başyazı.

dir. Şimdi bu duruma düşmek istemezdim. Kuşkusuz önünüzdeki kararı imzalayan Değerli Yargıç'ın yerinde olmak da istemezdim. Kuşkusuz olduğum yerde olmaktan hayli memnun durumdayım.

Öyle anlaşılmaktadır, O. Ekşi kullanıldığını değil aldatıldığını ileri sürmektedir, fakat, Türkçemiz'de bunlar arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Ben de Ekşi'nin aldatılarak kullanıldığını düşünüyorum, özgürsüz her günümde Ekşi'nin başkalemşor olduğu bu kampanyanın rolü tamdır. Bunun ötesinde her açıdan haksız ve acıklı bu davayı açmaya, hukuk normlarının bir kenara itilmesine, bu talihsiz Emirname'ye güvenerek razı olduğunu düşünüyorum ve inanıyorum. Durumu, benim zindandaki günlerimden, çok daha zordur.

Öyle ki, mülâkat verdiği Aktüel dergisine, "devlet bizi kullandı" sözünü başlığa çıkardığı için, yine bir A.D. Holding yayınında, "fahişe" demektedir; 2000 tarih ve 490 sayılı Aktüel'in sayfalarını ekte sunuyorum. Bununla öfkesini dindiremediğini görüyoruz, ağır bir başyazı ile 100 milyar liralık da tazminat davası açtığını haber etmektedir, O. Ekşi'nin Yargı'nın lehine karar vereceğinden bu kadar emin olması şaşırtıcıdır. Ama bu kez karşısında bir başka holding var; kaybetse de, avukat ve mahkeme masraflarının holdingce karşılandığını biliyoruz.

Prestij ve Hakaret

Bu davayı ciddî bulmak mümkün müdür?

Başta Davacı'nın başyazar olduğu gazete, her gün MİT'i övüyorsa, MİT yöneticileri film yıldızlarıyla eş tutuluyorsa, ülke çıkarlarını savunmada Genelkurmay'dan da önde bir yer tutuyorsa, Genelkurmay'ın karşı olduğu görüşler MİT tarafından dillendirildiğinde Davacı ikirciksiz olarak bu görüşleri destekliyorsa, MİT ile ilişkilendirilmek, zamanın başbakanını bu konuda açıklamaya çağırmak nasıl hakaret olur? Herkes MİT'i övüyorsa ve uzun yıllar başka görev ve kimliklerle tanınan "tanınmış" kimseler MİT'te çalıştıkları açıklandığında kıvanç duyuyorsa, burada bir hakaretten söz etmek imkânsızdır.

"Hakaret" mi, mutlaka ve mutlaka toplumsaldır, mutlaka ve mutlaka amme'de yansıma bulmak zorundadır. Bir insan, eğer, amme'de, bir itibar kaybı, bir aşağılanma etkisi doğmamışsa, kendisinin tahkir

edildiğinden söz edemez; Alt Mahkeme'nin ihmal ettiği "tahkir" eyleminin hukuktaki anlamı ve yeri budur. Karar bu açıdan da çok çürüktür; Y. Küçük'ün, "Ekşi'nin MİT bağlantısı zamanın başbakanı tarafından açıklanmalıdır" sözünün, kamu nezdinde veya Ekşi'nin çevresinde fiilen veya mantıken O. Ekşi'nin itibar kaybına yol açtığı gösterilmeden böyle bir karar kurulması imkânsızdır.

Ekte sunuyorum, 24 Ocak 2001 tarihli Hürriyet bu karar açısından çok öğreticidir; başyazarı davacı O. Ekşi olan Hürriyet, adının da üstünden, "MİT ajanı aktör Yılmaz Güney mi" başlıklı haberi yayımlamaktadır. Haberin kaynağı, MİT eski mensubu M. Kaynak'ın Yeni Şafak'ta yayımlanan anılarıdır.[267] Kaynak'ın anılarında isim vermediği anlaşılmaktadır; Yılmaz Güney'in ismini açıklayan ve yanına "MİT ajanı" sıfatını koyan Hürriyet gazetesidir.

Buradan hemen çıkartılabilecek iki sonuç bulunmaktadır: a) Demek, Hürriyet gazetesi, Y. Güney türünden çok sevilen bir sanatçının MİT ajanı olabileceği haberinin hakaret içermediğine inanmaktadır. İçerdiğine inansaydı, böyle bir haber yapmayacağı tabiîdir. b) Mahir Kaynak'ın bir iktisat profesörü olduğunu kimse bilmemektedir, benim bilmem, birlikte hocalık yapmamızdan kaynaklanıyor; Profesör Kaynak, bir iktisatçı olarak isim yapamamıştır. Fakat M. Kaynak, D. Avcıoğlu-C. Madanoğlu ihtilâl hazırlığına bir MİT mensubu olarak sızıp afişe edildikten sonra ün sahibi olmuş ve söz uygunsa itibar kazanmıştır. Yalnızca MİT menbusu olmak M. Kaynak'a her alanda konuşabilecek bir otorite kimliği getirmiştir; her türlü tv kanalında arandığını biliyoruz. M. Kaynak Vak'ası da göstermektedir, MİT ile bağlantı itibar kaybettirmemektedir. Demek, MİT ile bağlantı iddiası üzerine bir tahkir hükmü kurmak, hukuk dışıdır.

Bunu, 25 Ocak 2001 tarihli Hürriyet gazetesinde yine görüyoruz, ekte var. Hürriyet, bir gün sonra, aynı yerde, Güney'in eşinin, "Yılmaz MİT'çiyi devrimci yaptı" ve "o MİT ajanı dostumuzdu" açıklamalarına yer veriyordu, Güney'in eşi Yılmaz Güney'in MİT ile ilişkisi olmadığını ileri sürerken, anılarda adı geçen ve aile dostu MİT mensubunun

---

[267] a- Hürriyet, 24 Ocak 2001, "MİT ajanı aktör Yılmaz Güney mi" haberi.
b- Hürriyet, 25 Ocak 2001, "Yılmaz MİT'çiyi devrimci yaptı" haberi

GÜNÜN HABERİ

MİT ajanı aktör Yılmaz Güney mi

Eski MİT'çi Mahir Kaynak, 1970'li yıllarda ünlü bir sinema oyuncusunun MİT'e ve karşı istihbarat örgütlerine çalıştığını öne sürdü.

Solun kahramanıydı

Kaynak, Yeni Şafak Gazetesi'nde yayınlanan anılarında bu oyuncuyu şöyle tarif etti: "O günlerde ve daha sonraki yıllarda solun kahramanı kabul edilen şöhretli bir film artistinin teşkilatla ilişkisinden haberdardım."

Çocukluk arkadaşı

Bu tarif, "'Acaba bu kişi Yılmaz Güney mi?' sorusuna yol açtı. Kaynak, "Ben isim açıklamam" derken, yakından Yılmaz Güney'in Adana'dan çocukluk arkadaşı olan bir MİT'çiyle ara sıra görüştüğünü bildiklerini söylediler.

O MİT AJANI AİLE DOSTUMUZDU

Müthiş açıklama

■ Yılmaz'ın ilişkisi yok

Fatoş Güney, eski MİT'çi Mahir Kaynak'ın Yılmaz Güney'in MİT'e çalıştığı imasına yanıt verdi: "Yılmaz Güney'in MİT'le ilişkisi yok. Ama 12 Mart'ta bir MİT elemanı Yılmaz'ı sorgularken, 'Beni tanıdın mı' diye sormuş."

■ MİT'çiyi devrimci [illegible]

6 PAZAR, 28 Ocak 2001 — Hürriyet — Güncel

Eski MİT'çi Mehmet Eymür, Çirkin Kral'ın ajan olduğu iddialarına son noktayı ko[illegible]

Yılmaz MİT'çiye daire aldı

Yeşilçam'ın "Çirkin Kral"ı ünlü aktör Yılmaz Güney'in MİT ajanı olduğuna ilişkin tartışmalara, eski MİT mensubu Mehmet Eymür son noktayı koydu. Eymür, İnternet'teki sitesinde "Son günlerde gündemde olan Yılmaz Güney tartışmasına biz de katılalım. Ne Yılmaz Güney MİT ajanıydı, ne de onunla yakın ilişkisi olan MİT mensubu Necati karşı devrimci oldu. İkisinin arasındaki ilişki, [illegible] dayalı bir ilişkiydi" görüşünü savundu.

Karşılıklı çıkar

Sorguda hatırası

Necati'nin ölümü

Güney'i sorgulayan

Her şeyi söyleyeceğim

Fatoş Güney'in rahat etmesini sağladım

devrimciliğe yaptığı yararları da saymaktadır. İşte hepsi budur; MİT ile bağlantı, Hürriyet sayfalarında da, son derece muslihane bir biçimde tartışılabilmektedir ve kapanmaktadır. MİT ile bağlantı tartışmalarının Yargı'yı ilgilendiren hiçbir yanı yoktur ve olmamıştır.

Yargı'ya burada bir rol düşmemektedir.

Davacı'nın MİT ile bağlantılı olduğunu da olmadığını da net bir biçimde kanıtlamanın mümkün olmadığı anlaşılmıştır.

Ayrıca Davacı O. Ekşi'nin, bu alanda bir aydınlığı ve bunun için de MİT'in saydamlığını istemediği anlaşılmaktadır. O. Ekşi, MİT'in, bizim ülke çıkarlarıyla bağdaştıramadığımız, malûm açıklamalarına tam destek verdiği günkü başyazısında MİT'in saydamlaşması sorununu ele alıyor ve "kaldı ki, böyle bir örgüt neden saydam olsun" diyerek, saydamlaşmaya ve bu çerçevede basındaki ajanların açıklanmasına net bir biçimde karşı çıkıyordu. Bu ibret verici başyazıyı[268] da ekte veriyorum.

Gerçek, devletin ve Genelkurmay'ın dosyalarındadır.

Bir gün Alt Mahkeme'nin kararını cerh eden bir aydınlık mümkündür.

Şimdi Yargı, basında bağımsızlığı savunan, bunun için çaba harcayan ve titizlik gösteren benim yolumu kesmemelidir ve basının kirlenmesine karşı mücadelemde büyük sermaye gruplarını ilzam edici konuma düşmemelidir. Dileğim budur.

Oto-Sansür

Yargıtay için hukuk savunmasını, Ankara'daki hukukçularımız Dursun Ermiş ile Şahap Örsal hazırladılar; bu hazırlığı, İstanbul'daki hukukçu dostlarımız Gülçin Çaylıgil ve Osman Ergin'e gönderdik, görüşlerini aldık. Bu eksiksiz hukuk mantığını, hukuk ve ikna gücünü eksiltmemeye özen göstererek, metne içermeye çalıştım; kuşkusuz, hukukî görüşlerimiz ayrıca sunulmuştu. Yargıç Bilal Kartal'ın başkanlığındaki Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, MİT'in bir kamu kurumu

[268] Hürriyet, 30 Kasım 2000, O. Ekşi'nin MİT'in saydamlaşmasına karşı yazısı.

olduğu ve bu nedenle bir gazetecinin MİT bağlantısının araştırılmasını istemenin hakaret sayılamayacağı yollu görüşlerimizi yerinde buldu; dört Yüksek Yargıç, tümüyle basının bağımsızlığına titizlikten kaynaklanan yazılarımızda, bir aşağılama niyeti ve tazminat nedeni bulmuyorlardı, bir karşı oy yazısı çıktı.

Bu ne demek? Bu karardan, açtığı davayı Yargıtay'da kaybeden, Değerli Gazeteci Oktay Ekşi'nin MİT mensubu olduğu sonucu mu çıkıyor; bu sorunun cevabı kesinlikle "hayır" olmak gerekmektedir. O. Ekşi, haksızlıkla davayı kazansa da, bu soruya bir cevap alınmış olmayacaktı; Ekşi, bu tartışmayı, mahkemeye intikal ettirmek ile çok büyük bir yanlış yapmış oluyordu. Ancak kaybetmesi, O. Ekşi'nin MİT ile bir bağlantısı olduğu sonucunu doğurmamaktadır; en azından bizim anlayışımız bu yöndedir. Biz, bu sorunun yargı'yı ilgilendiren bir yanı olmadığını hep iddia ettik ve hâlâ ısrarla savunuyoruz, işkence ve benzeri ithamlardan uzak kalabildiği ölçüde, MİT ile işbirliği yapmanın bir şerefsizlik kaynağı olduğunu da düşünmüyoruz. Ayrıca O. Ekşi, bu tartışmayla ilgili olarak ne söylüyorsa, doğru kabul etme eğilimindeyiz ve yazılarımdan dolayı üzüntü vermişsem, her zaman özür dilemeye hazır olduğumu ifade edebiliyorum. Bununla birlikte, Ekşi'yi, konumunu daha açık bir biçimde ortaya koyma davetimizi de sürdürüyoruz.

a) Matbuat, bugün, vahşi kapitalizmin en çok at oynattığı sektörlerin başındadır. Basında bütün sendikalar dağıtılmıştır; emekçi ve bağımsız olmanın olmazsa olmaz koşulu olan sendikacılık, matbuat âleminde ve Ekşi'nin çalıştığı tröstte yok edilmiştir, biliyoruz. Pek çok basın emekçisinin, asgari ücretle ve sosyal sigortası yapılmadan işe alındığı ve yıllarca çalıştırıldığı da malûmdur. Tam faşist bir ekonomik organizasyon görüyoruz; tepedeki bir avuç parazit "emekçi", bunlara biz "medya bürokratları" diyoruz, çok yüksek maaşlar alırken, çoğunluk sefalet düzeyinde istihdam edilmekte ve vahşice sömürülmektedir.

Bu parazit medya bürokratları da, işten çıkartılırken, ortaçağda cüzamlılara uygulanan yöntemlere benzer usullere muhatap oluyorlar; binalarının ve odalarının kapılarını açan elektronik kartlarının şifrelerinin değiştirildiğini, kapılar açılmadığı zaman anlıyorlar, önce şaşırıyorlar ve bozulduğunu sanıyorlardı ve artık matbuat âleminde yazar ve yöneticilerin böyle kovulduğunu herkes öğrenmiş durumdadır. Bu-

gün medya bürokratları, kendilerine "kovuldunuz" denmeden, kovuluyorlar ve şifreli anahtar-kartların, matbuat âleminde, sinir bozukluklarına ve kâbuslu bir yaşantıya neden olduğu ileri sürülmektedir. O. Ekşi bunları çok iyi bilmekte ve razı olmaktadır.

b) Daha düne kadar birinci plandaydılar, bir "önemli" olay olduğunda, hep birlikte izliyorlar ve resimleri birinci sayfalarını süslüyordu; Aydın Doğan bunlarla övünüyor ve bunlar Aydın Doğan'a methiye düzüyorlardı, birdenbire kovuldular. O. Ekşi'nin çalıştığı tröstte, genel yayın yönetmenleri, yazı işleri müdürleri, yazarları, yorumcuları, bir gecede, ansızın işlerinden atıldılar;[269] atılanların hiçbirine, okuyucularına veda yazısı imkânı tanınmadı ve her iki tröst de bunların işlerine son verildiğini haber yapmadı.

Atılmayanlar istiskal edildi, yazıları veya maaşları kesildi; ortaçağda veya şimdiki barlarda bile emekçilere böyle davranılmadı. Şimdi küçük sanayilerde bir çırak bile bundan daha onurlu bir biçimde işinden çıkarılmaktadır; "Basın Konseyi" Başkanı O. Ekşi de, hepimize hakaret anlamı taşıyan bu muameleden habersiz görünmektedir. Ne konseyi ve ne de kalemini harekete geçirmektedir;[270] basının onurunu koruyabildiğini, hattâ basının onuru için hassasiyeti olduğunu söylemek bile zordur.

c) Bir dava var; matbuatın martirleri arasında yer alan Abdi İpekçi'yi ilgilendiriyor ve ben bu davayı izliyorum. Bu bilinen ve Ağca'nın baş aktör olduğu İpekçi Cinayeti'nden ayrıdır; hapiste olan Yusuf Çelikkaya'nın itirafı üzerine açılmıştır. Fakat itiraf ortaya çıkar çıkmaz, Aydın Doğan Tröstü'ne bağlı gazetelerin yazarlarının ve avukatlarının bu itiraftan ve bu yönde bir dava açılmasından rahatsız olduklarını görüyorduk. Davayı sansür edemediler, ancak haberi magazinleştirdiler;

[269] Aydınlık, "yüzlerce gazeteci atıldı" haberini veriyordu. Umur Talu, Yalçın Doğan, Bedri Koraman, Turhan Selçuk, Şahin Alpay, Duygu Asena, Yalım Eralp, Zeynep Oral, Nilgün Cerrahoğlu, Kurthan Fişek, Seçkin Türesoy, atılanların arasındaydı. Başka tröstlerde ve başka isimler de vardı.
Aydınlık, 4 Mart 2001, s.18.

[270] Basın Konseyi Başkanı O. Ekşi gibi, Gazeteciler Cemiyeti Başkanı N. Güreli de dokunulmayanlar arasındadır; her ikisinin başında bulunduğu cemiyet ve konsey, sessiz kalmıştır. Kovulmama ile sessizlik arasında bir ilişki var mı, sormak yerindedir.

en önemli kısmını ise hiçbir zaman haber yapmadılar.[271] Bu davanın en önemli yeniliği, itirafçının, cinayetin, Milliyet'in satılmasıyla ilgili olduğunu ve o zamanki sahibi Ercüment Karacan'ın satmak istemesine karşın Abdi İpekçi'nin bu satışa karşı çıktığını iddia etmesidir. İş adamı Kemal Derinkök, Milliyet'i almak istiyordu, sahibi satıyor ve İpekçi engelliyordu; iddia budur ve İpekçi'nin dul eşi Sibel İpekçi, o zamanlarda bir satış tartışması yapıldığını hatırladığını söylüyordu. Kuşkusuz acılı eş bunu, itirafçı ortaya çıkar çıkmaz söylemişti; söylemeyi sürdüreceğini sanmıyorum, çünkü, şu sırada büyük bir sansür görüyoruz.

Milliyet'in şimdiki sahibi A. Doğan'ın bundan neden rahatsız olduğunu anlamak zordur; fakat, bu tröste bağlı bütün gazeteler ve gazeteciler ile hukukçular, böyle bir davanın açılmasını kızgınlıkla karşıladılar, davayı patronlarına karşı bir husumet tevcihi olarak değerlendirdiler ve davanın özünü sansür ettiler. Ne yazık, O. Ekşi de sansür edenlerin başındadır.

d) Tröste bağlı CNN kanalında, İçişleri Bakanı S. Tantan ile yapılan bir mülâkatta, Bakan Tantan, yolsuzluk nedeniyle tutuklu bankacıların A. Doğan'a ait Dış Bank ile ilgili iddialarına değinince, programda olmadığı hâlde, A. Doğan'ın, sinirli bir biçimde ve artık televizyon izleyicilerinin alıştığı, "ispat ederseniz Taksim'de kendimi asarım" vecizesinin sık sık geçtiği bir hitabede bulunduğu ve kızgınlığını yenemeyerek bunu tekrarladığı görüldü ve duyuldu;[272] ne yazık, incir çekirdeğini doldurmayan televizyon tartışmalarını, hangi kanalda olursa olsun, haber yapan A. Doğan'ın sahibi olduğu gazete ve diğer kanallar bunu da görmemeyi tercih ettiler. Sadece bu değil; yolsuzluk nedeniyle tutuklu bankacıların bu çok önemli iddiasını da duymazlıktan ve bilmezlikten geldiler; O. Ekşi'nin de duymadığını ve bilmediğini, üzülerek, görüyoruz.

[271] Savcılık iddianamesinin tamamlandığı, 30 Ekim 2000 tarihli Milliyet ve Hürriyet ile davanın başladığı 30 Ocak 2001 tarihli Hürriyet'e bakılabilir; haberlerde esas unsur yer almamaktadır.

[272] "Programa telefonla katılan Doğan, kimsenin kendisi üzerinden siyaset yapmaya hakkı olmadığını, yapılacak araştırmalar sonrası birşey çıkması halinde kendisini asacağını söyledi."
Aydınlık, 11 Mart 2001, s.14.

e) Haymana'da, Doğu Perinçek ile aynı mezarda kaldığımızda, Doğu, bana, Özer Çiller'in, Almanya'da gayri meşru işlerin büyük ismi Hüseyin Duman ile görüşme yaparken çekilmiş fotoğrafını elde ettiklerini, ancak, çeşitli nedenlerle, fotoğrafın tamamını yayımlamadıklarını söylemişti, eksik kalan üzerinde birlikte değerlendirmeler yaptığımızı hatırlıyorum. Şimdi, bu bilginin devamı olarak, şu aktarmayı yapma gereğini duyuyorum: "Şu sıralarda Internet'te adres adres dolaşan mesajlarda, fotoğrafların Aydınlık tarafından sansür edilmemiş hâli görülüyor. İki kişi daha varmış, Almanya buluşmasında, fotoğraflarda tabak gibi görünüyor: Aydın Doğan ve o sıralar Doğan Grubu'nda çalışan eski deniz kuvvetleri komutanı Oramiral Orhan Karabulut."[273] Burada önemli olan şudur; bunların hiçbiri doğru olmayabilir, ancak, Türkiye'nin en büyük gazetesi olma iddiasındaki bir günlüğün başyazarının ve ülkede basın etiğini savunma iddiasındaki bir konseyin başkanının, bütün bunları görmemesi, çok ürkütücüdür. Herhâlde, tarafsız gazetecilik anlayışının zıddına düşmektedir.

En kıdemli gazeteciler ve tirajı en yüksek olan gazeteler bu duruma düşmüşse, bütün gazeteciler MİT mensubu, ve bütün MİT mensupları gazeteci olsa önemi haiz olmayacağı açıktır; çünkü, bu durum, kanserojen hücrelerin bütün vücudu sardığı anlamındadır. Bu nedenle, hem bizim, MİT bağlantısıyla ilgili duyarlılığımız eskimiştir ve hem de "MİT'çi gazeteciler" tartışması çok geç geldiği için etkili olamamıştır. Bu artık bütün vücudu kanserli bir hastaya, sağ ayağının baş parmağının çift tırnaklı olduğunu söylemekten farksızdır; söylenmiştir, daha çok büyük gazetelerin "büyük" gazetecileri söylediler ve yine de iyi ettiler. Çünkü, otopsi, otopsidir ve tam yapılmak durumundadır.

Bu incelemeyi bitirirken, tartışmayı, yalnızca, matbuat ve MİT'e ve bunların kesiştiği alanda yoğunlaştırmaya özen gösterdiğimi tekrarlamak gereği duyuyorum. Başka bir sözcükle, bütünü değil, parçayı ele almaya çalıştım; yöntemsel olarak, zaman zaman kaçınılmaz ve çok yararlı, fakat aynı zamanda, eksikli ve çok sakıncalıdır. Çünkü, bütünü

---

[273] Yeni Şafak, 5 Mart 2001, Taha Kıvanç'ın yazısı, s.3.
Bunları arttırmak istemiyorum. Aydınlık'ın 14 Ocak 2001 tarihli sayısının kapağındaki "Aydın Doğan: Beyaz Enerji Sanığı Arabul'un Ortağı" başlığını da kaydederek tamamlıyorum. Örnekler yeterlidir.

analiz etmeden parçayı görmek, çok zordur; bu nedenle, bütünü analiz etmemekle birlikte, bir rengini vermek yerindedir. Bu renk şudur; matbuat, artık ulusal ve uluslararası tekellerle bütünleşmiş bir tekeldir ve sadece ve sadece tekellerin ideolojisini yansıtmaktadır. Matbuat, bugün, tekelli bürokratik yapının en vahşi ucudur.

Şunları sıralayabiliyoruz: a) Hürriyet'in mutfağında kalarak "dizi" haberler çıkaran F. Bildirici, 8 Ocak 2001 tarihinde, Hürriyet'te, Bakan Şükrü Sina Gürel'i, DSP'nin muhtemel "yeni lideri" olarak gösteriyordu. b) On gün sonra, Gürel, evlilik dışı aşk yaşadığı için, tüm matbuat ve kanalların ve bu arada Hürriyet'in hedefi olmaktadır.[274] Üstelik Bakan Gürel'i hedef alan bu kampanyada, akıllarınca büyük bir kurnazlık bulmuşlardı; gayri meşru ilişki içinde bakan kampanyasını başlattıklarında, bildikleri hâlde, bakanın adını vermiyorlardı. Bakan'ın önce saklanacağı ve böylece "rezil" olacağı hesapları vardı; Gürel, hemen ortaya çıkıp "o bakan benim" açıklamasıyla bu oyunu bozdu, becerili ve açık davranmıştır.

Burada problemin çözümü zor görünmemektedir. i- Ecevit'ten sonra, DSP'nin başına uygun görünen İ. Cem İpekçi yerine, Ş. Sina Gürel, tercih edilmemektedir.[275] ii- Gürel, kabine içinde, vahşi özelleştirmeye karşı çıkan pek az bakandan birisidir ve kendi yetki alanında olduğu için, bor madenlerinin özelleştirilmesine karşı direnmektedir. iii- Bu kampanyadan az önce, TÜSİAD, görevdeki hükümete ve bakanlarına tarihinin ikinci büyük hücumunu başlatmıştı. Yapılan toplantılarda, TÜSİAD yöneticilerine, suçlamalarını, fazlasıyla iade eden tek bakan Gürel oluyordu.

---

[274] Hürriyet, 8 Ocak 2001, "Gerekirse Ecevit'ten önce ben giderim" dizi yazısı. Hürriyet, 17 Ocak 2001, "O Bakan benim" haberi.

[275] Belki de asıl aday, Kemal Derviş, Amerika'dan ithal edilerek, rekabet çözülmüştür.

Burada, Hürriyet'in, 20 Mart 2001 tarihli sayısının birinci sayfasını kaplayan "süper patron seferberliği" başlıklı habere ayrıca işaret etmek yerindedir. Bu habere göre, ülkenin en büyük patronları, gizlice toplanarak K. Derviş'i destekleme kararı almışlardı; destekte, geleceğin politik lideri tonu netlikle yer alıyordu. Haberden, Koç, Sabancı, Karamehmetler arasına Aydın Doğan'ın da girmiş olduğunu öğreniyoruz. Demek, bundan sonra, basında değil bir eleştiri, K. Derviş'in müstakbel liderliğine gölge düşündürücü en küçük bir işaret bile göremeyeceğiz; O. Ekşi'nin bu karara en titizlikle riayet edeceğini tahmin edebiliyoruz.

Öyleyse, Gürel'e tertip planlanması gerekiyordu ve anlaşıldı ki, Gürel, eşinden ayrılmak için iki yıl öncesinde mahkemeye başvurmuştu ve ayrı yaşıyorlardı, tertibi bozabildi. Ancak tertip tertip olarak kaldı ve bu, matbuatı topyekûn anlatmaya yeten bir episodtur.

Matbuat, tekelli bürokratik düzenin, en acımasız, en tutarsız, en tamahkâr ve en miyop cephesidir. Bu nedenle burada, MİT'in insanlar değil kolonlar bulması mümkün ve çok kolay görünüyor ve bunun ortaya çıkarılması da, eskisi kadar önemli görünmüyor. Demek, yaklaşım ve araştırmalar da eskimektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN BİRİNCİ EK

SEZER VE MATBUAT

Matbuat'ın cezaevleri ve af konularındaki yeni yaklaşımı ile sermayesinin büyümesi ve matbuat dışı sermaye ile bütünleşmesi olguları arasında bir ilişki kurmak gerekiyor; bundan önce, matbuat, cezaevleri ve af sorunlarına genellikle kader kurbanları üslûbuyla ve olumlu olarak bakıyordu. Şimdiki bakışı ise, artık tarihe karışmakta olan acımasız gardiyanı aratmıyor; nerede ise cezaevlerinin toprağın altına gömülmesini istiyor ve affa karşı olmanın yanında sürekli cezaların arttırılmasını savunuyor, bu, basındaki ve toplumdaki en yeni gelişmelerden birisidir. Bunu, sahipliğinin basın dışı ellere çıkması, sermayesinin en büyük tekellerle ölçüşecek düzeye erişmesi ve iş alanlarını çeşitlendirerek, inşaat, bankacılık, sigorta başta olmak üzere diğer sektörlere el atmasına veya satışlar ya da merger'ler yoluyla medyanın bunların eline geçmesine ve varolan diğer tekellerle ortaklık yoluyla entegrasyonuna bağlamak durumundayız. Medyanın şiddet bağımlısı bir ideoloji kazanması ve tekellerle entegrasyonu, karşılıklı iki süreç olmaktadır ve buradan tekelli bürokratik bir yapı çıkmaktadır.

Büyük bir matbuat tröstü hâline gelen Aydın Doğan Holding, 1980 yılına girerken, Koç Holding'in beyaz eşya ürünlerini taksitle satan mütevazı bir firma idi. Bugün entegre bir devdir. Sabah Grubu'nun da, çok yakın zamana kadar, İzmir'de, başarılı ve kendisini sürdüren düzeyde ancak bir taşra gazetesi zenginliğinde olduğunu biliyoruz. Her ikisi de şu anda çok zengindirler ve Türkiye'nin hâlâ istikrarsız hukuk ve siyaset ortamında, elde ettikleri büyük mülklere, güvenle bakamamaları mümkündür. Realist Fransız edebiyatının korkak ve gülünç ölümsüz tipleri hep gözümüzün önüne gelmektedir; hep güvensizdir-

ler. Bu güvensizlik içinde, cezaevlerini tahkim etme ve içeriden kimsenin çıkamayacağı bir düzen, güven verici olarak görünebilmektedir; başka nedenleri de bulabiliriz, bütünleşmiş olan tekeller düzeninin veya oligarşik ekonomik yapının, her türlü hümanizma ve insanı yaşatma, yeniden yaşama kazanma türünden, insanlığın büyük kazanımlarına sırtını çevirmiş olması etkilidir. Fakat bu ve diğeri, birbirinden çok ayrı düşmüyorlar; hızla zenginleşmiş matbuat patronlarının güvensizlik psikozu, bu nedenle, yeteri kadar açıklayıcı olmaktadır.

Bunu anlayabiliyoruz, fakat, Cumhurbaşkanı A.N. Sezer'in, af ve şartlı salıverilme yasaları karşısındaki politikasını hiç anlayamıyoruz, benim için, anlaşılmaz durumdadır. Hukuk, anayasa hukuku ve siyaset teorisi içinde, açıklanması çok zor bir tutum ile karşı karşıya bulunuyoruz.

a) Üçlü koalisyon hükümeti, bir af veya şartlı salıverme yasasına angaje durumdadır. Bu angajmanın, söz uygunsa, fiyatını, en ağır bir biçimde ödemişlerdi; MHP Genel Başkanı, partisinin ve kendisinin gözde bir milletvekili tarafından, bu yasa projesi nedeniyle, en sert bir biçimde eleştirilmişti, yasanın MHP'ye maliyeti yüksekti. Diğerinin Genel Başkan Yardımcısı ve Başbakan'ın eşi de, belki de siyasî hayatının tatmadığı ağır hücumların hedefi olmuştu, matbuat, husumet yazıyordu. Bir cumhurbaşkanının, bir koalisyon hükümetine bu kadar yüksek maliyetli bir tasarıyı geri göndermesi, siyaseten düşünülemez bir adımdır ve koalisyon hükümetinin, cumhurbaşkanını kendi muhalifleri arasında görme ihtimalini yaratıyordu.

b) Hükümet, NATO'ya girişinden bu yana, yaklaşık elli yıldır, ilk kez, NATO içinde aykırı bir ses çıkarıyor ve en yakın müttefiki Washington'un baskılarına direnerek Avrupa güvenliği ile ilgili bir düzenlemeyi bloke etmeyi deniyordu. Bu kadar istisnaî bir durumda, cumhurbaşkanının, hükümetin siyasî otoritesini tartışmalı hâle sokacak bir adımını, reel politik içinde, açıklamak güçtür.

c) Kaldı ki, cumhurbaşkanının önündeki yasa, bir şartlı salıverme yasası idi ve Anayasa Mahkemesi, daha önce çıkartılmış bu tür yasaları, iki kez inceleyip, bazı maddelerini iptal etmekle birlikte, pek çok maddesini, isteğe aykırı biçimde anayasaya uygun sayarak, bu yolun

anayasal olduğunu karar altına almış olmaktadır. Demek, şartlı salıverme tertipleri anayasa içindedir.

d) Her af yasası, Meclis'ten çelişik hükümlerle çıkmaktadır; 1974 Af Yasası'nın çelişkilerinden bazılarının, Anayasa Mahkemesi tarafından giderilmiş olduğunu hatırlıyoruz. Şartlı salıverme yasalarında çelişik hükümlerin daha fazla olması normaldir; bunların, sayısız istemle, mahkemenin önüne getirilmeleri de bunun işaretidir.

Kaldı ki, yasayı hazırlayan Adalet Bakanlığı, hukukî ve ayrıntılı bir açıklama ile,[276] hazırladığı tasarıdaki çelişkilerini kamuya duyurmuştur. Cumhurbaşkanının geri gönderme yazısının, bu açıklamadan daha ileri olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir; üstelik daha çok çelişik ifadelere yer verilmektedir. Adalet Bakanlığı, Anayasa'nın af kapsamı dışına çıkardığı maddelerle ilgili olarak, hazırladığı salıverilme yasasında değişiklik tertiplere gidilmesini, önemli bir çelişki olarak göstermiştir. Cumhurbaşkanı'nın geri gönderme yazısında da[277] bu konuya değinilmiştir; Cumhurbaşkanı, idamla ilgili TCK 125. maddesinin kapsam dışında tutulmasına karşılık, Terörle Mücadele Yasası'nın kapsam içinde olmasını, çelişik bulmaktadır. Doğrudur; fakat Cumhurbaşkanlığı'nın yazısında, birinciyi katmak veya ikincisini çıkarmak konusunda bir işarete rastlamıyoruz. Bu eksiklik, kamu yönetiminde yepyeni bir durumdur; çünkü, geri gönderme yazısının, yasama organına bir yol göstermesi esastır.

e) Yüksek makamlar akademik yerler değildir; geri gönderme yazısının, açık bir seçimi içermesi gerekirdi. Ayrıca bu çelişik yasanın içinde, rejimin önünü açabilecek, bekleyen idam hükümlerinin tümünü müebbete çevirecek mekanizmalar sakladığı, herkesin bildiği bir sırdır. Her fırsatta idamın toptan kalkmasını savunan cumhurbaşkanının bu mekanizmaları görmemesi veya önemsememesi hem üzücü ve hem de düşündürücüdür. Bu tutumu ile Sezer, rejimin önünü açabilecek bir kapıyı tıkamış olmaktadır.

f) Sezer'in geri gönderme gerekçeleri, hem Adalet Bakanlığı'nın kendi yasasında bulduğu çelişkilerden ve hem de yasanın kendisinden

[276] Milliyet, 22 Kasım 2000.

[277] Hürriyet, 16 Aralık 2000.

çok daha fazla çelişki yüklüdür; burada kaydedilen çıkan yasanın "toplum vicdanını incitecek içerikte" olduğu değerlendirmesi ise bilimsellikten uzak durmaktadır. Toplum vicdanının nasıl teşhis edildiği veya edileceği ayrı bir tartışma konusudur; ayrıca, matbuat ve kanallar, Aydın Doğan ile Dinç Bilgin'in elinde olduğuna göre, tespit ettiğimiz vicdanın, Doğan ve Bilgin'in bize göstermek istedikleri vicdan olması ihtimali çok yüksektir. Sezer "vicdan" teşhisinde de yanılmaktadır. Eğer ülkede sadece TRT ve özgür basın olsaydı, Cumhurbaşkanı Sezer'in saptadığını ihsas ettiğinin tam aksi bir "toplum vicdanı" ile karşılaşacağı tabiîdir.

g) Sezer'in geri gönderme yazısının haber olduğu Hürriyet çok öğreticidir. "Hürriyet" başlığının üzerine "halkın sesini dinledi" ve altında da "iş adamları esti kükredi" iri yazılarını okuyoruz. Sezer, hükümetin büyük önem verdiği bu yasayı, tekellerin, başka bir Ecevit Hükümeti'ni devirdikleri yetmişli yıllardan beri, bir hükümete en sert hücumu yaptıkları gün geri göndermiştir; eğer rastlantı ise, böyle bir rastlantının önlenmesi gerekiyordu.

Cumhurbaşkanı Sezer, şartlı salıverme yasasının geri gönderilmesi ile başlayan, anayasa doktrini ve siyaset teorisi ile bağdaşmayan çizgisini sürdürmek kararında görünmektedir. Ocak ayı içinde yapmış olduğu bir konuşmadan şu cümleleri aktarıyorum: "Bununla birlikte affın, toplum vicdanını incittiği, adalet anlayışıyla bağdaşmadığı, yargıya ve giderek devlete olan güvenin yitirilmesine neden olduğu bir gerçektir. Bu nedenle TBMM'nin af yetkisinin Anayasa'dan çıkarılması konusunun tartışılmasının zamanının geldiğine inanıyorum."[278] Önce Cumhurbaşkanı'nın bu sözleri ve mantığı tartışılmalıdır, kısaca ele almak gereği var.

1) Genel olarak "af" türünden son derece insanî bir kurumun "toplum vicdanını incittiği" iddiası, çok ürkütücüdür. Bu, giderek, af etmeyi bilmeyen ve af edemeyen bir topluma açılan kapıdır; Sezer'den beklenmeyen bir düşünce olarak görüyoruz.

2) Cumhurbaşkanı, af kurumunun, "giderek devlete olan güvenin yitirilmesine neden olduğu da bir gerçektir" demektedir. Bunun tersi-

---

[278] Hürriyet, 10 Ocak 2001.

ni daha doğru kabul etmek zorunluluğu var; eğer, toplumda bugün devlete güven sürüyorsa, bunda, belli aralıklarda çıkartılan af yasalarının olumlu rolü inkâr edilmemelidir. Af, belli periyodlarla, toplumsal ve hukuk planında, yapılan adaletsizlikleri, kısmen telâfi ederek, devlete güveni tazeliyor, doğru olan budur. Demek, bu ortamda, devlete güven önerenler, aftan yana olmak zorundadırlar.

Sezer, Anayasa Mahkemesi Başkanı olarak ceza yasalarını ve yargı kararlarını eleştirirken, "kesin ve belirgin olmayan, kişiye ve zamana göre değişen, göreceli kavramlarla belirtildiğinde suç olanla olmayan eylemin saptanamadığına"[279] dikkati çekiyordu. Yüksek Mahkeme Başkanı'nın bu yargıya, teorik olarak varması mümkün değildir; ancak, pek çok yargı kararından sonra böylesine önemli bir sonuca ulaşılabilmektedir; demek, pek çok yargı kararı kesin ve belirgin olmayan, zamana ve kişiye göre değişen niteliktedir. Bu ise adaletsizlik demektir. Nitekim Sezer, aynı konuşmasında, ülkede "suçların yasallığı" ilkesinin, ünlü "kanunsuz suç ve ceza olmaz" prensibinin ihlâl edildiğine de işaret ediyordu. Öyleyse, böyle bir durum varsa, yargı sistemi, yasalar ve kararlarıyla, sistematik olarak adaletsizlik üretiyorsa, bu sistem düzeltilinceye kadar, sistematik olarak af kurumuna ihtiyaç vardır. Bunun dışında, Sezer'in, kendisine ün getiren bu konuşmasıyla çeliştiği hükmüne varmamız kaçınılmazdır.

Adaletsizlik, nicelik değil nitelik sorunudur. Adalet, cüz'ü, küll'ü olan bir mefhumdur. Az adaletsizlik, tam adaletsizliktir ve mutlaka giderilmek durumundadır.

c) 1980 yılında, gizli bir örgüt üyeliği beş yıllık ceza getiriyordu ve iki yıl yatılıyordu. Şimdi, on beş yıllık ceza getirmekte ve dokuz yıla yakın bir hapisliği ilzam etmektedir. Aydın Doğan veya Dinç Bilgin'in korkuları dışında, cezalardaki böyle bir şiddetlendirmeyi haklı kılacak bir nedeni bulmak zordur. Bugün Yargıtay ceza kurulunun bir kararı ile, Meclis'in hiçbir yasa çalışması olmadan, düşünce suçlarına, TCK 169 uygulanır olmuştur ve bir söz veya yazıya, beş yılın üstünde ceza hükmedilebilmektedir. Kanun koyucunun, bu maddeyi vaz ederken, böyle bir kapıyı sımsıkı kapatmasına karşın, "kanunsuz suç olmaz" il-

[279] Hürriyet, 27 Nisan 1999.

kesi ihlâl edilerek, yargı kararı ile kodifikasyona gidilmiştir. Gasp suçlarında, zarar verilen gözlük üç milyondan değerli ise, cezaya üç yıl eklenmektedir. Böyle bir ceza düzenlemesinde, Meclis'in yetkisinden af kurumunu çıkarmayı önermek, Türk geleneklerinde devlet başkanlığı kurumuna lâyık görülen "kerim" ve "rahim" nitelemeleriyle çelişmektedir.

d) Meclis'in af yetkisini kaldırma değil sınırlamak, 12 Eylül'de cunta döneminde yapılan Anayasa'nın düzeneklerinden birisidir. Ancak bu düzeneği pek çok anayasa bilgini, anayasa hukuku tekniğiyle bağdaşmaz sayıyorlar ve kaldırılmasını istiyorlar; şimdiki Adalet Bakanı da bu sınırlamanın kaldırılmasını isteyenler arasındadır.

Sezer'in bütün hukuk kariyerinde hususî hukuk ile ilgilenmiş olması, burada kendisini belli etmektedir; anayasalar, ister yazılı ve isterse yazısız, yürütmenin yetki ve eylem alanlarını sınırlamak içindir. Anayasa tekniğinde, halk egemenliğini temsil ettiği varsayılan yasama organının yetkilerini kısıtlamak yoktur. Cunta dönemine ait Anayasa'daki af yetkisine getirilen bazı sınırlamalar anayasa hukukuna aykırı iken, bunların mutlak bir yasak hâline çıkarılmasını talep etmek, daha özgürlükçü anayasa vaadlerinin inandırıcılığını zedelemektedir.

Ayrıca, anayasa tekniği açısından, eğer "meclis af çıkartamaz" biçiminde bir hüküm formüle edilmiyorsa, yasama organının af yetkisini almak mümkün değildir; böyle bir hüküm ise, düşünülemez, yasama organı, en yüksek takdir yeridir. Bunu kabul etmeyerek, böyle bir ibare koymak ise, eninde sonunda, af yetkisini oligarşiye ve bir parçası olan matbuata teslim etmek anlamındadır.

Sezer'in şartlı salıverme yasasını geri göndermesi, matbuat tarafından alkışlanmıştır. Matbuatın, Sezer'in bu adımını, hükümete karşı terbiye edici ve matbuata karşı teskin edici nitelikte görmesi mümkündür. Eğer böyle bir anlayış varsa, N. Demirkent'in ölümü üzerine gönderilen mesaj, bunu, güçlendirici türdedir.

Mesajında Sezer şunları yazıyordu: "Uzun yıllarını gazeteciliğe adayan ve Türk basınında birçok ilki başlatan Sayın Demirkent, basınımızın gelişerek, bugünlere ulaşmasında önemli bir rol üstlenmiş, ekono-

mi gazeteciliğinin de ülkemizdeki öncüsü olmuştur."[280] Cumhurbaşkanı'nın bu cümlesi, maalesef yanılgılar içermektedir.

a) Cumhurbaşkanı güzel Türkçemize titizdir ve bu çok sevindiricidir. Ancak bizim dilimizde sıfatın isim olarak kullanılması kural olarak yoktur ve çok ayrık durumlarda rastlayabiliyoruz. Güzel Türkçemiz'de "ilki başlatmak" yoktur, bu televizyoncuların bozuk Türkçe'sidir; "ilki başlatan" veya "ilke imza atan" türünden söyleyişleri, yadırgamak durumundayız. Şinasî, Agâh Efendi, Kemâl Bey, ülkemizde pek çok yeniliği başlatmışlardı, ancak, hiçbir kitabımızda bunlar için "ilki başlatmak" sözcüklerini kullanmıyoruz.

b) Basınımızın gelişerek iyi bir düzeye geldiği düşüncesi gerçekçi olmaktan çok uzaktır. Başta göçük Demirkent, pek çok basın mensubu, basınımızın bugün içinde olduğu düzeye kan ağlıyordu. Matbuatta yazanlar ve basın kuruluşları yöneticileri içinde basınının içinde bulunduğu durumu eleştirmeyen yoktur. Basının ulaşmış olduğu yer, hem basın ve hem de ülke esenliği için çok tehlikelidir ve bu genel kanıdır.

Uygarlığın bir ölçüsü olan sendikalar, bugün basından kovulmuştur. Çalışanların çoğunun sosyal sigorta kayıtları dahi bulunmamaktadır. Basının temel niteliği düzeysizliğidir; ülkemiz, kendi görüntüsüne tapan alıklar memleketi hâline getirilmek üzeredir, yazarlık kovulmuş, televizyon spikerleri yazar yapılmıştır. Şimdi bunlar da kovuluyor ve mankenler, yazar oluyorlar. Hüseyin Cahit'i, Falih Rıfkı'yı, Yakup Kadri'yi çıkarmış bir meslekte, şimdi yazar olarak, manken Deniz ile manken Demet kaldılar. Aklın yerini görüntü almaktadır ve bunun motoru ve kulvarı olan bir yeri, Sezer, övmektedir.

Gelişme, birikimdir; birikim olmadan gelişmeyi görmemiz ve birikime değer vermeyen bir toplumun gelişebileceğine inanmamız zordur. Hâl bu iken, matbuat ve kanallar, birikimsizliği put yaptılar; ülkede her türlü birikimi reddeden, ilkesi, tanımları, ekseni olmayan bir sürü yaratmanın jeneratörü olmak istiyorlar ve burada duramadılar. Kendileri için de birikimsizliği inanç hâline getirdiler; emekli büyükelçileri, spikerleri, şarkıcı ve mankenleri gazeteci ve yazar yaptılar. Bu-

---

[280] Hürriyet, 12 Şubat 2001.

nun bir bitiş, bir kendini red ve yozluk ile intihar olduğunu göremediler; ancak gerçek şimdi yüzlerindedir. Bir gece öncesine kadar başlarında taşıdıklarını, haber bile vermeden kovmaları, kendi putlarını hoyratça ayakları altına almaları, kalanların kovulanlara gözyaşı bile dökememesi, yozluk değilse nedir; bugün varlığımıza karşı bu büyük tehdidi görmek, hepimizin sorumluluğudur.

c) Basının bu noktaya gelişinin sorumlusu olarak bir kaç kişi aranacak olursa, bunlardan birisi de, göçük N. Demirkent'tir. Basının lideri Hürriyet gazetesinin yöneticisi ve Gazeteciler Cemiyeti Başkanı olarak bozulmaya en çok katkıda bulunanlar arasındadır; bozma mekanizmalarını harekete geçirmiş ve ancak daha fazla bozamadığı için atılmıştır. Bu, lehinedir.

Demirkent'in asıl lehine olan, atılmasıyla uyanmasıdır. Bundan sonra, kalemini, basındaki bozulmayı eleştirmek için kullandığı doğrudur. Bu sevindirici olmakla birlikte basını bozucu rolünü unutturmamaktadır. Daha uzun ömürlü olabilseydi basına verdiği zararları telâfi edebileceğini düşünebilirdik, kaybına bu nedenle de, üzülüyoruz.

d) Demirkent'in, ekonomi gazeteciliğinin öncüsü olduğu değerlendirmesi ise gerçeklerle açık çelişki hâlindedir. Demirkent, Hürriyet gazetesinin başında basının dekadansına katkıda bulunurken, Türkiye'de ekonomi gazeteciliği modern ve bilimsel bir yapı kazanıyordu. Bunda 12 Mart'ın işsiz bıraktığı solcu kadroların rolü büyüktür; "ANKA" ve "ista" ajansı ile Cumhuriyet gazetesi, çağdaş ekonomi habercilik ve gazeteciliğini başlattılar. Demirkent, Erol Simavi tarafından, görevinden uzaklaştırıldığında, bu ajanslarda yetişmiş kadrolarla, bu işi sürdürdü.

İki nokta var; birincisi, cumhurbaşkanının basın danışmanının bilgisinin çok kıt olmasıdır.[281] İkincisi, basının yapısı ve ülke esenliği alanında işlevinin yanlış değerlendirilmesidir.

---

[281] Çanakkale Zaferi nedeniyle, Çankaya'dan gönderilen, 2001 yılı mesajı da, Çankaya'daki danışmanlarla ilgili bir başka bilgi eksikliğini ortaya çıkardı; Çanakkale Zaferi, Çanakkale Boğazı'ndan geçmek isteyen düşman gemilerini durdurma ile ilgili ve Gelibolu Savaşı ise, kıyı çıkarması yapan düşman kuvvetlerini püskürtme ve karada tutundurmama mücadelesiydi. Birincisi "deniz" ve "ikincisi" kara savaşıdır. Danışmanların bu ayrımı da ihmal ettikleri anlaşılmaktadır.

Cumhurbaşkanı Sezer'in, af ve basın değerlendirmesi ve görüşlerine katılmak imkânsızdır; ama basın bunları beğenmiş ve büyütmüştür. Fakat Sezer'in, Milli Güvenlik Kurulu'nda, Ecevit ve Özkan'a yönelik eleştirilerini ise, Aydın Doğan Holding matbuatı reddetmiştir ve burada, Sezer'in karşısında bir yer aldılar. Demek, tutarlılık yerini tamahkârlığa ve miyopluğa bırakmış olmaktadır. Öyleyse bozanlar bozulmuşlardır. Diğer taraftan bozulmuşlar, eninde sonunda, güçsüzdürler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN İKİNCİ EK

KÜRT İDDİASI: "Y. K. KEMALİST AJANDIR"

Türkiye'ye döndü diye PKK 'hain' ilan etti

● Fransa'da yaşayan ve Türkiye'den kaçtıktan 5 yıl sonra Cumhuriyet Bayramı'nda tekrar yurda dönen Profösör Dr. Yalçın Küçük, terör örgütü PKK tarafından kara listeye alınarak "Hain" ilan edildi.

● Sık sık Med TV'ye konuk olan Prof. Küçük, 2 yıl hapis cezası nedeniyle Edirne Cezaevi'ne konuldu. Yaşar Kaya, Prof. Küçük için "Devletin Kürt cephesindeki kulağı" sıfatını kullandı. ● Yazısı 32. sayfa

PKK yurda dönen Küçük'ü 'hain' ilan etti

TÜRKİYE'den kaçtıktan sonra 5 yıl Fransa'da yaşayan Prof. Dr. Yalçın Küçük, Cumhuriyet Bayramı'nda yurda dönmesinin ardından, PKK tarafından 'hain' ilan edildi.

Geçen haziran ayına kadar sık sık Med TV'ye konuk olan, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yanı sıra bir çok Kürt politikacı ve aydın ile tartışma programlarına katılan Prof. Küçük, dönme kararı ile birlikte kara listeye alındı. Yunanistan üzerinden İpsala Gümrük Kapısı'ndan yurda dönüp, hakkındaki kesinleşmiş 2 yıl hapis cezası nedeniyle Edirne Cezaevi'ne konulan Küçük, PKK'nın Avrupa'daki günlük yayın organı konumundaki "Özgür Politika" gazetesinin ağır eleştirilerine maruz kaldı. Gazetenin dünkü sayısında, Yalçın Küçük'e gösterilen tepkiler geniş biçimde yer aldı. Küçük ile ilgili yayınlanan görüşler şöyle:

► Yaşar Kaya (Sürgünde Kürt parlamentosu başkanı) Yalçın Küçük'ün Türk solu içinde bir yeri yoktu. Kürt ulusal hareketi olmasaydı, o da isimsizler arasına karışıp gidecekti. Kürt ulusal hareketine dayanarak biraz kendi adını yaşattı. Dönemsi normaldir. Bunların hepsi cumhuriyetin çocuklarıdır. Ben daha önce kendisi hakkında yazmıştım. Bütün Kürt ulusal değerlerine, dostlarına saldıran adamdır. İnşallah devletin Kürt cephesindeki kulağı tamamen ortadan kalkar, ben de bu konuda yanılmış olurum.

► Serhat Bucak (Sürgünde Kürt parlamentosu üyesi) Küçük, aslında sol Kemalist bir aydındır. Zaten Suriye-Türkiye krizinde rol oynayan Şam Büyükelçisi Cem Duatepe, Yalçın Küçük'ün bacanağıdır. Krizde Küçük'ün de bilgisi vardı. Özgür Politika'da ve Med TV'de Türk ordusu içinde ilerici bir kesimin olduğunu söyleyip ordunun bir restorasyona uğrayacağını belirtiyor ve bunun Kürt sorununu çözeceğini söylüyordu. Aslında bununla Kürt halkının beynini dumura uğratıyordu. Küçük'ü iyi tanımak lazım. Hayırlı olsun, sevdiklerine kavuşsun. Şovenizmin doruğa çıktığı bir anda Türkiye'ye gidişi anlamlıdır. Hep birlikle izleyeceğiz.

► Cemil Gündoğan (Yazar - analist) 1990'ların dünyasında Doğan Avcıoğlu olmaya özendi. Ki, hüsranla bitmişti. Küçük'ünkine sadece acınılabilir. Bu kadar birikimi olan bir insanın yıllar sonra tekrar orduya ilişkin ümitlere kapılması, bir sol cumların beklenmedik[illegible].

Hürriyet, 1 Kasım 1998, 1. ve 2. sayfalar

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN ÜÇÜNCÜ EK

AKTÜEL'DEN HABER

aGündem

Prof. Yalçın Küçük'ün iddiasını MİT yalanlayınca öğrendik

İyi ki yalanlandı

Her gün sadece bir gazete okuyan ya da haberleri tek bir televizyon kanalından izleyen pekçok kişi, 3 şubat günü üç aşağı beş yukarı aynı şaşkınlığı yaşadı: Gazetelerde "MİT Yalçın Küçük'ü yalanladı" mealinde bir haber vardı ve MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun, PKK'ya yardım ve yataklıktan tutuklu olarak yargılanan Prof. Dr. Yalçın Küçük'ün "kendisi ve teşkilatı hakkındaki" iddialarını "deli saçması" olarak niteliyordu.

Gazete ve televizyon izleyicisi çoğunluğu bir merak sardı: Prof. Küçük ne iddia etmişti ki MİT yalanlıyordu?

Herkes kulak kesildi ve ertesi gün, bir köşe yazarında şunlar yazıldı: "Prof. Dr. Yalçın Küçük DGM'ye yazılı bir ifade verdi ve şunu iddia etti: 1995 seçimleri öncesinde Başbakan Çiller, Abdullah Öcalan'ı ölü ya da diri ele geçirmek için operasyon başlattı, bunu bugünkü MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun ve ekibinden öğrenen ANAP Genel Başkanı Yılmaz ise bir yakını vasıtasıyla bana, bu yolla da Öcalan'a önceden haber vererek, DYP'nin oya tahvil edeceğinden korktuğu bu operasyonu engelledi..."

İşte MİT'in "deli saçması" olarak tanımlayıp yalanladığı iddia buydu. Ve ortaya atılalı bir hafta olduğu halde, bir iki gazete ve televizyon kanalı dışında hiçbir yerde yer almamıştı. İşte MİT Müsteşarı Atasagun'un da adını karıştırmasa, Prof. Dr. Küçük'ün iddialarından kimsenin haberi olmayacaktı...

Peki, bu, "Okur ya da izleyici bilmese de olur" denebilecek kadar "sıradan" bir iddia mıdır?

İkinci soru: Dava dosyasına bile belge olarak giren bu iddiaların haber sayılmaması ve yayımlanmaması, Mesut Yılmaz'ın kendini savunma hakkını da fiilen ortadan kaldırmaz mı?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN DÖRDÜNCÜ EK

BEDRİ: "BİRİLERİ GEVEZEDİR"

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN BEŞİNCİ EK

MİT - YEMEK

akit

Ecevit

MİT'te yemek sıkıntısı

MIT Müsteşarı Şenkal Atasagun'un, kartel yazarlarıyla MIT binasında başbaşa yemek yemesi, gerek teşkilât içinde gerek devlet kademelerinde rahatsızlığa yol açtı

2 SAAT NE GÖRÜŞTÜLER?

MİT'teki ucu

ORTBAS MI?

Sırmen: Kahve olmadığı için camide konuştum

Kartel, CHP rezaletini

Atasagun'dan Prof. Kucuk'un iddialarına cevap: Deli saçması!

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN ALTINCI EK

BİR MÜFTERİYE YANIT...

Oktay Ekşi

Hürriyet, 14 Eylül 1992

Kendi aramızda tartıştık: 'Hürriyet'in sütunlarını böyle bir nedenle kullanmak doğru olur mu?' diye sorduk. 'Değer mi?' sorusuna yanıt aradık.

Sebep çok basit: Bu sütun bize verilmiş, ama onu kendimiz için kullanmaya hakkımız yok.

Oysa bir olay bizi zorladı: Haftalık bir gazetenin yazarı Yalçın Küçük 23-29 Ağustos 1922 tarihli gazetedeki sütununda bizi, 'Milli İstihbarat Teşkilatı ile ilişkili bir gazeteci' olarak tanıttı. Hatta aşağıda okuyacağınız gibi daha da ileri gitti.

İşte bunu, yani 'Acaba bu yazıya Hürriyet sütunlarında yanıt vermeye değer mi, değmez mi?' sorusunu tartıştık.

Neticede 'Okuyucunun, yazılarını izlediği kişi hakkında tam ve doğru bilgi alma hakkı olduğuna' karar verdik ve konuyu huzurunuza getirdik.

'Yalçın Küçük de kim?' derseniz; bildiğimiz şu: Yazılarında PKK lideri APO hariç herkes saldıran bir kişi. APO'ya da 'kardeşim' diyor.

Devam etmeden bir noktaya açıklık getirelim: Bizim inancımıza göre önemli olan bir insanın hangi işi yaptığı değil, işini iyi ve dürüstçe yapıp yapmadığıdır. O nedenle bir kimse ister MİT'te çalışsın, ister MİT'le ilişkisi olsun, bizi ilgilendirmez. Yani bunlara bakarak kimsenin ne 'daha şerefli' olduğunu düşünürüz, ne de kimseye 'şerefsizlik' addederiz. Ama bazı işlerin ötekilerle uyuşmadığını biliriz. Örneğin

'açık istihbarat' yapan 'gazetecinin, 'kapalı istihbarat' dünyası ile, bu arada MİT ile bağlantı kurmasını çok büyük bir meslek ayıbı sayarız.

Konuya gelince:

İşte bu Yalçın Küçük, yukarıda sözünü ettiğimiz makalede bize saldırınca, İstanbul 13. Noteri Bekir Kılyar aracılığıyla kendisine 27 Ağustos tarihinde aşağıdaki mektubu tebliğ ettirdik.

"Gazetenin 23-29 Ağustos 1922 tarihli nüshasındaki 'taş devri' başlıklı yazınızda benden:

'Peki bizim arkadaşlarımız gazeteci değil de Oktay Ekşi mi gazetecidir? Yani Demirel, Ekşi'nin MİT'le ilişkisini, varsa görevinin derecesini araştırmak zorundadır. Bu araştırma için yardımcı olabilirim. Oktay Ekşi, bizim arkadaşlarımızın öldürüşlerini incelemek için gittiği Diyarbakır'dan, Genel Vali Ünal Erkan'a ölçüsüz övgüler yazarak dönüyor. Bu bir devlet görevi mi? Erkan, Türkiye Cumhuriyeti'nin sakladığı, İstanbul'daki infazlar ve zenginliği nedeniyle ünlü 12 Eylül'ün İstanbul Emniyet Müdürü Şükrü Balcı'nın yetiştirmesidir. Ünlü MİT raporunda da ayrı bir yeri var; acaba Hürriyet gazetesi, Oktay Ekşi'nin ikinci adresi mi oluyor?' diye söz etmiştiniz. Sizin gibi cezai ehliyete sahip bulunup bulunmadığı şüpheli bir kimsenin, herkes hakkında her konuda, her şeyi yazmasında yadırganacak bir şey yoktur. Ama yine de 'hukuk' sistemine göre 'gerçek kişi' muamelesi görmeniz gerektiği için, sizi kamuoyu önünde benim 'MİT ile ilişkim' var ise bunu –mümkünse- ispata, mümkün değilse bu iftiranıza kılıf olarak bulabileceğiniz gerekçe ne ise onu açıklamaya davet ediyorum. Ben Milli İstihbarat Teşkilatı ile şu veya bu şekilde ilişkili olmak bir yana, adı ve gazetelerde yayınlanan bilgiler dışında bu teşkilat hakkında hiçbir ilgisi olmayan bir gazeteciyim.

Bu mektubum size tebliğ edildiği andan itibaren 15 gün içinde iddianızı ispat edemez yahut size o sözleri yazdıran makul bir gerekçeye sahip olduğunuzu ortaya koyamazsanız sizi insanların şeref ve hassiyetlerine hayasızca saldıran bir müfteri olarak tescil ve kamuoyu önünde ilan edeceğim.

Mektupta sözünü ettiğimiz süre 11 Eylül 1992 günü doldu. Yalçın Küçük, bugüne kadar ne iddiasını ispat etti, ne de bu iddiaları yazma-

sını makul gösteren bir gerekçe gösterdi. Sadece tehdit dolu bir ifadeyle sütununda, 'benimle sonra görüşeceğini' söyledi. Buna karşılık ben de sözümü tutuyor ve Yalçın Küçük'ü bir müfteri olarak kamoyu önünde tescil ve ilan ediyorum.

Bitirmeden ifade edeyim: Kahpece olmamak kaydıyla istediği yerde, istediği tarihte, istediği koşulda kendisiyle 'görüşmeye' hazırım.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN YEDİNCİ EK

MATBUAT VE CEHALET

İlk planlamacılar bilirler. Müsteşar Osman Nuri Torun umuyorum, afiyettedir. Turgut Özal'ı ve hatta Demirel'i anlatmalıdır; her ikisi 27 Mayıs 1960 Devrimi ile askere alındılar ve yedek subaylıklarını, Planlama'da, yanımızda yaptılar. Plancılar, daha sonra da bu yedek uzmanlara, o zamanlar prestijli Planlama'da kalıcı görev öneriyorlardı ve bir tek Özal'a önermediler; biz o gün de bu gün de Özal'dan daha bilgisizini hiç düşünemeyiz. Daha sonra yaptıklarının tümünü cehaletten gelen bir cüret olarak algılayabilirz, sadece ve sadece Red Kit okumakla övünüyordu. Yerine geçen Demirel'in böyle bir övüncü bile olmadı, ders kitaplarının dışında bir tek kitap okuduğu konusunda hiçbir kayda sahip değiliz. Herhalde birbirine çok benzedikleri için artık yalnızca numaralarıyla ayrılıyorlar ve yeni numara, Picasso'nun ressam olmadığını ispata çalışıyordu ve şimdiki başbakanın da, numarası 59 olmalı, babasının yerleştirdiği ikisi Ankara'da ve biri Londra'da üniversitelerin ikinci sınıfına bile geçemediği biyografisinde tescillidir. Öğrenmeye çok dirençliydi, başarısızlıktan liseden atılıyordu ve şimdi hiç bilmediği ve hiç öğrenmediği Sanskritçe bir kariyer sahibidir. Acıdır, bir cahilleştirme dönemini yaşadık, içinden geçtiğimize 'karanlık siyaset' diyebiliriz.

Tencerelerde yuvarlanma ve kapağını bulma eğilimi var; eğer siyaset karanlık ise, basın, kapkaranlıktır. Bir Mehmet Kemal, parlamento muhabirliği yaptığında, meclis başkanından daha çok iç tüzük bilirdi veya bir Doğan Katırcıoğlu ya da Vasfiye Özkoçak, savcılar kadar usule hakimdirler. Şimdiki cahiller, tek mahkemeli Türk adeletinde daha DGM'lerde 'nöbetçi hakim' olmadığını bile öğrenemediler; bun-

ları yazmak benim için çok daha acıdır. Star'dan Fatih Çekirge'nin tek okulu TİP ve bizim Sosyalist iktisar idi, artık gazetecilik mesleğini bıraktığını varsaymak yerindedir ve Hürriyet'ten S.Ergin, TİP ve bizim sempatizanımızdı, MİT'i, Ş.Atasagun'u parlatmayı ve ordu-siyaset ilişkisinde dezenformasyonu gazetecilik sanıyor, yazıktır. Milliyet'ten F.Bila, benim doktora öğrencimdi, gazeteciliğe olağanüstü yatkın ve terbiyeliydi ve şimdi Ecevit'in sır katibi oldu ve ne yazık, sırları ancak on iki saat tutabiliyor. Sabah'tan Murat Yetkin, Dev- Yol'u bırakıp bize yapıştı ve şimdi içerde İ. Cem'e ve dünyada Yahudi lobisine yapışmış durumdadır. Öte yandan şu anda tanrılar O. Ekşi'yi aforoz etmişler, ne isterse, siyasette tersi olmaktadır ve E. Özkök kendisini yalanlamaktadır ve Hasan Cemal, herhalde 'yine değiştim' yollu bir kitap için, tekrar değişiyor ve belki de sağa dönüldüğünde 'sağcılığın sınırı yoktur' ispatı peşine düşüyor, ve hayırlıdır. G. Civaoğlu'na gelince, hala yazıyor mu: iyi bir tüccar olduğunu kanıtlamış olan A. Doğan'ın bunların hepsini emekli edeceği günler yakındır.* Bir canlı organizmanın tükenmesi ise herhalde böyle olmaktadır.

Cehalet varsa tahrifat vardır.

Ecevit'in son 'imza devrimi' kanun hükmünde kararname oyununda, hem bilgisizliği ve hem de falsifikasyonu görüyoruz, buna hükümeti ellerine geçirmiş 'üç artı bir' komitesinin çok çoçukça bir oyunu gözüyle de bakabilirz. 1) Başbakanlar, bakanlar, müsteşarlar, önlerine gelen dosyaların pek çoğuna kendileri imza atmazlar, aynı imza çıkaran bir mühürleri vardır, müsteşar yardımcıları ve çok zaman özel kalem müdürleri bunları basarlar. Ancak bunun için bakan veya başbakanın müsteşarına ya da özel kalem müdürüne güvenmesi gerekir. Ecevit, orada bulduklarıyla çalışır ve hiçbirine güvenmez, sorun burdadır. Ecevit'in, ne kendisine değerlendirme notları verecek partisi, ne de bürokrasisi var, sadece kendisi var; kendisinin de herkesin de sorunu işte budur.

Ne yazık, bu 'üç artı bir' ekibinin hiçbirisinin bile bir tek gün yürüt-

* Bu incelemenin yazılış tarihinin üzerindeki kayıt, 19 Eylül 2000 göstermektedir. Çokça zaman "Yalçın Küçük'ün bir kehaneti daha" deniyor, altı ay sonra A. Doğan, pek çok fıkra yazarını kovarak beni doğruladı. Ancak bu "kehanet" değil, bilimsel bakıştır: işe yaramaz olduklarını görüyordum. Güzeldiler, limon türü sıkılıp atılmaya razı oldular. Üzülüyorum.

me organında çalışmadan yürütmenin başına gelmiş olmaları, artık bir ulusal felakete dönüşüyor; bilmeden gelmişler ve her gün bilmemekte yükseliyorlar. 2) Türk esas hukukunda cumhurbaşkanı yönetimin başıdır ve bir bakan, ancak cumhurbaşkanı kararnamesini imzalarsa bakan olmaktadır. Öte yandan hukukun temel ilkesi, hem vekilin aslın bütün yetkilerine sahip olması ve hem vekili ancak aslı atayan makamın tayin edebileceğidir. Dolayısıyla, bakanları ülke dışında görevlendirme ve içeride vekilini atama ancak cumhurbaşkanının imzasıyla mümkündür; Ecevit, Yılmaz, Bahçeli ve Özkan'ın zor olmakla birlikte biraz idare hukuku tedris etmeleri gereklidir. 3) Büyükelçiler, valiler ve kaymakamlar, bulundukları yerde iş yaparlar, ancak aynı zamanda devleti ve cumhurbaşkanını temsil ederler ve demek, kaymakamların atanmasında cumhurbaşkanlığı imzası kaçınılmadır. Öyleyse bu ekibin imza kaçırma devrimi, mevcut anayasal düzeni yıkmak anlamındadır.

Gazetelerde bir haber okuyucuya ulaşıncaya kadar, yazanın dışında, pek çok süzgeçten geçiyor, düzeltiliyor, zenginleştiriliyor ve gerekirse sansür ediliyor; televizyonlarda ise çokça zaman, ham bir biçimde, 'canlı' izleyiciye ulaşmaktadır. Öte yandan televizyonlar muhabirlerini genellikle asgari ücrete razı çocuklardan ya da kızlardan seçiyorlar; 'al çocuktan haberi' usulü, ilk haberler ham fakat genellikle sansürsüz olabilmektedir. Kuşadası'na sokulmayan Amerikan homoseksüeller gemisiyle ilgli haber de böyle oldu: ilk televizyon haberlerine göre gemi Türkiye'yi terkederken Amerikan Büyükelçiliği'nden gelen bir telsiz emriyle İstanbul'a döndü. İstanbul'da kırmızı halılarla kaşılanıyordu. Sonradan bu döndürme işi, İçişleri Bakanı Sadettin Tantan'a mal edildi ve tam bir falsifikasyon olmalıdır. Türk idare pratiğinde mümkün olmadığını söyleyebiliyoruz.

Üstelik şimdi hepsinin 'cepleri' var, mobil telefona bu adı veriyorlar; Kuşadası'nda karaya çıkabilen Amerikan homoseksüellerini toplama operasyonu başlar başlamaz, Tantan'ın ve Ecevit'in haberdar olduğundan hiç kuşku duyamayız. Gazeteler sonradan, aynı anda, gemideki bir homoseksüel senatörün Clinton'u haberdar ettiğini de duyuyordu ve homoseksüeller gemisinin Amerikalıların emri ile Tantan'ın önceki emrinden dönmesiyle İstanbul'a girdiğinden hiç kuşku duyama-

yız. Türk sistemi böyle işlemektedir ve karanlık siyaset içinde kapkara cahil gazetecilerin de yardımıyla tam bir yanıltma, falsifikasyon, yaşanabilmektedir; ancak yaşadığımız hem başı ve hem de sonu itibariyle utanç vericidir, Türkiye'de Amerikan telsizleri hükümdardır.

İşçi Partisi, Yargıtay Başkanı S. Selçuk hakkında suç duyurusunda bulundu, ancak okuyabildiğim kadarıyla bir nokta eksik kalmıştır. Çünkü gazeteler, "Yargıtay Başkanı'nın gezisi, iş dünyasındaki faaliyetlerini bir kenara bırakarak Harvard'da siyaset bilimi araştırması yapan ABD'nin en zengin Türklerinden Ali Rıza Bozkurt tarafından organize edildi"* diye yazıyordu. Peki bu gezi masraflarının, Amerika'da bir yerden diğerine uçuşun, konferans tercüme harcamalarının da zengin Bozkurt tarafından verildiği anlamına mı geliyor; bu soru, idare açısından çok önemlidir. Öyleyse, S. Selçuk devletten de harcırah aldı mı ve eğer 'resmi' bir geziyse, almaması, idare kurallarına göre imkansızdır. Bu çok önemli bir sorun oluşturuyor; çünkü 27 Mayıs komisyonları benzer durumlarda bir çok yüksek memurun masrafları başkası tarafından karşılandığı halde bir de harcırah aldığını ortaya çıkarıyordu; çok büyük bir suçtur. Kuşkusuz Yargıtay Başkanı'nı bunlardan tenzih etmek durumundayız; ancak haberler kötüdür ve Türk devletinin Amerika'da konferans turuna çıkması için harcırah vermesi usulünde yoktur. Daha da önemlisi, Selçuk, Avrupa Birliği türünden, kamusal olarak kendi yetki alanına girmeyen alanlarda konuşmayı sevmektedir ve bu nedenle, bu turlara hiçbir kamu otoritesinin müsade etmesini de düşünemeyiz. Öyleyse S. Selçuk'un kendisi hakkında bir soruşturma açılmasını talep etmesi yerindedir. Benim şimdiden görebildiğim ise, Yargıç Selçuk'un böyle bir tura ancak yıllık izninde çıkabileceği idi, ama yine de hiç yakışmamaktadır.

Hürriyet'ten S.Ergin'in her daim ve Sabah'ın son zamanlarda, tüm parlatma gayretlerine karşın Ş. Atasagun'un yönetiminde MİT'in durumu hiç de parlak görünmüyor; pek çok başarısızlığa, son zamanların pek yılışık bir deyişi ile 'imza atmaktadır'. 3 Ocak 1999 tarihli gazeteler ortada, bir gün önce S. Ergin Y. Donat ve E. Çölaşan'ı toplamış, övünmüş, övünmüş ve soğuk savaş ağzıyla konuştuktan sonra yemin etmişti; sonradan öğrendik 4 Şubat günü, Washington, o tarihlerde

---

* Radikal, 13 Mayıs 2000.

Nairobi'de olduğunu haber veriyordu. Öcalan'ın getirilmesinde en küçük rolü olmadığı artık kesindir. İstanbul'da yakalanan hizbullahçılardan, ne MİT ne de İstanbul Emniyeti hiçbir ipucu çıkaramadılar ve mezarların yerini, İstanbul'da yakalanan sanıklar, Diyarbakır'a giden Nuh Mete Yüksel'e söylemeyi tercih ettiler. Biz o zaman Aydınlık'la, bu durumun, İstanbul Emniyeti'nde tepeden tırnağa arındırmalara yol açacağına işaret emiştik, olmuştur. Ş. Atasagun ise şimdi çok huzurusuz olmalıdır, konuşmalarını bu huzursuzluğa bağlayabiliyoruz; "MİT'in hedefi olmuş birisinin Cumhurbaşkanı olması imkansızdır" sözü, Sabah, 11 Ağustos 2000, ancak böyle bir ruh hali ile açıklanabilir ve kuşkusuz boyunu aşan sözlerdir. Henüz kimsenin tepki göstermemesi, ülkenin koyu bir karanlıkta olmasından ileri geliyor.

O kadar değil, ancak, TRT genel müdürlüğü ya da Hürriyet gazetesi Ankara temsilciliği veya Cumhurbaşkanlığı özel kalem müdürlüğü ve kuşkusuz basın sözcülüğü MİT Müsteşarı'nın tarifine uygun yerlerdir; buralara ancak MİT ile yakın işbirliği içinde olanlar veya mensupları getirilebilmektedir. Sezer tarafından basın sözcülüğüne atanan M. Yalman'ı bu çerçevede analiz etmek durumundayız. Almanya'da basın ataşesi iken Kıbrıs Savaşı çıkar çıkmaz Atina'ya alınması haber alma yeteneğine işaret ediyor ve T. Özal ve Demirel'den sonra Sezer'e basın sözcüsü olması da kalıcılığın kanıtıdır, kutluyoruz.

Ancak benim dilbilim ve isim-bilim alanında yöntem geliştirmelerim hatırladığında bu analizi genişletebiliriz; çünkü M. Yalman adında bir de sabetayist çağrışımı var. Esad'ın cenazesine katılarak dünya Yahudiliğini kızdıran Sezer'in dünya Yahudiliğinin gerçek başkenti New York'a gitmeden önce 'Yalman' adını öne çıkarması çok anlamlıdır. Yalnız bir nokta var, ben sadece isim-bilim ile yetinmiyorum, -man eki başlı başına sadece bir ihtimaldir ve başka noktalara bakmak gereğini duyuyorum. Şöyle, Halide Edip Adıvar sabetayist idi, fakat sabeteyistler Müslüman-Türk ile evlenmiyorlar ve öyleyse ünlü matematikçi Salih Zeki Hanım'ın kocası olduğuna göre? Şimdilik şunu söyleyebiliyoruz: Salih Zeki'nin oğlu. 'Sayar' soyadını almıştır ve -ar ekiyle karşılaşıyoruz; F. Sayar'ın İrene Melikoff ile evlenmesi de yeni bir bilgi getiriyor, demek, ihtimali arttırıyoruz. Yöntem budur. Sezer'in basın sözcüsü M. Yalman'ın, tanınmış sabetayist Ahmet Emin Yalman'ın

Vatan gazetesinde işe başlaması, Hürriyet 2 Eylül 2000, analizimizi sürdürmemiz açısından özendiricidir. Fakat öyle olmasa bile, Sezer'in tam New York'a giderken bu ismi öne çıkarması politik içgüdüden yoksun olmadığını göstermektedir.

Şunu aktarmak yerindedir; 'Şu anda Türkiye medyasının en büyük ve müessir kısmı sabetayistlerin kontrolündedir!' (Hürriyet, 17 Eylül 2000) Bu değerlendirmenin Hürriyet'te yayımlanması yeni başlangıçtır ve bu arada belirtmekte yarar var. Hürriyet'teki Arda Kayar'ın bu haberinde önemli yanlışlıklar var. M. Tekinalp'in adını Alp Er olarak yazmak ayrı, Yahudiler ve sabetayistleri aynı saymak çok büyük yanlıştır. Cumhuriyet döneminde isim değiştirmiş pek çok Yahudi yurttaşımız oldu ve tanınmış kemalist Moiz Kohen bunlardan biriydi. Bu düzeltmeden sonra Cumhuriyet döneminde sabetayistlerin önce Ahmet Emin'in Vatan'ında, sonra Abdi İpekçi'nin Milliyet'inde toplandıklarını kaydediyoruz ve şimdi Bilgin'in Sabah'ında birikiyorlar. İncelememizi sürdüyoruz.

Sabah, Sibel Yeşilmen'in haberine 'Barak rüzgar gibi geçti' başlığını koyuyordu, 29 Ağustos 2000, ve İ. Cem, Barak'ın yanındaydı. Aynı yerde Murat Yetkin, Barak'ın İ. Cem'i, Clinton'u överken kullandığı sözlerle süslemesini aktarıyor ve Sezer'in New York gezisiyle ilgili olarak, Dışişleri Bakanlığı mensupları tarafından yapılan tanımlamayı kullanarak, 'Sezer'in ilk sınavı cemaatlerle', Sabah 5 Eylül 2000, haberini yazıyordu. Fakat iki gün sonra, 7 Elül 2000, 'ilk sınavdan tam not' başlıklı haberi okuduk; Türk Cumhurbaşkanı Amerikalı Yahudilerle görüşmüş ve bunlardan tam not almıştı, isteyen sevinebilir ve isteyen ağlayabilir, ağlayanlar, halk onuru olanlardır.

Gazeteciydi ve Türkiye'nin 'azgelişmiş süreci' içinde ezildiğini yazıyordu, sonra Türkiye İsrail'e bağlandı ve Dışişleri bakanı oldu; bundan sonra İsmail Cem İpekçi ne sorulsa, 'Türkiye büyük devlettir' cevabını vermeye başladı. Güzel, biz de inanmak istiyoruz ama şu cumhurbaşkanının New York'ta Yahudi hamamları ve zenginleri önünde sınava çıkması ve bir de Cottarelli'nin gelip herkesle konuşup herkese ekonomik politika dikte etmesi olmasa. Demek, bunlar artık ülkeyi ne hale getirdiklerini göremeyecek kadar koyu bir karanlıktalar. Ama sabetayistlerin en çok Dışişleri Bakanlığı'nda toplandıklarını görüyoruz.

O zaman Hürriyet'teydi ve biz Yürüyüş'te Cüneyt Arcayürek'i çok taciz ettik; kabul etmek gerek, şu anda siyasi tarihe dayalı yorum yapabilen tek fıkra yazarı Arcayürek kaldı. Ertuğrul Özkök'ün isim babasıydı. Ertuğrul'un Köşk bağımlılığı nedeniyle 'Özköşk' diyordu ve biz ise 'Elveda Ertuğrul' adını takmıştık, solcuydu, ayrılmak için bir kitap yazmıştı. Özkök'ün, şeklen üye olmasa da bir TİP'li ve bir Aybar'cı olduğu konusunda en küçük kuşkumuz bulunmuyor ve bunu, solcu ve sosyalist olduğunu, pek çok kez yazmıştı, hepimiz biliyoruz. Şimdi kapkaranlıkta ve TÜSİAD yönetim kuruluna da girince kendisini 'CHP'li' ilan ediyor, Hürriyet, 14 Eylül 2000 ve bunu pervasızca yapıyor, acıdır. Bir insan neden bunları yapar; çok çok acıdır.

Ama falsifikasyon kendi kendini büyütüyor; Özkök, hiç sıkılmadan, 12 Eylül'den sonra Ecevit'in mücadele için aydınları çağırdığı ve kimsenin gelmediğini de yazabiliyor. A) Necdet Uğur, umarım, sağlıklıdır, Hikmet Çetin hayattadır, yazdıklarımı düzeltebilir; Ecevit, hiçbir yakın arkadaşının duruşmalarına gelmesini istemiyor, engelliyor ve daha sonra da 'gelmediler, beni yalnız bıraktılar' yollu yayın yapıyordu. B) Hükümeti kaybetmesinin sorumluluğunu kendinde değil, sol aydınlarda ve CHP'de görüyordu ve ortadan kaldırmak için savaş açmıştı. c) Ertuğrul'un sözünü ettiği dergiciklerde, aydın değil, kul arıyordu ve birkaç iyi niyetlinin dışında sadece azaplar yanına uğruyor ve yanında kalamıyordu. d) İnsan yazarken sıkılır, o zaman yanında H. Özkan mı, G. Saray mı, T. Gülek mi, E. Halıcı mı vardı; insan sıkılabilen yaratıktır, tarif veriyoruz.

Aydın Doğan'ın genel yayın yönetmeni yazıyor; aydınlar, aydınlar bildirisini, 'askeri dönemin ucu göründüğü' zaman hazırlamışlar, böylesi karalama az görülmüştür. Korkaklar, imza atamayanlar, tirtir titreyenler, Özköşk böyle yazıyorlar; a) A. Doğan'ın gedikli ödüllüsü A. Ağaoğlu, hazırlanan belgeyi Çankaya Köşkü'ne götürmeye söz vermişti, vazgeçti. b) Hürriyet'in baştacı İlhan Selçuk basın toplantısıyla duyuracaktı ve vazgeçti ve Aziz Nesin, İlhan'ı 'korkak' ilan etti. c) O belgeyi hazırlayanlar ve Evren'e verenler, yanlarında hapishane giysilerini taşıyorlardı ve cunta lideri, bunları 'vatan haini' ilan etmişti, Mamak'ta ve İstanbul'da Selimiye'de yıllarca yargılandılar. d) Öyle bir terör estirildi ki, bir kısmı, Fikret Hakan örnektir, 'kooparatif kağıdı san-

dım' dedi ve imzasını geri aldı. Biz biliyoruz, bizde kaydı var, Ertuğrul Özkök korktu, imzalayamadı ve şimdi pişmanlıkla saldırıyor; çok ayıplıyorum. Bu, Türk aydın hareketinin doruklarından birisidir ve şanslıdır; hepimiz, o sırada başımızda duran Aziz Nesin'e şükran duyuyoruz, bize aydın onuru kazandırmıştır.

Hasan Cemal, olsa olsa, 'üç artı bir' ekibinin akıl almadığını görmüştür, çünkü şimdi Avrupalı başbakanlara akıl öğretmeye başladı, görüyoruz. Amerika, ekonomik kuralları tümden kaldırıyormuş, işçi çıkartmayı daha da kolaylaştırmış, şimdi buna 'flexibilisation' deniyor ve çok başarılı olmuş, Avrupa krizler içinde kıvranıyormuş, Amerika yolunda gevşetmeliymiş; şimdi bu noktaya gelmiştir, okuduk. Güzel ancak biz üniversitelerde iktisat derslerimizde böyle vaaz veren öğrencilerimize, güzel ama, Almanya savaştan sonra çok daha disiplinli bir ekonomiyle 'Alman mucizesi' yaratmıştı, güzel ama, Fransa planlı bir kapitalizmle, savaşın yıkımından çıkmıştı, bunlar ne olacak, diye sorarız. Biz sorarız Hasan nereye, quo vadis? Bir adım sonrası uçurumdur.

Avcıoğlu'ndan feyz aldı, eskiden dünyada olan bitenlere meraklıydı, soran bir kafası vardı, zaman zaman ağır yazmakla birlikte yine de içimde bir büyük sevgi duyuyorum, bu nedenle sıralıyorum: 1) Hasan Cemal, bu uğursuz vaazları için, Amerikan ekonomisinin şimdiki monarkı A. Greenspan'a dayanıyordu, fakat Greenspan, Amerikan ekonomisti Schumpeter'in, 'creative destruction' dediği bir sürecin pençesinde olduğunu söylüyor. 'Yaratıcı yıkıcılık' demektir. Amerika'da şimdi, 1950 yılında vefat eden bu Viyanalı iktisatçı modadır; zaman zaman 'Schumpeter Çağı' deniyor ve Harvard'lı bu iktisatçı, 'iniş ve çıkış peygamberi' ilan ediliyor, International Herald Tribüne, June 10-11 2000, günlük basında da Schumpeter var. Kitapları yeniden okunuyor, ben de derslerde okuduğumuz ve okuttuğumuz Schumpeter Külliyatı'nı inceliyorum; sınıf analizi yapan tek Batılı iktisatçıdır ve Marx'ı öve öve bitiremiyor. Bir kitabında büyük düşünürlere, they suffer eclipses but they come back, diyor; kayboluyorlar ve tekrar gelirler, anlamındadır ve buraya Marx'ı koyuyor. Hasan Cemal, şu anda Amerika'da yaratılanları görüyor ve yıkılanları görmüyor; Schumpeter görmeyi vaaz ediyor, aktarıyorum.

Hasan Cemal, Çin'e meraklıydı ve 2) Çin'deki gelişmeler çok düşün-

dürücüdür; Çin yakın zamanda kapitalizmi, düzen yıkıcılığı olarak ilan etti ve yeni türeme çok büyük zenginleri, mahkum etmeye başladı, Çin'in dünyaca tanınmış en büyük kapitalisti şu anda müebbede mahkum olarak hapistedir. 3) Bazen, 'Ankara'da putinist rüzgarlar mı' diye soruyorum, komşuların birbirini etkilemesi normaldir. Putin, daha önce kamuya ait olan iki televizyonu eline geçirmiş iki oligarktan, her ikisini de almak üzeredir, bazen tutukluyor, bazen yolsuzluklarını ortaya çıkarıyor ve Yahudi kökenli bu iki oligarka Rusya'da televizyonlardan el çektiriliyor, Rusyalılar da özel televizyonları özgürlüğün düşmanı saymaya başladılar. 4) Fransızca okuyamayanlar için, Le Monde Diplomatique tarafından çıkarılan, Maniere de Voir, 52 Sayısını şiddetle salık veriyorum; çizgiler Selçuk'a ait ve Selçuk, mükemmel çizgileriyle, yazılanları ayrıca anlatıyor. Fransalı düşünürler bu düzene ad bulmakta güçlük çekiyorlar, fakat şiddetle mahkum etmekte tam bir birlik içindedirler; ne marksist ne de sosyalistler, sadece bu dünyada yaşarken boğulduklarını haykırıyorlar. a) Medya ve tekeller bütün özgürlükleri almış ve bireyi ortadan kaldırmıştır. b) Dünya çok zengin olmuş, ancak fakir ülkeler ile aradaki uçurum, görülmemiş ölçüde artmıştır. c) Her ülkede, başta Amerika'da, zenginler ile fakirler arasındaki uçurum görülmemiş boyutlara ulaşmış ve fakirlik sınırı altında yaşayanlar hızla artmaktadır. İşte dünyada esen rüzgarlar budur. Demek, bu şenaat devrinin sonunu gösteren işaretler çıkmaktadır.

Yazık, Türkiye'de politikacılar ve medyokratlar bütün canlılıklarını ve rasion d'etre'lerini yitirdiler; içlerine öyle kapandılar ki karanlıklarını bile fark edemiyorlar. Yazık, herhalde Türkiyede'de Schumpeter'in ibaresinin tersiyle, destructive creation, yıkıcı yaratıcılık, dönemine giriyoruz. Politik ve basın kadrolarını tümüyle yenilemedikten sonra bu karanlıktan çıkamayacağız.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NEV MÜSLİM

ATA ÖZER

Bu deyişi, "nev-müslim", Osmanlı'da, "new christain" karşılığı kullanıyorduk, İran'da "cedid el islam" tabir ediliyor; Müslümanlığı seçmiş görünmekle gizlice Yahudiliği uygulayanlara, "nev-müslim" deniyordu. Burada bu anlamı çağrıştırmıyorum; artık "yeni müslüman" var. Tanıyamıyoruz.

Bir kez, islamda zenginlikten söz etmek yoktu. İlahiyat eğitimi almak iddiasında bir öğretmen olan Ata Özer, taksi olarak çalıştırdığı otomobillerini saymakla işe başlıyor ve saymayı bitiremiyor. Çok parası olduğunu ilan ederek sürdürüyor. İkincisi, islamda gösterişe yer yoktur, en pahalı ve şımarık zengin çocuklarının tercih ettiği "bmw" marka bir otomobil almış, hemen gösteriyor ve adını plakaya koymuş, çalımından geçilmiyor. Üçüncüsü, daha düne kadar müminler futbola iyi bakmazlardı; futbulcudur ve futbolcu yetiştirmekle reklam yapıyor.

Ata Özer, bir yeni müslüman'dır.

EMRE BELÖZ

Pek merak ediyordum, futbolcu Emre Belözoğlu'nu ilahiyat okumuş Ata Özer'in yetiştirdiğini öğrenmiş bulunuyorum. Emre'nin, Fethullah Gülen Cemeatı'na yakın olduğu ileri sürülüyor; Gülen Tarikatı, trans-

Emre uymayan makamında kalmaz

İSTANBUL İl Milli Eğitim Müdürü Ata Özer, kendisinden önce 10 yıl görevi yürüten Ömer Balıbey'in, 5 yılını dolduran okul müdürlerinin yerlerinin değiştirilmesiyle ilgili bakanlık talimatına uymadığı için görevden alındığını ima etti. Özer, Adile Sultan Kasrı Öğretmen Evi'nde düzenlediği basın toplantısında, "Ata Özer ya da bir başkası, bakanlığın emir ve direktifleri doğrultusunda hareket eder. Etmeyen kimsenin ayakta durması veya o makamda yaşaması söz konusu değildir. Emir uygulanmak üzere verilir, onu uygulamayan müdür ya da yönetici hakkında gerekli icraat yapılır" diye konuştu

Nev-Müslim: Emir Eri & Futbolcu
Hürriyet, 19 Ağustos 2006

Emre'yi küçük yaşta keşfetti

ATA Özer, Emre Belözoğlu gibi futbolcuları küçük yaşta keşfederek okulda "spor sınıfı" açıp bunları kulüplerle tanıştıran bir eğitimci olarak da tanınıyor. Şehremini Lisesi'nin futbol ve basketbol takımı bugüne kadar birçok şampiyonluk kazandı. Özer, sporcu öğrencilere birçok kolaylık sağlıyordu. Özer aynı zamanda Okul Sporları Federasyonu Başkanı. Yüksek İslam Enstitüsü mezunu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olan Ata Özer'in eşi ev hanımı ve başı örtülü. İki oğlundan biri diş hekimi, diğeri bilgisayar operatörü...

Hürriyet, 11 Temmuz 2006

GÜNDEM Hürriyet PAZARTESİ 17 Temmuz 2006 15

Anıtkabir'e gitmeyen bana gelmesin

İlk mesaj öğretmene

Ata Özer, Balat'ta doğdu. Hem ailenin hem de semtin o güne kadarki tek üniversite mezunuydu. "Atatürk benim kalbimde" diyen Özer tarih öğretmenlerine söyle...

Hürriyet,
17 Temmuz 2006

Serveti futboldan

ŞEHREMİNİ Lisesi'nde velilere açıkça 70 milyar değerindeki bir BMW'si, 3 ticari taksisi ve bankada 110 bin dolarlık hesabı olduğunu yazıyla duyuran Ata Özer, maaşını sınıf birincilerine ödül olarak veriyor. "18 yıldır maaşımı alıp, cebime koymuyorum" diye övünüyor. Bu servetine kaynak olarak da, 1969'da Trabzonspor'dan 90 bin lira alarak Türkiye'nin en büyük transferini yaptıktan sonra Beşiktaş ve Eskişehirspor'dan 75'er bin lira almasını gösteriyor

ferlerde ve bazen da trafik kazalarında başı derde girerse, yardım ediyorlar. Emre'nin bu yardımların altında kalmadığını tahmin ediyoruz.

Emre Belöz, şimdi Ata Özer'e bağlanmaktadır.

TRABZON-BALAT

Trabzon'lu olduğu yazılıyor ve Balat'ta doğduğu kaydediliyor; mümkündür.

Trabzon'un çok "mübadil" aldığını kaydetmiştim; ak-ist saylavlarından birisinin adı F. Özak olmakla, bakan çıktığında, gazeteler, eşinin ismini "verda" olarak yazdılar. Uygun'dur. İsrael'de "Varda" çağrılıyor ve İsrael'den savaşcı bir Verda'nın fotoğrafı bu kitapta var.

Trabzon'da çok Elen vardı, Selanik ve çevresinden gelenleri, Trabzon ve çevresine yerleştirdiler. Elenler, hem kurtuluş mücadelesinde ve hem de mübadelede tüketildiler; o kadar mülk kaldı ki, Şişli Terakki'ye dahi verdiler.

Ama verilmesi zor oldu, pek çok görevli değişti, atıldı, çünkü haksız bulup itiraz ediyorlardı ve en sonunda Celal Bayar'ı, imar bakanı yaptılar. Bayar'ın "işi bitirdiğini" biliyoruz ve başka bir yerde aktarmıştım.

Karadeniz'den gelenlerden Tayyip Erdoğan'giller Kasımpaşa tarafını seçmişlerdi, Ata Özer'gillerin Balat'a geldikleri mervudur. Karşı karşıya düşüyorlar.

Hem Kasımpaşa'da ve hem de Balat'ta İbrani izleri var.

ATA

Din eğitimi almış olan Ata Özer, biliyor mu, Kuran'da "ced" deniyor ve biz "ata" söylüyoruz; Peygamber Hazretleri, "İbrahim ceddimdir" buyurmaktadır. Bunu "Abraham ata'mdır" şeklinde anlıyoruz. "Ata" böylece Abraham'ın künyesi olmaktadır ve bizde İbrani asıllılar, "Ata" adını, Abraham yerine de taşımaktadırlar.

Hande Ataizi, kimin izindedir; İbrahim Peygamber'in izinde olması muhtemel ve mümkündür. İlahiyatçı Ata'nın adaşı reklamcı Ata Demirer şişmandır.

ÖZER

Bu adın "özer" veya "ozer" ya da "ozar", Türkçe'de hiçbir anlamı olmadığını biliyoruz.

Özer adı veya soyadı da "Özgür" ad veya soyadı misali saçmadır.

İbrani'de "ezra" ile aynı kökten olup, "yardımcı" anlamına gelmektedir. "Yardımcı" olarak da taşınmaktadır.

Süleyman Özer Çiller'i biliyoruz ve Tansu Çiller'in eşi olmakla bu sonuncunun anne tarafının Selanik'ten geldiğini tespit edebiliyoruz. Babası Milas'lıdır ve Milas, Yahudileri ile maruftur.

NEV MÜSLİM

İki anlamda nev müslim'i, birbirinden ayırmak zorundayız.

Çalışıyorum.

İNDEKS

-A-

-B-

-C, Ç-

-D-

-E-

-F, G-

-H, I, İ-

-J, K, L-

-M, N-

-O, Ö-

-P, R-

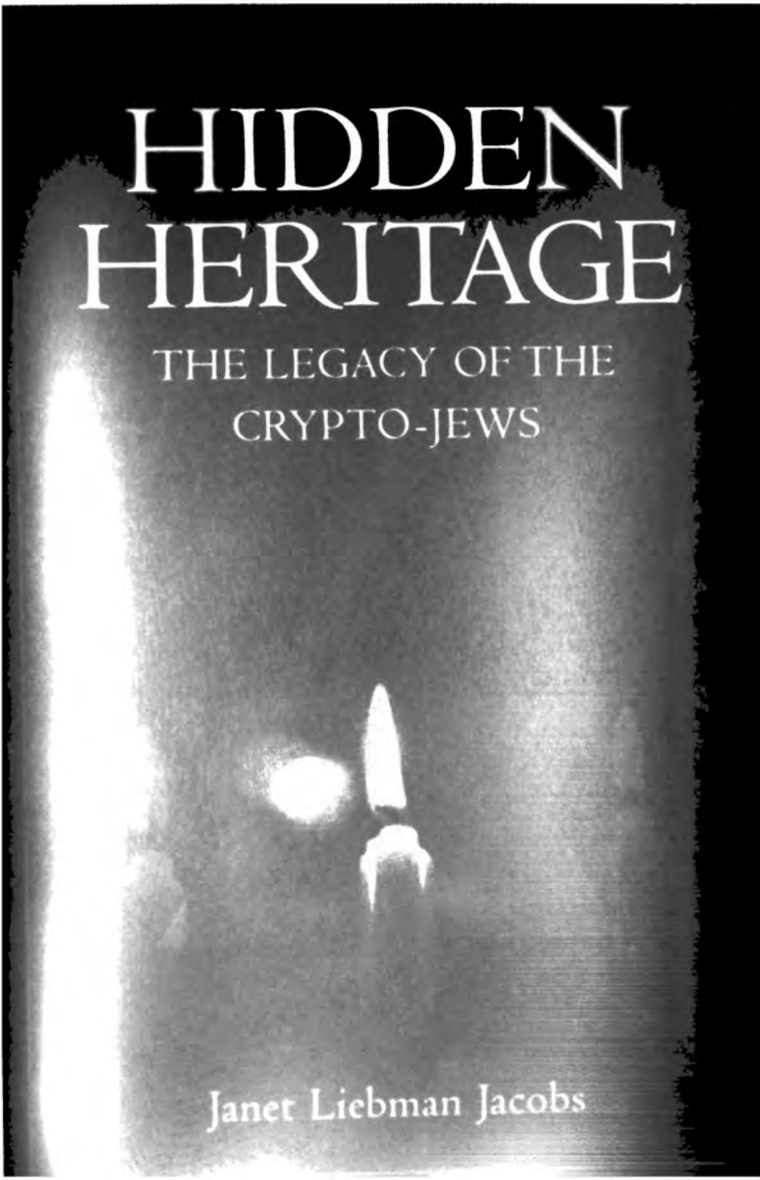
-S, Ş-

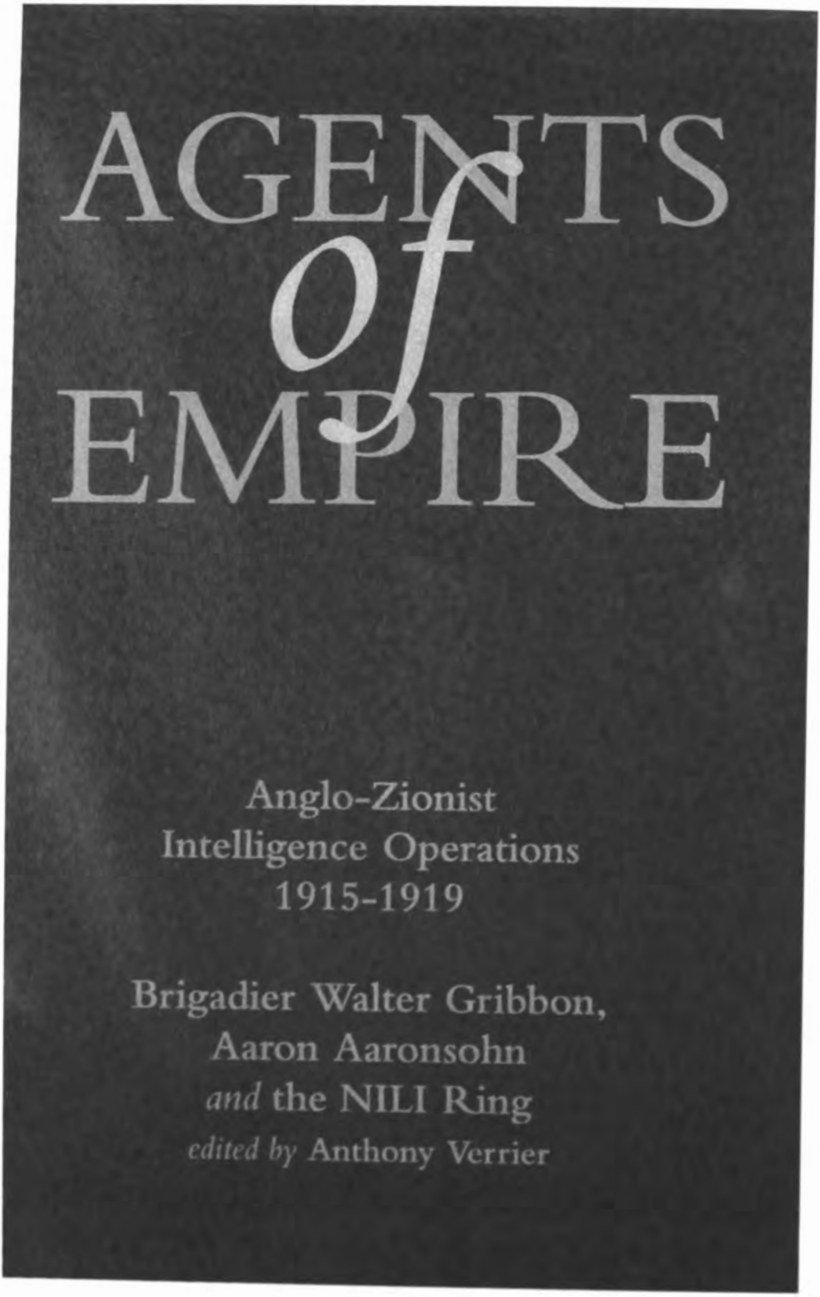
-T-

-U, Ü-

-V, W-

-Y, Z-

HIDDEN
HERITAGE
THE LEGACY OF THE
CRYPTO-JEWS
Janet Liebman Jacobs

AGENTS
of
EMPIRE
Anglo-Zionist
Intelligence Operations
1915-1919
Brigadier Walter Gribbon,
Aaron Aaronsohn
and the NILI Ring
edited by Anthony Verrier

Temmuz Tankları & Sabetay Tevet

ISLAMIC NAMES
ANNEMARIE SCHIMMEL

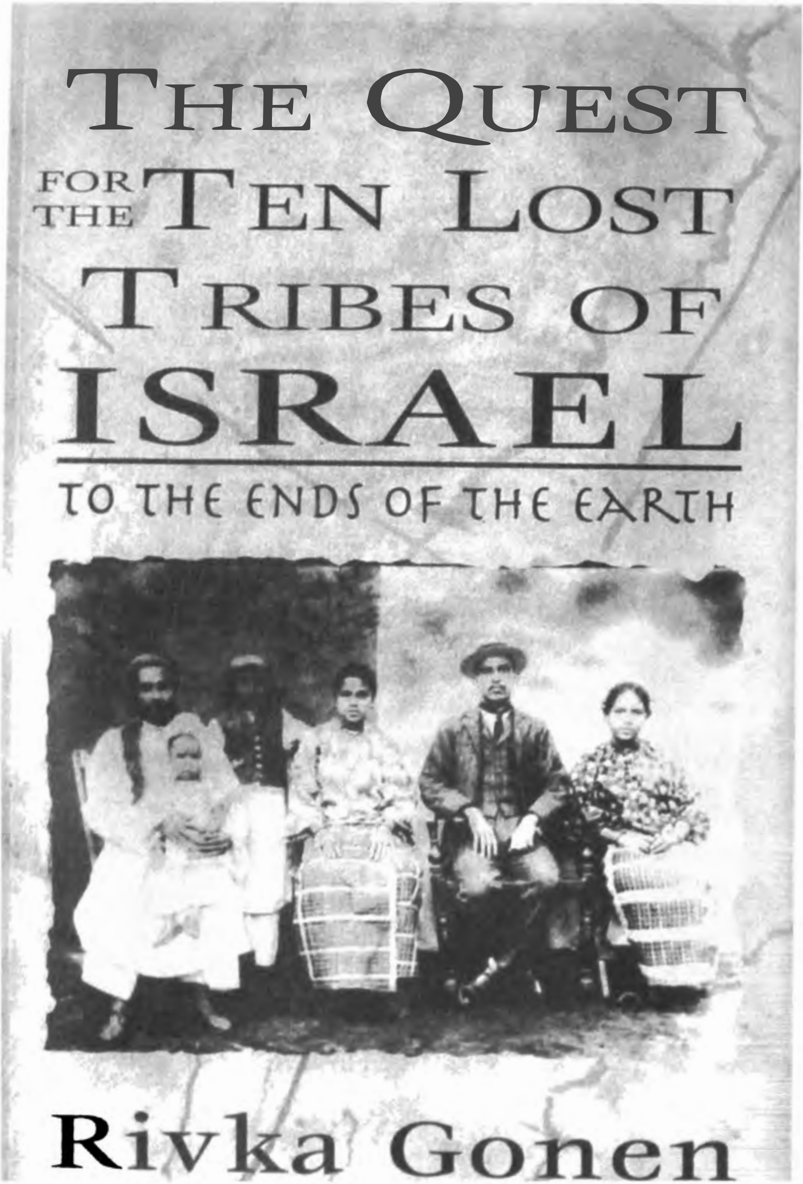
Bir Afgan Yahudisi

Kafkas Yahudileri

Kafkas Yahudileri Geleneksel Giysileriyle

THE QUEST
FOR THE TEN LOST
TRIBES OF
ISRAEL
TO THE ENDS OF THE EARTH
Rivka Gonen

Sarah Aaronsohn (1890–1917).

The grave of Sarah Aaronsohn at the Cemetery of Zikhron Ya'aqob. Only the name 'Sarah' and the dates of her birth and death are engraved on the stone.

RIFAT N. BALI
CUMHURİYET YILLARINDA TÜRKİYE YAHUDİLERİ
Aliya: Bir Toplu Göçün Öyküsü
[1946-1949]

Aliya / Aliye

Cem ile Gülcan

SOSYETE YASAK AŞKI YORUMLADI

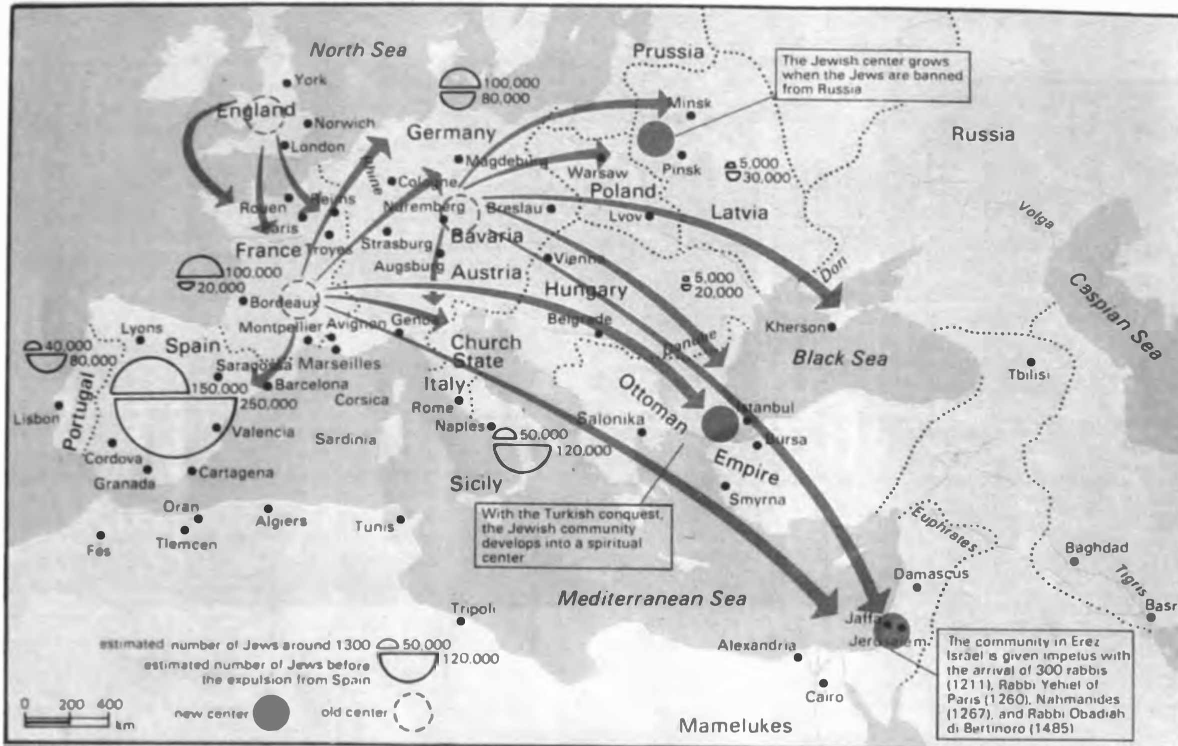
CEM HAKKO VE RONİT GÜLCAN'IN BİRLİKTE GÖRÜNTÜLENDİĞİ GÖCEK TATİLİNDEN SONRA BÜTÜN BAKIŞLAR İKİLİNİN ÜZERİNE TOPLANDI. ONLAR ŞİMDİLİK ORTADAN KAYBOLURKEN CEMİYETİN ÜNLÜ SİMALARININ YORUMLARINI ALMAK DA BİZE KALDI

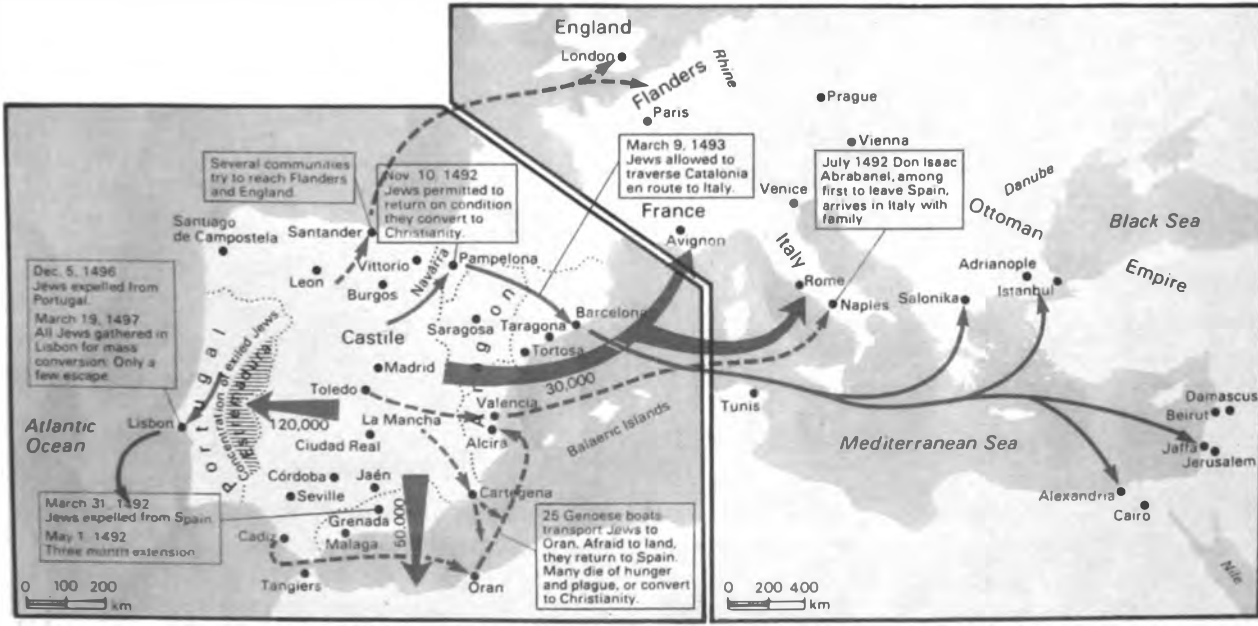
Cem Hakko ve Ronit Gülcan aşkı sosyetede bomba etkisi yaratan bir haber oldu. Evet, Cem Bey'in Ronit Gülcan ile olan beraberliği biliniyordu. Bettina Hakko ile ayrılık yolunda olduğu da... Fakat, Cem Hakko genç sevgilisi ile hiçbir yerde beraberliğini kanıtlayan görüntüler sergilememişti. Ta ki, Şamdan Plus onları Göcek'te böylesine samimi bir şekilde fotoğraflayana kadar. Bu fotoğrafların sonrasında geriye söylenecek pek de bir söz kalmıyordu aslında. Büyük aşk ve bu aşkın kahramanları ortadaydı. Ama bu açıklık ve netlik özellikle de sosyetenin konuyla ilgili yorumlar yapmasına engel olmadı. Hal böyleyken biz de cemiyet hayatının ünlü simalarına konuyla ilgili yorumlarını sorduk. İşte birbirinden farklı görüşleriyle sosyetenin büyük aşka bakış açısı...

Şamdan, 9 Ağustos 2006

1942 Öncesinde Yahudi Göçleri ve Diaspora

1942 ve Sonrası Göçler

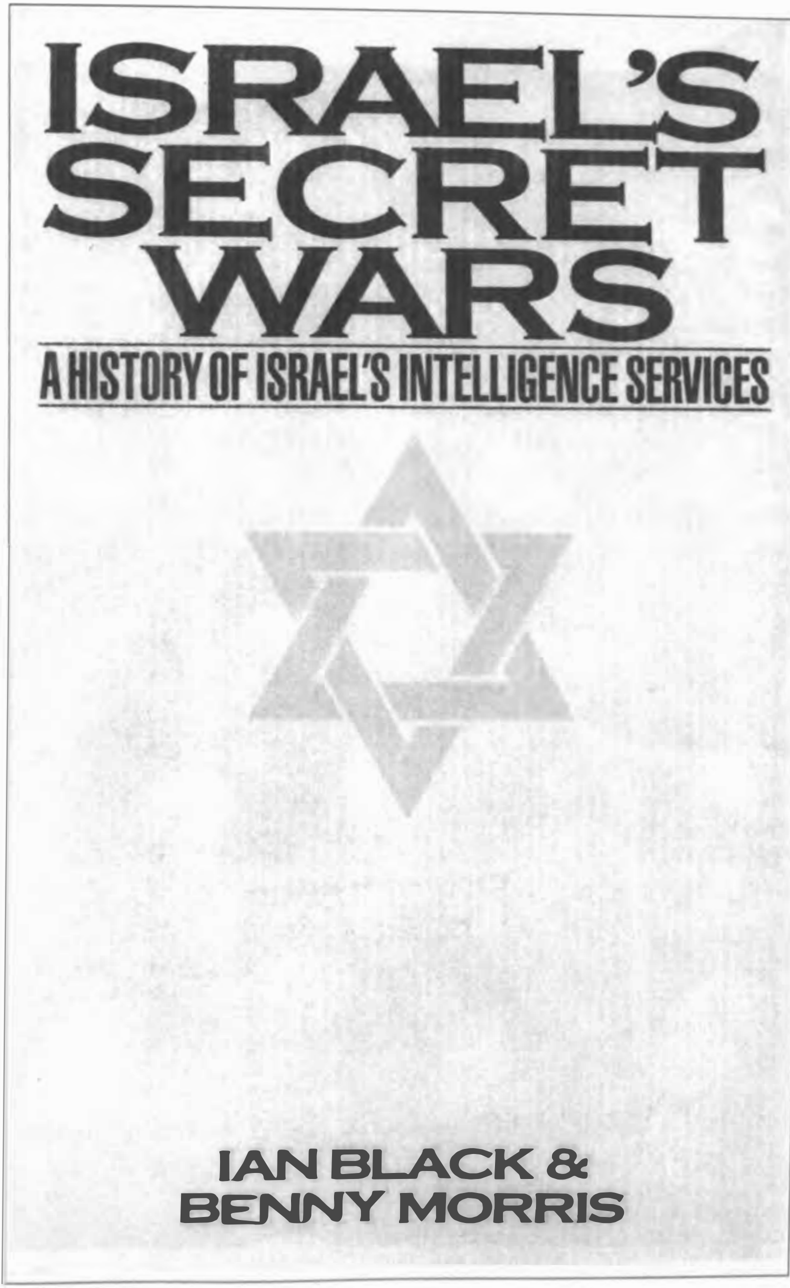
The Folk Literature of the Kurdistani Jews: An Anthology

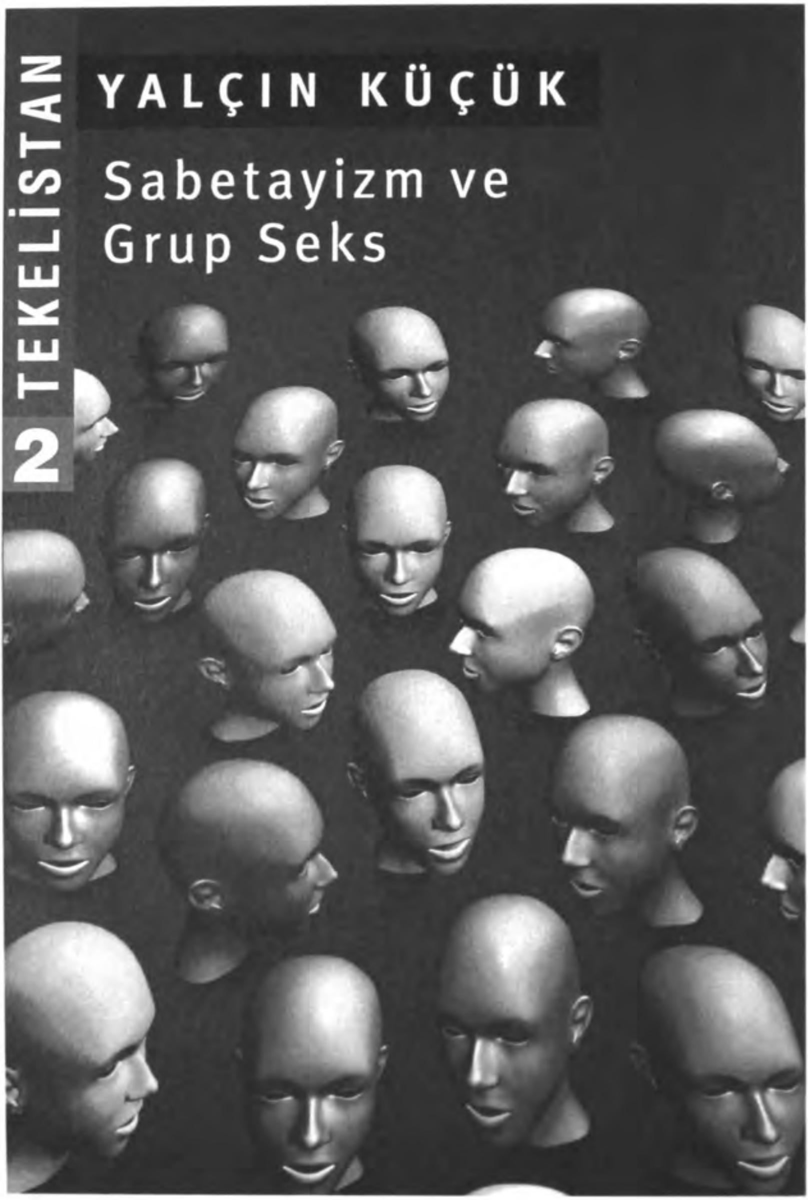
TRANSLATED FROM HEBREW AND NEO-ARAMAIC SOURCES WITH INTRODUCTION AND NOTES BY

YONA SABAR

Associate Professor of Hebrew
University of California, Los Angeles

YALE UNIVERSITY PRESS NEW HAVEN AND LONDON

ISRAEL'S
SECRET
WARS
A HISTORY OF ISRAEL'S INTELLIGENCE SERVICES
IAN BLACK &
BENNY MORRIS

YALÇIN KÜÇÜK
Sabetayizm ve
Grup Seks
TEKELİSTAN
2

İsrail'in, Lübnan'a
saldırısına cevaptır.

Cevapsa,
yeni olmak zorundadır.

Bu kitabı,
yazmadım sıktım.

Araplarla
yan yana sıkıyorum.

Ateş sıkmaya
çağırıyorum.

SALYANGOZ
YAYINLARI

ISBN 975-6277-49-1

9 799756 277491